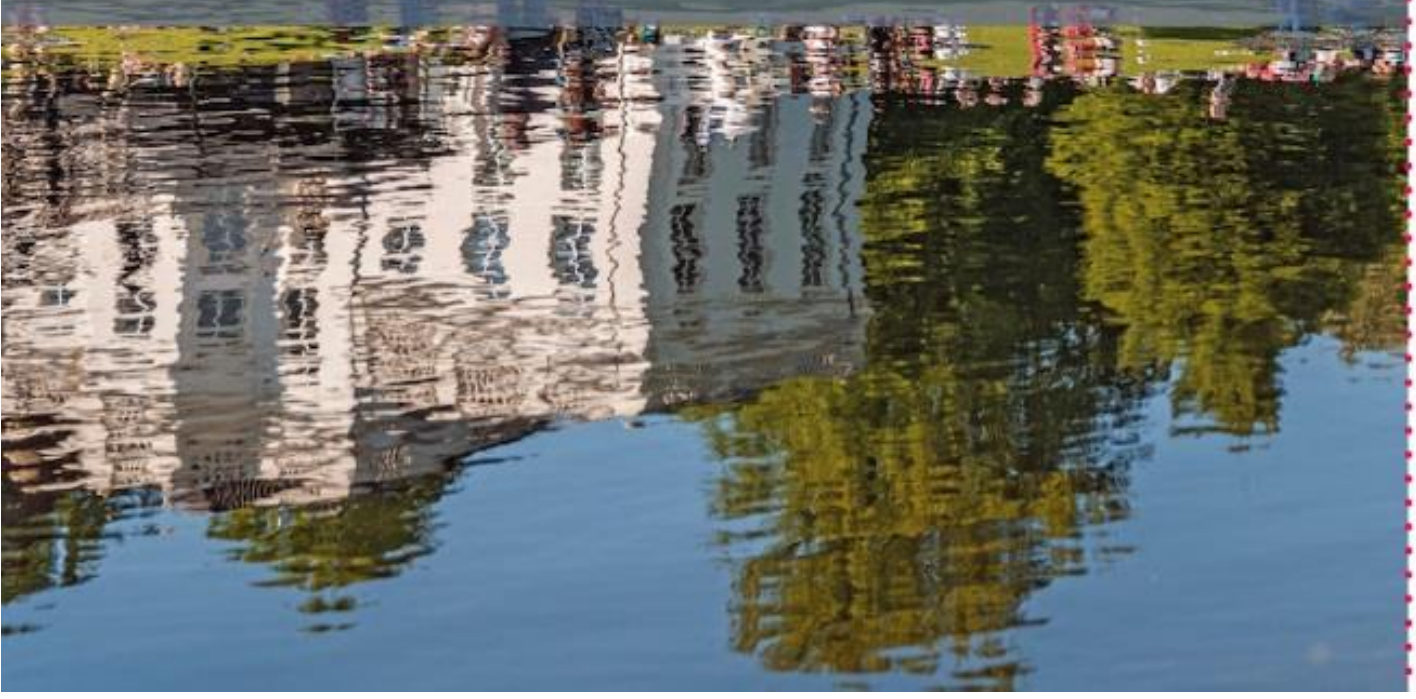

Begroting 2022

Begroting 2022

Gemeente Arnhem

Ontwerp Begroting 2022

Inhoudsopgave

Deel 1 Hoofdlijnen van beleid en financieel kader ... 1
Hoofdlijnen van beleid ... 2
Ontwikkelingen in het financieel kader ... 4
Leeswijzer ... 17

Deel 2 Beleidsbegroting ... 20
Wijkprogramma's ... 21
Wijken Algemeen ... 22
Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek ... 26
Noordwest ... 32
Noordoost ... 37
Presikhaaf ... 44
Malburgen ... 49
Schuytgraaf/Elderveld ... 53
De Laar/Elden ... 58
Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg ... 62

Stedelijke programma's ... 67
Bestuur, dienstverlening en financiën ... 68
Veiligheid ... 75
Bereikbaarheid ... 81
Economie ... 87
Onderwijs ... 95
Cultuur ... 99
Participatie en armoedebestrijding ... 106
Zorg ... 120
Welzijn en inclusie ... 131
Gezondheid en sport ... 138
Klimaat en energie ... 143
Ruimtelijke ontwikkeling ... 150
Wonen en leefomgeving ... 156

Paragrafen ... 169
Lokale heffingen ... 170
Risicomanagement en weerstandsvermogen ... 177
Onderhoud kapitaalgoederen ... 195
Financiering ... 211
Bedrijfsvoering ... 216
Verbonden partijen ... 223
Grondbeleid ... 239
Investeringen ... 243
Subsidies ... 250
Overig programmaplan ... 256

Deel 3 Financiële begroting ... 257
Overzicht van baten en lasten per programma ... 258
Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten ... 264
Geprognosticeerde balans 2022-2025 ... 268
Reserves en voorzieningen ... 269
EMU-saldo 2022 ... 276
Overzicht geraamde lasten en baten per taakveld ... 278
Overzicht taakvelden per programma (lasten) ... 284
Overzicht taakvelden per programma (baten) ... 288
Mutaties circulaires ... 292

Bijlagen ... 294
Normenkader ... 295
Overzicht onderdelen stad/wijk ... 297
Afkortingenlijst ... 299
Begrippenlijst ... 302

Deel 1 Hoofdlijnen van beleid en financieel kader

Deel 1 bestaat uit:

1. Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid
2. Ontwikkelingen in het financieel kader
3. Leeswijzer

Hoofdlijnen van beleid

We hebben mooie en goede dingen bereikt voor Arnhem. Dat is overal in de stad zichtbaar. Door de Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis hebben we eraan bijgedragen dat Arnhem sterker uit de crisis komt. We hebben de bouw van woningen versneld en we zijn gestart met een grootschalige stadsvernieuwing: de Arnhem Oost Aanpak. We helpen meer Arnhemmers aan werk, ook degenen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Steeds minder Arnhemmers zijn afhankelijk van de bijstand en we kunnen steeds meer mensen helpen met het oplossen van hun schulden. Overal in de stad worden steeds meer maatregelen voor klimaatadaptatie zichtbaar. Diverse plannen gaan van de tekentafel naar uitvoering, zoals de Blauwe Golven en Coehoorn.

We staan er ook financieel goed voor, onze financiële positie is verbeterd. Zonder dat we de lasten hebben verhoogd. De kosten in de zorg hebben we beteugeld. Alle seinen staan op groen om nieuwe stappen te zetten. Nieuwe ontwikkelingen in te zetten. Waar alle Arnhemmers van kunnen profiteren. Dat doen we op alle fronten.

Met een nieuwe visie op het sociaal domein bieden we alle Arnhemmers dezelfde kansen op persoonlijke ontwikkeling. Alle Arnhemmers hebben voldoende inkomen, een goede woning een veilige en gezonde leefomgeving en een gezonde leefstijl. En alle Arnhemmers kunnen in veiligheid en vrijheid leven. Deze visie vindt zijn weg naar de diverse beleid- en uitvoeringsplannen. Bijvoorbeeld dat we ernaar streven dat daklozen uiteindelijk een passende woonplek krijgen en niet alleen maar zijn aangewezen op maatschappelijke opvang. Dat we bij jeugdzorg blijven sturen op preventie en vroegtijdige inzet, waardoor uiteindelijk minder specialistische zorg nodig is. En dat we Arnhemse scholen helpen hun leerlingen les te geven in goede en frisse gebouwen

We gaan onverkort verder met het bouwen van nieuwe woningen in alle segmenten. Waar mogelijk versnellen we en bouwen we meer woningen dan aanvankelijk de bedoeling was. Zoals recent met de plannen voor de Nijmeegseweg, Whemedreef en Malburgen-West. Het gaat niet om bouwen alleen. We kiezen voor een grootschalige samenhangende aanpak van stadsvernieuwing, waarbij de woningbouwplannen en de verduurzamingsopgave hand in hand gaan om de leefbaarheid van de wijken en de kwaliteit van leven van onze inwoners te verbeteren: de Arnhem-Oost aanpak. Daarbij pakken we woningen bouwen, de leefomgeving verbeteren en de sociale problematiek integraal aan.

We gaan verder aan de slag met het renoveren en verduurzamen van woningen van particuliere woningeigenaren met de laagste energielabels. Veel inwoners hebben zelf nauwelijks geld hebben om hun woning te verbeteren. Daarom vragen we een bijdrage van ruim € 25 miljoen aan bij het Rijk om daarmee met provincie, gemeente en inwoners zelf voor meer dan € 47 miljoen te kunnen investeren in de wijken. Daar waar particuliere woningen worden opgeknapt, is het de bedoeling dat ook corporaties kijken of zij hun woningen kunnen renoveren en duurzamer kunnen maken.

Groen in de stad wordt steeds belangrijker. In de vele parken die Arnhem rijk is, maar vooral ook in de wijken en in het centrum. Een gezonde leefomgeving kan niet zonder een goede groene openbare ruimte. Dus gaan we aan de slag voor meer plekken voor buitensport, parken geschikt maken voor meer bezoekers en meer groen in de wijken. Dat is ook broodnodig om voorbereid te zijn op de veranderingen van het klimaat. Zodat we minder last hebben van hevige regenval en er meer koelteplekken zijn. Investeren in een groene stedelijke omgeving draagt zo bij aan klimaatadaptatie en biodiversiteit, maar ook aan een gezonde leefomgeving voor onze inwoners.

We gaan verder met het verbeteren van de bereikbaarheid van de stad. Dat doen we bijvoorbeeld met de fietsagenda, maar ook met betere parkeerfaciliteiten, zoals de Rozetgarage en de Blauwe Golven. We gaan verder met investeren in de economische kracht van de stad, met het thema 'duurzaamheid en energie' als belangrijk vlaggenschip. Met de uitvoering van onze economische agenda, die inzet op circulaire economie en waterstof. We ondersteunen innovatieve initiatieven als IPKW en Connectr. We gaan verder met 'van bedrijven weten', waardoor we naast inwoners ook bedrijven beter kunnen ondersteunen.

Daarnaast blijven we Arnhem als sportstad op de kaart zetten. We willen gaststad zijn voor internationale sportevenementen, zoals het WK Volleybal in 2022. Dat levert extra internationale aandacht op, trekt extra toeristen naar de stad en verleidt Arnhemmers om zelf ook te gaan sporten. We blijven investeren in cultuur, mede met tijdelijke coronamiddelen van het Rijk. Want ook een rijk cultureel aanbod maakt ons als stad aantrekkelijk voor inwoners en toeristen, en de vestiging van bedrijven. We stimuleren culturele instellingen om meer mensen in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Om zoveel mogelijk mensen te laten meedoen. Cultuur is er immers voor iedereen.

Bij al onze inspanningen krijgt burgerparticipatie een steeds grotere rol. Bewoners krijgen en nemen steeds vaker de gelegenheid om mee te denken over plannen van de gemeente. En terecht, want de gemeente is er immers voor zijn inwoners. De afgelopen jaren zijn inwoners bijvoorbeeld betrokken geweest bij het opstellen van het bomenplan, het referendum over diftar, bij diverse woningbouwplannen, bij de wijkgerichte energietransitie en bij de ontwikkeling van de omgevingsvisie. Daar gaan we verder mee. Zo zijn we inmiddels begonnen om samen met de wijkbewoners voor alle wijken een groenvisie op te stellen. Bij de uitvoering van het jeugdbeleid betrekken we Arnhemse kinderen, jongeren, ouders en samenwerkingspartners. En bij nieuwe woningbouwplannen blijven we onze inwoners betrekken.

Nu de gemeenteraad naar aanleiding van de uitkomsten van het referendum heeft besloten te stoppen met Diftar, gaan we op zoek naar andere manieren om de stroom restafval te verminderen. Dat blijft het doel, ook met een ander afvalsysteem. Intussen zijn de ondergrondse containers van het slot en wordt de stad steeds schoner. Ook is de milieukar ingevoerd, waar Arnhemmers klein grofvuil kunnen inleveren.

De gemeente is er voor alle Arnhemmers. Daarom werken we aan een diverse en inclusieve stad: een stad waarin iedereen zichzelf mag en kan zijn en niemand uitgesloten wordt. Daarin moeten wij zelf het goede voorbeeld geven. We zijn al hard op weg om onze gemeentelijke organisatie inclusiever te maken. We zijn goed op weg. Mede dankzij de inzet van een Verandermanager Diversiteit en Inclusie wordt de samenstelling van onze organisatie steeds meer een afspiegeling van onze stad. We zijn ambitieus en dat moet ook: dit willen we binnen vijf jaar realiseren.

We hebben veel bereikt. En we hebben nog veel te doen. Arnhem ís mooier, duurzamer en economisch sterker. Steeds meer mensen kunnen meedoen. En we zijn er nog niet. Het kan altijd beter. Dat laten we onder meer zien in deze begroting. Maar we gaan dat vooral laten zien in de stad. Zichtbaar en voelbaar voor onze inwoners. We doen het voor hen.

Ontwikkelingen in het financieel kader

Hoofdlijnen financiën

De Begroting 2021 werd sterk gekleurd door de coronacrisis. De Begroting 2022 laat een herstel van de financiële positie zien. Net zoals de stad herstelt van de coronacrisis. We zijn er nog niet. Daarom wordt het werk van de Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis doorgezet. Met het snelle optreden na het uitbreken van de coronacrisis hebben we de gemeentelijke financiën in de greep kunnen houden en toch kunnen investeren in de stad. Bijvoorbeeld door met de periodieke impactanalyse de gevolgen van de crisis in kaart te brengen, maar ook door dankbaar gebruik te maken van de steunpakketten die het Rijk ter beschikking stelt en heeft gesteld.

De investeringen worden in de Begroting 2022 doorgezet. Belangrijke keuzes zijn al in de Perspectiefnota 2022-2025 gemaakt met onder andere de Arnhem Oost aanpak. In deze begroting werken we de kaders van de Perspectiefnota uit en geven we invulling aan diverse moties en amendementen. Daarnaast stellen we de begroting bij op basis van de actuele informatie van het Rijk met niet alleen de meicirculaire van het gemeentefonds, maar ook de toezegging met betrekking tot de extra middelen voor de jeugdzorg. Binnen de kaders die door onze toezichthouder, de provincie, zijn gegeven nemen we deze extra middelen waarover nog geen formeel besluit is genomen, wel op in de begroting om op die manier de tekorten die de laatste jaren op jeugdzorg zijn ontstaan zo goed mogelijk op te lossen.

In deze begroting brengen we de weerbaarheid weer op peil. Met een begroting in evenwicht, waarvan de weerstandsfactor de komende jaren niet onder de 1,3 zakt en in het laatste jaar groeit naar 1,5, is deze begroting een goed fundament om in de volgende coalitieperiode op verder te bouwen.

Reëel en structureel sluitende begroting

In onderstaande tabel is samengevat weergegeven hoe de Begroting 2022 zich ontwikkelt ten opzichte van de vorige begroting. Verder in dit hoofdstuk volgt de toelichting op de wijzigingen die zich na de Perspectiefnota hebben voorgedaan.

Financieel beeld 2022-2025	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Bedragen x € 1.000				
Uitgangspositie Begroting 2021	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	28.746	21.424	19.514	20.645
Beleidsontwikkelingen				
Meedoen in een socialer Arnhem	-13.682	-4.240	-2.996	-5.515
Wonen in een duurzamer Arnhem	-5.097	-4.137	-4.953	-4.816
Genieten van een nog mooier Arnhem	-550	-435	-435	-435
Open en verantwoord besturen	-2.407	-807	-33	-1.694
Impact corona				
Jaarlijkse bijstellingen	-13.236	-13.314	-11.880	-11.271
Toevoeging (-) of onttrekking (+) aan de algemene reserve cf Begroting 2022	6.225	1.508	783	3.086
Totaal Financieel beeld	**0**	**0**	**0**	**0**

Hieruit blijkt dat deze Begroting 2022 in alle jaren leidt tot een onttrekking aan de algemene reserve. Ten opzichte van de Begroting 2021 wordt vanaf 2025 per saldo structureel € 3,1 miljoen minder aan de algemene reserve toegevoegd. Als gevolg van besluitvorming uit eerdere jaren zijn echter reeds meerjarige onttrekkingen en dotaties aan de algemene reserve begroot. Na verwerking van de hierboven gepresenteerde wijzigingen voegen we vanaf 2025 nog jaarlijks structureel € 1,9 miljoen toe aan de algemene reserve. In de onderstaande tabel zijn de totale toevoegingen en onttrekkingen aan de algemene reserve na verwerking van het meerjarenbeeld opgenomen. Hierin zitten dus ook de toevoegingen en onttrekkingen die in eerdere begrotingen zijn vastgesteld.

Totale mutatie algemene reserve Begroting 2022 inclusief eerdere aanpassingen	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000				
Onttrekking	22.139	16.324	14.642	15.839
Toevoeging	14.419	14.039	18.506	17.724
Mutatie	**-7.720**	**-2.285**	**3.864**	**1.885**

In de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen is te lezen dat de weerstandsfactor oploopt tot 1,5. De coronacrisis heeft, zeker op de middellange termijn, wel een aanzienlijke invloed op de begroting. Dankzij het ruimhartige compensatiebeleid van het Rijk en het spoedige economische herstel, herstelt de weerbaarheid van de Arnhemse begroting zich ten opzichte van vorig jaar. De groei van de bestemmingsreserve solvabiliteit zorgt daarnaast voor een nog robuustere financiële positie.

Naast een reëel sluitende begroting, moet de begroting ook structureel sluitend zijn. Dit is het geval wanneer de structurele lasten, dus de lasten die langjarig doorlopen, voor 2022 volledig worden gedekt door structurele baten of aannemelijk is gemaakt dat dit structurele evenwicht in latere jaren (uiterlijk 2025) bereikt wordt.
In 2022 is er sprake van een structureel tekort in deze begroting, 2023 is in evenwicht en vanaf 2024 ontstaat er structurele begrotingsruimte in de begroting die oploopt tot 5%. Daarmee is er dus een structureel evenwicht. De begroting 2021 is reëel in evenwicht, omdat de opgenomen bedragen voor de komende jaren volledig, realistisch en haalbaar zijn. De in de begroting opgenomen maatregelen zijn aannemelijk hard of voorzien van dekking uit een bestemmingsreserve.

Gemeentefonds

In deze begroting is de raming van het gemeentefonds bijgesteld op basis van de meicirculaire 2021. In de Perspectiefnota zijn reeds de september- en decembercirculaire 2020 verwerkt. Ten opzichte van de Begroting 2021 stijgt de gemeentefondsuitkering over alle jaren. Een groot deel daarvan betreft de nominale indexatie van de gemeentefondsuitkering en deze is reeds verwerkt in de Perspectiefnota. Als gevolg van de coronacrisis is het accres over 2020 en 2021 bevroren, maar vanaf 2022 wordt het accres geactualiseerd op basis van de bestaande normeringssystematiek. Het accres laat in de meicirculaire vanaf 2022 een daling zien. De daling vanaf 2022 wordt verklaard doordat de lonen en prijzen minder hard stijgen dan in de vorige circulaire was verwacht. Ook andere uitgaven bij het Rijk stijgen minder hard (lagere rentelasten en EU-afdrachten). Hierdoor stijgen de uitgaven van het Rijk minder hard en dat werkt als gevolg van de trap-op-trap-af systematiek door in de algemene uitkering van gemeenten. Aan de andere kant zijn de volumina van de verdeelmaatstaven (zoals bijvoorbeeld het aantal inwoners en bijstandsontvangers) landelijk geactualiseerd. Dit heeft een positief effect op de hoogte van de algemene uitkering.

Op 3 juni is besloten door het Kabinet dat gemeenten in 2022 voor jeugdzorg € 1,314 miljard extra zullen ontvangen. Voor Arnhem betekent dit een bijdrage in het gemeentefonds van € 16,6 miljoen. Dit wordt pas in de septembercirculaire 2021 verwerkt, maar is omwille van de forse impact op de Begroting 2022 alvast in de raming van de budgetten verwerkt. Over de structurele toekenning van de middelen voor jeugd vanaf 2023 zijn in juli afspraken gemaakt. De provinciaal toezichthouders hebben onderling afgesproken dat gemeenten in hun meerjarenbegroting 75% van de bedragen die de Arbitragecommissie heeft berekend, zouden mogen opnemen. In deze Begroting 2022 is de eerder opgenomen stelpost van € 3,9 miljoen om die reden verhoogd tot het afgesproken niveau. In programma S07 Zorg en verderop in dit hoofdstuk wordt nader toegelicht op welke wijze de extra middelen voor jeugdzorg zullen worden ingezet. De overige aanpassingen in het gemeentefonds die leiden tot aanpassingen in de lasten zijn toegelicht in deel 3 (Financiële begroting).

Gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000				
Ontwikkelingen gemeentefonds sept.- en dec.circulaire	10.749	11.894	13.085	16.422
Doorgegeven mutaties decentralisatie-uitkeringen sept.- en dec.circulaire	-1.991	-1.991	-1.991	-1.962
Gemeentefonds totaal ontwikkelingen Perspectiefnota	*8.758*	*9.903*	*11.094*	*14.460*
Ontwikkelingen gemeentefonds meicirculaire	4.453	2.703	458	-752
Doorgegeven mutaties decentralisatie-uitkeringen meicirculaire	-1.065	-1.050	-1.063	-1.076
Extra middelen Jeugdzorg	16.600	9.869	9.026	8.013
Gemeentefonds totaal aanvullend op Perspectiefnota	*19.988*	*11.521*	*8.421*	*6.185*
Totaal ontwikkelingen gemeentefonds	**28.746**	**21.424**	**19.514**	**20.645**

Herverdeling gemeentefonds
Begin juli 2021 is het nieuwe verdeelvoorstel voor herijking van het gemeentefonds gepubliceerd. De Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) verwacht eind september of begin oktober zijn advies over de herverdeling van het gemeentefonds uit te brengen. Besluitvorming over de invoering van de nieuwe verdeling (per 2023) is aan het nieuwe Kabinet. Begin juni is daarnaast een advies van de ROB gepubliceerd over de toekomst van de normeringssystematiek (het accres). Ook dit is aan het nieuwe Kabinet om daarin een besluit te nemen.
Voor het nieuwe verdeelmodel van de algemene uitkering verwachten we een voordeel (met de kennis van nu structureel ruim € 7 miljoen), maar voor het nieuwe verdeelmodel Beschermd Wonen verwachten we een nadeel. In de risicoparagraaf is een risico van € 15 miljoen opgenomen voor de effecten van het verdeelmodel Beschermd Wonen. Daarnaast kan het verwachte nadeel op Beschermd Wonen deels opgevangen worden met het te verwachten voordeel op de algemene uitkering. Beide modellen worden vanaf 2023 stapsgewijs ingevoerd.

Financiële koers van de beleidsontwikkelingen

De financiële koers is in dit hoofdstuk in vier onderwerpen samengevat:

- Meedoen in een socialer Arnhem: Wmo & jeugdzorg, werk & inkomen, armoede & schulden en onderwijs, welzijn, sport en maatschappelijke opvang
- Wonen in een duurzamer Arnhem: wonen, ruimtelijke ontwikkeling, grondbeleid, openbare ruimte en klimaat & energie
- Genieten van een nog mooier Arnhem: cultuur, bruisende binnenstad en veiligheid
- Open en verantwoord besturen: samenwerking met burgers en organisaties, bedrijfsvoering en concernfinanciën

In onderstaande tabel wordt duidelijk wat de mutaties zijn op deze onderwerpen ten opzichte van de vorige begroting:

Beleidsontwikkelingen	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000				
Meedoen in een socialer Arnhem	-13.682	-4.240	-2.996	-5.515
Wonen in een duurzamer Arnhem	-5.097	-4.137	-4.953	-4.816
Genieten van een nog mooier Arnhem	-550	-435	-435	-435
Open en verantwoord besturen	-2.407	-807	-33	-1.694
Totaal beleidsontwikkelingen	**-21.736**	**-9.618**	**-8.418**	**-12.459**

In de volgende paragrafen worden per onderwerp de financiële ontwikkelingen ten opzichte van de vorige begroting weergegeven. Daarbij zijn in elke tabel telkens eerst de ontwikkelingen zoals vermeld in de Perspectiefnota benoemd en worden daaronder de ontwikkelingen die zich na de Perspectiefnota hebben voorgedaan. De ontwikkelingen na de Perspectiefnota worden in de paragrafen toegelicht.

Meedoen in een socialer Arnhem

Ontwikkelingen Meedoen in een socialer Arnhem	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000				
Wmo en jeugdzorg				
Wijziging woonplaatsbeginsel jeugd	-2.100	-2.100	-2.100	-2.100
Wijziging woonplaatsbeginsel jeugd dekking vanuit GF	2.100	2.100	2.100	2.100
Nieuw preventief beleid en investeringen t.b.v. invoer taskforce maatregelen jeugd	99			
Wmo en jeugd totaal ontwikkelingen Perspectiefnota	*99*	*0*	*0*	*0*
Inzet extra middelen jeugd		-4.722	-4.608	-5.608
Reservering extra middelen jeugd	-16.600	-1.000	-1.000	-1.000
Actualisatie WMO middelen	1.200	1.700	2.200	1.700
Wmo en jeugd totaal aanvullend op Perspectiefnota	*-15.400*	*-4.022*	*-3.408*	*-4.908*
Werk en inkomen				
BUIG actualisatie	5.800	4.900	3.900	3.900
Werk: Herstelagenda en landelijke middelen	-875	-1.125		
Werk en inkomen totaal ontwikkelingen Perspectiefnota	*4.925*	*3.775*	*3.900*	*3.900*
WSW Actualisatie	316	570	797	2.306
Vrijval WSW ten behoeve van beschut werk		-570	-797	-2.306
Dividend Scalabor	-690	-690	-690	-690
Werk en inkomen totaal aanvullend op Perspectiefnota	*-374*	*-690*	*-690*	*-690*
Armoede en schulden				
Armoede- Bijzondere Bijstand < 21 jaar	-231	-231	-231	-231
Wetswijziging WGS tav Vroeg erop af	-207	-207	-207	-207
Perspectief voor gezinnen met kinderen in armoede (21A33)	-81	-81	-81	-81
Armoede en schulden totaal ontwikkelingen Perspectiefnota	*-438*	*-438*	*-438*	*-438*
Onderwijs, welzijn, sport en maatschappelijke opvang				
Addendum coalitieakkoord: Burgerkracht	-175	-175	-175	
Onttrekking BR Burgerinitiatieven Sociaal domein	175	175	175	
Opschorten bezuiniging sociale basis (herijking welzijnsopgave)	-350	-350		
Integraal plan voor aanpak racisme, veiligheid en acceptatie LHBTIQ+ en vrouwenemancipatie	-200	-200	-36	-36
Arnhemse standaard toegankelijkheid openbare ruimte	-100			
Suïcidepreventie		-40	-40	-40
Huisvesting maatschappelijke initatieven	-80	-80	-80	-80
Vluchtelingen en statushouders Pilot Shelter City	-35	-35		
Veiligheid: Aanpak mensenhandel	-175	-175	-175	-175
Veiligheid: Datagedreven werken voor de aanpak van criminaliteit en onveiligheid	-150	-150	-150	-150
Veiligheid: Strategische advisering programma Veiligheid	-120	-120	-120	-120
VGGM: Verdeling kosten kazerne Ede	-400	-400	-400	-400
Sport: exploitatie Bethanienstraat en de Opmaat	-83	-83	-83	-83
Sport: Middachtensingel		-88	-88	-88
Investeringen in scholen en sport	-121	-513	-607	-1.026
Onderwijs, welzijn, sport en maatschappelijke opvang totaal ontwikkelingen Perspectiefnota	*-1.814*	*-2.234*	*-1.779*	*-2.198*

VGGM Functiewaardering (motie 21m52g)	-350	-350	-350	-350
Onderwijshuisvesting				-600
Beheer MFC's	-150	-100	-50	-50
Ventilatie basisscholen (21A41)	-100	-100	-100	-100
Onderwijs, welzijn, sport en maatschappelijke opvang totaal aanvullend op Perspectiefnota	*-600*	*-550*	*-500*	*-1.100*
Totaal ontwikkelingen meedoen in een socialer Arnhem	**-13.682**	**-4.240**	**-2.996**	**-5.515**

Wmo en jeugdzorg
Op 3 juni is door het kabinet besloten dat gemeenten voor jeugdzorg € 1,314 miljard extra (bovenop de reeds toegekende € 300 miljoen) voor 2022 zullen ontvangen. Arnhem ontvangt hiervan in 2022 een bedrag van circa € 16,6 miljoen. Dit zal in de septembercirculaire 2021 worden toegekend. Daarnaast mag er ook rekening gehouden worden dat een volgend kabinet drie kwart van het structurele tekort zal dekken waarmee ruimte ontstaat om extra uitgaven te ramen. In deze begroting wordt van de € 16,6 miljoen aan extra middelen in 2022 € 10,0 miljoen toegevoegd aan de reserve Wmo & Jeugdzorg. De extra Jeugdmiddelen die niet binnen het beleidsveld Zorg ingezet worden (€ 6,6 miljoen in 2022, € 1,0 miljoen in de jaren 2023, 2024 en 2025) worden gedoteerd aan de nieuwe bestemmingsreserve Jeugdfonds. Het jeugdbeleid en daarmee de inzet van het jeugdfonds wordt stadsbreed en in samenhang met Arnhem Oost bezien. Extra inzet op Jeugd kan incidenteel gedekt worden uit deze reserve. Een eventueel overschot aan middelen in het jeugdfonds kan overgeheveld worden naar de BR WMO en Jeugdzorg.

Van de structurele compensatie wordt in 2023 € 4,7 miljoen ingezet voor onder andere de dekking van het bestaande tekort op de Jeugdzorg conform de raadsbrief van 15 juni 2021 en de besparingen op begeleiding door de sociale wijkteams voor € 1,0 miljoen structureel en de transformatie verblijfszorg voor € 0,8 miljoen structureel terug te draaien. Door deze extra middelen voor jeugdzorg kan daarnaast een overschot dat ontstaat bij de Wmo middelen van structureel € 1,7 miljoen vrijvallen.

Werk en inkomen
Sinds de Perspectiefnota is de WSW-raming geactualiseerd. Er stromen geen nieuwe WSW-ers meer in. De kosten voor de huidige groep SW-medewerkers lopen nog jarenlang door, deze zijn niet beïnvloedbaar. De Rijksbijdrage is niet dekkend voor deze kosten. De meerjarige financiële consequenties van deze rijkskorting zijn gedekt in de begroting. Voor de zomer heeft de MGR de meerjarenbegroting 2022-2025 aan de raad ter zienswijze voorgelegd. Daarnaast is in de meicirculaire de aangepaste rijksbijdrage voor WSW bekend gemaakt. Het voordeel voor 2022 van € 316.000 valt vrij. Het overig budget blijft ingezet worden voor beschut werk voor WSW-ers en inwoners die niet meer in de WSW kunnen instromen, maar wel recht hebben op beschut werk.

In de begroting was vanaf 2022 structureel rekening gehouden met een dividenduitkering van Scalabor van jaarlijks € 690.000. De toekomstige financiële ontwikkeling van Scalabor is echter op dit moment onzeker, waardoor we niet uit kunnen gaan van een jaarlijkse dividenduitkering van deze hoogte. Daarom wordt deze dividendverwachting voor nu uit de begroting gehaald.

Armoede en schulden
Bij de behandeling van de Perspectiefnota is op 30 juni 2021 amendement 21A33 'Perspectief voor gezinnen met kinderen in armoede' aangenomen en verwerkt in deze begroting. Aanvullend op de Perspectiefnota worden in deze begroting geen mutaties voor armoede en schulden voorgesteld.

Onderwijs, welzijn, sport en maatschappelijke opvang
Motie 21m52g roept het college op om te investeren in preventie en publieke gezondheid en daartoe onder andere de VGGM een inschatting te laten maken van de financiële effecten van de functiewaardering van haar personeel. Voor de Arnhemse bijdrage wordt het effect hiervan ingeschat op structureel € 350.000.

Om toekomstige investeringen in onderwijshuisvesting mogelijk te maken, wordt vooruitlopend op de vaststelling van een nieuw integraal huisvestingsplan voortgezet onderwijs een structurele stelpost van € 600.000 vanaf 2025 opgenomen in de begroting ter dekking van verwachte kapitaallasten. In de komende periode zal op basis van een analyse van de huidige en toekomstige situatie rondom het aantal leerlingen, trends en ontwikkelingen, opgaven, kwaliteit van de gebouwen en toekomst van het onderwijs een plan worden opgesteld. Inschatting is dat

de benodigde investeringen in onderwijshuisvesting vanaf 2024 in elk geval tot € 600.000 aan kapitaallasten leiden vanaf 2025.

De MFC's worden in de avonduren en tijdens de weekenden veelal gebruikt voor diverse activiteiten die zijn ontstaan uit bewonersinitiatieven. Hierbij kan worden gedacht aan samenkomsten van bewoners, taal-, dans-muzieklessen, vergaderingen, biljarten, etc. Daarvoor is het noodzakelijk dat het beheer van de MFC's ook gedurende die tijden goed op orde is, zodat wordt voldaan aan wettelijke verplichtingen en gebruiksvoorwaarden vanuit de afgegeven vergunning. Op korte termijn wordt daarvoor gebruik gemaakt van professionele en flexibel inzetbare menskracht voor toezicht en beheer. Omdat het hier gaat om gebruik van de MFC's door bewoners en andere niet-professioneel gebruik, kunnen de kosten hiervan niet of onvoldoende bij hen in rekening worden gebracht. Dit 'sociaal beheer' zal samen met de wijken (teams Leefomgeving) worden uitgewerkt om op termijn, bijvoorbeeld met inzet van vrijwilligers en in samenhang met de doorontwikkeling van de buurthuizen, dit knelpunt structureel op te lossen.

Bij de behandeling van de gemeentelijke bijdrage SUVIS-regeling is op 21 juli 2021 amendement 21A41 'Meer geld voor ventilatie basisscholen door apart budget voor MFC's' aangenomen. Het structurele budget aan kapitaallasten van deze investering van € 100.000 is in deze begroting opgenomen.

Wonen in een duurzamer Arnhem

Ontwikkelingen Wonen in een duurzamer Arnhem	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Bedragen x € 1.000				
Arnhem Oost aanpak	-1.533	-2.000	-2.000	-2.000
Verstedelijkingsopgave	-470	-600		
Uitvoeringskosten motie Voorkom stadsvernieuwing 4.0	-125		-125	
Participatieproces Nemia	-125			
Duurzaamheidsmaatregelen eigen gebouwen	-45	-59	-77	-91
Buurtconcierges	-200			
Bossen en parken	-200	-200	-200	-200
Woonboten Nieuwe Haven	50	750		
Toename WOB-verzoeken bij anterieure overeenkomsten en planologische voorbereidingsbesluiten	-50	-50	-50	-50
Investeringen in openbare ruimte	-24	-88	-111	-135
Totaal ontwikkelingen Perspectiefnota	*-2.722*	*-2.247*	*-2.563*	*-2.476*
Hogere prijsstijging bouwmaterialen	-350	-40	-40	-40
Nieuwe Haven	-13	-13	-13	-13
Veiligheid en openbare ruimte Nieuwe Haven	-75			
Kostendekkendheid rioolheffing	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Voorbereidingskosten klimaatadaptatie	-75	-75	-75	-75
Groene metropoolregio Arnhem-Nijmegen	-412	-412	-412	-412
Extra capaciteit bossen en parken	-200	-200	-200	-200
Wonen - opgaven en middelen voor handhaving	-100	-100	-100	-100
Stikstofagenda	-100			
Verstedelijking			-500	-500
Gemeentelijke adviescommissie ruimtelijke kwaliteit	-50	-50	-50	
Totaal aanvullend op Perspectiefnota	*-2.375*	*-1.890*	*-2.390*	*-2.340*
Totaal ontwikkelingen Wonen in een duurzamer Arnhem	**-5.097**	**-4.137**	**-4.953**	**-4.816**

Hogere prijsstijging bouwmaterialen
Een flink aantal producenten van bouwmaterialen zoals staal, hout en pvc heeft op basis van de verwachtingen van economische malaise door de coronacrisis de productie naar beneden bijgesteld. In de bouw is tot nu echter weinig van de coronacrisis te merken en de vraag naar bouwmaterialen blijft groot. Gevolg is dat de prijzen van bouwmaterialen fors zijn gestegen en dat sommige materialen niet of veel later worden geleverd. Om de gevolgen van de bovenmatige prijsstijgingen van bouwmaterialen te kunnen opvangen, wordt voor 2022 een

buffer van € 350.000 gevormd. Een aantal bouwprojecten die in 2021 worden aanbesteed, wordt al direct beïnvloed. Hierdoor stijgen de kapitaallasten structureel met € 40.000.

Nieuwe Haven
Om de nautische veiligheid van de Nieuwe Haven op orde te maken middels het plaatsen van buispalen is in december 2018 een investeringskrediet van € 200.000 miljoen beschikbaar gesteld. Nu blijkt uit nader technisch onderzoek dat het beschikbaar gestelde investeringskrediet ontoereikend is, dit mede als gevolg van de sterk gestegen staalprijzen en technische complicaties. Een aanvullend investeringskrediet van € 350.000 is benodigd om de nautische veiligheid van de Nieuwe Haven op orde te brengen. De jaarlijkse extra kapitaallasten bedragen vanaf 2022 € 13.000.

Veiligheid en openbare ruimte Nieuwe Haven
Om de veiligheid en openbare ruimte van De Nieuwe Haven te verbeteren wordt in 2022 € 75.000 uitgegeven aan onder andere bebording, groen en verlichting.

Kostendekkendheid rioolheffing
In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken om de heffingen kostendekkend te maken. Voor de rioolheffing werd daarbij uitgegaan van een jaarlijkse groei van 1,5%.

Voor 2022 geldt dat de kosten van beheer en onderhoud van riolering naar verwachting lager uitvallen dan eerder meerjarig geraamd. Aangezien de tarieven maximaal kostendekkend mogen zijn, zou dit lagere opbrengsten tot gevolg hebben. In de toekomst wordt echter een toename verwacht van de vervangingsopgave van rioleringen. Om schommeling van tarieven te voorkomen wordt daarom vanaf 2022 een spaarelement opgenomen in het tarief, geraamd op € 700.000 per jaar. De inkomsten op grond van dit spaarelement worden toegevoegd aan een voorziening en ingezet bij toekomstige vervangingsinvesteringen riolering.
Een deel van de lagere lasten in 2022 wordt wel doorberekend in het tarief (€ 300.000). Per saldo betekent dit dat de (gemiddelde) lasten voor de burger in 2022 gelijk zijn aan 2021. De opbrengsten rioolheffing zijn hierdoor € 300.000 lager dan in eerste instantie meerjarig geraamd, omdat wordt afgeweken van de jaarlijkse groei van 1,5%.

Voorbereidingskosten klimaatadaptatie
Om de klimaatadaptatie te kunnen realiseren worden kosten gemaakt die conform de huidige spelregels niet gedekt kunnen worden uit de middelen in het klimaatfonds. Het gaat hier over algemene kosten (zoals stadsbrede onderzoeken, bijdragen aan samenwerkingsverbanden, lidmaatschappen e.d.) die niet aan een project toe te schrijven zijn, maar meer algemeen samenhangen met klimaatadaptatie. Om deze voorbereidingskosten te kunnen dekken, wordt een jaarlijks bedrag van € 75.000 ingezet.

Groene metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Arnhem neemt deel in de Groene metropoolregio Arnhem-Nijmegen. Hierbinnen liggen diverse opgaven voor de komende jaren. Voor de opgaven rond *Productieve regio*, *Circulaire regio*, *Ontspannen regio* en *Groene groeiregio* wordt in totaal € 412.000 vrijgemaakt. Dit bedrag zal nog over de betreffende programma's verdeeld gaan worden.

Extra capaciteit bossen en parken
De bossen en parken van Arnhem worden steeds intensiever gebruikt. Een bijkomstigheid hierbij is dat hierdoor de betrokkenheid van de Arnhemmer ook enorm is toegenomen. Om ons dagelijks onderhoud uit te kunnen voeren moeten we veel meer en intensiever communiceren en ook de slijtage van materieel is veel groter. Voor ons dagelijks onderhoud en om de diverse beleidsopgaven (klimaatbestendig, biodiversiteit, Bomenplan, groenvisie etc.) uit te werken, worden 2 fte capaciteit bossen en parken toegevoegd.

Wonen - opgaven en middelen voor handhaving
In de stad zien we steeds vaker dat woningen worden opgekocht door beleggers, dat woningen gebruikt worden in strijd met gemeentelijke regels en dat het steeds lastiger is voor mensen met een bescheiden inkomen om een woning te bemachtigen. Instrumenten die kunnen worden ingezet om deze problemen te verhelpen, hebben veelal een ruimtelijke component en zorgen voor een toenemende druk op de handhavingscapaciteit van de ODRA en de gemeente. Om dit mogelijk te maken wordt dit budget met € 100.000 verhoogd.

Stikstofagenda
De te grote stikstofuitstoot is een groot probleem. Maatregelen om de stikstofdepositie te verminderen en/of de natuur te herstellen komen samen in de Arnhemse stikstofagenda. Voor de uitwerking van deze agenda wordt in 2022 een budget van € 100.000 vrijgemaakt.

Verstedelijking
De verstedelijkingsopgave kent de komende jaren grote uitdagingen. In de Perspectiefnota zijn voor de jaren 2022 en 2023 reeds middelen opgenomen om deze opgave te realiseren. In deze Begroting wordt voorgesteld om dit door te trekken en vanaf 2024 extra budget van jaarlijks € 500.000 in te ramen om de verstedelijksopgave ook structureel op te kunnen pakken.

Gemeentelijke adviescommissie ruimtelijke kwaliteit
Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet (beoogd 1-7-2022) dienen gemeenten te beschikken over een gemeentelijke adviescommissie voor omgevingskwaliteit. Deze wordt gevormd door omvorming van het team welstand en monumenten. De dekking hiervoor bedraagt vanaf 2022 tot en met 2024 jaarlijks € 50.000.

Genieten van een nog mooier Arnhem

Ontwikkelingen Genieten van een nog mooier Arnhem	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Bedragen x € 1.000				
Regionaal mobiliteitsfonds	-210	-210	-210	-210
Topsportevenementenbudget	-100	-100	-100	-100
Versterking public affairs	-125	-125	-125	-125
Totaal ontwikkelingen Perspectiefnota	*-435*	*-435*	*-435*	*-435*
Arnhemse sportdag (21M103)	-40			
Uitvoering wijkgroenagenda's	-75			
Totaal aanvullend op Perspectiefnota	*-115*	*0*	*0*	*0*
Totaal ontwikkelingen Genieten van een nog mooier Arnhem	**-550**	**-435**	**-435**	**-435**

Arnhemse sportdag
Bij de behandeling van de Perspectiefnota is op 30 juni 2021 de motie 21M103 *Een Arnhemse Sportdag* aangenomen. De kosten voor het organiseren van een éénmalige Arnhemse sportdag voor alle Arnhemse scholen op Papendal bedragen € 10.000 voor de inzet van capaciteit en € 30.000 voor de uitvoering en worden in deze begroting vrijgemaakt.

Uitvoering wijkgroenagenda's
Momenteel stellen we samen met bewoners en andere stakeholders voor alle wijken een wijkgroenagenda op. Dat levert tal van kansen op om samen met de wijk te investeren in het groen in de wijk. Voor lang niet alle maatregelen is binnen de huidige reguliere budgetten voldoende dekking. Om de kansen te benutten die zich langs deze weg aandienen, wordt een bedrag € 75.000 ingezet in 2022.

Open en verantwoord besturen

Ontwikkelingen Open en verantwoord besturen	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Bedragen x € 1.000				
Bestuur, dienstverlening en financiën				
Addendum coalitieakkoord: burgerparticipatie	-240			
Onttrekking BR Burgerparticipatie	240			
Ondersteuning raad	-70	-20	-20	-20
Begrijpelijke taal voor iedereen	-40			
Inclusieve gemeentelijke organisatie	-150	-150	-50	-50
Aanpassen gemeentelijke websites aan wettelijke eis inclusief communiceren	-60	-40	-40	-40
Klantenservice: gratis telefoonnummer, verbetering dienstverlening	-400	-360	-360	-360
Hybride werken	-125	-125	-125	-125
Versterken regionale samenwerking	-140	-260	-260	-260
Formatie Strategie, Beleid en Regie	-1.500			
De Connectie	-64	76	-251	-251
Vrijval rentebuffer			1.000	
Bestuur, dienstverlening en financiën totaal ontwikkelingen Perspectiefnota	*-2.549*	*-879*	*-106*	*-1.106*
Actieplan overlast (21M102)	-80	-80	-80	-80
Art 213a / zero based	-50	-50	-50	-50
Onderzoek volgens methode Duisenberg	-15	-15	-15	-15
Ondermijning	-500	-500	-500	-500
Financieel-administratieve verwerking nota IWA	370	300	300	290
Gecorrigeerde meeropbrengsten leges	40	40	40	40
Office 365	-66	-66	-66	-66
Migratie businessapplicaties	-184	-184	-184	-184
Voordeel eigen huisvesting	650	650	650	
Goedkope identiteitskaart (21M168)	-23	-23	-23	-23
Bestuur, dienstverlening en financiën totaal aanvullend op Perspectiefnota	*143*	*73*	*73*	*-588*
Totaal ontwikkelingen Open en verantwoord besturen	**-2.407**	**-807**	**-33**	**-1.694**

Actieplan overlast
Bij de behandeling van de Perspectiefnota is het college met motie 21M102 opgedragen een Actieplan overlast op te stellen. Voor de uitvoering van de actieplan wordt een structurele last geraamd van € 80.000.

Artikel 213a / zero based opbouwen programma's in de begroting
Op verzoek van de raad worden de onderzoeken die op grond van artikel 213a uit de gemeentewet worden uitgevoerd naar doelmatigheid en doeltreffendheid van het beleid geïntensiveerd. Daarnaast is toegezegd de komende jaren stapsgewijs de programma's van de begroting zero based op te bouwen. Voor deze intensiveringen wordt een structureel budget geraamd van € 50.000.

Onderzoek volgens methode Duisenberg
Bij de Jaarstukken 2020 is op verzoek van de raad een onderzoek gedaan op grond van de zogenaamde Duisenbergmethode. De raad wil hieraan graag een structureel vervolg geven door dit jaarlijks uit te (laten) voeren. Hiervoor wordt jaarlijks € 15.000 aan het budget van de Griffie/raad toegevoegd.

Ondermijning
Onlangs is er een Rekenkamerrapport gepresenteerd over de aanpak van ondermijning (specifiek) en veiligheid (algemeen). De opgave is in Arnhem als fors bestempeld en tegelijkertijd is de organisatiegraad als te mager bestempeld. De gemeente moet daarin stappen zetten. Om de aanpak van ondermijning te intensiveren, wordt structureel € 500.000 ingezet voor extra formatie.

Financieel-administratieve verwerking nota IWA
De nieuwe nota Investeren, Waarderen en Afschrijven is op 16 juni door de raad vastgesteld. De effecten van de nota IWA worden met terugwerkende kracht per 1 januari 2021 in de begroting verwerkt en zijn als volgt samen te vatten:

- Met het volledig activeren van voorbereidingskosten en het activeren van bomen verschuiven de lasten in de exploitatie naar achteren; de als gevolg van de stijgende investeringsbudgetten toenemende kapitaallasten zijn pas in latere jaren zichtbaar.
- Met het verhogen van het minimumbedrag voor activeren worden de lasten in de exploitatie juist naar voren gehaald.

Het effect hiervan op de begroting bedraagt € 370.000 in 2022, aflopend naar € 290.000 in 2025.

Gecorrigeerde meeropbrengsten leges
In de Perspectiefnota 2021-2024 is aangekaart dat er als gevolg van een combinatie van bezuinigingen, onvermijdelijke kostenstijgingen en inkomstendalingen bij Burgerzaken een structureel knelpunt is ontstaan. Ter dekking hier is onder meer voorgesteld een aantal leges aan te passen. Deze aanpassingen zijn per 1-1-2021 geëffectueerd. In de Perspectiefnota en in de Begroting 2021 is aangegeven dat door aanpassing van de leges de inkomsten zouden stijgen met een bedrag van € 119.000 (in 2021), oplopend tot € 270.000 (in 2024). Nu blijkt dat de gecorrigeerde meeropbrengsten circa € 40.000 per jaar hoger zijn.

Office 365 en migratie businessapplicaties
We investeren extra in een betrouwbare en voorspelbare ICT-infrastructuur. Daarvoor wordt Office 365 geïmplementeerd en worden de ICT-omgevingen van verschillende organisatieonderdelen geconsolideerd tot één centrale moderne omgeving. Hiervoor wordt € 250.000 extra geïnvesteerd. Dit wordt vrijwel volledig gedekt door het investeringsbudget voor ICT te verlagen, waarmee € 200.000 binnen de meerjareninvesteringsplanning (MIP) vrijvalt.

Voordeel eigen huisvesting
In de Jaarrekening 2020 is een meevaller op de eigen huisvesting gemeld. Deze meevaller van € 650.000 doet zich jaarlijks voor, voor de rest van de duur van het huurcontract van het stadskantoor tot en met 2024. In 2 amendementen en 1 motie (21A33 *Perspectief voor gezinnen met kinderen in armoede*, 21A41 *Ventilatie basisscholen* en 21M168 *Goedkope identiteitskaart*) wordt dekking gevonden in dit voordeel. Doordat de meevaller zich echter tot en met 2024 voordoet, worden deze amendementen en de motie vanaf 2025 structureel gedekt uit de algemene middelen.

Goedkope identiteitskaart
Op 21 juli 2021 is de motie 21M168 *Identiteitskaart bereikbaar voor iedereen* aangenomen. De lasten voor de uitvoering van deze motie van € 22.500 worden opgenomen in de begroting.

Impact corona en Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis

Met enige regelmaat wordt de impactanalyse corona geactualiseerd en gepubliceerd op het coronadashboard. De laatste actualisatie dateert van 6 juli. In de jaren 2020 en 2021 zijn vrijwel alle nadelen in de exploitatie gecompenseerd door steunpakketten van het Rijk. Vooralsnog wordt voor het jaar 2022 en verder geen direct effect meer op de exploitatie voorzien. Wel is in het risicoprofiel voor € 3,0 miljoen aan coronarisico's meegenomen. Dit is een daling ten opzichte van de vorige begroting en is nader toegelicht in de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen.

In de begroting 2021 is de Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis verwerkt. Hierin is vastgelegd hoe Arnhem de bedrijvigheid, leefbaarheid, werkgelegenheid en aantrekkelijkheid van de stad wil beschermen en het herstel wil bevorderen en versterken. Verdeeld over de vier thema's anticyclisch investeren, sociaal sterke stad, leefbare en groene stad en innovatie en vernieuwing is in de stad geïnvesteerd.
Met de raadsbrief van 20 juli is door middel van een *first year review* toegelicht hoe de uitvoering van de Herstelagenda verloopt. Scherp kijkend naar de Herstelagenda zoals wij die formuleerden, zien wij dat we in het algemeen aardig in lijn lopen met de intenties die wij hadden. Ruim een jaar na de start van de coronacrisis zien we een stadsbestuur en gemeentelijke organisatie die enigszins gewend zijn geraakt aan de onzekerheid van de voortdurende coronacrisis. Het moment dat "het stof is neergedaald" is echt nog niet aangebroken, maar wel wordt voorzichtig duidelijk waar de klappen vallen, waar het enorm meevalt, en waar eigenlijk niet veel valt te merken van de coronacrisis.

Daar waar de klappen het hardst vallen, blijft het exacte effect soms nog lastig precies te duiden. Het Centraal Planbureau schetst een trend van groeiende ongelijkheid: leerachterstanden en gezondheidsverschillen, schuldenproblematiek, mensen met een vast contract en mensen zonder. Zij verwachten dat deze crisis leidt tot een toename van de tweedeling, die zich waarschijnlijk in komende tijd nog verder doorzet. Tegelijkertijd zien we dit op dit moment in onze cijfers nog niet terug. Om goed zicht te hebben op de cijfermatige effecten van corona op verschillende beleidsterreinen hebben we het coronadashboard ontwikkeld en deze actualiseren we nog steeds. Na de zomer blikken we in het coronadashboard op de afgelopen 1,5 jaar terug en duiden we deze ontwikkelingen, mede op basis van landelijke onderzoeken.

Jaarlijkse bijstellingen

Voor elke begroting wordt een actualisatie gemaakt van de prijs- en volumeontwikkelingen, de belasting- en legesopbrengsten, het gemeentelijk investeringsplan en de raming van de BR Solvabiliteit. In totaal leidt dit, zoals zichtbaar in de volgende tabel, tot een nadeel in het algemeen beeld:

Jaarlijkse bijstellingen	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Bedragen x € 1.000				
Prijs- en volumeontwikkeling	-12.400	-12.400	-12.400	-12.400
Ontwikkeling belastingen en legesopbrengsten	115	105	93	175
Ontwikkelingen Meerjareninvesteringsplanning	935	990	1.674	501
Toevoeging BR Solvabiliteit	-1.886	-2.009	-1.246	453
Totaal jaarlijkse bijstellingen	**-13.236**	**-13.314**	**-11.880**	**-11.271**

Prijs- en volumeontwikkeling

In de Perspectiefnota is de prijs- en volumeontwikkeling toegelicht. In de Begroting 2022 is deze niet bijgesteld. Wel is deze bijstelling nu over de programma's verdeeld.

Ontwikkeling belastingen en legesopbrengsten

Hierna is in hoofdlijnen de ontwikkeling in belasting- en legesopbrengsten opgenomen.
Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de paragraaf lokale heffingen.

Onroerend zaak belasting (OZB)

Met ingang van waardepeildatum 1 januari 2021 (aanslag 2022) wordt de WOZ-waarde gebaseerd op het aantal vierkante meters (oppervlakte), in plaats van op het aantal kubieke meters (inhoud). Deze wettelijk verplichte wijziging van methodiek heeft een beperkte invloed op de herwaarderingcijfers. Aangezien de coalitieafspraak is dat de inkomsten uit OZB niet stijgen (behoudens areaalontwikkeling) worden de tarieven aangepast op basis van de herwaarderingscijfers en heeft de gewijzigde waarderingsmethodiek geen effect op de totale OZB-opbrengsten 2022.
Op basis van de groei van het aantal inwoners (areaalontwikkeling) kan een stijging van de belastinginkomsten worden verwacht van € 115.000.

Afvalstoffenheffing

De keuze voor het instrument diftar, waarbij inwoners door middel van een prijsprikkel werden gestimuleerd om minder afval aan te bieden, is per 1 juni 2021 gestopt. Huishoudens betalen sindsdien weer een vast tarief voor afvalverwerking, waarbij de hoogte van dit tarief voor eenpersoonshuishoudens lager ligt dan voor meerpersoonshuishoudens.
De structurele effecten in de opbrengsten en kosten als gevolg van de per juni 2021 gewijzigde systematiek van afvalinzameling en tariefstelling zijn conform coalitieakkoord doorberekend in de afvalstoffenheffing. Zowel de begrote kosten als de begrote opbrengsten zijn hierdoor in 2022 hoger dan in 2021. De kostendekkendheid van 84% is gelijk aan die van 2021. Dit geldt voor zowel de periode dat diftar van kracht was (januari tot en met mei 2021), als voor de periode van juni tot en met december 2021 waarin al een vast tarief per huishouden gold.

Reinigingsrecht

Op dit moment maken 80 bedrijven in de binnenstad gebruik van reinigingsrecht. Voor 2022 gaan we ervan uit dat dit aantal gebruikers stabiel blijft. Door het openstellen van de ondergrondse containers, ook in de binnenstad, is de verwachting dat er niet meer bedrijven gebruik zullen gaan maken van reinigingsrecht. Er zijn echter ook

geen signalen op basis waarvan een afname zou moeten worden verwacht. De kostentoerekening naar reinigingsrecht is aangepast op de verwachte gebruikersaantallen.
Voor 2022 wordt voorgesteld om de huidige twee staffels: 1 tot 5 en 6 tot 10 zakken per week te handhaven. De tarieven handhaven we op het niveau van 2021, deze zijn kostendekkend en marktconform.

Rioolheffing
De bijstelling van de rioolheffing is hierboven in de paragraaf *Wonen in een duurzamer Arnhem* onder het kopje *Kostendekkendheid rioolheffing* beschreven.

Leges
In het coalitieakkoord 2018-2022 is opgenomen dat de parkeertarieven en legestarieven niet stijgen. Voor de legestarieven 2021 is van deze afspraak afgeweken. De stijging in kosten die het Rijk ons berekent is doorberekend in de legestarieven en enkele legestarieven zijn meer in lijn gebracht met tarieven elders in de regio. Ook voor de legestarieven 2022 geldt dat, indien van toepassing, de stijging van rijksleges wordt doorberekend in het tarief.

Ontwikkelingen Meerjareninvesteringsplanning (MIP)
In de Perspectiefnota 2021-2025 is een voordeel vanuit het MIP getoond als gevolg van de temporisering van diverse investeringen. In deze begroting worden een aantal nieuwe investeringen toegevoegd, waaronder de investeringen in de ventilatie van schoolgebouwen. In de paragraaf Investeringen wordt het totale MIP toegelicht.

Toevoeging BR Solvabiliteit
Ten opzichte van de Begroting 2021 wordt in de Begroting 2022 over de jaren € 4,7 miljoen extra toegevoegd aan de BR Solvabiliteit. Dit komt doordat in deze begroting diverse investeringen worden gedaan met een lange afschrijvingstermijn, zoals onderwijshuisvesting. Wanneer een investering namelijk een afschrijvingstermijn van meer dan 20 jaar heeft, moet er extra worden toegevoegd aan de BR Solvabiliteit alsof deze investering in 20 jaar afgeschreven zou worden. Als gevolg hiervan groeit de BR Solvabiliteit in deze begroting door naar € 32,2 miljoen.

Robuustheid van de begroting
De onderstaande tabel geeft op hoofdlijnen inzicht in de financiële weerbaarheid van de Arnhemse begroting. In de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen wordt dit uitgebreid toegelicht. De verrekeningen met de algemene reserve zoals die in de overzichten hiervoor staan, zijn hierin verwerkt.

De weerstandscapaciteit bedraagt in 2022 € 69,1 miljoen. Dat betekent dat er € 69,1 miljoen beschikbaar kan worden gemaakt om financiële tegenvallers op te vangen. Een belangrijk onderdeel hiervan is de algemene reserve. Het vermogen dat nodig is om alle gemeentebrede risico's met een zekerheid van 90 procent op te vangen bedraagt in 2022 € 50,5 miljoen, de benodigde weerstandscapaciteit. De buffers zijn daarmee € 18,6 miljoen hoger dan de opgetelde risico's, waarmee de weerstandsfactor in 2022 uitkomt op 1,4. Dit ligt 0,4 boven het minimaal vastgestelde niveau. Vanaf 2022 neemt de weerbaarheid van de begroting jaarlijks toe tot een weerstandsfactor van 1,5 in 2025. Hiermee is de Arnhemse begroting robuust genoeg om tegenvallers op te vangen.

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**JV 2020**	**Prognose 2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
	90%	90%	90%	90%	90%	90%
Bedragen x € 1.000						
Benodigde weerstandscapaciteit	58.519	50.539	50.539	47.552	47.552	47.552
Beschikbare weerstandscapaciteit	60.576	76.718	69.148	66.864	70.728	72.613
Benodigde versus beschikbare ruimte irt aanzuivering	**2.057**	**26.179**	**18.609**	**19.312**	**23.176**	**25.061**
Verschil (> factor 1,4)	-21.351	5.964	-1.606	291	4.155	6.040
Weerstandsfactor	**1,0**	**1,5**	**1,4**	**1,4**	**1,5**	**1,5**

Een belangrijk doel naast een robuuste begroting en daarmee buffers om risico's op te vangen is een robuustere financiële positie. Hiervoor wordt gespaard in de bestemmingsreserve solvabiliteit. Doel is om deze reserve groot

genoeg te laten zijn om in 20 jaar de voor investeringen aangegane leningen te kunnen aflossen. Daarmee worden toekomstige generaties niet opgezadeld met een forse schuldenlast. De ontwikkeling van deze bestemmingsreserve staat in de tabel hieronder.

Bestemmingsreserve solvabiliteit	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Bedragen x € 1.000				
Stand per 1-1	**16.100**	**20.446**	**26.556**	**30.250**
Toevoeging aan reserve o.b.v. MIP Begroting 2021	7.047	6.110	3.693	2.941
Inzetten t.b.v. financieel beeld	-2.700			
Stand per 31-12	**20.446**	**26.556**	**30.250**	**33.191**

In 2022 wordt de groei van de reserve geremd door de eerder met de raad afgesproken inzet van een deel van deze middelen. Toch groeit de reserve door tot een stand van € 33,2 miljoen in 2025 waarmee de schulden eerder afgelost kunnen worden en de robuustheid van de financiële positie verbetert.

Het brede beeld van de financiële positie wordt beschreven in de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen. Dit wordt verder toegelicht met financiële kengetallen en de duiding daarvan. De financiële positie wordt beïnvloed door verschillende ontwikkelingen. Zoals bij alle gemeenten is de afhankelijkheid van de inkomsten van het Rijk groot. De schommelingen hierin zorgen voor een kwetsbaarheid van de financiële positie. De komende herijking van het gemeentefonds laat dit goed zien, waarbij het laatste beeld voor Arnhem dan weer gunstig is.
Ondanks de coronacrisis staat Arnhem er goed voor. Er wordt de komende jaren verder geïnvesteerd in het versterken van de stad met de Arnhemse Herstelagenda coronacrisis en ook wordt de financiële positie de komende jaren verder verstevigd. Wel blijft het belangrijk om de kerngegevens te blijven monitoren en vooral te sturen op de trends voor de langere termijn die we daarin zien.

Leeswijzer

Na het lezen van de hoofdlijnen van deze begroting, vindt u voor uw leesgemak een korte toelichting op de bouw van deze begroting. De begroting is een onderdeel uit de P&C-cyclus. In de begroting wordt het gemeentelijk beleid op hoofdlijnen toegelicht. Dit doen we aan de hand van de drie w-vragen:

- *wat willen we bereiken?*
- *wat gaan we doen?*
- *wat mag het kosten?*

Inleiding

Op 3 juli 2019 is het raadsvoorstel 'Plan van aanpak doorontwikkeling cyclusdocumenten' geamendeerd vastgesteld. Dit betreft het plan om in de komende jaren tot beter leesbare en toegankelijke cyclusdocumenten te komen. Deze ambitie is in de Begroting 2022 weer verder vertaald. We hebben met name ingezet op een verdere ontwikkeling van de doelenboom met een toevoeging van indicatoren en hiermee uitvoering gegeven aan de motie Voortaan wel meetbare doelen (20M277).

Aanpak uitvoering motie 'Voortaan wel meetbare doelen'

Voor de zomer over de aanpak een raadsbrief gestuurd. We hebben de afgelopen periode de volgende stappen uitgevoerd:

1. Inzichtelijk maken welke doelen en indicatoren in de begroting 2021 en de bestuursrapportages zijn opgenomen.
2. Een vergelijking maken met de P&C-producten van andere gemeenten.
3. Een pilot binnen één programma uitvoeren om te onderzoeken wat nodig is om de doelen meetbaar te maken.
4. Op basis van de conclusies van stap 3, dit stapsgewijs bij andere programma's toepassen.

Over stap 1 en 2 is direct in de Perspectiefnota gerapporteerd.

Pilot programma S02 Bereikbaarheid

We hebben voor de zomer de pilot van stap 3 voor het programma S02 Bereikbaarheid uitgevoerd. We hebben hierbij gewerkt met de volgende aanpak:

- Er wordt zichtbaar gemaakt, welke concrete resultaten we binnen het programma willen bereiken.
- Hierbij wordt een concreet doel geformuleerd, waarin duidelijk wordt wat we willen bereiken in de stad.
- Bij deze doelen en resultaten worden inspanningen benoemd. De inspanningen maken duidelijk wat we als gemeente zelf gaan doen om de doelen en resultaten te bereiken.
- Vervolgens wordt een indicator gezocht die de concrete resultaten goed in beeld brengt en kan worden opgenomen in de begroting (zoals; zijn ze inhoudelijk relevant, is er politiek draagvlak voor, van welke partijen zijn we afhankelijk).

Het kost tijd om bovengenoemde aanpak met collega's uit te voeren om te komen tot concrete resultaten, doelen en indicatoren. Het is een manier van denken die eigen gemaakt moet worden. Vanuit informatiegestuurd werken worden dergelijke trajecten op meerdere plekken binnen de organisatie uitgevoerd. Deze trajecten helpen ons bij het opstellen van beleid en het scherper stellen van de beleidsdoelen.
In programma S02 is het resultaat van deze pilot aangegeven. Hierbij geldt dat in deze begroting een eerste verbeterslag is gemaakt en dat dit programma zich de komende jaren verder zal doorontwikkelen.

Wat hebben we verder gedaan in deze Begroting

De gemeenteraad ontvangt periodiek verschillende bestuursrapportages waarin een groot aantal indicatoren en veel informatie is opgenomen. Bij de volgende programma's is een koppeling tussen de indicatoren uit de bestuursrapportages en de ambities/doelen in de Begroting gemaakt:

- S06 Participatie en armoedebestrijding
- S07 Zorg
- S10 Klimaat en energie

Bij de overige programma's is gekeken of de indicatoren die in Begroting 2021 al waren opgenomen aan de doelen gekoppeld kunnen worden en/of dat bij doelen extra indicatoren beschikbaar zijn. Hierbij gaat het om een eerste aanzet en zal de komende jaren verder uitgewerkt worden.

Indicatoren

In deze begroting staan effectindicatoren opgenomen. Effectindicatoren vertellen iets over de het effect dat beoogd wordt met de inspanningen van de gemeente. Zij gaan over de vraag: 'wat willen we bereiken'. Hierbij

past de kanttekening dat het al dan niet realiseren van de effecten in de meeste gevallen van meer factoren afhankelijk is dan alleen het gemeentelijke beleid. Op dit moment hebben we geen prestatie-indicatoren opgenomen. Prestatie-indicatoren gaan over 'hoe bereiken we onze doelstellingen?' en richten zich op het resultaat van de ingezette activiteiten/ inspanningen. In tegenstelling tot effectindicatoren, verandert de aard van prestatie-indicatoren regelmatig; bijvoorbeeld doordat inspanningen afgerond zijn of nieuwe inspanningen worden ontwikkeld. In deze Begroting staan de inspanningen voor 2022 benoemd. In verschillende bestuurs- en voortgangsrapportages (zie bijvoorbeeld de monitor New Energy Made in Arnhem) worden zowel effect- als prestatie-indicatoren gepresenteerd.

Onderzoek rekenkamer Jaarstukken 2019
In mei 2020 heeft de Rekenkamer een onderzoek gedaan naar de vraag of de jaarstukken 2019 de gemeenteraad in voldoende mate zicht geven op de financiële positie en de geleverde inhoudelijke prestaties. De Rekenkamer heeft hierbij aangegeven dat de mate waarin over het college de raad informeert over het realiseren van de doelen op inhoudelijk gebied beter zou kunnen. We hebben met bovengenoemde aanpak hierin weer stappen gezet. Tevens heeft de rekenkamer in dit onderzoek aangegeven dat de beheerplannen een duidelijkere plek in de begroting mogen krijgen. In de paragraaf Kapitaalgoederen is een eerste stap gemaakt om aan deze aanbeveling uitvoering te geven en zal de komende jaren verder doorontwikkeld worden.

Opbouw van de Begroting 2022

Deel 1 - hoofdlijnen van beleid en ontwikkelingen in het financieel kader

In de stedelijke en wijkprogramma's worden de prioriteiten van het beleid aangegeven. Een samenvatting van de prioriteiten krijgt een plek in hoofdstuk 1.

In het hoofdstuk Ontwikkelingen in het financieel kader worden de belangrijkste financiële ontwikkelingen weergegeven. Ook wordt in dit hoofdstuk een verklaring van de mutaties gegeven.

Deel 2 - beleidsbegroting

De beleidsbegroting is opgebouwd uit vier onderdelen:

Acht wijkprogramma's (W)
Sinds 2017 zijn acht wijkprogramma's ingesteld. De 24 wijken zijn geclusterd in acht gebieden: Noord-West, Noord-Oost, Presikhaaf, Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek, Malburgen, Rijkerswoerd/ Kronenburg/ Vredenburg, Elden/ De Laar en Schuytgraaf/ Elderveld.

Dertien stedelijke programma's (S)
In de stedelijke programma's zijn de ambities, doelen, inspanningen en de daarbij behorende budgetten op stedelijk niveau opgenomen.

Negen paragrafen
De paragrafen vormen een 'dwarsdoorsnede' van de begroting. Er worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. Een deel van de paragrafen zijn in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

De volgende verplichte paragrafen vanuit het BBV zijn opgenomen:

1. Lokale heffingen - In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de diverse gemeentelijke belastingen en heffingen en de consequenties daarvan voor de inwoners.
2. Risicomanagement en weerstandsvermogen - Het weerstandsvermogen geeft aan hoe solide de financiële positie van de gemeente is. In deze paragraaf zijn ook financiële kengetallen opgenomen, zoals het weerstandsvermogen, de solvabiliteit en de schuldquote
3. Onderhoud kapitaalgoederen - In deze paragraaf wordt toegelicht op welke wijze het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen (zoals wegen, riolering, gebouwen) gewaarborgd is.
4. Financiering - Hier wordt toegelicht op welke wijze met de financieringsbehoefte van de gemeente is omgegaan.
5. Bedrijfsvoering - In de paragraaf wordt gerapporteerd over de voortgang van interne ontwikkelingen binnen de gemeentelijke organisatie.
6. Verbonden partijen - De gemeente werkt samen met andere partijen om bepaalde doelen te bereiken. Als de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft bij een partij, is dit een zogenoemde verbonden partij. In deze paragraaf worden alle verbonden partijen toegelicht.

7. Grondbeleid - De gemeente speelt een rol in het kopen en verkopen van gronden. Hier wordt verder ingegaan op het gevoerde grondbeleid.

Op verzoek van uw raad zijn twee niet verplichte paragrafen in de begroting opgenomen:

8. Investeringen - In deze paragraaf wordt over de realisatie van de investeringen gerapporteerd.
9. Subsidies - De gemeente verstrekt subsidies aan instellingen die een bijdrage leveren aan gemeentelijke doelstellingen. In deze paragraaf wordt aangegeven welke instellingen subsidie hebben ontvangen inclusief de subsidiebedragen.

Overig programmaplan
Hierin wordt duidelijk gemaakt op welke wijze de overhead in het overzicht baten en lasten tot uitdrukking komt.

Deel 3 - Financiële begroting
In dit onderdeel wordt ingegaan op de ontwikkelingen in het financieel kader, mutaties circulaires van het gemeentefonds en de financiële begroting met de financiële tabellen.

Bijlagen
In de bijlagen is informatie te vinden over het normenkader, aanvullende financiële tabellen en informatie over de programma's en de afkortingen- en begrippenlijst.

Interactieve website
De Begroting is digitaal beschikbaar op: financien.arnhem.nl. Op deze website is in de wijk- en stedelijke programma's ook de volgende extra informatie te vinden:

- Verdeling budgetten in kostensoorten
- Verdeling budgetten taakvelden
- Verdeling budgetten portefeuilleonderdelen
- Verdeling budgetten producten
- Totaaloverzicht subsidies
- Totaaloverzicht reserves

Deel 2 Beleidsbegroting

De beleidsbegroting bestaat uit vier onderdelen:

1. Wijkprogramma's (W)
2. Stedelijke programma's (S)
3. Paragrafen
4. Overig programmaplan

Wijkprogramma's

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op wijkniveau plaatsvinden, zijn opgenomen in de volgende 8 wijkprogramma's (bundeling van logisch samenhangende wijken):

W1 **Wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek (CSA)**
Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek

W2 **Wijkprogramma Noordwest**
Burgemeesterswijk, Hoogkamp, Transvaal, Heijenoord, Lombok, Klarendal, Klingelbeek e.o., Schaarsbergen e.o., Sint Marten en Sonsbeekkwartier

W3 **Wijkprogramma Noordoost**
Alteveer, Cranevelt, Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o.

W4 **Wijkprogramma Presikhaaf**
Presikhaaf West en Presikhaaf Oost

W5 **Wijkprogramma Malburgen**
Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder Het Duifje en Immerloo

W6 **Wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld**
Schuytgraaf en Elderveld

W7 **Wijkprogramma De Laar/Elden**
De Laar en Elden

W8 **Wijkprogramma Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg (RKV)**
Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg

Wijken Algemeen

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhem is / wordt een levendige en vitale stad waar het volgens inwoners en ondernemers fijn wonen, werken en verblijven is.

Samen met de wijken
In de Arnhemse wijken zijn medewerkers van de gemeente verbonden aan de gebieden, om samen met burgers en bedrijven vorm te geven aan de uitvoering van het beleid in de betreffende wijken. Wijkgericht werken is het samenwerken met partners aan leefbaarheid en sociale samenhang binnen wijken. Vanuit en voor de wijken worden trends en (strategische) ambities gesignaleerd die bijdragen aan de stadsbrede doelen. Wijksturing sluit aan bij de identiteit en dynamiek van de wijk of gebied. Geen wijk is hetzelfde, verschillen mogen er zijn of ontstaan. Een belangrijk onderdeel hiervan is dat gezamenlijke belangen samen met inwoners en wijkpartners worden geformuleerd en focus wordt aangegeven en hierop concrete acties worden ingezet. Met als uiteindelijk doel om gezamenlijk maatschappelijke meerwaarde in de wijken te creëren, een gedeelde verantwoordelijkheid voor je leefomgeving, door inzichten, krachten en investeringen te bundelen. De wijkmanagers hebben hierin een cruciale rol omdat ze niet alleen partners in projecten en beleidsopgaven zijn, maar vooral een bekend gezicht en aanspreekpunt in de wijken zijn.

De Arnhemse wijkaanpak Van Wijken Weten is succesvol, zo bleek uit uitgevoerde evaluatie in 2021. Sinds de start in 2017 zijn in de wijken (nieuwe) netwerken opgebouwd en verstevigd. Jaarlijks zijn met inbreng van inwoners en professionals acht wijkprogramma's tot stand gekomen. Vanaf 2020 is door de teams Leefomgeving vanuit de opgaven en behoeften een vertaling gemaakt naar thema's die in meerdere gebieden spelen en aandacht vergen. Resultaat hiervan zijn acht stadsbrede thema's. De sturing vanuit teams Leefomgeving verloopt voor deze acht thema's via drie pijlers van leefbaarheid: sociale domein, fysiek domein en veiligheid.

Sociaal	Fysiek	Veiligheid
Meedoen	Openbare ruimte	Veiligheid
Kansengelijkheid	Duurzaamheid	
Gezondheid	Wonen	
	Wijkeconomie	

Voor elk wijkprogramma is deze begroting opgebouwd uit de stadsbrede thema's die in de betreffende wijk van toepassing zijn. Aan deze thema's zijn de inspanningen per team Leefomgeving geformuleerd.

Betekenis stadsbrede thema's
- Meedoen: Inwoners zijn financieel en sociaal zelfredzaam.
- Kansengelijkheid: Iedere inwoner heeft gelijke kansen.
- Gezondheid: Inwoners kunnen voldoende bewegen en worden geholpen bij het creëren van een gezond levenspatroon.
- Openbare ruimte: De openbare ruimte is schoon, heel en veilig en draagt bij tot gebruik door de inwoners. In samenwerking met bewoners wordt gewerkt aan de vergroening van de wijken.
- Duurzaamheid: De stad is beschermd tegen hitte, regenoverlast en is energie-neutraal.
- Wonen: Inwoners hebben een veilig onderdak, wonen prettig in een huis, een buurt en een wijk die bij hen past.
- Wijkeconomie: De bedrijven in de wijk krijgen ondersteuning die zij nodig hebben.
- Veiligheid: Inwoners van Arnhem voelen zich prettig en veilig in Arnhem, binnenshuis en buitenshuis. Deze veiligheid zorgt voor ontspanning en vrijheid en laat inwoners onbelemmerd maatschappelijk deelnemen.

Samen met inwoners - Het inzicht en de kracht van burgers wordt maatgevend voor gemeentelijk handelen

Onderstaand worden de doelen van de teams Leefomgeving voor de komende jaren geschetst. Daaraan zijn de acht stadsbrede thema's gekoppeld.

De gemeente als wijkgerichte organisatie
Het college gaat op basis van de evaluatie en de Rekenkamerbrief onderzoek Van Wijken Weten en de wensen van de raad aan de slag met de aanpak Van Wijken Weten 2.0. Wijkgericht werken is herkenbaar in het handelen van de hele gemeentelijke organisatie. De wijkbudgetten van de gemeente worden ontschot ingezet, zodat maatwerk per wijk mogelijk is. Bij vraagstukken die in meerdere wijken spelen wordt gekeken naar combinaties en gezamenlijke inzet van budgetten. Ook bij stedelijke projecten, voorzieningen en oplossingen wordt zorg gedragen dat de uitvoering aansluit bij situaties en behoeften in de verschillende wijken.

Gekoppelde thema's: alle acht thema's.

Leefbare wijken
In sommige wijken staat de leefbaarheid meer onder druk dan in andere wijken. Deze buurten hebben extra aandacht nodig. Op plekken waar dit speelt, ontwikkelen we samen met bewoners en professionals een aanpak. Zo is in Arnhem-Oost een buurtaanpak in combinatie met stadsvernieuwing 3.0, de Woondeal en de wijkveiligheidsagenda ontwikkeld. Daarnaast is, als onderdeel van prestatieafspraken van het college met woningcorporaties, in enkele wijken gestart met het opstellen van gezamenlijke en integrale handelingskaders. Als uitvloeisel van de motie Voorkomen Stadsvernieuwing 4.0 gaan we in 2022 verder met het uitwerken van de aanpak leefbare wijken.

Gekoppelde thema's (7): meedoen, kansengelijkheid, gezondheid, openbare ruimte, duurzaamheid, wonen en veiligheid.

Stadsvernieuwing 3.0 (Woondeal)
De Woondeal kent twee delen, het gedeelte met woningbouwversnelling en verdichting en het onderdeel Stadsvernieuwing 3.0 (Arnhem-Oost-aanpak). Stadsvernieuwing 3.0 richt zich op 5 wijken: Geitenkamp, Klarendal, het Arnhemse Broek, Malburgen en Presikhaaf West (Arnhem-Oost). Dit zijn wijken die vaak al jaren bovenaan staan op lijstjes van cijfers van werkeloosheid, armoede, opleidingsniveau, veiligheid en leefbaarheid in de breedste zin van het woord. In een aantal wijken is een lichte opgaande lijn te bespeuren, maar veel minder sterk dan in de andere wijken in Arnhem. Teveel mensen hebben te weinig gemerkt van de jaren dat er sprake was van economische opleving en worden nu in deze periode van crisis harder getroffen. Er is dus nog veel te doen.

Gekoppelde thema's (4): meedoen, kansengelijkheid, wonen en veiligheid.

Ontmoeten en verbinden
In Arnhem bestaan al allerlei initiatieven in de wijken waarbij mensen elkaar tegenkomen. 'Ontmoeten' kan bijdragen aan het tegengaan van sociaal isolement en aan vergroting van zelfstandigheid van Arnhemmers. Gelijke kansen voor iedereen voor toegang tot voorzieningen in de wijk. In vrijwel alle wijkprogramma's is ontmoeten benoemd als speerpunt. Ook in de opdrachten aan welzijnsorganisaties komt het thema herhaaldelijk terug.

Gekoppelde thema's (3): meedoen, kansengelijkheid en openbare ruimte.

Netwerken en infrastructuur
Iedere Arnhemse wijk heeft netwerken en een (sociale) infrastructuur die passen bij de wijk en haar inwoners. In de ene wijk betekent dit dat diverse bewonersgroepen en -initiatieven elkaar weten te vinden, samenwerken en kennis delen. In een andere wijk wordt meer ingezet op een ketenaanpak van diverse maatschappelijke organisaties en vrijwilligersinzet. De gemeente heeft hierin een stimulerende en faciliterende rol. Ook stellen de teams Leefomgeving als opdrachtgever en subsidieverstrekker voorwaarden aan onderlinge samenwerking en samenhang in het aanbod. Netwerken worden versterkt in de wijken langs de pijlers sociaal, fysiek en veiligheid.

Gekoppelde thema's: alle acht thema's.

Invloed en betrokkenheid van bewoners
Inwoners hebben invloed op hun leefomgeving en wat daar gebeurt. Inwoners krijgen en nemen ruimte in om zelf initiatieven in en voor hun wijk te organiseren. Ze kunnen daarbij indien nodig rekenen op advies en ondersteuning vanuit de gemeente. Beschikbare (openbare) data en kennis wordt gedeeld, zodat bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties daar gebruik van kunnen maken. Gemeentelijk beleid komt tot stand in samenspraak met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. We verbinden (groepen) bewoners en partijen in de wijk aan elkaar.
Door in alle acht gebieden in Arnhem met een wijkprogramma te werken, waarin het bewonersperspectief en het perspectief van professionals en partners in de wijk is ingebracht, worden thema's aangepakt die aandacht vragen. Burgerparticipatie is verankerd in gemeentelijke processen en projecten waarbij inwoners op verschillende manieren worden betrokken. En met het wijkgericht werken wordt de mogelijkheid geboden met inwoners zaken slimmer en anders aan te pakken.

Gekoppelde thema's: alle acht thema's.

De gemeente als wijkgerichte organisatie en vergroten van invloed en betrokkenheid inwoners: De kracht, kennis en kunde van inwoners en ondernemers benutten
Het college gaat op basis van de evaluatie en de Rekenkamerbrief onderzoek Van Wijken Weten en de wensen van de raad aan de slag met de aanpak Van Wijken Weten 2.0. Hierin heeft het college conform de aanbevelingen onder andere aandacht voor de verwachtingen van inwoners, partners, bestuur en werkorganisatie. Daarbij is ook belangrijk dat deze partijen weten hoeveel geld er daadwerkelijk beschikbaar is voor hun wijk. Daarnaast wil het college de stedelijke aanpak beter laten aansluiten op de wijkaanpak

Leefbare wijken: Opstellen stedelijke monitor leefbare Wijken (2021 / 2022)
Om achteruitgang in wijken tijdig te kunnen signaleren en dus tijdig op ontwikkelingen in te springen, is behoefte aan continue monitoring van alle Arnhemse wijken als uitvloeisel van de motie voorkomen stadsvernieuwing 4.0. De monitor wordt in het najaar van 2021 / begin 2022 uitgevoerd in alle Arnhemse wijken. Dit betekent concreet dat we niet alleen kijken naar de genoemde preventiewijken maar dat we ook de wijken in Arnhem-Oost en andere wijken betrekken. Achteruitgang meten werkt alleen maar als we ook trends kunnen signaleren. Op het terrein van veiligheid werken we momenteel bijvoorbeeld met een specifiek dashboard om gegevens over overlast te monitoren.
We werken verder aan een set interventies die stadsbreed inzetbaar zijn, waarbij de vorm en uitvoering kan verschillen, omdat per buurt wordt gedaan wat nodig en passend is. Naast de aanpak van bestaande problemen willen we ook voorkomen dat de kwetsbaarheid van wijken en bewoners toeneemt. Daarom wordt er ingezet op kansengelijkheid, preventie en het doorbreken van generatiepatronen bij sociale problematiek. Met het programma Kansrijk Opgroeien wordt het perspectief van kinderen en jongeren (0-27 jaar) vergroot en wordt de sociale omgeving van deze kinderen en jongeren versterkt (onder andere ouders en verzorgers). Dit vanuit de gedachte 'It takes a village to raise a child'.

Ontmoeten en verbinden: een visie ontwikkelen
Een belangrijke inspanning is het bevorderen van maatschappelijk vastgoed en het kwalitatief goede beheer van buurthuizen en MFC's. Samen met de buurthuizen wordt er een visie ontwikkelt op buurthuizen en onderzocht hoe het beheer buurthuizen en MFC's kan worden verbeterd. Een ander belangrijk punt is de ondersteuning van initiatieven en draagkracht in de wijken voor programmering en de inzet van vrijwilligers. De ambitie is om de komende jaren een adequate, kwalitatieve spreiding van ontmoetingslocaties in de wijken te realiseren. Het gaat dan om buurthuizen en MFC's, maar ook om mogelijkheden voor ontmoeting in de publieke ruimte, onder andere in combinatie met sport en bewegen en particuliere locaties zoals cafés en (sport)verenigingen.

Stadsvernieuwing 3.0: integraal werken aan wijkopgaves
De Arnhem-Oost-aanpak (Stadsvernieuwing 3.0) biedt de kans om integraal bewoners- en gebiedsgericht te gaan kijken en werken om de opgaven van iedere wijk aan te pakken. Daarbij bouwen we voort op wat er al is: want er is al veel goeds. In Arnhem-Oost willen we goede aanpakken versnellen en intensiveren. En wat niet werkt, anders gaan doen en/of anders gaan organiseren (door bijvoorbeeld kritisch te kijken naar onze eigen regels/afspraken, maar ook landelijk). Tegelijkertijd realiseren we ons dat problemen niet zo maar opgelost zijn en vaak wel een generatie kost voordat fundamentele veranderingen beklijven. Daarom hanteren we ook het perspectief van 18 jaar.

Op basis van de in het najaar van 2021 uitgevoerde monitor Leefbare Wijken (raadsbrief 1 juni 2021, zaaknummer : 575517) gaan we veranderingen volgen in preventiewijken en ook wijken in Arnhem Oost en andere wijken betrekken.
Op buurt- en wijkniveau is soms meer verdieping nodig om de effecten van de aanpak goed inzichtelijk te maken.

Op basis van de uitkomsten van de nieuwe monitor gaan we in 2022 in alle preventiewijken nieuwe wijkgesprekken voeren. Deze gesprekken stemmen we door middel van een goede agenda af met lopende trajecten. Daar waar grote fysieke projecten lopen proberen we dubbelingen te voorkomen. Team Leefomgeving speelt een belangrijke rol in de communicatie en planning (voorjaar 2022).

De uitkomsten van de monitor en de wijkgesprekken gebruiken we voor het verder versterken van (bestaande) wijkvisies. Een wijkvisie beschrijft hoe we voorkomen dat wijken afglijden. De visie kijkt vooruit en geeft richting aan beleid op lange termijn.
De wijkvisie bevat in elk geval de volgende elementen:

1. Een goede analyse: welke factoren maken een wijk kwetsbaar en welke factoren versterken de wijk?
2. Inzicht in de factoren voor een succesvolle preventieve aanpak in de wijk
3. Er wordt samengewerkt tussen inwoners en wijkinitiatieven, gemeente en woningbouwverenigingen/ vastgoedbezitters.
4. Burgerparticipatie is van groot belang bij de uitwerking in de wijken. Belangrijk is om bij de analyse met bewoners in gesprek te gaan. Zij zijn ervaringsdeskundigen en kennen de wijk goed. Hoe zien zij de wijk? Welke kansen zien zij in de wijk? Welke positieve krachten zien zij in de wijk? Dit kan door directe interactie met bewoners uit de wijk, maar ook professionals uit de wijk kunnen hierin een rol hebben.
5. Toetsing van uitwerking: het is goed om een visie ook aan bewoners voor te leggen en te controleren of bewoners hierin hun input terug zien. De visie gaat over de langere termijn, en is overkoepelend over wijken, terwijl inwoners vaak meer in het nu kijken en juist vooral gericht zijn op de eigen wijk. Belangrijk is het om in de gaten te houden dat bij betrekken van wijkprofessionals/ vertegenwoordigers een juiste afspiegeling ontstaat van de wijk bij de mensen die betrokken zijn.

Thema's en budgetten

Begroting 2022 Wijken Algemeen per thema *Wordt niet als afzonderlijk kader vastgesteld.*	**Lasten**	**Baten**	**Toevoe-gingen**	**Onttrek-kingen**
Bedragen x € 1.000				
Meedoen	17.495	-367	0	0
Kansengelijkheid	26.842	-7.971	0	0
Gezondheid	122.541	-467	110	-44
Openbare ruimte	18.789	-1.466	1	-3
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	9.297	-12.745	1.338	-276
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	1.673	-40	0	0
Bedrijfsvoering	38	0	0	0
Totaal	**196.674**	**-23.057**	**1.449**	**-322**

Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek

In het wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek (CSA) bevinden zich de wijken Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Versterken van de plekken in de wijk voor ontmoeting

De vraag naar laagdrempelige plekken om in de wijk te ontmoeten komt vanuit bewoners en organisaties. De ontmoeting kan zowel georganiseerd als ongeorganiseerd zijn. De locaties zijn flexibel of vast, bijvoorbeeld een buurthuis/huiskamer of in de buitenruimte.

Inspanningen 2022

- Waar kansen zich voortdoen inzetten op versterken van ontmoeting in binnenruimtes en de buitenruimte.
- Verbeteren buurtcentra de Symfonie en De Lommerd.

Versterken van sociale cohesie

Onderlinge betrokkenheid is belangrijk voor een leefbare wijk. Elkaar kennen in de buurt en bereid zijn je buurtgenoten te helpen hoort daarbij. CSA is een divers gebied waarin iedereen mee kan doen. Ook ouderen willen langer zelfstandig kunnen wonen. Een goed netwerk is daarbij belangrijk. Passende initiatieven zijn nodig om verbindingen tussen bewoners te leggen en daarmee de veerkracht van de wijk te versterken.

Inspanningen 2022

- Bewonersinitiatieven waar nodig ondersteunen.
- Samenwerking met de Sociale wijkteams om de voorliggende/ algemene voorzieningen in het gebied in beeld te hebben en waar nodig te versterken of om te vormen.
- Inzet van bewonersondersteuning (ook in relatie met versterking wijkdemocratie).

Meer (financiële) zelfredzaamheid

Alle mensen moeten mee kunnen doen in de samenleving. Veel mensen willen zich ontwikkelen en ervaringen op kunnen doen. In CSA zijn buurten waar naar verhouding tot de andere wijken in Arnhem meer gezinnen leven in armoede. Zij kunnen zich, om diverse redenen, financieel zelf niet redden.

Inspanningen 2022

- Nauwe aansluiting op het stedelijk programma Armoede en Schulden.
- Sturen op samenwerking van organisaties in de wijk/buurt.
- Samenwerking met de Sociale wijkteams en Werk en Inkomen versterken (gezamenlijke afspraakruimte in de Symfonie).

Kansengelijkheid

Bevorderen kansengelijkheid: bewoners zijn zelfstandiger en staan steviger in de maatschappij

De inzet van verschillende projecten in krachtwijken op kwetsbare doelgroepen laat positieve resultaten zien. Omdat we willen inzetten op een duurzame verandering en terugval van oude patronen willen voorkomen, sturen we sterk op de duurzaamheid van interventies.

Inspanningen 2022

- Verzilveren van de kansen die ontstaan vanuit de Arnhem-Oost aanpak. Investeringen/interventies hieruit moeten op duurzaamheid worden getoetst alvorens te worden uitgevoerd.
- Ondersteunen van diverse initiatieven op het gebied van kansengelijkheid (onder andere Stichting Raak, Broek Omhoog, de Kansen en buurtschakels).

Minder onderwijsterugval

Er is een grote groep die na de overgang van Basisonderwijs (PO) naar Voortgezet onderwijs (VO) terugvalt in niveau. Dit komt omdat er met name gefocust wordt op de cognitieve vakken die belangrijk zijn voor de stap richting het VO. Hiermee hebben ze onvoldoende basis en een achterstand op de andere competenties die nodig zijn op het niveau van het VO.

Vanuit de basisscholen in het Arnhemse Broek is er vanaf begin 2019 een programma opgesteld om kinderen gelijke kansen te bieden. De scholen hebben zicht op de behoeftes van de leerlingen en stemmen zaken af met de gemeente en de partners in de wijk zoals Rijnstad, Sportbedrijf en het Sociale wijkteam.

Inspanningen 2022

Het continueren van het programma kansrijk opgroeien (Het Fort, De Blokhut, Doorgaande schoollijn Hugo de Groot school en Paulusschool en Fridayschool).

Gezondheid

Meer sport en beweegmogelijkheden in de wijk voor 0 - 100 jaar

In het gebied CSA zijn weinig sportfaciliteiten. Op de commerciële sportscholen na, is er geen actieve sportvereniging. In samenwerking met het Sportbedrijf Arnhem kijken wij naar een herijking van de inzet op sport en bewegen in de wijk, zodat deze beter aansluit op behoefte en vraag van bewoners.

Inspanningen 2022

- Onderzoek faciliteren.
- Sturen op bredere en flexibele inzet van uitvoeringsplan Sportbedrijf.
- Realisatie van een wandelpad en tijdelijke schaatsbaan in het Arnhemse Broek.

Integrale aanpak gezonde leefstijl

Het percentage kinderen met ernstig overgewicht ligt ruim boven het Arnhems gemiddelde in 't Arnhemse Broek. De redenen hiervoor zijn divers. De cijfers zijn de afgelopen jaren toegenomen en in het belang van de toekomstige gezondheid van de kinderen zullen we hier op prioriteren.

Inspanningen 2022

- Inzet Go in samenwerking met het basisonderwijs.
- JOGG programma vanuit Sportbedrijf.
- Integrale aanpak en monitoring.

Openbare Ruimte

Aantrekkelijkere buitenruimte

In CSA is er veel verharding en verstening, mede omdat het een centrumwijk is met weinig ruimte en veel bebouwing en belangrijke infrastructuur. Vergroening zorgt voor een mooiere en aantrekkelijkere buitenruimte. Dit gaat voor een belangrijk deel hand in hand met het thema Duurzaamheid. Ook biedt het parkeerplan in het Spijkerkwartier mogelijkheden om de buitenruimte aantrekkelijker te maken.

Inspanningen 2022

- We combineren vergroeningswensen vanuit de wijk met de ontwikkeling van onder andere de Ir. J.P. Van Muijlwijkstraat en de Steenstraat.
- Ondersteuning van diverse (groene) bewonersinitiatieven (zoals Groen van Prinsterenstraat en Transformatorplein).

Duurzaamheid

De wijk is meer klimaatbestendig

Het gebied CSA heeft door de verstening en verharding een grote hittestress opgave. Ook de infrastructuur en de ringweg rond het centrum zorgt voor een hoog percentage aan fijnstof. Door inzet vanuit de wijken en door actief vergroeningsprojecten te stimuleren en te ondersteunen dragen we bij aan de klimaatopgave van de gemeente Arnhem. In het Spijkerkwartier en Arnhemse Broek is wateroverlast een probleem door veel verharding en weinig groen in de straat, maar ook door de natuurlijke loop van regenwater dat vanuit het hoger gelegen Klarendal de lager liggende wijken instroomt.

Inspanningen 2022

Groeninitiatieven stimuleren en ondersteunen.

Meer aandacht voor energietransitie (Wijk van de toekomst)

In het gebied speelt ook de grotere opgave met betrekking tot de energietransitie. Dit is een stedelijk programma ingegeven door landelijk beleid. Vanuit De Blauwe Wijk Economie (DBWE) wordt in samenwerking met de gemeente, naar alternatieven en mogelijkheden gekeken. Vanuit het Sparkcentre in de wijk dragen ook de HAN en WUR hier aan bij.

Inspanningen 2022

Ondersteuning van DBWE door verbinding vanuit de centrale organisatie met de wijk.

Wonen

Meer diversiteit in de woningvoorraad

Veel ouderen verlaten de wijk omdat de woning niet meer voldoet aan de behoefte. Zij worden hierdoor gedwongen de wijk te verlaten terwijl juist hun netwerk kan helpen bij het langer zelfstandig thuis en zelfredzaam blijven. Ook zijn het Centrum en het Spijkerkwartier niet aantrekkelijk voor gezinnen met kinderen. Diversiteit van groepen is belangrijk voor de wijken.
De grote hoeveelheid kamerverhuur is ook een punt van aandacht. Handhaving van het beleid van het nieuwe Facetplan is van belang om de groei van kamerverhuur tegen te gaan en de overlast te verminderen.

Inspanningen 2022

- Aandacht vragen voor beschikbaarheid van woningen voor gezinnen en ouderen bij de transitie van woningen en nieuwbouwprojecten bij woningcorporaties, projectontwikkelaars en bestuur.
- Aanpak van overlast door kamerverhuur met aandacht voor adequate signalering, inzet van handhavingsacties en door bewoners vooraan in vergunningsprocessen te betrekken.

Wijkeconomie

Verbeteren van de samenwerking in leefomgeving in relatie tot ondernemers en bewoners

In de wijk CSA zijn veel ondernemers te vinden die daardoor onderdeel uitmaken van de wijk en de leefomgeving. Het centrum is de laatste jaren in het aantal bewoners enorm gegroeid, daardoor vindt er een verschuiving plaats in de functionaliteit. Naast een wijk met winkels wordt het steeds meer ook een woonwijk en dan is een prettige woonomgeving belangrijk. In het Spijkerkwartier zoeken de ondernemers naar diversificatie van het aanbod van winkels. Lokaal winkelen wordt extra aantrekkelijk en trekt andere ondernemers naar de Steenstraat. Er zijn zorgen over de veiligheid en leefbaarheid in de Steenstraat. Ondernemers en bewoners zijn verenigd en pakken dit gezamenlijk op met stakeholders.

De belangen en wensen van ondernemers zijn soms anders dan die van bewoners. Maar er zijn ook veel overeenkomsten op de thema's veiligheid, openbare ruimte (vergroening) en duurzaamheid. Belangen raken elkaar en kunnen worden versterkt door het verbeteren van de samenwerking.

Inspanningen 2022

- Het team Leefomgeving is partner om mee te denken in kansen.
- Ontwikkeling van de Steenstraat gericht op veiligheid en diversiteit.
- Vernieuwing van Keurmerk Veilig Ondernemen.

Goed functionerende wijkorganisaties

Het gebied kent een aantal wijkorganisaties die werken aan een verbetering van de wijk en bijdragen aan diverse doelstellingen. Denk hierbij aan meedoen/ activering, sociale cohesie, duurzaamheid en leefbaarheid/openbare ruimte.

De Blauwe WijkEconomie is een vernieuwend en experimenteel initiatief. De visie van DBWE is in grote lijnen: het behouden en verzilveren van waarden die er in de wijk te vinden zijn. Vanuit deze gedachte worden er verschillende projecten opgezet en doorontwikkeld. Een aantal voorbeelden zijn Spijkerbikes, wormenhotels, buurtbaanbedrijf en Sparkcenter. DBWE is een livinglab voor heel Arnhem dat begint in het Spijkerkwartier.

Het Buurtgroenbedrijf begon als klein burgerinitiatief vanuit DBWE en is nu ontwikkeld tot een professioneel sociaal bedrijf dat vergroeningsprojecten oppakt, uitwerkt en uitvoert. Door het Buurtgroenbedrijf kunnen er veel meer vergroeningsinitiatieven worden uitgevoerd dan de gemeente zou kunnen aanpakken.

In het Arnhemse Broek zijn Broek Omhoog en De Kansen actief. In het Centrum is de Buurtkeuken gevestigd die voor veel sociale binding zorgt. Al deze initiatieven vinden plaats door en met bewoners van de wijk.

Inspanningen 2022

- Ondersteuning van de wijkorganisaties als partner vanuit de gemeente. Meedenken in mogelijkheden en het grijpen van kansen die in relatie staan met de Arnhemse ambities.
- Kennisdeling met andere wijken.
- Inzet om wijkorganisaties maximaal zelfstandig te laten functioneren (organisatorisch en financieel).

Veiligheid

Minder overlast

In het gebied is leefbaarheid een belangrijk thema. Op sommige plekken is sprake van (een gevoel van) onveiligheid. Bewoners vragen aandacht voor verkeersveiligheid, overlast door kamerbewoning en de aanwezigheid van criminaliteit en drugshandel. Het actieprogramma Schoon Heel Veilig is met deze thema’s bezig. Met gerichte acties willen we afrekenen met de verloedering, overlast en criminaliteit in de wijk. Het doel is om ondernemen en wonen in het gebied prettiger en aantrekkelijker te maken.
In de wijken zien we een toename van psychisch kwetsbare mensen en dak- en thuislozen (volwassenen en jongeren). Extra inzet en voorzieningen zijn nodig.

Inspanningen 2022

- Het vasthouden van de behaalde resultaten van het actieprogramma Schoon Heel en Veilig.
- Verbreden Project Centrum naar het Spijkerkwartier (aanpak van overlastgevende personen op straat).
- Toezien op een goede inbedding van Straatcoaches bij de afdeling handhaving en preventie.
- Uitvoering project wonen zonder stigma.
- Aanpak op het verminderen van weesfietsen, graffiti en zwerfafval.
- Goed functionerende wijkveiligheidsoverleggen en Overleg Zorg en Overlast (OZO).

Participatie

Op diverse wijze is er inbreng verzameld voor het wijkprogramma. Het hele jaar wordt een beeld van de wijk gevormd onder andere door middel van gesprekken met bewoners, inbreng van professionals, de diverse bewonersinitiatieven, cijfers van de wijk, wijkoverleggen. Specifiek voor het wijkprogramma is er ook input verzameld. In het Spijkerkwartier heeft de Spijkerbrigade samen met team Leefomgeving de tekst voor het wijkprogramma geschreven. Deze is vervolgens besproken in het wijkoverleg, en daarna gepubliceerd in de wijkkrant en op mijnspijkerkwartier.nl. De ontvangen reacties waren positief en leidden niet tot wijzigingen.
In het Arnhemse Broek is het proces nog gaande. Het wijkplatform heeft samen met het team Leefomgeving een proces in gang gezet om zoveel mogelijk mensen mee te laten denken. Door het jaar heen zijn er participatietrajecten met bewoners geweest, over wonen, groen, afval, verkeer en speeltuintjes.
In het Centrum is voor het wijkprogramma gebruik gemaakt van de mailadressen van bewoners van de binnenstad (naar aanleiding van enquête 2020). 156 inwoners zijn vervolgens benaderd met vragen. Tevens is de ondernemers vereniging en het kernteam Arnhem 6811 gevraagd om input.

Thema's en budgetten

Begroting 2022 Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek per thema	**Lasten**	**Baten**	**Toevoe-gingen**	**Onttrek-kingen**
Bedragen x € 1.000				
Wijkbudget CSA				
Meedoen	240	0	0	-175
Kansengelijkheid	0	0	0	0
Gezondheid	515	-53	19	-6
Openbare ruimte	-117	-35	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	338	-1	0	0
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	0	0	0	0
Bedrijfsvoering	838	-2	0	0
Totaal Wijkbudget CSA	1.814	-91	19	-181
Wijken Algemeen CSA				
Meedoen	2.652	-62	0	0
Kansengelijkheid	3.608	-892	0	0
Gezondheid	16.538	-27	4	-3
Openbare ruimte	2.860	-264	1	-3
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	2.971	-9.142	802	0
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	135	-5	0	0
Bedrijfsvoering	37	0	0	0
Totaal Wijken Algemeen CSA	*28.800*	*-10.392*	*807*	*-5*
Totaal Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek	**30.614**	**-10.482**	**826**	**-187**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	30.646	29.846	28.146	30.614	30.606	30.436	30.231
Baten	9.595	9.566	10.255	10.482	10.440	10.397	10.355
Saldo lasten en baten	***-21.051***	***-20.280***	***-17.892***	***-20.132***	***-20.132***	***-20.038***	***-19.876***
Toevoegingen aan reserves	534	20	561	826	826	826	827
Onttrekkingen aan reserves	35	8	575	187	191	182	11
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-499***	***-12***	***14***	***-639***	***-639***	***-644***	***-816***
Gerealiseerd resultaat	**-21.550**	**-20.292**	**-17.877**	**-20.770**	**-20.801**	**-20.682**	**-20.692**

Toelichting

Lasten

Voor gebied CSA is totaal € 30,6 miljoen aan lasten begroot. € 28,8 miljoen voor taken zoals opgenomen in Wijken Algemeen en € 1,8 miljoen specifiek binnen CSA. Het grootste deel van de lasten (€ 16,5 miljoen) valt binnen het thema Gezondheid en heeft daarmee betrekking op de Sociale wijkteams. Daarnaast wordt voor de thema's meedoen (€ 2,7 miljoen), kansengelijkheid (€ 3,6 miljoen), openbare ruimte (€ 2,7 miljoen) en wonen (€ 3,2 miljoen) een bedrag groter dan € 2 miljoen begroot.

Ten opzichte van 2021 stijgen de lasten met € 2,4 miljoen. Dit komt voornamelijk door Gezondheid (stijging WMO lasten 3.1 miljoen) Openbare Ruimte (daling €200.000) en Wonen (daling € 600.00).

Baten

Totaal is een bedrag van € 10,5 miljoen aan baten begroot, € 10,5 miljoen voor Wijken Algemeen en € 0,01 miljoen specifiek voor CSA. De grootste baten van 9,1 miljoen betreft inkomsten voor straatparkeren binnen het thema wonen. Voor kansengelijkheid is € 0,9 miljoen aan inkomsten begroot, waaronder een subsidie van het Rijk van € 0,6 miljoen voor de aanpak van onderwijsachterstanden. Binnen het thema openbare ruimte is € 0,3 miljoen aan inkomsten uit vastgoed (huurinkomsten) naar CSA doorberekend.

Ten opzichte van 2021 stijgen de inkomsten met € 0,2 miljoen vanwege inkomsten straatparkeren.
De inkomsten vanaf 2022 voor CSA blijven over de daarop volgende jaren vrijwel gelijk.

Toevoegingen aan reserves

De toevoegingen aan de reserves binnen CSA van € 0,9 miljoen betreft de baten van straatparkeren (thema Wonen).

Onttrekkingen aan reserve

De onttrekkingen aan de reserves binnen CSA zijn nagenoeg nihil en worden daarom niet apart toegelicht.

Subsidies

Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Pas
- St. Rijnstad
- St. Welzijn Ouderen Arnhem

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Noordwest

In het wijkprogramma Noordwest bevinden zich de wijken Klarendal, Burgemeesterswijk/ Hoogkamp, Schaarsbergen en omgeving, Sint Marten/ Sonsbeekkwartier, Heijenoord en Lombok, Hoogstede/Klingelbeek en omgeving.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Ontmoetingsplekken zijn vraagbaak in de wijk

In alle wijken is een ontmoetingsplek. Ons doel is om deze plekken meer als centrale vraagbaak te laten functioneren voor de wijk: toegankelijk, nabij en laagdrempelig. Alles is gericht op vindbaarheid en korte lijnen tussen professionals en bewoners onderling. Hierbij bouwen we op team Leefomgeving-niveau verder aan Voor Elkaar in Arnhem.

Inspanningen 2022

- Voorliggende voorzieningen beter koppelen aan de ontmoetingsplekken.
- Stimuleren (gezamenlijke) inloop/spreekuren van de belangrijkste partners in de wijk (onder andere team Leefomgeving, Werk en Inkomen en Sociaal wijkteam) op het gebied van financiële zelfredzaamheid, zorg en activiteiten.

Versterken sociale netwerken en inzicht in voorzieningen in de wijk

Het voorliggende aanbod van voorzieningen en activiteiten is beter inzichtelijk voor bewoners en professionals/partners en beter passend bij de behoefte in het gebied.

Inspanningen 2022

- Uitbouwen van samenwerking binnen kernteam Sociaal domein met wijkteam Arnhem en Werk en Inkomen. Inhoud geven aan een gezamenlijk (op inhoud) opdrachtgeverschap naar de professionele partijen.
- Bevorderen dat professionele partijen een samenhangend aanbod van voorliggende voorzieningen aanbieden en daarin samenwerken.
- Bevorderen dat het aanbod deel uitmaakt van de programmering in de ontmoetingslocaties.
- Verkenning van mogelijkheden voor ondersteuning van vrijwilligers in het voorliggende veld als meer mensen met een rugzakje gebruikmaken van voorliggende voorzieningen.

Ondersteuning ontmoetingsplekken

Ontmoetingsplekken zijn van belang voor binding en betrokkenheid bij de buurt /wijk. Ze hebben indirect een functie in het beperken van zorgkosten en kunnen bijvoorbeeld eenzaamheid tegengaan. Het zijn plekken waar ook minder zelfredzame mensen mogelijkheden vinden om deel te nemen aan activiteiten of ondersteuning krijgen bij hun ontwikkeling.

De gemeente Arnhem stimuleert dat de exploitatie en het beheer van buurthuizen door bewoners, in de vorm van een rechtsvorm wordt opgepakt.
Het blijkt in de praktijk lastig om de aspecten die samenhangen met zelfbestuur en zelfbeheer te organiseren. De druk op besturen en vrijwilligers is groot doordat zij in feite een bedrijf runnen zonder professionals.
Ons doel is dat besturen zich meer kunnen richten op programmering en de sociale opgave in de wijk en hen te ontlasten op het gebied van bedrijfsvoering.

Inspanningen 2022

- Faciliteren en stimuleren van samenwerking tussen buurthuizen op gebied van programmering en sociale opgave. Om zo successen te delen, van elkaar te leren en het netwerk te versterken (denk aan werven en vasthouden van vrijwilligers, communicatie). Inzet van bewonersondersteuning om samenwerkingsmogelijkheden te verkennen en uit te werken.
- Financiële en beleidsmatige/inhoudelijke ondersteuning van de buurthuizen rondom zelfbestuur en zelfbeheer. Verlagen van administratieve lasten voor de besturen.
- Stimuleren dat buurthuizen aansluiten bij het project 'Arnhemse buurthuizen - waarde en voorwaarden'.

Aansluiten bij de behoefte van jongeren aan voorzieningen in de wijk

De behoefte van jongeren aan voorzieningen in de wijk is niet helder. De behoefte wordt in 2021 stadsbreed onderzocht.

Inspanningen 2022

- Vertaling onderzoek behoefte jongeren (onderzoek goed geschud) naar voorzieningen in de wijk in samenwerking met wijkpartijen. Als mogelijkheid zien we het instellen van een jeugdraad.

Verbetering sociaal-economische situatie van gezinnen

Er is een verbetering van de sociaal-economische situatie van gezinnen met kinderen die een bijstandsuitkering of hoge schulden hebben en zij zijn meer financieel zelfredzaam. Dit doel sluit aan bij het thema kansengelijkheid om kinderen meer mogelijkheden te bieden voor zelfontplooiing.

Inspanningen 2022

- Op basis van de uitkomsten van de pilot 2021, van Werk & Inkomen en Sociaal wijkteam, een vervolg geven aan de aanpak voor gezinnen met hoge schulden of afhankelijkheid van bijstand, waarbij wordt gekeken naar en gewerkt wordt aan de verschillende levensdomeinen en gebruik wordt gemaakt van alle beschikbare kindvoorzieningen.
- Onderzoek naar mogelijkheden kinderopvang in de voorschoolse periode voor gezinnen in de bijstand.

Kansengelijkheid

Meer ontplooiingskansen voor kinderen die extra ondersteuning nodig hebben waaronder het verminderen overgewicht van kinderen.

In Noord-West willen we achterstanden bij kinderen voorkomen en aanpakken. We focussen daarbij op het verbeteren van de ontplooiingskansen van kinderen in Klarendal en St. Marten. Dit doen we door vroegtijdig achterstanden op te sporen en kinderen een ontwikkelingsprogramma aan te bieden. De ouderbetrokkenheid is van cruciaal belang voor de ontwikkeling van het kind en voor het boeken van resultaten met het programma. We werken hierin samen met de Arnhem-Oost aanpak.

Inspanningen 2022

We bieden voor de kinderen op het primair onderwijs een dagelijks naschools programma gericht op vier pijlers die belangrijk zijn bij de ontwikkeling van het kind. Onze focus ligt op de doelgroep van kinderen van 0-16, waarbij vanuit de samenwerkende partners meer aandacht is voor de problematiek rondom de leeftijdsgroep van 10-14 jarigen, zoals de overgang van primair naar vervolgonderwijs. De doelgroep breiden we op langere termijn uit naar 0-18 jaar.

Het dagelijks naschools programma bestaat uit diverse onderdelen die afhankelijk van de behoeften van het kind worden ingezet zoals: taalontwikkeling, huiswerkbegeleiding, sport, voeding en bewegen, creativiteit en muzikale ontwikkeling.

- Versterken netwerken rondom kinderen en jeugd om een beter inzicht te krijgen in de aanpak en activiteiten van de verschillende partijen en die te verbinden.
- Creëren basisvoorziening voor ook de wat oudere jeugd voor ontmoeten, bewegen, cultuur in de wijk, in samenwerking met Sportbedrijf en Rijnstad gebruik maken van bestaande locaties zoals Mix en de Sporthal. Dit maakt ook onderdeel uit van de Arnhem-Oost aanpak.
- Vergroten ouderbetrokkenheid bij programma kansrijk opgroeien.

Openbare Ruimte

Tijdig in gesprek met bewoners bij plannen en besluiten in de openbare ruimte

De opvattingen en inbreng van bewoners worden meegewogen bij besluiten over de inrichting van de openbare ruimte.

Inspanningen 2022

- Organiseren inbreng inwoners bij herinrichting Hommelseweg.
- Met inwoners ontwikkelen plan parkeeroverlast in Klarendal Zuid indien stadsbrede visie gereed is.
- Bespreken uitkomsten verkeersplan Arnhem-West met kernorganisatie /mobiliteit en bepalen lange termijn visie en bepalen mogelijke maatregelen op korte termijn. Dit communiceren met bewoners.
- Organiseren van het bepalen van de locaties deelvervoer en elektrisch laden in samenwerking met bewoners.

Veiligheid

Bewoners hebben minder last van gevoelens van onveiligheid

In een deel van het gebied ervaren bewoners gevoelens van onveiligheid omdat zij met diverse problemen worden geconfronteerd. Het gaat dan om onderwerpen als drugsoverlast door dealen en gebruik op straat, overlast van verwarde personen en vervuiling van de omgeving.

Inspanningen 2022

- Voortzetten kernteam veiligheid waarin alle handhavingspartners vertegenwoordigd zijn en gezamenlijk actuele veiligheidssituaties in de wijk aanpakken.
- Aanpak overlast, verbeteren leefomgeving in het gebied Hommelseweg/Sonsbeeksingel
- Uitkomsten pilot 2021 welkome wijk (samen sterk zonder stigma) vertalen naar concrete acties in Klarendal/Sint Marten.
- Met GGZ-partijen in de wijk nagaan welke mogelijkheden er zijn om meer grip te krijgen op de overlast van verwarde personen in de wijk.
- Stedelijk agenderen vraagstukken:
  - overlast van concentraties van opvang van kwetsbare bewoners in de wijk
  - maatschappelijke opvang in de wijk en de daaruit voortkomende overlast voor omwonenden met name ingeval van particulier eigendom.

Participatie

Het wijkprogramma 2022 is op hoofdlijnen een voortzetting van het programma 2021. Input is opgehaald door: fysiek met de bus "lijn 2030" in de wijk te zijn en via bewonersoverleggen. In Klarendal en Sint-Maarten-Sonsbeek is samen met inwoners een enquête opgesteld en verspreid via de wijkkrant. Voor de zomer is gesproken met vertegenwoordigers van buurtinitiatieven, waaronder de buurthuizen, besproken wat zij belangrijk vinden voor de wijk, hoe de samenwerking tussen de initiatieven nog meer vorm kan krijgen en hoe wij als team Leefomgeving hen daarbij kunnen ondersteunen. Met alle partners in het sociaal domein is via een netwerkbijeenkomst opgehaald wat de belangrijkste doelen en resultaten voor 2022 moeten worden. Deze opbrengsten zijn gebruikt en door vertaald naar thema's.

Thema's en budgetten

Begroting 2022 Noordwest per thema	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Wijkbudget Noordwest				
Meedoen	284	0	0	0
Kansengelijkheid	0	0	0	0
Gezondheid	1.234	-252	41	-30
Openbare ruimte	-9	0	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	32	-1	0	0
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	0	0	0	0
Bedrijfsvoering	886	-2	0	0
Totaal Wijkbudget Noordwest	2.426	-256	41	-30
Wijken Algemeen Noordwest				
Meedoen	2.495	-51	0	0
Kansengelijkheid	3.029	-647	0	0
Gezondheid	17.488	-21	4	-2
Openbare ruimte	2.712	-280	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	926	-531	57	-19
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	220	-5	0	0
Bedrijfsvoering	0	0	0	0
Totaal Wijken Algemeen Noordwest	*26.869*	*-1.536*	*61*	*-21*
Totaal Noordwest	**29.295**	**-1.792**	**102**	**-50**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	28.962	28.754	29.422	29.295	29.266	29.224	29.072
Baten	1.898	1.768	1.817	1.792	1.793	1.793	1.793
Saldo lasten en baten	***-27.064***	***-26.986***	***-27.605***	***-27.503***	***-27.503***	***-27.431***	***-27.279***
Toevoegingen aan reserves	416	100	102	102	102	102	102
Onttrekkingen aan reserves	177	44	284	50	28	67	34
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-239***	***-56***	***182***	***-52***	***-52***	***-35***	***-68***
Gerealiseerd resultaat	**-27.303**	**-27.042**	**-27.424**	**-27.555**	**-27.548**	**-27.466**	**-27.347**

Toelichting

Lasten

Voor gebied Noordwest is totaal € 28,8 miljoen aan lasten begroot. € 26,6 miljoen voor taken zoals opgenomen in Wijken Algemeen en € 2,1 miljoen specifiek binnen Noordwest. Het grootste deel van de lasten (€ 18,0 miljoen) valt binnen het thema gezondheid en heeft daarmee betrekking op de Sociale wijkteams. Daarnaast wordt voor de thema's kansengelijkheid (€ 3,0 miljoen), openbare ruimte (€ 2,7 miljoen) en meedoen (€ 2,5 miljoen) een bedrag groter dan € 2 miljoen begroot.

Ten opzichte van 2021 dalen de lasten met € 0,1 miljoen. In 2023 dalen de lasten met € 0,05 miljoen. Dit komt voornamelijk door een verlaging van de uitgaven voor het thema Gezondheid € 0,6 miljoen en Kansgelijkheid € 0,1 miljoen. De begrote lasten blijven vanaf 2022 op een stabiel niveau van € 28,5 miljoen.

Baten

Totaal is een bedrag van € 1,8 miljoen aan baten begroot, € 1,5 miljoen voor Wijken Algemeen en € 0,3 miljoen specifiek voor Noordwest. Voor kansengelijkheid is € 0,6 miljoen aan inkomsten begroot, waaronder een subsidie van het Rijk van € 0,5 miljoen voor de aanpak van onderwijsachterstanden. Binnen het thema wonen is € 0,5 miljoen aan inkomsten uit vastgoed naar Noordwest doorberekend.

De inkomsten van Noordwest blijven over de jaren vrijwel gelijk.

Toevoegingen aan reserves

De bestemmingen aan de reserves zijn begroot op € 0,1 miljoen, vanwege lager begroot onderhoud en verlaging rentelasten bij vastgoed (sporthallen en MFC's).

Onttrekkingen aan reserves

De onttrekkingen aan de reserves binnen CSA bedragen € 0,05 miljoen en worden daarom niet apart toegelicht.

Subsidies

Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Bouwspeelplaats De Leuke Linde
- St. Pas
- St. Rijnstad
- St. Welzijn Ouderen Arnhem

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Noordoost

In het wijkprogramma Noordoost bevinden zich de wijken Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o., Alteveer en Cranevelt.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Meer bewoners zijn sociaal zelfredzaam

Bewoners willen ontmoetingsplekken die beter passen bij hun behoefte: dichtbij, kleinschalig en laagdrempelig. Ontmoeting draagt bij aan het algemeen welbevinden en kan ervoor zorgen dat minder snel een beroep wordt gedaan op specialistische voorzieningen. Samen met het sociaal wijkteam Noord-Oost onderzoeken we verschillende vormen van samenwerking met zorgaanbieders in het gebied Noord-Oost.
De afgelopen tijd heeft behoorlijke impact gehad op het ontmoeten, ontmoetingscentra waren lange tijd gesloten. Hierdoor is een inhaalslag nodig. De aanloop van de mensen moet weer terugkomen.
Eenzaamheid is een belangrijke thema. In de wijk Alteveer-Cranevelt, Monnikenhuizen en Plattenburg wonen relatief veel ouderen die behoefte hebben aan ontmoeting. In het gebied Noord-Oost zijn verschillende locaties waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten, soms gerund door bewoners zelf, soms met ondersteuning van professionals, locaties met en zonder dak, voor volwassenen en voor de jeugd. Door wisseling van jeugdprofessionals in de wijk is extra inzet nodig om de sociale basis voor de jongeren 12+ opnieuw op te bouwen.

Samen met bewoners en partners in de wijk creëren, verbeteren of behouden we ontmoetingsplekken:

- Buurtfabriek (inclusief moestuin) in Alteveer-Craneveld: door en voor bewoners.
- Koffie Kaffee de Beijer in Geitenkamp: door en voor bewoners.
- De Vlindertuin in Geitenkamp: sociaal ondernemers met leer-werkervaringsplekken en kunstenaars richt zich mee - doen en werk
- Buurtmoestuin de Vlindertuin: door en voor bewoners, voor jong en oud.
- MFC De Wetering in Geitenkamp: Ontmoeting ondersteunt door professionals (Rijnstad en stichting Stevig).
- De vriendenkring in Plattenburg: door en voor bewoners en verenigingen. Deze plek is ook in beeld als 2e locatie voor de Noord-Oost Academy.

- De fruitpluktuin op de Paasberg: de kleine Johannes.
- Trapveldje in Nieuw Monnikenhuizen voor de jeugd.
- Rommelkist in Geitenkamp: playground voor de jeugd, gerund door Sportbedrijf Arnhem
- Jongerencentrum de Sperwer: voor de jeugd 12+ .
- Marktplein Geitenkamp.
- Kantine van de korfbalvereniging de Paasberg.
- Buurthonk Olmstraat: door en voor bewoners.

Ook speelplekken zijn belangrijke ontmoetingsplekken. De behoefte om elkaar buiten te ontmoeten is de afgelopen periode vergroot. Verschillende speelplekken worden aangepast (plaatsen picknicktafels) en aantrekkelijker gemaakt om ontmoeting op deze plekken te vergroten.

Inspanningen 2022

- Wij ondersteunen en faciliteren de verschillende ontmoetingscentra.

Meer bewoners participeren in de vorm van (vrijwilligers)werk

Leer- en werkervaringsplekken
De werkloosheid en bijstandsdichtheid in de Geitenkamp zijn op het hoogste niveau van de gemeente Arnhem. Een hoog percentage heeft geen of onvoldoende opleiding, waardoor er onvoldoende aansluiting is op de arbeidsmarkt. Een kwart van de huishoudens heeft een inkomen lager dan 120% van het wettelijk minimum, twee keer zo veel als gemiddeld in Arnhem. Er wordt ingezet op het creëren van werkervaringsplekken in een vertrouwde omgeving dichtbij huis, waar bewoners hun eerste stappen kunnen zetten, op weg naar betaald werk. De focus ligt op ouders met kinderen tot en met 12 jaar.
De Vlindertuin wil de 'kweekplaats' en thuisbasis zijn voor een 'wijk-netwerk' van creatief en sociaal ondernemers in de Geitenkamp; vinden, verbinden en samen-werken (als middel) staan hierin centraal. Met de verbouwing van de Vlindertuin is er nog meer ruimte voor sociaal ondernemers.

Inspanningen 2022

- Uitbreiden van aantal sociaal ondernemers met leer- en werkervaringsplekken in de Vlindertuin.
- Inzetten op versterken identiteit Vlindertuin als kweekplaats voor een 'wijk-netwerk' van creatief en sociaal ondernemers.
- Opstellen gebiedsagenda armoede schulden werk in samenwerking met het Sociaal wijkteam en Werk & Inkomen.
- Doorontwikkelen training Eigen-Wijs: een training basisvaardigheden voor onder andere laaggeletterden. Het betreft een samenwerking tussen Rijnstad participatiewerk en ROC RijnIJssel. De training wordt twee keer per jaar gegeven aan een groep van ongeveer 12 inwoners.

De zelfstandigheid en zelfredzaamheid van bewoners is vergroot

We zetten in op innovatieve methodieken om inwoners schuldenvrij te maken en perspectief te bieden.

Inspanningen 2022

- Doorontwikkeling van de pilot ‘Social Coin’ als experiment waarbij inwoners op vrijwillige basis schulden kunnen aflossen door maatschappelijke inzet /waardewisseling binnen de wijk.

Kansengelijkheid

Meer kinderen hebben de mogelijkheid om hun talent te ontdekken en te ontwikkelen

In de wijk Geitenkamp en Plattenburg groeien veel kinderen in armoede op. Meer dan een derde van de huishoudens heeft een besteedbaar inkomen ≤ 120% van het minimumloon. Er is sprake van generatie-armoede. Het percentage kinderen tot 18 jaar met een toewijzing op grond van de Jeugdwet is hoger dan gemiddeld in Arnhem.
Goed nieuws is dat het consultatiebureau in januari 2022 terugkomt in de wijk en ouders gestimuleerd worden om meer gebruik te maken van het Peuterspeelzaalwerk.
De Noord-Oost academie is gestart in 2020. In deze academie gaan kinderen (groep 7+8 basisonderwijs) samen met jongeren vanuit het Voortgezet Onderwijs leren en ontwikkelen in een heterogene doelgroep uit Noord-Oost ter voorbereiding op VO.
Met partners in de wijk bouwen we aan het versterken van het pedagogische klimaat in de wijk, te starten bij de Rommelkist en de Sperwer. De methodiek ‘vreedzame wijk’ is de kapstok.

Inspanningen 2022

- Opstellen van een jaarlijks uitvoeringsprogramma Kansrijk Opgroeien in samenwerking met het wijknetwerk van basisscholen, jeugdverpleegkundigen, sportbedrijf Arnhem, Rijnstad, Rozet en het Sociaal wijkteam. Het programma richt zich op de onderdelen onderwijs, vrije tijd en thuis.
- Doorontwikkeling van in- en naschoolse sport- en cultuureducatie met basisschool de Witte Vlinder in samenwerking met het Sportbedrijf Arnhem en Rozet naar een verlengde leertijd.
- Vergroten pedagogisch klimaat op de Rommelkist en het vergroten van de kring van vrijwilligers in samenwerking met het Sportbedrijf Arnhem.
- Ondersteunen Noord-Oost Academy.
- Monitoren of extra inzet van VGGM (huisbezoeken bij kinderen van 18 maanden) leidt tot meer gebruik van het peuterspeelzaalwerk.

Gezondheid

De sociaaleconomische gezondheidsverschillen in de wijk Geitenkamp worden kleiner

Mensen met lager opleidingsniveau (basisonderwijs + vmbo) leven gemiddeld zes jaar korter en vijftien jaar minder in goede gezondheid, dan mensen met een HBO- of universitaire opleiding. Mensen met een lage maatschappelijke positie hebben meer chronische aandoeningen, een ongezondere leefstijl, meer psychische klachten en voelen zich ongezonder dan mensen met een hogere opleiding en meer inkomen.
Het WRR-rapport ‘Weten is nog geen doen’ (2017) beschrijft wat een slechte gezondheid met een mens kan doen, en welke factoren de gezondheid beïnvloeden.

In samenwerking met de WUR, de HAN, en GGD gaan we samen met het Sociaal wijkteam aan de slag om de sociaaleconomische gezondheidsverschillen te verkleinen in de wijk Geitenkamp.
We willen een beweging in gang zetten, dat mensen weer trots op hun wijk zijn, en de leefomgeving als positieve stimulans ervaren om verder te komen in het leven.

Inspanningen 2022

- Ten minste 3 watertappunten plaatsen in de wijk Geitenkamp.
- Experimenteren met laagdrempelige gezondheidschecks.
- Faciliteren van het programma 2Diabeat.
- Meedoen in het onderzoek van de WUR naar vergroening wijk en gezondheid.
- We meten of deze inspanningen bijdragen aan positieve gevoelens.

Openbare ruimte

De wijk Geitenkamp is klimaatbestendiger

Doordat het klimaat verandert, is er wateroverlast tijdens hevige regenbuien en watertekort tijdens droge periodes. We spelen in op klimaatadaptatie, zoals wateroverlast maar ook steeds meer op mogelijkheden om water vast te houden in de wijk.

Samenwerken met de woningcorporaties om de woningen in de Geitenkamp energiezuiniger te maken. Verder bouwen op het project energie-armoede.

Inspanningen 2022

- Boomspiegels vergroten en/of verfraaien.
- Onderzoek naar mogelijkheden om in samenwerking met de corporaties bewoners een regenreservoir (gemaakt van afvalplastic) aan te bieden om water vast te houden in de wijk.
- Tegengaan van hittestress door gevels en de openbare ruimte (pleintjes) in samenwerking met bewoners te vergroenen. (Bewoners stimuleren met de actie: tegeltje eruit, plantje erin.)
- Vergroenen van de wijk Geitenkamp door 'oude' ligusterhagen' terug te plaatsen in het straatbeeld samen met corporaties en afdeling erfgoed.
- Ondersteunen van het duurzaamheidsproject Paasberg; op de Paasberg is een actieve bewonersgroep bezig met het verduurzamen en energiezuinig maken van de wijk, zij delen hun kennis actief met andere geïnteresseerden uit de wijk.
- Samenwerken in het project 'Jouw Thuis' van Portaal. In de Geitenkamp gaat Portaal op een bijzondere manier werken aan verduurzamen.

Minder wateroverlast

Waterberging in Beekdal realiseren om water bij hevige regenval vast te houden en zo de wateroverlast benedenstrooms, onder andere op de Vondellaan, Bernardlaan en Velperweg, te beperken.

Inspanningen 2022

Ondersteunen van de initiatiefgroep Beek op de Paasberg bij realiseren van hun plannen om het gebied aantrekkelijker en toegankelijker te maken (blauw-groene netwerken in de wijk).

Een schoner Geitenkamp

In de wijk Geitenkamp is het bijplaatsen van grof afval bij de ondergrondse afvalcontainers een probleem. Inwoners brengen het grof afval niet weg naar het afvalbrengstation of bellen niet om het aan huis te laten ophalen. Wat wel werkt zijn containerdagen, straatopruimdagen, zoals de afgelopen jaren zijn georganiseerd in de Troelstrastraat en Dr. Bosstraat, een samenwerking tussen bewoners, woningbouwcorporaties, opbouwwerk en gemeente.

Inspanningen 2022

In samenwerking met bewoners en partners in de wijk en gemeente onderzoeken hoe ophalen van afval beter kan aansluiten bij de wijk en zijn inwoners.

Wonen

Plattenburg wordt leefbaarder

In de wijk Plattenburg zijn zorgen over een aantal onderwerpen zoals herstructurering van terrein AKZO, hittestress, verkamering, leegstand en een toenemend gevoel van onveiligheid.

Inspanningen 2022

Samen met inwoners van Plattenburg wordt uitvoering gegeven aan het plan leefbaarheid (opgesteld op basis van uitkomsten maptable-sessie 2021).

De wijk Geitenkamp wordt vitaler

Eind 2019 is het handelingskader Geitenkamp opgesteld, een praatplaat met de belangrijkste opgave voor de wijk: het doorbreken van generatiepatronen (afhankelijkheid van uitkering, werkloosheid, armoede, schulden). De wijk verloedert. Wijkprofessionals en -bewoners willen zich gezamenlijk inzetten om de leefbaarheid en de veiligheid in de wijk te vergroten en daarmee de wijk vitaler te maken.

We zetten in op een aantal vliegwielen: 1. Diversiteit, 2. Trots (aan het werk, bruisend marktplein,) en 3. Socialer en veiliger Geitenkamp.
In samenwerking met woningbouwcorporaties, Sociaal wijkteam, politie en Werk & Inkomen, zijn de hotspots op de Geitenkamp benoemd. Het gaat om buurtjes/straten waar de leefbaarheid onder druk staat.
Per hotspot is benoemd welke strategie we inzetten; de interventies zijn gericht op het beperken van de instroom van kwetsbare inwoners of op het omgaan met kwetsbare inwoners.

Geitenkamp is een van de wijken van de Arnhem-Oost aanpak, waarin samen met het Rijk en de provincie onder andere wordt ingezet op het versterken en leefbaarder maken van kwetsbare wijken.
De verwachting is dat de Arnhem-Oost aanpak de ingezette koers vanuit het Handelingskader versterkt en een impuls geeft.

Inspanningen 2022

- Inzet op het reguleren instroom nieuwe inwoners.
- Inzetten op verlaging aantal sociale huurwoningen.

Wijkeconomie

Bruisender marktplein Geitenkamp

Bewoners van Geitenkamp - Monnikenhuizen en ook de Paasberg maken zich zorgen over het verschralen van het winkelaanbod op het winkelplein Geitenkamp. Zij hebben behoefte aan een bruisend marktplein met een gevarieerd winkel- en horeca-aanbod waar ook ruimte is om te verblijven. De wijk Geitenkamp is in het verleden opgezet om zelfvoorzienend te zijn, de wijk had een geïsoleerde ligging. De panden zijn corporatiebezit, het is voor hen geen corebusiness en het heeft voor hen geen prioriteit het marktplein aantrekkelijker te maken met voldoende winkels.
In samenwerking met de drie woningcorporaties, ondernemers, vertegenwoordiging van bewoners wordt met inzet van Seinpost gewerkt aan een duurzaam concept om te komen tot een bruisender marktplein.
Met partners in de wijk willen we zo veel mogelijk werk in de wijk houden. De intentie is om bij grootschalige (onderhouds)projecten zoveel mogelijk inwoners aan het werk te zetten.

Inspanningen 2022

In samenwerking met bewoners, ondernemers, winkeliers, corporaties uitvoering geven aan het uitvoeringsplan Marktplein Geitenkamp.

Veiligheid

Bewoners ervaren minder parkeeroverlast

Een van de leefbaarheids- en veiligheidsthema's is parkeeroverlast, dit is onderdeel van de veiligheidsagenda. In de wijk Alteveer-Cranevelt is de verkeersdruk hoog (als gevolg van samenloop Rijnstate, Openluchtmuseum en Burgers' Zoo). In Velperweg e.o. is door herontwikkeling van het voormalig AKZO-terrein en omgeving, de transformatie van het oude ING-pand naar appartementen en komst van het Rijn IJsselcollege zorg over toename van de verkeersintensiteit op de Velperweg.

Inspanningen 2022

- Monitoren van verkeersintensiteit Velperweg e.o. als gevolg van allerlei ontwikkelingen (AKZO, High Park, Rijn IJsselcollege) en Molenbeke.
- Monitoren burgerparticipatieproces herinrichting Velperweg.
- Maatregelen treffen om de parkeerdruk in Alteveer-Cranevelt te verlagen.
- Monitoren effect verkeersremmende maatregelen aan de Bronbeeklaan, Monnikensteeg.

Bewoners ervaren meer veiligheid in hun directe omgeving

Wij zien graag dat Arnhemmers zich nog veiliger gaan voelen in hun stad en in hun eigen woonwijk. Want veiligheid is, samen met een nette en schone omgeving, voorwaarde voor een prettig woon- en leefklimaat. Het gevoel veilig te zijn, maakt bewoners ook vaker sociaal betrokken met de buurt en met de buurtbewoners. De leefbaarheid- en veiligheidsthema's die spelen zijn parkeeroverlast en overlast van jongeren. Overlast jongeren speelt met name in Geitenkamp en aangrenzende wijken. We zetten in op het versterken van het pedagogische klimaat en jongeren 12+.
Sinds medio 2020 is er een maandelijks wijkveiligheidsoverleg waarin met partners in de wijk. De thema's die spelen worden besproken en eventuele acties worden afgesproken.

Inspanningen 2022

- Continueren van de persoonsgerichte aanpak om ondermijning tegen te gaan.
- Extra inzetten op vermindering jeugdoverlast in samenwerking met jongerenwerk, straathoekwerk, wijkagent, wijkteam en gemeente.

Participatie

Het wijkprogramma 2021 is als vertrekpunt genomen. Met de bewonersoverleggen is teruggeblikt en is het wijkprogramma geactualiseerd. Standaard wordt in de bewonersoverleggen gesproken over de ontwikkelingen in de wijk en worden signalen uit de wijk besproken.
Naast de consultatieronde van het wijkprogramma lopen er verschillende initiatieven/projecten in de wijk, waarin bewoners worden gesproken en betrokken.
De verschillende wijken in Noord-oost kennen allemaal hun eigen dynamiek en tijdspad inspraak. Dit speelt vooral in de wijk Alteveer-Cranevelt. Daar wordt na de zomer gewerkt aan het wijkprogramma (2023).

Thema's en budgetten

Begroting 2022 Noordoost per thema	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Wijkbudget Noordoost				
Meedoen	231	0	0	0
Kansengelijkheid	0	0	0	0
Gezondheid	1.262	-390	30	-13
Openbare ruimte	-3	0	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	4	-1	0	0
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	0	0	0	0
Bedrijfsvoering	895	-2	0	0
Totaal Wijkbudget Noordoost	2.389	-393	30	-13

Wijken Algemeen Noordoost				
Meedoen	1.887	-37	0	0
Kansengelijkheid	2.808	-723	0	0
Gezondheid	14.206	-222	41	-18
Openbare ruimte	2.243	-173	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	197	-97	0	0
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	220	-5	0	0
Bedrijfsvoering	0	0	0	0
Totaal Wijken Algemeen Noordoost	*21.561*	*-1.257*	*41*	*-18*
Totaal Noordoost	**23.949**	**-1.650**	**72**	**-31**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	23.835	23.475	24.081	23.949	23.949	23.871	23.724
Baten	1.650	1.622	1.681	1.650	1.650	1.650	1.650
Saldo lasten en baten	***-22.186***	***-21.853***	***-22.400***	***-22.299***	***-22.299***	***-22.221***	***-22.074***
Toevoegingen aan reserves	375	66	72	72	72	72	72
Onttrekkingen aan reserves	168	29	337	31	25	44	34
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-207***	***-37***	***266***	***-41***	***-41***	***-28***	***-37***
Gerealiseerd resultaat	**-22.392**	**-21.890**	**-22.134**	**-22.340**	**-22.345**	**-22.249**	**-22.111**

Toelichting

Lasten

Voor gebied Noordoost is totaal € 23,6 miljoen aan lasten begroot. € 21,5 miljoen voor taken zoals opgenomen in Wijken Algemeen en € 2,1 miljoen specifiek binnen Noordoost. Het grootste deel van de lasten (€ 15,0 miljoen) valt binnen het thema Gezondheid en heeft daarmee betrekking op de Sociale wijkteams.
Daarnaast wordt voor de thema's meedoen (€ 1,9miljoen), kansengelijkheid (€ 2,8 miljoen) en openbare ruimte (€ 2,2 miljoen) een bedrag groter dan € 2 miljoen begroot.

Ten opzichte van 2021 dalen de lasten met € 0,1miljoen.

Baten

Totaal is een bedrag van € 1,65 miljoen aan baten begroot Wijken Algemeen.
Voor kansengelijkheid is € 0,7 miljoen aan inkomsten begroot, waaronder een subsidie van het Rijk van € 0,6 miljoen voor de aanpak van onderwijsachterstanden. Binnen het thema gezondheid is € 0,6 miljoen aan inkomsten uit vastgoed (huurinkomsten) naar Noordoost doorberekend.

De inkomsten voor Noordoost blijven over de jaren vrijwel gelijk.

Toevoegingen aan reserves

De toevoegingen aan de reserves binnen Noordoost bedragen minder dan € 0,1 miljoen en worden daarom niet apart toegelicht.

Onttrekkingen aan reserves

De onttrekkingen aan de reserves binnen Noordoost bedragen minder dan € 0,1 miljoen en worden daarom niet apart toegelicht.

Ten opzichte van 2021 wordt er € 0,3 minder onttrokken uit de reserves als gevolg van WMO budgetten die lager worden als gevolg van een verschuiving naar stad. De daling komt ook mede tot stand door thema Kansgelijkheid en Gezondheid.

Subsidies

Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Pas
- St. Rijnstad
- St. Welzijn Ouderen Arnhem

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Presikhaaf

In het wijkprogramma Presikhaaf bevinden zich de wijken Presikhaaf West en Presikhaaf Oost.

Wat willen we bereiken en wat gaan we doen

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Meer Presikhavers zijn sociaal zelf- en samenredzaam (er is meer sociale cohesie)

Bewoners geven vaak aan dat zij hun buren niet kennen en/of nauwelijks contacten hebben in hun directe leefomgeving. Ze weten niet wat er wanneer te doen is en hoe dat te betalen, waar ze informatie, advies of hulp kunnen krijgen bij bijvoorbeeld het vinden van werk, bij schulden, over het opvoeden van de kinderen en bij het (beter) leren van de Nederlandse taal. Vaak gaan bewoners wel naar de huisarts toe omdat ze lichamelijke klachten ervaren. Lang niet altijd is er sprake van medische problemen, vaak zijn andere problemen oorzaak van de klachten. Denk aan geldproblemen, eenzaamheid, verveling, gebrekkig of geen Nederlands kunnen spreken en schrijven of een ongezonde leefstijl. Veel signalen komen binnen via sleutelfiguren uit de verschillende gemeenschappen, die vaak overbelast zijn door de grote hoeveelheid vragen die zij krijgen van zowel bewoners als professionals.

Inspanningen 2022

- Blijvend investeren in ruimte voor ontmoeting, verbinding en ontwikkeling.
- Bewonersinitiatieven ondersteunen, onderling en aan professioneel aanbod verbinden.
- Vanuit gedeelde kennis samenwerken: het beter doen tegen dezelfde kosten.

Minder kinderen tot 4 jaar die op het basisonderwijs starten hebben een taalachterstand

Er is inzicht in de behoefte van voorschoolse voorzieningen en het ondersteuningsaanbod is voldoende en passend bij de behoefte van de doelgroep.

Inspanningen 2022

- Investeren in Nulmeting op taalniveau voor kinderen tot 4 jaar.
- Inventariseren van behoeften op het gebied van voorschoolse voorzieningen om taalachterstand voor kinderen tot 4 jaar te beperken.

Meer bewoners kunnen zichzelf financieel redden

Bewoners kunnen hun eigen financiële situatie overzien, vinden tijdig passende en laagdrempelige ondersteuning bij hun financiële/ administratieve problemen en kunnen verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen financiële administratie. Het aantal bewoners met schulden neemt af.

Inspanningen 2022

- Gebiedsteam Werk & Inkomen, Rijnstad en Sociaal wijkteam hebben spreekuur in de wijk.
- Preventiecursus (Eigenwijs) organiseren om financiële problemen te voorkomen.
- Project opstellen om vroegtijdige schooluitval jongeren te voorkomen met onderwijs en wijkpartijen.

Meer Presikhaafse kinderen hebben een gezonde leefstijl

Meer kinderen spelen zelf buiten, bijvoorbeeld met hun ouders of buurtkinderen (zonder dat er aanbod is van professionals). Het aantal kinderen met een gezonde BMI stijgt door inzet op hun eet- en beweeg/sportgewoontes.

Inspanningen 2022

- Stimuleren gebruik van speel-, beweeg- en ontmoetplekken in de openbare ruimte.
- Handhaven inzet JOGG en GO aanpak met wijkpartijen.
- We drinken water bij onze activiteiten.

Meer bewoners nemen deel aan activiteiten, wat resulteert in een betere sociale cohesie in de wijk

Bewoners krijgen een groter sociaal netwerk en we vergroten de zelf- en samenredzaamheid van bewoners. Bewoners die eenzaamheid ervaren hebben een netwerk.

Inspanningen 2022

- Versterken en indien nodig uitbreiden van ontmoetingsplekken.
- Met werkers en sleutelfiguren in de wijk individuele bewoners ondersteunen bij het vergroten van hun netwerk.
- Verbeteren communicatie over aanbod activiteiten in Presikhaaf.

Kansengelijkheid

Meer ouders zijn in staat om hun rol en verantwoordelijkheid te nemen als het gaat om opvoedingsvraagstukken

We willen meer kansengelijkheid voor de jeugd in Presikhaaf.
Meer ouderbetrokkenheid bij de activiteiten voor en door hun kinderen realiseren en de positieve inzet van vaders verder stimuleren.

Er zijn nieuwe ouders actief betrokken bij activiteiten voor hun kinderen, bijvoorbeeld bij speelplekken De Regenboog, De Mammoet, De Oosthof en De Overkant.
Meer kinderen die ondersteuning nodig hebben zijn in beeld.
Professionals zijn vindbaar en weten ouders te verwijzen naar plekken waar hulp is op hun vragen.

Inspanningen 2022

- Investeren in het verstevigen van het netwerk tussen werkers en ouders bijvoorbeeld bij speelplekken de Regenboog, de Mammoet, Molecatestraat, de Oosthof en bij De Overkant.
- Delen expertise en ervaringen in het netwerk Kansen voor Kinderen Presikhaaf.
- In de kwartaalgesprekken met partners in Presikhaaf, zoals PU, Sportbedrijf Arnhem, Rozet, JAM en Rijnstad, kijken we actief naar wat ouders nodig hebben en hoe ze betrokken worden bij activiteiten met kinderen.

Presikhaafse kinderen worden meer ondersteund bij de ontwikkeling van sociaal-emotionele vaardigheden

Presikhaafse kinderen worden meer ondersteund bij de ontwikkeling van een positief zelfbeeld,
het verplaatsen in en omgaan met anderen en het ontwikkelen van hun talenten.
Professionals zijn getraind in mediawijsheid.
Uit GGD-monitor blijkt dat meer kinderen en jongeren in Presikhaaf een positief zelfbeeld hebben.

Inspanningen 2022

- Pilot mediawijsheid om werkers te trainen in hoe sociale media in elkaar zitten en hoe je kinderen en jongeren daarbij kunt ondersteunen.
- We volgen wat de werkers inzetten om kinderen en jongeren te laten ervaren wat hun verschillende achtergronden kunnen betekenen voor de samenleving. We delen de opgedane ervaringen in het netwerk Kansen voor Kinderen Presikhaaf.

Presikhaafse jongeren zijn meer weerbaar en ontwikkelen hun eigen identiteit

Presikhaafse jongeren kunnen zich verplaatsen in en omgaan met anderen en zien hun meerwaarde voor de samenleving.
Uitkomsten van gesprekken tussen jongeren en professionals zijn vastgelegd en gedeeld; we weten met elkaar beter waar deze groepen behoefte aan hebben en passen het aanbod aan op de vraag.

Inspanningen 2022

- Inzicht krijgen in de behoeften van specifieke doelgroepen in de wijk. Denk aan groepen die nog niet of nauwelijks worden bereikt met het reguliere jongerenwerk zoals: tienermeiden, autochtone jongeren en jongeren met een beperking die een specifieke aandacht verdienen.
- Project opstellen om vroegtijdige schooluitval jongeren te voorkomen met onderwijs en wijkpartijen.

Veiligheid

Bewoners ervaren minder overlast (jeugdoverlast, verward gedrag en drugscriminaliteit) in hun buurt

De sociale cohesie, saamhorigheid in de buurten en in Presikhaaf is toegenomen (zie thema meedoen)
Mensen durven elkaar om hulp te vragen
Bewoners weten waar ze terecht kunnen om overlast te melden
Er is meer saamhorigheid en betrokkenheid bij bewoners, gemeten aan de meldingsbereidheid (fixi en politie)
In de leefbaarheidsmonitor is de sociale cohesie gestegen.

Inspanningen 2022

- Bewoners betrekken via vindplaatsen, sleutelfiguren en activiteiten in de wijk.
- Wijkveiligheidsagenda opstellen en uitvoeren samen met professionals en bewoners.
- Professionals in de wijk werken goed samen om de overlast aan te pakken (onder andere via ozo en wijkveiligheidsoverleg).

Er wordt minder hard gereden in Presikhaaf

Afwaarderen wegen
Er is duidelijkheid voor bewoners over de (on)mogelijkheden van aanpassingen aan het wegprofiel.

Inspanningen 2022

- Visie op mobiliteit maken en uitdragen (waarom welke wegen afgewaardeerd worden).
- Een van deze wegen afwaarderen naar 30 km: Keulseslag, Middachtensingel, Bethaniënstraat.

Bewoners ervaren minder last van zwerfafval

Minder zwerfafval bij buurtwinkelcentra
Het onderhoudsniveau van de wijkwinkelcentra gaat met één onderhoudsklasse omhoog.

Inspanningen 2022

Alle partijen betrekken bij het opstellen van een aanpak om buurtwinkelcentra schoner te krijgen.

Participatie

Bewonersparticipatie is een doorlopend proces. De informatie uit de contacten met inwoners en professionals wordt gebruikt als input voor het wijkprogramma van 2022 met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren.
Voor de totstandkoming van het wijkprogramma 2022 zijn er gesprekken gevoerd met de verschillende bewonersoverleggen in Presikhaaf, met jongeren (georganiseerde gesprekken) en wijkprofessionals. Via de social media van team Leefomgeving en de wijkwebsite is een oproep gedaan aan inwoners een bijdrage te leveren aan het wijkprogramma.

Thema's en budgetten

Begroting 2022 Presikhaaf per thema	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Wijkbudget Presikhaaf				
Meedoen	226	0	0	0
Kansengelijkheid	0	0	0	0
Gezondheid	647	-100	0	0
Openbare ruimte	270	0	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	25	-1	0	0
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	0	0	0	0
Bedrijfsvoering	930	-2	0	0
Totaal Wijkbudget Presikhaaf	2.098	-103	0	0
Wijken Algemeen Presikhaaf				
Meedoen	2.288	-51	0	0
Kansengelijkheid	3.697	-1.133	0	0
Gezondheid	12.724	-62	25	-8
Openbare ruimte	1.902	-127	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	820	-569	70	-2
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	220	-5	0	0
Bedrijfsvoering	0	0	0	0
Totaal Wijken Algemeen Presikhaaf	*21.651*	*-1.948*	*95*	*-10*
Totaal Presikhaaf	**23.749**	**-2.051**	**95**	**-10**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	22.882	23.787	24.656	23.749	23.768	23.692	23.645
Baten	2.141	1.962	2.091	2.051	2.052	2.052	2.052
Saldo lasten en baten	***-20.741***	***-21.825***	***-22.565***	***-21.698***	***-21.698***	***-21.639***	***-21.593***
Toevoegingen aan reserves	378	117	95	95	95	95	95
Onttrekkingen aan reserves	256	74	191	10	39	70	169
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-123***	***-43***	***96***	***-85***	***-85***	***-25***	***73***
Gerealiseerd resultaat	**-20.863**	**-21.868**	**-22.469**	**-21.783**	**-21.773**	**-21.665**	**-21.519**

Toelichting

Lasten

Voor gebied Presikhaaf is totaal € 23,4 miljoen aan lasten begroot. € 21,6 miljoen voor taken zoals opgenomen in Wijken Algemeen en € 1,9 miljoen specifiek binnen Presikhaaf. Het grootste deel van de lasten (€ 13,2 miljoen) valt binnen het thema Gezondheid en heeft daarmee betrekking op de Sociale wijkteams.
Daarnaast wordt voor de thema Meedoen (€ 2,3 miljoen), Kansengelijkheid (€ 3,7 miljoen) en Openbare Ruimte (€ 2,2 miljoen) een bedrag groter dan € 2,0 miljoen begroot.

Ten opzichte van 2021 dalen de lasten met € 0,9 miljoen. Daarna blijven de lasten gelijk. Dit komt voornamelijk door een verlaging van het thema Gezondheid € 0,6 miljoen (WMO beschermd wonen) en Openbare ruimte € 0,2 miljoen.

Baten

Totaal is een bedrag van € 2,0 miljoen aan baten begroot. € 2,0 miljoen voor Wijken Algemeen.
Voor kansengelijkheid is € 1,1 miljoen aan inkomsten begroot, waaronder een subsidie van het Rijk van € 0,9 miljoen voor de aanpak van onderwijsachterstanden. Binnen het thema wonen is € 0,6 miljoen aan inkomsten uit vastgoed (huurinkomsten en servicekosten) naar Presikhaaf doorberekend.

De inkomsten voor Presikhaaf blijven over de jaren vrijwel gelijk.

Toevoegingen aan reserves

De toevoegingen aan de reserves binnen Presikhaaf bedragen minder dan € 0,1 miljoen en worden daarom niet apart toegelicht.

Onttrekkingen aan reserves

De onttrekkingen aan de reserves binnen Presikhaaf bedragen minder dan € 0,1 miljoen en worden daarom niet apart toegelicht.
Ten opzichte van 2021 wordt er € 0,2 miljoen minder onttrokken uit de reserves. De lagere onttrekking wordt veroorzaakt door vastgoed en schulddienstverlening.

Subsidies

Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Flores Onderwijs
- St. Pas
- St. Rijnstad
- St. Welzijn Ouderen Arnhem

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Malburgen

In het wijkprogramma Malburgen bevinden zich de wijken Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder het Duifje en Immerloo.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Meer Malburgers doen mee door arbeidsparticipatie en/of maatschappelijke participatie.

Malburgers die drempels ervaren bij het meedoen worden aangemoedigd en zo nodig ondersteund om die drempels structureel te overwinnen. Malburgers die niet in staat zijn om de drempels bij het meedoen structureel te overwinnen vinden makkelijk en dichtbij de ondersteuning (hulp en informatie) om daarmee om te gaan.

Inspanningen 2022

Wij vragen voorzieningen in de wijk expliciet om problematiek bij bewoners te signaleren en te adresseren, al dan niet met inzet van andere partners in de wijk. Ook vragen we deze voorzieningen om in de ondersteuning die zij bieden bewoners zoveel als mogelijk te activeren richting maatschappelijke participatie en arbeidsparticipatie. We geven inwoners een rol in buurthuizen, bijvoorbeeld als gastheer/gastvrouw, helpen met de schoonmaak en koffie te schenken.

Meer Malburgers zijn (meer) financieel zelf- of samenredzaam

Malburgers die zichzelf financieel niet of onvoldoende kunnen redden worden aangemoedigd en zo nodig ondersteund om dit te verbeteren. Malburgers die structureel niet in staat zijn om zichzelf financieel voldoende te redden vinden makkelijk en dichtbij de hierbij noodzakelijke ondersteuning binnen het netwerk of wijk- en stedelijke voorzieningen.

Inspanningen 2022

- Wij vragen voorzieningen en partijen die zich in de wijk richten op financiële vragen van inwoners om zich gezamenlijk op een eenduidige, toegankelijke en samenhangende wijze te organiseren, waarbij deze voorzieningen de focus leggen op het (meer) financieel zelf- of samenredzaam maken van de inwoner.
- De outreachende aanpak van de achter-de-voordeur projecten in de wijk wordt voortgezet.

Malburgers voelen zich gezamenlijk meer verantwoordelijk voor elkaar en de wijk

Malburgers worden aangemoedigd en ondersteund om elkaar te ontmoeten en initiatieven te ontplooien.
Er wonen relatief veel mensen met een niet-westerse achtergrond in Malburgen. Zij helpen elkaar maar weten niet altijd goed waar ze informatie of hulp kunnen krijgen op divers gebied.
In Buurthuiskamer de Duiventil is tot nu toe ingezet op ontwikkeling en realisatie van een idee van buurtbewoners.

Inspanningen 2022

- Verbeteren sociale cohesie door inzet buurthuizen met aanbod aansluitend op behoeften in de wijk. Daarmee wordt de betrokkenheid vergroot.
- Buurthuiskamer de Duiventil: inzetten op verzelfstandiging (oprichten stichting) en ondersteunen bij het totaalpakket waardoor de programmering goed aansluit op de behoefte in de wijk.
- Ontwikkelingen Sportpark de Bakenhof.

Kansengelijkheid

De Malburgse jeugd heeft en krijgt, ook in het verdere leven, zoveel als mogelijk de kans om mee te doen.

- In de Malburgse jeugd wordt op een dusdanige manier geïnvesteerd dat eventuele achterstanden in de kansen op meedoen tijdig worden bestreden.
- Extra aandacht voor (talent)ontwikkeling van kinderen uit arme gezinnen (lager dan 130% sociaal minimum).
- In Malburgen wonen veel kinderen met een anderstalige achtergrond. Mede door corona zien professionals dat veel van deze kinderen moeite hebben om mee te komen.

Inspanningen 2022

- Basisactiviteiten als kinder- en jongerenwerk op orde brengen in samenwerking met gemeente en jongerenwerkorganisaties.
- De wijkprogramma's Kansrijk Opgroeien die in samenwerking met regiegroepen in de wijk zijn vormgegeven (moeilijke start in verband met corona) uitvoeren en volgen.
- Het actief betrekken van het sociale netwerk (familie) bij kansen en problemen samen met de professionals in de wijk.
- Onderzoeken hoe de kloof tussen de wereld op straat en thuis overbrugd kan worden en daardoor het gezin effectief ondersteunen.
- Streven om het taalaanbod verder door te ontwikkelen en achterstanden opgelopen tijdens de pandemie in te lopen.

Meer Malburgers met een migratieachtergrond hebben, krijgen en pakken zoveel als mogelijk hun kans om mee te doen

Malburgers met een migratieachtergrond worden aangemoedigd en zo nodig ondersteund om hun kansen op meedoen te verbeteren.

Inspanningen 2022

Passend informeel aanbod van NT2 taalactiviteiten (Nederlands als tweede taal) in de wijk en (door)verwijzing naar dit aanbod. Extra aandacht voor deze doelgroep.

Gezondheid

Meer Malburgers zijn gezond en maken minder gebruik van specialistische zorg

Malburgers zijn zich meer bewust van hun gezondheid en zijn meer zelfredzaam in het verbeteren van hun eigen gezondheid.

Inspanningen 2022

Stimuleren gebruik beweegopties openbare ruimte: beweegtuin en wandelroutes Malburgen West, openbare ruimte Olympusgebied, onder de aandacht brengen van gezonde voeding in buurthuizen en ontmoetingsplekken in de wijk.

Veiligheid

Meer Malburgers voelen zich veilig in hun buurt, in hun straat en in hun woning

Malburgers denken en werken mee aan het verbeteren van hun leefomgeving; bijvoorbeeld het melden van misstanden en ondermijning maar ook het tegengaan van de verloedering van de leefomgeving.

Inspanningen 2022

Overleg tussen werkgroepen Veiligheid en bijvoorbeeld de Wijkbeheergroepen en Wijkplatforms continueren om gebruik te maken van elkaars expertise. Het zoeken naar (creatieve) oplossingen.

Meer Malburgers voelen zich beschermd tegen het gevaar van (kwalijk) menselijk handelen in hun leefomgeving

In Malburgen is er meer aandacht voor een veilige thuissituatie, school en ontmoetingsplekken.

Inspanningen 2022

- De wijkveiligheidsagenda verder uitwerken, evalueren en uitvoeren.
- De professionals in de wijk werken goed samen om de woonoverlast aan te pakken. Dit door onder andere het nog te concretiseren handelingskader en escalatiemodel uit het stedelijk programma Veiligheid.

Meer Malburgers voelen zich veilig in de openbare ruimte

In Malburgen zijn specifieke plekken bekend en aangewezen waar de fysieke veiligheid verbeterd kan worden.

Inspanningen 2022

Voortzetten acties vanuit veiligheid met betrekking tot winkelcentrum De Drieslag.

Participatie

De thema's in het wijkprogramma gelden voor meerdere jaren. Voor 2022 is hier geen extra actie opgezet, anders dat men continu met inwoners en wijkpartijen in gesprek is.

Thema's en budgetten

Begroting 2022 Malburgen per thema	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Wijkbudget Malburgen				
Meedoen	274	0	0	0
Kansengelijkheid	0	0	0	0
Gezondheid	530	-165	9	-4
Openbare ruimte	-91	0	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	39	-1	0	0
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	0	0	0	0
Bedrijfsvoering	935	-2	0	0
Totaal Wijkbudget Malburgen	1.687	-168	9	-4
Wijken Algemeen Malburgen				
Meedoen	3.191	-77	0	0
Kansengelijkheid	6.400	-2.525	0	0
Gezondheid	21.037	-95	19	-6
Openbare ruimte	2.542	-183	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	1.242	-925	169	-113
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	220	-5	0	0
Bedrijfsvoering	1	0	0	0
Totaal Wijken Algemeen Malburgen	*34.631*	*-3.809*	*188*	*-119*
Totaal Malburgen	**36.318**	**-3.977**	**197**	**-123**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	34.363	35.570	33.254	36.318	36.245	36.063	35.831
Baten	4.112	3.894	4.017	3.977	3.978	3.978	3.978
Saldo lasten en baten	***-30.252***	***-31.676***	***-29.237***	***-32.342***	***-32.342***	***-32.085***	***-31.853***
Toevoegingen aan reserves	548	193	197	197	197	197	197
Onttrekkingen aan reserves	417	73	326	123	50	28	229
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-131***	***-120***	***129***	***-74***	***-74***	***-168***	***33***
Gerealiseerd resultaat	**-30.383**	**-31.796**	**-29.108**	**-32.415**	**-32.413**	**-32.253**	**-31.820**

Toelichting

Lasten
Voor gebied Malburgen is totaal € 35,8 miljoen aan lasten begroot. € 34,4 miljoen voor taken zoals opgenomen in Wijken Algemeen en € 1,4 miljoen specifiek binnen Malburgen. Het grootste deel van de lasten (€ 21,4 miljoen) valt binnen het thema Gezondheid en heeft daarmee betrekking op de Sociale wijkteams.
Daarnaast wordt voor de thema's meedoen (€ 3,2 miljoen), kansengelijkheid (€ 6,4 miljoen) en openbare ruimte (€ 2,5 miljoen) een bedrag groter dan € 2 miljoen begroot.

Ten opzichte van 2021 stijgen de lasten met € 3,1 miljoen. De stijgingen van de lasten zit voornamelijk in thema Gezondheid € 3,0 miljoen.
In 2023 en verder blijven de lasten nagenoeg gelijk. Dit komt voornamelijk door een stijging van de WMO budgetten binnen het thema gezondheid (WMO beschermd wonen).

Baten
Totaal is een bedrag van € 4,0 miljoen aan baten begroot Wijken Algemeen.
Voor kansengelijkheid is € 2,5 miljoen aan inkomsten begroot, waaronder een subsidie van het Rijk van € 2,2 miljoen voor de aanpak van onderwijsachterstanden. Binnen het thema wonen is € 0,9 miljoen aan inkomsten uit vastgoed (huurinkomsten en servicekosten) naar Malburgen doorberekend.
De inkomsten voor Malburgen blijven over de jaren vrijwel gelijk.

Toevoegingen aan reserves
De toevoegingen aan de reserves binnen Malburgen bedragen € 0,2 miljoen en bestaan uit huurinkosten vastgoed.

Onttrekkingen aan reserves
De onttrekkingen aan de reserves binnen Malburgen fluctueert maar schommelt rond de € 0,1 miljoen.
Ten opzichte van 2021 wordt er € 0,2 minder onttrokken uit vastgoed primair onderwijs (huurinkomsten).

Subsidies
Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Delta Kath.- en prot onderwijs
- St. Flores Onderwijs
- St. Pas
- St. Rijnstad
- St. Welzijn Ouderen Arnhem

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Schuytgraaf/Elderveld

In het wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld bevinden zich de wijken Schuytgraaf en Elderveld.

Wat willen we bereiken en wat gaan we doen

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Meer bewoners zijn sociaal zelf- en samenredzaam (er is meer sociale cohesie)

Meer bewoners hebben contacten in de buurt en nemen deel aan activiteiten en/of zijn hier actief in, zodat er meer sociale cohesie is. Meer bewoners kennen de mensen in hun directe leefomgeving en kijken naar elkaar om. Bewoners weten waar ze elkaar kunnen ontmoeten en aan activiteiten kunnen deelnemen en/of organiseren. Het aanbod voorzieningen en activiteiten voldoet aan de behoefte van bewoners.

Inspanningen 2022

- Stichting Rijnstad, Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA), Sportbedrijf Arnhem, Rozet, Vitanos en andere partijen zorgen voor maatwerk activiteiten in de wijken voor diverse doelgroepen op het gebied van ontmoeten, sporten & bewegen en kunst & cultuur, zodat bewoners mee kunnen doen aan activiteiten en/of hierin een bijdrage leveren.
- Team Leefomgeving zorgt dat activiteiten van wijkinitiatieven en bewoners waar nodig worden ondersteund door bijvoorbeeld een bewonersondersteuner, jongeren- of ouderenwerker.
- Er is een 'eenzaamheidscoalitie Elderveld' actief, waarin professionals, vrijwilligers en bewoners samen kijken hoe er voldoende voorzieningen en activiteiten zijn voor ouderen en zorgen dat ouderen weten bij wie en waar ze terecht kunnen.
- Op het gebied van ontmoeten wordt een plan van aanpak vastgesteld en team Leefomgeving, bewonersondersteuning, jeugdwerkers en bewoners gaan samen aan de slag met de uitvoering hiervan. Een aantrekkelijk beweeg- en sportaanbod, zowel binnen als buiten, maakt onderdeel uit van dit plan.
- In beide wijken is een bewonersondersteuner van stichting Rijnstad actief ter bevordering van het netwerk tussen bewoners, professionals en de gemeente. De bewonersondersteuner verbindt wijkinitiatieven, ondersteunt wijkbewoners hierbij en jaagt initiatieven aan.

Er is een sociale tafel, waar met vaste partners gebiedsteam werk & inkomen en het sociaal wijkteam en partners op thema (zoals Sportbedrijf Arnhem, Rozet, stichting Rijnstad, Vitanos, Youth for Christ, SWOA, Pactum/Rijnside) bepaald wordt wat er in beide wijken prioriteit heeft en hoe daarin samen actie kan worden ondernomen.

Meer bewoners kunnen zichzelf financieel redden

Bewoners zijn sneller in beeld als er sprake is van schulden en/of werkloosheid. Bewoners weten waar ze met hun vragen op het gebied van Werk, Inkomen en zorg terecht kunnen in de wijk.

Inspanningen 2022

- Team Leefomgeving, het Sociale wijkteam en het gebiedsteam Werk & Inkomen vertalen trends en signalen over bewoners met een uitkering in Elderveld. Er wordt onderzocht welke ondersteuning bewoners nodig hebben om zich beter financieel te kunnen redden. Daarnaast sluiten we aan bij de stedelijke ontwikkelingen en aanpak van Werk en Inkomen of kiezen we voor een specifieke maatwerkaanpak. Dit doen we zodat wijkbewoners geholpen worden werk te vinden, of vergroten de kans hierop, en zich beter financieel kunnen redden.
- Het organiseren van frequente inloopspreekuren voor bewoners in beide wijken door in ieder geval het Sociaal wijkteam en het gebiedsteam Werk & Inkomen, waar men terecht kan met vragen of advies over zorg, schulden, Werk & Inkomen.

Meer wijkbewoners wonen zo lang mogelijk thuis

Bewoners kunnen leeftijdsbestendig wonen. Bewoners kunnen dichtbij huis zorg en ondersteuning krijgen.
De openbare ruimte is geschikt voor gebruik voor kwetsbare doelgroepen.

Inspanningen 2022

Korte termijn acties uit het plan 'oud worden in Elderveld' worden uitgevoerd en lange termijn acties worden in gang gezet.

Kansengelijkheid

Meer ouders zijn in staat om hun rol en verantwoordelijkheid te nemen als het gaat om opvoedingsvraagstukken

Ouders weten waar ze handvatten worden geboden ter informatie en ondersteuning in de opvoeding. Er wordt samengewerkt met ouders door jeugdprofessionals en het verenigingsleven. Ouders worden ondersteund bij het zelf vormgeven van hun sociale netwerk.

Inspanningen 2022

- Het doorontwikkelen van sociale netwerken voor ouders in Schuytgraaf en Elderveld, zoals bijvoorbeeld bij de speelmorgen.
- De behoeften van ouders in kaart brengen voor ondersteuning/informatie op het gebied van opvoeden.
- Het samenwerken met ouders verankeren in (subsidie-)opdrachten en samenwerkingsafspraken met partners als stichting Rijnstad, Sportbedrijf Arnhem, Rozet, het onderwijs, zodat ouders altijd betrokken zijn bij wat er met en voor hun kinderen en henzelf ondernomen wordt.
- Het aanbod van scholen onder schooltijd en naschools versterken en aansluiten op activiteiten in de vrije tijd, zodat kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Kinderen worden meer ondersteund bij de ontwikkeling van sociaal-emotionele vaardigheden

Meer jeugdigen kunnen zich op cognitief, motorisch en sociaal-emotioneel vlak ontwikkelen tot zelfredzame bewoners. Jeugdigen weten waar hun talenten liggen en kunnen die ontwikkelen. Jeugdigen weten waar ze terecht kunnen voor informatie en advies.
Jeugdigen weten wat er van hen in deze samenleving verwacht wordt qua houding en gedrag.
Jeugdigen weerbaar maken voor hun identiteitsontwikkeling.

Inspanningen 2022

- Het netwerk van jeugdprofessionals en het verenigingsleven versterken en waar nodig uitbreiden, zodat signalen en mogelijke problemen bij jeugdigen of in hun gezinnen zo vroeg mogelijk gesignaleerd worden en aanbod elkaar versterkt.
- Jeugdigen begeleiden in bijvoorbeeld gebruik van social media, omgang met scheiding ouders of prestatiedruk Hierbij wordt gebruik gemaakt van bijvoorbeeld KIES-trainingen, steungezinnen, trainingen social media en coachingsgesprekken.

Openbare Ruimte

Bewoners zijn meer tevreden over de inrichting en het onderhoud van de openbare ruimte

Bewoners weten waar zij met hun vragen en hun ideeën terechtkunnen. Bewoners worden waar nodig ondersteund.
Met regelmaat monitoren of de inrichting en het onderhoud van de openbare ruimte nog voldoen.

Inspanningen 2022

- In de fysieke tafel stemmen team Leefomgeving, de stadsdeelmanager en andere relevante gemeentelijke afdelingen af hoe vragen en ideeën van bewoners kunnen worden ondersteund en/of opgepakt.
- Er vinden regelmatig schouwen plaats in de wijk met bewoners en partners als woningcorporaties, politie, handhaving en bewoners om te inventariseren waar wensen en behoeften met betrekking tot de inrichting en het onderhoud van de openbare ruimte liggen.
- Bewonersinitiatieven, zoals voedselbos Elderveld, vergroenen Briellehof en Kaaghof, kapschuur Schuytgraaf en inrichting buurttuin Slikkeveerstraat, worden waar nodig (financieel) ondersteund. Concreet voorbeeld: het Briellehof wordt vergroend met een groene gevel en er wordt een plantsoen met bomen en struiken aangelegd. Dit gebeurt in opdracht van team Leefomgeving, bewoners en de groengroep, zodat de hittestress afneemt en de biodiversiteit toeneemt. Bovendien krijgt de Briellehof een groenere uitstraling.
- Er wordt een groenvisie Elderveld doorontwikkeld, waarbij team Leefomgeving adviseert en bewaakt dat bewoners voldoende betrokken zijn.

Veiligheid

Bewoners ervaren minder last van fysieke verloedering

Bewoners voelen zich verantwoordelijk voor hun fysieke leefomgeving. Er is minder sprake van overlast en vernielingen.
De fysieke leefomgeving is schoon, heel en veilig

Inspanningen 2022

- Het wijkveiligheidsoverleg (politie, handhaving, gemeente, overlast- en zorgcoördinator, jongerenwerkers) stellen een actieplan op voor de belangrijkste veiligheidspunten in het gebied. Er wordt afgestemd over de uitvoering hiervan en gemonitord hoe de voortgang is en wat bewoners er van merken.
- Bij dagelijks en groot onderhoud van de openbare ruimte is er extra aandacht voor de aanpak van hotspots (hoeveelheid zwerfafval) in de wijk, de hotspots worden bepaald op basis van meldingen en signalen uit de wijk.
- Signalen uit de wijken en de specifieke wijkcontext worden meegegeven in het opstellen en uitvoeren van het afvalbeleid en mobiliteitsbeleid van de gemeente.
- Signalen en trends uit de wijken met betrekking tot verloedering en overlast worden ingebracht in langdurige trajecten als het Ontwikkelperspectief Elderveld, voorkomen Stadsvernieuwing 4.0 Elderveld en de Groenvisie Elderveld, zodat waar mogelijk fysieke ingrepen meegenomen kunnen worden of sociale projecten gestart kunnen worden.

Bewoners ervaren minder woonoverlast

Bewoners durven elkaar aan te spreken op gedrag (zie ook thema meedoen) en weten hoe ze hierin ondersteund kunnen worden.
Bewoners weten waar ze overlast kunnen melden en doen dit ook.
Bewoners merken dat hun meldingen en zorgen worden opgepakt en dat overlast vermindert.

Inspanningen 2022

Het professionele netwerk communiceert actief, zowel persoonlijk als via (sociale) media over meldmogelijkheden en ondersteuningsmogelijkheden voor bewoners als bijvoorbeeld buurtbemiddeling.
Signalen en meldingen over woonoverlast worden met partners in het overlast- en zorgoverleg opgepakt en waar nodig opgeschaald naar bijvoorbeeld het Veiligheidshuis.

Participatie

Op verschillende manier is informatie opgehaald voor het wijkprogramma: het uitvoeren van een wijkanalyse, fysiek bij het winkelcentrum van Schuytgraaf en Elderveld, in april via een digitaal wijkgesprek met Elderveld, via een enquête door het wijkplatform Elderveld en is in Schuytgraaf via internet een enquête over ontmoeten gehouden. Ook is gesproken met wijkorganisaties over wat zij signaleren en welke gezamenlijke aanpak nodig is (bijvoorbeeld de sociale-, fysieke- en veiligheidstafel en het netwerk jeugd Schuytgraaf).
Deze input is vertaald naar doelen en inspanningen. Het concept wijkprogramma is de afgelopen periode teruggelegd bij bewoners via wijkwebsites en social media. Ook is het concept besproken in alle overlegtafels in de wijken.

Thema's en budgetten

Begroting 2022 Schuytgraaf / Elderveld per thema	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Wijkbudget Schuytgraaf / Elderveld				
Meedoen	195	0	0	0
Kansengelijkheid	0	0	0	0
Gezondheid	892	-235	52	-38
Openbare ruimte	-148	0	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	13	-1	0	0
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	0	0	0	0
Bedrijfsvoering	664	-2	0	0
Totaal Wijkbudget Schuytgraaf / Elderveld	1.615	-238	52	-38
Wijken Algemeen Schuytgraaf / Elderveld				
Meedoen	1.342	-22	0	0
Kansengelijkheid	2.402	-711	0	0
Gezondheid	13.148	0	0	0
Openbare ruimte	2.192	-113	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	2.935	-1.482	240	-142
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	220	-5	0	0
Bedrijfsvoering	0	0	0	0
Totaal Wijken Algemeen Schuytgraaf / Elderveld	*22.239*	*-2.333*	*240*	*-142*
Totaal Schuytgraaf / Elderveld	**23.854**	**-2.571**	**292**	**-180**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	23.909	25.587	25.333	23.854	23.674	23.648	23.507
Baten	2.738	2.541	2.591	2.571	2.571	2.571	2.571
Saldo lasten en baten	***-21.172***	***-23.046***	***-22.742***	***-21.283***	***-21.283***	***-21.077***	***-20.936***
Toevoegingen aan reserves	914	242	292	292	292	292	292
Onttrekkingen aan reserves	266	104	770	180	34	136	174
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-648***	***-138***	***478***	***-112***	***-112***	***-156***	***-117***
Gerealiseerd resultaat	**-21.819**	**-23.184**	**-22.264**	**-21.396**	**-21.361**	**-21.233**	**-21.054**

Toelichting

Lasten

Voor gebied Schuytgraaf/ Elderveld is totaal € 23,5 miljoen aan lasten begroot. € 22,1 miljoen voor taken zoals opgenomen in Wijken Algemeen en € 1,4 miljoen specifiek binnen Schuytgraaf/ Elderveld. Het grootste deel van de lasten (€ 13,8 miljoen) valt binnen het thema Gezondheid en heeft daarmee betrekking op de Sociale wijkteams.
Daarnaast wordt voor de thema's wonen (€ 2,9 miljoen), kansengelijkheid (€ 2,4 miljoen) en openbare ruimte (€ 2,2 miljoen) een bedrag groter dan € 2 miljoen begroot.

Ten opzichte van 2021 dalen de lasten met € 1,5 miljoen. In 2022 en de komende jaren blijven de lasten nagenoeg gelijk. De daling zit voor het grootste deel binnen het thema gezondheid € 1.4 miljoen.

Baten

Totaal is een bedrag van € 2,6 miljoen aan baten begroot Wijken Algemeen.
Voor kansengelijkheid is € 0,7 miljoen aan inkomsten begroot, waaronder een subsidie van het Rijk van € 0,6 miljoen voor de aanpak van onderwijsachterstanden. Binnen het thema wonen is € 1,5 miljoen aan inkomsten uit vastgoed (huurinkomsten en servicekosten) naar Schuytgraaf/ Elderveld doorberekend.

De inkomsten voor Schuytgraaf/ Elderveld blijven over de jaren vrijwel gelijk.

Toevoegingen aan reserves

De toevoegingen aan de reserves binnen Schuytgraaf/ Elderveld bedragen € 0,3 miljoen en bestaan uit reserve onderhoud vastgoed.

Onttrekkingen aan reserves

De onttrekkingen aan de reserves binnen Schuytgraaf/ Elderveld € 0,2 miljoen bestaat uit onderhoud vastgoed. Ten opzichte van 2021 wordt er € 0,6 minder onttrokken door met name daling planmatig onderhoud en rente en afschrijvingskosten van de panden in eigendom. De daling zit voor € 0,4 in thema Gezondheid.

Subsidies

Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Pas
- St. Rijnstad
- St. Welzijn Ouderen Arnhem

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

De Laar/Elden

In het wijkprogramma De Laar/Elden bevinden zich de wijken De Laar en Elden.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Bewoners voelen zich prettig en kunnen meedoen in hun omgeving (sociaal zelfredzaam)

In het gebied is er ruimte voor meer ontmoetingslocaties. Alle bewoners moeten mee kunnen doen in de samenleving. Een goed netwerk is daarvoor randvoorwaardelijk. Daarom zijn bewonersinitiatieven, verenigingen en ontmoetingsplekken belangrijk.

Inspanningen 2022

- Het aanbod bij ontmoetingslocaties wordt op elkaar afgestemd en geborgd. Bewonersinitiatieven krijgen een maximale rol bij de programmering en uitvoering.
- Er worden samen met bewoners plannen ontwikkeld die buitenruimtes aantrekkelijker maken voor intensiever gebruik.
- Vanuit de nieuwe wijkvisie op spelen en bewegen worden de speel- en beweeglocaties in de wijk indien nodig aangepakt en verbonden.
- Werkgroepen en bewonersinitiatieven worden waar nodig ondersteund. Er wordt gewerkt aan een goede onderlinge verbinding tussen de actieve groepen en meer betrokkenheid op de wijk als geheel.
- In samenwerking met het Sociaal wijkteam en andere wijkpartners worden kansen in de eigen omgeving vergroot door het versterken van het aanbod van voorliggende voorzieningen.

Sterker zelforganiserend vermogen van bewoners (financieel zelfredzaam)

Er is een praktische samenwerking tussen het Sociaal wijkteam, het gebiedsteam Werk & Inkomen en team Leefomgeving. Onder andere door gezamenlijke centrale huisvesting en gezamenlijke spreekruimtes. En wij zetten in op een intensieve samenwerking met andere wijkpartners op het gebied van (arbeids)participatie en financiën.

Inspanningen 2022

- Verdere professionalisering en borging van de wijksamenwerking tussen het Sociaal wijkteam en Werk & Inkomen.
- Doorontwikkeling en uitbreiding van spreekuren.
- Samen met de partners specifieke gebiedsdoelstellingen benoemen rondom financiën en (arbeids)participatie, een gebiedsaanpak ontwikkelen en starten met de uitvoering hiervan.

Kansengelijkheid

Bewoners de mogelijkheid bieden om zelfstandiger en steviger in de maatschappij te staan en indien nodig meer zelf de regie te kunnen voeren over hun leven

In samenwerking met het Sociale wijkteam, Werk en Inkomen en andere partners in de wijk kansengelijkheid bevorderen en ondersteuning bieden voor wie dit nodig heeft. Onze partners hebben een goed inzicht in wie ondersteuning kan gebruiken en wat de behoeftes zijn. Deze ondersteuning vindt zoveel mogelijk plaats in de eigen wijk/omgeving.

Inspanningen 2022

- In samenwerking met de partners in de wijk kansen in de eigen omgeving vergroten.
- Het organiseren van buurtschakels.
- Het faciliteren van cursussen om bovengenoemde doelstellingen te bereiken zoals bijvoorbeeld taalvaardigheidstrainingen maar ook op het gebied van gezondheid (zowel fysiek als mentaal).

Meer kinderen bereiken die extra ondersteuning kunnen gebruiken in hun ontwikkeling en hier een goed en passend programma voor aan te bieden

Het continueren van het programma kansrijk opgroeien door basisscholen (4-12 jarigen) en Rijnstad/Motion (12-18 jaar). Inzetten op een doorgaande lijn (0-18 jaar).
We gaan een buurtsportcoach aanstellen.

Inspanningen 2022

- We ondersteunen de coördinatoren om ervoor te zorgen dat het programma "kansrijk opgroeien" zo optimaal mogelijk wordt uitgevoerd en benut.
- Afstemming stimuleren met en tussen de partners in de wijk.
- Borgen dat de buurtsportcoach een rol krijgt binnen de doorgaande lijn.

Openbare ruimte

Bewoners zijn tevreden over hun leefomgeving

Een veilige en leefbare openbare ruimte is belangrijk om prettig te kunnen wonen. Het is van belang dat kinderen binnen de eigen buurt voldoende speel- en beweegmogelijkheden hebben en dat er mogelijkheden zijn om elkaar te ontmoeten.
Er zijn veel bewonersinitiatieven die zich richten op de kwaliteit en het (gezamenlijk) gebruik van de openbare ruimte en in het verlengde daarvan de sociale cohesie. Bewoners, werkgroepen, buurtconciërge (groenaannemer) en gemeente trekken samen op.

Inspanningen 2022

- We zetten in op een integrale aanpak van overlast en verloedering met een preventieve insteek.
- We stimuleren meer bewoners, jong en oud om te bewegen en te spelen.
- Aanvragen voor adoptie van groenstroken worden actief opgepakt.

Veiligheid

Bewoners voelen zich veilig en zijn betrokken in hun buurt

Op locaties waar onveiligheid wordt ervaren springen we actief in. In de aanpak van buurt- en jeugdoverlast trekken we intensief op met onze professionele partners in de wijk.

Inspanningen 2022

- Bewonersgroepen die zich actief inzetten voor veiligheid en buurtpreventie worden ondersteund.
- De ingezette aanpak van buurtoverlast en jeugdoverlast wordt doorontwikkeld van een curatieve naar een preventieve aanpak.
- We hebben doorlopend aandacht voor verkeersknelpunten. Samen met bewoners brengen we die in beeld en wordt naar oplossingen gezocht.

Participatie

De thema's in het wijkprogramma gelden voor meerdere jaren. Voor 2022 is hier geen extra actie opgezet, anders dat men continu met inwoners en wijkpartijen in gesprek is.

Thema's en budgetten

Begroting 2022 De Laar / Elden per thema	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Wijkbudget De Laar / Elden				
Meedoen	173	0	0	0
Kansengelijkheid	0	0	0	0
Gezondheid	494	-348	44	-58
Openbare ruimte	-49	0	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	8	-1	0	0
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	0	0	0	0
Bedrijfsvoering	609	-2	0	0
Totaal Wijkbudget De Laar / Elden	1.236	-351	44	-58
Wijken Algemeen De Laar / Elden				
Meedoen	1.370	-26	0	0
Kansengelijkheid	2.222	-751	0	0
Gezondheid	10.244	-41	17	-7
Openbare ruimte	1.831	-106	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	96	0	0	0
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	220	-5	0	0
Bedrijfsvoering	0	0	0	0
Totaal Wijken Algemeen De Laar / Elden	*15.984*	*-929*	*17*	*-7*
Totaal De Laar / Elden	**17.219**	**-1.280**	**61**	**-65**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	16.484	16.948	17.253	17.219	17.218	17.148	17.103
Baten	1.330	1.246	1.301	1.280	1.280	1.280	1.280
Saldo lasten en baten	***-15.154***	***-15.701***	***-15.952***	***-15.939***	***-15.939***	***-15.868***	***-15.823***
Toevoegingen aan reserves	434	52	61	61	61	61	61
Onttrekkingen aan reserves	142	15	287	65	28	26	104
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-292***	***-37***	***226***	***4***	***4***	***-35***	***43***
Gerealiseerd resultaat	**-15.445**	**-15.738**	**-15.726**	**-15.935**	**-15.971**	**-15.903**	**-15.779**

Toelichting

Lasten

Voor gebied De Laar / Elden is totaal € 16,9 miljoen aan lasten begroot. € 15,8 miljoen voor taken zoals opgenomen in Wijken Algemeen en € 1,0 miljoen specifiek binnen De Laar/ Elden. Het grootste deel van de lasten (€ 10,6 miljoen) valt binnen het thema Gezondheid en heeft daarmee betrekking op de Sociale Wijk Teams.
Daarnaast wordt voor het thema's kansengelijkheid € 2,2 miljoen begroot.

Ten opzichte van 2021 dalen de lasten met € 0,3 miljoen. De daling heeft betrekking op € 0,3 op thema Gezondheid en een stijging van € 0,1 miljoen op Openbare Ruimte en een daling van € 0,1 miljoen op thema Meedoen. De daling in het thema Gezondheid zit hem voornamelijk in Jeugdzorg. In 2023 en verder blijven de lasten nagenoeg gelijk.

Baten

Totaal is een bedrag van € 1,3 miljoen aan baten begroot Wijken Algemeen.
Voor kansengelijkheid is € 0,8 miljoen aan inkomsten begroot, waaronder een subsidie van het Rijk van € 0,6 miljoen voor de aanpak van onderwijsachterstanden. Verder bestaat € 0,4 miljoen aan inkomsten uit huurinkomsten vastgoed.

De inkomsten voor De Laar / Elden blijven over de jaren gelijk.

Toevoegingen aan reserves

De toevoegingen aan de reserves binnen De Laar / Elden bedragen € 0,06 miljoen en bestaat uit onderhoud vastgoed.

Onttrekkingen aan reserves

De onttrekkingen aan de reserves binnen De Laar / Elden bedragen € 0,065 miljoen.
Ten opzichte van 2021 wordt er € 0,2 miljoen minder onttrokken. De onttrekking is binnen het thema Gezondheid.

Subsidies

Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Pas
- St. Rijnstad
- St. Welzijn Ouderen Arnhem

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg

In het wijkprogramma RKV bevinden zich de wijken Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Thema's	Doelen	Inspanningen

Meedoen

Meer ontmoetingsplekken

Op het thema meedoen is de wens voor ontmoetingsplekken in alle wijken duidelijk naar voren gekomen. Ontmoeten is belangrijk om je onderling met elkaar verbonden te voelen. Als advies is meegegeven om vooral ook te kijken naar plekken waar bewoners elkaar van nature al treffen en deze te faciliteren. Plekken die bijvoorbeeld genoemd worden zijn het braakliggende terrein bij Pleyade en hondenuitlaatplekken. De wens is ook om een ontmoetingsplek te realiseren waar gezellig een kopje koffie of een biertje/wijntje gedronken kan worden, muziek kan worden gedraaid, exposities gehouden kunnen worden.

Inspanningen 2022

- Verder vormgeven van de ontmoetingsplek aan het Croydonplein in Kronenburg.
- Realisatie van het Immerlokaal in Immerloopark.
- Mogelijkheden voor een ontmoetingsplek in Rijkerswoerd onderzoeken.

Meer ommetjes

Naast een fysieke plek om te ontmoeten bestaat ook de wens voor ommetjes, om gezellig met elkaar een rondje door de wijk te kunnen maken. Goed voor de gezondheid, maar zeker ook voor de verbinding in de wijk. Ontmoeten bestaat niet alleen uit de fysieke locatie, er is ook behoefte aan een programma met activiteiten voor de wijk.

Inspanningen 2022

- Plaatsen van bankjes voor ontmoeting.
- Uitwerken van een programma met activiteiten voor de wijken.

Kansengelijkheid

Bevorderen kansengelijkheid

Thema's waarop binnen Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg acties nodig zijn ten aanzien van kansengelijkheid zijn:

- Armoede en schulden;
- Huiselijk geweld en kindermishandeling;
- Complexe echtscheidingen;
- Gevoel van veiligheid;
- Eenzaamheid en zingevingsvraagstukken;
- Efficiënt en effectief inzetten van zorg.

Inspanningen 2022

- Verder vormgeven van Kansrijk opgroeien, hierbij zijn alle basisscholen in de wijk aangesloten.
- Ondersteuning van Sociaal wijkteam bij het project huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Eenzaamheid en zingevingsvraagstukken nemen we mee in de actie onder het thema Meedoen.
- Verder willen we een pilot vormgeven om te kijken of de zorg in de wijk efficiënter ingezet kan worden.
- De regisseurs van Werk & Inkomen zijn meer in de wijk aanwezig. We zoeken naar plekken in de wijk waar zij kunnen werken.

Openbare ruimte

Vergroenen van de wijk

Veel bewoners geven aan het prettig te vinden om te wonen in een groene omgeving. De wijk wordt als 'stenig' ervaren, over het algemeen is men voorstander van 'minder stenen en meer groen'. Dit zal tevens een positieve bijdrage leveren aan het verminderen van de huidige problemen van de klimaatverandering zoals wateroverlast en hittestress.

Inspanningen 2022

Ondersteunen van bewonersinitiatieven om versteende pleinen/hofjes te vergroenen.

Verbeteren algehele gesteldheid van de wijk

Een ander punt is de algehele gesteldheid van de openbare ruimte. Veel plekken kunnen een opknapbeurt gebruiken. De zaken die hier worden genoemd zijn zeer divers, van straten, fiets- en voetpaden, van openbaar groen tot voor- en achtertuinen van bewoners zelf. Wanneer dit niet goed wordt bijgehouden geeft dit een beeld van verloedering en verrommeling.

Inspanningen 2022

- Ondersteunen van bewonersinitiatieven om de openbare ruimte te verbeteren.
- Samen met bewoners een overzicht maken van de belangrijkste plekken om eerst aan te pakken.

Betere balans in het speelaanbod

Speelaanbod in de wijken is een punt van aandacht. Het aanbod sluit niet altijd aan bij de leeftijd van de kinderen. De speeltuinen zouden een natuurlijker, avontuurlijker en uitdagender karakter mogen hebben. Daarnaast zouden er voor de 12+ kinderen meer plekken moeten komen zodat zij zich meer verspreiden over de wijk.

Inspanningen 2022

Op basis van de input van jongeren een plan van aanpak maken om een betere balans te krijgen in het speelaanbod.

Parkeerkrapte en foutparkeren

Het is helaas een grote uitdaging om een oplossing te vinden voor de parkeerkrapte in verschillende buurten. Het creëren van meer parkeerplekken is vaak in strijd met andere wensen waaronder meer groen in de wijk. Foutparkeerders, die daardoor niet alleen de doorgang van trottoirs blokkeren maar ook het groen vernielen, dragen bij aan het gevoel van toenemende verloedering.

Inspanningen 2022

Uitvoeren van een verkeersonderzoek met aandacht voor het tekort aan parkeerplaatsen.

Meer handhaving en stimuleren eigen verantwoordelijkheid

Veelgenoemde ergernissen die er bij de meldingen duidelijk uitspringen zijn de aanwezigheid van hondenpoep en afval in de wijk. Om het hondenpoepprobleem te verminderen wordt gevraagd beter te faciliteren bij het opruimen ervan door bijvoorbeeld prullenbakken met zakjes te plaatsen of uitlaatstroken aan te leggen. Bij afval moet gedacht worden aan zowel zwerfafval als het afval dat naast de daarvoor aanwezige containers gegooid wordt. Bewoners geven aan op beide onderwerpen verloedering van hun leefomgeving te ervaren.
Fietsers op wandelpaden en spookrijders op de fietspaden zouden beter gecontroleerd en aangepakt moeten worden.

Inspanningen 2022

- Inzet van meer handhaving in de wijk.
- Onderzoek doen naar en opstarten van een schoonmaakploeg zwerfafval.
- Plaatsen van prullenbakken met hondenpoepzakjes.

Duurzaamheid

Meer kennis ten aanzien van duurzaamheidsacties

Steeds meer bewoners zijn bewuster bezig met het thema duurzaamheid.

Inspanningen 2022

Adviseren van de kernorganisatie vanuit onze kennis over de wijk en de verbinding met de bewoners op dit thema.

Veiligheid

Minder overlast

Als het gaat om de veiligheid in de zin van overlast wordt aangegeven dat er behoefte is aan meer toezicht en zichtbaarheid van onder andere handhavers in de wijk. Er wordt o.a. melding gemaakt van overlast bij de Playground Rijkerswoerd en van drugshandel op diverse plaatsen.

Inspanningen 2022

- Problematiek rondom ervaren overlast playground monitoren en, door het inrichten van andere ontmoetingsplaatsen in de wijk voor jongeren, verminderen.
- Plekken drugshandel in kaart brengen en aanpak ervan faciliteren.

Meer verkeersveiligheid

Het te hard rijden door de wijk zelf, met de nadruk op enkele straten in het bijzonder, baart de bewoners ook grote zorgen. Het oversteken op onder andere de Marga Klompélaan en nog een aantal andere verkeerswegen in de wijk wordt als gevaarlijk ervaren en zou beter gefaciliteerd moeten worden door het aanleggen van oversteekplaatsen.

Inspanningen 2022

- Mogelijkheid tot het aanleggen van oversteekplekken onderzoeken.
- Inzet van meer handhaving in de wijk.

Participatie

Het opstellen van het wijkprogramma is een continue proces. Het jaarrond is men laagdrempelig in gesprek met inwoners met de bus lijn. Vanuit andere hoeken komen ook signalen binnen gebruikt worden als input: via bewonersoverleggen, professionals in de wijk en inwoners die team Leefomgeving rechtstreeks benaderen. Ook is een wijkanalyse uitgevoerd.
Naast dit proces is een huis aan huis uitvraag gedaan. Dit heeft geresulteerd in circa 700 verbetervoorstellen. Vanuit al deze gegevens is een concept wijkprogramma opgesteld, 5 thema's met daaraan gekoppeld gebiedsbrede acties. Dit is teruggekoppeld door middel van een A3 flyer, waarop men input kon geven. Met de 3 wijkplatforms en inwoners wordt samen gewerkt om acties te concretiseren voor een specifieke wijk of buurt.

Thema's en budgetten

Begroting 2022 Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg per thema	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Wijkbudget RKV				
Meedoen	308	0	0	0
Kansengelijkheid	0	0	0	0
Gezondheid	1.227	-279	64	-22
Openbare ruimte	-13	0	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	2	-1	0	0
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	0	0	0	0
Bedrijfsvoering	938	-2	0	0
Totaal Wijkbudget RKV	2.463	-282	64	-22
Wijken Algemeen RKV				
Meedoen	2.268	-40	0	0
Kansengelijkheid	2.677	-589	0	0
Gezondheid	17.156	0	0	0
Openbare ruimte	2.508	-219	0	0
Duurzaamheid	0	0	0	0
Wonen	111	0	0	0
Wijkeconomie	0	0	0	0
Veiligheid	220	-5	0	0
Bedrijfsvoering	0	0	0	0
Totaal Wijken Algemeen RKV	*24.940*	*-854*	*0*	*0*
Totaal Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg	**27.403**	**-1.136**	**64**	**-22**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	26.734	24.969	27.436	27.403	27.452	27.299	27.084
Baten	1.265	1.123	1.162	1.136	1.137	1.137	1.137
Saldo lasten en baten	***-25.469***	***-23.846***	***-26.274***	***-26.267***	***-26.267***	***-26.163***	***-25.948***
Toevoegingen aan reserves	681	60	64	64	64	64	64
Onttrekkingen aan reserves	243	12	524	22	43	43	34
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-438***	***-48***	***460***	***-43***	***-43***	***-21***	***-31***
Gerealiseerd resultaat	**-25.908**	**-23.893**	**-25.815**	**-26.309**	**-26.337**	**-26.184**	**-25.979**

Toelichting

Lasten
Voor gebied Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg (RKV) is totaal € 26,8 miljoen aan lasten begroot.
€ 24,7 miljoen voor taken zoals opgenomen in Wijken Algemeen en € 2,1 miljoen specifiek binnen RKV. Het grootste deel van de lasten (€ 16,9 miljoen) valt binnen het thema Gezondheid en heeft daarmee betrekking op de Sociale wijkteams.
Daarnaast wordt voor de thema's meedoen (€ 2,3 miljoen), kansengelijkheid (€ 2,6 miljoen) en openbare ruimte (€ 2,5 miljoen) een bedrag groter dan € 2 miljoen begroot.

Ten opzichte van 2021 dalen de lasten met € 0,6 miljoen. Een deel van de daling wordt verklaard door de niet bestede middelen thema bedrijfsvoering (€ 0,3 miljoen), die in 2022 niet zijn begroot. Daarnaast dalen de lasten van thema Gezondheid met € 0,4 miljoen en Kansengelijkheid met € 0,2 miljoen. De daling van thema Gezondheid heeft betrekking op een daling € 0,7 miljoen op WMO en € 0,3 miljoen op Maatschappelijke ondersteuning. Bij het thema kansengelijkheid zie je een daling van € 0,2 miljoen op Schulddienstverlening. In 2023 en verder blijven de lasten nagenoeg gelijk.

Baten
Totaal is een bedrag van € 1,1 miljoen aan baten begroot Wijken Algemeen.
Voor kansengelijkheid is € 0,9 miljoen aan inkomsten begroot, waaronder een subsidie van het Rijk van € 0,5 miljoen voor de aanpak van onderwijsachterstanden. Binnen de thema's gezondheid en openbare ruimte is € 0,5 miljoen aan inkomsten uit vastgoed (huurinkomsten en servicekosten) naar RKV doorberekend.
De inkomsten voor RKV blijven over de jaren gelijk.

Toevoegingen aan reserves
De toevoegingen aan reserves is ten opzichte met vorig jaar gelijk gebleven (€ 0,06 miljoen).

Onttrekkingen aan reserves
Ten opzichte van 2021 wordt er € 0,5 miljoen minder onttrokken. De daling heeft betrekking op € 0,3 miljoen op Bedrijfsvoering, € 0,2 miljoen op Gezondheid en € 0,08 miljoen op Kansengelijkheid. De daling in thema Kansengelijkheid heeft te maken met een daling aan WMO en Jeugdzorg. Bij Kansengelijkheid heeft de daling te maken met Schulddienstverlening.

Subsidies
Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Pas
- St. Rijnstad
- St. Welzijn Ouderen Arnhem

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Stedelijke programma's

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op stedelijk niveau plaatsvinden, zijn opgenomen in 13 stedelijke programma's:

S00 Bestuur, dienstverlening en financiën

S01 Veiligheid

S02 Bereikbaarheid

S03 Economie

S04 Onderwijs

S05 Cultuur

S06 Participatie en armoedebestrijding

S07 Zorg

S08 Welzijn en inclusie

S09 Gezondheid en sport

S10 Klimaat en energie

S11 Ruimtelijke ontwikkeling

S12 Wonen en leefomgeving

Bestuur, dienstverlening en financiën

Wat we ook doen, we doen het voor onze inwoners, voor onze bedrijven. Voor mensen die de stad bezoeken. Het is niet meer dan logisch dan dat we bij het verwezenlijken van onze ambities zoveel mogelijk de samenwerking zoeken. Met inwoners en bedrijven en met de regio Arnhem-Nijmegen. De wereld houdt immers niet op bij de gemeentegrens. We willen goed bereikbaar zijn. Dat betekent niet alleen een gastvrij stadhuis, maar ook goede digitale dienstverlening, zodat mensen zoveel mogelijk en makkelijk op afstand dingen kunnen regelen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhem is een dienstverlenende en herkenbare netwerkgemeente, die open staat voor maatschappelijke initiatieven in het publieke domein zowel vanuit de stad als vanuit de wijken

Samen met de stad
We willen bereiken dat inwoners en ondernemers eerder betrokken raken bij beleidsinitiatieven in de stad, in wijken en buurten. We hebben er vertrouwen in dat daarmee de kwaliteit van de uitvoering van beleidsinitiatieven toeneemt en de lokale democratie wordt versterkt. Of het nu gaat om een nieuw parkje met bomen of om nieuw jeugdbeleid.

Samen met de regio
Arnhem wil haar ambities samen met haar partners in de regio bereiken. Arnhem versterkt haar positie in bestuurlijke organen in regionaal, landelijk en Europees verband en maakt de stad en regio sterker door verder te bouwen aan een partnerschap met provincie Gelderland (onder meer via de investeringsagenda) en bij te dragen aan het werken aan een sterkere regionale samenwerking Arnhem-Nijmegen.

Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar
Arnhemmers kunnen rekenen op een laagdrempelige en betrouwbare publieke dienstverlening die steeds meer gericht is op digitale dienstverlening. Bij contacten met inwoners en ondernemers ligt de focus op een klantvriendelijke benadering. Wij gaan met inwoners en ondernemers in gesprek over hun vragen (of klachten) om daarmee sneller tot een oplossing te komen. Wij zijn als bestuurders en ambtenaren voor inwoners en ondernemers herkenbaar in de stad.

Samen met de stad - Arnhem heeft een transparant, democratisch bestuur dat zich richt op samenwerking met inwoners en bedrijven

Raad
De raad gaat voort op de weg van de versterking van zijn kaderstellende rol versterken, mede door onverminderd in te zetten op een begroting die smart vorm gegeven is. De raad streeft naar een positieve, constructieve samenwerking tussen de raadsfracties onderling en tussen raad en college. De raad zet in op betekenisvolle burgerparticipatie op basis van een raadsbrede, eensgezinde opvatting over het belang hiervan en de wijze waarop hieraan uitvoering dient te worden gegeven. Gegeven het dynamische politieke karakter van de gemeenteraad blijft de raad aandacht besteden aan een respectvolle wijze van het omgaan met elkaar en aan het investeren in de persoonlijke relaties.
2022 is een bijzonder jaar voor de raad. Op 16 maart 2022 vinden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. De nieuwe raad zal in een uitgebreid start- en kennismakingsprogramma voorbereid worden op de nieuwe zittingsperiode. De (nieuwe) raad zal richting geven aan het proces dat leidt tot de totstandkoming van een nieuw politiek akkoord.

Rekenkamer
De rekenkamer ondersteunt vanuit een onafhankelijke positie de gemeenteraad door elk jaar enkele grote en kleine onderzoeken uit te (laten) voeren op basis van gesprekken met de raadsfracties en de politieke actualiteit.

College
Een divers Arnhem: meer verschillende Arnhemmers kunnen meedoen
Met participatie willen we de bewoners en andere betrokkenen die mee willen denken en doen in de gelegenheid stellen samen met ons de stad, wijken en buurten vorm te geven. Er zijn steeds meer mensen die vanuit betrokkenheid bij hun buurt of bij grote thema's als de energietransitie en klimaatverandering, mee willen werken aan de toekomst van de stad. Zij willen actief invloed uitoefenen op de totstandkoming van plannen en besluiten. Wij werken graag samen met hen zodat besluiten en plannen breed kunnen worden gedragen en deze kwalitatief beter zijn. We dagen andere partners die werken aan de stad uit, zoals ontwikkelaars en andere initiatiefnemers, dit voorbeeld te volgen.

Betrokkenheid: meer mensen voelen zich betrokken bij de stad Arnhem
We willen een toegankelijke gemeente zijn. Hiermee bedoelen we dat iedereen die wil meedenken of meedoen, zich gehoord en gezien moet voelen. We proberen ook de Arnhemmers te bereiken die niet snel uit zichzelf meedoen of meepraten. We communiceren daarom op een heldere manier die voor iedereen toegankelijk is.

Daarnaast faciliteren we zelforganisatie en verbinden we vraag en aanbod van initiatieven in de wijk. Op deze manier vergroten we de betrokkenheid en invloed van inwoners op de sociale en fysieke leefbaarheid.

Samen sterker en wijzer worden: kwaliteitsimpuls in plannen, beleid en projecten
Met participatie willen we de kwaliteit van plannen en besluiten verbeteren door de kennis en ervaring aan te boren van inwoners en andere maatschappelijke betrokkenen. Besluiten worden doorgaans beter als belanghebbenden betrokken zijn. We weten wat er speelt en wat er leeft en spelen daarop in en stellen de opgave centraal. De inzet van effectieve burgerparticipatie hoort in het Arnhems DNA en daarbij in de genen van alle medewerkers van de gemeente Arnhem.

Rekenkamer: Uitvoeren onderzoeksprogramma

De Rekenkamer houdt bij het opstellen van de plannen voor 2022 rekening met het feit dat het een gemeentelijk verkiezingsjaar is. Dit betekent dat wij een publicatieluwe periode hanteren in de maanden februari en maart. Nadat de nieuwe raad geïnstalleerd maakt de rekenkamer kennis met de fracties en haalt daar nieuwe onderwerpen op. De onderzoeken naar armoede en communicatie burgers worden naar alle waarschijnlijkheid halverwege 2022 afgerond en aangeboden aan de raad. In 2022 staan daarnaast de onderwerpen wijkteams, omgevingsdienst regio Arnhem, duurzaamheid (doorwerkingsonderzoek) en grondbeleid op de planning om opgestart te worden. Het is mogelijk dat de Rekenkamer op basis van de kennismaking met de nieuwe gemeenteraad komt tot een herzien onderzoeksprogramma voor 2022.

College: De kracht, kennis en kunde van inwoners en ondernemers benutten

Het college gaat op basis van de evaluatie en de Rekenkamerbrief over onderzoek Van Wijken Weten en de wensen van de raad aan de slag met de aanpak Van Wijken Weten 2.0. Hierin heeft het college conform de aanbevelingen onder andere aandacht voor de verwachtingen van inwoners, partners, bestuur en werkorganisatie. Daarbij is ook belangrijk dat deze partijen weten hoeveel geld er daadwerkelijk beschikbaar is voor hun wijk. Daarnaast wil het college de stedelijke aanpak beter laten aansluiten op de wijkaanpak.

College: Eenduidige werkwijze leveren

We willen dat inwoners en ondernemers betrokken zijn bij de stad, wijk en buurt: bij plannen van de gemeente, ontwikkelaars en bewonersgroepen. Dit doen we door een ieder in de gelegenheid te stellen om meer invloed te hebben op wat er in een buurt of wijk nodig is. Onder andere door vooraf heldere kaders te stellen over samenwerking en door het ondersteunen van bewoners in hun participatie en het opzetten van initiatieven. Om helder te maken hoe we samen werken zal een digitaal handvat worden gemaakt (inspiratiegids) om eenieder, initiatiefnemer, ontwikkelaar of ambtenaar te helpen een zorgvuldig participatieproces te organiseren.

Samen met de regio - Arnhem speelt een relevante en betekenisvolle rol in de regionale, landelijke en grensoverschrijdende netwerken

Arnhem werkt in 2022 in de Groene Metropoolregio onder meer samen aan de bereikbaarheid van de regio, een sterkere economie, een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt, de gezamenlijke aanpak van de woningbouwopgave, de energietransitie en aan een goede verdeling van het culturele aanbod en duurzaam toerisme. In het stedennetwerk G40 en in de VNG wil Arnhem in de nieuwe bestuursperiode haar netwerkpositie behouden en versterken. Arnhem werkt ook stevig door aan de grensoverschrijdende samenwerking in de Euregio en met de steden in Noordrijn-Westfalen (NRW).

Arnhem werkt in de Groene Metropoolregio samen aan maatschappelijke opgaven die om een regionale aanpak vragen

In januari 2021 is de Groene Metropoolregio (GMR) Arnhem-Nijmegen van start gegaan. In 2022 gaat de GMR volop uitvoering geven aan de regionale agenda, na het overgangsjaar 2021. De regio heeft medio september de regionale agenda 2022 gepresenteerd, met vijf grote regionale opgaven. De gemeenteraden van de 18 regiogemeenten wordt daarbij gevraagd te besluiten over het al dan niet meedoen ('intekenen') op de verschillende opgaven. Arnhem koerst op intekenen op alle vijf de opgaven uit de regionale agenda. Dit wordt expliciet aan de raad voorgelegd via een apart raadsvoorstel.

- In de opgave Verbonden regio werkt Arnhem samen met de regiogemeenten aan betere en duurzame verbindingen en vervoersmogelijkheden in en rond de stad, bijvoorbeeld het realiseren van een beter regionaal fietspadennetwerk; ook aan goede verbindingen voor spoor- en wegvervoer met de Randstad en Duitsland. In regioverband wordt gelobbyd en gewerkt aan goede afspraken met het Rijk hierover.
- Hier ligt ook een verbinding met de regionale opgave Groene Groeiregio, die gericht is op een goede ruimtelijke inpassing van woon- en werklocaties en de bijbehorende infrastructuur in samenhang met een gezonde leefomgeving. Via de Woondeal wordt samengewerkt aan de woningbouwopgave. In en om de steden en kleinere gemeenten moeten meer woningen komen. De regiogemeenten trekken hierin samen op.
- Binnen de opgave Productieve regio werkt Arnhem samen met de regiogemeenten, kennisinstellingen en bedrijfsleven aan meer banen en aan een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Arnhem is sterk in energie en duurzaamheid. Veel innovaties komen hier vandaan en zorgen ook voor nieuwe bedrijvigheid en werk. De Economic Board, die regionaal werkt levert hier een bijdrage aan door ondernemerschap en kennis bij elkaar te brengen. De samenwerking moet er voor zorgen dat meer Arnhemmers kunnen doorstromen naar werk in of dicht bij de stad.
- Met de opgave circulaire regio voeren we een deel van onze duurzaamheidsopgave gezamenlijk uit met de regiogemeenten, onder andere via de Regionale energiestrategie (RES).

- De opgave Ontspannen regio herbergt onder andere de samenwerking op het gebied van cultuur en toerisme, en ook de versterking van de binnensteden.

De nieuwe middelen die de uitvoering van deze regionale agenda met zich meebrengt à €412.000 worden dit jaar nog gepresenteerd via het begrotingsprogramma S00. De bedoeling is om deze vanaf de begroting 2023 te presenteren via de betreffende inhoudelijke programma's. De raad zal via deze Begroting besluiten over het al dan niet beschikbaar stellen van de middelen. Een raadsvoorstel over de regionale agenda en het intekenen op de opgaven wordt zoals gezegd separaat aangeboden.

De provincie Gelderland trekt via de investeringsagenda samen op bij de realisering van de regionale agenda omdat deze mede uitvoering geeft aan de Gelderse ambities, zoals verwoord in de omgevingsvisie Gaaf Gelderland en andere documenten. Via Bureau Brussel en een versterkte lobby richting Den Haag werkt de GMR samen met de Economic Board en andere regio's aan de profilering, belangenbehartiging en fondsenwerving in Europa en bij het Rijk.

Arnhem werkt in netwerken van steden in Nederland en de Euregio én in belangenorganisaties als VNG en G40 samen aan beleidsafstemming en -beïnvloeding en draagt bij aan lobbydossiers richting het Rijk en Europa

Arnhem speelt een rol in landelijke netwerken als de G40 en de VNG. Door deelname in verschillende werkgroepen en commissies dragen Arnhemse bestuurders bij aan kennisontwikkeling en diverse lobbytrajecten, onder andere met betrekking tot gemeentefinanciën en specifieke dossiers in de pijlers Fysiek, Sociaal en Economie & Werk. Arnhem werkt in netwerken van steden intensief samen waar nodig en nuttig, bijvoorbeeld op het gebied van beleidsafstemming, subsidies en verordeningen, lobby richting het Rijk en kennisdeling. Door deelname aan deze organisaties versterkt Arnhem haar netwerk met de andere grote steden in Nederland en in Den Haag.

Arnhem krijgt daarnaast toegang tot kennis en nieuwe ontwikkelingen bij het Rijk. Deze worden vaak via de sporen VNG en G40 met de steden en regio's opgepakt. De kernboodschappen uit de Strategische Agenda 2019 - 2022 van de G40 die met oog op de Tweede Kamerverkiezingen gestuurd zijn naar de Tweede Kamerfracties zijn daar een voorbeeld van. Alle Arnhemse wethouders zijn betrokken bij de VNG en G40 door deelname aan commissies of themagroepen. Bij de bestuurswisseling blijft onze inzet gericht op een goede Arnhemse bestuurlijke vertegenwoordiging in landelijke netwerken zoals van de VNG en G40.

Arnhem versterkt de grensoverschrijdende samenwerking in de Euregio en met steden in Noordrijn-Westfalen (NRW)

We versterken de grensoverschrijdende samenwerking in de Euregio Rijn-Waal. Evenzo geldt dat voor de relatie met de grote steden in Noordrijn-Westfalen (NRW) via het Euregionale stedennetwerk van 100.000+ steden dat sinds 2017 bestaat. In dit Nederlands-Duitse stedennetwerk werkt Arnhem samen met Nijmegen, Ede en Apeldoorn samen met drie Duitse steden in Noordrijn-Westfalen: Duisburg, Düsseldorf en Moers. Dit is nuttig vanwege gezamenlijke belangenbehartiging en kennisdeling; Arnhem kan samen met andere steden optrekken in specifieke lobbytrajecten.
In 2022 wordt verder gewerkt aan onder andere de gezamenlijke duurzaamheids- en mobiliteitsagenda. Met de start van een nieuwe Interreg-periode wordt ingezet op het ontwikkelen van nieuwe projecten met Duitse partners.

Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar - Arnhem blijft zich inzetten voor verbetering van de (digitale) dienstverlening aan haar inwoners en ondernemers

We zorgen ervoor dat informatie online beschikbaar is en waar wettelijk mogelijk producten digitaal kunnen worden aangevraagd. De afhandeling van deze aanvragen gaan we steeds verder automatiseren. Voor minder digitaalvaardige inwoners en ondernemers wordt met partners in de stad ondersteuning georganiseerd of worden alternatieve kanalen geboden. Het streven is te voldoen aan de kwaliteitsnormen van het Rijk en aan de wens dat inwoners en ondernemers tevreden zijn over deze dienstverlening.

Digitaliseren van het klantproces

We verkennen de mogelijkheden om burgers meer regie over hun persoonlijke gegevens te geven en alleen gegevens te verstrekken en te vragen, die echt nodig zijn. Daarnaast worden de voorbereidingen getroffen voor verdere digitalisering, in afwachting van verruiming van de wettelijke mogelijkheden (bijvoorbeeld digitale erkenning). Het beveiligen van informatie heeft daarbij onze bijzondere aandacht. Wij zetten verder in op datagestuurde dienstverlening: het volgen en sturen van het klantproces van begin tot eind. Met het invoeren van de Omgevingswet en het digitaal stelsel zal de dienstverlening aan inwoners en ondernemers verder worden verbeterd. De concrete plannen vanuit publieke dienstverlening voor 2022 zijn:

- We zorgen ervoor dat de gemeenteraadsverkiezingen veilig verlopen en voor alle kiezers toegankelijk zijn.
- We gaan klantreizen in beeld brengen.
- We gaan meer inzetten op kanaalsturing en betere klantgeleiding.
- We zetten de implementatie van eDiensten voor burgerzaken voort.
- We zorgen dat verbetering van de informatieveiligheid van de digitale dienstverlening niet ten koste gaat van de toegankelijkheid ervan en ondersteunen inwoners waar nodig en mogelijk.
- We houden doorlopend klanttevredenheidsonderzoek en voeren naar aanleiding daarvan verbeteringen door, bijvoorbeeld in de informatievoorziening aan laaggeletterden of aan dak- of thuislozen.
- Arnhemmers geregistreerd in Basisregistratie Personen (BRP) met 'nationaliteit onbekend' wordt een vreemde nationaliteit (gelijk aan nationaliteit bekend bij IND) of staatloosheid toegekend.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Klanttevredenheid					
Bron: KTO - Streefcijfer is minimaal 8, deze indicator wordt vanaf dit jaar voor het eerst gemeten.					
Toegankelijkheid stemlokalen					
Bron: Bureau Verkiezingen. Streefcijfer: 75% volledig toegankelijk / 0% niet toegankelijk voor mensen met een lichamelijke beperking. Deze indicator wordt vanaf dit jaar voor het eerst gemeten.					
Opkomst verkiezingen	TK 76,9%	GR 49,6%	PS 50,7%, WS 45,5%, EP 39,2%		TK 73,6%
Bron: Centraal stembureau. Streefcijfer: minimaal 49,6%. Afkortingen: Tweede Kamer (TK), gemeenteraad (GR), Provinciale staten (GR), waterschappen (WS) en Europees Parlement (EP).					

Een goede bedrijfsvoering

Wij zijn een organisatie die midden in de samenleving staat, in verbinding met de stad, een afspiegeling van de stad en een organisatie die actief meebeweegt met de tijdsgeest. De gemeentelijke bedrijfsvoering verandert mee met de eisen die worden gesteld door de samenleving, het bestuur, de raad en onze eigen professionaliteit. In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt verder ingegaan op de ontwikkelingen op het gebied van bedrijfsvoering.

BBV- indicatoren (niet gekoppeld aan een doel)					
Effectindicator	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Woonlasten éénpersoonshuishouden	704	695	700	707	694
Eenheid: Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.					
Bron: COELO, Groningen					
Woonlasten meerpersoonshuishouden	768	759	763	750	711
Eenheid: Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.					
Bron: COELO, Groningen					
WOZ-waarde woningen	175	187	204	217	239
Eenheid: De gemiddelde WOZ waarde van woningen x €1.000.					
Bron: CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken					

Effectindicator	2018	2019	2020	2021	2022
Formatie ambtelijk apparaat	5,9	5,8	5,8	5,6	5,9
Eenheid: Toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van eigen organisatie voor het begrotingsjaar op peildatum 1 januari. In fte per 1.000 inwoners. Bron: Eigen gegevens gemeente					
Bezetting ambtelijk apparaat	5,8	5,7	5,9	5,6	6,0
Eenheid: Werkelijk aantal fte dat werkzaam is binnen eigen organisatie. In fte per 1.000 inwoners. Bron: Eigen gegevens gemeente					
Apparaatskosten per inwoner	646	490	490	406	429
Eenheid: De noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor het uitvoeren van de organisatorische taken. Bron: Eigen gegevens gemeente					
Kosten inhuur externen als % van de loonsom	13%	21%	17%	2%	0%
Eenheid: Inzet van uitzendkrachten, zzp'ers of detacheringsovereenkomsten in procenten. Bron: Eigen gegevens gemeente					
Overhead % van totale lasten	7,0%	5,0%	9,5%	9,0%	9,3%
Eenheid: Overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces in procenten. Bron: Eigen gegevens gemeente					

Doelen en budgetten

Hieronder geven we een indicatief inzicht van de relatie tussen doelen en budgetten. Niet alle werkzaamheden die we uitvoeren (met name 'going concern'-werkzaamheden) zijn opgenomen in de doelstellingen. De budgetten hiervoor staan onder het kopje "Overig".

Begroting 2022 per ambitie en doel	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Arnhem is een dienstverlenende en herkenbare netwerkgemeente, die open staat voor maatschappelijke initiatieven in het publieke domein zowel vanuit de stad als vanuit de wijken	**14.112**	**3.688**	**0**	**620**
Samen met de stad - Arnhem heeft een transparant, democratisch bestuur dat zich richt op samenwerking met inwoners en bedrijven	4.615	0	0	21
Samen met de regio - Arnhem speelt een relevante en betekenisvolle rol in de regionale, landelijke en grensoverschrijdende netwerken	3.158	1.562	0	0
Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar - Arnhem blijft zich inzetten voor verbetering van de (digitale) dienstverlening aan haar inwoners en ondernemers	6.339	2.127	0	599
Een goede bedrijfsvoering	**69.746**	**6.812**	**655**	**1.228**
Overig	**5.028**	**511.330**	**19.209**	**21.181**
Totaal	**88.886**	**521.831**	**19.864**	**23.028**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	92.532	85.575	86.543	88.886	84.797	86.325	88.771
Baten	518.807	482.692	503.719	521.831	514.844	514.289	515.281
Saldo lasten en baten	***426.275***	***397.116***	***417.175***	***432.945***	***432.945***	***427.964***	***426.509***
Toevoegingen aan reserves	37.858	13.478	28.762	19.864	21.111	22.391	20.655
Onttrekkingen aan reserves	18.321	20.549	24.273	23.028	15.751	13.646	13.886
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-19.536***	***7.071***	***-4.489***	***3.165***	***3.165***	***-8.745***	***-6.768***
Gerealiseerd resultaat	**406.739**	**404.187**	**412.687**	**436.110**	**424.688**	**419.219**	**419.741**

Toelichting

Lasten

De lasten voor 2022 zijn totaal begroot op € 88,9 miljoen. Dit is opgebouwd uit:

- € 42,0 miljoen voor kosten ICT en facilitaire zaken;
- € 27,8 miljoen voor kosten personeel en organisatie;
- € 6,3 miljoen voor kosten burgerzaken en publieke dienstverlening;
- € 4,6 miljoen voor kosten raad, griffie, rekenkamer, verkiezingen en college van burgemeester en wethouders;
- € 8,2 miljoen voor overige lasten.

De lasten stijgen ten opzichte van 2021 met € 2,3 miljoen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een stijging van de kosten op stelposten met € 3,1 miljoen. Ook is er een stijging in lasten te zien in de huisvesting en facilitaire zaken met € 0,2 miljoen. Hier staat een daling van lasten op langlopende geldleningen tegen over met € 1,7 miljoen.

Baten

De baten voor 2022 zijn totaal begroot op € 521,8 miljoen. Dit is opgebouwd uit:

- € 453,1 miljoen gemeentefonds;
- € 57,1 miljoen OZB belastingen;
- € 2,1 miljoen ontvangsten burgerzaken en publieke dienstverlening;
- € 9,5 miljoen overige inkomsten (onder andere verzekeringen, beleggingen, geldleningen, ICT en facilitaire zaken).

De baten stijgen ten opzichte van 2021 met € 18,1 miljoen. De inkomsten vanuit het Gemeentefonds zijn met €18,3 miljoen gestegen.

Toevoegingen aan reserves

De toevoegingen aan reserves voor 2022 zijn totaal begroot op € 19,9 miljoen. De grootste toevoegingen zijn:

- € 14,4 miljoen algemene reserve;
- € 4,3 miljoen bestemmingsreserve solvabiliteit;
- € 0,8 miljoen bestemmingsreserve bedrijfsvoering.

Onttrekkingen aan reserves

De onttrekkingen aan reserves voor 2022 zijn totaal begroot op € 23,0 miljoen. De belangrijkste onderdelen hierbinnen zijn:

- € 22,1 miljoen algemene reserve;
- € 0,7 miljoen bestemmingsreserve bedrijfsvoering.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

NV Bank Nederlandse Gemeenten
Dataland
BVO De Connectie
GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Euregio Rijn-Waal
Economic Board regio Arnhem-Nijmegen
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Regionale en andere bovenlokale lichamen

- Economic Board;
- Euregio Rijn-Waal.

Publieke dienstverlening

- Werkgroep Tegengaan Identiteitsfraude (WTI);
- Landelijke Aanpak Adreskwaliteit (LAA);
- Samenwerking met Vreemdelingenketen in de BRP-straat Zevenaar.

Subsidies

Binnen dit programma zijn er naar verwachting geen partijen die in 2022 meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen.

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Risicobeheersing

Hieronder zijn de risico's genoemd met de grootste financiële impact op de begroting komend vanuit het programma Bestuur, dienstverlening en financiën. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de reeds bestaande risico's en de risico's als gevolg van de coronacrisis. In de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen wordt een integraal beeld van de risico's gegeven.

Gemeentebrede risico's

Herijking gemeentefonds
Bedrijfsvoering
De Connectie
Overhead-dekking
Benodigde capaciteit beleid SBR niet in lijn met begroting

Corona risico's

Betalingsproblemen bij leningen aan instellingen
Faillissementen in relatie tot lokale heffingen
Betalingsproblemen bij leningen aan instellingen bij Sportbedrijf en MSSA

Beleidskaders

- Coalitieakkoord 2018-2022:
- Evaluatie van de Rekenkamer Arnhem 2015;
- nota Arnhem, stad op de kaart in internationaal perspectief/Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020;
- MIRT Agenda stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen;
- Discussienotitie Regionale Samenwerking samen steviger en sterker;
- Contourennotitie regio Arnhem-Nijmegen via raadsbrief d.d.21-01-2020;
- Visie Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (2020);
- Regionale agenda Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (2020);
- Gemeenschappelijke regeling regio Arnhem-Nijmegen (2020);
- Wijzigingsbesluit Gemeenschappelijke regeling Arnhem-Nijmegen (2021);
- Bedrijfsplan versterkte regio (2020);
- Beleid internationale betrekkingen (2021).

Veiligheid

Veiligheid is de grond onder onze voeten en een basiswaarde om je te kunnen ontwikkelen. Iedereen moet in Arnhem prettig kunnen leven, wonen en werken en zich daarbij veilig kunnen voelen. Waar misdaad niet loont en criminaliteit en ondermijning geen kans maken. Arnhemmers moeten zich veilig voelen in hun wijk en buurt. Dit draagt bij aan sociale betrokkenheid en verheft de wijk. We zetten dus volop in op het aanpakken van criminaliteit als diefstal en overval. Ook in de digitale wereld neemt de criminaliteit toe: hacken, phishing, identiteitsfraude. Er ligt in Arnhem een forse opgave, want we scoren als het gaat om veiligheid simpelweg niet goed genoeg.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhem: een veilige stad!

Veiligheid is een belangrijke voorwaarde voor een prettig leven, wonen en werken in Arnhem. In een stad waar iedereen zich kan ontwikkelen zonder buitengesloten te worden; door vrij te zijn in denken en te mogen zijn wie je bent zonder te worden gediscrimineerd. In een stad waar misdaad niet loont en slachtoffers worden gesteund. In een stad waarin veiligheid een bijdrage levert aan een prettig woon- en leefklimaat voor bewoners in de wijken, aan een prettig verblijf van bezoekers en aan een florerende economie zonder oneerlijke concurrentie. En waar adequaat wordt gehandeld bij het voorkomen en bestrijden van calamiteiten waaronder aandacht voor risicobeheersing en veiligheid bij grote evenementen om schade te beperken.

De veiligheidsagenda zoals die is vastgelegd in de kadernota veiligheid 2018-2022 is hierin leidend.
Met de ambities neergelegd in de perspectiefnota 2022 - 2025 wordt een impuls gegeven aan de veiligheidsagenda. Veiligheid werkt door in vrijwel alle andere beleidsterreinen. Veiligheid is de basis van ons bestaan. Wijkveiligheid krijgt te maken met steeds grotere opgaven. Politie en justitie zien een toename in de georganiseerde misdaad. Het recentelijke rapport van de Rekenkamer over de lokale aanpak van ondermijning onderschrijft dit beeld en de noodzaak tot doorpakken. De Nationaal Rapporteur Mensenhandel waarschuwt ons over de ernstige situatie in Arnhem en vraagt om een gedegen aanpak.
Met een goed georganiseerd Arnhems veiligheidsteam, dat optimaal gebruik maakt van bevoegdheden zetten we ons samen met politie en justitie en met andere relevante partners in om het Arnhems veiligheidsniveau naar een normaal Nederlands peil te brengen. Dit kan onder meer dankzij de provincie en de ministeries die de inzet van Arnhem zien en waarderen met investeringen.

Criminaliteit maakt geen kans

Arnhem staat hoog op de lijst van 100.000+ gemeenten met de meeste delicten per 1000 inwoners. Ondanks een daling van het aantal in de afgelopen jaren. Het aantal in Arnhem (73) lijkt meer op het aantal dat past bij een gemeente van 300.000+ (81,4) dan bij het landelijke gemiddelde van gemeenten met 100.000 - 300.000 inwoners (54,6). Deze situatie is niet te koppelen aan één of twee veiligheidsincidenten, maar ontstaat door een breed scala aan misdrijven. Voor de komende jaren zetten we in op een daling van het aantal delicten naar een niveau dat aansluit bij het landelijke gemiddelde van steden met de omvang van 100.000 - 300.000 inwoners. Tegen ondermijnende criminaliteit wordt stevig opgetreden en worden barrières opgeworpen waaronder het toepassen van de Bibob. Er wordt een norm gesteld door handhavend op te treden. In preventieve zin door het regelmatig en structureel controleren van kwetsbare branches maar ook bij speciale integrale acties naar aanleiding van signalen en onderzoek.

Omvang criminaliteit in verhouding tot centrumstad van 100.000+

Er zijn in Arnhem nog ruim elfduizend slachtoffers van een misdrijf per jaar. De inzet is gericht op het verder terugdringen van het aantal delicten per 1000 inwoners, door middel van voorlichting en door het in gezamenlijkheid met politie en OM prioriteit te geven aan het oplossen en vervolgen. Daarbij is vooral aandacht voor het voorkomen en oplossen van de High Impact Crime delicten (inbraak, overval). Cameratoezicht, waaronder de inzet van mobiel/tijdelijk cameratoezicht, wordt ingezet als onderdeel van de aanpak om de openbare orde te handhaven en incidenten en delicten te voorkomen of tijdig hierop te acteren.

Misdaad mag niet lonen

Witwassen, drugshandel in welke vorm dan ook, illegaal gokken, mensenhandel en illegale prostitutie zijn vormen van criminaliteit die direct of indirect de openbare orde aantasten en de samenleving ontwrichten. Met het intrekken van vergunningen en sluiting van (horeca)panden wordt onder andere een norm gesteld om te voorkomen dat criminelen voet aan de grond krijgen in Arnhem. Bij de horeca- en exploitatievergunningen worden ondernemers gescreend. Het ruimer toepassen van de mogelijkheden die de wet Bibob biedt, werpt een extra barrière op voor criminelen. De aandacht voor ondermijning wordt vanuit de praktijk doorontwikkeld en doorgezet. Het recentelijk uitgebrachte rapport van de Rekenkamer over de lokale aanpak onderschrijft deze noodzaak. De Rekenkamer stelt dat Arnhem voor wat betreft de omvang van ondermijning niet onderdoet aan de G4-steden. Als oorzaak wordt gesteld dat de gemeente de afgelopen jaren zowel bestuurlijk als organisatorisch weinig heeft geïnvesteerd in de aanpak van ondermijning. Het rapport benadrukt het belang van een gecoördineerde en integrale meerjarenaanpak. Arnhem heeft de laatste jaren een goede beweging gemaakt, die in de aankomende jaren sneller en structureler wordt opgezet. Dit wordt mogelijk gemaakt door de investering die het college en de Raad gaan doen op dit onderwerp:

- Er wordt een data-analist aangesteld om slimmer gebruik te maken van beschikbare informatie, te kunnen selecteren en prioriteren.
- Er wordt structureel budget beschikbaar gesteld om mensenhandel in Arnhem te voorkomen, aan te pakken en slachtoffers te helpen (zorg en opvang). Er wordt een uitvoeringsplan Mensenhandel opgesteld en er wordt gekeken naar het lokale prostitutie (handhavings)beleid. Daarbij wordt gekeken naar de aanstaande Wet regulering sekswerk die dit jaar aan de kamer is aangeboden en mede dient ter bestrijding van mensenhandel.
- Er komt, ook ter uitvoering van de motie vanuit de raad, een meerjarenplan van aanpak op ondermijning. Het plan omvat ambitie, duidelijke doelstellingen, stelt prioriteiten en geeft een uitwerking van de noodzakelijke extra capaciteit en middelen op dit onderwerp.
- Er wordt geïnvesteerd in de informatiepositie van de gemeente Arnhem door middel van een meldpunt ondermijning, informatietools om sneller te kunnen screenen en informatie te verbinden, radar modules om ontwikkelingen te volgen en meer inzicht te krijgen in potentiële risicovolle criminele fenomenen. Bij dit laatste wordt ook gebruik gemaakt van de inzichten van het landelijke platform 'Zicht op Ondermijning'.

Onder de regie van de gemeente worden de inspanningen en controles van het Interventieteam Ondermijning Arnhem samen met justitie, politie, handhaving en andere relevante partners voortgezet in de strijd tegen ondermijnende activiteiten. Jeugdcriminaliteit krijgt de aandacht met het project 'ondermijnende drugscriminaliteit onder jeugdigen' (BOTOC). Met de aanpak wordt voorkomen dat jongeren vroegtijdig in de criminaliteit belanden. Het experiment gesloten coffeeshopketen, waaraan Arnhem deelneemt, bevindt zich in de opstartfase en zal in 2021 tot uitvoering komen.

Online criminaliteit voorkomen

In toenemende mate verschuift de criminaliteit naar de digitale wereld. Hacken, phishing, afpersing en identiteitsfraude zijn enkele verschijningsvormen. Sexting en grooming zijn vormen die kunnen leiden tot seksuele uitbuiting. Om inwoners en bedrijven te wapenen, worden zij bewust gemaakt van de risico's en geïnformeerd over de mogelijkheden om te voorkomen dat ze slachtoffer worden. Jongeren worden geïnformeerd om hen te beschermen tegenover daders van online seksueel misbruik, sextortion (afpersing met naaktbeelden), en grooming (digitaal kinderlokken). Op verzoek van de raad wordt hiertoe in het najaar een onderzoek uitgevoerd (uitvoering Motie 21M105) om precies te duiden wat er hierin gedaan kan worden en wat dit voor een investering vraagt voor de langere termijn.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Misdrijven per 10.000 inwoners	731	674	731	690	
Eenheid: Aantal per 10.000 inwoners					
Bron: waarstaatjegemeente					
Aantal overvallen	0,45	0,95	0,88	0,68	
Eenheid: overvallen per 10.000 inwoners					
Bron: waarstaatjegemeente					
Aantal straatroof	1,7	1,8	3,0	2,5	
Eenheid: straatroof per 10.000 inwoners					
Bron: waarstaatjegemeente					
Drugsdelicten	10,9	10,8	15,4	14,3	
Eenheid: aantal drugsdelicten per 10.000 inwoners					
Bron: Waarstaatjegemeente					

Politieregistraties overlast jeugd	41,8	31,1	42,8	100,6
Eenheid: politieregistraties overlast jeugd per 10.000 inwoners				
Bron: Waarstaatjegemeente				
Verwijzigingen Halt	12	11	10	13
Eenheid: Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar				
Bron: Waarstaatjegemeente (verplichte BBV-indicator)				
Politieregistraties overlast door verwarde personen	74,9	89,4	102,2	111,9
Eenheid: Per 10.000 inwoners				
Bron: Waarstaatjegemeente				

Crisisbeheersing op orde

In het belang van onze inwoners is er aandacht voor het voorkomen van rampen en calamiteiten. Bij activiteiten en stedelijke ontwikkelingen is veiligheid onderdeel van de planvorming en uitvoering. Mocht er ondanks de voorzorgsmaatregelen toch een calamiteit zijn, dan staat er een crisisorganisatie paraat om de risico's en schade voor mens en natuur zo veel mogelijk te beperken. Vanzelfsprekend heeft de coronacrisis een grote impact op de totale crisisorganisatie.

Beschermd tegen calamiteiten en rampen

In samenwerkingsverband van de Veiligheidsregio Gelderland Midden worden maatregelen getroffen om calamiteiten en rampen te voorkomen en zo nodig snel en juist te handelen. De basis voor een effectieve en efficiënte uitvoering zijn het Beleidsplan Brandweer 2020-2023 en het Beleidsplan Veiligheidsregio Gelderland Midden 2020-2023. Lokaal zijn de risicolocaties in beeld en deze worden opgenomen in de nieuw op te stellen Omgevingsplannen. De inzet voor bevolkingszorg (opvang, registratie, nazorg) bij calamiteiten door de gemeente is geborgd. Door de brandweer wordt ingezet op brandveiligheid door aandacht te vragen voor preventieve woningaanpassingen. Er blijft aandacht voor het op een juiste manier ruimen van aangetroffen niet-ontplofte explosieven. Vanaf 2022 krijgt de VGGM het toezicht op de BEVI (Besluit externe veiligheid inrichtingen) instellingen overgedragen van de omgevingsdiensten (ODRA). Ook is de wetgever voornemens om in het Besluit Bouwen en Leefomgeving rekening te houden met "Wonen met zorg" onder andere door advisering en toezicht vanuit de brandweerorganisatie. Dit wordt verder uitgewerkt op de landelijke tafels.

Veiligheid voor de wijk en als persoon

Arnhemmers moeten zich veilig voelen in hun wijk en buurt. Dit draagt bij aan sociale betrokkenheid en verheft de wijk. Het gevoel van veiligheid per wijk loopt uiteen van matig tot zeer goed. De inzet is gericht op wijken die achterblijven bij het gemiddelde Arnhemse niveau. Ook persoonlijk moet men zich veilig voelen om deel te nemen aan de Arnhemse samenleving. Daarom wordt ingezet op het tegengaan van discriminatie en geweld in afhankelijkheidsrelaties en wordt er aandacht geschonken aan personen met verward gedrag met een veiligheidsrisico voor zichzelf of de omgeving. Jeugdcriminaliteit kan jonge levens in hun ontwikkeling remmen en verdient tijdig ingrijpen. Met het project BOTOC (Breed offensief tegen ondermijnende criminaliteit) gaan we drie jaar een aanpak vorm geven die in die wijken invulling krijgt die hiervan het meeste hinder ervaren. We richten ons daarbij op het vroegtijdig ingrijpen om te voorkomen dat jongeren afglijden in de criminaliteit.

Steun bij aanpak woonoverlast

Woonoverlast geeft een onveilig gevoel en belemmert een prettig woonklimaat. Het bestrijden van woonoverlast vindt plaats door de inzet van het wijkgerichte Overlast- en Zorgoverleg, integrale handhaving op overlastgevende panden en door gebruik te maken van de Wet aanpak woonoverlast (gedragsaanwijzing). Er wordt projectmatig en integraal ingezet op het aanpakken van 'wijkkoningen en windhappers' om de leefbaarheid in een buurt te verbeteren en een heldere norm te stellen.

Veiligheid als basis voor persoonlijke ontwikkeling

Discriminatie, polarisatie en radicalisering dragen bij aan vijandigheid, bedreiging en geweld en maken dat mensen zich niet welkom voelen in onze samenleving. Met het meldpunt Discriminatie en Pesten en het vergroten van de aangiftebereidheid en een professionele afhandeling bij politie en het Openbaar Ministerie (OM) worden slachtoffers gehoord en gesteund. We bestrijden seksuele intimidatie en bieden steun aan slachtoffers. Hiervoor is een uitvoeringsplan opgesteld. We blijven inzetten op tegengaan van radicalisering met preventieve maatregelen. Hiervoor wordt een uitvoeringsplan 2022 opgesteld. Slachtoffers van geweld in een afhankelijkheidsrelatie kunnen op steun rekenen door zorg, opvang en het toepassen van het 'tijdelijk huisverbod'. In het Veiligheidshuis wordt met ketenpartners in zorg en justitie in een persoonsgerichte aanpak toegewerkt naar een duurzame oplossing voor onder meer risicojeugd met crimineel gedrag en plegers van High Impact Crime delicten. Criminele jeugdgroepen worden geprioriteerd in de lokale driehoek voor een aanpak op maat. Voor de aanpak van personen met verward gedrag wordt ingezet op een sluitende aanpak van zorg en veiligheid. Vanaf 2020 wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheden van de nieuwe Wvggz (Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg).

Iedere wijk heeft evenveel recht op veiligheid

De wijkaanpak is een concrete uitwerking in de oproep om een beschavingsoffensief door te laten zien wat we met elkaar normaal gedrag vinden, juist ook door zichtbaar het niet-normale gedrag aan te pakken. De uitkomsten van de gepubliceerde Veiligheidsmonitor 2019 (april 2020) heeft de urgentie voor de wijkaanpak bekrachtigd. De wijkbezoeken van de burgemeester in het kader van de wijkveiligheid hebben een inventarisatie opgeleverd van een veelheid aan veiligheidsonderwerpen. Deze worden omgezet in activiteiten en initiatieven om de veiligheid en het veiligheidsgevoel van bewoners te verbeteren. Het veiligheidsgevoel van de bewoners wordt door meer dan criminaliteit en misdaad bepaald. Ook verloedering van de openbare ruimte en aanwezige sociale problematiek is hierop van invloed. In nauwe samenwerking met de teams Leefomgeving wordt met relevante partners en met de bewoners de problematiek aangepakt en gaan we periodiek in gesprek om te bezien of we ook daadwerkelijk de gewenste voortgang boeken en welke bijstelling of extra aandacht nodig is. Dit heeft al geresulteerd in projecten in diverse wijken. Onder aansturing van Veiligheid en teams Leefomgeving is er een wijkveiligheidsoverleg per gebied om de problematiek te bespreken en om te zetten in actie. De druk en roep vanuit de wijken voor handhaving om normerend op te treden blijft onverminderd aanwezig. De aandacht voor de veiligheid in de wijken roept verwachtingen op en meer vragen vanuit de (wijk)bewoners. Beperkte capaciteit vraagt om scherpe prioritering en optimale samenwerking met relevante partners om verschil te kunnen maken in het leefbaarheid- en veiligheidsniveau in de wijken. Op detailniveau kennen wij de overlastplekken en de overlastgezinnen en die gaan we op een treffende wijze van een aanpak voorzien. Er wordt een Radar wijkveiligheid en leefbaarheid ontwikkeld. Op basis van verzamelde real-time informatie wordt zicht gekregen op de actuele veiligheids- en leefbaarheidsvraagstukken in de wijk.
De overlastproblematiek in de wijken is groot en het aantal meldingen daarover (van jeugdoverlast, overlast verwarde personen tot aan drugsoverlast) neemt enkel toe. Om die reden is er vanuit de raad bij de behandeling van de Perspectiefnota 2022-2025 ook de motie aangenomen om een breed actieplan voor het tegengaan van overlast vorm te geven. Met als opgave om deze problematiek stedelijk te coördineren en daarbij ook onder regie van de burgemeester dit goed te organiseren zodat er snel en vroegtijdig kan worden ingegrepen.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
% Onveiligheidsgevoel algemeen	36		37		
Bron: waarstaatjegemeente					
% Onveiligheidsgevoel in de buurt	28		29		
Bron: waarstaatjegemeente					
Tijdelijk huisverbod	17	28	27	28	
Eenheid: Aantal huisverboden op jaarbasis					
Bron: Gemeente Arnhem					

BBV- indicatoren (niet gekoppeld aan een doel)					
Effectindicator	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Diefstal uit woning	34,6	25,3	28,4	21,8	
Eenheid: Aantal winkeldiefstallen per 10.000 inwoners					
Bron: CBS					
Winkeldiefstal	45,2	47,3	56,5	47,7	
Eenheid: Aantal winkeldiefstallen per 10.000 inwoners					
Bron: CBS					
Geweldsmisdrijven	8,0	8,2	7,6	7,0	
Eenheid: Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling).					
Bron:CBS					
Vernieling	9,2	8,3	10,0	10,8	
Eenheid: Aantal vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners					
Bron:CBS					
Jongeren met een delict voor de rechter	0,8%	0,8%	0,7%	0,6%	
Eenheid: Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.					
Bron: CBS					

Doelen en budgetten

Hieronder geven we een indicatief inzicht van de relatie tussen doelen en budgetten.

Begroting 2022 per ambitie en doel	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Arnhem: een veilige stad!	**19.380**	**2.494**	**71**	**343**
Criminaliteit maakt geen kans	845	52	0	300
Crisisbeheersing op orde	13.664	1.256	71	43
Veiligheid voor de wijk en als persoon	4.871	1.186	0	0
Overig	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**19.380**	**2.494**	**71**	**343**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	16.727	16.477	20.265	19.380	18.871	18.870	18.854
Baten	2.168	1.694	4.747	2.494	1.994	1.994	1.994
Saldo lasten en baten	***-14.559***	***-14.783***	***-15.518***	***-16.886***	***-16.886***	***-16.875***	***-16.860***
Toevoegingen aan reserves	432	72	71	71	71	71	71
Onttrekkingen aan reserves	1.055	350	706	343	343	349	342
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***623***	***278***	***635***	***272***	***272***	***279***	***272***
Gerealiseerd resultaat	**-13.936**	**-14.505**	**-14.883**	**-16.613**	**-16.605**	**-16.597**	**-16.588**

Toelichting

Lasten

De lasten voor 2022 zijn totaal begroot op € 19,4 miljoen. Dit is grotendeels als volgt opgebouwd:

- uitgaven voor VGGM brandbestrijding: € 13,6 miljoen;
- uitgaven voor handhaving: € 0,8 miljoen;
- uitgaven en subsidies voor openbare veiligheid, cameratoezicht en veiligheidshuis: € 3,6 miljoen;
- uitgaven voor aanpak mensenhandel: € 0,2 miljoen;
- uitgaven voor drugsondermijning Botoc: € 1 miljoen;
- uitgaven voor vergunningverlening: € 0,2 miljoen.

De totale lasten dalen ten opzichte van 2021 met € 0,9 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door de

- De uitgaven voor openbare veiligheid stijgen met € 0,3 miljoen. Dit komt voort uit de perspectiefnota 2022. Deze stijging betreft een verhoging van het loonkostenbudget met €320.000 welke onder meer wordt veroorzaakt door de aanstelling van 1 fte strategisch adviseur programma veiligheid. Aanpak mensenhandel: € 0,2 miljoen. Dit bedrag is afkomstig uit de perspectief nota 2022; structurele toekenning voor aanpak van mensenhandel en uitbuiting in de volle breedte.
- De uitgaven voor aanpak radicalisering dalen met € 1,0 miljoen, omdat in 2022 minder Rijksmiddelen zijn ontvangen. De regeling vanuit het Rijk liep tot 2021
- De uitgaven voor Botoc / drugsondermijning dalen met € 0,2 miljoen, omdat in 2022 eveneens minder Rijksmiddelen zijn ontvangen

Baten
Totaal is voor 2022 € 2,5 miljoen aan baten begroot. Dit is opgebouwd uit:

- Verhuur brandweerkazerne: € 1,3 miljoen;
- Opbrengst leges en vergunningen: € 0,4 miljoen.
- Ontvangen rijkssubsidie drugsondermijning wijken: € 0,5 miljoen
- Verwachte opbrengst deelnemende gemeentes Veiligheidshuis € 0,3 miljoen

De totale baten zijn ten opzichte van 2021 met € 0,8 miljoen gestegen. Dit wordt met name verklaard door ontvangen rijksmiddelen voor drugsondermijning.

Toevoegingen aan reserves
In 2022 wordt voor totaal € 71.000 toegevoegd aan de reserves voor de dekking van onderhoudskosten aan het vastgoed.

Onttrekkingen aan reserves
In 2022 wordt voor € 0,4 miljoen onttrokken aan de bestemmingsreserves.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Politie;
- Brandweer;
- Openbaar Ministerie;
- Veiligheidshuis regio Arnhem;
- Veilig Thuis.

Subsidies

Binnen dit programma zijn er naar verwachting geen partijen die in 2022 meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen.

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Risicobeheersing

Hieronder zijn de risico's genoemd met de grootste financiële impact op de begroting komend uit het programma Veiligheid. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de reeds bestaande risico's en de risico's als gevolg van de coronacrisis. In de paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen wordt een integraal beeld van de risico's gegeven.

Gemeentebrede risico's

VGGM continuering paraatheid
Radicalisering
Toezichthoudende taak VGGM
Herziening van de verdeelsleutels van de gemeentelijke bijdragen aan VGGM
Evenementen

Corona risico's

Inzet op handhaving noodverordening en voor jeugd- en jongerenwerk / straatwerk

Beleidskaders

- Kadernota veiligheid 2018-2022;
- Meerjarenbeleidsplan politie 2019-2022;
- Uitvoeringsplan aanpak radicalisering Arnhem 2019;
- Een evaluatie van de Arnhemse radicaliseringsaanpak;
- APV wijziging bevoegdheid inzet mobiel cameratoezicht;
- Experiment gesloten coffeeshopketen;
- Regionaal beleidsplan Rampenbestrijding en Crisisbeheersing 2020-2023.

Bereikbaarheid

Een van de voorwaarden van een leefbare en gezonde stad is dat die bereikbaar is. Voor inwoners én voor bezoekers. Of het nu met de auto, met het openbaar vervoer, met de fiets of te voet is. Het busvervoer is op orde: schoon, frequent, comfortabel en inclusief. Daar blijven we naar streven en dat is ook onze inzet bij de nieuwe concessie voor het openbaar vervoer in deze regio. We onderzoeken de parkeervoorzieningen voor nu en in de toekomst en hoe we met slimme verkeerslichten de doorstroming op de ring kunnen verbeteren. Schone, elektrische auto's faciliteren we door meer laadpunten in de stad te realiseren, mogelijk gekoppeld aan tijdelijke opslag van energie.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

Comfortabele, toegankelijke, veilige, logische, schone en duurzame mobiliteit voor Arnhemmers

Mobiliteit heeft betrekking op toegankelijke, economische en duurzame mobiliteit. Mobiliteit moet voor alle doelgroepen toegankelijk en bereikbaar zijn. We streven immers naar een inclusieve, sociale, gewilde en leefbare stad. Mobiliteit moet daarnaast de economische hotspots/kerngebieden in de stad en de regio met elkaar verbinden. Mobiliteit dient daarbij zoveel mogelijk slim en schoon vorm te worden gegeven om de stad leefbaar en duurzaam te houden.

Vergroten van het aandeel fiets en (H)OV om de stad bereikbaar en leefbaar te houden

We willen meer mensen (hoogwaardig) openbaar vervoer of de fiets laten nemen door dit alternatief aantrekkelijker te maken. Het vervoersysteem is er voor iedereen en reistijden zijn betrouwbaar en concurrerend met de reistijden met de auto. Door meer mensen met de fiets en het openbaar vervoer te laten reizen wordt de leefbaarheid in de stad beter maar blijft de stad ook bereikbaar voor mensen die wel met de auto moeten of willen komen.

Uitvoeren van concrete fiets- en hoogwaardig openbaar vervoer projecten

Voor 2022 staan de volgende fietsprojecten op de planning:

- Snelfietsroute Arnhem - Wageningen;
- Snelfietsroute Arnhem Noord - Alteveer;
- Verbeterplan RijnWaalpad;
- Verbeterplan fietsparkeren Arnhem Centraal;
- Fietsparkeerplan binnenstad.

En de volgende hoogwaardig OV projecten:

- Westervoortsedijk;
- Westervoortsedijk - Lelyweg;
- Westervoortsedijk - Eusebiusbuitensingel;
- Velperweg.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aandeel fiets in modal spit	21%	26%	21%	25%	
Eenheid: Percentage t.o.v. totale mobiliteit voor ritten van alle Arnhemmers					
Bron: Odin (Onderweg in Nederland, CBS)					
Waardering bereikbaarheid binnenstad fiets		8,4			
Eenheid: Gemiddelde waardering bereikbaarheid van de binnenstad op een schaal van 0 tot 10					
Bron: Binnenstadsmonitor (tweejaarlijkse meting, in 2020 niet uitgevoerd i.v.m. corona)					
Aandeel openbaar vervoer in modal split	10%	9%	7%	5%	
Eenheid: Percentage t.o.v. totale mobiliteit voor ritten van alle Arnhemmers					
Bron: Odin (Ondwerweg in Nederland, CBS)					
Waardering bereikbaarheid binnenstad OV		8,2			
Eenheid: Gemiddelde waardering bereikbaarheid van de binnenstad op een schaal van 0 tot 10					
Bron: Binnenstadsmonitor (tweejaarlijkse meting, in 2020 niet uitgevoerd i.v.m. corona)					

Ontwikkelen van een netwerk van overstaplocaties om een alternatieve, duurzame mogelijkheid te bieden om de stad te bereiken

Een goede aansluiting van de verschillende vormen van mobiliteit (auto, trein, bus en (deel)fiets) op elkaar wordt steeds belangrijker. Hubs spelen bij deze overgang een belangrijke rol. Een (mobiliteits)hub kan het beste worden gedefinieerd als een fysieke plek waar verschillende vormen van vervoer en vervoersaanbod samenkomen. We hebben een visie op de Arnhemse hubs opgesteld. We hebben inzichtelijk welke maatregelen nodig zijn om een goed netwerk te krijgen voor reigers om eenvoudig naar en door de stad te kunnen reizen met verschillende modaliteiten.

Uitvoeren van de visie Arnhemse hubs

In 2022 willen we de Arnhems visie op hubs hebben vastgesteld en vervolgens de volgende zaken gaan uitvoeren. We willen enkele locaties gaan uitwerken. Uitwerking bestaat uit een inrichtingsplan (schetsontwerp), een kostenraming op SSK-niveau (Standaardsystematiek voor Kostenramingen) en een planning van de uitvoering en procedures. De locaties zullen volgen uit de visie, maar daarnaast zijn er al enkele locaties in beeld:

- Rozet (is al grotendeels uitgewerkt);
- Kronenburg (is al grotendeels uitgewerkt);
- GelreDome;
- IPKW;
- Station Velperpoort;
- Arnhem Waterberg.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal mobiliteitshubs in voorbereiding	0	0	0	2	2
Eenheid: aantal hubs in initiatieffase of verdere voorbereiding					
Bron: gemeente Arnhem					
Aantal gerealiseerde mobiliteitshubs	0	0	0	0	0
Eenheid: aantal hubs gerealiseerd					
Bron: gemeente Arnhem					
Aantal gebruikers mobiliteitshubs	0	0	0	0	0
Eenheid: Aantal gebruikers per jaar					
Bron: gemeente Arnhem					

Arnhem is optimaal aangesloten op een robuust (inter)nationaal spoornetwerk

We willen meer mensen het openbaar vervoer laten nemen voor (inter)nationale reizen door dit alternatief aantrekkelijker te maken. Dit willen we realiseren door in te zetten op de volgende doelen:

- de ICE naar Berlijn rijdt via Arnhem;
- er een robuuste oplossing voor de spoorinfrastructuur aan de oostzijde van Arnhem is;
- de capaciteit van de spoorcorridor Randstad- Arnhem- Rhein/ Ruhr wordt uitgebreid.

Lobbyen met betrekking tot het spoordossier

We blijven onze lobby bij het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat (I&W) continueren en proberen dit op te pakken met andere belangrijke partners langs de A12-corridor (Vervoerregio Amsterdam, G4, provincies Gelderland en Utrecht, NS en NS Internationaal, Foodvalley, The Economic Board). Bij deze lobby richting het ministerie richten wij ons op:

- Het geven van rijksprioriteit aan een integrale gebiedsontwikkeling A12-corridor Utrecht-Arnhem-Duitse grens.
- Het verbeteren van de huidige ICE naar Frankfurt en op een nieuwe ICE-verbinding (Berlijnlijn) via Arnhem (ook als duurzaam alternatief voor het vliegverkeer).
- Het realiseren van een oplossing voor de spoorknoop Oost in combinatie met de ontwikkeling van de verstedelijkingslocatie Arnhem Oost.
- Een Noordtak Betuweroute die niet via Arnhem loopt in verband met de aantasting van de leefbaarheid in Arnhem (en omliggende kernen) en het belemmeren van de woningbouwlocatie Arnhem Oost.
- Mogelijke bijdragen aan de A12 vanuit het Groeifonds (of EU fondsen).

Arnhem heeft een goede autobereikbaarheid met minder doorgaand verkeer over de centrumring

Het is belangrijk dat het verkeer dat in Arnhem moet zijn, goed kan doorstromen en dat we van het verkeer dat hier niet moet zijn zo weinig mogelijk last hebben. Om dit te bereiken willen we de knelpunten voor de auto oppakken en geen autoverkeer meer in de stad dat de herkomst en bestemming buiten Arnhem heeft liggen.

Uitvoeren automaatregelenpakket

In 2022 gaan we de plannen uitvoeren die we hebben opgesteld in samenspraak met de provincie en Rijkswaterstaat om gericht onnodig autoverkeer uit Arnhem te weren. Concreet houdt dit het volgende in:

- Opstellen van een toolbox om met behulp van dynamisch verkeersmanagement het doorgaand verkeer door Arnhem te verminderen.
- Realiseren eerste maatregelen uit deze toolbox.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Bereikbaarheid van de binnenstad per auto		6,3			
Eenheid: Gemiddelde waardering bereikbaarheid van de binnenstad per auto op een schaal van 0 tot 10					
Bron: Binnenstadsmonitor (tweejaarlijkse meting, in 2020 niet uitgevoerd i.v.m. corona)					

Het parkeerbeleid van de gemeente draagt bij aan een duurzame verstedelijkingsopgave en borgt tegelijkertijd het economische vestigings- en winkelklimaat

De inzet is dat het parkeerbeleid van de gemeente naast de verkeerskundige belangen in samenhang met de overige grote ambities van de stad worden beschouwd.

Opstellen en uitwerken parkeervisie

Momenteel wordt gewerkt aan de parkeervisie. We willen deze parkeervisie uitwerken in concreet parkeerbeleid, waarbij de (hoogte van de) parkeernormen en het parkeerregime in de wijken prioriteit hebben. We nemen hierbij in ogenschouw wat de functie en het nut van een extra Singelgarage kan zijn.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Kwaliteit van de parkeergarages	7,1	7,1			
Eenheid: Gemiddelde kwaliteit van de parkeergarages op een schaal van 0 tot 10					
Bron: Binnenstadsmonitor (tweejaarlijkse meting, in 2020 niet uitgevoerd i.v.m. corona)					
Autoparkeermogelijkheden nabij de binnenstad	6,5	6,5			
Eenheid: Gemiddelde autoparkeermogelijkheden nabij binnenstad op een schaal van 0 tot 10					
Bron: Binnenstadsmonitor (tweejaarlijkse meting, in 2020 niet uitgevoerd i.v.m. corona)					

Verbeteren verkeersveiligheid

Het verkeersveiligheidsgevoel op de weg en in het openbaar vervoer moet omhoog. We gaan voor 'nul' verkeersslachtoffers, onder andere door het aanpakken van plekken waar veel ongelukken gebeuren.

Uitvoeren projecten verkeersveiligheid

We bekijken wederom de top-10 meest verkeersonveilige punten op het Arnhemse wegennet. Deze locaties worden geanalyseerd en er worden verbetervoorstellen gedaan om de locaties veiliger te maken. Indien technisch en financieel haalbaar worden deze locaties aangepast. Er wordt hierbij zowel naar de objectief verkeersonveilige locaties als de subjectief verkeersonveilige locaties gekeken. Daarnaast gaan we de schoolomgeving veiliger maken en leveren we een bijdrage aan de verkeerseducatie.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal verkeersongevallen	1.181	1.203	1.137	957	
Eenheid: Aantal verkeersongevallen in de gemeente Arnhem					
Bron: BLIQ rapportage					
Aantal aangepakte knelpunten		1	2	1	4
Eenheid: aantal knelpunten uit de top verkeersonveilige locaties dat wordt aangepast					
Bron: gemeente Arnhem					

Beter en schoner taxivervoer

De taxiverordening wordt geïmplementeerd. We gaan aan de slag met de verduurzaming van de taxibranche. We gaan samen met de taxibranche, Stichting Kwaliteitstaxi Arnhem (SKTA) en hun chauffeurs stappen zetten richting de inzet van zero emissie voertuigen.

Maatregelen uitvoeren uit taxiverordening

In 2022 willen we, nadat we de coronacrisis achter ons hebben gelaten en er bij de taxibranche weer draagvlak is voor de implementatie van de taxiverordening, overgaan tot de implementatie van de taxiverordening en de daarbij behorende maatregelen uitvoeren.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal kwaliteitstaxi's met keurmerk	0	0	0	0	0
Eenheid: Aantal taxi's					
Bron: aantal vergunningen					

De infrastructuur is op orde

Goed onderhoud van de infrastructuur is een belangrijke voorwaarde voor goede bereikbaarheid. In de paragraaf kapitaalgoederen wordt nader ingegaan op het onderhoud aan wegen, openbare verlichting, verkeersregelinstallaties en kunstwerken. Bij de planning van het beheer en onderhoud zoeken we zo veel mogelijk afstemming met de bovengenoemde bereikbaarheidsambities maar houden we ook rekening met doelstellingen op het gebied van duurzaamheid en klimaatadaptatie. Ook de in de wijkvisies opgenomen wensen geven sturing aan de beheeropgave.

Doelen en budgetten

Hieronder geven we een indicatief inzicht van de relatie tussen doelen en budgetten. Door de samenhang van diverse doelen worden diverse budgetten doeloverstijgend ingezet. In deze gevallen is het totale budget voor de doelen bij het bovenste doel weergegeven en is bij de onderstaande doelen geen bedrag opgenomen.

Begroting 2022 per ambitie en doel	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Arnhem is beter bereikbaar	**4.458**	**0**	**600**	**2.290**
Vergroten van het aandeel fiets en (H)OV	4.458	0	600	2.290
Ontwikkelen van een netwerk overstaplocaties				
Arnhem is optimaal aangesloten op een robuust (inter)nationaal spoornetwerk				
Arnhem heeft een goede autobereikbaarheid met minder doorgaand verkeer over de centrumring				
Het parkeerbeleid van de gemeente draagt bij aan een duurzame verstedelijkingsopgave en borgt tegelijkertijd het economische vestigings- en winkelklimaat				
Verbeteren verkeersveiligheid				
Beter en schoner taxivervoer				
Infrastructuur is op orde	**18.454**	**7.663**	**6.237**	**5.816**
Overig	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**22.911**	**7.663**	**6.837**	**8.106**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	21.575	21.873	22.051	22.911	22.827	22.867	22.889
Baten	5.316	7.683	7.714	7.663	7.613	7.564	7.515
Saldo lasten en baten	***-16.259***	***-14.190***	***-14.338***	***-15.248***	***-15.248***	***-15.304***	***-15.374***
Toevoegingen aan reserves	7.785	6.950	7.183	6.837	6.767	6.763	6.735
Onttrekkingen aan reserves	7.856	7.911	8.720	8.106	7.184	6.802	6.546
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***71***	***961***	***1.537***	***1.269***	***1.269***	***40***	***-189***
Gerealiseerd resultaat	**-16.188**	**-13.229**	**-12.801**	**-13.979**	**-14.795**	**-15.264**	**-15.563**

Toelichting

Lasten

- De begrote lasten bedragen in 2022 € 22,9 miljoen. Dit is opgebouwd uit de volgende onderwerpen:
- Beheer wegen: € 11,5 miljoen;
- Parkeren: € 7,0 miljoen;
- Mobiliteit en openbaar vervoer: € 4,4 miljoen.

De totale lasten van programma S02 Bereikbaarheid zijn in 2022 € 0,9 miljoen hoger dan in 2021:

- € + 0,7 miljoen Ontwikkeling kapitaallasten;
- € + 0,5 miljoen Mobiliteit en openbaar Vervoer: ontwikkeling Gele Rijdersplein;
- € + 0,2 miljoen bijdrage Regionaal mobiliteitsfonds (GR Groene Metropoolregio);
- € - 0,8 miljoen lagere kosten onderhoud garages;
- € + 0,3 miljoen Overigen.

Baten

De baten in 2022 zijn in totaal begroot op € 7,7 miljoen. Dit is opgebouwd uit de volgende onderwerpen:

- Parkeren: € 6,3 miljoen;
- Beheer wegen: € 1,3 miljoen.

Toevoegingen aan reserves

De totale toevoeging aan de reserves in 2022 is begroot op € 6,8 miljoen. Dit is opgebouwd uit:

- BR Bereikbaarheid € 6,0 miljoen;
- BR Onderhoud parkeergarages € 0,6 miljoen;
- BR Onderhoud vastgoed € 0,2 miljoen.

Onttrekkingen aan reserves

De totale onttrekking aan de reserves in 2022 is begroot op € 8,1 miljoen. Dit is opgebouwd uit:

- BR Bereikbaarheid € 6,3 miljoen;
- BR Buitengewoon beter € 0,9 miljoen;
- BR Onderhoud parkeergarages € 0,5 miljoen;
- BR Onderhoud Vastgoed € 0,3 miljoen;
- Overig € 0,1 miljoen.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Provincie Gelderland;
- Rijkswaterstaat;
- Regio Arnhem-Nijmegen;
- Wijkplatforms en wijkteams;
- Gecontracteerde partijen.

Subsidies

Binnen dit programma zijn er naar verwachting geen partijen die in 2022 meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen.

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Risicobeheersing

Hieronder zijn de risico's genoemd met de grootste financiële impact op de begroting komend vanuit het programma Bereikbaarheid. In de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen wordt een integraal beeld van de risico's gegeven.

Gemeentebrede risico's

Aflopen OV-concessie RijnWaal eind 2022
Trolleyinfrastructuur
Diverse duikers dienen de komende jaren geïnspecteerd te worden op hun staat van onderhoud
Risico op kapitaalvernietiging Groot Onderhoud wegen
Nadeelcompensatie bij infrastructurele maatregelen

Beleidskaders

- Accentnota Fiets, fietsambitie Arnhem 2019-2024 (januari 2020);
- Toekomstbeeld stedelijk OV Arnhem en Nijmegen;
- Accentnota fiets, fietsambitie Arnhem 2019-2024;
- De Arnhemse Binnenstad 2015;
- Visie "Ruimte voor beleving in de Arnhemse binnenstad";
- Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)-Actieplan.

Economie

Arnhem is een stad met energie! Een stad met innovatieve en creatieve ondernemers, een krachtig MKB, toekomstig talent dat opgeleid wordt en ondernemende inwoners. Daarbij is Arnhem een stad met een goed woon-werkklimaat door haar groene landschappelijke ligging, aantrekkelijke binnenstad en korte verbindingen met de regio en de rest van het land. Dit draagt bij aan een sterk economisch klimaat. Een klimaat dat we verder willen uitbouwen en versterken.

Dit is nog urgenter geworden doordat we sinds het voorjaar van 2020 als gevolg van Covid-19 van het ene moment op het andere moment in een economische crisis zitten. Veel Arnhemse bedrijven hebben het zwaar en de banen van Arnhemmers staan onder druk. De crisis brengt enorme economische uitdagingen met zich mee. De eerste schok hebben we opgevangen door ondernemers op weg te helpen met onze dienstverlening zoals Van Bedrijven Weten en het 1,5 meter loket. Inmiddels kijken we ook verder en werken we aan het herstel en versterken van de economie. We willen dit doen vanuit een stevige koers met een duidelijke focus.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

Vol energie zetten wij in op een aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat om maximale werkgelegenheid in Arnhem en de regio te creëren, waarbij iedereen zijn talenten benut

We willen Arnhem op de kaart zetten als aantrekkelijke stad voor inwoners, studenten en bezoekers. Waar bedrijven zich uitgenodigd voelen, kansen zien en investeren. En waar partners samen meerwaarde creëren, passend bij de ambities van Arnhem. We zetten in op verschillende soorten werkgelegenheid en op bedrijven met een duurzaam en innovatief karakter. Dynamische werklocaties en -clusters nodigen nieuwe bedrijven uit om zich in Arnhem te vestigen, met nieuwe werkgelegenheid tot gevolg. Arnhem als Hotspot Energy versterken is een belangrijke kans en uitdaging, zeker met de komst van een universiteit. Met de Bruisende Binnenstad, het vele groen in de stad, de verbinding met de Veluwe en de regio, de historie (herinneringstoerisme), het kunst- en culturele aanbod en de vele evenementen hebben we een aantrekkelijk toeristisch en recreatief aanbod. We zetten in op de versterking van de samenwerking van bedrijven en kennisinstellingen rondom human capital, zodat we samen met hen kunnen anticiperen op wat de maatschappij 'straks' nodig heeft.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal banen	958,6	968,5	975,7	967,1	
Eenheid: Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.					
Bron: PWE (BBV-indicator)					
Aantal vestigingen	135,8	142,3	147,0	156,5	
Eenheid: Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar					
Bron: PWE (BBV-indicator)					

Krachtiger ondernemersklimaat

In de ontwikkeling van Arnhem als groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad is ondernemerschap een belangrijke schakel. Ondernemers creëren werkgelegenheid, doen investeringen, hebben lef en initiëren innovatie en creativiteit in de stad. In dit onderdeel van het programma Vitale econome werken we daarom aan (het subdoel van) een krachtiger ondernemersklimaat. We ondersteunen ondernemers optimaal bij hun bedrijfsvraagstukken en heten nieuwe vestigers welkom in Arnhem en helpen ze op weg. Oftewel, we versterken het ondernemersklimaat, zodat bedrijven beter kunnen ondernemen en worden ondersteund in hun ontwikkeling en daarbij behorende vraagstukken. Dit draagt bij aan het vergroten van de concurrentiekracht van de Arnhemse economie en aan de werkgelegenheid voor onze stad en regio.

Professionalisering dienstverlening aan ondernemers en optimale informatievoorziening

De ondernemersdienstverlening van de gemeente werkt integraal en vanuit één-loket gedachte, waarbij de ondernemer ervaart dat vraagstukken efficiënt worden opgepakt en de informatievoorziening van de gemeente aansluit op de behoeftes. De pilotperiode Van Bedrijven Weten (VBW) in coronatijd heeft aangetoond dat het belangrijk is om als organisatie wendbaar te zijn en in te kunnen spelen op datgene wat de ondernemer vraagt en nodig heeft voor de economische ontwikkeling. Daarbij is het van belang om het contact tussen de overheid en de ondernemer nog sterker en directer te maken (één aanspreekpunt) en onderlinge samenwerkingen te faciliteren. De tijdens de pilot geëxperimenteerde werkwijze VBW wordt structureel ingebed in de gemeentelijke organisatie. Dit betekent onder andere dat de Ondernemersdesk verder geoptimaliseerd wordt in samenwerking met de Klantenservice, dat het Multi Disciplinaire Team (met gemeentebrede vertegenwoordiging) complexe vraagstukken van ondernemers oppakt en dat de bestaande informatievoorziening naar ondernemers verder wordt uitgebouwd. Ondernemersdienstverlening is er voor álle ondernemers, zo ook voor mensen aan de

onderkant van de arbeidsmarkt, hierin wordt actief samengewerkt met de programma's Doorbraak naar Werk en Werk & Inkomen.

Ondersteunen en stimuleren van (nieuw) ondernemerschap bij starters en mkb'ers

We werken samen met het georganiseerd bedrijfsleven aan een krachtig ondernemersklimaat waarin bedrijven en starters gefaciliteerd worden in hun ontwikkeling. MKB'ers en starters zijn daarin belangrijke ondernemersgroepen aangezien zij veel (toekomstige) werkgelegenheid creëren en zorgen voor vernieuwing in de Arnhemse economie. We stimuleren en ondersteunen daarbij het vervolg op de StartClub die in 2021 als pilot is uitgevoerd. We continueren onze inzet in de regionale MKB-deal Smart Together en de Digitale Werkplaats Arnhem - Nijmegen. Verder dragen we bij aan het speerpunt van de Groene Metropool Regio (GMR) gericht op versterken van het MKB. Eveneens zet Arnhem, samen met externe vastgoedpartijen, actief in op het bieden van geschikte werkplekken voor creatief ondernemerschap. Tot slot stimuleren we, als onderdeel van de bredere doelstelling om lokale, sociale en duurzame inkoop te bevorderen, het vergroten van de lokale inkoop bij Arnhemse ondernemers.

Verbeteren en verbinden van (ondernemers)netwerken

Het belang van een goed functionerend netwerk tussen de verschillende ondernemersnetwerken onderling én met de gemeente is groot. Als ondernemers elkaar goed kennen, werken ze samen en gunnen ze elkaar opdrachten waarmee ze een grote toegevoegde waarde voor de economie van onze stad leveren. Wij ondersteunen (het ontstaan van) deze netwerken door zichtbaar te zijn voor hen en hun behoeften binnen de gemeentelijke organisatie onder de aandacht te brengen. Een ander, eveneens belangrijk aspect hierbij is een 'sterke organisatiegraad'. Dit stimuleren en faciliteren wij vanuit de gemeente. En dat bevordert ook de bestaande samenwerking met ondernemersverenigingen zoals Ondernemers Kontakt Arnhem (OKA), Stichting Arnhemse Bedrijventerreinen (StAB) en Verenigd Creatief Arnhem. Kortom: de economie wordt versterkt door netwerken. Daarom is het van belang om deze ontmoetingen te organiseren én te versterken. We nemen daarbij actief deel aan netwerkbijeenkomsten en organiseren zelf ook netwerkbijeenkomsten met voor ondernemers relevante en actuele thema's.

Gericht acquisitie en accountmanagement

Het zittende bedrijfsleven is cruciaal voor de economie van een stad. Dáár zit de meeste werkgelegenheid én groei van werkgelegenheid. Bedrijven moeten het gevoel hebben ‘welkom’ te zijn in Arnhem en ‘goed bediend’ te worden als het gaat om hun behoefte aan huisvesting, financieringsmogelijkheden, vergunningen en contacten/netwerken. Ons accountmanagement is grotendeels gericht op een proactieve houding, meedenken, duidelijkheid, integraliteit en voortgang. Daarbij zetten we in op het verbinden van bedrijven, instellingen en organisaties onderling maar ook aan de doelstellingen van de gemeente Arnhem.
De acquisitie-inspanningen zijn gericht op nieuwe bedrijvigheid naar Arnhem halen, waarbij energy een belangrijke focussector is. De bedrijven, ook buiten de energy-sector, waarop de inspanningen gericht zijn moeten aansluiten op de Arnhemse sectoren en arbeidsmarkt. In onze zoektocht naar nieuwe bedrijven houden we rekening met het feit dat we zoveel mogelijk banen willen genereren voor alle scholingsniveaus. Daarbij wordt ook de verbinding gelegd met bestaande initiatieven uit het sociaal domein om het invullen en creëren van arbeidsplaatsen bij Arnhemse bedrijven te ondersteunen.

Data-gestuurde economische vernieuwing

Door ondernemers mee te laten denken of te laten reflecteren op beoogde beleid en de uitvoering ervan, kan dit getoetst en aangescherpt worden. Dit krijgt vorm met het opzetten van een ondernemerspanel (een MKB-toets) waarin (een selectie van) bedrijven gericht meedenken over vraagstukken die spelen en bij het opstellen/ evalueren van gemeentelijk beleid. Het organiseren van ondernemersenquêtes is een gerichte manier om breed op te halen in de stad welke vraagstukken leven bij ondernemers, hoe men ondernemersdienstverlening ervaart en hoe men het vestigingsklimaat van Arnhem beoordeelt. Deze inspanningen hangen sterk samen met de inspanningen bij 'Professionalisering dienstverlening aan ondernemers en optimale informatievoorziening'. We brengen tot slot de belangrijkste economische data en informatie samen in een economisch dashboard dat zowel ondersteunend als agenderend functioneert voor economisch beleid en daarmee samenhangende opgaven in de stad.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Snelgroeiende bedrijven	19,6	23,1	21,4		

Eenheid: Snelgroeiende bedrijven (10% autonome groei aantal werknemers per jaar, over een periode van drie jaar) per 1.000 vestigingen

Bron: CBS- Lokale economie

Toekomstbestendiger vestigingsklimaat

Een toekomstbestendig vestigingsklimaat gaat over zowel fysieke werklocaties en de bereikbaarheid hiervan, als over de kwalitatieve kant van het vestigingsklimaat. Samen met stakeholders streven we een toekomstbestendig vestigingsklimaat na. De komende periode spelen er grote fysieke ontwikkelingen in de stad die zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve aspecten van het vestigingsklimaat raken. Dit zijn ontwikkelingen waarbij het draait om de druk op de ruimte in binnenstedelijk gebied, bijvoorbeeld de ontwikkeling Spoorzone Arnhem-Oost, waar een groot deel van de werklocaties van Arnhem geografisch gezien onder vallen.

Voldoende en kwalitatief aanbod van werklocaties

De druk op de ruimte in de stad is enorm, zowel wonen als werken als verblijven vragen om (extra) ruimte. Vanuit economie wordt in 2022 een visie op werklocaties opgesteld waarin wordt omschreven welke typen werkmilieus Arnhem in de toekomst kent op welke locaties in de stad. Op basis hiervan zal een concretisering plaatsvinden om deze werkmilieus te gaan realiseren voor zover dit nodig is. Daarbij wordt er ook gekeken naar innoveren en transformeren als een impuls voor de ontwikkeling van werkmilieus. Zo is vanuit het ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem-Oost al benoemd dat bedrijvenpark Rijnpark een woon-werkmilieu wordt. Om te bepalen welke vormen van werk en wonen zich hier kunnen vestigen is een verdiepingsslag noodzakelijk. Met het transformeren van Rijnpark, verminderen de beschikbare vierkante meters voor bedrijvigheid. Dit zullen we op andere werklocaties in Arnhem of de regio op moeten vangen, het betreft immers bestaande bedrijven die een belangrijke bijdrage leveren aan de werkgelegenheid in de stad. Voor bedrijventerrein Het Broek willen we een verkenning doen op hoe herontwikkeling in combinatie met verdichting plaats kan vinden.
Tevens zal in 2022 het implementatieplan voor de Nieuwe Haven gereed moeten zijn.

Betere bereikbaarheid van werklocaties

Ook in 2022 wordt op verschillende manieren gewerkt aan het verbeteren van de bereikbaarheid van werklocaties. Dit gebeurt enerzijds door het onderzoeken van herkomst van medewerkers naar de verschillende werklocaties toe. Op basis van deze informatie kunnen pilots en projecten worden opgesteld om woon-werkverkeer met andere modaliteiten te stimuleren, denk aan duurzaam vervoer als (elektrische) fiets of openbaar vervoer in plaats van de auto.
Anderzijds wordt gewerkt aan feitelijke verbetering van OV-verbindingen naar diverse werklocaties, bijvoorbeeld voor IPKW en IJsseloord 2.

Aantrekkelijk woon- en leefklimaat voor werkgevers en werknemers

Een aantrekkelijk woon- en leefklimaat maakt dat studenten na hun studie in Arnhem, graag in Arnhem blijven wonen en werken. Dit zorgt voor behoud van kennis en kunde voor Arnhemse bedrijven. Met name voor de verdere ontwikkeling van het energiecluster is dit van wezenlijk belang.
In 2022 willen we dan ook onderzoeken wat voor werkgevers en werknemers in het energiecluster een aantrekkelijk woon- en leefklimaat is. Hebben zij speciale wensen en behoeften qua wonen en voorzieningen en hoe kunnen we deze informatie verwerken in planvorming voor de 70% vrije sector in de woningbouw en behoud of aantrekken van (culturele en recreatieve) voorzieningen.

Aantrekkelijkere stad in en voor de regio

Met een economisch aantrekkelijke stad en regio zorgen we voor een sterk en competitief vestigingsklimaat voor (nieuwe) bewoners, studenten en bedrijven. Die aantrekkelijke stad zijn met iconen op het gebied van cultuur, sport en toerisme, door een bruisende binnenstad, door veel reuring in de stad en door een goede verbinding met de Veluwe en de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. Daarmee zijn we ook positief in beeld voor toeristen en bezoekers. We positioneren Arnhem als stevig merk op grond van onze kernwaarden (groen, creatief en vrij), en door ons verleden levend te houden maken we verbinding met de toekomst.

Onze bruisende binnenstad koesteren en versterken

De versnelde transformatie van de binnenstad van place to buy naar place to meet gaat zorgen voor een compacter centrum. Corona heeft dat inzicht zelfs versterkt. We willen bezoekers van de binnenstad en omliggende kwartieren blijvend boeien en binden door een warm en duurzaam gastvrij onthaal.
We dragen bij aan de uitvoering van het herstelplan Bruisende Binnenstad. We zetten volop in op het speerpunt Bruisende Binnensteden Krachtige Kernen binnen de Groene Metropoolregio. We denken mee over ontwikkelingen in de binnenstad op het gebied van leisure, retail, kantoren, wonen en creatief ondernemerschap.

Arnhem stevig positioneren met behulp van de Arnhemse kernwaarden

We positioneren Arnhem als een sterk merk op grond van onze kernwaarden groen, creatief en vrij. Als subsidieverstrekker aan de stichting Citymarketing sturen we op resultaat. Door ons verleden levend te houden maken we verbinding met de toekomst. We stimuleren en faciliteren festivals en evenementen die passen bij onze kernwaarde, zoals Innovate, Fashion + Design Festival (FDFA), State of Fashion, Bridge to Liberation, Sonsbeektentoonstelling. Met ons evenementenprogramma vergroten we de maatschappelijke en de economische impact. We maken een strategie op topsportevenementen.

Stimuleren van een vitale en toekomstbestendige recreatieve sector

We brengen de toeristische vraag en het aanbod op een toekomstbestendige wijze in balans. Hiermee zetten we in op meer werkgelegenheid, hogere bestedingen, meer bezoekers en herhaalbezoeken. We focussen ons op de optimale balans tussen leefbaarheid, leefkwaliteit en bezoekersdruk. Dat doen we door te werken aan een jaarrond, duurzaam programma op herinneringstoerisme en daardoor dit herinneringstoerisme te stimuleren, levend te houden en te verbinden aan de actualiteit. Maar ook door regionaal en subregionaal een sterke positie in te nemen. We leveren een bijdrage aan de Ontspannen Regio binnen de Groene Metropoolregio, aan Veluwe op 1 en de uitvoering van het masterplan Airborne Region. Als subsidieverstrekker aan Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen sturen we direct op de positie van Arnhem als centrumstad in de regio.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal bezoekers binnenstad	346	328	344		

Eenheid: Aantal bezoekers binnenstad x 1000

Bron: Locatus

Arnhem Hotspot Energy

Een sterk energiecluster in termen van economische groei en in de bijdrage aan de maatschappelijke opgaven geeft de stad in economisch opzicht een onderscheidende positie in de regio, nationaal en internationaal. Met Hotspot Energy kan Arnhem zich als innovatieve en duurzame stad in Nederland en internationaal positioneren. Er is een netwerk van bedrijven en kennisinstellingen dat daarvoor de basis legt. Arnhem wil in 2050 een klimaatneutrale en duurzame stad zijn en zet daarom vol in op de energietransitie. Die energietransitie is een vliegwiel voor verdere innovaties, nieuwe bedrijvigheid en extra werkgelegenheid.

Het creëren van inspirerende en innovatieve energiegerelateerde kennis- en werklocaties

De focus ligt op de drie energie hotspots in de stad, te weten Industriepark Kleefse Waard (IPKW) met het in aanbouw zijnde icoon Innovatielab Connectr waar ook de TU Delft een plek moet krijgen, ArnhemsBuiten en kennislandgoed regio Arnhem. We zetten in op het aansluiten en verbinden van deze drie hotspot locaties op de werklocaties in Spoorzone Arnhem Oost, Nieuwe Haven en Arnhem Centraal.

Stimuleren Arnhemse energie-innovaties

Ook in 2022 gaan we verder met de energievouchers waarmee we nieuwe haalbaarheidsstudies voor een drietal speerpunten van de Arnhemse energie-innovaties die vallen binnen het innovatieprogramma van Connectr: waterstof- en brandstoftechnologie, batterij- en laadinfratechnologie en ICT/smartgrids. mogelijk maken. Ook in mogelijke vervolgfases van deze energie-innovaties blijven we actief ondersteunen indien noodzakelijk, zodat deze innovaties bijdragen aan het verdienvermogen en werkgelegenheid in Arnhem. Het project Enowatts dat wij ondersteunen ronden we dit jaar af.

Bouwen aan een dynamisch en groeiend energiecluster

We bouwen samen verder met onze partners aan energieke coalities op thema's zoals profilering, human capital en innovatie. Vanuit deze energieke coalities worden activiteiten opgezet om de dynamiek en groei van het energiecluster te ondersteunen. Ook zetten we in op acquisitie van bedrijven die passen binnen dit ecosysteem. Dit doen we samen met partners uit het energienetwerk.

Betere (inter)nationale positionering van Arnhem als Hotspot Energy

Samen met onze partners blijven we Arnhem als Hotspot Energy profileren. Dit doen we in een energieke coalitie samen met Citymarketing en andere daarbij aangesloten Energypartners. We zorgen voor mooie verhalen over Arnhemse Energie-innovaties en interviews met (nieuwe) ondernemers in de Energiesector en willen daarmee een nationaal publiek bereiken. Daarnaast willen we ook onze (inter)nationale positionering verbeteren door de samenwerking met Noordrijn-Westfalen te versterken en te kijken of we gezamenlijke projecten kunnen initiëren.

Voldoende gekwalificeerd talent energietransitie

We bouwen aan een energieke coalitie op het gebied van human capital om samen initiatieven te ondersteunen om voldoende talent voor de energietransitie te krijgen. We ondersteunen indien gewenst initiatieven vanuit de Human Capital lijn Connectr.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Banen in de EMT sector	7,4%	7,8%	7,9%	7,9%	

Eenheid: Het aantal banen in de sector EMT, als aandeel van de totale werkgelegenheid

Bron: PWE

Voldoende gekwalificeerd personeel aanwezig voor werkgevers

De aanwezigheid van voldoende en goed gekwalificeerd personeel op het juiste moment is een cruciale randvoorwaarde voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven. In de komende jaren zal de arbeidsmarkt verder onder druk komen te staan. Enerzijds door de verwachte impact van de huidige crisis op onder andere het aantal werklozen. Anderzijds zal er een vraag blijven bestaan in sectoren zoals zorg, bouw en installatie en metaalelektro, zakelijke dienstverlening, horeca en toerisme. Door de snel veranderende markten, door energietransitie en circulaire economie en de voortgaande digitalisering, zijn bedrijven continu op zoek naar talent, getraind in de nieuwste vaardigheden.

Door te verbinden, aan te jagen en te stimuleren, netwerken we met elkaar. We realiseren een betere aansluiting tussen onderwijs-/kennisinstellingen en arbeidsmarkt waardoor we Arnhem op de kaart zetten als aantrekkelijke stad voor inwoners, studenten, ondernemers en bezoekers. Waar bedrijven zich genodigd voelen kansen zien en investeren. Waar tevens voldoende gekwalificeerd personeel aanwezig is om de verbinding te maken met de arbeidsmarkt.

Het aantrekken en binden van studenten

Via samenwerkingsverband 'Arnhem studiestad' werken we aan het aantrekken en binden van studenten aan de stad. Daarnaast dragen we via evenementen voor scholieren en studenten bij aan het interesseren van jongeren voor opleidingen in Arnhem. Het gaat hier bijvoorbeeld om evenementen om scholieren kennis te laten maken met de verschillende thema's en opleidingen die Arnhem als stad te bieden heeft.
Daarnaast willen we het onderwijs aantrekkelijker maken door steeds meer onderwijs te verbinden aan maatschappelijke opgaven. Hiervoor wordt samengewerkt door de Arnhemse kennisinstellingen binnen de City Deal Kennis Maken. Daarnaast maken we onderdeel uit van een nauwe samenwerking met de grote onderwijsinstellingen in Arnhem; Hogenschool Arnhem en Nijmegen (HAN), Van Hal Larenstein (VHL), ROC Rijn IJssel.
Tevens zoeken we de verbinding met Stichting Studentenhuis vestiging (SSH&) en de wijkteams om de studenten een thuisgevoel te geven tijdens hun studententijd.

Het bieden van (leer-werk)faciliteiten en een gebundelde kennisinfrastructuur voor het adequaat opleiden van studenten en professionals

We streven naar een wendbare arbeidsmarkt waardoor het aantal banen in de sector Health, Hightech, Energy en food in de regio een impuls krijgt.
Door het netwerk rondom Arnhem Studiestad verder uit te bouwen, realiseren bedrijfsleven en onderwijsinstellingen in de regio steeds meer projecten samen die zorgen voor een betere aansluiting van MBO, HBO en WO op de arbeidsmarkt.
TechGelderland, de denktank van SEECE, Techniek dag zijn initiatieven die bijdrage aan het creëren van een wendbare arbeidsmarkt.

Inzicht op sector specifieke human capital uitdagingen om de krapte op de arbeidsmarkt tegen te gaan

Vanuit het energiecluster in (regio) Arnhem zetten wij onder de noemer Hotspot Energy in op onderwijsinnovatie, praktijkgericht onderzoek en kennisontwikkeling in de driehoek van onderwijs, ondernemers en overheid. Connectr en de komst van universitaire opleidingen zijn mooie voorbeelden hiervan. Hier zijn onder andere de HAN, het centre of expertise SEECE, Kiemt en energiegerelateerde bedrijvigheid in de regio bij betrokken. Er liggen relaties met de Hotspot Energy aanpak en de wijkgerichte energietransitie / aardgasvrije wijken vanuit NemiA. Waar leggen we de verbinding met de groene metropoolregio (GMR), provincie, The Economic Board.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal studenten wat kiest voor Arnhem als MBO en HBO	24.166	23.817	23.941	24.068	

Eenheid: Aantal studenten per jaar

Bron: DUO

BBV- indicatoren (niet gekoppeld aan een doel)

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Demografische druk	57,6%	58,3%	58,1%	58,0%	

Eenheid: De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar (%).

Bron: CBS - Bevolkingsstatistiek

Functiemenging	58,3	58,5	58,6		

Eenheid: De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen (%).

Bron: PWE

Doelen en budgetten

Hieronder geven we een indicatief inzicht van de relatie tussen doelen en budgetten. Niet alle werkzaamheden die we uitvoeren (met name 'going concern'-werkzaamheden) zijn opgenomen in de doelstellingen. De budgetten hiervoor staan onder het kopje "Overig".

Begroting 2022 per ambitie en doel	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Vol energie zetten wij in op een aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat om maximale werkgelegenheid in Arnhem en de regio te creëren, waarbij iedereen zijn talenten benut	**6.999**	**954**	**170**	**700**
Aantrekkelijker stad in en voor de regio	2.464	817	170	400
Toekomstbestendiger vestigingsklimaat voor bedrijven en kennisinstellingen	3.971	137	0	100
Optimaler human capital aanwezig voor werkgevers	61	0	0	0
Arnhem beter op de kaart als energiestad	502	0	0	200
Overig	**33**	**44**	**0**	**0**
Totaal	**7.032**	**998**	**170**	**700**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	6.424	6.556	6.815	7.032	6.487	6.208	6.004
Baten	1.316	935	1.620	998	1.098	1.098	1.098
Saldo lasten en baten	***-5.107***	***-5.622***	***-5.194***	***-6.034***	***-6.034***	***-5.110***	***-4.906***
Toevoegingen aan reserves	249	0	1.010	170	50	50	50
Onttrekkingen aan reserves	401	100	250	700	300	500	300
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***153***	***100***	***-760***	***530***	***530***	***450***	***250***
Gerealiseerd resultaat	**-4.955**	**-5.522**	**-5.954**	**-5.504**	**-5.139**	**-4.660**	**-4.656**

Toelichting

Lasten

De lasten voor 2022 zijn totaal begroot op € 7,0 miljoen. Dit is opgebouwd uit:

- Kosten personeel: € 1,1 miljoen;
- Uitgaven voor evenementen: € 1,0 miljoen;
- Subsidies exclusief herdenken en evenementen: € 1,0 miljoen;
- Uitgaven in het kader van het Fonds Bedrijfsleven: € 0,9 miljoen;
- Uitgaven voor herdenken: € 0,8 miljoen;
- Uitgaven in het kader van ondernemersdienstverlening: € 0,7 miljoen;
- Overige lasten: € 1,5 miljoen.

De totale lasten stijgen ten opzichte van 2021 met € 0,2 miljoen.

Baten
De baten voor 2022 zijn totaal begroot op € 1,0 miljoen. Dit is opgebouwd uit:
- Toeristenbelasting: € 0,5 miljoen;
- Bijdragen en subsidies van derden: € 0,2 miljoen;
- Overige baten: € 0,3 miljoen.

De totale opbrengsten dalen ten opzichte van 2021 met € 0,6 miljoen. Dit komt met name door een daling van de te ontvangen provinciale subsidies met € 0,6 miljoen.

Toevoegingen aan reserves
Aan de Reserve Evenementen wordt € 0,2 miljoen toegevoegd voor het sparen voor evenementen in de toekomst: WK Volleybal en Kroonjaar Slag om Arnhem.

Onttrekkingen aan reserves
- Aan de bestemmingsreserve Evenementen wordt € 0,4 miljoen onttrokken voor uitgaven in het kader van het WK BMX en het WK Volleybal.
- Aan de Algemene Reserve wordt € 0,2 miljoen onttrokken voor uitgaven m.b.t. het Innovatielab; in 2021 is € 0,8 miljoen toegevoegd aan de reserve en deze middelen worden in de jaren 2022 t/m 2025 weer onttrokken aan de reserve.
- Aan de Algemene Reserve wordt € 0,1 miljoen onttrokken voor de uitvoering van het amendement Extra Middelen Accountmanagement.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Facility Point
GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Euregio Rijn-Waal
Recreatieschap Overbetuwe
Economic Board regio Arnhem-Nijmegen
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners
- Economic Board regio Arnhem Nijmegen;
- Ondernemers Kontakt Arnhem (OKA);
- Platform Binnenstad Arnhem (PBA);
- Stichting Arnhemse bedrijventerreinen (StAB);
- Industriepark Kleefse Waard (IPKW);
- GreenBusinessclub Gelderse Poort (GbcGP)
- Overige werklocaties;
- Oost NL;
- Provincie Gelderland;
- VNO NCW;
- Onderwijs- en kennisinstellingen; HAN, Van Hall Larenstein, ROC Rijn IJssel, ArtEZ;
- Stichting Kiemt;
- Stichting Ondernemersfonds Arnhem;
- Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen (TVAN);
- Stichting Citymarketing Arnhem;
- Veluwe op 1;
- Stichting Airnborne Region
- DOCKS (Durven Ondernemen Centraal Klarendal & St. Marten);
- Stichting Atelierbeheer SLAK;
- FDFA;
- Ontwerpersplatform Arnhem (OPA);
- Innovate;
- Schakel 025 -Stroomversneller;
- Verenigd Creatief Arnhem
- Gelrestad Sport.

Subsidies

Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- St. Airborne Museum
- St. Citymarketing Arnhem
- St. Ondernemersfonds Arnhem
- Toerisme veluwe arnhem nijmegen

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Risicobeheersing

Hieronder zijn de risico's genoemd met de grootste financiële impact op de begroting komend vanuit het programma Economie. In de paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen wordt een integraal beeld van de risico's gegeven.

Gemeentebrede risico's

Legesinkomstenderving evenementen

Beleidskaders

- Economische Koers Arnhem;
- Investeringsagenda Arnhem-Nijmegen;
- Evenementenvisie Evenement organiseren - Gemeente Arnhem
- Detailhandelsvisie;
- Mise-en-place - de Arnhemse Horecavisie;
- Arnhem, stad op de kaart in internationaal perspectief/ Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020;
- New Energy made in Arnhem;
- Standplaatsenbeleid;
- Plan van Aanpak Huisvesting Creatieve en Culturele Sector Arnhem.
- Visie Circulaire Economie en Plan van aanpak CE (juli 2021)
- RPW 2021-2024 (juni 2021 - agendapunt 6.10 bijlage 1)
- Visie Nieuwe Haven (juli 2020 - agendapunt 6.1 bijlage 1)
- Economisch beleid - Gemeente Arnhem (aan de raad aangeboden)

Onderwijs

Goed onderwijs is de basis. Wie gemotiveerd naar school gaat en een goede opleiding kan afronden, heeft later zoveel meer kansen. Vandaar dat we extra inzetten op het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten. Zonder diploma op zak krijgen jongeren het zoveel moeilijker. Dat begint al bij de kinderopvang en de peuterspeelzaal. Kinderen maken een goede start en hebben daar hun leven lang profijt van. Vroegtijdig schoolverlaten staat nooit op zichzelf. Vandaar dat we zorgen voor een goede afstemming tussen jeugdhulp en onderwijs en het tijdens en naschools leren.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

Onderwijs: Arnhemmers met dezelfde talenten hebben dezelfde kansen (inclusief onderwijshuisvesting)

Alle kinderen in Arnhem kunnen het onderwijs volgen dat past bij hun mogelijkheden en talenten. Passend onderwijs is op ieder niveau beschikbaar, te beginnen bij de kinderopvang en het peuterspeelzaalwerk. Kinderen maken een goede start en hebben daar hun leven lang profijt van. Preventieve maatregelen worden ontwikkeld en ingezet voor vroegsignalering en later om schooluitval te voorkomen en jongeren een goede aansluiting te bieden op de arbeidsmarkt.

Een goede startpositie op school

Investeringen in de eerste levensjaren van een kind zijn cruciaal voor de verdere ontwikkeling.
Kinderen met een achterstand worden zo vroeg mogelijk gesignaleerd en goed voorbereid op het reguliere onderwijs. Dit gebeurt in de voorschoolse periode in de peuterspeelzalen en de kinderopvang. Deze locaties zijn verder inclusieve locaties, alle kinderen zijn welkom en krijgen er een passend aanbod.
Als kinderen onverhoopt toch met een achterstand aan het onderwijs beginnen, wordt extra ondersteuning geboden om de onderwijskansen van deze kinderen te vergroten. Zo kent Arnhem twee locaties in de stad waar de mogelijkheid is voor asielzoekerskinderen en kinderen van arbeidsmigranten om onderwijs te volgen. Op meerdere scholen zijn er taalschakelklassen. Daarnaast kent Arnhem een Zomer- en Weekendschool en zet Arnhem extra in, met onder andere verlengde leertijd om de gevolgen van de lockdowns door corona te herstellen. Dit sluit ook aan bij de ambities zoals geformuleerd voor de Arnhem-Oost-aanpak.

Doorontwikkeling passende kinderopvang, ontwikkelrecht en onderwijsachterstandenbeleid (OAB)

Voor VVE (Voor- en vroegschoolse educatie) en het ontwikkelrecht kunnen alle peuters 16 uur per week komen. We lopen hiermee voor op landelijke ontwikkelingen. Speerpunten voor komende jaren zijn dat nog meer peuters gebruik maken van het ontwikkelrecht en dat de kwaliteit van de VVE-opvang verder wordt versterkt.
Met Passende Kinderopvang werken we aan inclusieve kinderopvang in de stad. Een stad waar kinderen met een ondersteuningsbehoefte niet naar een specialistisch kinderdagverblijf gaan, maar in hun eigen wijk naar een reguliere kinderopvang kunnen en de specialistische ondersteuning daar wordt geboden. Dit willen we verder uitbreiden naar de buitenschoolse opvang.
Onderwijsachterstandenbeleid vindt plaats op 25 OAB-scholen. Hierbij wordt de ontwikkeling van kinderen in een minder ondersteunende thuisomgeving op school extra ondersteund, onder andere met extra aandacht voor taal.

Aansluiting passend onderwijs en jeugdhulp

Ieder kind heeft recht op een passende plek in het onderwijs. Sommige kinderen hebben hier extra ondersteuning en zorg bij nodig. In 2020 zijn afspraken gemaakt tussen onderwijs en wijkcoaches over de inzet van jeugdhulp op school. Er blijf aandacht nodig voor de afstemming tussen onderwijs en jeugdhulp. Er is sprake van een grijs gebied.

Goede toekomstbestendige (onderwijs)huisvesting

De inzet op onderwijshuisvesting draagt optimaal bij aan kwalitatief goed en toekomstgericht onderwijs.
Na bestuurlijke vaststelling van het Integraal HuisvestingsPlan voor het basisonderwijs in 2017 en het jaarprogramma primair onderwijs 2021 loopt de uitvoering van de huisvestingsprojecten gestaag door. De projecten bevinden zich in verschillende fasen. Volgens planning zal eind 2022 de nieuwbouw van KC Vredenburg (voorheen "De Krakeling") gereed zijn. In hetzelfde jaar wordt gestart met nieuwbouw van Ibn-i Sina - en Parkschool. Tevens zal volgend jaar een aantal nieuwbouw- en uitbreidingsprojecten (Piramide, Panorama, Mozaïek, Johannes, Zyp, Sterrenkring, Heijenoord en Parcivalschool) na afronding van de visiefase in bouwvoorbereiding gaan.
Daarnaast zal onder verantwoordelijkheid van de schoolbesturen uitvoering worden gegeven aan maatregelen ter verbetering van de ventilatie in scholen. Deze maatregelen vallen onder de specifieke uitkering ventilatie scholen (SUVIS).

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Het percentage (doelgroep)peuters dat gebruik maakt van VVE of ontwikkelrecht (verplichte BBV-indicator)		97	86	92	

Eenheid: Doel is om alle peuters met een risico op een taalachterstand (deze kinderen krijgen een VVE- indicatie) te bereiken. Het totaal aantal peuters in Arnhem met deze indicatie was in het schooljaar 2019/2020 488. 2020 staat voor schooljaar 2019/2020.

Bron: Stichting PAS

Minder voortijdig schoolverlaters (VSV)

We streven ernaar de dalende trend van het aantal voortijdig schoolverlaters voort te zetten en we werken toe naar goede kwalitatieve afspraken met partners. Hiermee beogen we de inzet zichtbaar te maken in een verder dalend VSV-percentage.

Uitvoeren van en sturen op het plan voorkomen voortijdig schoolverlaten (VSV)

De aanpak richt zich op de verbetering van de samenwerking, door het netwerk in en om school te versterken. We richten ons bij de aanpak op de doelgroepen waarbij uitval het meeste voorkomt. We hechten veel waarde aan de monitoring van resultaten. Dit stelt ons in staat om de effecten van het VSV-beleid beter in beeld te krijgen en meer grip te krijgen op de VSV-problematiek.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)		2,9%	2,7%	2,5%	
Eenheid: % voortijdig schoolverlaters van totaal aantal leerlingen					
Bron: DUO (verplichte BBV-indicator)					
Voortijdige schoolverlaters VO		0,95%	0,83%	0,61%	
Eenheid: % voortijdig schoolverlaters van totaal aantal leerlingen in het VO					
Bron: DUO					
Voortijdige schoolverlaters MBO		7,2%	7,2%	6,4%	
Eenheid:% voortijdig schoolverlaters van totaal aantal leerlingen in het MBO					
Bron: DUO					

Betere onderlinge samenwerking van partners gericht op VSV

We streven naar gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle betrokken partijen om ervoor te zorgen dat, wanneer een jongere in beeld komt met een hulpvraag, er niet eerder losgelaten mag worden voordat de juiste hulp of ondersteuning is ingezet. Hiermee voorkomen we dat jongeren tussen wal en schip vallen.

Organiseren van netwerkbijeenkomsten

Twee keer per jaar organiseren we een lokale VSV-bijeenkomst waarbij alle partijen vanuit het VSV-netwerk worden uitgenodigd. We bespreken daar nieuwe ontwikkelingen en maken samenwerkingsafspraken om doelgerichter en efficiënter VSV aan te pakken.

Betere uitstroom vanuit het onderwijs naar de arbeidsmarkt

We streven ernaar jongeren te begeleiden die uitstromen uit het voorgezet speciaal onderwijs, praktijk onderwijs VMBO, Entree opleiding en uitvallers op MBO niveau 2 naar een vervolgopleiding. Als een vervolgopleiding geen optie is, begeleiden we deze jongeren naar werk.

Opstellen en uitvoeren regionale aanpak Jeugdwerkloosheid

In samenwerking met onderwijs en het Regionale Meld en Coördinatiepunt (RMC) ontwikkelen we een regionale aanpak Jeugdwerkloosheid. Voor jongeren met een moeizame start op de arbeidsmarkt, bieden we ondersteuning bij een stap naar vervolgonderwijs of werk.

BBV- indicatoren (niet gekoppeld aan een doel)

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Absoluut verzuim	0,5	1,1	1,8		

Eenheid: Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar. De cijfers van Ingrado hebben betrekking op schooljaren. De periodeaanduiding "2019" staat voor schooljaar "2018/2019". Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar.

Bron: Ingrado

Relatief verzuim	27	26	32

Eenheid: Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar.
De cijfers van Ingrado hebben betrekking op schooljaren. De periodeaanduiding "2019" staat voor schooljaar "2018/2019".

Bron: Ingrado

Doelen en budgetten

Hieronder geven we een indicatief inzicht van de relatie tussen doelen en budgetten.

Begroting 2022 per ambitie en doel	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Arnhemmers met dezelfde talenten hebben dezelfde kansen	**19.603**	**2.490**	**8.960**	**7.766**
Een goede startpositie op school	17.646	954	8.960	7.766
Kansen voor de toekomst	1.957	1.536	0	0
Overig	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**19.603**	**2.490**	**8.960**	**7.766**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	19.216	18.895	19.807	19.603	20.900	22.296	23.687
Baten	2.971	2.395	2.617	2.490	2.490	2.490	2.490
Saldo lasten en baten	***-16.245***	***-16.499***	***-17.190***	***-17.113***	***-17.113***	***-19.806***	***-21.197***
Toevoegingen aan reserves	8.187	8.004	8.371	8.960	8.201	7.094	7.181
Onttrekkingen aan reserves	6.473	6.922	7.307	7.766	7.944	8.334	9.212
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-1.714***	***-1.082***	***-1.065***	***-1.194***	***-1.194***	***1.240***	***2.031***
Gerealiseerd resultaat	**-17.959**	**-17.581**	**-18.255**	**-18.307**	**-18.666**	**-18.566**	**-19.166**

Toelichting

Lasten

De lasten voor 2022 zijn begroot op € 19,6 miljoen. De verdeling van deze post is als volgt:

- Onderwijshuisvesting: € 13,6 miljoen;
- Bovenwettelijk onderwijs (voornamelijk Natuurcentrum): € 2,2 miljoen;
- Onderwijsachterstandenbeleid: € 1,8 miljoen;
- Volwasseneneducatie (inclusief laaggeletterdheid): € 1,7 miljoen;
- Overige lasten: € 0,3 miljoen.

Het totale budget stijgt ten opzichte van 2021 met € 0,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt het wegvallen van incidentele lasten in 2021 voor voortijdig schoolverlaten.

Baten

Voor de baten is (evenals in 2021) een budget geraamd van € 2,5 miljoen. Dit bedrag bestaat uit:

- Rijksinkomsten voor volwasseneneducatie: € 1,5 miljoen;
- Opbrengsten verhuur panden: € 0,9 miljoen;
- Overige opbrengsten: € 0,1 miljoen.

Toevoegingen aan reserves
In 2022 wordt voor € 8,8 miljoen toegevoegd aan de bestemmingsreserve voor de dekking van kapitaallasten voor onderwijshuisvesting en voor € 0,2 miljoen aan de bestemmingsreserve onderhoud vastgoed.

Onttrekkingen aan reserves
In 2022 wordt voor € 7,7 miljoen onttrokken aan de bestemmingsreserve voor de dekking van kapitaallasten voor onderwijshuisvesting en voor € 0,1 miljoen aan de bestemmingsreserve onderhoud vastgoed.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Op alle gebieden wordt nauw samengewerkt met besturen en medewerkers van onderwijs (primair onderwijs (PO), voortgezet onderwijs (VO), (voortgezet) speciaal onderwijs (V)SO, middelbaar beroepsonderwijs (MBO) en hoger beroepsonderwijs (HBO), voorschoolse voorzieningen, kinderopvang, maatschappelijke partners en sociaal ondernemers.
In de uitvoering worden maatschappelijke partners betrokken.

Subsidies

Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- De Onderwijsspecialisten
- IVIO-Opleidingen
- Rijn Ijssel Roc
- St. Natuurcentrum Arnhem
- St. Peutercentra Arnhem
- St. PRAGO

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Risicobeheersing

Hieronder zijn de risico's genoemd met de grootste financiële impact op de begroting komend vanuit het programma Onderwijs. In de paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen wordt een integraal beeld van de risico's gegeven.

Gemeentebrede risico's

Ontbrekende dekking voor het IHP-VO
Mogelijke constructiefout Stedelijk Gymnasium
BTW Natuurcentrum
Vloer Leerpark Presikhaaf

Beleidskaders

- Subsidieregeling Aanpak voortijdig schoolverlaten;
- Plan van aanpak voortijdig schoolverlaten Arnhem 2021 tot en met 2024;
- Jaarprogramma onderwijshuisvesting 2020;
- Herstelagenda; Arnhemse aanpak onderwijs;
- Subsidieregeling Voorschools Aanbod Arnhem;
- Raadsvoorstel en -besluit Verzelfstandiging Natuurcentrum Arnhem;
- Raadsbesluit om gemeentelijke leerplichttaken regionaal uit te voeren;
- Raadsbesluit om RMC-taken / Team VSV onder te brengen bij het RBL;
- Raadsbesluit d.d. 6 november 2017 wijziging MGR sociaal domein;
- Integraal huisvestingsplan primair onderwijs Arnhem 2017-2026.

Cultuur

Arnhem bruist van de creativiteit en talent. Een stad met een rijk en divers cultureel aanbod is aantrekkelijker om te wonen, te werken en te verblijven. Onze inzet is daarom dat we blijven werken aan de verdere ontwikkeling van ons culturele aanbod. We stimuleren culturele instellingen om meer mensen in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Om zoveel mogelijk mensen te laten meedoen. Cultuur is er immers voor iedereen. En we stimuleren cultuurmakers te innoveren en nieuwe dingen uit te proberen. Daar hoort bij dat we zorgen voor voldoende ateliers, oefenruimtes en presentatiemogelijkheden in de stad. Daarnaast verdient cultuurhistorisch erfgoed een prominente plek in de stad. Mensen moeten het kunnen zien, er meer over te weten kunnen komen en kunnen beleven. Ook dit zorgt voor een aantrekkelijke stad.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

Kunst en cultuur verlevendigt de stad en verbindt Arnhemmers met elkaar

Cultuur prikkelt de verbeelding en zet aan tot denken. We blijven de ontwikkeling en vernieuwing van ons culturele aanbod en de vele makers in de stad stimuleren, proberen meer mensen in aanraking te brengen met kunst en cultuur en er voor te zorgen dat meer mensen gaan participeren. Dat staat centraal in de cultuurnota Stroom (2012), de tussentijdse evaluatie Arnhem Stroomt Door (2016) en de actualisatie: STROOMversnelling (2020). Met de laatste is aangesloten op actuele ontwikkelingen die van invloed zijn op het culturele klimaat in Arnhem en willen we de makers en de culturele organisaties in staat stellen deze uitdagingen aan te gaan en zich nog krachtiger en diverser te manifesteren in de stad. Daarvoor is en wordt gewerkt aan de uitvoering van negen actiepunten. Deze spitsen zich toe op: versterking van het makersklimaat (meer budget, voldoende speelplekken, ateliers en repetitie- en oefenruimten, een gezonde arbeidsmarkt); kunst in de openbare ruimte; de verbinding van cultuur en welzijn; cultuur in de wijken; de culturele samenwerking in de regio Arnhem Nijmegen (025) en de codes Fair Practise, Diversiteit & Inclusie en Governance. Op deze manier willen we kunst en cultuur nog meer laten bijdragen aan de sociaal-maatschappelijke, economische en ruimtelijke opgaven én ontwikkeling van Arnhem.

Met de versoepelingen van begin juni is de culturele sector weer vol in beweging gekomen. Voorstellingen en exposities zijn weer te bezoeken door onze inwoners en bezoekers, culturele festivals zijn georganiseerd en ook de amateurkunst is weer opgestart. Dat het wel spannend is en blijft, blijkt begin juli uit het gedeeltelijk terugdraaien van de versoepelingen met onder andere gevolgen voor de festival- en evenementensector.

De gevolgen van de coronacrisis, waarbij de sector door de landelijke coronamaatregelen steeds hard wordt geraakt, zullen ook in 2022 en verder voelbaar zijn. Denk aan herstel van het publieksbereik en participatie, planning van producties, interen op reserves waardoor er geen ruimte is voor investeringen. Maar ook de positie van de makers en de zzp'ers in de kunsten. Een punt van zorg is een mogelijke 'braindrain' in de culturele sector, doordat mensen ander werk zijn gaan doen. Hierdoor wordt de noodzaak vergroot voor een goede arbeidsmarktagenda voor de culturele sector, waarbij zowel aandacht is voor een eerlijke betaling als voor meer scholingsmogelijkheden. De komende tijd blijft in het teken staan van herstel en van maatregelen om de sector weerbaarder te maken. In de gemeentelijke steunpakketten, waarvoor we ook de rijkscoronamiddelen inzetten, ligt de nadruk steeds meer op innovatie & transitie: het stimuleren van nieuwe vormen van samenwerking en publieksbenadering en andere verdienmodellen. Hiervoor is een aantal tijdelijke subsidieregelingen van kracht. Daarbij kijken we niet alleen naar de stad maar werken we ook samen in onze Cultuurregio 025 waarbij uitgangspunt is om het culturele aanbod voor onze inwoners en publiek zoveel mogelijk te borgen.

Mocht het ook in 2022 nodig zijn om onze coulancemaatregel op het gebied van subsidies voort te zetten, dan zullen we dit bezien op basis van de actuele ontwikkelingen. In dat geval is het uitgangspunt dat onze subsidies op hetzelfde niveau blijven, en we met onze basis- en meerjarenvoorzieningen op basis van ingediende jaarplannen en -begroting in overleg treden over minder, of andere, prestaties.

Verbreding van cultuurbereik en participatie

Cultuur is van en voor iedereen. We streven ernaar de toegankelijkheid en bereikbaarheid van kunst en cultuur in de breedte te vergroten en daarmee actieve en passieve cultuurdeelname te stimuleren. Dit komt de persoonlijke ontwikkeling van mensen ten goede, maar is ook voor de ontwikkeling van de lokale en regionale samenleving belangrijk.

Cultuur is van en voor iedereen

We blijven samen met partners uitvoering geven aan het Convenant Cultuureducatie Primair Onderwijs 2015 - 2023 en gaan in overleg over een vervolg op dit convenant. In het kader van het landelijke programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) 2021-2024 is een van de pijlers om cultuureducatie te verbreden naar het buitenschoolse onderwijs en een koppeling te realiseren met het voortgezet onderwijs. Onderdeel van CmK is Meer muziek in de Klas waarvoor in 2021 een muziekakkoord is gesloten voor de regio Gelderland-Midden, waarin de ondertekenende partijen afgesproken hebben zich in te zetten om de kwaliteit van het muziekonderwijs in het basisonderwijs te borgen en te versterken. De financiële dekking van het aandeel van de gemeente in het programma CmK is structureel begroot binnen de cultuurbegroting (in de subsidie voor Rozet).
In 2021 is het tweejarig programma Age Friendly Cultural Cities, bedoeld om de deelname aan cultuur door ouderen een impuls te geven, met een half jaar vertraging vanwege corona afgerond. Samen met de partners onderzoeken wij hoe wij de (succesvolle) resultaten voor de jaren vanaf 2022 kunnen borgen. We blijven gebruik maken van de landelijke regeling combinatiefunctionarissen om deelname aan cultuur voor iedereen mogelijk te maken en cultuuraanbieders te ondersteunen en duurzaam te versterken. Activiteiten in de wijken van onder andere Rozet worden in reguliere contactmomenten vooraf afgestemd en achteraf geëvalueerd met de teams Leefomgeving.

Versterken lokale media

Sterke lokale media zijn essentieel voor het functioneren van de lokale democratie. We zijn een tweejarige proef met een lokaal mediafonds gestart en hebben daarvoor € 130.000 beschikbaar gesteld. In september 2021 ontvangt de gemeente een tussenrapportage Streekomroep Midden Gelderland (voormalig RTV Arnhem)over de ingezette verbeteringen. Op basis daarvan wordt een voorstel voor een mogelijke structurele bijdrage gedaan. Momenteel ontvangt de Streekomroep een extra bijdrage van € 100.000. Zowel het mediafonds als de extra bijdrage voor de Streekomroep komen uit de rijkscoronamiddelen. De zoektocht naar structurele financiële middelen voor lokale media zetten we voort. Zodat we voor het einde van het eerste jaar Streekomroep Midden Gelderland en voor het einde van de pilot met het lokaal mediafonds, bij gebleken succes, kunnen voorzetten (amendement 20A97 Versterken lokale media).

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Rapportcijfer culturele voorzieningen		7,5			
Eenheid: Gemiddelde waardering voor het aanbod van culturele voorzieningen op een schaal van 0 tot 10					
Bron: Binnenstadsmonitor (tweejaarlijks, door corona vertraging)					
Waardering aanbod culturele voorzieningen	41%		41%		
Eenheid: % (helemaal) eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende voorzieningen voor culturele activiteiten					
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijs)					

Versterking van de culturele infrastructuur

Arnhem onderscheidt zich van andere steden door een complete keten educatie-productie-presentatie in nagenoeg alle kunstvormen. Daarin blijven we investeren. Dit is een belangrijke randvoorwaarde voor de doorstroming en vernieuwing van talent, van amateur tot professional.

Stimulering van het makersklimaat

Arnhem is een stad van makers waar talent zich kan ontwikkelen, kan doorgroeien en professionaliseren. Arnhem kent een subsidiegebouw dat zowel laagdrempelig is als groei stimuleert, en we zorgen voor voldoende voorzieningen (podia en presentatiemogelijkheden) en randvoorwaarden als ateliers, repetitieruimte en regelgeving. Daar hoort bij dat we ondernemerschap en professionalisering zoveel mogelijk stimuleren. Schakel 025, het platform dat het culturele veld in de volle breedte ondersteunt en verbindt door het delen van kennis over de beroepspraktijk, onderzoekt verdere samenwerking en het mogelijk samengaan met Cultuur Academy in Nijmegen, dat zich richt op persoonlijk leiderschap en vakmatige ontwikkeling van cultuurprofessionals. Samen wordt één programma in de Cultuurregio 025 vormgegeven waarbij focus ligt op het delen van kennis, nieuwe energie en een sterke culturele sector.
Daarnaast is er sinds 2021 extra aandacht voor het verstrekken van kunstopdrachten, gericht op kunst in de openbare ruimte. Dit maakt een stad aantrekkelijker voor inwoners en bezoekers maar kan ook bijdragen aan actuele maatschappelijke thema's waar we als stad aan werken. Het verstrekken van opdrachten zorgt voor een versterking van het makersklimaat.
De Arnhemse modepartners, ArtEZ, State of Fashion, Fashion + Design Festival Arnhem (FDFA), Museum Arnhem en Rijn IJssel, hebben een gezamenlijke strategie opgesteld om het bewustzijn over de huidige uitdagingen in het modesysteem te vergroten en alternatieve ontwerppraktijken een podium te bieden. Met ondersteuning van de gemeente wordt deze vertaald in een meerjarenuitvoeringsprogramma. De strategie sluit aan op onze eigen ambities om het mode-ecosysteem in Arnhem en regio te versterken en mode steviger te verbinden met maatschappelijke opgaven, zoals duurzaamheid, circulaire economie en inclusie.

Zorg voor voldoende ateliers, oefenruimtes en presentatiemogelijkheden in de stad

De culturele en creatieve sector is van grote toegevoegde waarde voor onze stad. De werkgelegenheid in de sector groeit, waardoor de wachtlijsten voor huisvesting oplopen. Het tijdelijke aanbod neemt tegelijkertijd af, en de groei van nieuw aanbod vlakt af. We geven uitvoering aan het door de raad vastgestelde 'plan van aanpak huisvesting creatieve en culturele sector' en daarmee willen we 12.000 m2 permanente werkruimte voor de sector realiseren in de periode 2021-2024. Concreet wordt er op dit moment gekeken naar de voormalige school op de Doorwerthlaan 2, in Presikhaaf. Het gaat hier om circa 2.500 m2.

Profilering en vitalisering van het culturele klimaat

We zetten in op het versterken en behouden van de toppositie die Arnhem heeft als cultuur- en creatieve stad en dragen zo bij aan werkgelegenheid, innovatie en een aantrekkelijk vestigings- en woonklimaat. Daarbij is ook onze rol, positie en samenwerking in de brede regio van belang.

Toekomstbestendige huisvesting van Museum Arnhem, onze Rijksgezelschappen Oostpool en Introdans en het Stadstheater

Toekomstbestendige huisvesting van onze belangrijke culturele instellingen is van groot belang zodat zij kunnen inspelen op de veranderende samenleving en zo relevant blijven voor hun bestaande en toekomstige publiek. Het vernieuwde Museum zal naar verwachting in de eerste helft van 2022 haar deuren openen. De collectie wordt dan ook ondergebracht in het nieuwe depot. Het museum heeft de tijdelijke sluiting benut om een groot collectieregistratie-project uit te voeren. De eindrapportage zal de nulmeting vormen voor het beheer van de collectie vanaf 2021. De collectiebeheerovereenkomst tussen gemeente en museum wordt geactualiseerd.

Wat betreft de huisvesting van onze rijkgezelschappen Oostpool, Introdans en het Stadstheater (Lauwersgracht Alliantie): dit loopt al meerdere jaren, is zeer complex en kost meer tijd. Er wordt gewerkt aan een definitief voorstel waarvoor het raadsbesluit en amendement uit december 2020 het uitgangspunt is. Na het raadsbesluit op 16 december 2020 is de samenwoonvariant, in samenwerking met de culturele partners, verder uitgewerkt in de vorm van een concept Programma van Eisen (PvE). Deze uitwerking is nagenoeg afgerond. Naar aanleiding van deze uitwerking blijkt dat de geschatte kosten oplopen tot meer dan 100 miljoen euro. Dit past niet binnen de door gemeenteraad vastgestelde financiële kaders, ook het college acht dit bedrag te hoog. De conclusie van het college is dan ook dat er een nieuw raadsvoorstel zal moeten worden voorbereid. De raad is eind september 2021 aanvullend over deze ontwikkeling geïnformeerd middels een raadsbrief.

Versterking van de (samenwerking in de) cultuurregio 025

De samenwerking in Cultuurregio 025 is steeds intensiever en heeft juist door de coronacrisis een versnelling gekregen, onder andere door de vraag van provincie aan regio's om een transformatievoorstel in het kader van de coronacrisis op te stellen. Cultuur maakt nu integraal onderdeel uit van de regionale opgave van de 'Ontspannen Regio' van de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen. De basis wordt gevormd door het transformatievoorstel. De uitvoering wordt ter hand genomen samen met onze regiogemeenten, culturele instellingen en 025-makelaar, zoals het opstellen van een door alle regiogemeenten en de culturele sector gedragen visie op de versterking van de regionale culturele infrastructuur. Met de provincie zijn en blijven we in overleg over haar rol en bijdrage aan onze regionale ambities.

De Cultuurregio 025 neemt actief deel aan het structureel overleg van de stedelijke regio's met ministerie OCW, IPO en VNG. De komende periode zijn onder andere de evaluatie van de stedelijke regio's, innovatie & transitie van de sector, de codes van de culturele sector en de ontwikkeling van het landelijk cultuurbestel belangrijke onderwerpen.

Erfgoed levert een bijdrage aan een aantrekkelijke stad om in te wonen, te werken, te winkelen en te recreëren

Het Arnhem van nu is het resultaat van een lange ontwikkelingsgeschiedenis. Deze geschiedenis is dagelijks en vrijwel overal te ervaren en bepaalt voor een belangrijk deel het aanzien van de stad. Het aanwezige erfgoed is in meerdere opzichten betekenisvol en waardevol. In cultuurhistorisch opzicht weerspiegelt het erfgoed de geschiedenis van de stad. Dit erfgoed is niet reproduceerbaar en van onvervangbare waarde. Erfgoed vertegenwoordigt daarnaast identiteitswaarde. Het karakter van een buurt of stad maakt dat mensen zich er thuis of ermee verbonden voelen. Vaak gaat dat om plekken en/of gebouwen, maar ook de verhalen die hierbij horen en eigen belevingen zorgen hiervoor. Erfgoed is ook van belang voor de stadseconomie. Het historische karakter van de binnenstad is een belangrijke basis voor het aantrekkelijke winkel- en verblijfsklimaat. Bezoek aan de binnenstad leidt tot bestedingen. Monumentale parken worden intensief gebruikt en trekken mensen en bedrijven aan die zich graag in de buurt van zo'n park willen vestigen. Erfgoed draagt kortom bij aan een aantrekkelijk klimaat voor bewoners, ondernemers en bezoekers van de stad.
Het is de ambitie om goede erfgoedzorg, niet alleen door bescherming van cultuurhistorisch waardevolle objecten, vooral ook vorm te geven door kennisoverdracht, enthousiasmering en behoud door ontwikkeling. Dit doen we om de cultuurhistorische factor een zichtbare en samenhangende rol te geven in stedelijke ontwikkeling.

Beschermen, herbestemmen en zichtbaar maken van cultuurhistorisch erfgoed

Het Arnhemse erfgoedbeleid richt zich op behoud en versterking van cultuurhistorische waarden en helpt hiermee bij te dragen aan een aantrekkelijke stad om in te wonen, te werken, te winkelen en te recreëren. Dit wordt bereikt door:

- Cultuurhistorie als inspiratiebron op te nemen in ontwerpopgaven en gebiedsprocessen, hier vorm aan te geven in (ruimtelijke) plannen en projecten waardoor cultuurhistorie zichtbaar en beleefbaar wordt gemaakt. Een voorbeeld is Kamp Koningsweg Noord waarvoor het militair verleden een belangrijk uitgangspunt is.
- (Her-)bestemming van cultuurhistorisch erfgoed, door dit erfgoed een duurzame bestemming te geven en daardoor voor de stad te behouden. Te denken valt hierbij aan de Eusebiuskerk. De restauratie is mede bekostigd door rijkssubsidie en bij de verlening hiervan speelden herbestemmingsplannen een belangrijke rol. Als 'huiskamer' van de stad is een gerestaureerde Eusebiuskerk klaar voor de toekomst. Andere voorbeelden zijn de Walburgiskerk en Ambachtsschool (Boulevard Heuvelink) waarin respectievelijk residenties en een wooncomplex worden of zijn gerealiseerd.
- Het cultuurhistorische erfgoed duurzaam te beschermen, waar de kwetsbaarheid ervan dit noodzakelijk maakt, bijvoorbeeld door plantoetsing en vergunningverlening. Te denken valt hierbij aan de restauratie van het Bio-Herstellingsoord en renovaties van wederopbouwarchitectuur.
- Kennis over het Arnhemse erfgoed toegankelijk te maken en daarmee het publieksbereik en draagvlak voor het behoud van cultuurhistorisch erfgoed te vergroten, bijvoorbeeld door advisering, erfgoedpublicaties, organiseren van lezingen en tentoonstellingen en het onderhouden van Planon, een extern te raadplegen monumentendatabase.

Bescherming en herbestemming van cultuurhistorisch erfgoed

Bescherming van cultuurhistorisch erfgoed maakt deel uit van het dagelijkse werk en wordt doorlopend vormgegeven door vergunningverlening en kennisoverdracht, het leveren van bijdragen aan bestemmingsplannen en deelname in projectgroepen ter voorbereiding op de Omgevingswet. In die projectgroepen is erfgoed/het Arnhemse historische DNA (als input voor de Omgevingsvisie) als mede kwaliteitsbepalend bij ruimtelijke ontwikkelingen gepositioneerd. Herbestemmingen worden eveneens afgewogen binnen het kader van de vergunningverlening, met oog voor kansen die deze kunnen bieden. In de monumentenzorg is grote aandacht voor verduurzaming. Hierbij is het van belang duurzaamheidsmaatregelen te treffen zonder dat cultuurhistorische waarden wezenlijk worden aangetast. Hiervoor wordt landelijk kennis ingewonnen en worden adviezen verstrekt. Bovendien zal het komende jaar verder worden gewerkt aan een beleidskader voor verduurzaming van cultuurhistorisch erfgoed. Andere speerpunten zijn het opstellen van een kerkenvisie en het in kaart brengen van gebieden waar erfgoedwaarden nog niet voldoende in beeld zijn, maar waar mogelijk wel beschermingsvraagstukken spelen. Toetsingskaders voor de archeologie van de Tweede Wereldoorlog zijn gereed en worden voorgelegd voor bestuurlijke afstemming.

Zichtbaar en beleefbaar maken van erfgoed

- Erfgoed wordt waar mogelijk zichtbaar en beleefbaar gemaakt in de stad. Stichting Eusebius Arnhem en de gemeente staan bijvoorbeeld in nauw contact als het gaat om de programmering van de gegraven verbindingsgang tussen de grafkelder van hertog Karel van Gelre en de crypte van de 10e-eeuwse Sint Maartenskerk.
- In projecten gaan wij ontwikkelkansen in projecten agenderen, stakeholders enthousiasmeren en kennis overdragen. Projecten waar dit speelt of op korte termijn kan gaan spelen zijn Meinerswijk fase 2, het Cobercoterrein en De Hes.
- In 2021 is het nominatiedossier voor de Limes aan UNESCO aangeboden. Op 27-7-2021 neemt het werelderfgoedcomité een besluit over de status. Bij een positief besluit start een regionaal 'Limesjaar' ter viering ervan.
- Met behulp van het onderzoek naar functie-scenario's voor de historische kelders wordt gezocht naar een toekomstbestendige herbestemming van dit complex.
- Er wordt Arnhems vondstmateriaal voor archeologische tentoonstellingen geleverd.
- De Open Monumenten Dag wordt ondersteund, onder meer door het geven van rondleidingen en ambtelijk advies.

Ontsluiting van kennis over erfgoed

- Planon, de monumentendatabase die raadpleegbaar is voor monumenten- en andere erfgoedgegevens, wordt, nu hij geactualiseerd is, beheerd, bijgehouden en verder ontsloten.
- Ondersteuning van Stichting Monuscript die jaarlijks boeken uitbrengt in de Arnhemse Monumenten Reeks. In het najaar verschijnt een uitgave over Schaarsbergen.
- Op grond van het geschreven projectplan wordt gestart met het publieksboek archeologie zuidelijke binnenstad. Een uitgever is geselecteerd en als eerste stap wordt een historisch kader vervaardigd. Van start tot publicatie van het publieksboek neemt het proces twee jaar in beslag.
- Rapporten van het archeologische onderzoek ter hoogte van Schuytgraaf Veld 1, Nieuwstraat en Jansplaats komen gereed. Hieraan zijn lezingen gekoppeld.
- De archeohotspot, die in oktober 2020 een herstart beleefde, wordt verder vormgegeven, opengesteld en doorontwikkeld naar een 'archeolab'.
- Archeologisch onderzoek in de stad gaat gepaard met berichtgeving en publiciteit.

Regisseren en uitvoeren van archeologisch onderzoek en archeologisch depotbeheer

- Naar de kwaliteit van het Romeinse grafveld in Schuytgraaf wordt een monitoringsonderzoek uitgevoerd. Dit wordt gecombineerd met proefsleuvenonderzoek om het grafveld beter te kunnen begrenzen.
- Depotbeheer: er wordt verder gewerkt aan het digitaliseren van vondstgegevens met het oog op ontsluiting van het depot. Er is zicht op een applicatie om registratie definitief onder te brengen.
- Bij archeologische projecten wordt vooral ook de regierol aangenomen. Projecten doen zich voor in zowel de historische binnenstad als daarbuiten.

Regioadvisering archeologie

De gemeente Arnhem werkt met zeven omliggende gemeenten samen in regionaal verband. De regio-archeoloog adviseert de gemeenten doorlopend over het meenemen van archeologie in ruimtelijke ontwikkelingen en het beleefbaar maken ervan, formuleert beleid en toetst rapporten en overige adviesdocumenten. De regio-archeologie wordt gefinancierd door de omliggende gemeenten en provinciale subsidie. In 2021 is vanuit de provincie subsidie beschikbaar gesteld tot en met 2024.

Doelen en budgetten

Hieronder geven we een indicatief inzicht van de relatie tussen doelen en budgetten. Door de samenhang van diverse doelen worden diverse budgetten doeloverstijgend ingezet. In deze gevallen is het totale budget voor de doelen bij het bovenste doel weergegeven en is bij de onderstaande doelen geen bedrag opgenomen.

Begroting 2022 per ambitie en doel	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Kunst en cultuur verlevendigt de stad en verbindt Arnhemmers met elkaar	**33.294**	**5.920**	**1.140**	**821**
Verbreding van cultuurbereik en participatie	21.417	5.920	687	802
Versterking van de culturele infrastructuur	11.877	0	453	19
Profilering en vitalisering van het culturele klimaat				
Erfgoed levert een bijdrage aan een aantrekkelijke stad om in te wonen, te werken, te winkelen en te recreëren.	**1.386**	**576**	**237**	**198**
Beschermen, herbestemmen en zichtbaar maken van cultuurhistorisch erfgoed	1.386	576	237	198
Overig	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**34.680**	**6.496**	**1.377**	**1.018**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	32.652	32.670	36.121	34.680	36.108	36.103	36.079
Baten	5.575	6.381	5.995	6.496	6.496	6.496	6.496
Saldo lasten en baten	***-27.077***	***-26.289***	***-30.127***	***-28.185***	***-28.185***	***-29.607***	***-29.583***
Toevoegingen aan reserves	1.197	1.208	1.256	1.377	1.411	1.446	1.501
Onttrekkingen aan reserves	1.186	837	1.938	1.018	893	868	905
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-10***	***-370***	***682***	***-359***	***-359***	***-577***	***-597***
Gerealiseerd resultaat	**-27.087**	**-26.659**	**-29.445**	**-28.543**	**-30.130**	**-30.185**	**-30.180**

Toelichting

Lasten

De lasten voor 2022 zijn totaal begroot op € 34,7 miljoen. Dit is opgebouwd uit:

- Subsidies en gemeenschappelijke regelingen: € 24,9 miljoen;
- Kapitaallasten: € 5,2 miljoen;
- Uitgaven voor vastgoed: € 2,3 miljoen;
- Kosten personeel: € 0,9 miljoen;
- Overige kosten: € 1,4 miljoen.

De totale lasten dalen ten opzichte van 2021 met € 1,4 miljoen. In 2021 was sprake van een extra kostenpost binnen cultuur van € 3,3 miljoen wegens corona. Verder is in 2022 € 1,2 miljoen extra begroot voor kapitaallasten van het nieuwe Museum Arnhem.

Baten

De baten voor 2022 zijn totaal begroot op € 6,5 miljoen. Dit is opgebouwd uit:

- Verhuur panden en accommodaties: € 6,5 miljoen.

De totale opbrengsten stijgen ten opzichte van 2021 met 0,5 miljoen. Dit komt door de huuropbrengst van het nieuwe Museum Arnhem (€ 0,5 miljoen).

Toevoegingen aan reserves

In 2022 wordt voor totaal € 1,4 miljoen toegevoegd aan de reserves.

- € 0,9 miljoen wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve Onderhoud Vastgoed;
- € 0,3 miljoen wordt toegevoegd aan de Algemene Reserve;
- € 0,2 miljoen wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve Cultureel Vastgoed.

Onttrekkingen aan reserves

In 2022 wordt voor totaal € 1,0 miljoen onttrokken aan de reserves.

- € 0,7 miljoen wordt onttrokken aan de bestemmingsreserve Onderhoud Vastgoed;
- € 0,3 miljoen wordt onttrokken aan de bestemmingsreserve Cultureel Vastgoed.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Cultuur

De culturele basis- en meerjarenvoorzieningen, het culturele middensegment en makers tot aan de amateurkunstverenigingen.

Erfgoed

- Provincie Gelderland;

- Rozet;
- Museum Arnhem;
- Stichting Monuscript;
- Stichting Open Monumenten Dag;
- Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland (AWN), afdeling 17;
- Deelnemende gemeenten regio-archeologie (Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Westervoort, Zevenaar).

Subsidies

Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- St. Eusebius
- St. Focus Filmtheater
- St. Het Huis van Puck
- St. Introdans
- St. Jacobiberg
- St. KAB Posttheater
- St. Luxor Live
- St. Museum Arnhem
- St. Musis en Stadstheater
- St. Productiehuis Plaatsmaken
- St. Rijnstad
- St. Rozet
- St. SLAK
- St. Sonsbeek & State of Fashion
- St. Streekomroep Middel Gelderland
- Stichting Schakel025

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Risicobeheersing

Hieronder zijn de risico's genoemd met de grootste financiële impact op de begroting komend vanuit het programma Cultuur. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de reeds bestaande risico's en de risico's als gevolg van de coronacrisis. In de paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen wordt een integraal beeld van de risico's gegeven.

Gemeentebrede risico's

Stadstheater/Lauwersgracht alliantie
Exploitatie gesubsidieerde partijen
Investeren binnenstad

Corona risico's

Cultuur; Extra steun culturele instellingen en kunstenaars

Beleidskaders

- Kadernota ‘STROOM – cultuurbeleid Arnhem’;
- Tussenevaluatie 'Arnhem, Stroomt Door', 2016;
- STROOMversnelling: actualisatie cultuurbeleid, 2020;
- Cultuurprofiel 025 Arnhem Nijmegen;
- Erfgoedagenda gemeente Arnhem.

Participatie en armoedebestrijding

De beste manier om mee te kunnen doen is het hebben van betaald werk. Wanneer je werkt en in je eigen onderhoud kunt voorzien, ben je niet meer afhankelijk van anderen en kun je zelf beslissen hoe je leven er uit ziet. Voor veel Arnhemmers is dat geen gemakkelijke opgave. Zij hebben, naast armoede, een afstand tot werk. Zij kunnen geen werk vinden of behouden, hebben geen of niet de juiste opleiding of hebben een fysieke of sociale beperking waardoor het moeilijker is een passende baan te vinden. Wij vinden het belangrijk dat meer Arnhemmers werk vinden en kunnen behouden. Het liefst een betaalde baan, maar om daar te komen zetten we ook in op werkervaringsplaatsen, leerbanen, activerend werk of begeleid werk. Zodat iedereen de kans krijgt om mee te doen en op termijn zo zelfstandig mogelijk kan leven. Nu is deze inzet belangrijker dan ooit: de coronacrisis zorgt er voor dat de komende tijd nog meer Arnhemmers onze hulp nodig hebben. Juist nu moeten we investeren in werk, werk en nog eens werk. En investeren in opleiding, trainingen, werkervaring, stages, belemmeringen opheffen, werkgevers ontlasten en zo meer. Voor diegenen die een klein duwtje in de rug nodig hebben, maar we moeten juist nu ook zeker investeren in die Arnhemmers die langduriger begeleiding nodig hebben om duurzaam aan het werk te kunnen gaan. Werkgevers spelen een belangrijke rol bij het bieden van deze kansen. Daarom ondersteunen we hen bij het inrichten van hun werk zodat meer werkzoekenden op de arbeidsmarkt een plek vinden. Met advies, met het vinden van geschikte kandidaten voor hun vacatures, met ondersteuning om werk passend te maken, of met tijdelijk werkgeverschap. Zo zorgen wij er voor dat er meer Arnhemmers kunnen uitstromen uit de uitkering en dat het voor steeds minder mensen nodig is om van een uitkering afhankelijk te zijn.

Armoede is meer dan 'geen geld hebben'. Armoede betekent vaak niet meer mee kunnen doen. Met sporten, met evenementen, met de buurt. Armoede zorgt voor veel problemen, van stress tot sociale uitsluiting. Het is een negatieve spiraal waaraan het lastig is je te ontworstelen. Daarnaast is 'Arnhemmers schuldenvrij' onze ambitie. Dat is een bijzonder uitdagende opgave. Zeker nu, in een tijd waar door corona mensen voor het eerst in de schulden raken of de schulden vergroot worden. Iedere Arnhemmer heeft recht op een perspectiefrijke toekomst. Dit doen we door te zorgen dat hun financiële basis op orde is en dat ook de ouders uit deze situatie komen. Vroegtijdig signaleren van een langdurig laag inkomen en schulden, kan zorg dragen dat mensen sneller bereikt en geholpen worden. We richten ons er daarbij op dat voorzieningen niet alleen een vangnet zijn, maar ook worden ingezet als een springplank en activering voor onze inwoners. Tegelijkertijd zetten we in op het creëren van een kansrijk netwerk om deze mensen heen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

Doorbraak naar werk

De ambitie van Doorbraak naar Werk blijft de komende jaren onveranderd: Arnhem zet door op de wens om de landelijke trend qua uitstroom te volgen en nog 500 Arnhemmers extra te laten uitstromen uit de uitkering.

Door de coronacrisis zagen wij ons in afgelopen jaren wel geconfronteerd met onverwachte effecten, en vraag is hoe dit op langere termijn uitpakt voor Arnhem. We constateren dat het verloop van de crisis geen vaststaand feit is. Dat vraagt voortdurend beoordelen wat de verwachte prognoses op de arbeidsmarkt zijn en ons instrumentarium daar zo goed mogelijk op bijstellen. We willen instroom in de uitkering voorkomen, en de inwoner die toch in die situatie beland zo snel en duurzaam mogelijk perspectief bieden. Dit doen we door ons dicht bij de inwoner te organiseren en samenwerking met andere partijen, lokaal en regionaal op te zoeken. Ook blijven wij het belang van inclusief werkgeverschap uitdragen en stimuleren in onze stad en regio.

We hebben komende tijd zeker aandacht voor specifieke doelgroepen. Het gaat dan om jongeren in een kwetsbare positie, startende werkende jongeren, vaak met een flexcontract en (startende) zelfstandig ondernemers. Ook nieuwkomers zijn een kwetsbare groep. Daarnaast zien we dat mensen die al langer aan de kant van de arbeidsmarkt staan, nu nog minder kansrijk zijn. Onze uitdaging is vooral flexibel te zijn in de inspanningen die wij plegen en deze doelgroepen zo goed mogelijk te kennen. Zodat wij weten wat nodig is om hen maximaal te faciliteren in de stappen richting werk of maximale participatie.

We investeren in 2022 fors extra om de gevolgen van de coronacrisis op te vangen.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Volumeontwikkeling uitkeringslast BUIG		100	96,5	97,7	
Eenheid: Indexcijfer afgezet tegen andere gemeenten					
Bron: Divosa					
Netto arbeidsparticipatie	65,4%	66,5%	66,4%	67,7%	
Eenheid: Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.					
Bron: CBS (verplichte BBV-indicator)					

Personen met een bijstandsuitkering	82,5	80,1	76,8	84,3	
Eenheid: Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 10.000 inwoners					
Bron: CBS (verplichte BBV-indicator)					

Investeren in voorkomen

Wij willen, zeker nu, voorkomen dat nog meer Arnhemmers afhankelijk worden van inkomensondersteuning. We investeren daarom de komende tijd, ook in regionaal verband, in het aan het werk houden van mensen en in het doorgeleiden van mensen van de ene naar de andere baan. Inmiddels is een regionaal mobiliteitsteam (RMT) neergezet, dat zich samen met partners ook richt op begeleiden van werk naar werk. Voor jongeren is het belangrijk dat zij een stage en aansluitend een baan kunnen vinden, zodat zij geen uitkering hoeven aan te vragen. Zeker voor leerlingen in het voorgezet speciaal onderwijs (vso), leerlingen in het praktijkonderwijs (pro) en mbo-studenten is het van groot belang dat we de komende tijd samen met het onderwijs ondersteuning bieden naar vervolgonderwijs of werk.

Doorontwikkelen sluitende aanpak jongeren in kwetsbare posities

We intensiveren en verbeteren de leerlingnetwerken voor leerlingen op het voortgezet speciaal onderwijs (vso) en praktijkonderwijs (pro), wat bijdraagt aan een warme overgang van school naar werk. De preventieve inzet op jongeren met een achtergrond in het vso en pro samen met het UWV, intensiveren en bestendigen we. Samen met het MBO onderzoeken we op welke wijze we MBO-instellingen kunnen ondersteunen bij de overgang van school naar werk om te voorkomen dat jongeren uitvallen. We zetten in op duurzame banen voor jongeren in onze arbeidsmarktregio en zorgen voor ontmoetingen tussen jongeren en werkgevers.
Op regionaal niveau wordt er invulling gegeven aan een plan van aanpak om jeugdwerkloosheid te voorkomen. Er wordt net een brede groep ketenpartners samengewerkt om tot een gezamenlijke ambitie te komen en hier samen de schouders onder te zetten. Met als resultaat een gedragen en actiegericht plan waarbij geen jongeren meer tussen wal en schip vallen.

Herijken aanpak statushouders en nieuwkomers

De nieuwe Wet Inburgering is per januari 2022 van kracht. We sorteerden al voor op deze nieuwe wet en de ondersteuning vanuit werk en inkomen en hebben een bureau nieuwkomers ingericht dat zich komende tijd zal doorontwikkelen. Voor statushouders en nieuwkomers wordt de aanpak herijkt. Daarbij is specifiek aandacht voor gezinsmigranten, zodat ook zij volwaardig mee kunnen doen in Arnhem. Daar komt nu bij dat het juist nu van belang is in nieuwkomers te blijven investeren, zodat ook zij klaar zijn voor de arbeidsmarkt, op het moment dat deze de komende jaren weer zal aantrekken. De komende tijd worden duale trajecten ingericht om statushouders taal en werk te bieden.

Samenwerken met UWV, SVB en Justitie

Als gevolg van de coronacrisis zijn meer Arnhemmers werkloos geworden. Zij hebben een WW-uitkering aangevraagd en zullen (op termijn) mogelijk doorstromen naar een bijstandsuitkering. We hebben samenwerkingsafspraken gemaakt met UWV om in te zetten op preventie en werken gezamenlijk aan toeleiding naar werk direct vanuit de WW en het wegnemen van belemmeringen zoals schulden. Er zijn ook samenwerkingsafspraken met justitie rondom signalering en verwijzing naar het gemeentelijke hulpaanbod. De komende tijd maken we vergelijkbare afspraken met het SVB.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Instroompercentage bijstand			2,4%	2,0%	
Eenheid: Instroompercentage bijstand afgezet tegen andere gemeenten					
Bron: Divosa					
Percentage werkloze jongeren	3%	3%	3%		
Eenheid: Het percentage werkloze jongeren 16-22 jaar					
Bron: CBS (verplichte BBV-indicator)					

Dichtbij de Arnhemmer en integraal

Arnhemmers die al langere tijd afhankelijk zijn van een uitkering, langdurig in de armoede zitten en/of schulden hebben, verliezen we niet uit het oog. Dit is in lijn met de adviezen van onder meer de werkgroep sociale impact van de coronacrisis. Voor deze mensen blijft het onverminderd van belang dat ze uit de geldzorgen komen en indien hun situatie er om vraagt perspectief krijgen om weer op weg te gaan naar werk. Ons uitgangspunt is om hen actief en op maat te begeleiden bij het zetten van stappen naar (financiële) zelfstandigheid en werk. We kijken daarbij naar de individuele leefsituatie en pakken belemmeringen voor meedoen in Arnhem integraal op. We kijken naar de financiële situatie, de gezinssituatie, de gezondheid en de sociale omgeving. Als bijvoorbeeld blijkt dat er bovenmatig veel vrouwen instromen zal het college haar aanpak, beschikbare instrumenten en middelen op gepaste wijze in zetten om te begeleiden naar (betaalde) arbeid (conform motie 20M193 Pak groeiende economische ongelijkheid tussen mannen en vrouwen door coronacrisis aan). De nieuw ingerichte gebiedsteams van Werk en Inkomen hebben daar samen met de Sociale wijkteams een belangrijke rol in, maar ook onze ketenpartners, scholen en maatschappelijke organisaties, die Arnhemmers dagelijks ontmoeten, helpen daarbij. Binnen het programma ‘investeren in een sociaal sterke stad’, gaan wij actief verbinding zoeken en het gesprek aan met sociaal maatschappelijke instellingen waaronder kerken, Leger des Heils, Moskeeën enz.” Hiermee willen wij pro-actief invulling geven aan de motie 20M176 Investeren in een sociaal sterke stad (amendement 20A80 Investeren in een sociaal sterke stad).

Gebiedsgerichte sturing en integrale wijkaanpak

Onze wijken zijn erg belangrijk in de aanpak van armoede, werk-, zorg en schuldenvraagstukken bij onze inwoners. Om deze vraagstukken integraal aan te kunnen pakken vanuit de perspectief van de inwoner, zetten we de ingezette lijn om de samenwerking, tussen Sociale wijkteams, teams Leefomgeving en Werk en Inkomen, te verstevigen door. Samen kunnen zij er voor zorgen dat op alle leefgebieden van de inwoners één integraal plan van aanpak ontwikkeld wordt. Het netwerk van maatschappelijke initiatieven, participatierotonde én het (in)formele steunnetwerk van de inwoner wordt hierbij maximaal benut.

Om de samenwerking te verstevigen, investeren we in een gezamenlijke huisvesting tussen deze drie partijen in de gebieden. Ook zorgen we ervoor dat de samenwerking tussen de wijkcoach en regisseurs optimaal geborgd is en dat zij elkaar op een gestructureerde manier kunnen vinden en elkaars werk versterken. In 2022 verwachten we wettelijke versoepelingen die mogelijkheden bieden om onze dienstverlening beter op elkaar af te stemmen en bestuderen we de mogelijkheden die dat kan bieden.

Ook investeren we in de doorontwikkeling van gebiedsagenda's tussen de Sociale wijkteams, teams Leefomgeving en Werk en Inkomen, zodat de uitdaging per gebied zichtbaar worden en gezamenlijk de doelstellingen kunnen worden bepaald. De gebiedsagenda's vormen een basis voor de stedelijke aanpak, tegelijkertijd is er ook voor de doorvertaling van de stedelijke ambities richten de gebieden. Met deze vorm sluiten we beter aan op de wensen en behoeften van een gebied of wijk in onze stad.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Percentage bijstandsgerechtigden dat inkomsten heeft uit werk				indicator in ontwikkeling	

Eenheid: percentage inwoners met bijstand dat ook inkomsten uit werk heeft

Bron: administratie W&I

Perspectief bieden

Wij willen Arnhemmers die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet zo snel mogelijk helpen op weg naar zelfredzaamheid. Werk is daarbij cruciaal. Ons motto is dan ook 'aan het werk, tenzij…' Dit is sinds de coronacrisis belangrijker dan ooit, maar ook een grote uitdaging, omdat de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt minder voorspelbaar zijn en er een verschuiving heeft plaatsgevonden in de werkgelegenheid die geschikt is om in te stappen op de arbeidsmarkt. Samen met onze ketenpartners moeten we dus slim en creatief op zoek naar de mogelijkheden, en dat betekent flexibiliteit. We denken perspectief te kunnen gaan bieden door Arnhemmers te faciliteren bij het (om)scholen naar vraagsectoren, door korte trainingen en coaching bij het vinden van ander werk, maar ook door tijdelijk werkgeverschap te bieden zodat arbeidsvaardigheden niet verdwijnen, maar mensen aan de slag kunnen blijven tot de economie weer verbetert en werkgelegenheid behouden blijft.

Een startkwalificatie kan een belangrijk tussendoel zijn om te komen tot een (betaalde) baan. Daarom sturen wij bij jongeren tot 27 jaar aan op het behalen van een startkwalificatie mede door het herijkte VSV programma en het schakelpunt. Voor de leeftijdsgroep daar boven leert de ervaring dat een startkwalificatie niet het enige middel is om te komen tot (duurzame) uitstroom. Soms is andere ondersteuning ook nog veel belangrijker. Door de inzet op bijvoorbeeld kleinere, praktische opleidingen (eventueel met praktijkcertificaat) lukt het om mensen richting een (betaalde) baan te begeleiden. Denk hierbij aan het behalen van een heftruckcertificaat, taxipas, VCA veiligheidscertificaat, MBO niveau 1 in de zorg (thuiszorg en woonassistent). Ook is voor mensen soms het behalen van een startkwalificatie het juiste maatwerk dat van toepassing is. Stuk voor stuk inzet die de kansen vergroot voor mensen op de arbeidsmarkt. Scalabor, het Leer-Werk-Loket en verschillende opleidingsinstituten kunnen ons hier bij helpen. We gaan monitoren hoeveel mensen zonder startkwalificatie in de bijstand zitten en

instromen, hoeveel mensen er met startkwalificatie uitstromen en of het halen van een startkwalificatie bijdraagt aan een duurzame uitstroom uit de uitkering.
We evalueren deze cijfers jaarlijks en vergelijken die met landelijke cijfers en cijfers van vergelijkbare gemeenten. Deze evaluatie delen wij jaarlijks met de raad. Op basis van die evaluatie passen wij ons beleid ten aanzien van het bevorderen van het behalen van een startkwalificatie voor bijstandsgerechtigden aan (amendement 20A76 Iedereen een startkwalificatie).

Verbetering instrumentarium ketenpartners

In 2022 verwachten wij de nodige dynamiek op de arbeidsmarkt. De effecten van de coronacrisis en het groeiende bewustzijn dat wetgeving rondom flexibiliteit en zekerheid op de arbeidsmarkt aanpassing vraagt: deze ontwikkelingen (zoals ook onder andere het advies van de commissie Borstlap) zullen leiden tot veranderingen in wet- en regelgeving en nieuwe initiatieven. Wij richten ons in 2022 op het versterken van de veerkracht van de volgende groepen:

- nieuwe instromers in de arbeidsmarkt (van school naar werk);
- zij-instromers (van werk naar werk);
- herinstromers (van uitkering naar werk).

In 2022 zijn wij in continue dialoog met onze regionale en lokale uitvoeringspartners (zoals Scalabor, onderwijsinstellingen, Werkgevers Service Punt, Leer-Werk-Loket en Centrum Activerend Werk) om ons instrumentarium aan te sluiten op veranderingen en wendbaar te kunnen reageren. Wij doen dit onder andere met initiatieven als:

- het opzetten van het zogenaamde regionale mobiliteitsteam;
- de extra inzet van combinatie-functionarissen voor de aansluiting VSO-PRO;
- het verbreden van het buurtbaanbureau.

Bij het verbeteren van het instrumentarium staan de behoeften van de Arnhemse inwoners centraal. Zo zullen we inwoners die een langere afstand tot de arbeidsmarkt hebben nieuwe instrumenten bieden, gericht op het zetten van tussenstappen richting werk of voor meedoen naar vermogen. Het aanbieden van basisbanen en mobiliseren en activeren van betekenisvol werk in de wijken sluit hierop aan.

Verbetering toeleiding en doorleiding ketenpartners

Het cluster Werk & Inkomen is een belangrijke partij in de toeleiding van inwoners naar de juiste, passende participatieplaatsen of re-integratieplekken en het bepalen van passende ondersteuning daarbij. Dit is vrijwel altijd maatwerk, zeker voor inwoners met verminderd arbeidsvermogen. Het aanbod van instrumenten wordt door diverse ketenpartners verzorgd, waarbij de ene ketenpartner zich meer richt op trajecten voor inwoners met een lage participatiegraad en een andere ketenpartner zich richt op inwoners met een hogere participatiegraad. We werken in 2022 aan een betere kennis binnen cluster Werk & Inkomen over de diverse trajecten en hun onderlinge verschillen en beoogde doelgroepen. Zodat we in de toeleiding beter bij de behoefte van de inwoner aansluiten. Dit proces faciliteren we ook bij de ketenpartners. Door te investeren in meer kennis van elkaars trajecten en onderlinge verbinding vergroten we soepele in- en doorstroommogelijkheden tussen de verschillende aanbieders. Zodat inwoners steeds maximaal gefaciliteerd worden in het zetten van stappen op de participatieladder en een goede samenwerking in de keten ervaren, ook als zij switchen van het ene naar het andere traject.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Uitstroompercentage algemene bijstand			2,1%	1,9%	

Eenheid: Uitstroompercentage algemene bijstand afgezet tegen andere gemeenten

Bron: Divosa

Inclusief werk

Wij willen werkgevers motiveren om hun werk inclusiever te organiseren en een vruchtbare bodem van en voor inclusief werkgeverschap in onze stad en regio stimuleren. Daarom stimuleren wij inclusief ondernemerschap in samenwerking met het programma Vitale Economie, zetten wij in op het lokaal, duurzaam en sociaal aanbesteden van onze gemeentelijke opdrachten, vragen wij onze ketenpartners om gezamenlijk (verder) te bouwen aan een brede werkgeversdienstverlening en bevorderen we de inzet van Participatiewet-instrumenten zoals loonkostensubsidie en jobcoaching.

Stimuleren netwerk Inclusief Midden-Gelderland

Wij stimuleren dat inclusieve werkgevers elkaar en ondersteunende organisaties ontmoeten tijdens speciaal voor dit doel georganiseerde bijeenkomsten. Om inspiratie op te doen, onderlinge samenwerking te stimuleren of kennis over wet- en regelgeving en stimuleringsmaatregelen en - instrumenten te vergroten. Met als uiteindelijk doel dat werkgevers (meer) arbeidsplaatsen bieden voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Arnhem zet zich in als ambassadeur en verbinder voor dit netwerk.

Herijking Social Return On Investment-aanpak

De in 2021 gestarte pilots 'lokaal, sociaal, duurzaam en circulair inkopen in Arnhem' en 'Social Return On Investment regio Midden-Gelderland' zullen in 2022 hun vruchten gaan afwerpen. Wij willen in Arnhem, als centrumgemeente van de regio Midden-Gelderland, met ons inkoop- en aanbestedingsbeleid ook maatschappelijke impact stimuleren door ondernemers in contact te brengen met onze werkzoekende inwoners en zo inclusief werkgeverschap in onze stad en regio realiseren. In 2022 zal Social Return, als onderdeel van maatschappelijk verantwoord inkopen, in iedere aanbesteding van Arnhem worden opgenomen. Dit is voortzetting van het beleid dat in 2021 is ingezet. Ten behoeve van de uitvoering van Social Return on Investment zal het regionale steunpunt, dat in de regionale pilot wordt ingericht, in 2022 opdrachtnemers en opdrachtgevers van Arnhem en de andere regionale gemeenten adviseren en ondersteunen bij de invulling van hun SROI-verplichting.

Gemeente Arnhem als inclusieve werkgever

Wij kunnen onze rol als stimulator voor inclusief werkgeverschap het beste vervullen wanneer wij een goed voorbeeld zijn. Door optimale resultaten te halen en door als werkgever actief deel te nemen aan regionale activiteiten. Het programma 'inclusie en diversiteit' geeft hier invulling aan.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
% gemeentelijke inkoopdossiers met SROI-component				indicator in ontwikkeling	

Bron: inkoopadministratie

Samen sterk

De ambities van de gemeente Arnhem voor haar stad zijn groot! We leggen de lat graag hoog om met partners optimaal samen te werken voor onze inwoners en werkgevers. De acties om deze ambities waar te maken zijn onderdeel van onder andere de Herstelagenda en het programma Vitale economie. We werken lokaal waar nodig en (boven) regionaal om onze ambities te versterken en voor gezamenlijke positionering en lobby richting het Rijk. Dit doen we enerzijds door de uitvoering in de regionale samenwerking te versterken, onder andere door naast de strategische agenda gezamenlijk met onze netwerkpartners in te zetten op Regionaal Mobiliteitsteam en jeugdwerkloosheid. En anderzijds door de bijdrage van de bestuurder als lid van VNG Commissie Integratie, Participatie en Schulden, als voorzitter van het Regionaal Werkbedrijf en haar inzet in de regio dragen bij het vormgeven van lokale en (boven)regionale ambities.

Gezamenlijke lobby

De afgelopen periode is ingezet op een intensievere samenwerking regionaal en bovenregionaal op het gebied van arbeidsmarktbeleid. Inmiddels werken we samen met The Economic Board en de Groene Metropool Regio op het ontwikkelen van een human capital agenda. Daarnaast wordt er verkend of de samenwerking met de provincie, naast regionaal, ook bovenregionaal (zes arbeidsmarktregio's) versterkt kan worden. Door het opzetten van een goede (boven)regionale human capital agenda verstevigen we onze positie en lobby naar het Rijk. Dit alles met als doel om onze inwoners en werkgevers optimaal te faciliteren om meer weer- en wendbaar te zijn.

Ontwikkelen en uitvoeren Strategische Agenda Arbeidsmarkt Midden Gelderland

De Strategische Agenda Arbeidsmarkt Midden Gelderland met aanvullende projecten als Perspectief op Werk en Werken aan Werk is actueler dan ooit. De huidige crisis laat zien dat we met onze partners in het Regionaal Werkbedrijf en de regiogemeenten samen sterker staan en meer kunnen voor onze inwoners en werkgevers als we intensief samenwerken. In de komende periode werkt regio Midden Gelderland verder met de extra ontvangen crisismiddelen die ingezet worden op mensen die een kwetsbare arbeidsmarktpositie hebben, jongeren die zelfstandig onvoldoende in staat zijn om hun weg te vinden naar de arbeidsmarkt en de inzet richting ondernemers en werkgevers. Om optimaal in te zetten op vragen van mensen en werkgevers wordt naast de strategische agenda arbeidsmarkt samen gewerkt in een regionaal mobiliteitsteam. Op deze manier investeren we optimaal in mensen die een duwtje in de rug nodig hebben om zelfstandig deel te kunnen nemen op de arbeidsmarkt en de vraag van werkgevers voor het om- en bijscholen van werknemers zodat vraag en aanbod beter op elkaar worden afgestemd.

Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam

Het is onze ambitie dat zoveel mogelijk Arnhemmers zo zelfstandig mogelijk kunnen meedoen in de maatschappij. We streven ernaar dat zoveel mogelijk inwoners de financiële basis op orde kunnen hebben, dus voldoende inkomen om in de basisbehoeften te kunnen voorzien. Het is belangrijk dat inwoners deze inkomsten zo zelfstandig mogelijk kunnen verwerven (zoveel als mogelijk vanuit betaald werk) en dat inkomsten en uitgaven in balans zijn. Hierbij bieden wij inwoners ondersteuning waar nodig. We willen (langdurige) armoede en schulden voorkomen en beperken en streven naar een betere uitgangspositie voor de participatie van kinderen die in een armoedesituatie opgroeien.
We zetten nog nadrukkelijker in op preventie, vroegsignalering en activering. Het tijdig vinden en bereiken van deze inwoners met geldzorgen staat hoog op de agenda. Werken moet lonen. Als er schulden zijn ontstaan, is het doel die zo snel en effectief mogelijk op te lossen. In de voortgangsrapportage armoede en schuldenaanpak is hiertoe een pakket van samenhangende acties benoemd. Deze acties voeren we gezamenlijk, deels uit vanuit de schulden- en armoedeportefeuille en deels vanuit andere beleidsterreinen oppakken en uitvoeren. Een deel van de acties in het komende jaar voeren we stedelijk uit, andere acties vragen om een wijkgerichte uitvoering.

De recente coronacrisis maakt het belang van een effectief beleid gericht op financiële zelfredzaamheid nog meer duidelijk. De gevolgen van het coronavirus raakt vele Arnhemmers. Mogelijk zien we meer werkloosheid en een toenemende instroom in de bijstand. Dit raakt de Arnhemmers die al kwetsbaar waren. Het raakt ook nieuwe groepen. Mensen die ineens hun baan (gedeeltelijk) verliezen, een inkomensval maken, hun onderneming kwijtraken of ernstige zorgen hebben over een dreigend faillissement. De afgelopen maanden zijn diverse acties ondernomen. Het college zet ook de komende periode extra in op de aanpak van dit vraagstuk door extra te investeren in betaald werk en op onderdelen de financiële ondersteuning van inwoners met een risico op armoede nog meer te versterken.

Armoede en schulden voorkomen

We willen vanzelfsprekend armoedesituaties en schulden zoveel mogelijk voorkomen. Dit willen we nog beter realiseren door te investeren in onze kinderen en jongeren. De inzet is het realiseren van een betere uitgangspositie voor kinderen en jongeren uit de kwetsbare gezinnen.

Doorontwikkeling gelijke kansen kinderen en jongeren

- We brengen de problematiek van kinderarmoede en de manier waarop we het kunnen doorbreken nog meer in beeld. Ten eerste met een onderzoek naar de wijze waarop verschillende vormen van kinderarmoede (intergenerationele-, situationele of migratiearmoede) duurzaam doorbroken kunnen worden. Daarnaast met verdiepende gesprekken die we gaan voeren met kinderen die in armoede opgroeien. Met de resultaten gaan wij het komend jaar nog gerichter acteren op het vergroten van de ontwikkelingskansen van kinderen die in armoede opgroeien.
- Zo stemmen we het programma Kansrijke start (0-2 jaar), Kansrijk opgroeien (0-18 jaar) en de wijkgerichte aanpak specifiek voor kinderen van 0-4 jaar (cruciale fase) beter op elkaar af.
- Daarnaast bepalen we per wijk, afhankelijk van het type kinderarmoede in de wijk, welk collectief aanbod het best passend is. Ook de Gelrepas ondersteunt deze inzet door meer wijkactiviteiten in het Gelrepasprogramma op te nemen.
- Tegelijkertijd ondersteunen we ouders vanuit de integrale dienstverlening in de wijk zo goed mogelijk naar meer financieel perspectief. Hierbij helpen wij hen bij wat zij nodig hebben om hun kinderen goed te kunnen begeleiden in hun ontwikkeling.
- We sluiten met onze doorontwikkeling ook aan op de Arnhem-Oost aanpak en op de centrale visie van het Jeugdbeleid.
- We gaan in gesprek met scholen over hoe zij kinderen die opgroeien in armoede nog beter mee kunnen laten doen, hoe zij armoede en schulden in gezinnen beter kunnen signaleren en wat zij kunnen doen om de kinderen en hun ouders op weg te helpen naar een financiële goede toekomst.
- Waar mogelijk ontwikkelen we met het basisonderwijs een educatief aanbod om kinderen al zo vroeg mogelijk vaardigheden te leren rondom het omgaan met geld. Ook de ouders betrekken we hierbij. Ook in het voortgezet en beroepsonderwijs benutten we mogelijkheden voor een educatief aanbod voor de overgang van 17 naar 18. Centraal staat het aanleren van vaardigheden en kennis over zaken die je moet regelen als je 18 jaar wordt. Op het MBO Rijn IJssel is Opr€cht aanwezig. Zij zijn betrokken bij de steunfonds aanvragen en bij jongeren waar er geldzorgen of schulden aanwezig zijn.

Invoeren andere werkwijze tegemoetkoming schoolkosten

Vanaf het schooljaar 2022/2023 stopt de huidige schoolkostenregeling. Hiervoor in de plaats komen we leerlingen (primair en voortgezet onderwijs) uit gezinnen met een laag inkomen via de Gelrepas financieel tegemoet voor specifieke schoolkosten. Deze tegemoetkoming is bestemd voor zogenaamde persoonsgebonden schoolspullen. Hiermee geven wij tevens uitvoering aan Motie 20M342 (Geld voor schoolkosten niet anders uitgeven).

Doorgaande lijn preventief aanbod

We zetten in op een doorgaande lijn in het preventief aanbod zodat kinderen en jongeren (en hun ouders) structureel en op maat stappen zetten op het gebied van financiële bewustwording en het aanleren van vaardigheden op dit gebied.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal huishoudens met ten minste 1 jaar inkomen tot 120% sociaal minimum	15.000	14.800	14.700		
Bron: CBS					
Aantal huishoudens met ten minste 4 jaar inkomen tot 120% sociaal minimum	8.500	8.600	8.800		
Bron:CBS					
Aantal kinderen in huishoudens met ten minste 1 jaar inkomen tot 130% sociaal minimum	5.200	5.200	5.100		
Bron: CBS					
Aantal kinderen in huishoudens met ten minste 4 jaar inkomen tot 130% sociaal minimum	3.200	3.000	3.100		
Bron: CBS					

Op tijd erbij; vroeg-signalering en vroeghulp

We willen financiële problemen bij inwoners zo snel mogelijk in beeld hebben. Op tijd erbij dus. Immers, hoe langer iemand in armoede verkeert en of schulden heeft, hoe moeilijker het wordt eruit te komen.

Inzet inkomensondersteuning

- We blijven ons ook in 2022 inzetten voor een nog beter bereik en meer gebruik van onze inkomensregelingen. Specifiek richten we onze aandacht hierbij op de werkende minima. Het verbeteren van de informatievoorziening, het benutten van de diverse vindplaatsen en het stroomlijnen van het aanvraagproces voor minimaregelingen vraagt ook komend jaar de nodige aandacht. Hiermee geven we tevens uitvoering aan Motie 20M353 (hulp bij armoede begrijpen en vinden) en Motie 20M343 (Een keer aanvragen is genoeg).
- De nieuwe Gelrepas is sinds 1 januari 2021 beschikbaar. Door betere monitoring weten we nu beter wat er gebeurt. We gaan het gebruik van de nieuwe Gelrepas in 2021 goed analyseren. In 2022 gaan we het programma-aanbod waar nodig verder versterken met nieuw aanbod. De focus ligt op sport- en cultuuractiviteiten, waarbij we ook het aanbod van sport en cultuur in de wijken een plek willen geven in de Gelrepas. We willen pashouders hierbij betrekken (we denken aan het inrichten van een panel van pashouders) zodat we steeds meer dat aanbieden waar vraag naar is. Ook voeren we een eerste tevredenheidsonderzoek uit. Het streven is een Gelrepasprogramma voor en door pashouders. Waar zinvol verbinden we van andere voorzieningen aan de Gelrepas. Het ondersteunen van gezinnen bij schoolkosten en de korting op de ID kaart voor minima met een Gelrepas zijn hier voorbeelden van. We werken vanuit de Gelrepas samen met Stichting Leergeld en het Jeugdfonds Sport en Cultuur. Verder zetten we in op extra communicatie over de werking van de nieuwe pas, in afstemming met de intermediairs en de aanbieders. Bij de volgende verlenging van de Gelre Pas eind 2021, nodigen we pashouders vrijblijvend uit om de budgetcheck van Rijnstad te doen en kijken we hoe we de conclusies uit de budgetcheck kunnen gebruiken voor acties om mensen duurzaam uit armoede te halen. (overgenomen motie 21M104).
- Met ingang van 1 januari 2022 verhogen we voor gezinnen met kinderen in de leeftijd van 12 tot 18 jaar de inkomensgrens om in aanmerking te komen voor de Individuele Inkomenstoeslag (IIT) van 105% naar 110% van de bijstandsnorm. Hiermee geven we uitvoering aan amendement 21A33 (Perspectief voor gezinnen met kinderen in Armoede).

Inzet energiearmoede

Vanaf de winter 2021/2022 starten we met energiecoaches in het Spijkerkwartier, Immerloo, Presikhaaf en Geitenkamp. Daarnaast starten we komend jaar met een pilot Duurzaam Witgoed voor minima. Hierbij wordt ervaring opgedaan met het verstrekken van duurzaam witgoed op abonnementsbasis vanuit de Bijzondere Bijstand.

Beter benutten van vindplaatsen

Om inwoners met geldzorgen sneller te bereiken en hulp te bieden, maken we al volop gebruik van vindplaatsen. Dat blijven we ook de komende periode verder versterken. Zo zijn Opr€cht en de Erop Af medewerkers van Rijnstad te vinden bij bijvoorbeeld de Rechtbank en het Rijn IJsselcollege. Intern vormt cluster Werk en Inkomen een belangrijke vindplaats. Ook UWV en de SVB zijn vindplaatsen voor inwoners met geldzorgen. We hebben met het UWV samenwerkingsafspraken gemaakt om in te zetten op preventie en werken gezamenlijk aan toeleiding naar werk direct vanuit de wW en het wegnemen van belemmeringen zoals schulden. De komende tijd maken we vergelijkbare afspraken met het SVB.
Aansluiting op de Nederlandse Schuldhulproute (NSR) en de nieuwe Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) bieden nog meer kansen voor vroegsignalering. Aan de hand van de pilots die we in 2021 uitvoeren, maken we keuzes voor een structurele aanpak vroegsignalering. Hierin vormen Vroeg Erop Af en Erop Af de basis. Elementen van onze communicatiecampagne blijven we structureel inzetten en we werken hierbij samen met ervaringsdeskundigen.

Ook zetten we ons actief in om de samenwerking in de stad bij de bestrijding van armoede en schulden te versterken. Zo spelen wij een inhoudelijke en adviserende rol bij het verder ontwikkelen van de Arnhemse Dialoog, met als kern het betrekken van het bedrijfsleven bij de aanpak van de problematiek. Ook kijken we naar de toekomst van de rol van het Armoedepact in het licht van het actuele beleid en beleidsvoornemens.
Binnen het programma ‘investeren in een sociaal sterke stad’, gaan wij actief verbinding zoeken en het gesprek aan met sociaal maatschappelijke instellingen waaronder kerken, Leger des Heils, Moskeeën enz.” Hiermee willen wij proactief invulling geven aan de motie 20M176 Investeren in een sociaal sterke stad en amendement 20A80 Investeren in een sociaal sterke stad.

Huisvesting armoede-initiatieven

Er lijkt zich een serieuze kans voor te doen dat verschillende partijen die zich inzetten voor het armoedevraagstuk in de stad tot gezamenlijke, duurzame huisvesting kunnen komen. Op dit moment vindt met de partijen een verdere oriëntatie plaats, ook over hoe we dit vanuit de gemeente het beste kunnen faciliteren. Afhankelijk van de uitkomst van die oriëntatie gaan we dit proces verder concretiseren.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
% huishoudens dat afgelopen 12 maanden moeite heeft gehad om van het inkomen rond te komen	19%		21%		
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijs)					
% huishoudens dat onverwachte noodzakelijke uitgave van € 1.000 kon betalen zonder daarvoor schulden te maken			64%		
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijs)					
% bereikte huishoudens bij huisbezoek Vroegsignalering			72%		
Bron:Vroeg Eropaf					

Financieel perspectief vergroten

We maken ons sterk voor meer perspectief voor inwoners op financiële zelfredzaamheid en het doorbreken van (langdurige) armoede. Dat vraagt meer dan financiële hulp (vangnet). Naast toeleiding naar (betaald) werk is het belangrijk dat we met elkaar voor inwoners hiertoe alle noodzakelijke hulpbronnen (zoals opleiding, vaardigheden en een kansrijk netwerk) kunnen mobiliseren. En dat we vanuit alle invalshoeken perspectief en activering stimuleren. Daarnaast is het belangrijk dat problematische schulden duurzaam aangepakt worden.

Regie op integraal werken (gebiedsgerichte sturing en integrale wijkaanpak)

- Armoede en schulden pakken we aan vanuit alle beleidsvelden. Alleen op die manier kunnen alle hulpbronnen die nodig zijn optimaal ingezet worden.
- Welzijnsparagraaf in raadsvoorstellen - Met ingang van januari 2022 voegen we een welzijnsparagraaf toe aan het sjabloon van raadsvoorstellen. In deze paragraaf kan beschreven worden wat het voorstel bijdraagt aan het welbevinden en het financieel/ economisch perspectief van Arnhemmers, specifiek van kinderen en jongeren. Hiermee wordt beoogd de integrale aanpak van armoede en schulden te stimuleren. Hiermee geven we uitvoering aan Motie 20M352 (Armoede aan de orde van de dag).
- Samenwerking in de wijk - We zetten het verstevigen van de samenwerking, tussen sociale wijkteams, teams leefomgeving en werk en inkomen door (zie Doorbraak naar werk) . Zo kunnen we vraagstukken rondom financiële zelfredzaamheid steeds beter integraal en vanuit het perspectief van de inwoner tegemoet treden met als resultaat één integraal plan voor de inwoner.

Gebiedsagenda's - We investeren n de doorontwikkeling van gebiedsagenda's (de sociale wijkteams, teams leefomgeving en werk en inkomen); zie Doorbraak naar werk.

Inkomensondersteuning gericht op perspectief en activering

Naast het verbeteren van de zichtbaarheid en de toegang tot de inkomensregelingen, willen we het pakket aan Arnhemse inkomensregelingen op de (midden)lange termijn meer fundamenteel versterken met het oog op activering en het kunnen realiseren van meer financieel perspectief. Eind 2021 verwachten we de ingrediënten hiervan in beeld te hebben, zodat we in 2022 de eerste stappen kunnen gaan zetten. Gedacht wordt aan het vereenvoudigen van beleidsregels, nog meer toekennen op maat en het verbinden van andere hulpbronnen door aanvragers te wijzen op de mogelijkheden van hulp bij budgetvaardigheden, taalvaardigheden, schulddienstverlening, werk en inkomen. Hiermee willen tevens uitvoering geven aan Motie 20M344.
Bij de prolongatie van de Gelrepas 2021/2022, gaan we pashouders vrijblijvend uitnodigen om gebruik te maken van de budgetcheck van Rijnstad. We gebruiken waar mogelijk de conclusies uit de budgetcheck voor acties om inwoners verder te adviseren. Hiermee geven wij uitvoering aan toezegging 976.

Doorontwikkeling Mobility Mentoring

Momenteel onderzoeken we hoe de methode van Mobility Mentoring structureel en gemeentebreed kan worden gepositioneerd en ingezet. Mobility Mentoring richt zich op het versterken van de zelfredzaamheid en vaardigheden van mensen. Eind 2021 ligt hiervoor een voorstel.

Problematische schulden aanpakken

Na de implementatie van een nieuwe werkwijze in onze schulddienstverlening, blijven we investeren in een optimale samenwerking tussen de Sociale wijkteams, PLANgroep en ketenpartners. De Sociale wijkteams vormen een laagdrempelige en integrale toegang voor mensen met schulden. Na de warme overdracht naar PLANgroep blijft de wijkcoach betrokken tijdens en na het schuldhulptraject. We brengen het Fonds Renteloos herfinancieren nog meer onder de aandacht van inwoners en ketenpartners om inwoners met beginnende, kleine schulden sneller te helpen. Via Collectief Schuldregelen investeren we in een dienstverlening waarbij voor inwoners nog sneller een akkoord met schuldeisers kan worden gerealiseerd. We hebben samenwerkingsafspraken gemaakt tussen schulddienstverlening en de maatschappelijke opvang zoals het JONAhuis. Vergelijkbare afspraken maken we ook met Moviera en de Remisestraat. Via het Meldpunt Kinderopvangtoeslag zetten we volop in op de ondersteuning van gedupeerden van de toeslagaffaire.

Voor jongeren continueren we de succesvolle werkwijze van Opr€cht. Hiervoor maken we met hen nieuwe samenwerkingsafspraken. Daarnaast werkt Opr€cht ook mee met onze communicatiecampagne "Geldzorgen; samen komen we eruit" om de drempel naar hulp te verlagen. Ondernemers met geldzorgen krijgen hulp via het loket Geldzaken en Ondernemers. Deze lopende pilot wordt eind 2021 geëvalueerd waarna een keuze gemaakt wordt voor een structurele inrichting van schulddienstverlening aan ondernemers.

Tenslotte blijven we inzetten op een optimale samenwerking met bewindvoerders. Sinds april 2020 is het aantal bewindvoerders dat het convenant “Samen sterker” ondertekend heeft gegroeid van 6 naar 23. Via deze bewindvoerders wordt meer dan 60 % van de Arnhemse inwoners onder bewind bereikt. In eerste instantie lag de focus op het uitwerken en concretiseren van de afspraken uit het convenant. Hier zijn de consequenties van de Wet adviesrecht gemeenten bij schuldenbewind (Ags) meegenomen. Eind 2021 evalueren we de afspraken uit het convenant en kijken we of we in 2022 gebruik willen maken van de Ags. We maken dan ook zoveel als mogelijk samenwerkingsafspraken met bewindvoerders die (nog) niet aangesloten zijn bij het convenant.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal inwoners met financiële vragen			1.346	849	
Eenheid: Inwoners aangemeld bij Sociale Wijkteams Arnhem					
Bron: Sociale wijkteams					
Aantal aanmeldingen voor Schulddienstverlening			382	922	
Eenheid: Inwoners aangemeld bij PLANgroep					
Bron: PLANgroep					
Gemiddelde schuld van huishouden dat start met een schuldregeling				€ 36.000	
Eenheid: Euro					
Bron: PLANgroep					
Gemiddelde aantal schuldeisers van huishouden dat start met een schuldregeling				13	
Eenheid: Aantal schuldeisers					
Bron: PLANgroep					

Terugval voorkomen

Wij willen dat financiële zelfredzaamheid duurzaam is. Zowel een traject richting betaald werk als een traject richting een schuldenvrije situatie is veelal succesvol. Echter voor de inwoner is het pas echt succesvol als hij of zij aan het werk blijft en schulden zich niet meer zullen voordoen. Om dit beter te borgen is nazorg belangrijk.

Doorontwikkelen nazorg bij uitstroom

- In 2021 is 'WerkloonT' geïmplementeerd. Een rekentool van Stimulansz die de inwoner meer grip geeft op het inkomen bij de uitstroom naar betaald werk. De komende periode gaan we deze nieuwe werkwijze doorontwikkelen.
- Ook de pilot Ondersteuning op Maat is geïmplementeerd. Een maatwerkbudget dat is gekoppeld aan de Nazorg van Werk en Inkomen. Consulenten en regisseurs kunnen dit budget naar eigen inzicht inzetten wanneer bij volledige uitstroom naar betaald werk zaken spelen die een duurzame uitstroom kunnen belemmeren. Denk hierbij aan de armoedeval die in enkele situaties optreedt. We gaan de eerste fase van de pilot evalueren en analyseren. Op basis hiervan kunnen we de pilot waar nodig verbeteren.
- Momenteel wordt Surplus bij wijze van proef uitgevoerd. Daarna wordt duidelijk hoe deze werkwijze komend jaar geïmplementeerd kan worden.

Nazorg na een schuldhulptraject

De zorg na een schuldhulptraject is belegd bij de Sociale wijkteams. Zij blijven tijdens en na een schuldhulptraject betrokken bij de inwoner. Ze ondersteunen de inwoner tijdens het traject, en in de eerste maanden na afloop om terugval te voorkomen. De steunstructuur (familie, vrienden en ketenpartners) vervullen hierin ook een belangrijke rol. Met veel ketenpartners zijn hiervoor samenwerkingsafspraken gemaakt. We blijven hierop investeren. Voor mensen zonder schulden, met een inkomen tot 120 % van het minimuminkomen is het mogelijk om gratis een vorm van Budgetondersteuning op Maat te krijgen (BooM). Dit maatwerkinstrument kan bijvoorbeeld worden ingezet bij uitstroom uit een bijstandsuitkering of bij beëindiging van beschermingsbewind.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal huishoudens schuldenvrij uitgestroomd na traject Schulddienstverlening			180	333	

Eenheid: Aantal per jaar

Bron: PLANgroep

Slim monitoren en sturen

Wij willen doen wat nodig is. Wij willen instroom voorkomen en uitstroom bevorderen, inwoners ondersteunen in hun arbeidsontwikkeling, hen naar vermogen (en loonwaarde) aan werk helpen of hen ondersteunen bij activering en participatie en hen tijdig de juiste ondersteuning bieden bij vragen rondom inkomen, schulden en armoede. Wij willen ook weten wat werkt. Wij willen deze kerntaken binnen het domein Werk en Inkomen dan ook beter monitoren en er slimmer op bijsturen en handhaven. Daarom investeren we in 2022 in het verder opbouwen van ons inwonersbeeld, waarbij we de wijk als uitgangspunt nemen. Zodat we vanuit die informatie instrumenten kunnen ontwikkelen die goed aansluiten bij de behoefte van inwoners en de effectiviteit van onze bestaande inspanningen beter kunnen beoordelen. We bewegen van sturen op input naar sturen op (maatschappelijke) impact.

Inrichten monitor programma Doorbraak Naar Werk

Wij willen de rechtmatigheid, rechtvaardigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid van de gemeentelijke inzet in het kader van het programma Doorbraak Naar Werk goed kunnen volgen. In 2022 is de monitoring van het programma in de lijn geborgd. Jaarlijks brengen we op drie momenten een bestuursrapportage uit. Op de volle breedte van resultaten en inspanningen op werk, schulddienstverlening en armoedebestrijding. De rapportages brengen we parallel uit aan die van Zorg Dichterbij. Om op die manier steeds meer naar samenhang toe te werken. Op inhoud en kwaliteit van de indicatoren blijven we schaven. We streven naar de best bruikbare informatie om onze inspanningen te kunnen meten en te sturen. De komende tijd zal daarbij de nadruk liggen op het digitaliseren van interne processen, maar ook op het genereren van input van onze ketenpartners.

Doorontwikkelen prestatie-indicatoren

Voor de verschillende sturingsniveaus (beleid en uitvoering, op wijkniveau en stedelijk) en perspectieven (inwoners, werkgevers, financieel, organisatorisch) worden passende indicatoren ontwikkeld. In lijn met de gefaseerde ontwikkeling van de monitor worden de indicatoren continue in overleg met de gebruikers doorontwikkeld en aangescherpt.

BBV- indicatoren (niet gekoppeld aan een doel)					
Effectindicator	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Lopende re-integratievoorzieningen	9,8	6,4	6,7	6,5	
Eenheid: Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar					
Bron: CBS- Participatiewet					
Kinderen in uitkeringsgezin	12%	11%	11%		
Eenheid: Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.					
Bron: Verweij Jonker Instituut - Kinderen in Tel					

Hierboven zijn bij de verschillende doelstellingen een aantal effectindicatoren opgenomen. In de bestuursrapportage Doorbraak naar Werk is meer informatie te vinden, is de voortgang op alle indicatoren opgenomen en zijn de trends en duiding hiervan beschreven.

Doelen en budgetten

Hieronder geven we een indicatief inzicht van de relatie tussen doelen en budgetten. Door de samenhang van diverse doelen worden diverse budgetten doeloverstijgend ingezet. In deze gevallen is het totale budget voor de doelen bij het bovenste doel weergegeven en is bij de onderstaande doelen geen bedrag opgenomen.

Begroting 2022 per ambitie en doel	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Doorbraak naar werk	**35.333**	**46**	**554**	**1.516**
Investeren in voorkomen	35.333	46	554	1.516
Dichtbij de Arnhemmer en integraal				
Perspectief bieden				
Inclusief werk				
Samen sterk				
Slim monitoren en sturen				
Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam	**131.091**	**114.058**	**0**	**0**
Financiële basis op orde	131.055	114.058	0	0
Voorkomen en beperken (langdurige) armoede				
Doorbreken Generatiearmoede				
Inkomen en uitgaven in balans: minder financiële problemen en problematische schulden bij inwoners	37	0	0	0
Overig	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**166.425**	**114.104**	**554**	**1.516**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	195.488	173.395	182.950	166.425	164.723	161.928	161.928
Baten	143.602	112.334	118.118	114.104	115.404	115.404	115.404
Saldo lasten en baten	***-51.885***	***-61.061***	***-64.833***	***-52.320***	***-52.320***	***-46.524***	***-46.524***
Toevoegingen aan reserves	4.991	554	554	554	554	0	0
Onttrekkingen aan reserves	6.385	1.344	9.348	1.516	739	0	0
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***1.394***	***790***	***8.794***	***962***	***962***	***0***	***0***
Gerealiseerd resultaat	**-50.492**	**-60.271**	**-56.039**	**-51.358**	**-49.134**	**-46.524**	**-46.524**

Toelichting

Lasten

De begrote lasten bedragen in 2022 € 166,4 miljoen, onderverdeeld in de volgende onderwerpen:

- Bijstandsverstrekking: € 124,6 miljoen;
- Participatie: € 35,2 miljoen;
- Armoedebeleid: € 6,5 miljoen;
- Overige lasten: € 0,1 miljoen.

De totale lasten van programma S06 Participatie en armoedebestrijding zijn in 2022 € 16,5 miljoen lager dan in 2021. Dit komt door:

- Bijstandsverstrekking € 4,5 miljoen lager dan 2021: Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat in 2021 incidenteel de ToZo uitkering staat begroot (€ 7,0 miljoen lager dan 2021). Daar tegenover staat dat de verwachte uitkeringslasten BUIG in 2022 € 2,5 miljoen hoger zullen zijn dan in 2021.
- Participatie € 12,2 miljoen lager dan 2021: Deze daling van het budget wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door afloop van incidentele budgetten te weten: middelen Arbeidsmarktregio (€ 4,6 miljoen lager dan 2021), middelen actieplan werk (€ 2,6 miljoen lager dan 2021, Organisatieontwikkeling Werk en Inkomen (€ 2,0 miljoen lager dan 2021). Daarnaast nemen de lasten voor WSW jaarlijks af als gevolg van uitstroom SW-medewerkers (€ 1,8 miljoen lager dan in 2021).
- Armoedebeleid € 0,1 miljoen hoger dan 2021: Dit wordt veroorzaakt door een klein incidenteel verschil op diverse bijdragen TONK, nominale compensatie, Coronamiddelen en een overschrijding op Kansrijk Opgroeien en Gelrepas in 2021.
- Schulddienstverlening € 0,3 miljoen lager dan 2021: Dit wordt veroorzaakt door incidentele uitgaven in 2021 voor de Kinderopvangtoeslagaffaire, corona en doorgeschoven budgetten uit 2020 voor preventie en Geldzaken & Ondernemers.

Baten

De begrote baten van programma S06 Participatie en armoedebestrijding zijn in 2022 € 114,1 miljoen, onderverdeeld in de volgende onderwerpen:

- Bijstandsverstrekking: € 114,0 miljoen;
- Participatie: € 46 duizend;
- Armoedebeleid: € 0,1 mln.

In totaal zijn de begrote baten in 2022 circa € 4,0 miljoen lager dan in 2021. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- Bijstandsverstrekking € 2,9 miljoen lager dan 2021: Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat in 2021 sprake is van een incidentele bijdrage vanuit het Rijk ten behoeve van de Tozo uitkering (€ 5,2 miljoen lager dan 2021). Daar tegenover wordt de komende jaren een stijging van de Rijksbijdrage van de gebundelde uitkering (BUIG) verwacht (€ 2,4 miljoen hoger dan 2021).
- Participatie € 1,1 miljoen lager dan 2021: In 2021 sprake is van een incidentele provinciale subsidie ten behoeve van de Arbeidsmarktregio (€ 0,7 miljoen lager dan 2021)
- Armoedebeleid € 0,1 miljoen hoger dan 2021: De bijdrage vanuit eurobudget van Menzis is in 2021 eenmalig ingezet op diverse andere programma's.

- Schulddienstverlening: € 0,2 miljoen lager dan 2021: In 2021 zijn er incidentele baten beschikbaar voor Kinderopvangtoeslagaffaire en bijdragen vanuit Dullertsstichting voor diverse initiatieven.

Toevoegingen aan reserves
Zowel in 2022 als in 2021 is de begrote toevoeging aan reserves € 0,6 miljoen. Dit betreft een toevoeging aan de bestemmingsreserve Bedrijfsvoering in het kader van de organisatieontwikkeling Werk en Inkomen. Tot en met 2023 blijft de begrote toevoeging aan de BR Bedrijfsvoering € 0,6 miljoen.

Onttrekkingen aan reserves
In 2022 bedraagt de begrote onttrekkingen aan reserves € 1,5 miljoen. Dit is opgebouwd uit:
- BR Bedrijfsvoering in het kader van de organisatieontwikkeling Werk en Inkomen: € 0,8 miljoen;
- BR Werkinvesteringsfonds bestedingsplan 2022: € 0,7 miljoen.

De onttrekkingen zijn € 8,4 miljoen lager dan in 2021. Dit komt door:
- Een € 2,0 miljoen lagere onttrekking uit de BR Bedrijfsvoering voor de reorganisatie Werk en Inkomen;
- In 2021 is een onttrekking begroot aan de BR Taakmutaties Overloop in verband met de budgetoverheveling vanuit 2020. Voor 2022 is nog geen onttrekking begroot, dit resulteert in € 2,6 miljoen lagere onttrekking in 2022.
- Een € 0,8 miljoen lagere onttrekking aan de BR Transitie Presikhaaf Scalabor;
- € 0,9 miljoen lagere onttrekking aan BR Taakmutaties Overloop in verband met resultaatbestemming herstelagenda 2020.
- Een € 0,7 miljoen hogere onttrekking ten behoeve van het bestedingsplan Werkinvesteringsfonds uit de BR Werkinvesteringsfonds in 2022.
- Een € 0,3 miljoen lagere onttrekking uit de BR Participatie.
- Een € 1,7 miljoen lagere onttrekking uit de BR Taakmutaties Overloop ten behoeve van de TOZO regeling;
- een € 0,7 miljoen lagere onttrekking schulddienstverlening BR Taakmutaties Overloop voor preventie, vroegsignalering, schulddienstverlening voor ondernemers en lagere onttrekking aan Jongerenperspectieffonds.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)
Scalabor B.V.
MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Participatie
- Werkgeversorganisaties;
- Werknemersorganisaties;
- Onderwijsorganisaties;
- Regionaal Werkbedrijf;
- Economic Board;
- Regiogemeenten;
- UWV;
- Stichting Inclusief Midden Gelderland;
- Inclusief Werkgeven Midden Gelderland;
- Woningbouwcorporaties;
- Leerwerkloket Midden Gelderland;
- Werkgeversservicepunt Midden Gelderland;
- Scalabor;
- Centrum voor Activerend Werk;
- Stichting Sociale wijkteams Arnhem.

Armoede en schulddienstverlening
- Stichting Sociale wijkteams Arnhem;
- Dullertsstichting;
- Stichting Leergeld;

- Jeugdfonds Sport en Cultuur;
- Arnhemse Dialoog;
- De Voedselbank Arnhem, De Kledingbank;
- Partners van Vroeg Eropaf (woningcorporaties, energiebedrijven, zorgverzekeraars, waterbedrijven);
- Stichting Rijnstad, Humanitas, SWOA;
- PLANgroep;
- Opr€cht;
- Bewindvoerders aangesloten bij het convenant;
- Zuidweg en Partners;
- Over Rood;
- Landelijke partners (Schuldenlab, Schouders Eronder).

Subsidies

Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- St. Leergeld Arnhem
- St. Rijnstad

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Risicobeheersing

Hieronder zijn de risico's genoemd met de grootste financiële impact op de begroting komend vanuit het programma Participatie en armoedebestrijding. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de reeds bestaande risico's en de risico's als gevolg van de coronacrisis. In de paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen wordt een integraal beeld van de risico's gegeven.

Gemeentebrede risico's

Inkomensregelingen (BUIG); maximaal eigen risico
Aanpassing financiering BUIG door het Rijk
Re-integratiebudget - Rijksontwikkelingen
Scalabor Afwaarderingsrisico
Scalabor Detacheringsvergoeding

Corona risico's

Schulddienstverlening
Armoede; toename gebruik inkomensondersteunende maatregelen
Omzetderving Scalabor

Beleidskaders

Participatie

- Programmaplan Doorbraak Naar Werk.

Armoede en schulddienstverlening

- Doorontwikkeling Armoedeagenda en schulddienstverlening;
- Zij aan zij: schuldenvrij - De Arnhemse visie op schulddienstverlening;
- De weg uit armoede: werken aan perspectief Arnhemse armoedeaanpak - 2020 e.v.;
- Uitvoeringsagenda Schulddienstverlening 2020-2021.

Zorg

We willen alle Arnhemmers een stabiele basis bieden. Daarbij bieden we ondersteuning, begeleiding en zorg aan inwoners met een beperking of chronische ziekte die zichzelf niet kunnen redden in het dagelijks leven. We doen dit bij voorkeur samen met het eigen netwerk zodat inwoners niet afhankelijk worden van (alleen) specialistische hulp. Waar dat ontbreekt investeren we in het organiseren van sterke netwerken - formeel en informeel - zo dicht mogelijk bij huis, in de eigen woonomgeving. Op deze manier is hulp snel beschikbaar en ondersteuning dichtbij. Daarbij werken we intensief samen met Sociale wijkteams, zorgaanbieders, huisartsen, scholen en welzijnsorganisaties in een gebied. Omdat gebieden van elkaar verschillen kan onze aanpak ook per gebied verschillen. Prioriteiten, accenten, werkwijzen en samenwerkingspartners worden daarop aangepast.

Tijdens de coronaperiode hebben aanbieders veel aandacht gegeven aan het voortzetten van de ondersteuning en zorg aan onze inwoners en zijn alternatieven gevonden om de zorg zoveel mogelijk te continueren. In veel gevallen is gebruik gemaakt van digitale vormen van ondersteuning. Zo kregen inwoners bijvoorbeeld begeleiding via beeldbellen. Digitale zorgverlening zal, los van corona, in de toekomst meer worden ingezet omdat het een waardevolle aanvulling is gebleken op de al bestaande zorg en ondersteuning en door veel inwoners wordt gewaardeerd. Door de inzet en flexibiliteit van onze aanbieders konden veel inwoners goed worden geholpen. Inmiddels is het gebruik van zorg bijna overal weer op het niveau van vóór corona. We zien echter ook dat sommige problemen zijn toegenomen en dat hierop extra inzet nodig is om deze op te lossen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de geestelijke gezondheid van jongeren.

De komende jaren gebruiken we om de stabiele basis voor onze inwoners te versterken. Daarbij willen we verder gaan met de ingezette transformatie van zorg. Preventie staat voorop om zoveel mogelijk problemen te voorkomen maar we zetten ook in op het bieden van lichtere zorg om zwaardere problemen te voorkomen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhem is een inclusieve stad waarin alle inwoners, ook met een beperking of chronische ziekte, zo zelfstandig als mogelijk leven in de wijk en meedoen aan de samenleving

We vinden het belangrijk dat alle Arnhemmers zo zelfstandig mogelijk kunnen leven, ook wanneer zij daarbij, vanwege beperkingen of chronische ziekte, een steuntje in de rug nodig hebben. We richten ons op een 'Inclusieve stad' waarin alle inwoners kunnen meedoen. Waar dat nodig is bieden we passende zorg en ondersteuning, maar daarbij zorgen we ook dat inwoners zoveel mogelijk zelf regie houden over hun leven en de kwaliteit daarvan kunnen verbeteren of op peil kunnen houden. Daarbij zetten we in op het versterken van de eigen kracht, het sociaal netwerk van inwoners en het benutten van algemene voorzieningen in de wijken. We werken preventief en zetten in op het normaliseren van zorg waar dat kan. Dat betekent dat we minder snel willen diagnosticeren en etiketteren en niet altijd direct een specialistische hulpverlener in willen zetten. Liever maken we gebruik van het netwerk en versterken dit waar dat nodig is waarbij we verschillen tussen Arnhemmers accepteren en omarmen. Inwoners met zorg, jong en oud, blijven zoveel mogelijk thuis wonen met de nodige ondersteuning, of maken eerder de overstap van een instelling naar zelfstandig wonen in de wijk. Wanneer inwoners zorg met verblijf nodig hebben zoeken we naar oplossingen die zoveel mogelijk op de thuissituatie lijken; uit huis maar zo 'thuis' mogelijk. Zo bieden we onze inwoners duurzame, passende, effectieve en efficiënte ondersteuning op maat, zo tijdig mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis. Ook stimuleren we daarmee de actieve deelname van inwoners aan de Arnhemse samenleving.
We zorgen ervoor dat de toegang naar ondersteuning en zorg transparant en laagdrempelig is ingericht. Om kwalitatief goede zorg beschikbaar te hebben en te houden zetten we, met name in de jeugdzorg, extra maatregelen in.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Gemiddelde zorgkosten per inwoner		€ 835	€ 887	€ 847	

Eenheid: Euro

Bron: Gemeente Arnhem

Alle inwoners die hulp nodig hebben om zelfstandig te leven ontvangen de nodige zorg en ondersteuning tijdig, op maat en dicht bij huis

Wanneer inwoners door een beperking of chronische ziekte er (tijdelijk) niet in slagen zichzelf te redden in het dagelijks leven bieden we ondersteuning, begeleiding en zorg. We bereiken steeds meer Arnhemmers en uit het inwonerservaringsonderzoek blijkt dat veel Arnhemmers tevreden zijn over de geboden zorg. Tegelijkertijd is de ervaring, met name van de Sociale wijkteams, dat inwoners vaak langdurig afhankelijk blijven van specialistische zorg en ondersteuning. We gaan ons inspannen om deze inwoners zo zelfstandig mogelijk te maken, zodat zijzelf de regie over hun leven terug krijgen en de kwaliteit van leven verbetert. We zetten in op het versterken van de eigen kracht en investeren in het (sociaal) netwerk rondom inwoners waarbij we het gebruik van algemene voorzieningen in de wijken stimuleren. Daarbij streven we ernaar dat inwoners weer zo zelfstandig mogelijk verder kunnen leven en niet onnodig, langdurig afhankelijk worden van zorg en ondersteuning. We

hebben ook aandacht voor de groeiende groep inwoners (en hun naasten) met een vorm van dementie. We gaan van Arnhem een dementievriendelijke samenleving maken door onder andere bewustwording en trainingen van Arnhemmers en Arnhemse ondernemers over de omgang van inwoners met dementie zodat ook deze groep zo lang mogelijk mee kan blijven doen in Arnhem.

We versterken de (veer)kracht van onze inwoners thuis en in instellingen met een integrale aanpak

We lichten onze inwoners beter voor hoe ze hun zelfstandigheid kunnen behouden; dit doen we met inzet van het eigen netwerk en een betere benutting van algemene voorzieningen in de wijk. We stimuleren het gebruik van deze algemene voorzieningen en we zorgen dat het aanbod bekend is en aansluit bij de behoefte van de inwoners van de wijk. Daarbij wordt onder andere gebruik gemaakt van een website waarop het aanbod aan algemene voorzieningen staat vermeld; deze website ontwikkelen we verder door.

Wijkcoaches gaan zelf meer begeleiding bieden aan inwoners. We verwachten dat daardoor beter gebruik wordt gemaakt van algemene voorzieningen en sociale netwerken in wijken, zodat de begeleiding effectiever wordt. Ook wordt de huidige versnippering van begeleiding over veel verschillende aanbieders teruggebracht door een sterk netwerk per wijk te organiseren waarin hulpverleners elkaar kennen en intensiever met elkaar samenwerken rondom inwoners. Dit bevordert collectieve en integrale oplossingen voor inwoners. Deze nieuwe werkwijze wordt, zowel voor jeugdzorg als Wmo, toegepast in pilots in vier verschillende wijken: Kronenburg, Malburgen, Schuytgraaf en Spijkerkwartier.

Er is veel samenhang in de opgaven waarvoor we staan. In de jeugdzorg bijvoorbeeld, zien we relaties tussen het opgroeien in armoede, schulden, schooluitval en de inzet van jeugdzorg. Daarnaast heeft een groot deel van de zwerfjongeren een verleden in de jeugdzorg. Om deze reden is een samenhangend jeugdbeleid ontwikkeld als uitwerking van een integrale visie op het sociaal domein. De komende jaren gaan we zorgen dat dit beleid in samenspraak met de betrokken partijen wordt opgepakt en uitgevoerd. Daarbij betrekken we onze gebruikers, jongeren, ouders/verzorgers, ervaringsdeskundigen, om te toetsen of dit goed gebeurt.

Ook ondersteunen we gezinnen waar meerdere problemen bestaan vanuit de doorbraakmethode, dit doen we samen met het Instituut voor Publieke Waarden. Deze methode houdt in dat we de problemen in samenhang benaderen. Hiermee hopen we tot duurzamere oplossingen te komen voor alle gezinsleden. We starten met die gezinnen, waarbij de jeugdigen veel zorg nodig hebben. Het instituut voor Publieke Waarden zorgt dat onze Sociale wijkteams straks zelf de doorbraakmethode kunnen toepassen.

Voor jeugdigen en volwassenen die vanuit een zorginstelling zelfstandig gaan wonen, moeten voldoende, passende en betaalbare woningen beschikbaar zijn. Om dit te bereiken leggen we verbinding met andere programma's en werken we samen om voor verschillende doelgroepen zelfstandige woonruimte te realiseren.

We versterken de zorgtoewijzing

De Sociale wijkteams vormen de toegang naar de Wmo, beschermd wonen en Jeugdzorg. Wijkcoaches beoordelen welke ondersteuning onze Arnhemmers nodig hebben om zelfstandig te kunnen wonen en participeren. Daarbij wordt altijd gekozen voor de meest passende, effectieve en efficiënte hulp en ondersteuning vanuit de gedachte dat inwoners zoveel mogelijk zelf de regie houden over hun eigen leven.
We hebben beleidsregels opgesteld die de wijkcoaches gebruiken om te kunnen bepalen welke vorm van ondersteuning of zorg passend is. Binnen de Sociale wijkteams wordt gewerkt met expertiseteams en aandachtsfunctionarissen om te borgen dat er voldoende kennis is om passende ondersteuning in te zetten. Eind 2021 evalueren we de beleidsregels, die deels in februari 2020 en deels medio 2020 zijn ingegaan. Waar nodig passen we deze beleidsregels aan om nog beter passende, effectieve en efficiënte zorg te kunnen bieden.

Bij de toegang naar de Jeugdzorg richten we ons op het intensiveren van de samenwerking met geautoriseerde verwijzers en aanbieders. We zetten de Praktijk Ondersteuner Huisartsen Jeugd (POH-Jeugd) in bij huisartspraktijken om de samenwerking tussen Sociale wijkteams, huisartsen (geautoriseerde verwijzers) en aanbieders te versterken. Afhankelijk van het succes van deze maatregelen breiden we in 2021 deze werkwijze uit naar meer huisartspraktijken. Met de Gecertificeerde Instellingen (jeugdbescherming) hebben we een gezamenlijke verbeteragenda opgesteld om te zorgen dat kinderen in onveilige situaties eerder worden geholpen. Deze verbeteragenda voeren we het komende jaar uit.
We verbeteren de samenhang tussen het onderwijs- en het zorgdomein door betere afstemming te realiseren tussen wijkteams, onderwijs en het samenwerkingsverband. Ook kijken we daarbij naar de rol van aanbieders en het aanbod aan hulp en ondersteuning op scholen.

We bakenen de inzet van de Wmo en Jeugdwet beter af door vaker te kijken naar de inzet van voorliggende voorzieningen zoals de Wet langdurige zorg (Wlz), Zorgverzekeringswet (Zvw) en Passend Onderwijs.

We sturen op kwaliteit en resultaat

In 2020 zijn via de aanbesteding de kwaliteitseisen voor zorgaanbieders verhoogd. Er zijn minder aanbieders gecontracteerd en er is een overzichtelijker aantal producten. Gecontracteerde aanbieders werken zoveel mogelijk wijkgericht, waardoor zij zorg kunnen afschalen naar voorzieningen dicht bij de inwoner. Aanbieders die actief bijdragen aan de transformatie van zorg en kwalitatief goede zorg leveren, krijgen meer toewijzingen dan aanbieders die dit niet doen. Uiteraard houden we rekening met de keuzevrijheid van onze inwoners. We stimuleren preventief werken, samenwerking tussen aanbieders en bevorderen innovatie.

In samenwerking met de regionale inkooporganisatie (Inkoop-SDCG) en Sociale wijkteams monitoren we of aanbieders goede kwaliteit van zorg leveren en de gewenste resultaten realiseren. Het toezicht op rechtmatigheid en kwaliteit van de geleverde zorg wordt verder geïntensiveerd. Niet alleen op basis van signalen, maar ook via een steekproef worden aanbieders getoetst. Daarbij werken we nauw samen met de Inkoop-SDCG, VGGM (toezicht op kwaliteit), afdeling Handhaving (toezicht rechtmatigheid) en de partners in het RIEC (Regionale Informatie- en Expertise Centra, gericht op bestrijding ondermijnende criminaliteit).

Met Medipoint hebben we het contract voor hulpmiddelen voor een periode van twee jaar verlengd. Dit om stabiliteit te bieden voor alle inwoners van Arnhem na ontbinding van het contract met leverancier HMC. Met Medipoint en de Sociale wijkteams kijken we naar verdere innovatie van het gebruik van hulpmiddelen.

Het Persoonsgebonden Budget (PGB) ontwikkelen we door op basis van de uitgevoerde, kwalitatieve evaluatie in 2021. In 2022 gaan we samen met betrokken partners aan de slag met de aanbevelingen van deze evaluatie en verbeteren we het PGB-beleid waar dat nodig is. Ook volgen we de landelijke ontwikkelingen over PGB en nemen deze mee in het vervolgtraject.

We vergroten het inzicht of passende zorg wordt ingezet (monitoring)

We verbeteren het inzicht in de ontwikkeling van de zorg. We gebruiken een goed ontsloten zorgmonitor waarbij we de ingezette zorg lokaal en op wijkniveau kunnen volgen. Periodiek leveren we (bestuurlijke) rapportages op, om de gewenste transformatie van zorg te monitoren. Dit biedt mogelijkheden om, waar nodig, bij te sturen.

Op wijkniveau ondersteunen we Sociale wijkteams bij het analyseren van de ontwikkelingen in toegewezen zorg en het uitzetten van acties. Op wijkniveau is een dashboard beschikbaar waarin we de zorg(kosten) tot op detail kunnen monitoren. Zogenaamde Analyse en Actieteams (A2-teams) werken met deze data (bijvoorbeeld volumes, producten, duur, kosten, aanbieders, zorgpaden en verwijzers). Het team is samengesteld vanuit verschillende disciplines (inhoudelijk, financieel en data-analisten) en zij gaan op wijkniveau of per zorgvorm in gesprek met het Sociale wijkteam over de data. Daarbij wordt gekeken naar de resultaten en ontwikkelingen in de wijk en de stad en wordt actie ondernomen als dat nodig is.

We voeren het inwonerservaringsonderzoek uit om meer inzicht te krijgen in het resultaat van en tevredenheid over de geleverde zorg. Met de verbeterde monitoring kunnen we volgen of aanbieders met de ingezette zorg resultaat bereiken en de doelen van de inwoner behalen.

We ontschotten zorgsystemen en verkrijgen toereikend rijksbudget

We dragen via de G-40, VNG en NDSD (Netwerk directeuren sociaal domein) bij aan een actieve lobby om voldoende rijksmiddelen te krijgen om de Wmo en Jeugdwet goed uit te kunnen voeren. We ondersteunen de lobby van VNG en G40 om structureel, ook na 2022, voldoende middelen voor de (jeugd)zorg te krijgen.

Landelijk wordt gewerkt aan een nieuw verdeelmodel voor beschermd wonen, maatschappelijke opvang (voorlopig uitgesloten) en begeleiding uit de Wmo. Inzet is een verdeelmodel van middelen op basis van objectieve criteria. De implementatie van het nieuwe model gaat in per 2023. De effecten zijn nog onduidelijk maar we verwachten dat onze regio Centraal Gelderland een ‘nadeelregio’ is. Wij monitoren deze ontwikkeling en lobbyen voor een redelijke uitkomst voor onze regio.

We werken met diverse partijen, zoals het Sociaal wijkteam, zorgaanbieders, zorgverzekeraar en justitie aan een meer gezamenlijk beleid voor de GGZ-doelgroep. We onderzoeken onder andere hoe we een betere aansluiting kunnen realiseren tussen de forensische zorg en de Wmo-zorg en onderzoeken de mogelijkheden voor een meer wijkgerichte GGZ-ondersteuning. Daarbij zetten we ook in op preventie van problemen en een grotere acceptatie van de GGZ doelgroep.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Inwonerstevredenheid over kwaliteit geboden ondersteuning				79%	73%
Verhouding WMO-begeleiding, basis vs. specialistisch, aandeel basis		40	41	47	50
Verhouding WMO-begeleiding, basis vs. specialistisch, aandeel specialistisch		49	44	31	30

Verhouding WMO-begeleiding, basis vs. specialistisch, aandeel basis+specialistisch	11	15	22	20
Verhouding Huishoudelijke Ondersteuning, maatwerk vs. algemene voorziening, aandeel maatwerk	81%	84%	65%	46%
Verhouding Huishoudelijke Ondersteuning, maatwerk vs. algemene voorziening, aandeel algemeen	19%	16%	35%	54%

Bron: Gemeente Arnhem

Meer kwetsbare Arnhemmers nemen actief deel aan de maatschappij

We bieden Arnhemmers die niet participeren als gevolg van persoonlijke omstandigheden de mogelijkheid om deel te nemen aan de maatschappij, bij voorkeur via betaald werk. Als dit niet haalbaar blijkt, participeren zij via vrijwilligerswerk of activerend werk. We bevorderen de doorstroming vanuit activerend werk richting betaald werk/ opleidingen of vrijwilligerswerk. Hier ligt een nauwe samenhang en samenwerking met het programma Doorbraak naar werk.

Zie de inspanningen benoemd bij het doel 'Alle inwoners die hulp nodig hebben om zelfstandig te leven ontvangen de nodige zorg en ondersteuning tijdig, op maat en dicht bij huis'

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Percentage inwoners in AW met een ontwikkelarrangement		49%	45%	42%	47%

Bron: Gemeente Arnhem

Meer jeugdigen ontwikkelen zich naar zelfredzaamheid en ontvangen waar nodig passende zorg

We willen dat meer kinderen in Arnhem zich ontwikkelen naar zelfstandigheid en een gezond volwassen leven. Als zij dat zelf niet kunnen en ook het eigen netwerk onvoldoende is, ontvangen zij daarbij tijdig passende hulp. Passende hulp betekent dat de hulp kwalitatief goed is en kinderen (of hun ouders) helpt om weer zelf verder te kunnen. Ook willen we deze hulp zo licht mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis of thuis inzetten zodat het kind zoveel mogelijk een normaal leven kan blijven leiden. Om dat te bereiken werken we preventief en willen we problemen zo vroeg mogelijk signaleren en tijdig passende zorg inzetten om erger te voorkomen. We richten ons op kinderen in kwetsbare situaties: kinderen die de zorg het hardst nodig hebben om zich te kunnen (blijven) ontwikkelen. Daarbij houden we oog voor normalisering van zorg en voorkomen we het onnodig "plakken van etiketten". Ook bespreken we met ouders hoe we ze kunnen ondersteunen bij de opvoeding van hun kinderen; wat kunnen zij zelf doen en wat is 'normaal' bij het opgroeien van hun kind.
Wij zorgen per wijk voor een sterk netwerk waarbij een beperkt aantal jeugdhulpaanbieders samenwerkt met andere professionals en betrokken partijen in de wijk en met hun aanbod aansluiten bij de zorgvragen van kinderen en jongeren in die wijk.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing CSA		89	105	114	101
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing Elden en De Laar		115	123	128	114
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing Malburgen		132	156	160	130
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing Noord-Oost		124	138	136	110
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing Noord-West		139	172	176	142
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing Presikhaaf		105	104	119	101
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing Schuytgraaf-Elderveld		142	154	159	132
Aantal jeugdhulpaanbieders met een toewijzing VKR		138	151	147	115

Bron: Gemeente Arnhem

Meer jeugdigen kunnen meedoen aan het dagelijks leven

We willen dat kinderen zo veel mogelijk op eigen kracht meedoen aan het dagelijkse leven. Daarvoor hebben zij een goede sociale basis in de buurt nodig waar ze op kunnen terugvallen. Bijvoorbeeld op school, bij de sport- of cultuurvereniging. Als het netwerk en de sociale basis bij een kind niet toereikend zijn een voor de ontwikkeling, zetten wij (tijdelijk) specialistische jeugdzorg.

Versterken eigen kracht van jeugdigen, sociaal netwerk en inzet algemene voorzieningen

- Samen met professionals uit onderwijs, zorg, sport, cultuur en welzijn ontwikkelen we samenhangend aanbod van voorzieningen dat past bij de fases die kinderen (en hun ouders) doorlopen bij het opgroeien en opvoeden en aansluit bij de hulpvraag. We baseren dit voorliggende aanbod op de behoeften van kinderen en jongeren zelf (onder andere met de resultaten van het onderzoek Goed Geschut).
- Dit aanbod baseren we ook op input uit onze stadsgesprekken met kinderen, jongeren en ouders. We voeren deze stadsgesprekken drie keer per jaar. Tijdens deze gesprekken mogen de kinderen, jongeren en ouders zelf thema's agenderen. Hiermee checken we of ons aanbod aansluit bij de kansen en uitdagingen waar zij mee te maken krijgen. Wij sturen ons beleid bij op basis van de input uit deze gesprekken.
- We stimuleren passend aanbod van algemene voorzieningen dat preventief op, of in combinatie met specialistische jeugdzorg ingezet kan worden. Denk bijvoorbeeld aan 'steungezinnen', waarbij ouders een kind tijdelijk opvangen zodat de biologische ouders op adem kunnen komen of een ondersteuningsplan waarin interventies in onderwijs en zorg logisch samenhangen. Een ander voorbeeld is het versterken van de aansluiting tussen onderwijs en Jeugdhulp, waarbij kinderen tijdig de juiste ondersteuning krijgen en waarbij onderwijs, zorg en welzijn gezamenlijk hebben gekeken naar de doelen en betrokken zijn in de uitvoering.

Meer kwetsbare jeugdigen wonen veilig thuis

Veel jeugdigen hebben helaas te maken met een onveilige thuissituatie. Dit komt onder andere voort uit psychische problematiek, vechtscheidingen, huiselijk geweld of andere sociale problemen. We willen onveilige situaties zoveel mogelijk voorkomen, sneller signaleren als deze zich voordoen en meer jeugdigen in een kwetsbare situatie een veilig thuis bieden. We plaatsen kinderen alleen uit huis als het echt niet anders kan. Daarbij organiseren we liever ambulante zorg bij kinderen thuis of, als dat niet kan, bij pleegouders of gezinshuizen. Jeugdhulp met verblijf is een laatste optie die we graag zoveel mogelijk willen voorkomen.

- We versnellen en verbeteren de veiligheidsketen: Veilig Thuis, Sociale wijkteams, jeugdbescherming en de Raad voor de Kinderbescherming. Zodat kinderen en hun ouders sneller passend hulpaanbod krijgen om de veiligheid in het gezin te herstellen (Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming).
- We zetten de doorbraakmethode in om te werken aan een beter perspectief voor gezinnen met complexe, meervoudige problemen in een kwetsbare, onveilige situatie.
- We voorkomen uithuisplaatsingen vaker door de inzet van Team VAV (Vertrouwd, Aanwezig en Veilig) dat snel en flexibel bij kwetsbare gezinnen thuis ingezet kan worden en escalatie helpt te voorkomen.
- We verminderen het aantal jongeren in verblijf, door casuïstiek tijdig te bespreken in het Perspectiefoverleg en tijdig ambulante zorg in te zetten om zo uithuisplaatsing te voorkomen.
- We werven ouders voor pleegzorg en zetten groepswonen in als alternatieven voor jeugdhulp met verblijf.
- We voorkomen complexe scheidingen door ouders vroegtijdig de juiste informatie en hulp op één plaats aan te bieden (Digitaal Scheidingsloket). Ook kinderen waarvan de ouders uit elkaar gaan of gaan scheiden kunnen hier terecht voor informatie en hulp. Bij geëscaleerde situaties helpen professionals van het Digitaal Scheidingsloket mee om de gezinssituatie terug te brengen naar het normale.
- In de afgelopen twee jaar is het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen en het aantal jongeren in verblijf licht afgenomen. Komende jaren zetten we het bovenstaande beleid voort om verdere daling mogelijk te maken.

Regionale aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling

Arnhem is centrumgemeente voor de regio Arnhem-Achterhoek voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. De prioriteiten uit de regioaanpak zijn 1) meer inzetten op vroegsignalering en preventie van huiselijk geweld (onder andere door gebruik Meldcode) 2) huiselijk geweld stoppen en duurzaam oplossen en 3) aandacht voor specifieke aanpakken (denk bijvoorbeeld aan eergerelateerd geweld en ouderenmishandeling). Samenwerking met regionale en lokale partners is hiervoor cruciaal. Denk hierbij aan regiogemeenten, Sociale wijkteams, Veilig Thuis, jeugdzorgaanbieders en Moviera. Maar bijvoorbeeld ook aan scholen en (huis)artsen, de jeugdgezondheidszorg en andere partners die dichtbij inwoners staan.
We houden de lokale aanpak actueel en verwerken daarin de uitkomsten van het onderzoek naar de gevolgen van de coronacrisis op huiselijk geweld (motie 20M205 Meer aandacht voor huiselijk geweld). Daarbij blijven de prioriteiten en acties uit de bestaande Regioaanpak huiselijk geweld en kindermishandeling 'Samen Veilig' 2019-2023 van kracht. Vanuit onze rol als centrumgemeente hebben we een voorbeeldfunctie en faciliteren we vanuit de beschikbare (DUVO) middelen de gemeenten in de regio Arnhem-Achterhoek.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal jeugdbeschermingsmaatregelen		401	427	395	322
Bron: Gemeente Arnhem					
Aantal jeugdigen in verblijf		571	610	562	423
Bron: Gemeente Arnhem					

Minder jeugdigen zijn van zorg afhankelijk

Als kinderen vast lopen in hun ontwikkeling naar zelfstandigheid, dan ontvangen zij passende hulp. Hiervoor kijken we eerst met de ouders, het netwerk en de sociale basis van een kind wat de mogelijkheden zijn. Als deze niet toereikend zijn voor de ontwikkeling, zetten wij (tijdelijk) specialistische hulp in. Een kind mag zijn wie het is, ook als het afwijkt van de norm. Bijvoorbeeld omdat een kind druk is of moeite heeft met leren. We stoppen met onnodig problematiseren van gedrag en normaliseren het gebruik van zorg. Daarbij accepteren we dat sommige problemen horen bij het opgroeien.

We zorgen voor een wijknetwerk met algemene voorzieningen en zorgaanbod dat aansluit bij de problemen van kinderen en jongeren

- We zetten jeugdhulp zo dichtbij als mogelijk in en vormen wijknetwerken om dat mogelijk te maken. Hulp wordt gegeven bij het kind thuis, op school of in de wijk. Bijvoorbeeld door wijkcoaches die kinderen met een hulpvraag zelf begeleiden. En door de inzet van praktijkondersteuners jeugd bij de huisarts die kunnen helpen bij psychische problematiek.
- Alle Arnhemse huisartsenpraktijken die dat willen, ondersteunen wij door de inzet van een praktijkondersteuner jeugd. Door de lichte hulp van de wijkcoach of praktijkondersteuner bij de huisarts zijn kinderen en jongeren minder afhankelijk van specialistische jeugdzorg.
- Wanneer deze lichtere hulp niet voldoet, zetten de Sociale wijkteams specialistische jeugdzorg in. Wij zorgen per wijk voor jeugdhulpaanbieders die samenwerken met andere professionals in de wijk en met hun aanbod aansluiten bij de zorgvragen van kinderen en jongeren in die wijk.
- We dringen de wachtlijsten bij jeugdhulpaanbieders terug door oplossingen te zoeken met ouders en aanbieders, zodat kinderen met een zorgvraag tijdig een goed passend hulpaanbod krijgen. Bijvoorbeeld de praktijkondersteuners jeugd bij de huisarts kunnen kinderen op de wachtlijst helpen met hun vraag, voordat zij hun traject kunnen beginnen. We zetten extra middelen in om de wachtlijsten voor GGZ problematiek bij aanbieders terug te dringen en bedenken samen met jongeren en aanbieders oplossingen voor deze wachtlijst problematiek. Via de bestuursrapportages rapporteren wij over deze wachtlijsten.
- We geven extra aandacht aan mentale gezondheid en het ontwikkelen van veerkracht, zodat kinderen en ouders beter kunnen omgaan met problemen en tegenslag. Dat doen we door ondersteuningsbijeenkomsten voor ouders te organiseren en in begeleidingsgesprekken aandacht te besteden aan het begrijpen van gedrag en daarmee leren omgaan. Ook praten we met ouders over wat gebruikelijke zorg is en wat van hen wordt verwacht.
- We geven de Sociale wijkteams duidelijke kaders mee wanneer zij jeugdhulp wel of niet in mogen zetten. Deze kaders houden we up-to-date, op basis van wat er speelt bij kinderen en jongeren. In deze kaders stellen we altijd kritisch de vraag of jeugdhulp de beste oplossing is voor het kind, ouders goed toegerust zijn om zelf hun kind te ondersteunen en het netwerk of voorzieningen in de buurt al ingezet zijn. Wij vragen ouders hun kinderen meer zelf te ondersteunen, bijvoorbeeld bij opgroeiproblemen, druk gedrag of verdriet in plaats van specialistische begeleiding of behandeling te zetten. Daardoor ervaren kinderen dat tegenslag en moeilijke periodes bij het leven horen en leren zij daar mee om te gaan.
- We bakenen de inzet van de Jeugdwet en de Verlengde Jeugdwet beter af door afspraken met aanbieders te maken en houden zo de zorg beschikbaar voor de jeugdigen die het nodig hebben. We vergroten de kennis van de Wet langdurige zorg en de Zorgverzekeringswet zodat deze wetten voorliggend aan de Jeugdwet ingezet worden waar dat beter past.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal 0-17-jarigen met een JW-toewijzing		5.048	5.346	5.150	4.461
Bron: Gemeente Arnhem					
Aantal 18+ers met een JW-toewijzing		467	679	609	469
Bron: Gemeente Arnhem					

Een meer inclusief Arnhem, waarbij meer kwetsbare Arnhemmers (blijven) wonen in de wijk

Arnhemmers die dat nodig hebben bieden we een Beschermd Thuis. Dit doen we lokaal en regionaal, op grond van het Transformatieplan Beschermd Thuis. We zetten in op doorstroom vanuit beschermde woonvormen naar zelfstandig wonen en op goede GGZ-zorg in de wijken. Daarmee voorkomen we zwaardere instellingszorg. Met de inkoop van zorg en ondersteuning hebben we rekening gehouden met de mogelijkheid flexibel op en af te schalen.
De transformatie geven we samen met de regio Centraal Gelderland verder vorm. Alle betrokken gemeenten zorgen voor een breed palet aan (basis)voorzieningen; lichte vormen van zorg voor wie daarmee toe kan en gespecialiseerde opvang en beschermd wonen voor wie dit (tijdelijk) nodig is. We doen dit in nauwe samenwerking met en tussen gemeenten, met woningcorporaties, zorgaanbieders en de zorgverzekeraar.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Beschermd Wonen, aantal inwoners met verblijf		1.071	1.013	958	524

Bron: Gemeente Arnhem

Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor kwetsbare Arnhemmers

We willen voldoende geschikte en betaalbare woningen voor kwetsbare inwoners, zodat zij kunnen uitstromen uit beschermd wonen, maatschappelijke opvang en jeugdvoorzieningen. Om dit te bereiken intensiveren we de samenwerking met de Arnhemse woningcorporaties.

We koppelen zorg(behoeften) aan wonen

We voeren de woonafspraken met woningcorporaties uit, waarvoor jaarlijks maximaal 120 woningen beschikbaar worden gesteld voor uitstroom uit Beschermd wonen (BW), Maatschappelijke opvang (MO) en intramurale jeugdvoorzieningen. De gemeente coördineert deze aanvragen, zodat Arnhemmers die niet zelfstandig aan een woning kunnen komen, toch uit kunnen stromen. Daarnaast blijven we met corporaties in gesprek over huisvesting van doelgroepen.
We gebruiken daarvoor het doelgroepenonderzoek 'wonen en zorg', waarin de behoefte en het aanbod aan zorggerelateerd wonen in Arnhem gekwantificeerd is. We komen samen met partners in de stad tot een visie op wonen, welzijn en zorg.

Zorggerelateerde woonoverlast wordt minder

We pakken zorggerelateerde overlast in de stad adequaat aan. Er is een meldpunt woonoverlast, zodat inwoners (ook zorggerelateerde) woonoverlast kunnen melden. We blijven, mede op basis van deze meldingen, in gesprek met zorgaanbieders over het treffen van maatregelen om woonoverlast door hun bewoners te beperken. Indien nodig treffen we maatregelen bijvoorbeeld via de inkoop en contractering van aanbieders. We werken samen met het zorgkantoor en de DJI (Dienst Justitiële Inrichtingen) om aanbieders te weren waarvan de bewoners overlast veroorzaken en er onvoldoende wordt ingegrepen. Daarbij werken we samen met de teams Leefomgeving en het programma Veiligheid.
Van zorgaanbieders die intensief Beschermd Wonen bieden, verwachten we dat zij ook mensen met meerdere en complexe zorgvragen de noodzakelijke zorg kunnen bieden. Daarvoor is een casusoverleg met zorgaanbieders ingericht. Zo nodig nemen we maatregelen via de toewijzing, de inkoop en contractering.

Meer bewoners met een kwetsbaarheid kunnen in grotere mate in hun eigen woonomgeving zelfstandig (begeleid) wonen

We stellen meer mensen in staat om met de juiste ondersteuning, zelfstandig te wonen en mee te doen in onze samenleving. Uitgangspunt is zoveel mogelijk een beschermd thuis te bieden door zorg en ondersteuning zo flexibel mogelijk op- en af- te kunnen schalen, in plaats van wonen in een instelling. Tegelijkertijd zorgen we ervoor dat er een regionaal vangnet van intramurale zorg in stand blijft voor wie dat toch nodig heeft.

We ontwikkelen meer preventieve activiteiten

Iedere gemeente in de regio Centraal Gelderland werkt aan het op orde brengen van de lokale basisinfrastructuur. Dat betekent dat we zorgen voor plekken in de buurt waar inwoners met beschermd wonen elkaar kunnen ontmoeten en onderling steun kunnen vinden (zoveel mogelijk gespreid over de stad). We realiseren voldoende aanbod voor een zinvolle daginvulling (onder andere via Activerend Werk) en zorgen dat deze doelgroep kan wonen op een passende plek (onder andere door woonafspraken met corporaties).
We zorgen voor lokale samenwerking (een inwoner moet zo min mogelijk last hebben van verschillende organisaties of financieringen) en werken samen met andere gemeenten en aanbieders, zorgverzekeraars en woningcorporaties.
We breiden de inzet van buurtcirkels (wonen met een steuntje in de rug) uit. Hiermee kunnen inwoners met een psychische kwetsbaarheid die vanuit een intramurale instelling zelfstandig gaan wonen, een sociaal netwerk in de wijk opbouwen. Met de inzet van buurtcirkels voorkomen we naar verwachting terugval.

Er zijn regionaal sluitende afspraken Beschermd Thuis

Per 1 januari 2022 wordt gestart met de inhoudelijke door-decentralisatie van beschermd wonen. Dat betekent dat niet alleen de 43 centrumgemeenten, maar alle 355 gemeenten zich gaan inzetten en verantwoordelijk worden voor inwoners met een toewijzing voor beschermd wonen. Daarover worden op regionaal niveau samenwerkingsafspraken gemaakt.
Vanaf 1 januari 2023 komt er een nieuwe financiële verdeling over gemeenten. Dit betekent dat de komende jaren (2023-2032) de middelen voor Beschermd Wonen worden overgeheveld van centrumgemeenten naar de regio-gemeenten. Daarmee wordt ook financieel geregeld dat gemeenten voortaan verantwoordelijk zijn voor beschermd wonen voor de eigen inwoners.
De gemeenten in de regio Centraal Gelderland zetten de transformatie naar Beschermd Thuis door in de richting zoals verwoord in het Transformatieplan Samen aan Zet (2019) en de bestuurlijke uitgangspunten zoals regionaal geformuleerd in 2021.
Er wordt een convenant voor 2022 en de daarop volgende jaren gesloten, waarin afspraken worden vastgelegd over de regionale besluitvorming omtrent de uitvoering van beschermd wonen, financiële afspraken, de toegang, contractering, beleid, toezicht, lokale basisvoorzieningen, monitoring en woonafspraken.

Er is een integrale aanpak voor mensen met verward gedrag

In 2022 evalueren we de bemoeizorg, die we in 2021 aanvullend hebben ingezet en zorgen voor borging. Vanaf 2021 worden de politiemeldingen over personen met verward gedrag opgepakt door VGGM. Zij leggen daarbij de verbinding met het sociaal domein. Dit meldpunt wordt het komend jaar uitgebreid met een telefoonnummer voor niet-acute meldingen waar inwoners van Arnhem hun zorgen over medebewoners kunnen neerleggen. Ook hier zorgt VGGM weer voor de verbinding naar het sociaal domein.
Ook wordt in 2022 de pilot 'Noodbed voor mensen met verward gedrag' geëvalueerd. Onderdeel van deze pilot is de vraag of er voldoende bereikbare en beschikbare opvolgende Wmo zorg en ondersteuning aanwezig is, waaronder spoedzorg.
De pilot 'Welkom in je wijk!', om stigmatisering tegen te gaan en mensen handvatten te geven om beter om te kunnen gaan met onbegrepen gedrag wordt ook in 2022 geëvalueerd.
Met de Veiligheidshuizen Arnhem en West Veluwe Vallei, Pro Persona, regiogemeenten en zorgverzekeraar onderzoeken we of we de 'Ketenveldnorm / levensloopregeling' in onze regio kunnen implementeren. Hierbij staat integrale, levensbrede en continue ondersteuning centraal van mensen met veelal multiproblematiek (én psychiatrie, én verslaving, én lichte verstandelijke beperking) die frequent delinquent gedrag vertonen maar die (nog) geen forensische titel ontvangen.
Met name de Wet zorg en dwang heeft het afgelopen jaar voor een aantal uitvoeringsknelpunten gezorgd. Met het Zorgkantoor, Pro Persona, de Verpleging- en Verzorgingssector en de Verstandelijk Gehandicaptensector werken we aan werkafspraken en voeren we een landelijke lobby, voor verbetering van de uitvoering.

BBV- indicatoren (niet gekoppeld aan een doel)					
Effectindicator	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	790	870	780	820	
Eenheid: Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep					
Bron: CBS - Monitor Sociaal Domein WMO					
Jongeren met jeugdhulp	11,4%	12,8%	12,9%	12,2%	
Eenheid: Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.					
Bron: CBS - Monitor Sociaal Domein WMO					
Jongeren met jeugdreclassering	0,8%	0,8%	0,7%	0,6%	
Eenheid: Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).					
Bron: CBS - Monitor Sociaal Domein WMO					
Jongeren met jeugdbescherming	1,2%	1,2%	1,4%	1,3%	
Eenheid: Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.					
Bron: CBS - Monitor Sociaal Domein WMO					

Hierboven zijn bij de verschillende doelstellingen een aantal effectindicatoren opgenomen. In de bestuursrapportage Zorg Dichterbij is meer informatie te vinden, is de voortgang op alle indicatoren opgenomen en zijn de trends en duiding hiervan beschreven.

Doelen en budgetten

Hieronder geven we een indicatief inzicht van de relatie tussen doelen en budgetten. Door de samenhang van diverse doelen worden diverse budgetten doeloverstijgend ingezet. In deze gevallen is het totale budget voor de doelen bij het bovenste doel weergegeven en is bij de onderstaande doelen geen bedrag opgenomen.

Begroting 2022 per ambitie en doel	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Arnhem is een inclusieve stad waarin alle inwoners, ook met een beperking of chronische ziekte, zo zelfstandig als mogelijk leven in de wijk en meedoen aan de samenleving	**28.190**	**4.883**	**0**	**255**
Alle inwoners die hulp nodig hebben om zelfstandig te leven ontvangen de nodige zorg en ondersteuning tijdig, op maat en dicht bij huis	28.190	4.883	0	255
Meer kwetsbare Arnhemmers nemen actief deel aan de maatschappij				
Een meer inclusief Arnhem, waarbij meer kwetsbare Arnhemmers (blijven) wonen in de wijk	**16.887**	**57**	**0**	**0**
Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor kwetsbare Arnhemmers	141	57	0	0
Meer bewoners met een kwetsbaarheid kunnen in grotere mate in hun eigen woonomgeving zelfstandig (begeleid) wonen	16.746	0	0	0
Meer jeugdigen krijgen passende zorg gericht op ontwikkelen van zelfredzaamheid	**13.472**	**0**	**12.530**	**99**
Meer jeugdigen kunnen meedoen aan het dagelijks leven	11.529	0	12.530	99
Minder jeugdigen zijn van zorg afhankelijk				
Meer kwetsbare jeugdigen wonen veilig thuis	1.943	0	0	0
Overig	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**58.550**	**4.940**	**12.530**	**354**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	60.704	49.793	56.084	58.550	58.161	58.273	58.905
Baten	5.222	4.940	4.940	4.940	4.940	4.940	4.940
Saldo lasten en baten	***-55.482***	***-44.853***	***-51.144***	***-53.610***	***-53.610***	***-53.333***	***-53.965***
Toevoegingen aan reserves	2.009	628	628	12.530	1.082	1.000	1.000
Onttrekkingen aan reserves	3.425	1.512	2.843	354	81	498	0
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***1.416***	***884***	***2.215***	***-12.177***	***-12.177***	***-502***	***-1.000***
Gerealiseerd resultaat	**-54.066**	**-43.969**	**-48.929**	**-65.786**	**-54.222**	**-53.836**	**-54.965**

Toelichting

Lasten

De totale lasten voor 2022 voor het stedelijk programma zijn begroot op € 58,5 miljoen. De overige lasten voor zorg van € 121,3 miljoen worden vermeld in de wijkbudgetten. De lasten zijn te verdelen in de volgende categorieën:

- € 28,3 miljoen wordt besteed aan zorg in natura en persoonsgebonden budgetten, verdeeld over Beschermd wonen (€ 15,3 miljoen), Jeugdzorg en jeugdbescherming (€ 10,2 miljoen), Wmo (€ 1,6 miljoen) en Huishoudelijke hulp toelage (€ 1,2 miljoen);
- € 22,4 miljoen wordt besteed aan uitbestede taken, zoals Stichting Sociale wijkteams (€ 16,8 miljoen), Ambulantisering GGZ (€ 3,0 miljoen), Zorg-lokaal (€ 1,1 miljoen), Inkoop Sociaal Domein Centraal Gelderland (€ 0,6 miljoen), De Connectie (€ 0,6 miljoen) en Sociaal Hospitaal kosten (€ 0,3 miljoen);
- € 0,9 miljoen wordt besteed aan het realiseren van de maatregelen binnen de jeugdzorg, zoals POH Jeugd;
- € 0,3 miljoen dient ter uitvoering van de motie transformatiebudget;
- € 1,8 miljoen wordt besteed aan begrote subsidies, zoals aan Stichting Veilig Thuis (€ 1,1 miljoen);
- € 1,1 miljoen wordt besteed aan beleidsuren;
- Hiernaast zijn er € 3,7 miljoen overige lasten, zoals Mantelzorgcompliment (€ 0,7 miljoen) en backoffice (€ 0,7 miljoen).

De begroting is in 2022 ten opzichte van 2021 € 2,5 miljoen hoger.

- De begroting voor overige goederen diensten stijgt met € 0,9 miljoen en dit bedrag is toegekend om de maatregelen binnen de Jeugdzorg , zoals de POH Jeugd te realiseren;
- De begroting stijgt met € 0,3 miljoen door de toevoeging van het transformatiebudget conform de raadsmotie;
- De begroting voor jeugdbescherming stijgt met € 0,3 miljoen ten behoeve van de verbeteragenda jeugdbescherming;
- De begroting voor specialistische zorg stijgt met € 1,0 miljoen. Dit is te verklaren door de toevoeging van de extra rijksmiddelen jeugdzorg.

Baten

De totale baten voor 2021 zijn begroot op € 4,9 miljoen. De baten zijn te verdelen in de volgende categorieën:

- € 4,0 miljoen betreft de inning van de eigen bijdrage bij de Wmo en Beschermd wonen.
- € 0,9 miljoen betreft de bijdrage LVB (Licht Verstandelijke Beperkten) die we als centrumgemeente voor Beschermd wonen ontvangen vanuit de regio.

De baten blijven in 2022 gelijk aan 2021.

Toevoegingen aan reserves

De totale toevoegingen aan de reserves 2022 is € 12,4 miljoen. Het betreft hier toevoegingen aan de bestemmingsreserve Transformatie Zorgbudgetten (€ 0,3 miljoen) en de bestemmingsreserve Wmo en Jeugdzorg (€ 12,1 miljoen).

Onttrekkingen aan reserves

In 2022 wordt er aan de bestemmingsreserve Transformatie zorgbudgetten en bestemmingsreserve Wmo en Jeugdzorg € 0,4 miljoen onttrokken. Deze onttrekkingen dienen ter dekking van kostenbesparende maatregelen en transformatie-uitgaven.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen
MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Stichting Sociale wijkteams;
- Zorgaanbieders en welzijnsorganisaties;
- Onze Huisartsen en Arts en Zorg
- Cliënten- en Adviesraden Sociaal Domein;
- Zorgbelang Gelderland.

Subsidies

Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- Centrum voor Activerend Werk
- RIBW. Arnhem & Veluwe Vallei
- St. Veilig Thuis Gelderland Midden
- St. Vitale Verbindingen
- Zorgbelang Inclusief

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Risicobeheersing

Hieronder zijn de risico's genoemd met de grootste financiële impact op de begroting komend vanuit het programma Zorg. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de reeds bestaande risico's en de risico's als gevolg van de coronacrisis. In de paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen wordt een integraal beeld van de risico's gegeven.

Gemeentebrede risico's

Aanpassing tarieven Wmo en Jeugdwet
Lvb middelen (Licht verstandelijke beperkten)
Uitname Wlz
Aanpassing het woonplaatsbeginsel Jeugdzorg

Corona risico's

Grotere zorgvraag na crisis
Spoedeisende zorg (SEZ) van Jeugdbescherming Gelderland

Beleidskaders

- Visie sociaal domein 'Sociaal domein in beweging'
- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019;
- Geconsolideerde versie van de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019;
- Beleidsregels Leerlingenvervoer gemeente Arnhem;
- Voorstellen tot maatregelen jeugdzorg.
- Kadernota De veerkrachtige samenleving Arnhem;
- Beleidsregels Wmo (2019);
- Beleidsregels Jeugd (2019);
- Beleidsplan Jeugd Wmo;
- Uitvoeringsplan deel Wmo;
- Jeugdbeleid 2021-2025. Oprgroeien in Arnhem: een toekomst vol kansen.
- Inrichtingsplan Jeugdhulp;
- Regionaal Transformatieplan Jeugd;
- Regioaanpak huiselijk geweld en kindermishandeling 'Samen Veilig' 2019-2023
- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019;
- Verordening Jeugdzorg Arnhem 2019;
- Verordening doelgroepenvervoer 2020;
- Raadsbrief Ontwikkelingen zorgdomein (december 2018);
- Transformatieplan Beschermd Thuis 2019-2021;
- Raadsbrief bestuurlijke uitgangspunten doordecentralisatie beschermd wonen (maart 2020);
- Raadsbrief kwaliteit, toezicht en handhaving (juni 2019);
- Raadsbrief Voortgang regionale samenwerking beschermd wonen (februari 2021);
- Raadsbrief Voortgang regionale samenwerking beschermd wonen vanaf 2022 (juni 2021);
- Raadsbrief afspraken en contracten jeugdbescherming, juli 2021.

Welzijn en inclusie

In Arnhem is iedereen gelijk en krijgt iedereen gelijke kansen. Dat is onze ambitie. We willen een stad zijn waar inwoners kunnen zijn wie ze willen zijn en een ieder zijn identiteit en eigenheid met trots kan uitdragen. In veiligheid en vrijheid. Om te borgen dat iedereen gelijkwaardige kansen heeft om zich te ontwikkelen en om mee te doen is een stevige sociale basis nodig. Daarbij hebben we speciale aandacht voor het voorkomen en tegengaan van discriminatie. Ook willen de positie van inwoners met een beperking versterken. We ondersteunen burgerinitiatieven, zetten in op jeugdpreventie en geven ondersteuning bij opgroei- en opvoedvragen. Mantelzorgers verdienen onze bijzondere aandacht en ondersteuning, net als mensen die informele zorg en vrijwilligerswerk doen. We zorgen voor goede algemene voorzieningen, zoals ontmoetingsplekken. We bieden statushouders en vluchtelingen een nieuw thuis en toekomstperspectief. En zetten stevig in op de beweging van maatschappelijke opvang naar wonen. We stimuleren Arnhemmers om open te staan voor elkaar en elkaar te helpen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhemmers voelen zich thuis en kunnen meedoen in hun stad

We vinden het belangrijk dat iedere Arnhemmer, ongeacht culturele achtergrond, levensbeschouwing, seksuele geaardheid, beperking en/of chronische ziekte, leeftijd en geslacht, moet mee kunnen doen en zich thuis kunnen voelen in Arnhem. Kinderen moeten zich goed kunnen ontwikkelen. We vinden het belangrijk dat ouderen zo lang mogelijk gezond blijven en actief meedoen. Dat nieuwkomers snel hun plek vinden en hun leven opbouwen. Dat er een passend vangnet wordt geboden als het even niet vanzelf gaat. We zetten in op jeugdpreventie, ondersteuning en algemene voorzieningen en duurzame inburgering.
Meer specifiek zetten we in op het bestrijden van discriminatie en acceptatie op diverse gronden, op Arnhem als toegankelijke gemeente voor mensen met een beperking en/of chronische ziekte en op nieuwkomers die hun plek moeten vinden. De gemeente draagt actief uit dat samenleven in diversiteit niet kan zonder gemeenschappelijkheid, wederzijds vertrouwen en respect waarbij eenieder zichzelf moet kunnen zijn. Er wordt ingezet op bewustwording, en activering in de eigen organisatie, de stad en in de wijken.

Opvoeden en opgroeien

Alle kinderen in Arnhem groeien gezond en veilig op en kunnen zich ontwikkelen en ontplooien zodat zij nu en later een positieve binding hebben met hun omgeving en ook een positieve bijdrage leveren aan de samenleving. Opgroeien en opvoeden is een belangrijk inhoudelijk thema binnen de herijking van de welzijnsopgave (een sterke sociale basis).

Sluitende aanpak ketenpartners voor vroegsignalering

Kinderen zijn goed en zo vroeg mogelijk in beeld zodat tijdig een eventuele hulp- of ondersteuningsvraag duidelijk wordt. Met ketenpartners organiseren we een gezamenlijke aanpak om het kind en ouders heen. Ouders hoeven zo niet van de ene naar de andere instantie. We zijn gestart bij de voorschoolse locaties.

Ontwikkelen van voorliggende voorzieningen

De aanwezigheid van een voorliggend aanbod is een onderdeel voor een verandering van inzet van jeugdhulp. De voorliggende voorziening moet van goede kwaliteit zijn om vroegtijdig te signaleren en snel passende hulp of ondersteuning aan te kunnen bieden. Hierop blijven we inzetten en we ontwikkelen hiervoor nieuwe of hernieuwde producten.

Maatschappelijke verbindingen

Arnhem kent levendige wijken waarin bewoners elkaar accepteren en zich veilig en prettig voelen.
De verbinding en samenwerking die ontstaan is tussen organisaties in de coronacrisis willen we verstevigen.

Netwerkaanpak eenzaamheid

In aansluiting op het landelijke programma 'Een tegen eenzaamheid' hebben we een lokale aanpak van eenzaamheid ontwikkeld, ook versterkt door de gevolgen van de coronacrisis. We zetten in op netwerkverbinding in wijken en pilots in Arnhemse wijken. We gebruiken het landelijk ontwikkelde instrumentarium. In de opdrachten aan onze welzijnspartners hebben we eenzaamheid ook expliciet als thema meegenomen. We werken samen met het Ministerie van VWS en met de organisaties en initiatieven in de wijken.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Kengetal sociale cohesie	5,7		5,7		

Eenheid: Het kengetal sociale cohesie geeft aan in hoeverre er sprake is van binding met de buurt en buurtbewoners.

Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijks)

Actief als vrijwilligers	32%	33%
Eenheid: % inwoners dat actief is als vrijwilliger		
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijks)		
Kengetal emotioneel eenzaam	2,5	2,8
Eenheid: Het kengetal emotioneel eenzaam geeft aan in hoeverre inwoners onvoldoende netwerk om zich heen hebben zoals familie, vrienden, buren. Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijks)		
Kengetal sociaal eenzaam	2,7	2,6
Eenheid: Het kengetal sociaal eenzaam geeft aan in hoeverre inwoners zich eenzaam voelen.		
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijks)		
Waardering aanbod voorzieningen ouderen		27%
Eenheid: % Eens met de stelling voldoende voorzieningen voor ouderen		
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijks)		
Waardering aanbod voorzieningen jongeren		22%
Eenheid: % Eens met de stelling voldoende voorzieningen voor jongeren		
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijks)		

Zelf- en samenredzaamheid

De Arnhemse burger is zoveel mogelijk zelfredzaam en maakt gebruik van eigen kracht en van eigen sociale netwerk.

Ondersteuning mantelzorgers

Met verschillende partners is een mantelzorgakkoord gesloten. We ondersteunen mantelzorgers op maat, zetten in op (h)erkenning van en bewustwording over mantelzorg en de kwetsbare positie van mantelzorgers bij inwoners, professionals en intermediairs en faciliteren ontmoeting in de wijken tussen mantelzorgers. Arnhemmers zorgen vaak voor hun geliefden, voor familie, voor buren. Deze informele zorg is van groot belang voor de Arnhemmers die hulp nodig hebben en helpt bij het beperken van het beroep op maatwerkvoorzieningen. Daarom willen wij informele zorg stimuleren en helpen hierbij waar dat kan. Niet alleen door informele zorgverleners direct te ondersteunen, maar ook door bijvoorbeeld de professionele zorgverleners en de Sociale wijkteams te helpen bij de manier waarop zij het beste met informele zorg om kunnen gaan. Mantelzorgers en informele zorg verdienen een expliciete ‘plek’ aan de zorgtafel.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Mantelzorg	19%		22%		
Eenheid: % inwoners dat het afgelopen jaar mantelzorg heeft gegeven					
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijks)					

Duurzame inburgering

Nieuwkomers voelen zich welkom in Arnhem. Ze kunnen zo snel mogelijk een zelfstandig leven opbouwen. Werk wordt gezien als de beste manier om mee te doen in de maatschappij. We combineren begeleiding naar werk met het leren van taal, persoonlijke ontwikkeling en de juiste zorg en ondersteuning.

Nieuwkomers doen mee

Ons uitgangspunt is dat werk de beste manier is om de taal te leren, te integreren en een duurzaam bestaan op te bouwen. Participeren in een werkomgeving wordt door nieuwkomers gezien als het meest leerzaam. Zelfs als je de taal nog niet spreekt, is meedoen positief voor de algehele gezondheid.

Nieuwkomers voelen zich thuis

Je thuisvoelen is een belangrijke voorwaarde om je plek te vinden in de samenleving. Een nieuwkomer komt terecht in een nieuwe wijk, in een nieuwe woning en moet nog een sociaal netwerk opbouwen.

Een passend vangnet

Niemand hoeft op straat te slapen of in een onveilige thuissituatie te leven. Onze focus ligt bij het zoveel mogelijk voorkomen dat opvang nodig is en het bieden van een perspectief. Als opvang toch nodig is, wordt snel opvang en persoonsgerichte ondersteuning geboden, gericht op duurzame uitstroom. Nazorg is belangrijk om terugval te voorkomen. Dit geldt voor iedereen die opvang behoeft: dak- en thuislozen, slachtoffers van huiselijk en eergerelateerd geweld, uitgeprocedeerde asielzoekers en alleenstaande minderjarige vluchtelingen.
De komende jaren zetten we extra in op de transitie van maatschappelijke opvang naar wonen. Voor dak- en thuislozen gaan we extra woonplekken realiseren.

Actieprogramma dak- en thuisloze jongeren

Arnhem is een van de veertien pilotgemeentes in het landelijke Actieprogramma dak- en thuisloze jongeren. De ambitie is om het aantal dak- en thuisloze jongeren eind 2021 te minimaliseren. Als opvang toch nodig is, dan zo kort mogelijk. Om de ambitie te realiseren wordt maximaal gebruik gemaakt van de regelruimte in de wet, en wordt gewerkt met de doorbraakmethode. Knellende regels worden zowel landelijk als op lokaal niveau zoveel mogelijk aangepast. De sleutel ligt bij preventie: het voorkomen van dak- en thuisloosheid.

Regionale aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling

Arnhem is centrumgemeente voor de regio Arnhem-Achterhoek. De prioriteiten uit de regioaanpak zijn gebaseerd op 1) meer inzetten op vroegsignalering en preventie van huiselijk geweld, 2) huiselijk geweld stoppen en duurzaam oplossen en 3) aandacht voor specifieke aanpakken (denk bijvoorbeeld aan eergerelateerd geweld en ouderenmishandeling). Om te kunnen ontwikkelen op deze prioriteiten is samenwerking met regionale en lokale partners cruciaal. Denk hierbij aan regiogemeenten, de Sociale wijkteams, Veilig Thuis, jeugdgezondheidszorg, jeugdzorgaanbieders en Moviera. In de uitvoering van de regioaanpak is de subsidie aan Moviera (vrouwenopvang) en Veilig Thuis van belang.

Versterken ketensamenwerking OGGz-partners

In de OGGz-structuur werken heel veel partners samen. De regie ligt bij VGGM en is gericht op professionele en naadloze samenwerking waarbij de cliënt centraal staat. Doel is het bieden van een passend vangnet.

Aanpak terugdringing dakloosheid

De brede, landelijke, aanpak terugdringing dakloosheid richt zich op drie sporen:

- preventie (voorkomen dakloosheid);
- vernieuwing opvang (afbouw capaciteit opvang; opvang in 1- of 2 persoonskamers);
- zelfstandig wonen (eventueel met begeleiding).

Arnhem zet, met de coronacrisis als versneller en zoals opgenomen in de Herstelagenda, maximaal in op het creëren van woonplekken, uitstroom uit de (nood)opvang en ombouw en afbouw van de capaciteit van de maatschappelijke opvang. Deze laatste is afhankelijk van de realisatie van het aantal woonplekken. Lukt dit niet tijdig of onvoldoende, dan wordt ingezet op tijdelijke en/of permanente uitbreiding van de bestaande opvangcapaciteit.
Verder wordt onverminderd ingezet op preventie. Dit krijgt vorm in nauwe samenwerking met het programma Doorbraak naar Werk (armoede en schulden, werk en inkomen) en het programma Zorg Dichterbij (voorkomen uitval).

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal dak- en thuislozen					
Bron: Deze indicator wordt vanaf 2022 opgenomen in de GMSD					
Tijd tot opvang (zowel direct als langdurig)					
Bron: Deze indicator wordt vanaf 2022 opgenomen in de GMSD					
Duur van opvang (zowel direct als langdurig)					
Bron: Deze indicator wordt vanaf 2022 opgenomen in de GMSD					
Mate van terugval					
Bron: Deze indicator wordt vanaf 2022 opgenomen in de GMSD					
Aantal gerealiseerde woonplekken t.b.v. uitstroom uit de maatschappelijke opvang					
Bron: Deze indicator wordt vanaf 2022 opgenomen in de GMSD					

Inclusief Arnhem

Arnhem moet een stad zijn van en voor alle inwoners, ongeacht culturele achtergrond, levensbeschouwing, seksuele geaardheid, beperking en/of chronische ziekte, leeftijd en geslacht. We richten ons op de volgende vijf focuspunten die we samen met de stad willen realiseren:

1. Voorkomen en tegengaan van discriminatie;
2. Positie inwoners met beperking versterken;
3. Diversiteit in organisaties;
4. Inclusieve gemeentelijke organisatie;
5. Inclusieve gemeentelijke communicatie.

We kijken ook nadrukkelijk naar onszelf als gemeente en werkgever: op welke vlakken kunnen wij onszelf verbeteren en de stad en onze partners inspireren om met ons mee te doen?

Voorkomen en tegengaan van discriminatie en racisme

Met het actieplan 'Vrij zijn in Arnhem' binden we de strijd aan tegen discriminatie en racisme. In het actieplan staan 37 acties waarmee discriminatie en racisme de komende twee jaar moeten worden teruggedrongen. Centraal hierbij staan de volgende drie pijlers:

- de kracht van diversiteit laten zien,
- meer besef van discriminatie en racisme,
- zero tolerance tegen discriminatie en racisme.

Het plan is samen met de stad tot stand gekomen en wordt ook samen met de stad uitgevoerd. Een vertegenwoordiging uit de stad blijft nauw betrokken bij het ontwikkelen en bijsturen van de plannen. Er zit veel energie in de stad op dit thema. Deze energie gebruiken we als kickstart voor een stadsbrede beweging richting een inclusieve en diverse stad.

Bestendigen regenboogaanpak

De LHBTIQ+ gemeenschap heeft een prominente plek in het actieplan discriminatie en racisme. We streven naar een integrale en intersectionele aanpak. Dit doen we onder andere door de motie ‘Met de regenboogdoelgroep samenwerken aan de Regenboogdoelen’ (20M278) met partner InDifferent uit te voeren. Hierin streven we naar een dekkend netwerk op VO-scholen binnen 2 jaar. InDifferent is een Arnhemse organisatie die zich inzet voor inclusie, diversiteit en respect op middelbare scholen in Arnhem. Daarnaast gaan we verder in gesprek met geloofsgemeenschappen over Inclusie en de LHBTIQ+ gemeenschap (20M268). In het actieplan 'Vrij zijn in Arnhem' zetten we, ook voor de LHBTIQ+ gemeenschap, extra in op zichtbaarheid van de gemeenschap en de partijen in de stad, meer besef en bewustwording en zero tolerance tegen discriminatie van LHBTIQ+-personen. Openstaande acties uit de bestaande regenboogagenda nemen we hierin mee.

Positie inwoners met een beperking versterken

Als koplopergemeente van het VN-verdrag Handicap nemen we passende maatregelen, zodat personen met een beperking zo zelfstandig en onafhankelijk mogelijk kunnen leven. Maatregelen zoals uitbreiding van de semiopenbare toiletten, toegankelijke stembureaus, inclusieve speeltuinen en inclusieve voorschoolse of vroegschoolse educatie. De Arnhemse Standaard Toegankelijkheid is hiervoor een belangrijk instrument. Uiteraard voeren we de aanpassingen en inrichting uit in nauwe samenspraak met belanghebbenden en ervaringsdeskundigen (onder wie het Arnhems Platform Chronisch Zieken en Gehandicapten). Hierbij gebruiken we de in 2021 ontwikkelde meerjarige Inclusieagenda VN-verdrag Handicap als leidraad.

Diversiteit in organisaties

Arnhem gelooft dat organisaties die de samenleving representeren, die samenleving ook het beste kunnen dienen. Daarom werkt de gemeente samen met meerdere Arnhemse organisaties hard om de diversiteit van de stad meer terug te laten komen in het personeelsbestand. Organisaties die werk maken van, of aan de slag gaan met, diversiteit en inclusie hebben veelal dezelfde uitdagingen. Met een stedelijke aanpak op dit thema bundelen meerdere Arnhemse organisaties de krachten. Met het doel om elkaar te versterken en te stimuleren in het realiseren van diverse en inclusieve organisaties. We willen zo het aanwezige cultureel diverse talent binden aan de organisatie en de stad, zodat vraag en aanbod beter samen komen. We werken samen aan een stad met inclusief werkgeverschap, waarbij de Arnhemse werkgevers ruimte maken voor elk talent. Ook wij als gemeente hebben deze ambitie (zie onderstaand punt 'Inclusieve gemeentelijke organisatie') als het gaat om het zijn van een diverse en inclusieve organisatie. De gemeente faciliteert deze aanpak.

Inclusieve gemeentelijke organisatie

In april 2021 is de bestuursopdracht 'Diverse en inclusieve organisatie' vastgesteld. Hierin staat dat de gemeente Arnhem momenteel nog onvoldoende een afspiegeling van de stad is als het gaat om mensen met een niet-westerse achtergrond of een (arbeids)beperking. Binnen vijf jaar willen we een inclusieve en diverse organisatie zijn, die op alle niveaus binnen de organisatie een afspiegeling is van de Arnhemse beroepsbevolking. Dit willen we realiseren door te streven naar een divers personeelsbestand en door het inrichten van een inclusieve (werk)cultuur.

De bestuursopdracht kan alleen gerealiseerd worden met inzet van de gehele ambtelijke organisatie. Om hier goed sturing aan te geven is een manager Inclusie en Diversiteit aangesteld, die de organisatie op weg helpt om een verandering/cultuuromslag te maken en inclusie onderdeel van het DNA te maken. Hiervoor hebben we voor 3 jaar €100.000 (jaarlijks) opgenomen.

Inclusieve gemeentelijke communicatie

Als gemeente gaan we voor communicatie die begrijpelijk is en waarbij iedereen zich gezien en begrepen voelt. Dat doen we langs de volgende lijnen:

Schrijven in voor iedereen begrijpelijke taal
Wij gaan verder met bewustwording en training van de gemeentelijke organisatie. We gaan het gesprek aan met onze gemeenschappelijke regelingen en uitvoeringsorganisaties, om hen ertoe te bewegen om ook taalniveau B1 als norm te nemen. We zetten een Lezerspanel op. De deelnemers worden breed geworven onder de inwoners van Arnhem. Zij gaan een aantal keren per jaar feedback geven op onze schriftelijke communicatie. En ten slotte gaan we een proef houden met beeldbrieven.

Verdere verbeteren toegankelijkheid websites
We werken door aan de verbeterslag van www.arnhem.nl en gaan andere aan de gemeente verbonden sites (laten) toetsen aan de wettelijke eisen. We richten een proces in om ervoor te zorgen dat de eisen op het gebied van toegankelijkheid (en beveiliging) voor toekomstige websites vooraf zijn geborgd.

Communicatie waarin alle Arnhemmers zich herkennen
We onderzoeken of we in onze communicatie aansprekend zijn voor álle Arnhemmers en wat we eventueel beter kunnen doen. Op basis van de input die we in de tweede helft van 2021 verzamelen, maken we in 2022 een plan om de gemeentelijke communicatie nog inclusiever te maken.

Doelen en budgetten

Hieronder geven we een indicatief inzicht van de relatie tussen doelen en budgetten.

Begroting 2022 per ambitie en doel	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Arnhemmers voelen zich thuis en kunnen meedoen in hun stad	**23.794**	**872**	**0**	**200**
Veilig en positief opgroeien	717	0	0	0
Meedoen en openstaan voor elkaar	1.597	125	0	200
Een passend vangnet	19.000	747	0	0
Inclusief Arnhem	831	0	0	0
Duurzame inburgering	1.649	0	0	0
Overig	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**23.794**	**872**	**0**	**200**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	21.088	19.859	25.753	23.794	23.408	22.641	22.620
Baten	1.227	754	1.558	872	747	747	747
Saldo lasten en baten	***-19.860***	***-19.105***	***-24.196***	***-22.922***	***-22.922***	***-21.894***	***-21.873***
Toevoegingen aan reserves	880	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	2.930	200	1.084	200	200	0	0
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***2.051***	***200***	***1.084***	***200***	***200***	***0***	***0***
Gerealiseerd resultaat	**-17.810**	**-18.905**	**-23.112**	**-22.722**	**-22.461**	**-21.894**	**-21.873**

Toelichting

Lasten

De lasten voor 2022 zijn totaal begroot op € 23,8 miljoen. Dit is opgebouwd uit:

- uitgaven en subsidies voor maatschappelijke opvang/verslavingszorg/OGGz: € 10,8 miljoen;
- uitgaven en subsidies voor vrouwenopvang en huiselijke geweld incl. Veilig Thuis: € 8,2 miljoen;
- uitgaven en subsidies voor welzijn incl. preventief jeugdbeleid: € 2,3 miljoen;
- uitgaven en subsidies voor asiel-vluchtelingenzaken: € 1,6 miljoen;
- uitgaven en subsidies voor integratie, anti-discriminatie en inclusie: € 0,8 miljoen;

De totale lasten dalen ten opzichte van 2021 met € 2,0 miljoen. Dat is grotendeels als volgt te verklaren:

- De uitgaven voor Maatschappelijk Opvang dalen met € 0,9 miljoen, door incidentele rijksmiddelen in het budget van 2021.
- De uitgaven voor Asiel- en vluchtelingenzaken dalen met € 0,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt doordat er incidentele middelen uit 2021 wegvallen.

Baten

De totale baten voor 2022 zijn begroot op € 0,9 miljoen. Deze baten hebben grotendeels betrekking op de Maatschappelijke opvang/verslavingszorg en betreffen de specifieke rijksvergoeding voor de Heroïne-unit (€ 0,7 miljoen) en overige opbrengsten waaronder eigen bijdragen (€ 0,2 miljoen).

Onttrekkingen aan reserves

In 2022 (en voor 2023) is een onttrekking aan de bestemmingsreserve Transformatie Zorg begroot van € 0,2 miljoen in het kader van de herijkingsopgave Welzijn.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Passend Vangnet: Naast subsidiepartners werken we vooral samen met VGGM, Veilig Thuis, COA en Sociale wijkteams en woningcorporaties.

Subsidies

Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- Arnh Platf Chronisch zieken Gehand
- Leger des Heils Gelderland
- Pactum
- RIBW. Arnhem & Veluwe Vallei
- Scalabor
- St. IrisZorg
- St. Kruispunt
- St. Moviera
- St. Rijnstad
- St. Stoelenproject De Duif
- St. Veilig Thuis Gelderland Midden
- St. Vluchtelingenwerk Oost-Ned

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Risicobeheersing

Hieronder zijn de risico's genoemd met de grootste financiële impact op de begroting komend vanuit het programma Welzijn en inclusie. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de reeds bestaande risico's en de risico's als gevolg van de coronacrisis. In de paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen wordt een integraal beeld van de risico's gegeven.

Gemeentebrede risico's

Inburgering

Corona risico's

Extra locaties beschermd wonen en maatschappelijke opvang voor inwoners zonder corona
Toename meldingen Veilig Thuis
Inzet vrouwenopvang bij Moviera

Beleidskaders

- Eindevaluatie Minder Opvang Beter Leven;
- Actieprogramma Dak- en thuisloze jongeren;
- Kamerbrief over Een (t)huis, een toekomst, De aanpak van dak- en thuisloosheid;
- Plan van Opvang naar wonen
- Herijking welzijnsopdracht. Samen werken aan een sterke sociale basis. Richtinggevende notitie;
- Meedoen en Thuis voelen, een nieuw bestaan in Arnhem;
- Arnhemse standaard toegankelijkheid;
- Uitvoeringsplan inclusief Arnhem.

Gezondheid en sport

Een goede gezondheid is de basis voor een gelukkig leven en daarmee de basis voor participatie van inwoners in onze maatschappij. Daarom vinden wij dat alle Arnhemmers gelijke kansen moeten krijgen om te sporten, bewegen en hun gezondheidspotentieel zo goed mogelijk te benutten. Dit betekent dat elke Arnhemmer de mogelijkheden moet hebben om zichzelf een gezonde leefstijl eigen te maken en zich deze vaardigheden zo jong mogelijk aan te leren. Hierbij willen we oog hebben voor mensen voor wie dit geen vanzelfsprekendheid is.
We richten ons daarbij op het stimuleren van gezond gedrag en het tegengaan van ongezond gedrag, zoals roken, te weinig bewegen, ongezonde voeding en problematisch alcoholgebruik. Met verschillende programma's helpen we onze inwoners een gezonde leefstijl eigen te maken. We stimuleren bewegen voor iedereen, bijvoorbeeld door activiteiten te organiseren en sportaccommodaties te realiseren.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhemmers gezonder en fitter

Een goede gezondheid vormt de basis voor een gelukkig leven en is daarmee ook de basis voor deelname van inwoners aan onze samenleving. Alle Arnhemmers moeten gelijke kansen krijgen om hun gezondheidspotentieel optimaal te benutten, zeker ook in tijden van corona. Een gezonde leefstijl en een goed ingerichte woonomgeving, met oog voor gezondheid en bewegen, zijn daarvoor belangrijke voorwaarden. Dit is de kern van het plan 'Gezond en Fit; Aanpak voor een gezonde leefstijl in Arnhem' (mei 2020) waarin we als gemeente onze ambities voor gezondere en fittere Arnhemmers presenteren. De aandacht gaat daarbij vooral uit naar die inwoners voor wie een goede gezondheid niet vanzelfsprekend is. Dit sluit aan bij de Arnhem-Oost-aanpak.

Achter een verminderde gezondheid van inwoners gaan vaak problemen schuil die zich manifesteren buiten het gezondheidsdomein. Armoede en schulden, problemen rondom huisvesting, een lage opleiding, werkloosheid en ook de kwaliteit en inrichting van de woonomgeving kunnen van invloed zijn op de gezondheid. Dit vraagt om een aanpak die beleidsdomeinen overstijgt. Om die reden betrekken we bij onze plannen diverse partijen in de stad: beheerders openbare ruimte, zorginstellingen, het Sportbedrijf en sportaanbieders, wijkteams, onderwijs en het bedrijfsleven.

We sluiten aan bij het Nationaal Preventieakkoord (2018) en kiezen ervoor te investeren vooral in preventieve maatregelen, ook omdat dit op lange termijn ertoe kan bijdragen dat minder inwoners gebruik (moeten) maken van zorg. We bouwen voort op de stappen die in het verleden al zijn gezet en continueren de interventies op het vlak van bewegen en publieke gezondheid die effectief zijn gebleken.
We continueren het Arnhems Lokaal Sportakkoord waarmee we inzetten op samenwerking met betrokken partijen om bewegen te stimuleren voor alle Arnhemmers. De uitvoeringsfase loopt door in de komende jaren. Daarnaast blijven we inzetten op Urban Sports. Breder dan voor de doelgroep die Urban Sport interessant vindt (10-30 jaar), zetten we in op het beter benutten van de openbare ruimte voor bewegen. Een voorbeeld hiervan zijn de beweegroutes die in de Arnhemse parken gerealiseerd gaan worden.

Corona
De coronacrisis heeft gevolgen gehad voor de gezondheid van Arnhemmers, op allerlei vlak. Hoewel de gevolgen voor de infrastructuur (sportaanbieders, samenwerkingspartners) beperkt blijven, door onder andere steun van de overheid, is het langdurige effect op onze inwoners nog niet te overzien. Juist omdat de coronapandemie heeft aangetoond hoe belangrijk een goede (basis)gezondheid is, is er werk aan de winkel voor ons programma Gezond en Fit. (Extra) investeren in preventie blijkt noodzakelijk om onze inwoners weerbaar te houden. In 2022 intensiveren we daarom onze inspanningen waar we dat kunnen, om zoveel mogelijk mensen te bereiken. De coronacrisis blijkt harder toe te slaan onder kwetsbare groepen. Daarom blijven wij de focus richten op preventie en het stimuleren van een gezonde leefstijl vooral onder kwetsbare groepen. Nadat de acute crisisperiode voorbij is, blijven we de vinger aan de pols houden wat betreft de gevolgen voor de sport(verenigingen).
Tijdens de coronacrisis is het belang gebleken van een gezondheidsdienst (GGD) die goed is toegerust voor zijn basistaken maar ook snel kan opschalen wanneer de omstandigheden in een crisissituatie dat vereisen. In 2022 bekijken we in nauw overleg met de GGD wat er mogelijk extra nodig is en op welke wijze wij als gemeente extra kunnen investeren om de slagkracht van de GGD te vergroten waar het gaat om gezondheidspreventie, infectieziektebestrijding en publieke gezondheid in het algemeen (motie 21M52g, Investeren in preventie en publieke gezondheid loont).

Gezonde levensstijl

Iedere Arnhemmer moet in staat zijn zichzelf een gezonde leefstijl eigen te maken en zich deze vaardigheden zo jong mogelijk aan te leren, zoals gezond eten en drinken. Onze focus ligt op een rookvrije generatie, het voorkomen en verminderen van overgewicht en het tegengaan van problematisch alcoholgebruik. Om een gezonde levensstijl laagdrempelig en toegankelijk te maken voor iedereen komt er een ‘actieplan voetganger’, met als doel wandelen en joggen door de gehele stad veiliger en aantrekkelijker te maken (amendement 20A74 Actieplan voetganger).

Kinderen hebben rond en na hun geboorte een kansrijke start

We willen dat alle kinderen opgroeien in een gezonde en veilige leefomgeving. Gezondheidsverschillen ontstaan vaak al op jonge leeftijd. Daarom leggen we bij onze inzet de focus op een gezonde start voor kinderen met hun ouders in de eerste fase van hun bestaan. We willen kwetsbare zwangerschappen en ouderschappen, samenhangend met sociale risicofactoren, tijdig op het spoor komen en passende ondersteuning bieden aan (jonge) ouders en gezinnen. We leveren daartoe een passend en vraaggestuurd aanbod aan interventies voor, tijdens en na de zwangerschap. Met het uitbouwen en versterken van de in 2021 in het leven geroepen Lokale coalitie Kansrijke Start, beogen we een sluitende aanpak te creëren in de zorg rondom kwetsbare zwangeren en jonge ouders, met name waar het gaat om de aansluiting van het medische op het sociale domein. Zo dragen we bij aan het voorkomen van ernstiger problemen en gezondheidsachterstanden op latere leeftijd.

Minder inwoners hebben overgewicht

Het programma GO! (Gezond Onderweg), een wijkgericht behandelprogramma met als component een passend sport- en beweegaanbod voor de doelgroep, is effectief gebleken in de aanpak van overgewicht bij kinderen. Het programma wordt, na een pilot in de wijken Malburgen en Presikhaaf, uitgebreid naar nog drie aandachtswijken: Geitenkamp, Klarendal en het Arnhemse Broek.
Het programma JOGG richt de aandacht op een gezonde leefstijl bij kinderen in het algemeen en een gezond gewicht in het bijzonder. Het programma stimuleert gezonder eten en drinken in de omgeving waarin kinderen dagelijks verkeren, zoals op scholen, in kindercentra, bij sportverenigingen, en bevordert een leefomgeving die uitnodigt tot activiteit en tot sportief bewegen. We hebben het voornemen om JOGG in 2022 uit te breiden.

Meer (jonge) Arnhemmers voldoen aan de beweegnorm

De grootste bijdrage die de gemeente levert aan dit doel is nog steeds door middel van het faciliteren van bewegen. Dit gebeurt door middel van subsidie aan het Sportbedrijf Arnhem, dat voor de gemeente de sportparken, wijkvoorzieningen en zwembaden beheert en exploiteert.

Daarnaast volgen uit het plan Gezond en Fit de volgende speerpunten: In samenspraak met het primair onderwijs in Arnhem is de 2+1+2 aanpak ontwikkeld, met het oogmerk dat meer kinderen in de leeftijd van de basisschool gaan voldoen aan de landelijke beweegnorm, namelijk 5 uur per week bewegen. De aanpak behelst dat kinderen 2 uur per week bewegingsonderwijs ontvangen op school, 1 uur per week onder schooltijd bewegen op en rond school en 2 uur bewegen direct na school, bijvoorbeeld in de naschoolse opvang of bij een sportvereniging.

De afgelopen twee jaar heeft de gemeente meer aandacht voor Urban Sport gehad. Door middel van de pilot 'Urban Sports Coalition' is de doelgroep en haar behoeften in kaart gebracht. Er worden twee BMX-pumptracks gerealiseerd evenals een nieuwe skatebaan. In 2022 zullen hierop ook activiteiten georganiseerd worden ter stimulering van het gebruik.

Problematisch alcohol- en druggebruik terugdringen/ Kinderen en jongeren kunnen rookvrij opgroeien

We sluiten aan op de landelijke campagne NIX-18, en willen voorkomen dat jongeren onder 18 jaar gaan roken en alcohol drinken. Bij jongeren ouder dan 18 jaar en volwassenen willen we alcohol- en middelengebruik ontmoedigen. Hiervoor maken we afspraken met onze contractpartners over niet-roken bij jeugdactiviteiten en het beperken van de zichtbaarheid van alcoholmarketing en de schenktijden tijdens dagen dat de jeugd sport. We willen bevorderen dat kinderen opgroeien in een rookvrije omgeving: sportaccommodaties in Arnhem zijn rookvrij. We geven voorlichting aan zwangere vrouwen en jongeren in het voortgezet onderwijs over de risico's van roken. Met relevante partijen sluiten we een convenant voor een rookvrije generatie. Zo willen we het vanzelfsprekend maken dat kinderen en jongeren geheel rookvrij kunnen opgroeien.

Voor zover in het voorgaande nog niet benoemd, gaan we in 2022 ook aan de slag met de opgaven en de ambities die het Rijk formuleert in de recent verschenen Nota Gezondheidsbeleid 2020-2024 ‘Gezondheid breed op de agenda’ (mei 2020), die het kabinet in de komende beleidsperiode met voorrang wil aanpakken:

- gezondheid in de fysieke en sociale leefomgeving;
- gezondheidsachterstanden verkleinen;
- druk op het dagelijks leven bij jeugd en jongvolwassenen verminderen;
- vitaal ouder worden.

Wij geven uitvoering aan het vastgestelde Initiatiefvoorstel Arnhems preventieplan mondzorg voor kinderen in onze rol als aanjager en verbinder tussen betrokken partijen, onder meer VGGM, Sociale wijkteams, scholen en zorgverzekeraar.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
% voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen				54%	
Eenheid: Percentage inwoners dat voldoet aan de Nederlands Norm Gezond Bewegen (19 en ouder)					
Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen GGD (vierjaarlijks)					
% roken				21%	
Eenheid: Percentage inwoners dat rookt					
Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen GGD (vierjaarlijks)					
% voldoet aan alcoholrichtlijn				43%	
Eenheid: Percentage inwoners dat voldoet aan de alcoholrichtlijn					
Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen GGD (vierjaarlijks)					
% kinderen eet minstens elke dag fruit	70%				
Eenheid: Percentage kinderen (0 tot 11 jaar) dat minstens elke dag fruit eet					
Bron: Kindmonitor GGD					
% lid van sportvereniging	20%	20%			
Eenheid: Percentage inwoners dat is aangesloten bij een sportvereniging					
Bron: Sportbonden en NOC*NSF. Kennis- en Informatiesysteem Sport (KISS).					
% goed/ zeer goed ervaren gezondheid				80%	
Eenheid: Percentage inwoners dat de gezondheid als goed of zeer goed ervaart					
Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen GGD (vierjaarlijks)					
Waardering sportvoorziening	60%		61%		
Eenheid:% eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende sportvoorzieningen					
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijks)					
Waardering speelvoorzieningen kinderen			60%		
Eenheid:% eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende speelplekken voor kinderen					
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijks)					
Waardering voorzieningen om te bewegen			73%		
Eenheid:% eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende mogelijkheden om te bewegen					
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijks)					
Niet sporters				46,9%	
Eenheid: Het percentage niet-wekelijkse sporters t.o.v. bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.					
Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen GGD's, CBS en RIVM (vierjaarlijks, verplichte BBV-indicator)					

Doelen en budgetten

Hieronder geven we een indicatief inzicht van de relatie tussen doelen en budgetten.

Begroting 2022 per ambitie en doel	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Arnhemmers gezonder en fitter	**22.326**	**3.076**	**470**	**343**
Gezonde levensstijl	22.326	3.076	470	343
Overig	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**22.326**	**3.076**	**470**	**343**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	24.062	20.157	21.450	22.326	22.825	22.499	22.514
Baten	6.454	2.674	3.338	3.076	3.076	3.076	3.076
Saldo lasten en baten	***-17.608***	***-17.483***	***-18.112***	***-19.251***	***-19.251***	***-19.423***	***-19.438***
Toevoegingen aan reserves	397	354	470	470	470	470	470
Onttrekkingen aan reserves	989	260	432	343	423	379	414
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***592***	***-94***	***-37***	***-126***	***-126***	***-91***	***-56***
Gerealiseerd resultaat	**-17.016**	**-17.577**	**-18.149**	**-19.377**	**-19.797**	**-19.514**	**-19.494**

Toelichting

Lasten

De lasten voor 2022 zijn totaal begroot op € 22,3 miljoen. Dit is opgebouwd uit:

- Subsidie Sportbedrijf: € 11,4 miljoen;
- Kosten voor collectieve preventie volksgezondheid: € 2,7 miljoen;
- Kapitaallasten: € 2,1 miljoen;
- Kosten voor uniforme deel van de jeugdgezondheidszorg: € 2,1 miljoen;
- Overige subsidies sport: € 0,9 miljoen;
- Overige lasten: € 3,1 miljoen.

De totale lasten stijgen ten opzichte van 2021 met € 0,9 miljoen.
Dit komt met name door:

- de begrote kapitaallasten voor het Zwembad Valkenhuizen € 0,6 miljoen;
- een verhoging van het budget VGGM met € 0,4 miljoen) op basis van raadsmotie 21m52g

Baten

De baten voor 2022 zijn totaal begroot op € 3,1 miljoen. Dit is opgebouwd uit:

- Verhuur panden en accommodaties: € 3,0 miljoen;
- Overige opbrengsten: € 0,1 miljoen.

De totale baten stijgen met € 0,3 miljoen ten opzichte van 2021, door een opbrengst vanuit openbare ruimte ter dekking voor de verhoging van de subsidie aan Sportbedrijf.

Toevoegingen aan reserves

In 2022 wordt voor totaal € 0,5 miljoen toegevoegd aan de reserves.

- € 0,5 miljoen wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve Onderhoud Vastgoed.

Onttrekkingen aan reserves

In 2022 wordt voor totaal € 0,3 miljoen onttrokken aan de reserves.

- € 0,2 miljoen wordt onttrokken aan de bestemmingsreserve Kapitaallasten;
- € 0,1 miljoen wordt onttrokken aan de bestemmingsreserve Onderhoud Vastgoed.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Sportbedrijf Arnhem
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Sportbedrijf Arnhem;
- Eerstelijnsgezondheidszorg (onder andere huisartsen);
- Rijnstate;

- Onderwijsinstellingen;
- Sociale Wijkteams;
- Menzis;
- Iriszorg verslavingspreventie;
- Indigo;
- Provincie Gelderland;
- Sportaanbieders;
- Partners uit het Verloskundig Samenwerkingsverband Kracht (Arnhem e.o.).

Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere partijen die een preventief aanbod hebben in Arnhem.

Subsidies

Hieronder zijn de partijen opgenomen die in 2022 naar verwachting meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen vanuit dit programma:

- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Sportcentrum Rijkerswoerd
- St. Zwembad Klarenbeek

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Risicobeheersing

Hieronder zijn de risico's genoemd met de grootste financiële impact op de begroting komend vanuit het programma Gezondheid en sport. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de reeds bestaande risico's en de risico's als gevolg van de coronacrisis. In de paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen wordt een integraal beeld van de risico's gegeven.

Gemeentebrede risico's

Verrekening BTW op sport

Corona risico's

Sportbedrijf; terugloop inkomsten
Wegvallen inkomsten Sportverenigingen

Beleidskaders

- Plan Gezond en fit;
- Landelijke Nota Gezondheidsbeleid 2020-2024 ‘Gezondheid breed op de agenda’ (mei 2020);
- Nationaal Preventieakkoord;
- Sport- en beweegakkoord Gemeente Arnhem (juni 2020).

Klimaat en energie

Arnhem heeft de ambitie om in 2050 een klimaatneutrale gemeente te zijn. Hoe we dat gaan doen, hebben we vastgelegd in het programma New Energy Made in Arnhem. We streven naar een fikse CO2-reductie door energiebesparing in de bebouwde omgeving en bij bedrijven en het opwekken van duurzame elektriciteit (met zonnepanelen en windmolens) en duurzame warmte als alternatief voor aardgas. En ook door schone mobiliteit zoals zero emissie openbaar vervoer, elektrische deelauto's en fietsen en de aanleg van laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen. Bewustwording en gedrag spelen daarbij een belangrijke rol. Met 'Arnhem Aan' willen we mensen enthousiasmeren en motiveren om aan de slag te gaan met energie besparen en hernieuwbare energie opwekken.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

In 2030 61% CO2-reductie t.o.v. 2017, dit is 572 kT CO2, verdeeld: 130 kT autonome ontwikkelingen, 191 kT (in)direct binnen actieprogramma NemiA, 5 kT (in)direct binnen andere programma's Arnhem en 246 kT buiten de gemeentegrens (in de regio)

Arnhem volgt in haar ambities internationale afspraken, het klimaatakkoord en het Gelders Energieakkoord. Arnhem werkt toe naar een klimaatneutrale gemeente in 2050. Om dit te bereiken moet de komende jaren veel gebeuren. De doelstelling van het actieprogramma New energy made in Arnhem (NemiA) 2020-2030 is 61% CO2-reductie ten opzichte van 2017, met als tussendoelstelling 25% in 2023. Deze reductie wordt grotendeels gerealiseerd door het actieprogramma NemiA 2030 en overige programma's binnen de gemeente. Een deel van de reductie komt van autonome ontwikkeling, de resterende opgave zullen wij van buiten de gemeentegrens moeten halen of hier in de komende jaren aanvullende ambities op formuleren.
Gemeenten hebben, vanuit het klimaatakkoord, een grote (regie)rol bij het realiseren van de klimaatdoelen. We hebben als voorwaarde gesteld dat deze transitie haalbaar en betaalbaar is voor inwoners en bedrijven. In de praktijk blijkt nu al in veel gevallen dat het verduurzamen van woningen en gebouwen naar aardgasvrij en/of energieneutraal onvoldoende rendabel en financierbaar is. Via G40 en VNG vragen we als gemeenten daarom van het Rijk stevige ruggensteun op:

- Adequaat instrumentarium, financieringsruimte en de juiste condities voor de grote investeringen, zowel in de verduurzaming als in de benodigde infrastructuur.
- Meer dwingende en richtinggevende instrumenten en bevoegdheden, die in het Klimaatakkoord al zijn afgesproken, maar nog onvoldoende of geheel niet zijn doorgevoerd. Denk hierbij aan de bevoegdheid tot beëindigen van aardgaslevering door gemeenten - na gereedkomen van betaalbare, alternatieve warmtevoorziening -, spelregels voor collectieve warmtenetten (Wet Collectieve Warmte) en de inzet van de standaard- en streefwaarden voor versnelling van isolatie van bestaande woningen.
- Uitvoeringslasten: de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) heeft de kosten voor deze nieuwe taken en bijhorende extra lasten in de bestuurlijke en ambtelijke uitvoering van gemeenten vanuit het Klimaatakkoord in beeld gebracht. Hieruit blijkt dat de uitvoeringslasten voor gemeenten in 2022 €450 miljoen bedragen en dat deze oplopen tot € 599 miljoen in 2024. Voor G40 gemeenten wordt hierbij rekening gehouden met 39 – 43 extra fte aan personeelslasten. Aanvullend hierop worden er substantiële extra materiële kosten voorzien, vooral voor technisch onderzoek.

Zonder deze ondersteuning vanuit het Rijk zijn de ambities niet haalbaar.

Gebouwde omgeving: 77 kT CO2-reductie in 2030 ten opzichte van 2017

Binnen de gebouwde omgeving werken wij met een wijkgerichte aanpak aan het 'transitiegereed' maken van woningen en overige gebouwen. We gaan werken aan besparing door energiebewustwording en door bewoners aan te zetten om te isoleren. Hiernaast stimuleren wij woningeigenaren met collectieve inkoopacties voor het plaatsen van zonnepanelen. Met corporaties maken wij in de Prestatieafspraken wederom afspraken over de opwek met zonnepanelen op daken van corporatiebezit. In de kansrijke wijken en buurten gaan wij samen met bewoners onderzoek doen naar de kansen om voor 2030 van het aardgas af te gaan door middel van duurzame decentrale bronnen met restwarmte of een all-electric oplossing.

Uitvoeringsplan per wijk opstellen (8 jaar voor aardgasvrij)

In 2022 gaan we verder met verdiepende onderzoeken in de kansrijke wijken/buurten naar het meest aannemelijke alternatief voor aardgas. In drie kansrijke buurten die geschikt zijn voor een collectief warmtenet (Kronenburg, Elderveld-noord en Hoogkamp) wordt in 2022 verder gewerkt aan het opstellen van een integrale businesscase, waarin de verschillende investeringen die gedaan moeten worden vanuit de diverse stakeholders (corporaties, provincie/BZK, gemeente, netbeheerder en bewoners) samenkomen. Het participatieproces is een essentieel onderdeel van het uitvoeringsplan. Het eerste wijkuitvoeringsplan wordt naar verwachting eind 2022 ter vaststelling aangeboden aan de raad.

15% energiebesparing in gebouwde omgeving in 2030

In 2022 worden op diverse manieren gesprekken gevoerd in alle wijken over verduurzaming en wat bewoners zelf kunnen doen om energie te besparen. Dit is een vervolg op de wijkgesprekken die in 2021 zijn gevoerd. Hierbij is extra aandacht voor de Arnhemmers die we nu nog niet of nauwelijks bereiken. Om bewoners tot energiebesparing en -opwekking aan te zetten zijn verschillende financiële, adviserende en actie-instrumenten beschikbaar, zoals het Aanjaagfonds om duurzame wijkinitiatieven te ondersteunen, een toekomst bestendig wonen lening en het energieloket. Ook laten we goede voorbeelden zien van Arnhemmers, die inspireren om ook de slag te gaan.
In de kansrijke wijken werken wij aan de aardgasvrije opgave waarbij het transitiegereed maken (door isolatie) van de woningen en gebouwen een belangrijk onderdeel is, wat leidt tot energiebesparing. Voor de Arnhem-Oost wijken hebben wij vanuit BZK middelen ontvangen uit het Volkshuisvestingsfonds als financiële impuls om particulier woningbezit te verduurzamen. Met de corporaties zijn er doorlopende prestatieafspraken rondom isoleren van en het energie opwekken op het corporatiebezit.

250.000 zonnepanelen op daken in 2030

De acties voor dit doel vallen samen met de acties die genoemd zijn onder 15% energiebesparing in 2030.

6.500 woningen en publieke gebouwen aardgasvrij in 2030

Naar aanleiding van de warmteverkenning zijn in 2020 12 wijken/buurten benoemd die wij kansrijk achten om voor 2030 van het aardgas af te gaan. De onderzoeken en het participatieproces in deze buurten in 2021 hebben ertoe geleid dat de buurten Rijkerswoerd, Arnhem-West en Vredenburg (was Vredenburg/Kronenburg, nu alleen Kronenburg) zijn afgevallen. Vijf buurten die geschikt zijn voor een individuele all-electric oplossing en vijf buurten die geschikt zijn voor een warmtenet worden opgenomen in de Transitievisie warmte, als buurten die kansrijk zijn om verder te onderzoeken of ze van het aardgas af kunnen. Voor de wijken waarvan de conclusie is dat dit technisch en financieel kan, wordt een uitvoeringsplan uitgewerkt en voorgelegd aan de raad. In de Transitievisie warmte worden mogelijk nog nieuwe wijken/buurten aangewezen als kansrijk voor de overschakeling van fossiele naar duurzame warmtevoorziening. Zie hiervoor het raadsbesluit met betrekking tot de Transitievisie warmte.

2.500 huishoudens in energiearmoede geholpen in 2023

Met de Arnhemse aanpak energiearmoede, die de raad in 2021 heeft vastgesteld, zullen in 3 jaar tijd minimaal 2.500 huishoudens met een laag inkomen worden geholpen om hun energierekening te verlagen. We werken samen met een netwerk van partijen om de doelgroep te bereiken, deelnemers te werven, energiecoaches op te leiden en in te zetten, deelnemers met andere problemen door te verwijzen naar andere hulpverleners, en zo mogelijk werkgelegenheid te creëren. De aanpak is deels wijkgericht en deels stadsbreed. In de Arnhem-Oost wijken wordt de energiearmoede-aanpak afgestemd met betrokken partners en de verduurzaming van particulier bezit.

10 Arnhemse innovaties in wijken getest in 2030

In het traject 'om Arnhemse innovaties naar de wijken te brengen' maken we onderscheid tussen het proces ernaartoe en de daadwerkelijke projecten.
Het proces van 'de weg ernaartoe' heeft in 2020 en 2021 vorm gekregen. Er is inzicht verkregen in welke innovaties er zijn en in het bouwen van een netwerk waarin kennis wordt gedeeld. In 2021 is de kansrijkheid voor het eerste project 'Buurtbatterijen in Arnhem' onderzocht en is de eerste mijlpaal bereikt: het opleveren van een set randvoorwaarden voor de inzet van een buurtbatterij. Het plaatsen van een buurtbatterij in een daarvoor geschikte wijk kan in 2022 concreet worden, mits daar financiële middelen/subsidies voor gevonden worden. Verder onderzoeken we de bruikbaarheid van innovaties op het gebied van aquathermie, restwarmte uit industrie, een buurtenergiecentrale en zonnefolie, die in ontwikkeling zijn.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
CO2 uitstoot gebouwde omgeving	936	919			
Eenheid: kiloton					
Bron: Klimaatmonitor					
CO2 reductie gebouwde omgeving t.o.v. peiljaar 2017	0	17			
Eenheid: vermindering in C02 uitstoot t.o.v. 2017					
Bron: Klimaatmonitor					

Bedrijven en Industrie: 38kT CO2-reductie in 2030 ten opzichte van 2017

De doelstelling bij bedrijven en industrie is reductie van minimaal 38KT CO2-uitstoot tot 2030. Om tot deze reductie te komen, wordt gewerkt in twee sporen: stimuleren en handhaven. Bedrijven worden aangespoord om vanuit maatschappelijke verantwoordelijkheid en/of kostenbesparing duurzaamheidsmaatregelen door te voeren. Voor bedrijven gelden al enkele verplichtingen. Door inzet van (extra) handhaving wordt hierop gecontroleerd en worden bedrijven aangespoord om actie te ondernemen.

Communicatie en bewustwording intensiveren: 100% van bedrijven bekend met verduurzamingsmaatregelen in 2030

In 2022 voeren we het communicatieplan verder uit, waarbij we ons richten op communicatie over energie besparen en energie-opwek, en stimuleren we met behulp van financiële en adviserende instrumenten. We zorgen ervoor dat het zakelijke gedeelte van de website Arnhem Aan is gevuld met actuele informatie en inspirerende voorbeelden. Daarnaast organiseren we informatiebijeenkomsten voor bijvoorbeeld de SDE - subsidie en voeren we maatwerkgesprekken met ondernemers.

Energiebesparing bevorderen: 15% energiebesparing bij bedrijven en industrie in 2030

In 2022 zetten we vol in op de opgave van het verplichte energielabel C voor kantoren per 2023. Dit doen we via informeren en stimuleren. Met een gebiedsgerichte aanpak via Green Deals stimuleren we bedrijven op werklocaties om energiebesparende maatregelen te nemen. Daarnaast zetten we ook de extra handhaving door middel van energiecontroles bij bedrijven voort, via de ODRA.

Opwek en hergebruik van energie bevorderen: 75.000 zonnepanelen op daken bij bedrijven en industrie en 2 pilots met gebruik restwarmte in 2030

In 2022 blijven we stimuleren dat bedrijven hun daken gaan benutten voor zonnepanelen. Dit doen we door bij hen de SDE-regeling te promoten. Ook gaan we door met het benaderen van bedrijven met een toegekende SDE-subsidie om hen te stimuleren tot het daadwerkelijk realiseren van hun zon op dak-project. En met een gebiedsgerichte aanpak via Green Deals stimuleren we bedrijven op werklocaties om zonnepanelen op hun daken te nemen.

Meer bedrijven en industrie aardgasvrij maken: 500 extra bedrijven aardgasvrij in 2030

Met Arnhemse bedrijven die in de RES benoemd zijn als kansrijk qua levering van restwarmte, gaan we in gesprek. Indien mogelijk bereiden we een pilot restwarmte voor. Bedrijven die binnen kansrijke buurten vallen, worden meegenomen in de businesscases, genoemd onder het doel 'uitvoeringsplan per wijk opstellen'.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
CO2 uitstoot bedrijven en industrie	171	160	150		
Eenheid: kiloton					
Bron: Klimaatmonitor					
CO2 reductie bedrijven en industrie t.o.v. peiljaar 2017	0	11	21		
Eenheid: vermindering in C02 uitstoot t.o.v. 2017					
Bron: Klimaatmonitor					

Duurzame mobiliteit: reductie van 42 kT CO2 in 2030

De focus van de CO2-reductie bij duurzame mobiliteit ligt op twee vlakken: gedragsverandering en zero emissie voertuigen. Gedragsverandering speelt een rol bij de werkgeversaanpak, aanpak mobiliteitsbewegingen stadslogistiek en het stimuleren van deelvervoer. Daarnaast zet Arnhem in op zero emissie voertuigen en de benodigde infrastructuur.

Werkgevers-aanpak modalshift: doelstelling voor 2023 25% minder autogebruik bij 10 bedrijven

In 2022 starten we met de ondernemers die al hebben aangegeven hieraan te willen meewerken (netwerk NemiA). Ook bouwen we verder aan de benodigde infrastructuur. De voorzieningen die in 2020 zijn geïnstalleerd in het kader van het eHubs-project (elektrische deelfietsen bij station Arnhem-Zuid, GelreDome en Arnhem Centraal) zijn in 2021 uitgebreid met stallingen van elektrische deelbakfietsen in verschillende wijken rondom de eHubs. In 2022 worden er nieuwe hubs aangelegd bij station Velperpoort en station Presikhaaf, en bij de bedrijventerreinen Gelderse Poort, IJsseloord I en IJsseloord II.

Uitbreiden gebruik zero emissie deelmobiliteit: in 2030 1000 deelauto's en 2000 deelfietsen

In 2022 wordt de plaatsing van elektrische deelauto's en elektrische deelfietsen verder uitgebreid, conform het Beleidskader Deelmobiliteit Arnhem en het plaatsingsplan. In 2022 gaan we experimenteren met een free floating systeem van elektrische deelscooters.

Vergroten aandeel elektrische voertuigen: in 2023 1000 laadpunten en 20 snelladers

In 2021 is een begin gemaakt met de plaatsing van laadvoorzieningen volgens het Uitvoeringskader laden (strategisch plaatsen van laadpunten en -pleinen, gericht op toekomstig verwachte vraag). In 2022 en verder worden de nieuwe velden in Schuytgraaf op voorhand al voorzien van laadpleinen. De laadvoorzieningen in bestaande wijken worden uitgebreid.

Verduurzamen/verminderen mobiliteitsbewegingen stadslogistiek: doel 2025 100% zero emissie bestelvoertuigen in de binnenstad en 25% minder stadslogistieke bewegingen.

Op basis van het besluit in 2020 over de zero emissie zone (binnenstad), is in 2021 een begin gemaakt met de voorbereiding van de handhavingstechniek (camera's met kentekenherkenning). In 2022 wordt in samenwerking met de HAN Logistiek, de provincie Gelderland, de Rechtbank en de politie gezocht naar een samenwerking in de vorm van een goederenhub voor deze 'launching customers' en werken we aan flankerend beleid om ondernemers die al zero emissie de binnenstad bevoorraden te faciliteren.

Taxibeleid verduurzamen: doel 2030 is 100% zero emissie taxi's in de binnenstad

In 2022 gaan we samen met de provincie werken aan een dekkend snellaadnetwerk voor onder andere elektrische taxi's. Dit is ook onderdeel van de inspanningen onder het doel 'vergroten aandeel elektrische voertuigen'.

Zero emissie concessie doelgroepenvervoer: doel in 2030 is 100% zero emissie doelgroepenvervoer

In 2022 wordt de nieuwe aanbesteding voorbereid. Dit betekent het uitvoeren van een marktonderzoek en gesprekken voeren met alle potentiële aanbieders.

Vergroten aandeel zero emissie voertuigen leveranciers gemeente: doel 2023 is 100% van nieuw in te zetten bestel- en personenauto's moet zero emissie zijn.

In 2022 bepalen we bij welke aanbestedingen we zero emissie vervoer kunnen eisen. Deze actie sluit aan bij de stadslogistieke aanpak (launching customer goederenhub).

Zero emissie openbaar vervoer concessie: doel in 2023 is een volledig zero emissie OV concessie

In overleg met de provincie Gelderland zorgen we in 2022 voor aanbestedingsdocumenten ten behoeve van de volgende concessie, waarin de zero emissie eisen zijn opgenomen. Dit doen we samen met de andere regiogemeenten en op basis van een haalbaarheidsonderzoek.

Stimulering waterstofmobiliteit: in 2022 80 waterstof-elektrische personenwagens in Arnhem

In 2022 gaan we ten behoeve van het verminderen van de stikstofproblematiek op zoek naar partners die samen met de gemeente willen werken aan het ombouwen van een graafmachine naar waterstof. We zoeken hiervoor tevens EU subsidies.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
CO2 uitstoot verkeer en vervoer	383	388			
Eenheid: kiloton					
Bron: Klimaatmonitor					
CO2 reductie verkeer en vervoer t.o.v. 2017	0	+5			
Eenheid: vermindering in C02 uitstoot t.o.v. 2017					
Bron: Klimaatmonitor					

Grootschalige opwek: 34 KT CO2-reductie in 2030

'Zon op dak' is niet voldoende om aan de Arnhemse elektriciteitsvraag te voldoen. We hebben daarom ook grootschalige opwek op land nodig. De focus hierbij ligt, in ieder geval voor de komende 10 tot 20 jaar, op grondgebonden zonnevelden en windmolens. Dit zijn bewezen technologieën die binnen een afzienbare termijn veel elektriciteit kunnen opwekken. Doel is dus het realiseren van windmolens en zonnevelden. Voor een deel van de elektriciteitsopwekking die we nodig hebben, zijn we afhankelijk van de regio, omdat we een gemeente zijn met een stedelijk karakter en een beperkt beschikbare ruimte in het buitengebied.

5 windmolens in Arnhem in 2030 gerealiseerd

In 2022:

- Start exploitatie van windpark Koningspleij noord - 4 windmolens (circa 12 kT CO2-reductie).
- Voorbereiding windturbine Drielsedijk wacht op nader onderzoek naar het voorkomen van de wespendief op de Veluwe.

42 MWp (circa 45 ha) zonnevelden gerealiseerd

In 2022:

- Exploitatie zonneveld Koningspleij-noord (circa 4,7 kT CO2-reductie)
- Voorbereiding, bouw en in exploitatie nemen van diverse zonneveld/zonnecarport locaties.
- Uitwerking haalbaarheid zoeklocatie zon Deelen.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Vermeden CO2 uitstoot door duurzame opwek elektriciteit	0	4			
Eenheid: vermindering in C02 uitstoot t.o.v. 2017					
Bron: Klimaatmonitor					

Meer bewustwording en gedragsverandering

Energie besparen, het opwekken van hernieuwbare energie en het afkoppelen van het aardgas zijn grote opgaven. Het zijn opgaven die we alleen maar succesvol kunnen uitvoeren als we dit samen doen met alle Arnhemmers: inwoners, ondernemers, instellingen, overheden en bezoekers. Met de communicatiecampagne Arnhem Aan bieden we zoveel mogelijk handelingsperspectief voor al deze doelgroepen. Het aanbod wordt aangepast naar aanleiding van wat we ophalen bij de bewoners en ondernemers.

Voortzetten communicatiecampagne Arnhem AAN

Arnhem Aan is de communicatie-campagne voor het programma New energy made in Arnhem. Met Arnhem Aan willen we mensen enthousiasmeren en motiveren om aan de slag te gaan met energie besparen en hernieuwbare energie opwekken. Dit doen wij doelgroep gericht met een aanpak voor bedrijven, woningeigenaren en -huurders, ook specifiek voor huishoudens met (energie)armoede en huishoudens met een migratieachtergrond.
In de Arnhem Aan campagne gaan we in 2022 twee grote acties en meerdere kleinere acties uitvoeren, goede voorbeelden uitdragen, aanhaken op natuurlijke momenten, in samenwerking met diverse partijen. De campagne Arnhem Aan zal verder geladen worden en bij de Arnhemmers onder de aandacht worden gebracht, ondermeer met Lijn2030 in de wijken en via social media.

Bij alle thema's van het programma New energy made in Arnhem (gebouwde omgeving, duurzame mobiliteit, bedrijven en industrie, en grootschalige opwek) zijn communicatie- en bewustwordingsacties en inspanningen nodig. Al deze communicatie-activiteiten worden onder de vlag van Arnhem Aan gelanceerd.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Aantal unieke bezoekers website Arnhem Aan		9.459	12.802	15.369	

Eenheid: aantal bezoekers

Bron: Gemeente Arnhem

BBV- indicatoren (niet gekoppeld aan een doel)					
Effectindicator	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Hernieuwbare elektriciteit		2,90%			

Eenheid: Deel van de energie die afkomstig is uit natuurlijke hulpbronnen die constant worden aangevuld, zoals uit wind, zon en waterkracht (%)

Bron: Rjikswaterstaat - Klimaatmonitor

In het programmaplan NemiA 2020-2030 staat een groot aantal inspanningen bij bovenstaande doelstellingen benoemd, met bijbehorende prestatie-indicatoren. Hierboven zijn bij de verschillende doelstellingen de effectindicatoren opgenomen.
In de voortgangsrapportage NemiA, die ieder jaar ter informatie aan de raad wordt aangeboden, is de voortgang op alle indicatoren opgenomen en zijn de trends en duiding hiervan beschreven.

Doelen en budgetten

Hieronder geven we een indicatief inzicht van de relatie tussen doelen en budgetten. Door de samenhang van diverse doelen worden diverse budgetten doeloverstijgend ingezet. In deze gevallen is het totale budget voor de doelen bij het bovenste doel weergegeven en is bij de onderstaande doelen geen bedrag opgenomen.

Begroting 2022 per ambitie en doel	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
In 2030 61% CO2-reductie t.o.v. 2017, dit is 572 kT CO2, verdeeld: 130 kT autonome ontwikkelingen, 191 kT (in)direct binnen actieprogramma NemiA, 5 kT (in)direct binnen andere programma's Arnhem en 246 kT buiten de gemeentegrens (in de regio)	**5.387**	**232**	**0**	**3.114**
Gebouwde omgeving: 77 kT CO2-reductie in 2030	5.387	232	0	3.114
Bedrijven en Industrie: 38kT CO2-reductie in 2030				
Grootschalige opwek: 34 KT CO2-reductie in 2030				
Duurzame mobiliteit: reductie van 42 kT CO2 in 2030				
Meer bewustwording en gedragsverandering				
Overig	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal	**5.387**	**232**	**0**	**3.114**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	5.901	5.495	6.236	5.387	1.968	4.125	1.927
Baten	2.381	473	1.264	232	13	2.200	0
Saldo lasten en baten	***-3.520***	***-5.022***	***-4.973***	***-5.155***	***-5.155***	***-1.925***	***-1.927***
Toevoegingen aan reserves	2.595	0	55	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	3.970	3.200	3.203	3.114	40	15	14
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***1.375***	***3.200***	***3.148***	***3.114***	***3.114***	***15***	***14***
Gerealiseerd resultaat	**-2.145**	**-1.823**	**-1.825**	**-2.041**	**-1.915**	**-1.910**	**-1.913**

Toelichting

Lasten

De lasten voor 2022 zijn totaal begroot op € 5,4 miljoen. Dit is opgebouwd uit:

- Uitgaven in het kader van het klimaatfonds: € 3,0 miljoen;
- Uitgaven in het kader van reguliere werkzaamheden New Energy Made in Arnhem: € 1,8 miljoen;
- Kosten personeel: € 0,6 miljoen.

De totale lasten dalen ten opzichte van 2021 met € 0.9 miljoen. DIt komt met name door lagere lasten in het kader van het klimaatfonds (€ 0,5 miljoen). Daarnaast lopen een aantal incidentele projecten af in 2021 (€ 0,4 miljoen).

Baten

De baten voor 2022 zijn totaal begroot op € 0,2 miljoen. Dit is opgebouwd uit:

- Subsidies van het Rijk en uit Europa.

De totale baten dalen ten opzichte van 2021 met € 1,0 miljoen. Dit komt doordat een aantal subsidieprojecten in 2021 afgerond zal worden.

Toevoegingen aan reserves
Niet van toepassing.

Onttrekkingen aan reserves
In 2021 wordt voor totaal € 3,1 miljoen onttrokken aan de reserves.

- € 3,0 miljoen wordt onttrokken aan de bestemmingsreserve Duurzaam Arnhem (Klimaatfonds);
- € 0,1 miljoen wordt onttrokken aan de bestemmingsreserve Klimaat en Energie.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Triple helix partners uit het netwerk Energy made in Arnhem, zoals: woningbouwcorporaties, Alliander, Firan, ENGIE, Vattenfall, provincie Gelderland, Rijkswaterstaat, Waterschappen, Rijksvastgoedbedrijf, Rijn- en IJssel Energiecoöperatie, VNO/NCW, HAN, RijnIJssel College, wijkinitiatieven, Clean Mobility Centre, Stichting KiemT, Ondernemersverenigingen, Allego, stichting E-laad, Oost Nederland Energiek, Natuur- en Milieu Gelderland, regiogemeenten, G40 gemeenten.

Subsidies

Binnen dit programma zijn er naar verwachting geen partijen die in 2022 meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen.

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Risicobeheersing

Vanuit het programma Klimaat en energie zijn geen risico's met een grote financiële impact op de begroting. In de paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen wordt een integraal beeld van de risico's gegeven.

Beleidskaders

- Programmaplan New Energy Made in Arnhem 2020-2030;
- Luchtagenda gemeente Arnhem;
- De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie;
- Kaders voor besteding van het klimaatfonds;
- Arnhemse aanpak Energiearmoede;
- Regionale energiestrategie 1.0.

Ruimtelijke ontwikkeling

De regio Arnhem Nijmegen groeit sterk. Vooral de steden Arnhem en Nijmegen zijn relatief sneller gegroeid dan andere steden in het land. Daarom hebben Rijk, provincie en deze regio een woondeal gesloten. Het doel daarvan is het structureel verbeteren van de woningmarkt, op een duurzame en circulaire manier. De regio Arnhem-Nijmegen en regio Foodvalley vormen samen de groenste metropoolregio van het land. Om naast de groei van deze regio ook het groene profiel te versterken zijn er met het Rijk en provincie eveneens afspraken gemaakt om een verstedelijkingsstrategie op te stellen met als doel een integrale visie op de relatie tussen leefomgeving, wonen, economie en bereikbaarheid. De verstedelijkingsstrategie geeft richting aan de ruimtelijke ontwikkeling in breder regionaal verband en wordt voor Arnhem vertaald in onder andere de Omgevingsvisie en gebiedsgerichte ontwikkelperspectieven voor versnellingslocaties zoals benoemd in de woondeal.
De wetgeving, en het bijbehorende instrumentarium in het ruimtelijke domein gaat met de invoering van de Omgevingswet (per 1 juli 2022) veranderen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

Voor een stad die ruimte geeft aan nieuwe initiatieven en waarden in stand houdt of verbetert

Het motto van de Omgevingswet is: 'ruimte voor ontwikkeling, waarborgen van kwaliteit'. We grijpen de toekomstige Omgevingswet aan om onze leefomgeving te verbeteren, de dienstverlening aan Arnhemmers te verbeteren en bij te dragen aan het behoud van een leefbare en groene stad. We zorgen dat Arnhemmers van het begin af aan kunnen meedenken in de ontwikkeling van onze ruimtelijke plannen en dat deze gemakkelijk digitaal raadpleegbaar zijn.

Conform het plan van aanpak werken we aan de invoering van de Omgevingswet langs 5 lijnen:
- ontwikkelen omgevingsvisie en - programma's;
- ontwikkelen omgevingsplan;
- wat mag waar digitaal;
- verandering organiseren;
- het gesprek voeren.

Door met ketenpartners stappen te zetten op deze lijnen geven we samen invulling aan het motto van de wet en zijn we klaar voor de implementatie van de Omgevingswet.

Er ligt een belangrijke verbinding tussen de Herstelagenda en de invoering van de Omgevingswet. Met de omgevingsvisie en het omgevingsplan brengen we meer samenhang en focus in ons beleid voor de fysieke leefomgeving. Samen met een sterkere "ja, mits" houding draagt dit bij aan betere en snellere besluitvorming en ondersteuning van onze ondernemers en initiatiefnemers in de stad. Omdat we vergunningen straks sneller kunnen verlenen kunnen we de fysieke investeringen in de stad voor onder andere wonen, mobiliteit, energie en klimaat eerder realiseren.

Arnhem geeft richting

We willen ruimte bieden aan de ontwikkeling van de stad vanuit de unieke kwaliteiten van Arnhem. We bepalen kaders en geven richting aan grote stedelijke opgaven, gebiedsontwikkelingen en initiatieven vanuit de stad. Dit doen we door het opstellen van de Omgevingsvisie 2040 en gebiedsgerichte ontwikkelperspectieven die richting geven aan de ontwikkeling en versterking van deze gebieden waar belangrijke transities samen komen. Denk hierbij aan: duurzame mobiliteit, circulaire economie, energietransitie en klimaatadaptatie.

We bepalen een streefbeeld voor Arnhem 2040, waar we samen met de stad naartoe willen ontwikkelen. Dit is een strategische langetermijnvisie, waar opgaven en ambities voor de fysieke leefomgeving samenkomen. In dit streefbeeld wordt aangegeven waar de stad zich verder kan ontwikkelen, waarbij functiemenging en het bijdragen aan een gezonde, veilige en groene leefomgeving voorop staat.
Door in te zetten op een integrale gebiedsgerichte aanpak voor de versnellingslocaties bundelen we onze doelen, inspanningen en investeringsmogelijkheden met die van het Rijk, de provincie en andere partners in de stad. Daarmee versnellen we de gewenste stedelijke ontwikkeling in het licht van onze ambities.

De omgevingsvisie stellen we vast voor een langere periode maar het is geen statisch verhaal, want deze maakt onderdeel uit van de beleidscyclus en kan periodiek worden aangepast. De visie omvat de koers voor Arnhem 2040. Tempo, (politiek) accent, en factoren als conjunctuur en (technologische) ontwikkelingen bepalen de exacte invulling bij de uitvoering. Bij het opstellen van de omgevingsvisie wordt de stad intensief betrokken.

Doorwerking omgevingsvisie

De omgevingsvisie is een integrale visie voor de leefomgeving om de stad in samenhang te ontwikkelen, keuzes te maken in ruimtegebruik en balans te houden tussen allerlei functies en doelen. Om deze visie uit te voeren gaan we de komende jaren onze instrumenten doorontwikkelen, zodat ze in lijn zijn met de ambities uit de omgevingsvisie. De thematische omgevingsprogramma's kunnen in de loop van het proces nog wijzigen, mochten de opgaven in de stad daarom vragen. We gaan werken aan:

- Arnhem aantrekkelijke stad;
- Arnhem groene, gezonde en leefbare stad;
- Arnhem vitale stad;
- Stad waar het goed wonen is;
- Bereikbare stad met ruimte voor schone mobiliteit;
- Stad met nieuwe energie.

Gebiedsuitwerking in ontwikkelperspectieven en gebiedsvisies
Dit betreffen kaderstellende ambitienota's welke richting geven en ontwikkelingen mogelijk maken. Het kan gaan om strategische gebieden of beeldbepalende locaties. Door vooraf ambities te bepalen willen we met de ontwikkeling bijdragen aan een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving voor iedereen. Dit gaat altijd gepaard met participatie door de directe omgeving.
De recent gesloten Woondeal met Rijk en provincie betekent een extra impuls. Door de gebiedsgerichte aanpak willen we met fysieke verbeteringen (kwalitatief en kwantitatief) ook de leefbaarheid van de wijk verbeteren. Deze visies worden in nauwe samenwerking met de directe bewoners, eventuele eigenaren en onze partners in de stad ontwikkeld. Dit zijn voorbeelden van een integrale gebiedsgerichte aanpak in de gedachte van de Omgevingswet, waarvoor de omgevingsvisie het kader biedt, de omgevingsprogramma's de uitwerking vormen en het omgevingsplan het juridisch direct bindend instrument is.
Er is gekozen speciale aandacht te besteden aan deelgebieden, waar sprake is van een nieuwe meervoudige opgave en/of een afwijking van de huidige koers. Het gaat om de volgende gebiedsuitwerkingen:

- Centrum;
- Arnhem Oost;
- Centrum Zuid;
- Arnhem Noord.

Arnhem is fysiek op orde

We werken de komende jaren toe naar één integraal omgevingsplan voor het hele grondgebied van de gemeente. Het omgevingsplan bevat alle regels over de fysieke leefomgeving en geeft invulling aan de maatschappelijke opgaven uit de omgevingsvisie. Het omgevingsplan richt zich niet alleen op functies en bouwmogelijkheden maar ook op andere aspecten van de fysieke leefomgeving, zoals welstand, erfgoed, milieu, duurzaamheid en grote delen van de APV. Naast onze eigen regels bevat het omgevingsplan regels die het Rijk overhevelt naar gemeenten, zoals bijvoorbeeld vergunningsvrij bouwen en delen van het Activiteitenbesluit.

De samenhangende en gebiedsgerichte benadering van het omgevingsplan gaat bijdragen aan het verbeteren van onze dienstverlening. Inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners kunnen regelgeving, die nu nog verspreid is over verschillende plannen en verordeningen, straks op één digitale locatie raadplegen. Op die manier geven we sneller inzicht in de haalbaarheid van een initiatief. We bieden meer maatwerk en ruimte in onze regels zodat initiatieven die bijdragen aan onze maatschappelijke doelen sneller gerealiseerd kunnen worden.

Toewerken naar integraal omgevingsplan

De ontwikkeling van het Arnhemse omgevingsplan beschouwen we als een transitieproces waarin we gefaseerd onze bestemmingsplannen en andere regels die zich richten op de fysieke leefomgeving omvormen tot één omgevingsplan voor het hele gemeentelijke grondgebied.

Voorbereidingen omgevingsplan (2021-2022)
In 2021 en 2022 brengen we het totaal aantal (beheergerichte) plannen terug tot een behapbaar aantal met een hoge(re) mate van uniformiteit. Daarnaast doen we ervaring op met het maken van een integraal omgevingsplan. Dit doen we door met toepassing van de Crisis- en herstelwet regels uit verordeningen nu al toe te voegen aan onze bestemmingsplannen. Een ander belangrijk onderdeel van de voorbereidingsfase is het gebiedsgericht digitaliseren van alle regels zodat we deze straks eenvoudig in het omgevingsplan kunnen integreren.

Daarnaast leggen we (conform het in 2021 door de raad vastgestelde Plan van Aanpak Omgevingsplan) verschillende voorbereidende besluiten aan de raad voor die straks nodig zijn om onze procedures aan te laten sluiten bij de Omgevingswet, zoals de spelregels voor participatie, het delegatiebesluit en het bindend adviesrecht.

Integreren van regels en vertalen omgevingsvisie in het omgevingsplan (vanaf juli 2022)
Op 1 juli 2022 treedt de Omgevingswet in werking en gaan we verder met het integreren van verordeningen en rijksregels in het omgevingsplan. Daarnaast geven we sturing aan onze doelen door de ambities uit de omgevingsvisie te vertalen in het omgevingsplan.

Arnhem maakt mogelijk

Een initiatiefnemer vindt op één (digitale) plek snel en makkelijk duidelijkheid. Waar overleg noodzakelijk is, vindt dit integraal en met de initiatiefnemer aan tafel plaats, vanuit het credo: ja, mits.

We gaan de dienstverlening aan inwoners en bedrijven verbeteren. Dit doen we door het inrichten van één digitaal loket. Hierdoor is de informatie over de wettelijke kaders en besluiten met betrekking tot de fysieke leefomgeving digitaal goed vindbaar, betrouwbaar en volledig, voor een initiatiefnemer en het betreffende bevoegd gezag. De digitale werkwijze met betrekking tot de Omgevingswet is geborgd in de organisatie en de mogelijkheid is gecreëerd dat ketenpartners kunnen samenwerken.

Inrichting van de aansluiting op de Landelijke voorziening Digitaal Stelsel Omgevingswet

We werken stapsgewijs aan de Arnhemse aansluiting op de Landelijke voorziening Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) met de volgende inspanningen:

- we richten onze aansluiting op het DSO verder in;
- we richten onze softwaresystemen in;
- we organiseren overleg en afstemming met ketenpartners om elkaar beter te leren kennen om ons voor te bereiden op de komst van de Omgevingswet, onder andere met de ODRA;
- we brengen de processen onder de Omgevingswet in kaart en implementeren die;
- we ontwikkelen het initiatievenproces door (onder andere door het in stand houden van de werkwijze van het transformatieteam);
- we passen de Arnhemse website aan zodat de inwoners snel en makkelijk hun nieuwe weg kunnen vinden.

Milieubeheer en -handhaving leveren een bijdrage aan gezonde leefbare wijken en openbare ruimte

Milieubeheer en -handhaving (externe veiligheid, duurzaamheid, lucht, bodem en grondwater, geluid, geur, energie en klimaat) leveren een bijdrage aan gezonde leefbare wijken en openbare ruimte.

Activiteiten energie, duurzaamheid en luchtkwaliteit uitvoeren

De ambities voor energie, duurzaamheid en luchtkwaliteit zijn vastgelegd in het programmaplan New energy made in Arnhem 2015-2020 (september 2015). De focus hierin ligt primair op versterking van de Energie- en Milieutechnologiesector (EMT), energiebesparing, een toename van het aandeel duurzame energie en de voorbeeldige gemeente.
Het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 is in januari 2020 door de raad vastgesteld. Zie voor meer informatie het programma S10 Klimaat en Energie.
In februari 2019 is de uitvoeringsagenda luchtkwaliteit (Luchtagenda) door de raad vastgesteld. De Luchtagenda geeft invulling aan het verminderen van stikstof en fijnstof in de stad, en heeft impact op de uitstoot van CO2, met onder andere een milieuzone, het stimuleren van elektrisch (deel)vervoer en duurzame stadslogistiek.

Activiteiten bodem en ondergrond uitvoeren

Het is een gemeentelijke taak vanuit de Wet bodembescherming (Wbb) en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) te zorgen voor de instandhouding en het verbeteren van een bodem die geschikt is om op te wonen en om op te werken. Ook draagt de Wbb bij aan de bescherming van kwetsbare gebieden in verband met natuur en drinkwaterwinning. Onder de Omgevingswet houdt Arnhem deze taken, en werkt daarbij samen met provincie en omgevingsdienst.
In afwachting van duidelijkheid over de structurele financiering en bestuurlijke afspraken vanaf 2022, wordt in 2022 het huidige beleid voortgezet. Dit betekent dat naast beschikkingen, toezicht en handhaving, ook onderzoek/sanering van huidige en latente spoedlocaties worden uitgevoerd (met name loodtuinen). Zo mogelijk worden beleidsvoorstellen gedaan in verband met nieuwe verontreinigingen (zoals zeer zorgwekkende stoffen als PFAS) en overlap met andere thema's (klimaatadaptatie, duurzame energie en biodiversiteit).

Activiteiten externe veiligheid uitvoeren

Externe veiligheid gaat over het beheersen van risico’s die mensen lopen door opslag, productie, gebruik en vervoer van gevaarlijke stoffen in hun omgeving. Arnhem heeft de risicovolle activiteiten in beeld en bij ruimtelijke ontwikkelingen wordt er rekening gehouden met het aspect externe veiligheid.

Activiteiten geluidshinder uitvoeren

Geluidshinder wordt steeds meer via een programmatische aanpak onder controle gehouden. Het Actieplan Omgevingslawaai 2021-2023 voor bestaande woningen en wegen is daar een belangrijke stap in. Door bij het onderhoud van de gemeentelijke hoofdwegen stil asfalt toe te passen, worden de hinder van en gezondheidsklachten door omgevingslawaai langs gemeentelijke wegen verminderd.
De aanpak van nieuwe situaties bestaat uit het voorkomen van nieuwe geluidgehinderden.
We onderzoeken de mogelijkheden om ook na 2023 standaard stil asfalt toe te passen.
Door het beheersen van het omgevingslawaai dragen we bij aan een gezonde fysieke leefomgeving.

Activiteiten milieuhandhaving uitvoeren

Vergunningverlening en handhaving dragen bij aan het behalen van de landelijke doelstellingen op het gebied van milieu en gezondheid. Deze taken worden uitgevoerd door de ODRA. De prioriteit ligt op een actueel vergunningenbestand en goed naleefgedrag van bedrijven.

Doelen en budgetten

Hieronder geven we een indicatief inzicht van de relatie tussen doelen en budgetten. Niet alle werkzaamheden die we uitvoeren (met name 'going concern'-werkzaamheden) zijn opgenomen in de doelstellingen. De budgetten hiervoor staan onder het kopje "Overig". Door de samenhang van diverse doelen worden diverse budgetten doeloverstijgend ingezet. In deze gevallen is het totale budget voor de doelen bij het bovenste doel weergegeven en is bij de onderstaande doelen geen bedrag opgenomen.

Begroting 2022 per ambitie en doel	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Voor een stad die ruimte geeft aan nieuwe initiatieven en waarden in stand houdt of verbetert	**9.806**	**4.152**	**0**	**62**
Arnhem geeft richting	7.221	4.152	0	0
Arnhem is fysiek op orde				
Arnhem maakt mogelijk				
Milieubeheer en -handhaving leveren een bijdrage aan gezonde leefbare wijken en openbare ruimte	2.585	0	0	62
Overig	**28.825**	**29.737**	**176**	**27**
Totaal	**38.631**	**33.889**	**176**	**90**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	46.930	37.600	43.259	38.631	42.062	31.433	28.397
Baten	48.028	36.731	34.665	33.889	38.863	28.372	25.445
Saldo lasten en baten	***1.098***	***-869***	***-8.594***	***-4.742***	***-4.742***	***-3.060***	***-2.952***
Toevoegingen aan reserves	7.874	2.758	5.077	176	950	675	15.786
Onttrekkingen aan reserves	3.893	0	8.240	90	210	345	15.556
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-3.981***	***-2.758***	***3.162***	***-86***	***-86***	***-330***	***-229***
Gerealiseerd resultaat	**-2.883**	**-3.627**	**-5.431**	**-4.829**	**-3.939**	**-3.390**	**-3.181**

Toelichting

Lasten

De lasten voor 2022 zijn totaal begroot op € 38,6 miljoen. Dit is opgebouwd uit:

- kosten van jaarschijf 2022 voor bouwgronden in exploitatie (BIE), waaronder civiele werken, plankosten, verwerving- en rentekosten: € 25,9 miljoen (inclusief overboeking van het onderhanden werk ultimo 2022 naar de balans);
- kosten van de Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) : € 5,4 miljoen;
- kosten civiele werken en plankosten van jaarschijf 2022 op de overige meerjarige projecten € 1,9 miljoen;
- kosten voor de ambtelijke capaciteit voor dit programma € 1,9 miljoen;
- kosten voor de verstedelijkingsopgave € 1,0 miljoen, voor het op niveau brengen van de organisatiecapaciteit om te komen tot een verstedelijkingsstrategie en uitvoering van gebiedsontwikkelingen;
- kosten voor schadeloosstellen woonbooteigenaren De Nieuwe Haven € 0,8 miljoen;
- overige lasten € 1,7 miljoen.

De lasten dalen in 2022 ten opzichte van 2021 met € 4,6 miljoen. Dit bestaat uit een stijging van de lasten met € 4,7 miljoen voor de bouwgronden in exploitatie en een daling van de lasten op de overige meerjarige projecten met € 3,7 miljoen. Dit heeft te maken met de fasering binnen de projecten, waarbij de uitgaven de planning binnen de projecten volgen. Daarnaast stond in 2021 een eenmalig, uit 2020 doorgeschoven, budget geraamd voor de sanering van het woonwagenkamp Bethaniënstraat. Dit geeft een daling in 2022 van € 3,9 miljoen. Verder dalen de lasten voor De Nieuwe Haven met € 1,7 miljoen (totaal € 3,5 miljoen beschikbaar; € 0,27 miljoen in 2020, € 2,48 miljoen in 2021 en € 0,75 miljoen in 2022). Daarnaast was er in 2021 nog een eenmalig budget beschikbaar voor bodemtaken. Dit geeft nog een daling van de lasten met € 0,5 miljoen. Tot slot staat er in 2022 een incidenteel bedrag voor de verstedelijkingsopgave, wat een stijging van € 1,0 miljoen geeft.

Baten
De baten voor 2022 zijn in totaal begroot op € 33,9 miljoen. Dit is opgebouwd uit:
- verkopen en bijdragen voor bouwgronden in exploitatie (BIE): € 25,9 miljoen (inclusief overboeking van het onderhanden werk ultimo 2022 naar de balans);
- bijdragen en overige baten op de overige meerjarige projecten; € 2,0 miljoen (inclusief overboeking van het onderhanden werk ultimo 2022 naar de balans);
- baten uit bouwvergunningen en andere leges € 4,0 miljoen;
- canons erfpachten € 1,5 miljoen;
- overige baten € 0,5 miljoen.

De baten dalen in 2022 ten opzichte van 2021 met € 0,8 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door een stijging op de baten 2021 in de bouwgronden in exploitatie met € 4,7 miljoen en een daling op de overige meerjarige projecten van € 3,7 miljoen. Dit heeft te maken met de fasering binnen de projecten. Verder is in 2021 een eenmalige subsidie ontvangen van € 1,0 miljoen voor de sanering van het woonwagenkamp Bethaniënstraat en daalt het resultaat op afgesloten projecten met € 0,7 miljoen.

Toevoegingen aan reserves
In 2022 wordt € 0,2 miljoen gedoteerd aan de bestemmingsreserves Grondexploitatie. Dit is het resultaat van de in 2022 af te sluiten bouwgronden in exploitatie. In 2021 was de toevoeging € 4,9 miljoen hoger door een eenmalige dotatie aan de BR Zuidelijke Binnenstad en een hoger voordeel uit afgesloten projecten.

Onttrekking aan reserves
In 2022 wordt € 0,1 miljoen onttrokken aan de reserves. In 2021 was de onttrekking € 8,1 miljoen hoger door eenmalige onttrekkingen voor het woonwagenkamp Bethaniënstraat, De Nieuwe Haven en voor bodemonderzoek en sanering. Daar staan in 2022 ook lagere lasten tegenover.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Ruimte
- ODRA;
- Provincie Gelderland;
- Regio gemeenten;
- Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden(VGGM);
- VNG (Vereniging Nederlandse gemeenten);
- Ministerie van BZK;
- CASA;
- Groenforum.

Milieu
- Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA);
- Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden.

Subsidies
Binnen dit programma zijn er naar verwachting geen partijen die in 2022 meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen.

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Risicobeheersing
Hieronder zijn de risico's genoemd met de grootste financiële impact op de begroting komend vanuit het programma Ruimtelijke ontwikkeling. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de reeds bestaande risico's en de risico's als gevolg van de coronacrisis. In de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen wordt een integraal beeld van de risico's gegeven.

Gemeentebrede risico's
Gronddepot Oude Veerweg
Financiering bodemtaken
Woonboten Nieuwe Haven
Kosten bouwtaken Odra
Bouwleges (niet realiseren van de verwachte hogere legesinkomsten)

Corona risico's
Faillissement/ surseance/ financiële tegenvallers bij contractpartijen (leveranciers, afnemers)

Beleidskaders
Ruimte
- Structuurvisie Arnhem 2020;
- Groenvisie 2017-2035;
- Welstandsnota;
- De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.

Milieu
- Luchtagenda gemeente Arnhem;
- Actieplan Omgevingslawaai;
- Rapportage geluidskaarten;
- Beleidsnota bodem 2012, Provincie Gelderland, gemeente Arnhem en gemeente Nijmegen;
- Nota Bodembeheer;
- Notitie Herijking loodbeleid 2020
- Actualisatie Nota Bodembeheer- addendum 2014 ;
- Actualisatie Nota Bodembeheer-2017-2018;
- Actualisatie Nota Bodembeheer-BKK2020;
- Actualisatie Nota Bodembeheer-BKK- PFAS;
- Beleidsplan externe veiligheid.

Wonen en leefomgeving

Onze stad is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad waar Arnhemmers fijn en betaalbaar kunnen wonen. Grote 'nieuwe' overstijgende opgaven, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid, zijn uitdagingen waar Arnhem voor staat. In de Arnhemse woonprincipes 2016-2025 wil Arnhem haar positie als aantrekkelijke woonstad, onderscheidend in de regio, versterken. Arnhem is een groene stad met een unieke ligging aan de Rijn. Zij geeft prioriteit aan ontmoetingsruimte in stadsparken, wijkparken en buurtgroen. Dit programma omvat de volgende onderdelen: wonen en een aantal aspecten van de openbare ruimte, zoals water, havenbeheer, stadsreiniging, bossen, parken en ecologie, stedelijk groen, spelen, dierenwelzijn, afval en riolering. Daarbij is klimaatadaptatie een belangrijk aandachtspunt. Met klimaatadaptatie bereiden we Arnhem voor op de effecten van de klimaatverandering, op heviger weer. We passen de stad aan zodat deze minder kwetsbaar is voor hoog en laag water, extreme regenval, hitte en langdurige droogte. We willen het Arnhemse groen versterken. Dat levert een prettige buurt op, maar draagt bijvoorbeeld met verkoeling en wateropname bij aan klimaatadaptatie.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen

Ambities	Doelen	Inspanningen

Arnhem biedt woonruimte

De regio Arnhem-Nijmegen groeit op dit moment snel. Sneller dan andere steden in het land. Mocht de groei doorzetten, dan moeten we zorgen dat we daarvoor klaar zijn. Alle inspanningen die hiervoor nodig zijn, staan in het Plan van Aanpak Woningbouwontwikkeling. Dat is onder meer de Woondeal die we in de regio Arnhem Nijmegen samen met het Rijk hebben gesloten. We weten niet of deze groei zich op eenzelfde manier zal doorzetten. De impact van de coronacrisis onderzoeken we samen met onze partners in de stad. Daarbij kijken wij ook naar het effect van de coronacrisis op de woningbehoefte. In het woonbehoefteonderzoek staat bijvoorbeeld een berekening bij de economische groei zoals die was voordat de crisis startte en een berekening bij een lagere groei. We verwachten dat de behoefte niet zal afnemen, mogelijk heeft de situatie wel effect op het type woningen dat wij moeten realiseren.

Prioriteit geven wij aan acties en initiatieven die niet alleen woningbouw mogelijk maken, maar die ook verbonden zijn met de sociale opgaven in onze wijken, die de leefomgeving verbeteren, die bijdragen aan lokale werkgelegenheid en de economische kracht van onze stad versterken. Dit sluit ook aan bij de afspraken die gemaakt zijn in de Woondeal en vertaald zijn in de Arnhem-Oost-aanpak. Dit is meer dan alleen maar sneller meer woningen bouwen. We willen daarmee vooral de leefbaarheid van de wijken en de kansen van de inwoners vergroten. Dat doen we door in te zetten op het bouwen van betaalbare, duurzame en energiezuinige woningen. Daarnaast streven we naar een zo circulair mogelijke woningbouw, kijken we hoe we de leefomgeving groen houden of groener maken en hoe we de sociale structuur van wijken kunnen verbeteren. Daarbij is goede bereikbaarheid belangrijk.

Beschikbare en betaalbare woningen

Iedereen moet goed kunnen wonen in onze stad. Om beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te houden moeten er meer woningen worden gerealiseerd in de komende jaren. Dit geldt voor alle soorten woningen. In de woningbouwplannen wordt rekening gehouden met de werkelijke vraag en behoefte van de Arnhemse woonconsument. Dat betekent: aantrekkelijke, levensloopbestendige woningen voor ouderen, woningen voor kleine huishoudens, en sociale woningbouw en koopwoningen in de verschillende segmenten. Het vergt een inspanning van de gemeente om samen met de ontwikkelaars en corporaties te zorgen voor een evenwichtig aanbod dat enerzijds aansluit bij de woningbehoefte de komende jaren en anderzijds bij het streefbeleid en de gewenste ruimtelijke kwaliteiten uit de omgevingsvisie. Wij kunnen dit niet alleen.

Naast vergroten van de woningvoorraad willen we ook de bestaande voorraad benutten voor deze opgave. Dit betekent dat we doorstroming willen bevorderen en de markt waar nodig reguleren zodat bepaalde doelgroepen niet worden verdrongen in de bestaande woningvoorraad.

Voor de verdeling van vrijkomende schaarse sociale woonruimte van toegelaten instellingen, hanteren we een rechtvaardige en evenwichtige verdelingssystematiek. Daarnaast willen we gebruik maken van een aantal privaatrechtelijke en publiekrechtelijke mogelijkheden die voorkomen dat woningen worden opgekocht en prijzen worden opgedreven. Concreet werken we hiervoor privaatrechtelijk de mogelijkheden uit om een 'zelfbewoningsplicht' zo breed mogelijk toe te passen. Daarnaast zullen we de gemeenteraad een voorstel doen om gebruik te maken van de mogelijkheden rondom het bieden van 'opkoopbescherming'. De wetgever maakt het per 1-1-2022 mogelijk deze bescherming te bieden.

Bovengenoemde opgaven op het gebied van wonen hebben veelal een ruimtelijke component en zorgen voor een toenemende druk op de handhavingscapaciteit van de ODRA en de gemeente. Hiertoe is het budget voor handhaving met € 0,1 miljoen verhoogd. Dit budget zal bijdragen aan de realisatie van onderstaande inspanningen.

Versnellen en doorprogrammeren van (betaalbare) woningen

De woningmarkt van Arnhem staat onder druk. Versnellen van productie en meer woningen programmeren is daarom noodzakelijk. Het Plan van Aanpak woningbouwontwikkeling dat in juli 2020 is vastgesteld in de raad is hierbij het vertrekpunt. We sturen op een evenwichtig aanbod van woningen. Belangrijk daarbij is dat we streven naar meer gemengde wijken, waarbij er meer spreiding ontstaat van kwetsbare mensen over de stad. We doen dit door:

1. Stimuleren van het realiseren van koop- en huurwoningen in de verschillende categorieën, zoals opgenomen in het Plan van Aanpak Woningbouwontwikkeling. We sturen daarbij onder andere op minimaal 30% sociale huurwoningen over de nieuw te realiseren projecten waarbij gekeken wordt naar differentiatie in de wijken en we monitoren de nieuwbouw en de behoefte.
2. We onderzoeken de mogelijkheden om projecten te versnellen en zoeken naar locaties voor doorprogrammeren. Hiervoor betrekken we actief partners; bijvoorbeeld via de prestatieafspraken met de corporaties en via het stadsakkoord. Ook leggen we verbindingen met andere overheden, kennisinstituten en marktpartijen. Zo benutten we de kansen die de regionale samenwerking binnen de Groene Metropoolregio ons biedt en zijn we actief in de Woondeal Arnhem-Nijmegen en de Verstedelijkingsstrategie.

Doorstroming bevorderen

Om relatief grote eengezinswoningen vrij te kunnen spelen, die momenteel door een- of tweepersoonshuishoudens worden bewoond, verkennen we of we de doorstroming actief kunnen stimuleren. We zetten in op pilots met behulp van provinciale doorstroommakelaars en/of gemeentelijke verhuiscoaches.

Voldoende woningen voor alle Arnhemmers/ voor bijzondere doelgroepen

De bestaande afspraken met de corporaties zijn niet meer geheel toereikend om de uitstroom uit instellingen te organiseren. Dit betreft de huisvesting voor mensen die uitstromen uit intramurale voorzieningen vanuit de jeugdzorg, voor jonge statushouders, voor beschermd wonen (BW), voor maatschappelijke opvang (MO, dat wil zeggen dak- en thuisloze jeugdigen, volwassenen en gezinnen), vanuit de vrouwenopvang, mensen die rolstoelafhankelijk zijn en sociaal en medisch urgenten. Mede door de enorm krappe woningmarkt en de coronapandemie is de uitstroom in 2020 zelfs afgenomen. Er zijn extra inspanningen nodig om voor alle mensen die toe zijn aan zelfstandig wonen een juiste, veilige plek te vinden. We zijn hierover in gesprek met de corporaties. Concepten voor flexwonen kunnen hierin bijdragen.

Door de geconcentreerde woningvoorraad van de corporaties zijn kwetsbare wijken ontstaan waar de leefbaarheid onder druk staat. Om de uitstroom goed te organiseren, zoeken gemeente en corporaties, gezamenlijk met andere partners de samenwerking, onder andere in de Arnhem-Oost aanpak. Daarnaast wordt, mede vanuit de Woondeal, ingezet op nieuwbouw die bijdraagt aan de evenwichtige opbouw van de wijken in Arnhem.

In 2022 geven we uitvoering aan de woonzorgvisie die in de 2e helft van 2021 wordt aangeboden aan de gemeenteraad.

Collectieven, zelfbouw en flexwonen bevorderen

Er is een vraag naar collectieven, zelfbouw en flexwonen. Voor deze concepten pakt de markt nieuwbouwontwikkeling niet automatisch op. Het vergt een inspanning van de gemeente om samen met ontwikkelaars en corporaties te komen tot aanbod voor deze groepen en om praktische belemmeringen voor wooninitiatieven zoveel mogelijk weg te nemen. Collectief wonen levert een bijdrage aan de sociale cohesie, vaak niet alleen binnen het collectief maar ook voor de omgeving. Zelfbouw geeft mensen de kans hun droom te realiseren en zal hen stevig verankeren in de wijk.

Voor het Merwedeterrein zijn de gesprekken gestart voor de invulling met flexibele woonvormen, onder andere voor bijzondere doelgroepen. Hiervoor is een subsidie van het Rijk beschikbaar. Bij de voorwaarden voor deze subsidieverstrekking is uitgegaan van realisatie eind 2022.

In 2022 bevorderen we wederom de realisatie van twee CPO-locaties. Dit levert een bijdrage aan leefbare en heterogene wijken.

Uitbreiden woonwagenlocaties

We geven uitwerking aan het plan van aanpak uitbreiden woonwagenlocaties (juni 2020). Eind 2021 gaan twee pilot-locaties van start. Ook wordt een nieuw toewijzingssysteem in samenwerking met de woningcorporaties en Huurdersvereniging woonwagenbewoners Arnhem gemaakt. Dit is een uitwerking van de vigerende Huisvestingsverordening.

Huisvesting arbeidsmigranten

De komende jaren verwachten we een groei van het aantal in de regio woonachtige en werkzame arbeidsmigranten. Hoewel deze werknemers van groot belang zijn voor onze lokale economie, is er veelal nog geen geschikte huisvesting voorhanden. In Arnhem merken we dat dit gebrek aan geschikte huisvesting tot gevolg heeft dat woningen in woonwijken worden opgekocht voor deze doelgroep en dat dit in sommige gevallen overlast voor omwonenden met zich meebrengt, en woningen van een beperkte woonkwaliteit voor de arbeidsmigranten. Omdat dit bovenal een regionaal vraagstuk is, werken we in regionaal verband aan een plan van aanpak en beleidskader. Dit beleidskader wordt naar verwachting in 2022 aan alle gemeenteraden aangeboden.

Studentenhuisvesting en starters

We zetten blijvend in op voldoende woningen voor studenten en starters. We werken hiervoor onder andere samen met de SSH& om tot vergroting van hun marktaandeel in Arnhem te komen, en zetten in op de bouw van voldoende nieuwbouwwoningen voor kleinere huishoudens. Daarnaast maken we splitsingen en verkameringen onder voorwaarden mogelijk in de stad.

Doelgroepenverordening

We actualiseren onze doelgroepenverordening. Hiermee maken we het mogelijk in bestemmingsplannen de segmenten 'sociale huur', 'middenhuur' en 'sociale koop' op te nemen en zorgen we dat de woningen binnen deze categorieën enkel bewoond kunnen worden door een bepaalde doelgroep, en dat de woningen onder een bepaald prijsniveau blijven.

Beleid op splitsen en verkameren

Om beter te kunnen sturen op de negatieve effecten van woningsplitsing en verkamering, zoals de negatieve effecten op de leefbaarheid in bepaalde wijken en om grip te houden op de ruimtedruk in bepaalde wijken, geven we verder uitvoering aan de activiteiten uit het Plan van Aanpak woningsplitsing en verkamering. Hierbij maken we het enerzijds mogelijk dat initiatiefnemers voldoende woonruimte in onze stad kunnen realiseren, maar gaan we anderzijds ook overlast tegen en borgen we een hoogwaardige ruimtelijke kwaliteit.

Discriminatie op de woningmarkt

Uit verschillende landelijke onderzoeken blijkt dat discriminatie op de woningmarkt een serieus probleem is. Als gemeente Arnhem vinden we discriminatie onaanvaardbaar en maken we ons hard voor een inclusieve samenleving. Hoewel we ons via verschillende lijnen al inzetten om discriminatie zoveel als mogelijk tegen te gaan, hebben we nog onvoldoende zicht op de mate van de problematiek omtrent discriminatie op de woningmarkt. We zullen een onderzoek presenteren waarin inzicht wordt geboden in de problematiek. Een mogelijkheid is om het thema binnen de aanpak 'goed verhuurderschap' op te nemen.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Woningvoorraad	73.640	74.416	75.632	76.737	77.839
Eenheid: Aantal woningen					
Bron: CBS					
Toevoegingen aan de woningvoorraad: nieuw gebouwde woningen	8,7	11,1	9,2	11,8	
Eenheid: Het aantal nieuwbouwwoningen per 1000 woningen					
Bron: CBS (Verplichte BBV-indicator)					
Toevoegingen aan de woningvoorraad: overige toevoegingen	295	551	561	297	
Eenheid: Het aantal overig toegevoegde woningen (meestal transformatie)					
Bron: CBS					
Toevoegingen aan de woningvoorraad: aandeel eigendom corporaties nieuwbouwwoningen		6,4%	16,3%		
Eenheid: % corporatiewoningen van totaal toegevoegde woningen					
Bron: CBS					
Ontwikkeling woningeigendom (bestaande woningvoorraad) - aandeel woningen koop	43%	43%	44%	43%	
Eenheid:% koopwoningen van de totale woningvoorraad					
Bron: CBS					

Ontwikkeling woningeigendom (bestaande woningvoorraad) - aandeel woningen corporatiebezit	36%	36%	36%	36%
Eenheid:% corporatiewoningen van de totale woningvoorraad				
Bron: CBS				
Ontwikkeling woningeigendom (bestaande woningvoorraad) - aandeel woningen particuliere huur	19%	19%	20%	20%
Eenheid:% woningen particuliere verhuur van de totale woningvoorraad				
Bron: CBS				
Afgegeven woningbouwvergunningen (nieuwbouw & verbouw)/ transformatie	1.528	1.327	1.204	872
Eenheid: Aantal woningbouwvergunningen per jaar				
Bron: ODRA/CBS				

Kwalitatieve en toekomstbestendige woningvoorraad

Naast de betaalbaarheid van de woning is de juiste kwaliteit belangrijk voor de woonbeleving van onze inwoners. Onder woonkwaliteit verstaan we een duurzame, gezonde woning die levensloopgeschikt is en de juiste omvang heeft voor de doelgroep die erin woont en voor de plek waar de woning staat.

Woningen verduurzamen

Met woningcorporaties maken we afspraken over verduurzamen van woningen en het aansluiten bij de aanpak van de wijkgerichte energietransitie. Het gaat om isolatie en om de stap van fossiele naar duurzame warmtevoorziening. In het najaar van 2021 stellen we de Transitievisie warmte vast. Op basis daarvan maken we concrete afspraken met de corporaties voor 2022 en verder. Met behulp van het Volkshuisvestingsfonds maken we een begin met het verduurzamen van particuliere woningen in Arnhem-Oost. Omdat dit voor een belangrijk deel om 'gespikkeld bezit' gaat, werken we hiertoe nauw samen met de corporaties. De corporaties en de gemeente werken samen in de aanpak energiearmoede en in het aanbod specifiek voor huurders (gebaseerd op de RREW-subsidie van het Rijk).

Levensloopgeschikte woningen ontwikkelen en bestaande woningen levensloopgeschikt maken

Bij nieuwbouwontwikkelingen maken we afspraken over levensloopgeschikte woningen in een levensloopgeschikte omgeving. Samen met corporaties proberen we doorstroming van ouderen uit eengezinswoningen te bevorderen (zie de inspanning 'doorstroming bevorderen' onder beschikbare en betaalbare woningen) en maken we afspraken over de juiste portefeuille in de stad die aansluit bij de doelgroep.

Gezond binnenklimaat

In samenwerking met stakeholders brengen wij de aandachtspunten in beeld die spelen op het gebied van gezond wonen. Met corporaties verkennen wij de problematiek van vocht en schimmel in woningen, in samenwerking met de GGD verkennen we in brede zin de (samenhang van) aspecten die horen bij een gezond binnenklimaat, zoals temperatuur, geluid en luchtkwaliteit.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Rapportcijfer woning	7,7		7,7		
Eenheid: Gemiddeld rapportcijfer voor de woning op een schaal van 0-10					
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijks)					

Leefbare woonomgeving

Arnhem staat voor het versterken van de identiteit van wijken en het vergroten van de verscheidenheid binnen wijken. Een zekere differentiatie en variatie in huishoudens, inkomens en woningen biedt ruimte aan het maken van een wooncarrière in de wijken. Onze focus ligt op verminderen van de druk op de kwetsbare wijken en voorkomen dat wijken afnemen in leefbaarheid. We werken hiertoe samen met onze partners: corporaties, maatschappelijke partners en mede-overheden. Met ontwikkelende partijen gaan we in het kader van het stadsakkoord het gesprek aan hoe nieuwbouwinitiatieven kunnen bijdragen aan het creëren van diverse woonmilieus.

Goed verhuurderschap

Huurders hebben op de huurmarkt nog vaak te maken met vervelende excessen. Het stimuleren van goed verhuurderschap moet hierbij een oplossing bieden. Net als in 2021 geven we in 2022 uitvoering aan de 'Arnhemse aanpak goed verhuurderschap'. Binnen deze aanpak staat niet enkel het stellen van regels centraal en het handhaven van deze regels, maar vooral een samenwerking tussen gemeente, huurders en verhuurders waarbij we goed verhuurderschap gezamenlijk willen stimuleren. Belangrijke lijnen binnen de aanpak zijn dat we het Huurdershuis een aanvullende opdracht geven om huurders derdelijnshulp te bieden. Ook subsidiëren we stichting KKVV. Via KKVV bieden we verhuurders kosteloos een beheerapplicatie aan, die tevens kan dienen als communicatieplatform voor verhuurders, huurders en omwonenden.

Opkoopbescherming

Per 1 januari 2022 worden gemeenten in staat gesteld om bij specifieke gebieden een zogeheten 'opkoopbescherming' toe te passen. Deze opkoopbescherming geldt alleen voor goedkope en middeldure koopwoningen in gebieden waar de leefbaarheid onder druk staat, of waar veel schaarste is aan goedkopere koopwoningen. De opkoopbescherming wordt hiermee een middel om de leefbaarheid in wijken te verbeteren of op peil te houden. We doen uw raad in 2022 een voorstel voor toepassing van de opkoopbescherming.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Leefbaarheid in eigen buurt	7,2		7,2		
Eenheid: Gemiddeld rapportcijfer voor de leefbaarheid in de buurt op een schaal van 0-10					
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijks)					
Woonomgeving	7,3		7,4		
Eenheid: Gemiddeld rapportcijfer voor de woonomgeving op een schaal van 0-10					
Bron: onderzoek Veiligheid, Leefbaarheid en Welzijn monitor VLW (tweejaarlijks)					

Arnhem-Oost

De wijken Geitenkamp, Klarendal, Presikhaaf-West, Arnhemse Broek en Malburgen (samen 'Arnhem-Oost') kampen met aanzienlijke problemen en kennen veel kwetsbare bewoners. Bewoners met verminderde zelfredzaamheid die veel zorg, ondersteuning of begeleiding nodig hebben. Tegelijkertijd met een toename van kwetsbare groepen neemt ook de overlast van bewoners onderling toe. Corona versterkt deze trends. Er is sprake van toename van schulden, toename van werkloosheid, nieuwe kwetsbare groepen, een toename van faillissementen, krimp van innovatieve sectoren en uitstel of afstel van investeringen. De problematiek in kwetsbare wijken wordt steeds scherper zichtbaar, geconcentreerder, en de noodzaak voor oplossingen wordt urgenter.

De hoofdambitie van de Arnhem-Oost-aanpak is dat iedere jongere in Arnhem-Oost dezelfde kansen heeft als elke andere jongere in Arnhem en Nederland. Daarvoor is een langjarige beweging nodig. We kiezen hiervoor een termijn van 18 jaar. Centraal hierbij staat het perspectief van jongeren. Onze doelen zijn gebiedsgericht, bedoeld als extra om achterstanden in te halen en daarbij soms onorthodox.

Doelen Arnhem-Oost

Over 18 jaar zien wij dan ook graag in Arnhem-Oost het volgende voor ons:

- Het aantal kinderen dat opgroeit in armoede is aanzienlijk gezakt.
- Alle jongeren die de mogelijkheden hebben om een startkwalificatie te hebben, halen die ook.
- Jongeren zijn gezond, zowel fysiek als mentaal en maken minder gebruik van Jeugdzorg.
- Jongeren kunnen en willen blijven wonen in de wijk waar ze zijn opgegroeid.
- Jongeren spreken en schrijven Nederlands (B1 niveau) naar hun beste kunnen.
- Alle kinderen in Arnhem-Oost groeien op in een omgeving waar werken loont en normaal is.
- De ouders, leraren, buren, vrienden en werkgevers zijn trots op wat er in hun wijk met hun jeugd is gebeurd.

Vier ontwikkellijnen

Deze ambitie moet werkelijkheid worden doordat opeenvolgende colleges, gemeenteraden, bewoners, partners en andere bondgenoten in de stad, de provincie en op rijksniveau zich hebben toegelegd op langjarig commitment. Het betekent dan ook niet dat alle doorbraken al bedacht zijn. Deze willen we juist samen verder ontwikkelen en er ruimte voor geven.

Het langetermijnperspectief van 18 jaar maakt de Arnhem-Oost-aanpak uniek. Het nodigt uit tot een andere manier van denken en kijken naar oplossingen. Het maakt oplossingen mogelijk die veel verder in de tijd liggen. Er moet ruimte zijn om na te denken en te experimenteren. Ook voor het bouwen van netwerken die het verschil maken moet je tijd en het vertrouwen hebben.

De Arnhem-Oost-aanpak is vertaald in 4 ontwikkellijnen die tezamen een integraal perspectief vormen op de uitdagingen in de vijf wijken van Arnhem en die alle ten goede komen aan meer kansen en perspectief voor een nieuwe generatie. De nadruk ligt in deze wijkaanpak op de combinatie tussen sociaal en fysiek. De

ontwikkellijnen vormen samen met de wijkanalyses en andere analyses een leidraad om te komen tot de ambities over 18 jaar. De doelen en bijbehorende indicatoren voor de komende vier jaar worden opgenomen in de wijkuitvoeringsplannen. De ontwikkellijnen zijn niet alleen een doel om naartoe te werken, maar zijn iets waar wij elke dag in de buurt mee bezig willen zijn. De vier ontwikkellijnen zijn:

1. Bewoners voelen zich vrij, veilig en verbonden met elkaar in hun wijk, waar zij trots op zijn.
2. Alle jongeren kunnen zich ontwikkelen in een cultuur waarin de persoonlijke ontwikkeling centraal staat en alle bewoners zijn aan het werk als ze dat kunnen of ze doen mee.
3. Iedere bewoner kan rondkomen, en leeft gezond, zowel fysiek als mentaal.
4. Ieder kan opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte.

Een schone, groene én klimaatbestendige openbare ruimte

Een aantrekkelijke openbare ruimte vormt een belangrijke basis voor een leefbare stad waarin je prettig kunt wonen, werken en recreëren. Vanwege de mooie landschappelijke ligging en de ontstaansgeschiedenis van de stad beschikt Arnhem over fraaie openbare ruimtes waarvan de vele parken natuurlijk toonaangevend zijn. Maar ook in de wijken is veel en aantrekkelijk groen aanwezig, waar de bewoners terecht trots op zijn. Tijdens de coronacrisis en de hittegolven van de afgelopen jaren is steeds duidelijker geworden dat het vele groen essentieel is om de stad ook in moeilijke tijden leefbaar te houden.
Vertrekpunt voor de openbare ruimte is dat deze in ieder geval schoon, heel en veilig moet zijn. Het onderhoud is daar in de eerste plaats op gericht. Maar ook toezicht, controle en handhaving leveren daaraan een belangrijke bijdrage. Daarnaast zijn leefbaarheid, klimaatadaptatie en groen leidende thema's voor inrichting en beheer van de openbare ruimte.
We zien dat in sommige wijken de leefbaarheid onder druk staat. Dit uit zich onder andere in een sleetse openbare ruimte. Daarnaast lopen we er tegen aan dat het aanleggen van extra groen ook leidt tot jaarlijks terugkerende hogere beheerkosten. Om deze problemen het hoofd te bieden zijn onlangs extra middelen in de begroting opgenomen. Hiermee kan het dagelijks onderhoud op sleetse plekken worden geïntensiveerd en kan extra groen op een gewenst niveau in stand worden gehouden. Daarnaast biedt de Arnhem-Oost aanpak mogelijkheden om de openbare ruimte te verbeteren en te vergroenen in een aantal kwetsbare wijken.
Met klimaatadaptatie bereiden we Arnhem voor op de effecten van de klimaatverandering, op meer en heviger weersextremen. Het gaat dan om het (ruimtelijk) aanpassen van de stad en het dusdanig ontwerpen van nieuw stedelijk gebied dat dit minder kwetsbaar is voor hoog en laag water, extreme regenval, hitte en langdurige droogte. Dit is verwoord in de strategie Klimaatadaptatie die begin 2021 is vastgesteld. In samenhang met de klimaatadaptatie hebben we de ambitie om het Arnhemse groen te versterken. Deze ambitie is verder uitgewerkt in de groenvisie. Daarnaast gaan we in Arnhem meer bomen aanplanten, zoals is aangegeven in het bomenplan. De opgaven voor klimaatadaptatie en versterken van het groen pakken we op samen met de bewoners en onze partners.
Voor de openbare ruimte geldt dat de gemeente een bepalende invloed heeft op inrichting en beheer. De ambities die we daarbij nastreven verschillen per type gebied en per aspect. Een nadere uitwerking daarvan is terug te vinden in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen.

Naar een klimaatadaptieve stad

Ook in 2021 zijn de gevolgen van de klimaatverandering veelvuldig in het nieuws geweest. Vooral de rampzalige overstromingen en extreme hittegolven met bosbranden maakten veel slachtoffers. De Strategie Klimaatadaptatie geeft aan hoe we Arnhem willen aanpassen aan de extreme weersomstandigheden in het toekomstige klimaat. Uitgangspunt van deze strategie is dat we samen met de bewoners en onze partners werken aan de opgaven voor klimaatadaptatie.
Met het oog hierop is een intentieverklaring opgesteld die medio 2021 al door meer dan 20 partijen was ondertekend: ontwikkelaars, woningcorporaties, onderwijsinstellingen, bewonersorganisaties, provincie en waterschappen. Samen met deze partijen is de 'Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie Arnhem' opgesteld. Dit document geeft een overzicht van de vele maatregelen die we in de komende jaren samen met onze partners nemen om Arnhem klimaatbestendig te maken.

Stimuleren en faciliteren

Er is in Arnhem veel draagvlak en enthousiasme om de stad klimaatbestendig te maken. Veel Arnhemmers willen zelf voor hun stad zorgen en vergroenen hun eigen dak, tuin of woonomgeving. De gemeente stimuleert dit door bewoners te ondersteunen bij het maken van plannen en met een subsidieregeling om de plannen te helpen financieren. De behoefte hieraan is zo groot dat extra geld is vrijgemaakt om de ondersteuning te verbeteren en ook de subsidiemogelijkheden (opnieuw) te vergroten.

Klimaattoets

De al aanwezige bouwstenen die ervoor zorgen dat bij nieuwe projecten de klimaatadaptatie wordt meegenomen worden verder uitgebouwd tot een klimaattoets. Met deze toets zorgen we ervoor dat alle projecten (gebiedsontwikkelingen, herinrichtingen en onderhoudsmaatregelen) gaan bijdragen aan een klimaatbestendig Arnhem en dat daarbij alle aanwezige kansen optimaal worden benut.

Gebiedsgerichte maatregelen

Met het uitvoeren van gebiedsgerichte maatregelen brengen we een klimaatbestendig Arnhem stap voor stap dichterbij. De nadruk ligt daarbij op de focusgebieden: de gebieden waar de risico's voor wateroverlast, hitte en droogte het grootst zijn. In deze gebieden worden extra middelen ingezet uit het Klimaatfonds. Maar ook buiten deze focusgebieden nemen we maatregelen om de gevolgen van de klimaatverandering tegen te gaan. We liften hier mee met gebiedsontwikkelingen en herinrichtingen die met behulp van de klimaattoets maximaal zullen bijdragen aan klimaatadaptatie.

Minder verharding

Veel verharding leidt tot een grotere opwarming en meer wateroverlast. In de Strategie Klimaatadaptatie is daarom de ambitie benoemd om de hoeveelheid verharding in Arnhem met 10% terug te dringen. Er is inmiddels een werkwijze ontwikkeld waarmee we deze ambitie realiseren. Bij maatregelen aan de hoofdinfrastructuur en woonomgeving zullen we steeds kijken welke mogelijkheden er zijn om de hoeveelheid verharding terug te dringen. Ook richten we ons op het terugdringen van de verharding in particuliere tuinen. Met een monitoringssysteem kunnen we bijhouden in welke mate de hoeveelheid verharding daadwerkelijk afneemt.

Arnhem als koploper

Met het voortvarende beleid heeft Arnhem op het gebied van klimaatadaptatie een toppositie verworven. Deze positie willen we behouden en uitdragen. We spelen daarbij een belangrijke rol in het vergroten van de kennis op het gebied van klimaatadaptatie en werken daarbij samen met onderwijsinstellingen waaronder de Wageningen University en Research, de Hogeschool Arnhem-Nijmegen en van Hall - Larenstein.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Vergroening/ verstening van tuinen					
Eenheid:					
Bron: Eigen data; deze indicator wordt vanaf dit jaar voor het eerst gemeten (Uitvoeringsagenda klimaatadaptatie).					

Arnhems groen versterken

Arnhem is één van de groenste steden van Nederland en dat willen we ook zo houden. Meer dan ooit blijkt hoe belangrijk het groen is om de stad leefbaar en aantrekkelijk te houden. Het beleid voor het Arnhemse groen is geformuleerd in de Groenvisie. Het beleid voor bomen is onlangs uitgewerkt in het Bomenplan. De komende jaren zullen we ons vooral richten op de volgende thema's:

Herkenbare stad: Vergroten van de waarden van bossen en parken
Kenmerkend voor Arnhem zijn de bossen, de natuurgebieden en de vele parken. En ook de lanen in de buitengebieden en de grote groenzones in en om de wijken, bijvoorbeeld moeraszone Schuytgraaf, ecozones Presikhaaf of de Huissensedijk.

Natuurvriendelijke stad: Vergroten van de biodiversiteit
Onze stad is ook een natuurvriendelijke stad. Sinds 2019 zijn we bijvriendelijke gemeente. Door een natuurlijke inrichting en beheer van het groen houden we rekening met dier- en plantensoorten die kenmerkend zijn voor Arnhem. Waar mogelijk verbinden we groengebieden met elkaar: dit is belangrijk voor de migratie van dieren en ook van planten. En we bouwen en beheren natuurinclusief. Zo komt de natuur tot diep in de stad, vergroten we de biodiversiteit en verbeteren we de ecosystemen in de stad (bijvoorbeeld bos, bloemrijk grasland, poel, moeras).

Groene gezonde stad: Vergroenen van de stad
Groen zorgt ervoor dat bewoners zich prettiger en gezonder voelen. Het nodigt ook uit tot bewegen en sporten. Groen vermindert wateroverlast en hittestress en zorgt voor een schonere lucht. En zorgt voor meer biodiversiteit.

Duurzaam beheerde stad: Toekomstbestendig beheer
Ons groen wordt toekomstbestendig beheerd. We willen het groen langdurig in stand te houden. Bomen moeten vitaal oud kunnen worden. Ook het beperken en voorkomen van verspreiding van soorten die de biodiversiteit verstoren (onder andere Japanse duizendknoop) hoort daar bij.

Samenwerkende stad: Samen de stad vergroenen
Het vergroenen van de stad kunnen we niet alleen. We doen dat samen met onze groene partners in de stad en ook onze inwoners.

Herkenbare stad: Alle (verpachte) agrarische gronden in eigendom van gemeente Arnhem kennen biologische landbouw / veeteelt, met een SKAL certificering

Met de pachters van onze agrarische gronden zijn we in gesprek over het overgaan van reguliere landbouw naar biologische landbouw en veeteelt. Dat vergroot de waarde van het landschap voor mens (gezondheid), dier en plant (biodiversiteit). En het draagt bij aan het toekomstbestendig houden van de stad op het gebied van klimaat: verbeteren van de ecosystemen (bijvoorbeeld bos, heide, hooiland, beek, poel) en het voorkomen van wateroverlast, hittestress en vervuilde lucht.
Deze gesprekken lopen samen op met een nieuw natuurontwikkelingsproces rondom de Kemperheide met stichting ARK en de revitalisering van de kazerne Schaarsbergen. Zo maken we met een integrale aanpak het hele gebied natuurinclusiever. Naast biologische landbouw betekent dit ook een gevarieerder, biodiverser en klimaatbestendiger bos en een beter aaneengesloten natuurgebied met minder hekken en andere barrières zodat het leefgebied voor dieren wordt vergroot.

Herkenbare stad: Vergroten groenmassa bomen en bos in Arnhem

Bij het streven naar een groene stad kijken we niet alleen naar de hoeveelheid bomen, maar ook naar de 'groenmassa': de omvang van de boomkronen en andere groenelementen. We gaan extra bomen aanplanten op hitteplekken, in de wijken, in park en buitengebied. Deze bomen krijgen voldoende ondergrondse en bovengrondse groeiruimte op basis van het Bomenplan Arnhem.
In 2022 zijn potentiële plantlocaties voor extra bomen in beeld. Aanplant van extra bomen wordt uitgevoerd in het plantseizoen 2022 (november - maart) en in de komende jaren. Het streven is in 2020 een groot aantal extra straatbomen, plantsoen- en parkbomen aan te planten.
We gaan extra bos en Tiny Forest aanplanten. Dit doen we in afstemming en overleg met bewoners.
In de wijk Elderveld wordt in overleg met initiatiefnemers en bewoners voorbereidingen getroffen voor de realisatie van een voedselbos. In Rijkerswoerd leggen bewoners in goed overleg met de gemeente circa 800m² Tiny Forest aan. In Presikhaaf wordt op een buiten gebruik geraakt sportveld een wijkklimaatbosje gerealiseerd.
Op 50 locaties worden de groeiplaatsomstandigheden van Waardevolle bomen verbeterd zodat ze gezond en vitaal blijven en nog ouder kunnen worden. Stadsbomen en lanen, zoals de Beukenlaan, krijgen extra zorg en aandacht zodat ze uit kunnen groeien tot Buitengewone bomen.
Jaarlijks monitoren we de voortgang van het boomkroonvolume. Dit is uitgewerkt in de uitvoeringsagenda van het Bomenplan Arnhem.

Herkenbare stad: In stand houden van gezonde bossen en parken

De kwaliteit van onze bossen en parken staan onder druk. Oorzaken hiervan zijn het intensiever gebruik, overmatige stikstofdepositie, klimaatverandering en biodiversiteitsverlies. Bij het beheer en onderhoud van onze bossen en parken houden we hier rekening mee door zeer gericht en soms intensiever onderhoud uit te voeren.

Door de extra middelen in te zetten voor Bossen & Parken kunnen we dit noodzakelijk aanvullend onderhoud uitvoeren. Tevens biedt dit de mogelijkheid extra capaciteit in te zetten om genoemd kwaliteitsverlies en de uitdagingen die hiermee gemoeid gaan, op te pakken en zorgvuldig te communiceren van onze inwoners.

Natuurvriendelijke stad: Bij ruimtelijke projecten is natuurinclusief bouwen en ontwerpen de norm

We willen dat natuurinclusief bouwen en ontwerpen standaard wordt meegenomen in projecten. Dit is ook benoemd in de woondeal. Hiervoor hebben we een Puntensysteem Natuurinclusief Bouwen ontwikkeld dat verplicht wordt bij nieuwe bestemmingsplannen. Via dit Puntensysteem moeten bij nieuwbouwwoningen zowel nestvoorzieningen worden ingebouwd voor gebouwbewonende diersoorten als groene maatregelen worden getroffen in/aan/om de woning. We gaan dit Puntensysteem verder doorontwikkelen zodat het ook bij andere gebouwen van toepassing kan worden verklaard.

Natuurvriendelijke stad: Kennis van de biodiversiteit en verbeteren leefgebieden kenmerkende soorten

In 2021 hebben we een Biodiversiteitsagenda opgesteld. Er staat in hoe de biodiversiteit in Arnhem ervoor staat, wat we al doen om het biodiversiteitsverlies in onze gemeente tegen te gaan en wat we nog extra gaan doen. Zo hebben we afgesproken de biodiversiteit in de stad structureel te gaan monitoren en van daar uit te vergroten. Want wanneer we weten hoe het ervoor staat met de biodiversiteit, weten we gerichter welke maatregelen we moeten uitvoeren. Vanaf 2021 gebeurt dit op 14 plekken in Arnhem. Na elk jaar volgt een beheer- en ontwikkeladvies van de in dat jaar gemonitorde gebieden, dat de gemeente gaat uitvoeren.

Natuurvriendelijke stad: Verbeteren van het natuurvriendelijke beheer en inrichting ons van groen

Arnhem heeft ten opzichte van veel andere gemeenten een koppositie op het gebied van ecologisch beheer. Bij de inrichting van onze terreinen gebruiken we grotendeels inheemse en biologische zaaimengsels en inheemse bomen en struiken. En ook soorten die dracht- en waardplant zijn voor insecten, waaronder vlinders en bijen. We willen deze koppositie behouden. Daarom zijn we continue bezig om ons te verbeteren, door ons natuurvriendelijk beheer uit te breiden, te versterken en te verfijnen. Denk aan meer maatwerk in het gefaseerd maaibeheer van de bermen en graslanden en het gebruik van duurzaam materieel en materiaal. En we zoeken kansen om nog meer terreinen natuurvriendelijk te beheren. Daarbij werken we samen met stichting Arnhem Zoemt en de Imkersvereniging Arnhem, Velp.

Natuurvriendelijke stad: Onderzoek naar het naast elkaar leven van de honingbij en de wilde bij

Met een aantal omliggende gemeenten en in samenwerking met kennisinstituten gaan we onderzoeken in hoeverre de honingbij een bedreiging kan vormen voor de wilde bij, met name op onze kwetsbare heideterreinen. Aan de hand van de resultaten nemen we eventueel maatregelen om het leefgebied van de wilde bijen in Arnhem te behouden en te versterken.

Samenwerkende stad: Wijkgroenagenda's

Ook in de wijken liggen ambities om te vergroenen. In 2021 en 2022 stellen we met de inwoners van een aantal wijken Wijkgroenagenda's op waarbij de gemeente ondersteuning levert. De wensen en ideeën van deze inwoners zetten we vervolgens om in acties en maatregelen die we samen met hen en andere stakeholders, zoals corporaties en sociale wijkondernemingen, realiseren. De eerste acties voor Klarendal en Arnhemse Broek zullen in het najaar van 2021 worden uitgevoerd.

Samenwerkende stad: Het vergroten van het bewustzijn onder de inwoners voor groen en vergroenen (onder andere tuinen)

Samen met onze groene partners in de stad willen we de inwoners van Arnhem kennis en ervaring op laten doen over de waarden van ons groen. Dit maakt de kans groter dat inwoners meer zorg hebben voor hun eigen groene omgeving en hun tuin willen gaan vergroenen. Stichting Natuurcentrum Arnhem, inclusief de Molenplaats, en platform Arnhem Klimaatbestendig spelen daarbij een belangrijke rol. In 2021 starten we ook met de biodiversiteitscampagne 'Andere Arnhemmers', waarin we het verhaal rond biodiversiteit vertellen en waaraan activiteiten worden gekoppeld van de verschillende groene organisaties in onze stad, zoals excursies, struintochten en lezingen.

Aandacht voor dierenwelzijn

In en om onze stad leven ook dieren. Dieren hebben recht op een goed leven. En we vinden het belangrijk dat mens en dier in harmonie samen kunnen leven. Alle dieren, zowel gehouden dieren als in het wild levende dieren, verdienen daarbij onze zorg en aandacht. Maar dieren kunnen ook gevaar, schade of overlast opleveren. We hebben onze ambities op dit gebied neergelegd in de Visie Dierenwelzijn 2021-2030 en de doelen en inspanningen voor 2021 en 2022 in de Uitvoeringsagenda 2021-2022. Wij noemen hier de belangrijke aandachtspunten voor 2022.

Bevorderen van het welzijn van gehouden dieren

We vinden het belangrijk dat gehouden dieren een zo prettig mogelijk leven hebben. Soms komt het welzijn van gehouden dieren in de knel omdat de verzorgers niet (meer) in staat zijn om hun dier goed te verzorgen. We nemen daarom een aantal maatregelen om in die gevallen de verzorgers te ondersteunen.

Helpen van eigenaren met informatie over het correct houden van huisdieren

We vinden het belangrijk dat eigenaren van dieren geïnformeerd zijn over het correct houden van huisdieren en dat de aankoop van een dier een weloverwogen beslissing is. Hierdoor kan dieren veel leed bespaard blijven en komen er minder dieren in het asiel terecht. We gaan hiertoe een actievere rol spelen in het voorlichten van onze inwoners over verantwoord bezit van gezelschapsdieren en over de mogelijkheden om een dier op te halen in het dierenasiel en zo een beter leven te geven. We verstrekken hierover informatie op onze dierenwelzijnspagina en werken met onze partners voor dierenwelzijn.

Zorgen voor opvang van huisdieren waarvoor niet (meer) wordt gezorgd

Het dierenasiel is gevestigd in Velp. Dit complex is verouderd. Het is bouwkundig slecht en de ruimtes voldoen niet meer aan de eisen van deze tijd. Het Dierentehuis Arnhem e.o. zal binnenkort beginnen met een grondige renovatie. Hierdoor zullen de dierenverblijven ook beter aansluiten bij de huidige eisen op het gebied van dierenwelzijn. We ondersteunen de Stichting Dierentehuis Arnhem e.o. bij het realiseren van de nieuwbouw van het asiel te Velp (geplande oplevering: 2023).

Op diervriendelijke wijze voorkomen of bestrijden van schade, overlast en gevaar door dieren

Ofschoon veel mensen groot plezier beleven van hun hond kan het voorkomen dat honden overlast en schade veroorzaken voor mens, andere dieren en natuur. We gaan dit zoveel mogelijk voorkomen. We zoeken daartoe een goede oplossing voor honden rond gebieden met grazers en/of broed- of rustplaatsen voor vogels, zoals hondenspeel- en -losloopplaatsen in de directe omgeving en indien nodig een hondenverbod (hiervoor moet de APV worden aangepast). Verder verbeteren we de informatie over honden op onze dierenwelzijnspagina, waaronder over wat te doen bij bijtincidenten en het voorkomen ervan.

Bevorderen van het welzijn van in het wild levende dieren

Ook voor in het wild levende dieren vinden we dierenwelzijn belangrijk, ook als deze dieren overlast veroorzaken waartegen opgetreden moet worden. We besteden daarom aandacht aan het zo diervriendelijk tegengaan van overlast en aan het bestrijden van dierenleed.

Op zo diervriendelijk mogelijke wijze voorkomen of bestrijden van schade, overlast en gevaar voor dieren

Veel organisaties vangen zwerfkatten op, neutraliseren ze en zetten ze weer terug (volgens de TNR-methode: Trap, Neuter and Return). Deze methode is echter in Arnhem niet langer mogelijk omdat de provincie sinds kort geen ontheffingen meer verleent van het verbod om katten uit te zetten gezien de negatieve effecten van verwilderde katten op de natuur. We gaan in gesprek met de provincie over dit verbod, samen met Dierenbescherming, Stichting Zwerfkatten Nederland en Dierentehuis Arnhem. Ook willen we samen met andere Gelderse gemeenten buiten het leefgebied van de wolf in gesprek met de provincie over vergoeding van preventieve maatregelen als er sprake is van regelmatig voorkomende schade door (trekkende) wolven. Verder doen we onderzoek naar de toepasbaarheid van diervriendelijke methoden van populatiebeheer voor grootwild. Tenslotte willen we ons inspannen om een meer preventieve plaagdierbeheersing mogelijk te maken.

Voorkomen, beperken en bestraffen van door mensen toegebracht dierenleed

Stroperij is strafbaar. Vissen is niet in alle wateren toegestaan. In onze stadsparken en natuurgebieden mag over het algemeen niet worden gevist. Hengelsport Federatie Midden Nederland houdt in de regio Midden-Nederland toezicht op het visverbod. We willen een jaarlijks overleg met de Hengelsport Federatie Midden-Nederland over hoe zij hierop toezicht hebben gehouden.

Een milieu- en gebruiksvriendelijke afvalinzameling

Een milieu- en gebruiksvriendelijke afvalinzameling is een essentieel onderdeel van een duurzame woon- en leefomgeving.

De gemeentelijke ambitie die past in het landelijk beleid blijft om afval zoveel mogelijk her te gebruiken en de hoeveelheid restafval die verbrand moet worden, verder te verkleinen. De criteria die gebruikt worden bij de keuzes voor de manier waarop de afvalinzameling is ingericht, zijn naast dit milieubelang, de gebruiksvriendelijkheid en service voor de inwoner en de kosten die hiermee gemoeid zijn.

Reductie hoeveelheid restafval

Het is de ambitie om de hoeveelheid restafval die verbrand moet worden naar beneden te brengen.
De keuze voor het instrument diftar, waarbij inwoners door middel van een prijsprikkel werden gestimuleerd om minder afval aan te bieden, is per 1 juni 2021 gestopt.

Beleidsontwikkeling afvalreductie

De ontwikkeling van nieuwe sturingsinstrumenten om de doelstelling op afvalreductie te bereiken, vraagt een nieuwe aanpak die in de komende begrotingsperiode verder wordt uitgewerkt.
Bij het onderzoeken naar alternatieve systemen die bijdragen aan de milieudoelen zal nadrukkelijker de inbreng, medewerking en betrokkenheid van de inwoners gevraagd worden.

Er ligt een belangrijke uitdaging om de basis die is gelegd met het systeem van Omgekeerd Inzamelen verder te optimaliseren en de scheidingsresultaten op het gebied van PBD, GFT en papier en herbruikbaar grofvuil, verder te verbeteren.
Het verbeteren van de service aan bewoners, duidelijker informeren en communiceren over de mogelijkheden van hergebruik zijn de beleidsinstrumenten waar we de komende periode op gaan inzetten.

Na het stoppen met Diftar zijn door het college toezeggingen gedaan om te onderzoeken op welke wijze de afvalstoffenheffing nog verder kan worden gedifferentieerd naar huishoudgrootte. Indien de raad kiest voor een andere grondslag voor toerekening dan zal dit in de verordening op de afvalstoffenheffing (in november) worden vastgelegd.

Effectindicator	2017	2018	2019	2020	2021
Omvang huishoudelijk afval	203,6	209,5	200,7		

Eenheid: kg per inwoner

Bron: CBS

Doelen en budgetten

Hieronder geven we een indicatief inzicht van de relatie tussen doelen en budgetten. Niet alle werkzaamheden die we uitvoeren (met name 'going concern'-werkzaamheden) zijn opgenomen in de doelstellingen. De budgetten hiervoor staan onder het kopje "Overig". Door de samenhang van diverse doelen worden diverse budgetten doeloverstijgend ingezet. In deze gevallen is het totale budget voor de doelen bij het bovenste doel weergegeven en is bij de onderstaande doelen geen bedrag opgenomen.

Begroting 2022 per ambitie en doel	Lasten	Baten	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen
Bedragen x € 1.000				
Arnhem biedt woonruimte	**2.967**	**314**	**43**	**219**
Beschikbare en betaalbare woningen	2.967	314	43	219
Duurzame en levensloopgeschikte woningen				
Leefbare woonomgeving				
Een schone, groene én klimaatbestendige openbare ruimte	**9.003**	**692**	**0**	**1.060**
Naar een klimaatadaptieve stad	9.003	692	0	1.060
Arnhems groen versterken				
Aandacht voor dierenwelzijn	**184**	**0**	**0**	**0**
het voorkomen van dierenleed en waar nodig het verbeteren van de leefomstandigheden van zowel huisdieren als in het wild levende dieren	184	0	0	0
Een milieu- en gebruiksvriendelijke afvalinzameling	**12.495**	**21.392**	**0**	**0**
Minder restafval	12.495	21.392	0	0
Overig	**16.377**	**18.567**	**3.995**	**4.275**
Totaal	**41.026**	**40.965**	**4.039**	**5.554**

Wat mag het kosten

	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Primitief	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Lasten	36.268	36.058	39.652	41.026	41.203	40.793	40.855
Baten	39.403	39.814	41.881	40.965	40.933	40.903	40.903
Saldo lasten en baten	***3.135***	***3.756***	***2.229***	***-61***	***-61***	***111***	***48***
Toevoegingen aan reserves	930	371	462	4.039	593	593	690
Onttrekkingen aan reserves	1.257	1.799	3.186	5.554	1.527	1.240	1.306
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***327***	***1.428***	***2.724***	***1.516***	***1.516***	***646***	***616***
Gerealiseerd resultaat	**3.462**	**5.184**	**4.953**	**1.454**	**665**	**757**	**664**

Toelichting

Lasten

De lasten voor 2022 zijn in totaal begroot op € 41,0 miljoen. Dit is opgebouwd uit de volgende onderwerpen:

- Riolering: €13,2 miljoen;
- Afval: € 12,5 miljoen;
- Stedelijk groen: € 5,1 miljoen;
- Parken, bossen en ecologie: € 3,0 miljoen;
- Wonen: € 3,0 miljoen;
- Overige lasten: € 4,2 miljoen.

De totale begrote lasten zijn in 2022 € 1,4 miljoen hoger dan in 2021:

- € + 0,4 miljoen ontwikkeling kapitaallasten;
- € + 0,4 miljoen Parken & Bossen;
- € + 1,5 miljoen uitvoering Arnhem-Oost;
- € - 0,6 miljoen incidentele lasten 2021 voor de woondeal en woonwagenlocaties;
- € - 0,3 miljoen Overigen.

Baten
De begrote baten bedragen in 2022 € 40,9 miljoen. Dit is opgebouwd uit de volgende onderwerpen:
- Afval: € 21,4 miljoen;
- Riolering: €17,2 miljoen;
- Parken, bossen en ecologie: € 0,7 miljoen;
- Havenbeheer: € 0,9 miljoen;
- Kabels en leidingen: € 0,5 miljoen;
- Wonen: € 0,3 miljoen.

Toevoegingen aan reserves
De totale toevoeging aan de reserves is begroot op € 3,68 miljoen. Dit is opgebouwd uit:
- BR Kapitaallasten € 3,1 miljoen;
- BR Groot onderhoud en vervanging openbare ruimte € 0,5 miljoen;
- Overig € 0,08 miljoen.

Onttrekkingen aan reserves
De totale onttrekking aan de reserves is begroot op € 4,4 miljoen. Dit is opgebouwd uit:
- BR Grondexploitatie € 3 miljoen;
- BR Grond onderhoud en vervanging openbare ruimte € 0,6 miljoen;
- BR Groenfonds € 0,28 miljoen;
- BR Volkshuisvestingsfonds € 0,19 miljoen;
- BR Werk-Investeringsfonds € 0,2 miljoen;
- Overig € 0,13 miljoen.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Lingezegen
GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Wonen
- Woningcorporaties;
- Particuliere verhuurders;
- Beleggers/ontwikkelaars;
- Provincie Gelderland;
- Ministerie van BZK;
- Zorgpartijen.

Arnhem-Oost
Met de Arnhem-Oost-aanpak willen wij de situatie in onze meest kwetsbare wijken langjarig aanpakken en duurzaam verbeteren. In de wijken, mét de wijken en in samenwerking met maatschappelijke partners en andere overheden. Hieronder, zonder uitputtend te zijn, onze belangrijkste partners:
- Ministerie van BZK;
- Provincie Gelderland;
- Partners van de samenwerkingskring Arnhem-Oost;
- Bewoners;
- Woningcorporaties;
- Primair en voorgezet onderwijs;
- Werkgeversorganisaties;
- The Economic Board.

Openbare ruimte

- Wijkteams;
- Schouwgroepen en belangengroepen;
- Waterschappen;
- Grondeigenaren (onder andere woningcorporaties, provincie, Hoge Veluwe, Gelders Landschap, Staatsbosbeheer);
- Groen Forum;
- Klimaatbestendig Arnhem;
- Triple Helix partners.

Subsidies

Binnen dit programma zijn er naar verwachting geen partijen die in 2022 meer dan € 100.000 begrotingssubsidie ontvangen.

Het volledige overzicht van de begrotingssubsidies is te vinden in de paragraaf Subsidies

Risicobeheersing

Hieronder zijn de risico's genoemd met de grootste financiële impact op de begroting komend vanuit het programma Wonen en leefomgeving. In de paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen wordt een integraal beeld van de risico's gegeven.

Gemeentebrede risico's

Niet halen gewenste woningbouwontwikkeling en afspraken woondeal / ontbreken voldoende dekking voor plankosten
Beheerskosten Arnhem Centraal
Planschade plan van aanpak woningsplitsing en verkamering
Extreme weersomstandigheden
GFT-voorzieningen

Beleidskaders

Wonen

- Arnhemse woonprincipes (Woonvisie);
- Volkshuisvestelijk kader 2019-2022;
- Huisvestingsverordening;
- Plan van aanpak woningbouwontwikkeling;
- Plan van aanpak Woningsplitsing en Verkamering;
- Woondeal Regio Arnhem- Nijmegen.

Openbare ruimte

- Structuurvisie 2020-2040;
- Groenvisie 2017-2035;
- Bomenplan Arnhem;
- Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020;
- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010 - 2020;
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen;
- Aanpak wateroverlast Arnhem Noord 2015.
- Visie en Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2030;
- Strategie klimaatadaptatie Arnhem 2020 - 2030.

Paragrafen

De paragrafen vormen een 'dwarsdoorsnede' van de begroting, bezien vanuit een bepaald perspectief. Een aantal paragrafen is in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

In de paragrafen worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. De wijze waarop invulling wordt gegeven aan de paragrafen verschilt per onderwerp.

De volgende paragrafen zijn opgenomen:

1. Lokale heffingen
2. Risicomanagement en weerstandsvermogen
3. Onderhoud kapitaalgoederen
4. Financiering
5. Bedrijfsvoering
6. Verbonden partijen
7. Grondbeleid
8. Investeringen
9. Subsidies

Lokale heffingen

De gemeente legt heffingen op. Die zijn onder te verdelen in algemene belastingen, bestemmingsbelastingen en retributies. Bij algemene belastingen is sprake van een gedwongen bijdrage, waar geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid tegenover hoeft te staan. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Voorbeelden zijn de OZB en de toeristenbelasting. Bestemmingsbelastingen zijn belastingen waarvan de opbrengsten zijn bestemd voor specifieke taken of voorzieningen met een duidelijk algemeen belang. De riool- en afvalstoffenheffing zijn bestemmingsbelastingen. Bij retributies wordt er door de overheid een individuele tegenprestatie tegenover de bijdrage gesteld. Het gaat hierbij om leges en rechten.

Uitgangspunten van beleid

Afspraken uit het Coalitieakkoord 2018-2022

In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat de inkomsten uit OZB met ingang van 2019 niet stijgen.
Voor de OZB-tarieven 2022 geldt dat deze (gemiddeld) gelijk zijn aan de tarieven 2021.
Voor de OZB geldt daarnaast dat ieder jaar een herwaarderingsjaar is. Dat betekent dat de WOZ-waarden gebaseerd worden op een nieuwe waardepeildatum (voor 2022 is dat 1 januari 2021).
Het gemiddelde herwaarderingscijfer leidt tot een tariefaanpassing zodat de herwaardering geen lastenontwikkeling tot gevolg heeft. Om te voorkomen dat de opbrengst OZB te hoog of te laag wordt, wordt de gemiddelde waarde-ontwikkeling gecompenseerd door een tariefswijziging. Uiteraard kan de werkelijke waardestijging per individueel object afwijken van de gemiddelde waardestijging, met als gevolg een andere individuele ontwikkeling van de lasten dan hier gepresenteerd.

In het coalitieakkoord 2018-2022 is tevens opgenomen dat de parkeertarieven en legestarieven niet stijgen en dat de heffingen (riool en afvalstoffen) kostendekkend worden gemaakt. Voor de legestarieven 2021 is van deze afspraak afgeweken. De stijging in kosten die het Rijk ons berekent is doorberekend in de legestarieven en enkele legestarieven zijn meer in lijn gebracht met tarieven elders in de regio. Ook voor de legestarieven 2022 geldt dat, indien van toepassing, de stijging van rijksleges wordt doorberekend in het tarief.

Afvalstoffenheffing

Het is de ambitie om de hoeveelheid restafval die verbrand moet worden naar beneden te brengen.
De keuze voor het instrument Diftar, waarbij inwoners door middel van een prijsprikkel werden gestimuleerd om minder afval aan te bieden, is per 1 juni 2021 gestopt. Huishoudens betalen sindsdien weer een vast tarief voor afvalverwerking, waarbij de hoogte van dit tarief voor eenpersoonshuishoudens lager ligt dan voor meerpersoonshuishoudens.

De ontwikkeling van nieuwe sturingsinstrumenten om de doelstelling op afvalreductie te bereiken, vraagt een nieuwe aanpak die in de komende begrotingsperiode verder wordt uitgewerkt. Bij het onderzoeken naar alternatieve systemen die bijdragen aan de milieudoelen zal nadrukkelijker de inbreng, medewerking en betrokkenheid van de inwoners gevraagd worden.

Na het stoppen met Diftar zijn door het college toezeggingen gedaan om te onderzoeken op welke wijze de afvalstoffenheffing nog verder kan worden gedifferentieerd naar huishoudgrootte. Indien de raad kiest voor een andere grondslag voor toerekening dan zal dit in de verordening op de afvalstoffenheffing in november worden vastgelegd.

Rioolheffing

In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken om de heffingen kostendekkend te maken. Voor de rioolheffing werd daarbij uitgegaan van een jaarlijkse groei van 1,5%.

Voor 2022 geldt dat de kosten van beheer en onderhoud van riolering naar verwachting lager uitvallen dan eerder meerjarig geraamd. Dit komt voornamelijk door verlaging van de rentekosten over de investeringen (rekenrente) en door verschuiving van lasten als gevolg van gewijzigd activeringsbeleid (financieel administratief). Aangezien de tarieven voor rioolheffing maximaal kostendekkend mogen zijn, zou dit voor 2022 een verlaging van de tarieven betekenen.
Vanaf 2023 wordt echter een toename verwacht van de vervangingsopgave van rioleringen. De hogere investeringen voor herstel en vervanging van het riool zullen nodig zijn om een adequaat rioolstelsel te behouden. Gezien de grote vervangingsopgave in met name de naoorlogse wijken in Arnhem-Zuid wordt voor de verdere toekomst nog een verdere stijging van de rioolinvesteringen verwacht.

Schommeling van tarieven is niet wenselijk. Het naar voren halen van investeringen naar 2022 heeft geen effect op het niveau van de kosten in 2022, omdat de stijgende kapitaallasten als gevolg van de extra investeringen pas in latere jaren zichtbaar zijn.
Voor een meer gelijkmatige tariefontwikkeling wordt daarom vanaf 2022 een spaarelement opgenomen in het tarief rioolheffing. De inkomsten op grond van dit spaarelement worden toegevoegd aan een voorziening en ingezet bij toekomstige vervangingsinvesteringen riolering. Door het inzetten van deze voorziening kan forse stijging van kapitaallasten in de toekomst worden afgevlakt. De hoogte van het spaarelement wordt bepaald op basis van een onderliggend investeringsplan. Geraamd wordt dat jaarlijks een spaarbedrag van € 700.000 nodig is om de extra investeringen op de langere termijn (deels) te kunnen dekken. De geplande investeringen zullen zoals gebruikelijk onderdeel uitmaken van het begrotingsproces.

Een deel van de lagere lasten in 2022 (€ 300.000) wordt wel doorberekend in het tarief. Per saldo betekent dit dat de (gemiddelde) lasten voor de burger in 2022 gelijk zijn aan 2021.

Bedrijveninvesteringszones
De verwachting is dat de gemeenteraad nog voor januari 2022 een verordening vaststelt, waarmee het voor ondernemers in het Korenkwartier mogelijk wordt om een Bedrijveninvesteringszone (BIZ) op te richten. Een BIZ betreft een afgebakend gebied binnen de gemeente, waarin ondernemers samen zorgen voor een veilige en leefbare bedrijfsomgeving. De gemeente int van de ondernemers in de BIZ een bijdrage en keert deze vervolgens als subsidie uit aan de BIZ als uitvoeringsorganisatie. In de verordening kan worden opgenomen dat de perceptiekosten op de subsidie in mindering worden gebracht; in dat geval is de BIZ-bijdrage voor de gemeente volledig budgetneutraal. De verordening treedt pas in werking bij voldoende draagvlak onder de ondernemers in de BIZ. Deze draagvlakmeting zal plaatsvinden na het vaststellen van de verordening.

Effecten corona
Om ondernemers tijdens de coronacrisis te ondersteunen in hun liquiditeit is aan hen de mogelijkheid geboden tot uitstel van betaling van gemeentelijke belastingen. Dit uitstel van betaling loopt tot 1 september 2021, waarna een betalingsregeling geldt tot 1 januari 2022 (toeristenbelasting) en tot 1 maart 2022 (OZB en rioolheffing).

Het is nog onzeker hoe de coronacrisis zich gaat ontwikkelen, maar met het vervallen van de meeste beperkingen in het najaar van 2021 is het vooralsnog de verwachting dat het merendeel van de ondernemers vanaf september 2021 alsnog de openstaande belastingaanslagen zal betalen en dat opnieuw uitstel in 2022 niet nodig zal zijn.

De effecten van corona op leegstand en faillissementen en de impact hiervan op de gemeentelijke begroting zullen de komende periode meer helder worden.

Geraamde inkomsten en een overzicht op hoofdlijnen

	2021	2022
Bedragen x € 1.000		
Belastingsoorten		
Onroerend zaakbelasting	55.558	55.834
Afvalstoffenheffing	19.132	19.853
Rioolheffing	17.117	17.148
Toeristenbelasting	470	525
	92.277	***93.360***
Overige heffingssoorten		
Parkeerbelasting	8.186	9.054
Leges burgerlijke stand	2.115	2.064
Bouw- en sloopvergunningen (Wabo)	4.037	4.037
	14.338	***15.155***
Totaal	**106.615**	**108.515**

Lokale lastendruk en kwijtscheldingsbeleid

Gemiddelde lastenontwikkeling per woning (eigenaar)	2021	2022	%
Onroerend zaakbelasting	€ 342	€ 342	0,00%
Rioolheffing	€ 177	€ 177	0,0%
Afvalstoffenheffing gemiddeld	€ 260	€ 265	2,0%
	€ 779	**€ 784**	**0,67%**

Gemiddelde lastenontwikkeling per woning (gebruiker/huurder)	2021	2022	%
Onroerend zaakbelasting	€ 0	€ 0	0,0%
Rioolheffing	€ 89	€ 89	0,0%
Afvalstoffenheffing gemiddeld	€ 260	€ 265	2,0%
	€ 349	**€ 354**	**1,49%**

Ontwikkeling lokale lastendruk in landelijk perspectief

Het Centrum voor onderzoek van de economie van de lagere overheden (Coelo) meet jaarlijks de lokale lastendruk van de Nederlandse gemeenten. De indicator 'Woonlasten meerpersoonshuishouden' geeft inzicht in de ontwikkeling van de Arnhemse woonlasten in relatie tot die van de overige gemeenten. De indicator bestaat uit de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Uit een analyse is gebleken dat bij de berekening van de waarde van een gemiddelde woning in Arnhem andere aannames worden gehanteerd dan waarmee door het Coelo wordt gerekend. Bij de berekening van de gemiddelde WOZ-waarde van een woning in Arnhem wordt ook de categorie recreatiewoningen en overige woningen betrokken, terwijl deze categorie bij de berekening van het Coelo buiten beschouwing blijft. Omdat deze categorie een lagere gemiddelde WOZ-waarde heeft dan de overige categorieën, heeft dit een verlagend effect op de berekende gemiddelde WOZ-waarde voor een woning in Arnhem. Een vergelijking met de gegevens van het Coelo levert hierdoor een afwijking op.

Kwijtscheldingsbeleid

Inwoners van Arnhem (particulieren en kleine zelfstandigen) komen in aanmerking voor kwijtschelding als onder andere het zogenaamde gecorrigeerde inkomen lager uitvalt dan 100% van het bijstandsniveau. Arnhem kiest met het hanteren van een bovengrens van 100% van het bijstandsniveau voor de maximale invulling van het kwijtscheldingsbeleid die de wet biedt.

Kwijtschelding kan worden aangevraagd voor de (on)roerende zaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing.

Kostendekkendheid leges en heffingen

In de gemeentewet (artikel 229b, lid 1) is opgenomen dat de tarieven die worden geheven voor de bestemmingsheffingen en retributies maximaal kostendekkend mogen zijn. Dit betekent dat de opbrengsten niet hoger mogen zijn dan de kosten. Zo wordt voorkomen dat de gemeente 'winst' maakt op deze heffingen en met de ontvangen specifieke inkomsten ook andere gemeenteactiviteiten financiert.
Het gaat bij de kostendekkendheid om geraamde bedragen, omdat op het moment van het vaststellen van de tarieven alleen nog de verwachtingen bekend zijn.

Hieronder wordt inzicht gegeven in de berekening van de kostendekkendheid van de rioolheffing, afvalstoffenheffing en leges.

Kosten van overhead

Kosten worden zoveel mogelijk direct toegerekend aan de betreffende activiteit, maar dat gaat niet altijd. Bijvoorbeeld bij de kosten van huisvesting, (algemene) communicatie en bestuursondersteuning. Dit zijn overheadkosten; alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Deze definitie van overheadkosten is vastgelegd in het BBV. Welke kosten de gemeenten als overheadkosten mogen zien, is dus in regelgeving vastgelegd. Gemeenten zijn wel vrij in de keuze van de methodiek voor toerekening van overheadkosten aan de lokale heffingen. Bij de gemeente Arnhem rekenen we de kosten van overhead aan de heffingen toe met behulp van een opslag op de ingezette uren.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is een bestemmingsbelasting. De inkomsten uit afvalstoffenheffing mogen alleen ingezet worden voor kosten van inzameling en verwerking van huishoudelijk afval.

De kostendekkendheid van 84% is gelijk aan die van 2021. Dit geldt voor zowel de periode dat Diftar van kracht was (januari tot en met mei 2021), als voor de periode van juni tot en met december 2021 waarin al een vast tarief per huishouden gold.
De frictiekosten als gevolg van het stoppen met Diftar zijn in 2021 doorberekend in de vaste tarieven die golden vanaf juni 2021. In 2022 zijn deze frictiekosten er niet.
De tarieven voor 2022 stijgen met 2% in vergelijking met de tarieven die een huishouden in 2021 gemiddeld kon verwachten. Om de vergelijking met 2021 te kunnen maken is voor de eerste 5 maanden Diftar een inschatting gemaakt van het aantal tariefzakken dat per huishouden werd aangeboden. Deze kosten zijn opgeteld bij het vaste tarief in de diftarmaanden en de 7 maanden niet-diftar.

Berekening kostendekkenheid t.b.v. Afvalstoffenheffing	
Bedragen x € 1.000	
Kosten Taakveld(en),incl. (omslag) rente	21.250
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	-1.539
Netto kosten taakvelden	***19.711***
Toe te rekenen kosten:	
Overhead incl. (omslag)rente	689
BTW	3.339
Totale kosten	***23.739***
Opbrengst heffingen	19.853
Dekkingspercentage	**84%**

Rioolheffing

De rioolheffing is een bestemmingsbelasting. De inkomsten uit rioolheffing mogen alleen ingezet worden voor de kosten van beheer en onderhoud van riolering.

De kostendekkendheid van 98% is vrijwel gelijk aan die van 2021 (97%). Zowel de begrote opbrengsten als de begrote kosten bevinden zich op hetzelfde niveau als in 2021. De samenstelling van de kosten is wel gewijzigd, omdat er vanaf 2022 een spaarelement in het tarief wordt opgenomen (zie verder bij 'Uitgangspunten beleid').

Berekening kostendekkenheid t.b.v. Rioolheffing	
Bedragen x € 1.000	
Kosten Taakveld(en),incl. (omslag) rente	14.542
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	-
Netto kosten taakvelden	***14.542***
Toe te rekenen kosten:	
Overhead incl. (omslag)rente	1013
BTW	1.642
Totale kosten	***17.197***
Opbrengst heffingen	17.148
Dekkingspercentage	**100%**

Leges

De kostendekkendheid leges Burgerzaken 2022 is lager dan in 2021 (van 61,9% in 2021 naar 52,7% in 2022). De kostendekkendheid van deze leges wordt bepaald op basis van begrote kosten- en opbrengstenbudgetten van de afdeling Burgerzaken in een specifiek jaar. Uiteraard gaat het hierbij om budgetten die voor het legesproces relevant zijn. Een aantal van de componenten voor deze berekening is - onder meer vanwege de toekenning van middelen voor het project doorontwikkeling Burgerzaken - bijgesteld. Denk hierbij aan het kostenbudget voor formatie en inhuur. De begrote opbrengsten zijn daarentegen voldoende constant gebleven. Hierdoor is de verhouding begrote kosten / begrote opbrengsten anders dan voorgaande jaren.

Legesverordening	Lasten 2022	Baten 2022	Kosten-dekkendheid
Bedragen x € 1.000			
Algemene dienstverlening			
PD-Burgerlijke stand	3.915	2.064	53%
Parkeren	106	88	83%
Overige APV	104	97	93%
Subtotaal Algemene dienstverlening	**4.125**	**2.249**	**55%**
Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning			
Huisvesting en Wabo	5.003	4.037	81%
Kabels/leidingen	430	350	81%
Subtotaal Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning	**5.433**	**4.387**	**81%**
Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn			
Drank- en Horeca	218	191	88%
Evenementen	191	130	68%
Prostitutiebedrijven	8	7	88%
Winkeltijden	-	-	0%
Subtotaal Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn	**417**	**328**	**79%**
Totaal	**9.975**	**6.964**	**70%**
Scheepvaartrechten Bedragen x € 1.000	905	536	59%
Reinigingsrechten Bedragen x € 1.000	53	53	100%

Overzicht lokale heffingen

Onroerendzaakbelasting

2021	Tarieven			WOZ-waarde	Begroot 2021		
	gebruiker	eigenaar	totaal	totaal	gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000							
Woningen		0,1466%	0,1466%	17.820.596		26.122	26.122
Niet-woningen	0,2060%	0,6180%	0,8240%	3.527.414	7.267	21.801	29.067
Totaal				**21.348.009**	**7.267**	**47.923**	**55.190**

2022	Tarieven			Stijgings-perc. tarief	WOZ-waarde	Begroot 2022		
	gebruiker	eigenaar	totaal		totaal	gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000								
Woningen		0,1285%	0,1285%	-12.34%	20.614.394		26.489	26.489
Niet-woningen	0,2024%	0,6073%	0,8098%	-1,73%	3.609.455	7.307	21.922	29.229
Totaal					**24.223.849**	**7.307**	**48.411**	**55.718**

Onroerend zaakbelasting	gemiddelde woning	gemiddelde niet-woning
Lasten 2021	342	4.856
Indexatie 0%	*0*	*0*
Lasten 2022	**342**	**4.856**

Afvalstoffenheffing

Bedragen x € 1.000

	Totaal-		Vast		Aantal huishoudens		Begroot	
	Tarief	2021	Tarief	2022	2021	2022	2021	2022
Eenpersoonshuishouden		214,90		220,80	29.583	29.175	6.357	6.442
Meerpersoonshuishouden		288,95		294,00	44.210	45.664	12.774	13.425
Totaal					**73.793**	**74.839**	**19.132**	**19.867**

Rioolheffing

Rioolheffing	Tarieven	Tarieven		aansluiting op riool	Begroot 2021		
2021	eigenaar	gebruiker	Totaal	totaal	gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000							
Woningen	0,0356%	0,0356%	0,0711%	17.770.596	6.318	6.318	12.636
Niet-woningen	0,0644%	0,0644%	0,1289%	3.477.414	2.241	2.241	4.481
Totaal				**21.248.009**	**8.559**	**8.559**	**17.117**

Rioolheffing	Tarieven	Tarieven		Stijgings-perc. tarief	Aansluiting op riool	Begroot 2022		
2022	eigenaar	gebruiker	Totaal		totaal	gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000								
Woningen	0,0307%	0,0307%	0,0614%	-13,65%	20.571.894	6.316	6.316	12.631
Niet-woningen	0,0643%	0,0643%	0,1286%	-0,23%	3.509.455	2.256	2.256	4.512
Totaal					**24.081.349**	**8.572**	**8.572**	**17.143**

Rioolheffing	gemiddelde woning		gemiddelde niet-woning	
Lasten 2021	**€ 177**		**€ 779**	
Indexatie 0%	€ 0,0	0,00%	€ 0,00	0,00%
Lasten 2022	**€ 177**		**€ 779**	

De tarieven worden ter vaststelling aan de gemeenteraad aangeboden in de betreffende verordeningen.

Voor de tarieven afvalstoffenheffing geldt dat deze wellicht nog verder worden gedifferentieerd naar huishoudgrootte (zie ook bij 'Uitgangspunten ven beleid'). Indien de raad hiervoor kiest, dan zal dit in de verordening op de afvalstoffenheffing in november worden vastgelegd.

Risicomanagement en weerstandsvermogen

Het is van belang om inzicht te hebben in de financiële positie (hoe financieel gezond is de gemeente) en de financiële weerbaarheid (welke mogelijkheden zijn er financieel). Met andere woorden hoe financieel robuust is de gemeente Arnhem?
Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente Arnhem in staat is om risico's op te vangen.
De financiële positie van Arnhem wordt met een aantal financiële kengetallen (zoals solvabiliteit en schuldquote) in samenhang met het weerstandsvermogen in beeld gebracht en beoordeeld.

Samenvatting financiële positie

In deze paragraaf gaan we, in aansluiting op de toelichting in deel 1 van deze begroting, verder in op de financiële positie van de gemeente Arnhem. Allereerst een samenvatting van de belangrijkste punten uit deze paragraaf en aansluitend een toelichting op:

- de prognose van een aantal financiële kengetallen;
- de uitgangspunten voor beleid;
- het risicoprofiel en het beschikbare weerstandsvermogen;
- de belangrijkste risico's.

Om op een eenvoudige manier uit te leggen hoe de gemeente naar haar financiële positie kijkt, gebruiken we de metafoor van een privépersoon, die naar zijn of haar eigen financiële positie kijkt en vooruit kijkt naar de komende jaren. Hoe zeker zal mijn inkomen de komende jaren naar verwachting zijn? Zullen daarin schommelingen plaatsvinden waarmee ik rekening moet houden? Hoe zullen naar verwachting mijn uitgaven zich de komende jaren ontwikkelen? Stijgen of dalen de vaste lasten? Moet ik rekening houden met extra kosten voor de studie van de kinderen? Als daar een beeld van is hoe ziet dan naar verwachting het totale beeld van mijn inkomsten en uitgaven eruit? Zal dit in evenwicht zijn? Kan ik nog wat sparen of moet ik tijdelijk wat geld van mijn spaarrekening halen?
Heb ik wat extra middelen achter de hand als er zich tegenvallers voordoen? Bijvoorbeeld als mijn wasmachine kapot gaat of als mijn auto niet door de APK komt? Als een privépersoon een goed en zeker inkomen heeft om zijn huur of hypotheek te betalen, verder geen grote schulden heeft en ook nog over een spaarsaldo beschikt, is de conclusie dat zijn of haar financiële positie robuust en solide is.

Zo is het ook bij gemeenten. Hoe ziet het gemeentelijk huishoudboekje er voor de komende jaren uit? Hoe zullen onze inkomsten en uitgaven zich ontwikkelen? Denken we dat we de komende jaren een tekort of een overschot gaan krijgen of zijn onze inkomsten en uitgaven vrijwel in evenwicht?
Als we zien dat de schulden zich niet negatief ontwikkelen, er een goed gevulde 'bankrekening' (algemene reserve) is en de baten vrijwel ieder jaar even hoog of iets hoger zijn dan de lasten, dan staat een gemeente er over het algemeen goed voor. Het weerstandsvermogen geeft aan in welke mate de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's (plotselinge tegenvallers) op te vangen zonder dat het beleid of de uitvoering hiervan in gevaar komt. Door in samenhang te kijken naar een aantal kengetallen kunnen we zien hoe robuust de financiële positie van een gemeente is. Dat is waar we in deze paragraaf bij stilstaan.
Een belangrijke randvoorwaarde daarbij is dat het gemeentelijke huishoudboekje in evenwicht moet zijn. De raad moet erop toezien dat de begroting 'structureel en reëel in evenwicht is' dan wel er voor zorgen dat dit evenwicht in de daarop volgende jaren wordt bereikt (art. 189, lid 2 gemeentewet). De begroting moet vervolgens goedgekeurd worden door Gedeputeerde Staten (GS). Als de begroting niet sluitend zou zijn, komt de gemeente onder toezicht van GS en moet de gemeente alsnog maatregelen nemen om de begroting sluitend te maken.

Hoe ziet het financieel beeld voor de Begroting 2022 en daarop volgende jaren eruit? Precies midden in deze raadsperiode, maart 2020, kwam de wereld terecht in de coronacrisis. Die crisis had grote gevolgen voor Nederland en ook voor Arnhem. In (financiële) zin hielden we de vinger aan de pols met behulp van Impactanalyses en het corona dashboard. Op 2 september 2020 nam de raad de voorstellen aan in de "Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis". Deze zomer informeerden we de raad hierover in de vorm van de 'First year review Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis". Het Rijk sprong bij en hield de economie zoveel mogelijk op gang door uitgebreide steunmaatregelen. Financiële hulp van het Rijk kwam er ook voor gemeenten. Het Rijk trad als buffer op en ving zo de ergste financiële klappen voor de gemeente op. Als gemeente konden wij zo hulp bieden in de stad.

Bij de voorbereiding van deze Begroting was de situatie van het aantal besmettingen wisselend. Vóór de zomer daalde het besmettingen sterk en werden de coronamaatregelen versoepeld. Korte tijd later nam het aantal besmettingen opnieuw toe om vervolgens weer te dalen. Eind augustus is er weer sprake van een lichte stijging. Duidelijk is dat we in de komende tijd rekening moeten houden met nieuwe onzekerheden: Komen er nog meer

nieuwe virusvarianten? Loopt de immuniteit wellicht terug? Wat zal komend najaar en komende winter het effect zijn van seizoensinvloeden? Wat zullen de mogelijke gevolgen zijn voor de burgers, bedrijven en organisaties in de stad? Blijft het Rijk verder gaan met pakketten steunmaatregelen en blijven ze de gemeenten daarin ook steunen?

Zoals we eerder aangaven sluiten we aan bij de ramingen van het Centraal Plan Bureau (CPB). De meest recente raming is die van augustus 2021. Ook het CPB geeft aan dat de ontwikkeling van de corona pandemie de belangrijkste onzekerheid is. Sommige sectoren zullen hier blijvend last van houden. Het CPB voorziet dat in die sectoren bedrijfsbeëindigingen onvermijdelijk zullen zijn. De vooruitzichten in de zogenaamde 'basisraming' zijn positief. Door het wegvallen van coronabeperkingen voorspelt het CPB een krachtig herstel en een groei van de economie in 2021 en 2022 van meer dan 3%. Ook loopt naar verwachting, zelfs bij de afloop van de steunmaatregelen van het Rijk, de werkloosheid nauwelijks op. Het overheidstekort zal in 2022 dalen tot 1,8%. Door de groei van de economie daalt ook de relatieve overheidsschuld.
Hoe betrekkelijk de betekenis van dit soort cijfers is blijkt als we kijken naar de vertaling van CPB-cijfers door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten in een drietal scenario's voor gemeenten begin 2021. Toen werd nog rekening gehouden met een veel hogere werkloosheid.
Het CPB adviseerde overigens eerder de financiën van de Rijksoverheid niet extra te belasten met structurele nieuwe uitgaven of lastenverlichtingen. Het CPB geeft aan dat die dan opgevangen moeten worden door bezuinigingen of lastenverzwaringen.

De snel wisselende perspectieven werken ook door in onze stad. De eerste sectoren waar we dan aan denken zijn horeca en evenementen. Maar ook breder heeft het terugdraaien van maatregelen effect. Denk daarbij onder andere aan thuiswerken en niet in de laatste plaats natuurlijk de impact van het virus op de gezondheid van de inwoners van onze stad en de zorg.
Om goed zicht te krijgen en te houden de betekenis van wisselende perspectieven voor het bestuur van onze stad en eventuele noodzakelijke (financiële) bijstellingen gaan we door op de eerder ingeslagen weg:

- we blijven de impact op onze begroting volgen en actualiseren ook de risico's in het risicoprofiel;
- we volgen nauwlettend de mate waarin het Rijk met maatregelen compenseert;
- we gaan behoedzaam om met onze financiële positie gelet op onzekerheden over de inkomsten van het Rijk op langere termijn;
- we monitoren de voortgang van de Arnhemse Herstelagenda corona en vullen, als dat nodig is, de aanpak daarin aan.

We lopen het beeld van onze financiën, zoals in deze begroting opgenomen door aan de hand van de drie niveaus van robuustheid, zoals we die steeds in begroting en jaarverslag laten zien:

1. De robuustheid van de begroting
   De begroting 2022 is niet sluitend. Dat geldt ook voor de jaarschijf 2023. Voor 2024 en 2025 is er sprake van een overschot en daarmee is de begroting structureel sluitend. Belangrijk is ook hierbij te vermelden dat in alle jaarschijven rekening is gehouden met de toevoegingen aan de bestemmingsreserve Solvabiliteit;
2. De mate van robuustheid om risico's op te vangen
   Het risicoprofiel is opnieuw geactualiseerd en ook het beeld van de beschikbare weerstandscapaciteit is opnieuw bepaald. Dit levert een weerstandsfactor op van 1,4 in 2022 oplopend tot 1,5 in 2025. Een uitvoerige toelichting hierop is verderop in deze paragraaf opgenomen.
3. De mate van robuustheid van de balans.
   Hierbij gaat het onder andere om de omvang van de schulden van de gemeente (netto schuldquote) en de verhouding tussen eigen en vreemd vermogen (solvabiliteit). De uitkomsten van de financiële kengetallen worden verder in deze paragraaf toegelicht.

Op basis van het beeld, zoals opgenomen in deze Begroting 2022, kan geconcludeerd worden dat de gemeente financieel redelijk robuust is. Dat beeld zet zich verder door in de volgende jaren. Deze Begroting en zeker het beeld voor de daarop volgende jaren zijn echter een momentopname. Het financieel beeld van de begroting zal komende jaren steeds opnieuw geactualiseerd moeten worden. Het risicoprofiel en de beschikbare buffers en de daaraan gekoppelde weerstandsfactor zullen steeds weer opnieuw worden berekend. Risico's die zich voordoen kunnen grote effecten hebben. Inkomsten van het Rijk en daaraan gekoppelde regelgeving kunnen van grote invloed zijn op de financiële positie van onze stad.
Belangrijk is ook dat de raad zich in onze stad steeds weer opnieuw gesteld ziet worden voor nieuwe uitdagingen en nieuwe ambities die handelen en sturen noodzakelijk maken. De aanpak van die nieuwe uitdagingen en ambities zal ook in de komende raadsperiode centraal staan in het bestuur van onze stad. Met deze Begroting

2022 en het meerjarenbeeld 2023-2025 ligt er ook voor een nieuwe raad een goede financiële basis om aan de slag te gaan.

Toelichting uitkomsten financiële kengetallen

Voor de beoordeling van de financiële positie van onze gemeente wordt gebruik gemaakt van de kengetallen, zoals genoemd in art. 11 van de begrotingsvoorschriften (BBV). Ook de weerstandsfactor is uitgedrukt in de vorm van een kengetal.

Een goede toelichting op deze kengetallen en de betekenis daarvan voor de sturing door de raad is opgenomen in de publicatie 'Meerjarig financieel inzicht voor de raad - de samenhang tussen beleid en kengetallen' van de commissie BBV.

De kengetallen volgens art. 11 van de BBV voor 2022 en volgende jaren laten het volgende beeld zien:

Netto schuldquote	Rekening 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
	79%	107%	95%	97%	96%	93%

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	Rekening 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
	71%	98%	88%	90%	90%	88%

Solvabiliteitsratio	Rekening 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
	19%	12%	16%	16%	17%	18%

Weerstandsvermogen (factor)	Rekening 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
	1,0	1,0	1,4	1,4	1,5	1,5

Kengetal grondexploitatie	Rekening 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
	5%	7%	6%	4%	3%	2%

Structurele exploitatieruimte	Rekening 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
	0%	-3%	-4%	0%	1%	5%

Woonlasten meerpersoonshuishouden	Rekening 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
	102%	98%	94%	94%	94%	94%

De financiële kengetallen laten ten opzichte van de Begroting 2021, zoals die een jaar geleden door de raad is vastgesteld, een positieve ontwikkeling zien. De coronacrisis heeft geen directe weerslag gehad op de Arnhemse financiële positie. De belangrijkste reden hiervoor is het ruimhartige compensatiebeleid van het Rijk, waarmee incidentele tegenvallers opgevangen zijn. Naar verhouding van de omvang van de Arnhemse begroting is de schuld gedaald. Dit blijkt uit de schuldquote die voor de Begroting 2022 met twaalf procentpunt gedaald is ten opzichte van de schuldquote in de begroting van vorig jaar. Gecorrigeerd voor de verstrekte leningen is de daling tien procentpunt. Ook is de schuld per inwoner gedaald.

Behalve dat de relatieve schuld is gedaald, is het eigen vermogen gestegen. Hierdoor is de solvabiliteit toegenomen. In de primitieve Begroting 2021 lag deze nog op 12%. In deze begroting stijgt deze naar 16%. In alle komende begrotingsjaren zet deze verbetering door. Ook de weerstandsfactor is verbeterd. In de primitieve Begroting 2021 bedroeg deze 1,0 en steeg door naar 1,2 in het laatste begrotingsjaar. In deze begroting herstelt de weerstandsfactor zich naar 1,5.

De grondexploitaties leggen geen groot beslag op de Arnhemse begroting. Dit was in de Begroting 2021 al niet het geval en in de Begroting 2022 daalt dit ook nog licht. Het risico van het afwaarderen van grondexploitaties heeft daarmee slecht een beperkte impact op de Arnhemse financiële positie.

In 2022 is de begroting niet in structureel evenwicht doordat een deel van de structurele lasten via bestemmingsreserves incidenteel gedekt worden. In de latere jaren komt de begroting ook in structureel evenwicht en worden alle structurele lasten gedekt met structurele inkomsten.

De woonlasten stijgen in Arnhem veel minder hard dan in de rest van Nederland. Hierdoor bedragen de woonlasten in de Begroting 2022 94% van het landelijk gemiddelde waar dan in de Begroting 2021 nog 98% was.

In de raadsbrief van 11 mei 2021 hebben we aangegeven de financiële kengetallen te vergelijken met de risico-indeling van de provincie. De provincie hanteert daarbij drie categorieën. Categorie A is het minst risicovol en categorie C is het meest risicovol. De uitkomsten voor de begroting 2022 zijn onderstaand vermeld. De kolom 'Gelders gemiddelde' is ontleend aan de begrotingsbrief 2021. Er zijn nog geen kengetallen beschikbaar voor het jaar 2022.

Tabel gehanteerd door de Provincie:

Kengetal	Gelders gemiddelde	Waarde Arnhem Begroting 2022	Categorie A	Categorie B	Categorie C
1. Netto schuldquote	67%	95%	<90%	90-135%	>135%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd	59%	88%	<90%	90-135%	>135%
3. Solvabiliteitsratio	30%	16%	>50%	20-50%	<20%
4. Grondexploitatie	9%	6%	<20%	20-35%	>35%
5a. Structureel exploitatieruimte Begr.	0,20%	-4,00%	Begr. en MJR	Begr. en MJR	Begr. en MJR
5b. Structureel exploitatieruimte MJR	0,11%	5,00%	> 0%	> 0%	> 0%
6. Belastingcapaciteit	104%	94%	<95%	95-105%	>105%
7. Weerstandsvermogen	1,73	1,4	> 1,0	0,8 - 1,0	< 0,8

Als aanvulling op deze verplichte kengetallen worden in de begroting en jaarrekening in aansluiting op de zogenaamde stresstesten van de 100.000+ gemeenten op vier aandachtsvelden nog een aantal andere kengetallen doorgerekend. Bij elk kengetal wordt door middel van een kleur aangegeven hoe hierop wordt gescoord: rood is kwetsbaar, oranje is punt van aandacht en groen is voldoende.

Aanvullende kengetallen tav schuldquote	rek. 2020	begr. 2021	begr. 2022
a Netto schuld per inwoner	€ 3.566	€ 4.316	€ 4.174
b Schuldevolutie	0%	9%	4%
c Netto rentelasten/exploitatie	1,53%	1,61%	1,56%
d Aanwezigheid rentereserve/buffer	ja	ja	ja
e Zekerheden leningen, garantstellingen en waarborgen	94,23%	94,9%	94%

Aanvullende kengetallen tav solvabiliteit	rek. 2020	begr. 2021	begr. 2022
a Weerstandsfactor	1,0	1,0	1,4
b Mogelijkheden om weerstandscapaciteit te verbeteren	ja	ja	ja

Aanvullende kengetallen tav grondexploitatie	rek. 2020	begr. 2021	begr. 2022
a Afhankelijkheid van grondexploitatie voor sluitende begroting	nee	nee	nee
b Winstverwachting grondexploitatie	14.084	13.868	13.868
c Toekomstig nog te realiseren baten en lasten in relatie tot de BIE	1,9	1,9	1,5

Aanvullende kengetallen tav structurele exploitatieruimte	rek. 2020	begr. 2021	begr. 2022
a Toereikenheid onderhoudsbudgetten openbare ruimte	0,34%	0,30%	0,30%
b Ombuigingen, taakstellingen	0%	0,05%	0,05%
c Meerjarig sluitende begroting	ja	ja	ja

Aanvullende kengetallen tav woonlasten	begr. 2019	begr. 2021	begr. 2022
a Onbenutte belastingcapaciteit OZB	0,25%	0,21%	0,21%
b Derving OZB i.v.m. leegstand	2,03%	2,06%	2,06%

Uit deze kengetallen blijkt dat Arnhem op veel onderdelen goed scoort. De netto schuld per inwoner is wel rood, maar is verbeterd ten opzichte van de begroting van een jaar geleden.
Bij het beoordelen van de bovenstaande kengetallen is belangrijk de kengetallen in onderlinge samenhang te bezien om uitspraken te kunnen doen over én de robuustheid van de begroting/rekening, én de robuustheid van de risicobuffers én de robuustheid van de balans.

Robuustheid van de begroting:
- De belangrijkste conclusie is dat de begroting vanaf 2023 structureel in evenwicht is;
- De begroting van de gemeente Arnhem is niet afhankelijk van de uitkomsten van de grondexploitaties;
- De Arnhemse belastingen bevinden zich onder het landelijk gemiddelde en bieden ruimte om in een uiterst geval de financiële positie te verbeteren.

Robuustheid van de buffers voor risico's in relatie tot het beschikbare weerstandsvermogen:
- Een belangrijke indicator is de weerstandsfactor die de verhouding uitdrukt tussen de beschikbare buffers (reserves die het weerstandsvermogen van de gemeente vormen) en de benodigde weerstandscapaciteit (het totaal van de berekende mogelijke nadelige financiële gevolgen van de risico's). De weerstandsfactor is gestegen en bevindt zich boven de 1,4. De daling van het risicoprofiel en de stijging van de algemene reserve dragen hieraan bij. De uitkomst van de weerstandsfactor voor de jaren 2023 - 2025 is relatief. Nieuwe risico's en mogelijke tegen- of meevallers die doorwerken op de omvang van de beschikbare weerstandscapaciteit kunnen invloed hebben op de weerstandsfactor. Er is voor wat betreft de weerstandsfactor geen sprake van een meerjarig bevroren situatie, maar een momentopname op basis van de inzichten op dit moment;
- Naast de directe buffers voor risico's zijn in de raad afspraken gemaakt over de toevoegingen aan de bestemmingsreserve solvabiliteit als extra versteviging van de financiële positie. Op basis van de huidige inzichten en voorziene toevoegingen loopt deze reserve op tot € 32 miljoen eind 2025.

Robuustheid van de balans:
- De solvabiliteit van onze gemeente bevond zich een aantal jaren op een zorgelijk niveau Een groeiend eigen vermogen, mede met de bestemmingsreserve solvabiliteit en de aanwezige risicobuffers hebben gezorgd voor een gestaag toenemende solvabiliteit.
- Voor een goede beoordeling van de solvabiliteit is het van belang de relatie met de kengetallen voor grondexploitatie te vermelden. De verliesname van meer dan € 100 miljoen op de grondexploitaties in de economische crisis van 2008 - 2013 heeft de balans structureel robuuster gemaakt. Het aandeel van de grondexploitatie op de totale begroting blijft beperkt waardoor een dergelijke verliesname nu geen risico is.
- Arnhem verbetert haar schuldpositie in de Begroting 2022. De schuldquote daalt aanzienlijk ten opzichte van de begroting van vorig jaar De verbetering van de schuldpositie zorgt voor een lagere druk van de rentelast op de Arnhemse begroting.

Jaartal	Solvabiliteit	
	primitieve begroting	rekening
2016	12%	15%
2017	10%	16%
2018	12%	16%
2019	14%	17%
2020	15%	19%
2021	12%	
2022	16%	

Toelichting uitgangspunten van beleid

Tijdens deze raadsperiode is in nauwe samenwerking met de raad veel aandacht besteed aan de uitgangspunten en spelregels voor risicomanagement en weerstandsvermogen.
In 2020 is een nieuwe beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen (nota van 12 mei 2020, zaaknummer 466760) uitgebracht.
In de raad is een tweetal moties aangenomen over de spelregels voor het weerstandsvermogen in samenhang met de financiële kengetallen (de motie 'Realistischer inschatten en bewuster beleid' (nummer 20M209, zaaknummer 466760) en motie 'Anticyclisch investeren, anticyclisch sparen' (nummer 20M255, zaaknummer 504479). Via het uitvoeren van onderzoek, een technische bijeenkomst met de financiële woordvoerders en een drietal experts op 24 maart 2021 en een aansluitende raadsbrief (11 mei 2021, zaaknummer 566585) heeft het college deze moties uitgevoerd.

De raad heeft op 16 september de uitgangspunten voor risicomanagement en spelregels voor weerstandsvermogen vastgesteld. Daarin is onder andere opgenomen dat:

- bij het werken aan gemeentelijke doelstellingen raad, college en ambtelijke organisatie zich bewust zijn van risico's en kansen en deze in beeld gebracht worden. Vervolgens worden maatregelen getroffen om risico's te beperken. Risicomanagement is een hulpmiddel om als gemeente doelstellingen te bereiken;
- de belangrijkste pijler van een goede risicocultuur daarbij is dat in het samenspel tussen raad, college en ambtelijke organisatie transparant wordt omgegaan met risico's en maatregelen;
- de realiteit is dat het niet mogelijk is alle risico's op voorhand in te schatten;
- over de invulling van specifieke afspraken met betrekking tot de risico's voor grote projecten/voorstellen zal nog met de auditcommissie worden overlegd;
- om goed zicht te krijgen op de mogelijkheden om risico's op te vangen als die zich voordoen kijkt de raad naar de begroting, het risicoprofiel versus de beschikbare buffers en de balans. De stand van zaken wordt toegelicht in de begroting en het jaarverslag;
- in de nota is een stappenplan opgenomen dat de raad kan helpen afwegingen te maken over risico's en benodigde buffers. De technische uitwerking kan plaatsvinden door gebruik te maken van een aantal knoppen, waaraan kan worden gedraaid;
- het risicoprofiel wordt periodiek bekeken en op basis daarvan wordt door middel van risicosimulaties bepaald wat de omvang van de benodigde risicobuffers is. Vastgelegd is welke onderdelen van de gemeentelijke reserves de buffers zijn om niet begrote tegenvallers op te vangen. De verhouding tussen risico's en buffers wordt uitgedrukt in een zogenaamde weerstandsfactor waarvoor de spelregels vastliggen in de verordening Financieel beleid en beheer 2020;
- voor niet voorspelbare gebeurtenissen heeft de gemeente een extra buffer in de vorm van de bestemmingsreserve solvabiliteit. Ook hiervoor liggen de spelregels vast in de verordening;
- de ontwikkelingen met betrekking tot risico's en buffers worden geëvalueerd door middel van onderzoek. Op basis hiervan kunnen afspraken worden gemaakt.

Het samenvattend beeld van het onderzoek, de bijeenkomst met de financiële woordvoerders en de experts en de raadsbrief is als volgt:

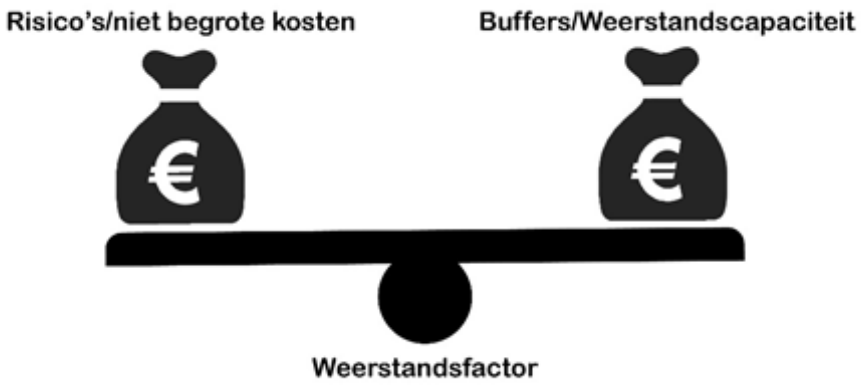
- de uitkomsten van een vergelijkend onderzoek naar weerstandsvermogen en financiële kengetallen zijn beschikbaar. Op basis daarvan is zichtbaar gemaakt welke keuzes er zijn voor de verschillende instelling van de knoppen voor weerstandsvermogen en spelregels voor solvabiliteit en schuldquote;
- expliciete afwegingen over de mate van bereidheid risico's te nemen worden in deze paragraaf weerstandsvermogen toegelicht;
- in aansluiting op het advies van de experts is het belangrijk ten aanzien van de spelregels voor de berekening van de benodigde- en beschikbare weerstandscapaciteit te kiezen voor een bestendige gedragslijn;
- uitgaande van de positieve beoordeling van de experts van de kwaliteit van het risicomanagement en het hieruit voortvloeiende risicoprofiel in onze gemeente is het niet noodzakelijke risico's op structurele budgetten extra zwaar mee te rekenen;
- gegeven het goede risicoprofiel, voldoende solvabiliteit en mogelijke ondersteuning van het Rijk bij het optreden van zgn. zwarte zwanen (grote externe risico's met een zeer incidenteel karakter en met een kleine kans, bijvoorbeeld een aardbeving) is het niet noodzakelijk hiermee rekening te houden in het risicoprofiel;
- aan de knop van de weerstandsfactor zou wel kunnen worden gedraaid. Door het hanteren van een lagere weerstandsfactor dan 1,0, (bijvoorbeeld 0,8), zou incidenteel een bedrag aan de algemene reserve onttrokken kunnen worden. Gelet op de inhoud van de motie, waarbij wordt aangedrongen op herstel van de reserves ligt dit niet voor de hand;
- financiële kengetallen met betrekking tot solvabiliteit en schuldquote in Arnhem zijn ten opzichte van andere gemeenten relatief ongunstig, maar hebben zich wel deze raadsperiode in positieve zin ontwikkeld. De

gemaakte afspraken voor toevoegingen aan de bestemmingsreserve Solvabiliteit hebben daaraan bijgedragen;
- de beschikbare weerstandscapaciteit maakt het alleen mogelijk om op incidentele basis mogelijke tegenvallers op te vangen. Tegenvallers zullen uiteindelijk in de begroting moeten worden verwerkt. Om die reden is het belangrijk een goed inzicht te hebben in de flexibiliteit/wendbaarheid van de begroting. Ter voorbereiding van de nieuwe raadsperiode zal hiervan een beeld worden gegeven;
- een concrete doelstelling over een minimaal gewenste solvabiliteit en een maximaal gewenste netto-schuldquote ligt niet vast in de huidige financiële spelregels. Wel worden de uitkomsten van deze kengetallen steeds in samenhang met de ontwikkeling van het weerstandsvermogen in de begroting en jaarrekening toegelicht;
- om een goed beeld te geven van financiële kengetallen en de weerstandsfactor worden deze ingaande deze begroting gespiegeld aan de risico-indeling van de provincie en de beoordelingstabel die Naris hanteert;
- over goed risicomanagement bij projecten wordt de raad nog aanvullend geïnformeerd. Hierover is inmiddels al met de auditcommissie gesproken.

Toelichting weerstandsvermogen

In dit deel van de paragraaf is het totaalbeeld opgenomen van de benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit, het weerstandsvermogen:
- als vast onderdeel van de voorbereiding van de jaarrekening zijn de gemeentelijke risico's die gevolgen kunnen hebben voor de financiële positie opnieuw bezien, waar nodig aangepast en aangevuld. Op basis van het nieuwe risicoprofiel is met behulp van statistische berekeningen bepaald wat de omvang van de benodigde weerstandscapaciteit is;
- bij het opmaken van de jaarrekening wordt ook nagegaan wat de omvang is van de reserves waarvan is afgesproken dat deze de beschikbare weerstandscapaciteit vormen;
- door de beschikbare weerstandscapaciteit (reserves als buffer) te delen door de benodigde weerstandscapaciteit (risico's) wordt de weerstandsfactor berekend.

Het volgende plaatje illustreert dit:

Hoe hoger de weerstandsfactor is hoe robuuster de gemeente is om risico's die zich voordoen op te kunnen vangen. Daalt de weerstandsfactor beneden de 1,0 dan zijn de financiële buffers lager dan het benodigde weerstandsvermogen en kan de gemeente in de financiële problemen komen als zich risico's voordoen. Over de hoogte van de weerstandsfactor liggen afspraken vast in de verordening Financieel beleid en beheer:
'Voor een robuuste financiële positie mag de weerstandsfactor niet lager zijn dan 1. Indien de weerstandsfactor lager is dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor hoger is dan 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor (nieuw) beleid (art. 11.3). Binnen de gemeente Arnhem kijken we, zoals gezegd, niet alleen naar de weerstandsfactor, maar doen dit in onderlinge samenhang met andere financiële kengetallen. Wanneer er sprake zou zijn van een weerstandsfactor boven de 1,4 en deze ruimte zou worden ingezet voor nieuw beleid dan heeft dit ook een ander effect: Het eigen vermogen van de gemeente vermindert en de solvabiliteit verslechtert.

De prognose van het beeld bij deze begroting voor het weerstandsvermogen ziet er voor 2022 tot en met 2025 als volgt uit:

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	Begroting 2021-2024	JV 2020	Prognose 2021	Begroting 2022	2023	2024	2025
	90%	90%	90%	90%	90%	90%	90%
Bedragen x € 1.000							
Benodigde weerstandscapaciteit							
1. Gemeentebrede risico's	26.417	40.952	34.146	34.146	34.146	34.146	34.146
2. Corona risico's	4.834	4.161	2.987	2.987	0	0	0
Gemeentebrede risico's totaal	**31.251**	**45.113**	**37.133**	**37.133**	**34.146**	**34.146**	**34.146**
3. Risico's grondexploitatie	11.420	13.406	13.406	13.406	13.406	13.406	13.406
Totaal	**42.671**	**58.519**	**50.539**	**50.539**	**47.552**	**47.552**	**47.552**
Beschikbare weerstandscapaciteit							
1. Algemene reserve	25.139	44.067	59.320	51.600	49.316	53.180	55.065
2. Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	16.445	16.509	16.509	16.509	16.509	16.509	16.509
3. Onvoorzien en strikt onvermijdbaar	1.039	0	889	1.039	1.039	1.039	1.039
Totaal	**42.623**	**60.576**	**76.718**	**69.148**	**66.864**	**70.728**	**72.613**
Benodigd versus beschikbare ruimte irt aanzuivering	**-48**	**2.057**	**26.179**	**18.609**	**19.312**	**23.176**	**25.061**
Verschil (> factor 1,4)	**-17.116**	**-21.351**	**5.964**	**-1.606**	**291**	**4.155**	**6.040**
Weerstandsfactor	**1,0**	**1,0**	**1,5**	**1,4**	**1,4**	**1,5**	**1,5**

De coronacrisis is op deze berekening van invloed. Door corona ontstonden er nieuwe risico's voor de gemeente. Ook deze risico's zijn bij de opstelling van deze begroting geactualiseerd, zoals uit bovenstaande tabel blijkt. Het opnemen van deze risico's heeft het risicoprofiel verhoogd en dat werkt weer door in een lagere weerstandsfactor. Door de coronarisico's is de financiële positie qua buffers voor risico's minder robuust dan deze had kunnen zijn:

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	Begroting 2022
	90%
Weerstandsfactor	**1,4**
Weerstandsfactor zonder coronarisico's	**1,5**

Zoals toegezegd in de eerdergenoemde raadsbrief van 11 mei 2021 vergelijken we de weerstandsfactor van onze gemeente ook met de beoordelingstabel van Naris.

Beoordelingstabel weerstandsvermogen		
	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	>2	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

De weerstandsfactor bevindt zich voor de periode 2022-2025 in categorie B 'ruim voldoende'.
Doordat we daarmee volgens onze eigen spelregels in de verordening Financieel beleid en beheer vanaf 2024 boven de 1,4 zitten, is er geen aanleiding de reserves aan te vullen en zou de ruimte boven de 1,4 ingezet kunnen worden voor nieuw beleid. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is echter dat dit alleen mogelijk is zolang de begroting een structureel sluitend beeld laat zien. De toelichting op de verschillende onderdelen die de weerstandsfactor bepalen, is opgenomen in volgende onderdelen van dit deel van deze paragraaf.

Toelichting benodigde weerstandscapaciteit en risicoprofiel

Het risicoprofiel wordt bepaald door te inventariseren welke risico's er bestaan, en wanneer ze zich voor doen welke nadelige financiële effecten ze voor onze gemeente zouden kunnen hebben. Om te kunnen bepalen wat de financieel nadelige gevolgen van deze risico's zijn, wordt van ieder risico een schatting gemaakt van de kans dat een risico zich voordoet en van het mogelijk financieel gevolg. Daarbij wordt voor de risico's in de exploitatie gebruik gemaakt van de volgende indeling:

Risicoscore				
Klasse	Kans		Klasse	Geldgevolg
1	< of 1 x per 10 jaar	10%	1	< € 50.000
2	1 x per 5-10 jaar	30%	2	€ 50.000 - € 200.000
3	1 x per 2-5 jaar	50%	3	€ 200.000 - € 500.000
4	1 x per 1-2 jaar	70%	4	€ 500.000 - € 1.000.000
5	1 x per jaar of >	90%	5	> € 1.000.000

Op basis van een inschatting voor alle risico's van de kans dat het risico zal optreden en het mogelijk financieel gevolg hiervan wordt met behulp van statistische kansberekeningen het mogelijke financieel gevolg van het risicoprofiel van alle risico's samen gesimuleerd. Die kansberekeningen zijn een hulpmiddel om te bepalen wat het bedrag is dat we als buffer aan moeten houden om risico's te kunnen afdekken, de zogenaamde benodigde weerstandscapaciteit.
Het grote voordeel van deze rekenmethodiek is dat gebruik gemaakt kan worden van het gegeven dat niet alle risico's zich tegelijkertijd voor zullen doen. Daardoor is het bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit lager dan de optelsom van alle risicobedragen bij elkaar. Deze berekeningen zijn in combinatie met de beschikbare weerstandscapaciteit (de buffers voor risico's) de basis voor de hoogte van de weerstandsfactor.
Bij de bespreking van de begroting is het de gewoonte om grote betekenis toe te kennen aan de hoogte van de weerstandsfactor. Dat is ook logisch, omdat het een belangrijke indicator vormt voor de financiële positie. Hierbij past wel een duidelijke kanttekening. Het inschatten van risico's met daarbij behorende bedragen en kansen is per definitie geen exacte wetenschap. Ook de berekeningen die op basis daarvan plaats vinden zijn dat dus niet. Ze zijn een hulpmiddel om in totaliteit een bedrag te bepalen om als buffer voor risico's aan te houden. Enige relativering van de waarde van dit gegeven zeker tijdens deze coronacrisis is op zijn plaats.
Ook voor deze begroting zijn de risico's zijn geïnventariseerd om op die manier een beeld te krijgen van het risicoprofiel en benodigde buffer. In aanvulling op de gemeentebrede risico's en risico's van het grondbedrijf zijn daaraan de risico's die samenhangen met corona toegevoegd.

In de volgende tabel laat zien wat het totale beeld van de benodigde weerstandscapaciteit is:

Benodigde weerstandscapaciteit	Begroting 2021-2024	JV 2020	Prognose 2021	Begroting 2022
	90%	90%	90%	90%
Bedragen x € 1.000				
Benodigde weerstandscapaciteit				
1. Gemeentebrede risico's	**26.417**	**40.952**	**34.146**	**34.146**
2. Corona risico's	**4.834**	**4.161**	**2.987**	**2.987**
Gemeentebrede risico's totaal	**31.251**	**45.113**	**37.133**	**37.133**
Conjuncturele (marktrisico) en project specifieke risico's grondexploitatie	9.810	11.763	11.763	11.763
Strategisch bezit (mva)	1.480	1.533	1.533	1.533
Anterieure overeenkomsten	130	110	110	110
3. Risico's grondexploitatie	**11.420**	**13.406**	**13.406**	**13.406**
Totaal	**42.671**	**58.519**	**50.539**	**50.539**

Onderstaand worden de drie onderdelen van het risicoprofiel doorgelopen.

Gemeentebrede risico's

De actualisatie van gemeentebrede risico's voor de begroting 2022 levert in vergelijking met de risico's bij de jaarrekening 2020 het volgende beeld op:

- het risicoprofiel voor de begroting bestaat uit 95 risico's terwijl het risicoprofiel bij de jaarrekening 2020 bestond uit 85 risico's;
- de verschillen zijn daarbij als volgt:
  - er zijn 15 nieuwe risico's;
  - 1 risico is opnieuw opgenomen;
  - 6 risico's zijn vervallen.
- voor de jaarrekening zijn er 75 financiële risico's die een effect hebben op de omvang van het weerstandsvermogen;
- van 20 risico's is geen financieel gevolg ingeschat, omdat dit nog niet duidelijk is of omdat beheersmaatregelen ervoor zorgen dat het financieel effect nihil is;
- een overzicht van 15 grote begrotingsrisico's die met name bepalend zijn voor de financiële omvang van de benodigde weerstandscapaciteit is opgenomen aan het einde van deze paragraaf. Deze risico's hebben op basis van de inschatting van de kans op voorkomen en het financieel gevolg de meeste invloed op het totale risicoprofiel.

Het risicoprofiel voor de gemeentebrede risico's is bij deze begroting met € 6,8 miljoen afgenomen ten opzichte van de jaarrekening 2020.
Deze daling is vooral veroorzaakt door de belangrijkste dalers en stijgers met een grote financiële impact, dit zijn:
Dalers:

- *BENG-eisen onderwijshuisvesting*
  Het risico is vervallen, omdat de lasten hiervan zijn verwerkt in de begroting 2022;
- *Herijking gemeentefonds en beschermd wonen*
  Het maximale herverdeeleffect is bijgesteld van € 18 miljoen naar € 15 miljoen. Dit is het verwachte nadeel op beschermd Wonen.
- *Juridisch risico*
  Op basis van een juridische procedure is een uitspraak door de rechter gedaan waarbij de gemeente schadeplichtig is gesteld. Het risico is verlaagd doordat een deel van de aansprakelijkheidstelling door de verzekering wordt gedekt.
- *Rijksmiddelen jeugd*
  Vanuit richtlijnen van het Rijk en Provincie zijn deze middelen opgenomen in de begroting en is het risico vervallen.
- *Diftar lagere inkomsten*
  Het risico is vervallen. De systematiek van diftar is niet voortgezet.

- *Fiscale risico Loonheffing*
  Het risico is vervallen, omdat er inmiddels een akkoord is bereikt met de Belastingdienst;
- *Scalabor afwaarderingsrisic*o
  De kans op voorkomen van het risico is naar beneden bijgesteld van 50% naar 30%.
- *Benodigde capaciteit SBR niet in lijn met begroting*
  Het risico is meegenomen met een kans van 50% en een bedrag zoals meegenomen bij de Perspectiefnota van € 1,5 miljoen.

Stijgers:

- *Niet halen gewenste woningbouwontwikkeling en afspraken woondeal /onrendabele top /ontbreken voldoende dekking voor plankosten*
  In het risicoprofiel is rekening gehouden met twee risico's met betrekking tot de verstedelijkingsopgave. Eén in relatie tot een mogelijke gemeentelijke bijdrage voor onrendabele top woningbouwontwikkeling (ongekwantificeerd). Met de kosten voor dekking van plankosten is deels rekening gehouden in de begroting deels is hiermee rekening gehouden in het risicoprofiel.
- *Aanpassing financiering BUIG door het Rijk onderdeel loonkostensubsidie*
  Als nieuw risico meegenomen met een kans van 90% en een bedrag van € 2,5 miljoen.
- *Inkomensregelingen (BUIG); maximaal eigen risico*
  De kans van het risico is omhoog bijgesteld naar 70%.
- *Scalabor detacheringsvergoeding*
  Dit risico was ongekwantificeerd, en is nu meegenomen met een kans van 50% en een bedrag van € 1,5 miljoen.

Nieuwe risico's zonder geldgevolg
Van de 20 in het risicoprofiel opgenomen risico's zonder geldgevolg zijn er bij deze begroting 3 nieuwe ongekwantificeerde risico's opgenomen. Bij deze risico's is nog niet duidelijk of en in welke mate ze zich zouden kunnen voordoen, verkort weergegeven zijn dit:

- *Investeren binnenstad*
  Het risico van na-ijl effecten van de coronacrisis voor ondernemers in de Arnhemse binnenstad.
- *Niet halen gewenste woningbouwontwikkeling en afspraken woondeal / onrendabele top*
  Het risico van ontbrekende middelen voor de onrendabele top.
- *Stijging kosten van gemeentelijke vastgoedprojecten*
  De productie van bouwmaterialen is o.b.v. verwachting door de coronacrisis naar beneden bijgesteld. In de bouw blijft echter de vraag naar woningen en de daarvoor benodigde bouwmaterialen groot. Gevolg is dat de prijzen van bouwmaterialen en de kosten van gemeentelijke vastgoedprojecten kunnen gaan stijgen.

Coronarisico's
De financiële impactanalyse van juli bevat het meest recente overzicht van de impact van de corona crisis. Naast de concrete directe financiële impact is er nog altijd onzekerheid over de gevolgen van corona en het verdere verloop van de crisis. Bij de voorbereiding van de Begroting 2022 is de impact van corona voor 2021 dan ook opnieuw bezien en zijn ook de financiële effecten voor 2022 ingeschat. Tevens is nagegaan welke corona risico's nog in het risicoprofiel moeten blijven staan.
Dit levert het volgende beeld op:

- van de 29 risico's uit de vorige impactanalyse zijn er 13 komen te vervallen;
- het corona-risicoprofiel bij de begroting bestaat uit 16 risico's;
- voor de Begroting 2022 zijn er 14 risico's die een financieel effect hebben op de omvang van het weerstandsvermogen;
- voor 2 risico's is geen financieel gevolg ingeschat, omdat dit nog niet duidelijk is;
- een overzicht van de 5 grootste coronarisico's die met name bepalend zijn voor de financiële omvang van de benodigde weerstandscapaciteit is opgenomen aan het einde van deze paragraaf.

De impact van de totale coronarisico's is afgenomen met € 1,2 miljoen benodigde weerstandscapaciteit bij de Begroting 2022 ten opzichte van de Jaarrekening 2020.

De coronarisico's zijn in de begroting 2022 nog als een apart onderdeel opgenomen, bij volgende jaren worden deze risico's in het reguliere gemeentebrede risicoprofiel meegenomen.

Grondexploitatie risico's
In het Jaarverslag 2020 en de Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) 2020 is ingegaan op de wijzigingen in de regelgeving voor de grondexploitaties mede in relatie tot de verplichte tussentijdse winstnemingen. Dit zorgt ervoor dat er een onderscheid moet worden gemaakt tussen conjuncturele risico's (marktrisico's) en specifieke risico's per project. Om dit op een verantwoorde manier te doen wordt gebruik gemaakt van een checklist die aansluit bij de landelijke regelgeving van de Commissie BBV en het Handboek van de accountant.
Zoals gebruikelijk wordt het risicoprofiel van de grondexploitaties geactualiseerd bij de voorbereiding van het Jaarverslag 2021 en de FJP 2021. Het risicoprofiel, zoals opgenomen in deze begroting sluit aan bij het Jaarverslag 2020.
Conclusie risicoprofiel
Zoals toegelicht is het totale risicoprofiel, ten opzichte van eerdere inschattingen bij de Jaarrekening 2020, met € 8,0 miljoen gedaald.

Toelichting beschikbare weerstandscapaciteit

Na de toelichting op de benodigde weerstandscapaciteit is in dit onderdeel van de paragraaf een korte toelichting opgenomen op de beschikbare weerstandscapaciteit.

In de volgende tabel is het totale beeld van de beschikbare weerstandscapaciteit opgenomen:

Beschikbare weerstandscapaciteit	**Begroting 2021-2024**	**JV 2020**	**Prognose 2021**	**Begroting 2022**
	90%	90%	90%	90%
Bedragen x € 1.000				
Beschikbare weerstandscapaciteit				
Stand Algemene reserve per 1-1	27.301	29.878	44.067	59.320
+ Toevoegingen	9.807	16.330	29.475	10.780
- Onttrekkingen	-11.968	-15.181	-14.222	-18.499
Resultaat 2020		13.039		
1. Algemene reserve per 31-12	**25.139**	**44.067**	**59.320**	**51.600**
BR Grondexploitatie	14.662	14.747	14.747	14.747
BR Strategische posities	1.500	1.500	1.500	1.500
BR Voorstudies	283	262	262	262
2. Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	**16.445**	**16.509**	**16.509**	**16.509**
3. Onvoorzien en strikt onvermijdbaar	**1.039**	**0**	**889**	**1.039**
Totaal	**42.623**	**60.576**	**76.718**	**69.148**

Algemene reserve
De verwachte stand begin 2022 en het meerjarig verloop van de algemene reserve wordt bepaald door de volgende factoren:

- Besluitvorming uit vorige begrotingsjaren die doorwerkt in het verloop van de algemene reserve;
- De prognose van de uitkomst van het jaarresultaat voor 2021, zoals opgenomen in Turap-2 en Turap-1. Als gevolg van het totale verwachte jaarresultaat neemt de algemene reserve in 2021 (per 31-12) toe met € 17,9 miljoen;
- Voorstellen voor verrekening met de algemene middelen in deze Begroting 2022.

In de paragraaf reëel en structureel sluitende begroting is het totale meerjarige verloop van de algemene reserve opgenomen, hetgeen belangrijk is voor het oordeel over een structureel sluitende begroting.

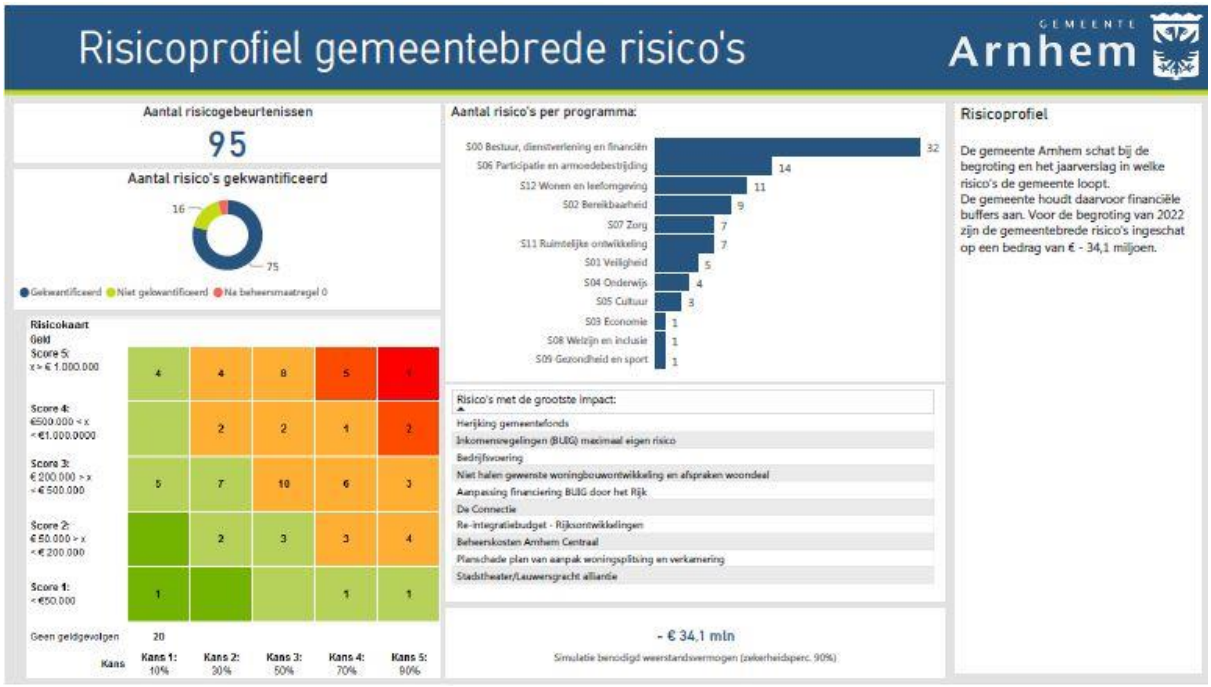
Reserves grondexploitaties
De ontwikkeling van het weerstandsvermogen van het grondbedrijf wordt in de paragraaf Grondbeleid toegelicht. In het verloop van de BR grondexploitatie zijn herziene ramingen van de grondexploitaties conform de Financiële Jaarrapportage Projecten 2020 verwerkt.

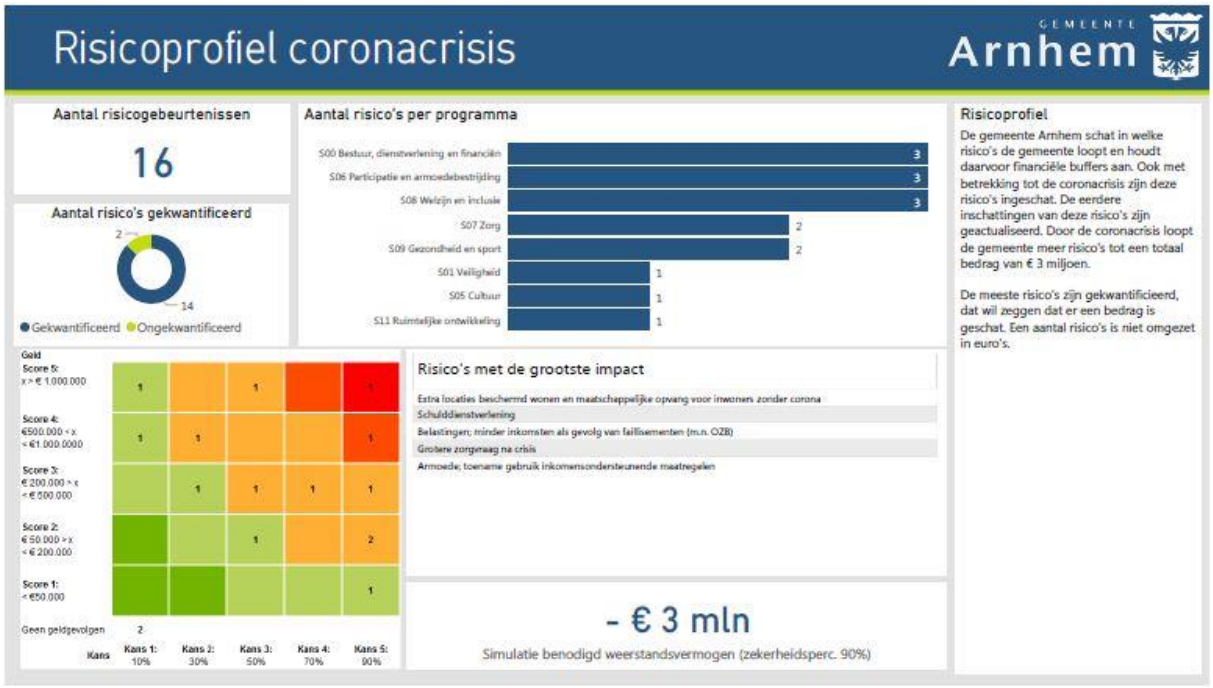
Onvoorzien en strikt onvermijdbaar
De post onvoorzien en strikt onvermijdbaar van € 1,0 miljoen is bij de begroting 2022 ingezet als beschikbare weerstandscapaciteit.

Conclusies beschikbare weerstandscapaciteit
De totale beschikbare weerstandscapaciteit is gestegen ten opzichte van de vorige stand bij de Jaarrekening 2020.

Toelichting belangrijkste risico's

In onderstaande afbeeldingen worden de gegevens van het gemeentebrede risicoprofiel en het risicoprofiel coronacrisis samengevat weergegeven:

Hieronder worden de belangrijke risico's toegelicht, die samen ongeveer 70% uitmaken van de totale omvang van de benodigde weerstandscapaciteit van € 37,1 miljoen voor het risicoprofiel.
Er wordt een onderverdeling gemaakt van de belangrijke risico's per programma:

Risicogebeurtenis	Kans	Geld	Geld (Max)	Risico score	Invloed (%)	Gewijzigd t.o.v. Jaarrekening 2020
S00 Bestuur, dienstverlening en financiën						
Herijking gemeentefonds						
begrotingsrisico: Met ingang van 2023 wordt de herijking van het gemeentefonds geeffectueerd. Er worden aparte onderzoeken uitgevoerd op drie onderdelen. De klassieke taken, het sociaal domein (samen de algemene uitkering) en beschermd wonen. De verschillende onderdelen zullen verschillende herverdeeleffecten kennen, maar omdat alle gemeentefondsmiddelen vrij besteedbaar zijn, is met name het totaaleffect van belang. Volgens de laatste inzichten zal uit het onderzoek naar de verdeling de algemene uitkering een voordelig herverdeeleffect volgen. Uit het onderzoek naar de verdeling van beschermd wonen zal een negatief herverdeeleffect volgen. In het weerstandsvermogen houden we rekening met een maximaal herverdeeleffect van € 15 miljoen. Dit is het verwachte nadeel in de begrotingsperiode op Beschermd Wonen, rekening houdend met ingangsjaar 2023 en het ingroeipad op Beschermd Wonen. De kans dat dit optreedt wordt ingeschat op 50%.	3	5	€ 15.000.000	15	13,8%	Gewijzigd (-)
Bedrijfsvoering						
begrotingsrisico: Voor het opvangen van resultaten in de Bedrijfsvoering is de BR Bedrijfsvoering ingericht. Met deze BR moeten incidentele afwijkingen op personeel worden opgevangen. Het risico bestaat dat onvoorziene tegenvallers binnen bedrijfsvoering niet kunnen worden opgevangen binnen de BR Bedrijfsvoering. Daarnaast doet het risico zich voor dat de reeds ingeboekte taakstelling op De Connectie niet wordt gerealiseerd.	3	5	€ 5.000.000	15	6,8%	Ongewijzigd
De Connectie						
begrotingsrisico: De begroting van de BVO De Connectie kent een aantal onzekerheden dat een risico vormt: - Grote projecten zoals de investeringen in de ICT infrastructuur leiden mogelijk tot meerkosten (maximaal financieel gevolg € 300.000); - Frictie: risico op frictiekosten als gevolg van: boventalligheid; wegvallen dienstverlening aan De Connectie; afbouw formatie door harmonisering. (maximaal financieel gevolg € 350.000); - Desintegratie Huisvesting: risico als gevolg van leegstaande panden doordat De Connectie een andere vestigingsplaats kiest. (ongekwantificeerd); - Outputfinanciering: risico dat de invoering van outputfinanciering een hogere bijdrage voor Arnhem tot gevolg heeft. (ongekwantificeerd); - Overige risico's die samenhangen met de Connectie (maximaal financieel gevolg € 2.000.000,-).	4	5	€ 2.650.000	20	4,0%	Gewijzigd (+)
Overhead-dekking						
begrotingsrisico: Minder overhead-dekking als gevolg van marktconforme tarieven voor verzelfstandigde onderdelen en derden.	5	3	€ 480.000	15	1,6%	Ongewijzigd
Faillissementen in relatie tot lokale heffingen						
coronarisico: Minder belastingopbrengsten (m.n. OZB) als gevolg van een stijging van het aantal faillissementen. Het risico bestaat dat het aantal faillissementen als gevolg van de coronacrisis toeneemt.	5	3	€ 400.000	15	0,7%	Ongewijzigd
S02 Bereikbaarheid						
Aflopen OV-concessie RijnWaal eind 2022						
begrotingsrisico: Op dit moment krijgt de gemeente Arnhem een jaarlijkse vergoeding voor de trolley gerelateerde kosten binnen de huidige OV-concessie afspraken. De huidige OV-concessie loopt tot eind 2022. Het aanbesteden van de nieuwe OV-concessie is uitgesteld tot 2024. Voor de periode 2022-2024 gaat de provincie met een noodconcessie werken. De verwachting is dat de jaarlijkse vergoeding van € 1,3 miljoen van de provincie tijdens de noodconcessie gecontinueerd wordt. Voor de nieuwe concessieperiode vanaf december 2024 zullen in 2022/2023 nieuwe afspraken gemaakt worden met de provincie.	2	5	€ 1.300.000	10	1,4%	Ongewijzigd

S05 Cultuur

Stadstheater/Lauwersgracht alliantie

begrotingsrisico:
Er moeten mogelijk extra kosten worden gemaakt voor het onderhoud aan pand en installaties van het Stadstheater om deze langer in de lucht te houden. Zolang nog niet is gestart met de bouw, kunnen er gebreken zijn die acuut moeten worden verholpen. Dit kan zelfs zover gaan dat er voorstellingen moeten worden geannuleerd door (technische) gebreken. Nu de bouw langer op zich laat wachten, waarschijnlijk vijf tot zes jaar, wordt het risico actueler.

4	5	€ 1.500.000	20	1,9%	Ongewijzigd

S06 Participatie en armoedebestrijding

Inkomensregelingen (BUIG); maximaal eigen risico

begrotingsrisico:
Op BUIG geldt, middels de vangnetregeling, een maximaal eigen risico van 10% (gekoppeld aan de hoogte van het budget). Het maximaal eigen risico bedraagt op basis van het nader voorlopige BUIG 2021 € 11,3 miljoen. Op basis van de begrotingssystematiek BUIG van Arnhem wordt voorgesteld in de exploitatie 2021 rekening te houden met een tekort van € 2,2 miljoen. Het verschil tussen het maximale eigen risico en het tekort in de begroting a € 9,1 miljoen is opgenomen.

4	5	€ 9.100.000	20	11,7%	Gewijzigd (+)

Aanpassing financiering BUIG door het Rijk

begrotingsrisico:
Het rijk is bezig om met ingang van 2022 het onderdeel LKS (Loon Kosten Subsidie) binnen het BUIG budget te financieren op basis van realisatie. Arnhem zit wat betreft het aantal loonkostensubsidies laag. Dit houdt in dat we voor 2022 te maken kunnen/zullen krijgen met een BUIG budget wat fors naar beneden gaat.

5	5	€ 2.500.000	25	4,1%	Nieuw

Re-integratiebudget - Rijksontwikkelingen

begrotingsrisico:
Het re-integratiebudget staat onder druk. Er is geen ruimte voor extra zaken. De participatiemiddelen zijn onder andere nodig om de ambitie in de begroting op het gebied van werk te realiseren. Onder andere vanwege rijksontwikkelingen bestaat het risico dat niet op het juiste moment geld beschikbaar is om in te zetten:
- Mocht het aantal indicaties beschut werk fors gaan toenemen dan is voor het uitvoeren van Beschut Werk geen financiële dekking binnen de huidige middelen. Op basis van de taakstelling 2021 bedraagt het risico circa € 2,5 miljoen.
- Om de doelstellingen rondom de banenafspraak te halen zal het aantal mensen dat in aanmerking komt voor de banenafspraak de komende jaren toenemen. Het risico is dat ook hiervoor geen ruimte is in het re-integratiebudget. Op dit moment is hiervoor nog geen financiële vertaling gemaakt.
- Door de op 1 januari 2020 in werking getreden Wet Arbeidsmarkt in balans (WAB) bestaat de kans dat de financiële ruimte voor de grote opgave van de verschillende doelgroepen uit de participatiewet steeds kleiner wordt.
- Er zijn landelijk ideeën over het toewerken naar een regionaal sociaal werkbedrijf. Dit kan effect hebben op Scalabor en de roep om invloed vanuit de regio kan dan groter worden.

4	5	€ 2.500.000	20	3,2%	Ongewijzigd

Scalabor Afwaarderingsrisico

begrotingsrisico:
Het risico bestaat dat de gemeente de deelneming Scalabor als gevolg van een toekomstig negatief resultaat zal moeten afwaarderen. Mogelijke oorzaken:
- onvoldoende verandervermogen binnen het werkbedrijf leidt tot onvoldoende resultaten op het punt van arbeidsontwikkeling, doorstroming naar werk en financiële resultaten;
- onvoldoende benutting SW-werkplekken en onvoldoende rendabel maken van een SW-werkplek;
- onvoldoende inkoop P-wet trajecten (inwoners met een bijstandsuitkering) door gemeenten. Het bedrijfsplan Scalabor biedt arbeidsontwikkeldiensten aan voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet. Dit is noodzakelijk voor een gezond verdienmodel van Scalabor door de afloop van SW;
- onvoldoende aanbod van werk, oorzaken: 1. gemeente koopt groen en schoonmaak liever elders in, 2. mogelijke beperkingen in het aanbestedingsrecht;
- overige gemeenten zouden ervoor kunnen kiezen om het aanwijsbesluit niet te verlengen.

2	5	€ 3.500.000	10	1,9%	Gewijzigd (-)

Schulddienstverlening

coronarisico:
Er zijn nog geen signalen dat er meer inwoners in de schulden zijn gekomen door Corona. Het aantal aanvragen was zelfs door Corona afgenomen, omdat het aantal "live" gesprekken met inwoners is afgenomen, en telefonische afspraken als drempel kunnen worden gezien bij een hulpvraag.
Verwacht wordt dat komende periode meer aanvragen zullen komen, onder andere vanuit ondernemers. Voor 2021 bedraagt het risico € 750.000, omdat we verwachten dat het merendeel van de kosten in 2021 zal komen.

5	4	€ 750.000	20	1,2%	Ongewijzigd

Armoede; toename gebruik inkomensondersteunende maatregelen

coronarisico:

Aangezien de coronacrisis tot economische teruggang leidt, neemt het aantal bijstandsuitkeringen, de instroom vanuit WW en dus ook het gebruik van armoederegelingen toe. De omvang van de toename is zeer afhankelijk van de verdere economische ontwikkelingen. De scenario's lopen hierin uiteen. Effecten zullen zich voor doen vanaf 2021. Er zijn nog geen signalen dat er al meer aanvragen voor armoederegelingen binnenkomen. In het risicoprofiel hebben we opgenomen dat er wel een grotere vraag wordt verwacht, impact voor 2021 tot € 250.000.

4	3	€ 250.000	12	0,3%	Gewijzigd (-)

S07 Zorg

Opbrengst Taskforce jeugd

begrotingsrisico:

Omdat de kosten van Jeugdzorg in eerdere jaren meer zijn gestegen dan voorzien en hoger zijn dan begroot, is begin 2020 een taskforce opgericht die aanvullende maatregelen geformuleerd heeft ter hoogte van € 5 miljoen. Vooruitlopend op een integrale visie sociaal domein zijn diverse maatregelen al door de Raad vastgesteld en opgestart. In de prognoses voor 2022 en verder gaan we uit van een kostenbesparend effect van deze maatregelen van ca. € 2 miljoen per jaar. Zolang de maatregelen nog niet volledig geëffectueerd zijn, blijft het risico bestaan dat niet het gewenste maatschappelijk effect en/of de berekende financiële besparing wordt bereikt.

3	5	€ 2.000.000	15	1,8%	Ongewijzigd

Aanpassing tarieven Wmo en Jeugdwet

begrotingsrisico:

Aanpassing tarieven Wmo en Jeugdwet
Medio 2020 is de zorg in het kader van de Wmo en de Jeugdwet opnieuw ingekocht. Daarbij zijn verschillende tarieven aangescherpt. Bij enkele zorgvormen hebben aanbieders aangegeven dat de bijbehorende tarieven niet kostendekkend zijn. Voor Groepsbegeleiding Wmo is het tarief inmiddels bijgesteld. De tarieven voor Jeugdbescherming en Groepsbegeleiding Jeugdwet worden op dit moment nader bekeken.

5	4	€ 900.000	20	1,5%	Gewijzigd (+)

Grotere zorgvraag na crisis

coronarisico:

Naarmate de coronacrisis langer duurt stijgt de verwachting dat het aantal zorgvragen toeneemt. Bij jeugdzorg bestaan hiervoor al signalen. Na de coronacrisis ontstaat mogelijk ook een verdere toename van overige zorgvragen (Wmo en ook mantelzorg). Dit bijvoorbeeld door verergering van hulpvragen die niet konden worden opgepakt, een stuwmeer aan achterstallige hulpvragen of terugval van cliënten. Door de voorziene '1.5-meter-samenleving' bestaat er zelfs een risico dat de zorg duurder wordt.
Het genoemde bedrag gaat uit van een tijdelijke toename van 10% van de ambulante zorgvormen (begeleiding Wmo en Jeugdwet en behandeling Jeugdwet) in de drie tot zes maanden gedurende en na de coronacrisis. We kunnen op dit moment nog niet voorzien welke periode reëel is. Het kan ook langer of zelfs blijvend van aard zijn, met name bij jeugdzorg.

3	5	€ 1.400.000	15	1,3%	Ongewijzigd

S08 Welzijn en inclusie

Extra locaties beschermd wonen en maatschappelijke opvang voor inwoners zonder corona

coronarisico:

Naast de huidige voorzieningen is in 2020 een grote extra locatie geopend om opvang en hulpverlening conform de richtlijnen van RIVM te verlenen. Het gaat om opvang in een passagiersschip. Het Rijk heeft toegezegd gemeenten hiervoor te compenseren voor 2021. Met de huidige ontwikkelingen is het streven dat het passagiersschip tot en met het derde kwartaal van 2021 nodig zal zijn voor opvang en hulpverlening conform de richtlijnen van RIVM.
Ingezet wordt op preventie (het voorkomen van dakloosheid), op de beweging van opvang naar wonen en op om- en afbouw van de opvang (minder opvangcapaciteit; opvang op eenpersoonskamers). Afhankelijk van de snelheid van met name de ontwikkelingen in de beweging van opvang naar wonen is het waarschijnlijk nodig om in plaats van het passagiersschip tijdelijk een andere, kleinere extra opvanglocatie te openen.

5	5	€ 2.000.000	25	2,7%	Gewijzigd (-)

S12 Wonen en leefomgeving

Niet halen gewenste woningbouwontwikkeling en afspraken woondeal /ontbreken voldoende dekking voor plankosten

begrotingsrisico:

De gemeente Arnhem heeft afspraken gemaakt over de realisatie van de woondeal en daarin opgenomen verstedelijkingsopgave. De bouw van woningen vergt voorbereidingskosten.
Op basis van recente projecten in Arnhem en ervaringen bij andere gemeenten kunnen bedragen en aantallen woningen als indicatief worden gezien voor de omvang van voorbereidingskosten door de gemeente tot aan het vaststellen van een grondexploitatie. Uitgaande van de woningbouwopgave van 16.000 woningen en een gemiddelde van 2.000 euro per woning wordt uitgekomen op ca. € 32 miljoen aan voorbereidingskosten. Op basis hiervan zal een budget van € 1,5 miljoen per jaar beschikbaar moeten zijn voor organisatiecapaciteit (periode 2020-2040). In de Perspectiefnota was al rekening gehouden met een bedrag aan plankosten voor 2022 en 2023 van € 1,0 miljoen. In de begroting 2022 is ingaande 2024 een bedrag van € 500.000 ten laste van de algemene middelen opgenomen voor structurele plancapaciteit. Gelet op het feit dat een definitieve onderbouwing nog niet mogelijk is, is rekening gehouden met een risicobedrag voor 2022-2023 van een € 0,5 miljoen en voor 2024-2026 met een bedrag van € 1 miljoen, en met een kans van 70%.

4	5	€ 3.500.000	20	4,8%	Nieuw

Beheerskosten Arnhem Centraal

begrotingsrisico:

Naar aanleiding van de stand van het onderzoek dat wordt uitgevoerd naar alle lekkages op AC is het aannemelijker dat er verregaande herstelmaatregelen noodzakelijk zijn. Het 'slechts' treffen van beheer(s)maatregelen is niet afdoende en kan op de lange termijn naar verwachting ook teveel schade toebrengen aan de levensduur en kwaliteit van het beton. Daarnaast lijken veel herstelmaatregelen noodzakelijk te zijn in het gebied wat wordt toegerekend aan de openbare ruimte en daarmee ook onder de verantwoordelijkheid van de gemeente ondanks dat ProRail en NS Stations ook nadrukkelijk partij zijn in het verhelpen van de lekkages.

3	5	€ 3.000.000	15	2,7%	Gewijzigd (+)

Planschade plan van aanpak woningsplitsing en verkamering

begrotingsrisico:

Op 16 december 2020 is het facetbestemmingsplan woningsplitsing en verkamering onherroepelijk geworden. Dit bestemmingsplan beperkt de bouw- en gebruiksmogelijkheden van eigenaren. Hierdoor bestaat er een risico op planschadeclaims van eigenaren en andere rechthebbenden. Het verzoek om planschade kan tot vijf jaar na het onherroepelijk worden van het bestemmingsplan worden ingediend (tot eind 2025). Het risico op planschadeclaims is aan de orde voor het gebied (Spijkerkwartier e.o) waarvoor per juli 2019 een Voorbereidingsbesluit gold. Omdat voor de rest van de stad geldt dat het college tijdig kenbaar maakte dat een facetbestemmingsplan in voorbereiding was, konden eigenaren anticiperen op het nieuwe beleid, en is het risico voor het grootste deel van de stad gemitigeerd.

3	5	€ 2.700.000	15	2,5%	Ongewijzigd

Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen bestaan uit wegen en civiele kunstwerken (bruggen, tunnels en viaducten), de openbare verlichting, de verkeersregelinstallaties en -voorzieningen, de riolering, het water en het groen in de stad gemeentelijk vastgoed. Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een aanzienlijke deel van de begroting gemoeid. De kosten worden deels gedekt uit exploitatiebudgetten en deels uit investeringsbudgetten.

Inleiding

De Rekenkamer heeft de raad in mei 2020 geadviseerd de om de beheerplannen een meer integrale plaats te geven in begroting en jaarstukken. Daarmee kan beter worden bereikt dat de kapitaalgoederen duurzaam in stand blijven en dat speerpunten van beleid rond bijvoorbeeld de leefbaarheid in de wijken en de klimaatdoelen daarmee ondersteund kunnen worden. Om hier invulling aan te geven is de paragraaf kapitaalgoederen in deze begroting wat uitgebreider opgezet dan voorgaande jaren er wordt nader ingegaan op de beheerstrategie, de omvang- en huidige status van het beheerde areaal.

Deze paragraaf beschrijft de onderhoudstoestand van de kapitaalgoederen die gezamenlijk de openbare ruimte van Arnhem vormen. Dit betreft de wegen en civiele kunstwerken (bruggen, tunnels en viaducten), de openbare verlichting, de verkeersregelinstallaties en -voorzieningen, de riolering, het water en het groen, de bossen en parken en de speeltoestellen. Dit jaar is daar ook de trolley infrastructuur aan toegevoegd. Daarnaast wordt ingegaan op de status van het gemeentelijk vastgoed. Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een aanzienlijke deel van de begroting gemoeid. De kosten worden deels gedekt uit exploitatiebudgetten en, daar waar het gaat om vervanging of levensduur verlengend (groot)onderhoud, uit investeringsbudgetten. In het laatste deel van de paragraaf is het financiële beeld per onderdeel weergegeven.

De kapitaalgoederen (assets) maken een groot deel uit van de openbare ruimte, zij vormen de openbare ruimte. De kapitaalgoederen maken goed gebruik van de openbare ruimte mogelijk en maken deze aantrekkelijk. Onderstaande tabel geeft een globale indruk van de omvang van kapitaalgoederen in de openbare ruimte van Arnhem.

kapitaalgoederen in de openbare ruimte van Arnhem.

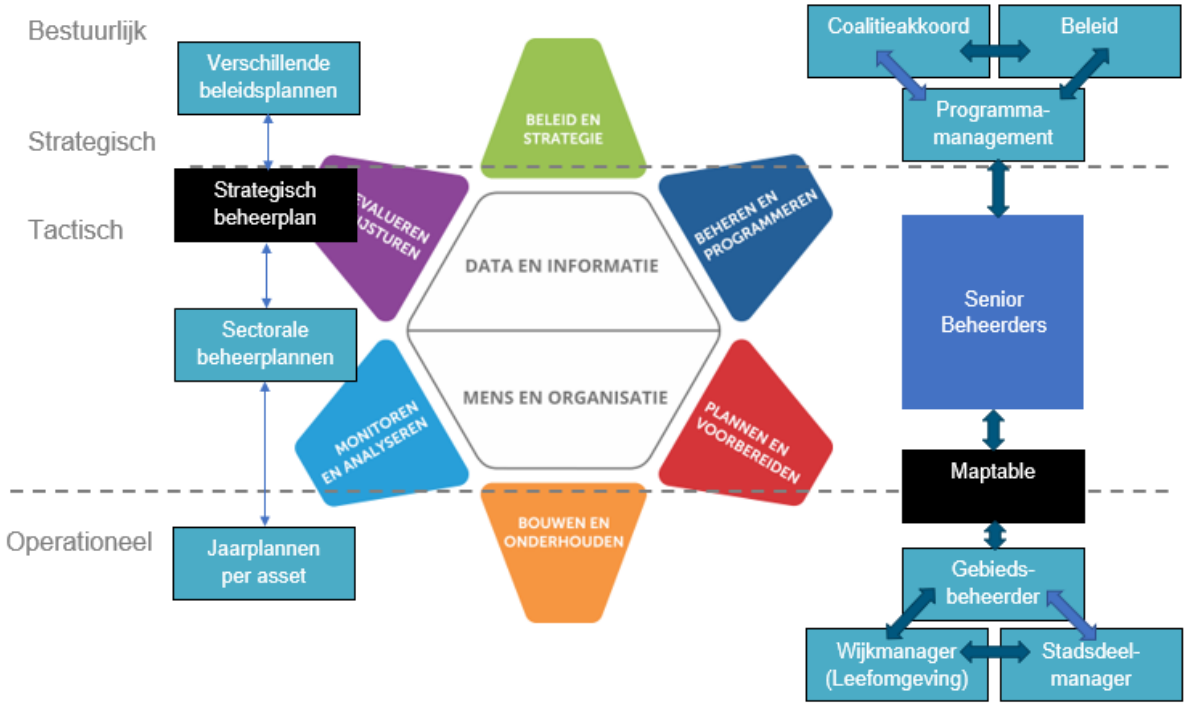
Asset	Areaal (afgerond)
Stedelijk Waterbeheer	800 km (vrij verval) riolering 70 km persleiding 9 km infiltratieriool 51 km drukriolering 24.600 putten
Wegen	2.850.000 m2 gesloten verharding (asfalt) 4.500.000 m2 open verharding (klinkers, tegels etc.) 280.000 m2 half verharding
Groen, incl. Bossen en parken	5.850.000 m2 gazon en gras 2.365.000 m2 bos 660.000 m2 struweel 300.000 m2 heesters 130.000 m2 hagen
Bomen	21.300 individueel beheerde bomen, waarvan 576 buitengewone/toekomst bomen 29.400 bomen in structuur
Openbare verlichting (OVL)	27.000 lichtmasten 24.000 traditionele armaturen 8.500 LED armaturen 930 km OVL netwerk
Civieltechnische kunstwerken	266 bruggen en viaducten 16 tunnels 466 grondwerende constructies 395 trappen
Verkeer	85 verkeersregel installaties 29 verkeerscamera's 790 bewegwijzeringsobjecten

Trolley	3.700 masten 57 km bovenleiding 25 km voedingskabel
Spelen	365 speellocaties 2000 speeltoestellen 124 sportvelden
Inzamelvoorzieningen	Verzamelcontainers : 209 GFT 113 glas 311 papier 315 PMD 1284 Restafval Minicontainers aan huis: 130.000 (GFT, PBD, papier)
Beeldende kunst	134 kunstwerken 28 herdenkingsmonumenten

Van beleid naar beheer

Met het beheer van de OR kunnen we naast het in stand houden van de bestaande functionaliteiten ook bijdragen aan het realiseren van de vele ambities die Arnhem heeft. We willen de openbare ruimte waarde gestuurd en toekomstgericht beheren, waarbij de gebruiker centraal staat. Daarnaast willen we met het beheer van de openbare ruimte bijdragen aan de hoofddoelen uit het Coalitieakkoord 2018 - 2022 namelijk: levendige en leefbare wijken, veiligheid, vitale lokale en regionale economie, bereikbare en aantrekkelijke stad, cultuur en toerisme.
De doelen voor de openbare ruimte zijn afgeleid van wet- en regelgeving, de missie van de gemeente, zoals bepaald door de speerpunten van het college van B&W, het coalitieakkoord en door de Raad vastgestelde vigerende visie- en beleidsdocumenten. Volgens het Besluit Begroten en Verantwoording (BBV) moet er een structureel sluitende begroting zijn waarbij voldoende middelen moeten worden geraamd voor onderhoud van de kapitaalgoederen.

Naast het voldoen aan de gestelde kaders is het van belang om bij het beheer en onderhoud in te spelen op de dynamiek die de stad kent. In de overleggen rondom de ‘Maptable’ wordt de ruimtelijke samenloop van de beheeropgaven in kaart gebracht en de samenhang met andere ruimtelijke ontwikkelingen beoordeeld. Daarna worden vervolgens kosten, kansen en risico’s afgewogen. Op basis daarvan komt een onderhoudsplanning tot stand. De vertaling van beleid naar beheer naar uitvoering wordt in onderstaande afbeelding weergegeven.

Assetmanagement Model en de vertaling van beleid naar beheer

Samen geven beleid en beheer vorm aan de openbare ruimte. We werken hierin samen met de inwoners van Arnhem, bedrijven en andere stakeholders in de openbare ruimte. Een complex proces, waarbij ‘beheerbewust ontwerpen’ en ‘ontwerpbewust beheren’ de kern ingrediënten moeten zijn. Ambities en transities die hierin expliciet meegenomen worden zijn niet alleen politieke keuzes/ambities binnen de gemeente Arnhem, maar hebben ook betrekking op landelijke opgaven zoals energietransitie, klimaatadaptatie, duurzaamheid, gezondheid, en burgerparticipatie.

Meetbare kwaliteit openbare ruimte (beeldkwaliteit)

Met de basiskwaliteit geeft gemeente Arnhem aan wat de organisatie nastreeft met de openbare ruimte. Deze basiswaarden zijn stabiel en veranderen niet zo snel. De vastgestelde basiskwaliteit vormt de basis voor het bepalen van de beheerstrategie. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de beeldkwaliteit systematiek van CROW om te meten of de openbare ruimte kwalitatief op orde is. In deze systematiek wordt m.b.v. beeld meetlatten vastgelegd aan welke beeldkwaliteit de openbare ruimte moet voldoen. In onderstaande tabel wordt weergegeven welke kwaliteiten er voor de openbare ruimte door Arnhem als basis worden gehanteerd. Het is echter wel mogelijk om af te spreken hier lokaal van af te wijken.
Met uitzondering van het centrum en de winkelcentra is het onderhoud sober en doelmatig te noemen waarbij met zo weinig mogelijk middelen de stad schoon heel en veilig wordt gehouden.

Asset	Centrum	Winkelcentra	Wijken	Bedrijfs terreinen	Bossen Parken	Hoofd infra	Fietspaden
Groen / bomen	A	A	B / C	B / C	A / B	-	-
Speelvoorzieningen	B	B	B	B	B	-	-
Verhardingen*	A	A	C / D	B	B	B	A /B
Verkeerregelinstallaties	B	B	B	B	B	B	B
Verkeersvoorzieningen	B	B	B	B	B	B	B
Civieltechnische Kunstwerken	B	B	B	B	B	B	B
Beeldende Kunst	B	B	B	B	B	B	B
Openbare Verlichting	B	B	B	B	B	B	B
Stedelijk Waterbeheer	B	B	B	B	B	B	B
Trolley Infrastructuur	A	A	B	-	-	B	-

Tabel Overzicht beeldkwaliteit die in de gemeente Arnhem worden nagestreefd per asset uitgesplitst naar gebiedstypen.
* Toelichting beeldkwaliteit D bij verhardingen; deze beeldkwaliteit wordt toegestaan bij de parkeervakken in de woonwijken.

Beeldkwaliteitsniveau		Technische kwaliteit
Zeer goed	A+	(Zo goed als) nieuw; perfect onderhouden
Goed	A	Technisch goed in orde
Voldoende	B	Heel en veilig
Matig	C	Discomfort; enige hinder; veiligheid komt in het geding
Slecht	D	kans op kapitaalvernietiging; functieverlies

Beeldkwaliteitsniveaus conform CROW Beeldkwaliteit Systematiek

Samenvattend beeld

Onderstaand is per asset een beschrijving gegeven van de huidige onderhoudssituatie en geplande inzet om de kwaliteit op peil te houden. Samenvattend kan worden gesteld dat het op dit moment redelijk lukt om met de beschikbare middelen het areaal op het gewenste niveau te onderhouden. Daarbij streven we er naar hierbij tevens bij te dragen aan de vele ambities die we in de stad willen realiseren. Het combineren van opgaven maakt de projecten echter ook steeds complexer en daarmee moeilijker te plannen.

Het beheer van veel elementen in de openbare ruimte heeft een sterke relatie met de het stedelijk programma Wonen en leefomgeving (S12). De specifieke ambities en plannen op dit vlak zijn in dat onderdeel van de deze begroting nader beschreven
De beleidsmatige invulling voor de kapitaalgoederen die een relatie hebben met mobiliteit (zoals verhardingen, verkeersvoorzieningen openbare verlichting en kunstwerken) is te vinden in programma Bereikbaarheid (S02).
Voor de assets afval en riolering is er een relatie met de afvalstoffen heffing en de rioolheffing. Hierover is nadere informatie te vinden in de paragraaf lokale heffingen.

Wegen

Goed onderhoud van wegen is van belang voor de bereikbaarheid en leefbaarheid van de stad en de verkeersveiligheid. De keuzes die voor wegenonderhoud gemaakt worden dragen in toenemende mate ook bij aan andere ambities m.b.t. klimaatadaptatie (bv 10%minder verharding) en duurzaamheid.
Zoals vanuit de wegbeheersystematiek gebruikelijk spreken we over gesloten verhardingen (asfalt en beton) open verhardingen (klinkers, tegels etc.) en half verhardingen en onverhard. Onverharde wegen zitten niet in dit overzicht. Deze vallen bij de gemeente Arnhem onder groenbeheer en zijn dus ook niet opgenomen in het beheersysteem wegen. Het merendeel van de asfaltverhardingen bevindt zich in de hoofdinfrastructuur en wijk- of gebiedsontsluitingswegen. De open elementverhardingen zijn vooral te vinden in de wijken, winkelgebieden en stadscentrum. Half verhardingen wordt in Arnhem vooral toegepast op wandel- en fietspaden. Met name in Arnhem Zuid worden steeds meer recreatieve asfaltpaden omgevormd naar halfverharding paden.

In onderstaande tabel is de huidige kwaliteit van het areaal vergeleken met de kwaliteit van het areaal in 2017.

Kwaliteit per thema						
	% Voldoende		% Matig		% Onvoldoende	
Beleidsthema	2017	2020	2017	2020	2017	2020
Duurzaamheid	90	96	2	1	8	3
Veiligheid	87	92	3	2	11	6
Comfort	87	91	3	3	10	6
Aanzien	83	91	2	2	15	7
Rapportage op Beeldkwaliteitsniveau						
Ambitie = A/B/C/D	% A+	% A	% B	% C	% D	% Voldoet aan ambitie
2017	35,85	39,89	4,9	0,75	14.35	83,81 (B)
2020	46,15	32,11	14,23	0,41	7,1	92,49 (B)

Er is een verbetering van de kwaliteit t.o.v. 2017 zichtbaar.
Het is nu vooral van belang deze kwaliteit te handhaven en het percentage onvoldoende (ca. 7%) te verlagen naar 1-5%, wat landelijk gezien als norm gehanteerd wordt.
Het zorgen voor goede fietsvoorzieningen heeft hoge prioriteit. Het ambitieniveau voor het onderhoud van fietspaden ligt daarom op het hoogste niveau.

In de afgelopen jaren is steeds aangegeven dat extra middelen voor wegenonderhoud nodig zijn om hoge meerkosten in de toekomst te voorkomen. Hier is in de actuele begroting ten dele in voorzien. Dit betekent dat het wegenonderhoud wordt geprogrammeerd binnen het huidige financiële kader waarbij kapitaalvernietiging zo veel mogelijk wordt voorkomen door als eerste die wegen aan te pakken waar dit dreigt.

Planning

Voor 2022 staat onder andere groot onderhoud op de planning op de volgende wegen:
Airborneplein, Velperweg, Westervoortsedijk /oude Zevenaarseweg, van Muijlwijkstraat, Hommelseweg en wegenonderhoud in combinatie met rioolvervanging in de wijk Sterrenberg.

Openbare Verlichting (OVL)

Een goed functionerende openbare verlichting levert een belangrijke bijdrage aan het realiseren van sociale- en verkeersveiligheid. Daarnaast is de verlichting van invloed op de uitstraling van de openbare ruimte. De hoofdelementen van de openbare verlichting zijn de masten, de armaturen en de kabels en kasten. Het beheersysteem laat zien dat er een flink aantal lichtmasten, door het bereiken van de technische levensduur van

40 jaar, aan vervanging toe zijn. Ook de leeftijdsopbouw van de armaturen laat zien, zal er een groot deel van de armaturen, vanwege de technische levensduur van 20 jaar, de aankomende jaren vervangen moeten worden. Deze armaturen zullen dan vervangen worden door energiezuinige LED armaturen.

Leeftijdsopbouw Lichtmasten	Aantal
Tot 1980	310
1981 tot 1990	6435
1991 tot 2000	6354
2001 tot 2010	7281
2011 tot 2020	6751

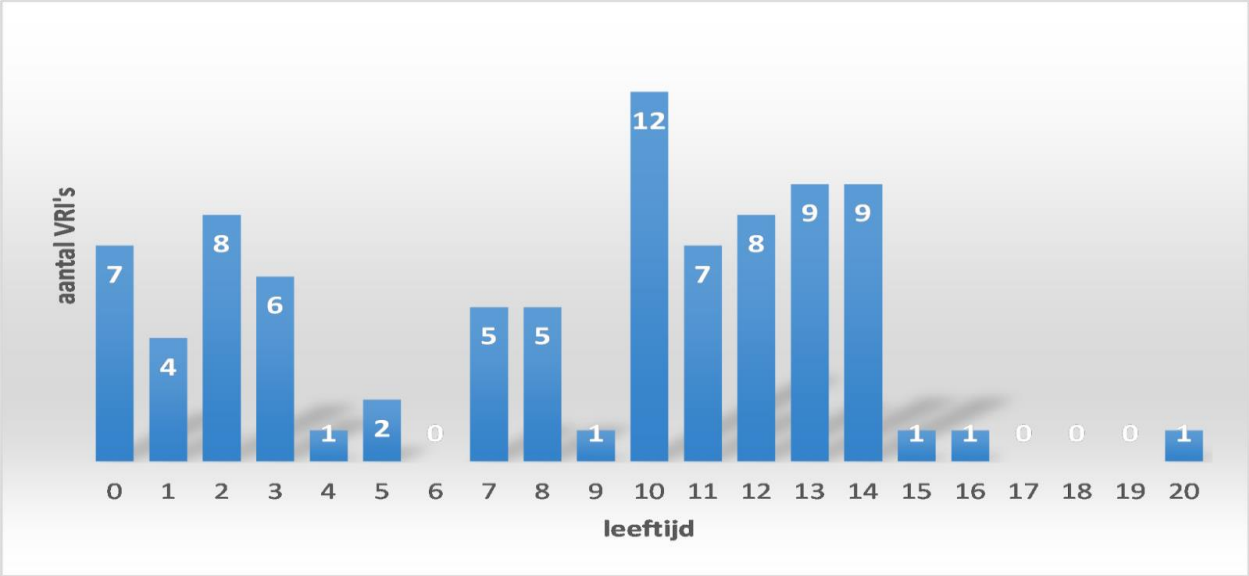
Leeftijdsopbouw Armaturen	Aantal
Tot 1990	416
1991 - 2000	7645
2001 - 2010	10687
2011 tot 2020	13692

Tracés van het kabelnet worden zo nodig vervangen wanneer sprake is van groot onderhoud of wanneer zich herhaaldelijk kabelstoringen voordoen. Het onderhoud van OVL-kasten wordt gebaseerd op elektrische inspecties.
De leeftijd van het overgrote deel de OVL kasten is moeilijk vast te stellen. Er is een groot aantal OVL kasten van voor 1980. We weten welke OVL kasten dat zijn, maar weten daarvan niet de exacte leeftijd. De leeftijdsopbouw en kwaliteit zal moeten blijken uit de elektrische inspecties van de OVL kasten die voor de aankomende jaren gepland staat. Inmiddels zijn wel alle OVL kasten uitgerust met een slimme energiemeter. Hierdoor kunnen we het energieverbruik op ieder moment van de dag monitoren. Op basis van deze energiegegevens kunnen we een nog betere planning maken welke locaties voor vervanging van LED armaturen in aanmerking komen om het energieverbruik en de daaraan gekoppelde CO2 uitstoot te reduceren. Ook zijn we gestart met een aantal projecten waarin "slimme" armaturen gebruikt worden. Dit concept van dynamische verlichting op maat biedt verschillende mogelijkheden. Het licht brandt wanneer dat nodig is d.m.v. sensoren. Daardoor wordt er een energiereductie behaald, maar ook lichtvervuiling reduceert hierdoor. Er zullen meerdere projecten volgen in de aankomende jaren.
Vervangingen worden gefinancierd uit een investeringsbudget. De in de Meerjareninvesteringsplanning (MIP) gereserveerde budgetten zijn toereikend voor de verwachte vervangingen.

Planning
De planning voor de vervanging van de masten, armaturen en kabels wordt zo mogelijk afgestemd op samenloop met overige werkzaamheden voor groot onderhoud in de openbare ruimte. Met behulp van LED-verlichtingsarmaturen wordt gestreefd naar een reductie van 50% op de energiekosten. Hiermee wordt bijgedragen aan de duurzaamheidsambities. In het kader van anticyclisch investeren is vorig jaar besloten de uitrol van LED- armaturen te versnellen met realisatie in 2021, 2022 en 2023). Hierdoor worden de huidige armaturen voor het einde van de levensduur vervangen maar kan eerder bespaard worden op energie en onderhoudskosten. De extra kapitaallasten die dit met zich mee brengt zijn in deze begroting verwerkt.

Verkeersregelinstallaties (VRI)
Het goed functioneren van Verkeer Regel Installaties (VRI) is van groot belang voor de verkeersveiligheid en bereikbaarheid van Arnhem. Het beheer en onderhoud richt zich op:
-Doelmatige inzet en beheer van verkeersregelinstallaties (VRI) en andere verkeersmanagement-installaties zoals het parkeerverwijssysteem en het DBSA (Dynamisch Busstation Systeem Arnhem).
-Een goede technische staat en functionaliteit, vooral gericht op het handhaven van de verkeersveiligheid en doorstroming.
-Bijdrage aan leefbaarheid en bereikbaarheid, met een nadruk op het bevorderen van het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer.

Er is geen eenduidige maat voor de kwaliteit van het areaal. Deze wordt dan ook niet bijgehouden.
De leeftijd van de objecten is wel bekend. Deze zegt echter niet alles over de daadwerkelijke kwaliteit. Door technisch onderhoud en tussentijdse updates blijft de kwaliteit goed ondanks de hoger wordende leeftijd. In onderstaand figuur is de leeftijdsopbouw van de verkeerslichten weergegeven (gegevens 2020). De levensduur van een verkeersregelautomaat is gemiddeld ongeveer 15 jaar.

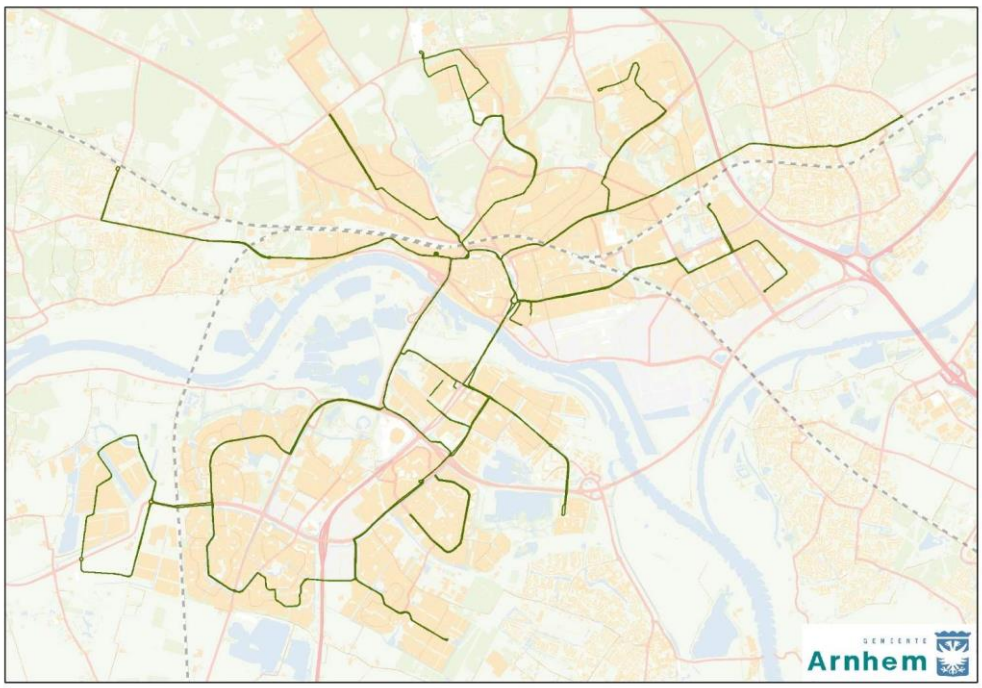

Het huidige areaal is zowel technisch als functioneel (verkeerskundig) op orde. Vervangingen worden gefinancierd uit een investeringsbudget. De in de Meerjareninvesteringsplanning (MIP) gereserveerde budgetten zijn toereikend voor de verwachte vervangingen. Bij vervangingen wordt direct gekozen voor de laatste technologie (iVRI) om voorbereid te zijn op verdergaande data uitwisseling tussen verkeerslicht en voertuigen.

Voor de vervanging van overige verkeerssystemen (zoals telkasten, digitale borden en het parkeer verwijssysteem) is in de investeringsplanning vooralsnog geen rekening gehouden met eventuele vervanging. Aan het einde van de technische levensduur moet worden beoordeeld of vervanging gewenst/noodzakelijk is.

Planning
Voor 2022 vervanging van de volgende VRI's op de planning: Rodenburgstraat Eusebiusplein, Weertjesstraat / Vossenstraat, Schelmseweg - De Wolfflaan (Burgers Zoo), Nieuwstraat / Weerdjesstraat, VOP Honingkamp / Lange Water, Apeldoornseweg / Weg achter het bos

Trolley
Het trolley netwerk is van belang voor een groot deel van het Openbaarvervoer in Arnhem.
De trolleyinfrastructuur van de gemeente Arnhem bestaat uit de technische ondergrondse en bovengrondse infrastructuur. In tegenstelling tot de overige assets strekt de trolleyinfrastructuur zich ook uit over andere gemeentes namelijk Gemeente Renkum en Gemeente Rheden. Voor die delen van de infrastructuur op het grondgebied van de gemeenten Renkum en Rheden verzorgt Gemeente Arnhem de trolleyinfrastructuur.
De trolleyinfrastructuur omvat bovenleiding (inclusief de bovenleiding en de wissels welke zich bevinden in het bedrijvencomplex Westervoortsedijk 4 te Arnhem), masten, gelijkrichterstations, onderstations, kabelnet e.d. in de gemeenten Arnhem, Rheden en Renkum en is 57 km lang.
Onderstaand plaatje geeft een indruk van het complete net.

Afbeelding: het trolleynetwerk in Gemeente Arnhem, Gemeente Renkum en Velp (Gemeente Rheden)

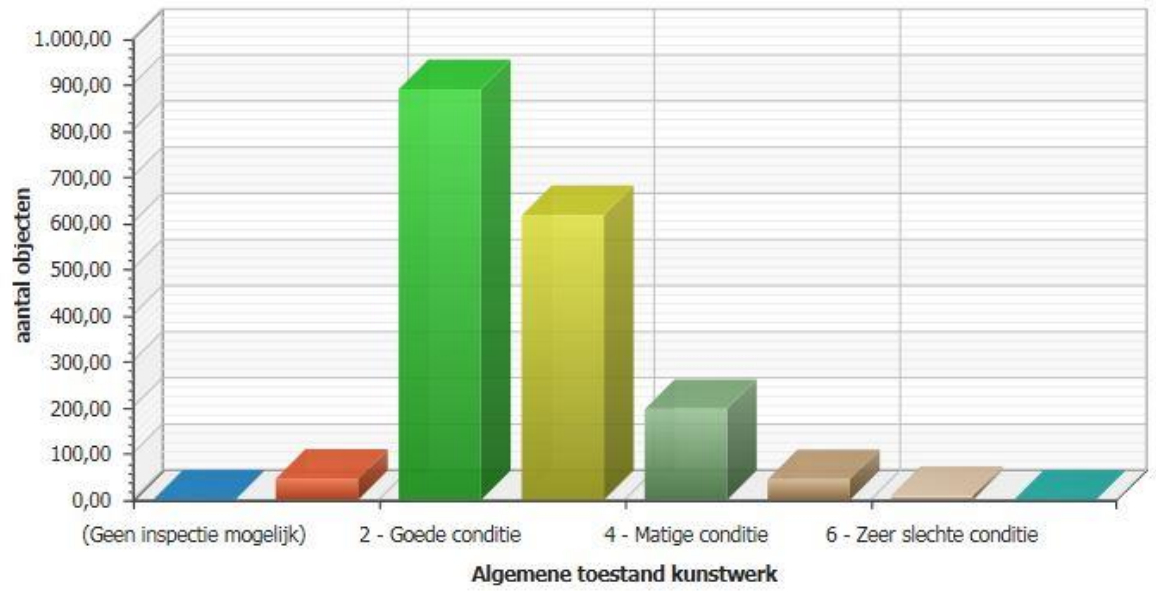
Het openbaar vervoer in Arnhem wordt aanbesteed door Provincie Gelderland door middel van een concessie met een lange looptijd (ca. 10 jaar). De huidige concessie loopt tot december 2022. Het ziet er naar uit dat er na deze concessie een overbruggingsconcessie komt van 2 jaar. De concessie omvat al het openbaar vervoer per (trolley)bus en auto in de regio Arnhem-Nijmegen en het openbaar vervoer per trein tussen de stations Arnhem en Doetinchem. Na de overbruggingsconcessie is het waarschijnlijk dat opnieuw een concessie van 10 jaar wordt aanbesteed.
De concessiehouder krijgt van Gemeente Arnhem de infrastructuur in bruikleen. Daarvoor is een Bruikleenovereenkomst getekend tussen de concessiehouder en Gemeente Arnhem.
Het betreft een overeenkomst van bruikleen, waarin de gemeente de infrastructuur om niet ter beschikking stelt. Dit betekent dat grote delen van de beheertaak bij de concessiehouder belegd zijn, dit in tegenstelling tot bijna alle andere assets waarbij de gemeente ook het beheer daadwerkelijk verzorgt.
Het vervangen van trolleymasten, aan het einde van de technische levensduur, valt niet onder de verantwoordelijkheid van de concessiehouder aangezien dit een investering betreft die veel verder gaat dan de looptijd van de concessie.

Planning
De oudste masten zijn de komende jaren aan vervanging toe. (ca 700 masten en muurankers, allen ouder dan 60 jaar). Dit speelt in eerste instantie bij de geplande reconstructie van de Velperweg (in 2022/23). De verwachte investering voor bedraagt € 0,8 miljoen. Deze investering zal leiden tot een structurele kapitaallast van € 40.000 vanaf 2023 is reeds opgenomen in deze begroting.
Naast de masten zijn de komende jaren (tot 2034) 17 gelijkrichterstations aan vervanging toe. De kosten hiervan worden geraamd op ca € 6 miljoen, en kunnen over de gehele concessieperiode worden uitgesmeerd. De te vervangen stations dateren uit de jaren 70 -80 van de vorige eeuw.
Ook zullen enkele delen van het ondergrondse kabelnet vervangen moeten worden.
In de huidige begroting zijn in het MIP (afgezien van de hierboven genoemde 0,8 miljoen voor de Velperweg) geen middelen gereserveerd voor deze vervangingsinvestering. De komende periode zal een vervangingsplanning voor de trolley uitgewerkt worden met een bijbehorende investeringsplanning. Uitgangspunt hierbij zal zijn dat de kapitaalslasten die hiermee gemoeid zijn onderdeel worden van de afspraken in de OV-concessie

Civieltechnische kunstwerken
Onder de noemer van civieltechnische kunstwerken vallen bruggen, viaducten, tunnels, grondkerende constructies, trappartijen etc.

Jaarlijks is er een visuele inspectie waarbij de inspecteur voornamelijk kijkt naar de ambities schoon, netjes, heel en veilig. Daarnaast is er 5-jaarlijks een technische inspectie. Het inspecterende bureau kijkt naar het uitgevoerde regulier onderhoud en geeft waar nodig schades, maatregelen, prijs per maatregel en uiterste datum van uitvoering aan. Indien nodig zal de cyclus van het reeds ingeplande reguliere onderhoud worden aangepast. Dit vormt de input voor de integrale programmering en dient als basis voor de monodisciplinaire meerjarenplanning. Aan de hand van gegevens uit onder meer de inspecties wordt getracht het duurzame onderhoudsniveau zo goed mogelijk te benaderen. De beschikbare middelen lijken op dit moment hiervoor toereikend

De kwaliteit van het areaal op basis van de laatste inspecties is redelijk tot goed. Een samenvatting is hieronder weergegeven. Er zijn 6 objecten als zeer slecht benoemd, maar deze vormen geen gevaar.

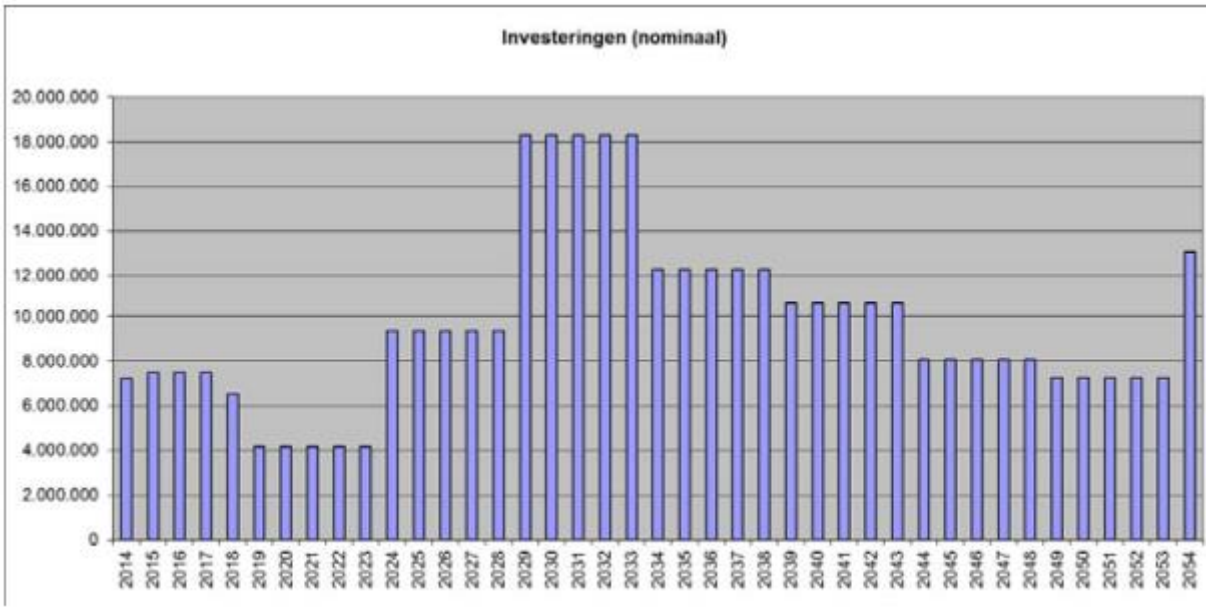
Planning
In 2022 is naast enkele kleine zaken met name onderhoud aan de John Frostbrug gepland.

Aandachtspunt bij de toekomstige vervangingsinvesteringen is het viaduct Rijkerswoerdsestraat (over A325). Indien dit viaduct vervangen moet worden zal dit een investering vragen van circa 900.000 euro. Deze investering is nog niet opgenomen in de Meerjaren Investerings Planning. De noodzaak van vervanging is afhankelijk van het soort verkeer dat van het viaduct gebruik mag maken. Het komende jaar zal dit mede in overleg met de provincie en buurgemeenten bepaald moeten worden.

Riolering
Een goed functionerend rioolstelsel is van essentieel belang voor de volksgezondheid en het voorkomen van wateroverlast. Het beheer van het rioolstelsel heeft betrekking op een groot aantal verschillende onderdelen zoals, de vrij vervalriolering met bijbehorende (infiltatie)putten, persleidingen en gemalen, huisaansluitingen, drainage, kolken en lijngoten. Maar ook het aanpassen van de bovengrondse inrichting kan bijdragen aan het beter afvoeren of bufferen van regenwater. Waar zich hiervoor goede kansen voordoen met beperkte meerkosten wordt hierin geïnvesteerd.
Gelet op de omvang van het netwerk is de vrij verval riolering met de putten voor wat betreft de benodigde beheerkosten, personele inzet en behoefte aan strategie de belangrijkste voorziening van de riolering. Een belangrijk aspect in het beheer van de vrij verval riolering is de vaststelling van de omvang van de noodzakelijke werkzaamheden om het stelsel goed te laten functioneren. Daarbij wordt altijd gezocht naar afstemming en samenloop met projecten binnen en buiten de gemeentelijke organisatie.

In totaal ligt er circa 800 kilometer vrij verval riolering in Arnhem. Hiervan is bijna 170 km gemengd (vuilwater en regenwater).
In het beheersysteem maken we onderscheid in gemengde-, vuil- en regenwaterriolen, ieder onderverdeeld in hoofd-/transportriolen en "gewone" riolen (typering). Daarnaast wordt aangegeven welke riolen onder doorgaande

wegen liggen (classificering). Op de hoofd-/transportriolen en de riolen onder doorgaande wegen gaan we eerder over tot het nemen van maatregelen dan op andere locaties omdat de risico's daar groter zijn.
Voor de lange termijnplanning wordt voor het verwachte moment van vervangen uitgegaan van de theoretische levensduur (dit is de verwachte levensduur voor vrij verval riolen, de economische afschrijving gebeurt in 40 jaar).Voor de theoretische levensduur van de riolering wordt uitgegaan van een periode van 60 jaar. Er liggen echter ook nog vrij veel riolen uit de periode 1870-1930 met een actuele leeftijd van 90 tot 150 jaar. De lange termijnplanning is dan ook niet meer dan een indicatie van de opgaven die op langere termijn in het verschiet liggen.
Onderstaand figuur uit het Gemeentelijk Rioleringsplan van 2014 laat zien dat er nog een grote vervangsopgave aan komt.

Voor de korte termijnplanning wordt uitgegaan van de technische levensduur, de werkelijke toestand van de riolering. Deze werkelijke toestand wordt bepaald door middel van video-inspecties van de rioolstelsels en het beoordelen en classificeren van de leidingen.
De vrijvervalriolen worden periodiek gereinigd en geïnspecteerd. Jaarlijks wordt hiervoor een inspectieplan opgesteld. Reiniging en inspectie is een wijk gebonden activiteit. Doelstelling is om de kans op falen van de riolering te minimaliseren. Gemiddeld genomen worden de riolen eens per 13 jaar geïnspecteerd.

Planning
Voor 2022 staan de volgende grote rioolvervanginsprojecten op de planning:
Kroonsewal, Hommelseweg, Velperweg en Dalweg. Daarnaast lopen de rioolprojecten in Geitenkamp, Sterrenberg en Spijkerbuurt nog door.

De komende jaren wordt een toename verwacht van de vervangingsopgave van rioleringen. De hogere investeringen voor herstel en vervanging van het riool zullen nodig zijn om een adequaat rioolstelsel te behouden. In deze begroting is een toename van de rioolinvesteringen voorzien in vanaf 2023. Gezien de grote vervanginsopgave in met name de naoorlogse wijken in Arnhem zuid wordt voor de verdere toekomst nog een verdere stijging van de rioolinvesteringen verwacht.
De investeringen in riolering zijn zoals gebruikelijk langjarig verwerkt in de begroting. De verwachte toename van de investeringen voor de jaren 2022-2025 wordt gedekt vanuit de rioolheffing. Nadere toelichting op de kostendekkendheid van de rioolheffing is opgenomen in de paragraaf lokale heffingen.

Water
Het onderdeel water omvat onder meer beheer en onderhoud van afkoppelvoorzieningen (deze voorzieningen zorgen er voor dat regenwater niet in het riool terecht komt maar in de bodem zakt), ecozones, moerassen,

sloten, paddenpoelen én oppervlaktewater(bodems) zoals de Immerlooplas, Nieuwehaven, Defensiehaven, haven van Coers, Rijnkade, Nieuwe kade en de dijkdoorbraakkolken. Ook het onderhoud aan civieltechnische water gerelateerde werken, zoals beekriolen, duikers, beschoeiingen en fonteinen hoort in deze categorie
De ambitie is:

- het watersysteem op orde brengen en houden;
- met de (water)partners de water gerelateerde opgaven oplossen door zoveel mogelijk voor ruimtelijke oplossingen te kiezen waarbij het water tegelijk een rol kan spelen in het vergroenen en verkoelen van de stad.

In de afgelopen periode is veel energie gestoken in het controleren en corrigeren van de bestaande beheergegevens van de duikers en beekriolen. De locatie, de ouderdom en de onderhoudstoestand van bijna alle duikers en beekriolen onder de hoofdstructuur zijn de afgelopen jaren in kaart gebracht. Daar waar nodig is inmiddels ook groot onderhoud uitgevoerd. Het beheer van de oppervlaktewater(bodems) wordt nu nog projectgewijs vormgegeven en wordt, na deze inhaalslag, omgevormd tot een systematische aanpak.
Aan de fonteinen op het Willemsplein (AKU) en het Roermondsplein (Blauwe golven) is geen groot onderhoud geprogrammeerd en gebudgetteerd gezien de verwachte herinrichting van deze locaties.

Planning

Het voornemen was om in de periode 2022-23 alle nog niet gebaggerde havens uit te baggeren.
Het baggeren van Onderlangs wat voor 2020 op de planning stond heeft vertraging opgelopen door de Pfas problematiek (mogelijke verontreiniging van het slib). Het was vervolgens de bedoeling dit 2021 uit te voeren. Er is echter nog discussie met de huurders van de ligplaatsen over de manier waarop hier invulling aan kan worden gegeven. Dit zal naar verwachting verdere vertraging opleveren. Vervolgens zal de Praets en de Rosandepolder nog worden aangepakt. Bij de uitvoering van de baggerwerkzaamheden in de Praets zal aansluiting gezocht worden bij de te graven nevengeul als gevolg van werkzaamheden inzake de ontwikkeling van Meinerswijk.
Het benodigde onderhoud zoals hierboven omschreven wordt gefinancierd uit het exploitatiebudget.
Na deze baggerwerkzaamheden zijn de havens weer op orde voor de komende 20 jaar en kan het jaarlijks baggeronderhoud worden gerealiseerd uit het regulier beschikbare jaarlijkse budget.

Wijkgroen

Het groen is van grote waarde in onze stad. Verbetering van het leef- en woonklimaat vraagt vaak ook om het toevoegen van meer groen. Hiervoor lopen verschillende initiatieven die toegelicht worden in de paragraaf Wonen en Leefomgeving (S12).

Voor het onderhoud van het wijkgroen zijn per wijk exploitatiebudgetten gereserveerd. De teams Leefomgeving hebben een sturende rol bij de inzet van deze middelen.
Het dagelijks onderhoud van het groen in en om de wijken resulteert in een beeld op B/C- niveau. Het onderhoud van het groen in de binnenstad en winkelcentra gebeurt op A-niveau.

Om het groen te kunnen beheren is het beleid over het groen vertaald naar beheertypen. Elk beheertype heeft haar eigen streefbeeld en bijpassende beheermaatregelen. De functie, het gebruik en de ecologische waarde bepalen het streefbeeld van een beheertype
Een aantal parken zijn aangewezen als rijksmonument; Sonsbeek, Zijpendaal, Gulden Bodem en Moscowa. Voor deze parken gelden extra instandhoudingsvoorwaarden. Park Angerenstein is aangewezen als gemeentelijk monument.

De technische kwaliteit van het areaal wordt nu niet gemonitord. Aan de hand van het algemene beeld is dat de kwaliteit van het vlakgroen matig tot voldoende is als je kijkt naar de landelijke normering, zoals de CROW normen (B/C niveau). Het lage ambitieniveau voor het dagelijks onderhoud maakt het, door de onkruid druk, lastig de plantvakken in goede staat te houden.
De gevolgen van de extreme droogte van de laatste jaren worden als calamiteit beschouwd. Veel bomen en beplantingen ondervinden hier schade van. De lange termijn effecten hiervan zullen de komende jaren verder duidelijk worden en mogelijk tot extra kosten leiden.

Planning

Arnhem heeft veel ambities op het gebied van groen (zie programma Wonen en Leefomgeving S12). Deze ambities zullen mede sturing geven aan de planning van het groenonderhoud.
Naast het reguliere onderhoud staan de volgende projecten op de planning voor 2022:

- Herstel beplantingen (groot onderhoud) in de parken Angerenstein, Westerveld, Park Onderlangs en Sonsbeek.

- Vergroenen Groningensingel in samenloop met wegenproject.
  In de wijken aanplanten van extra heesters en struweelgroepen in het kader van biodiversiteit en bestrijden hittestress.

Speelvoorzieningen

Om een aantrekkelijke leefomgeving te kunnen bieden is de aanwezigheid van speelplekken met name voor gezinnen met (kleine) kinderen van belang. Daarnaast zijn speelplekken vaak ontmoetingsplekken voor de wijkbewoners.
Het beheer van de speelvoorzieningen ligt op niveau B en is er vooral op gericht om de speelvoorziening veilig bespeelbaar te houden. Dat houdt in dat kapotte speeltoestellen worden gerepareerd zolang dat opweegt tegen de levensduur van het toestel. Zo niet, dan komt het speeltoestel in aanmerking voor vervanging. Dit laatste wordt met teams Leefomgeving overlegd om de wensen uit de buurt hierin mee te kunnen nemen zodat er eventueel een ander soort speeltoestel of geen speeltoestel wordt teruggeplaatst.
In de Beheervisie Spelen en Ontmoeten is de ambitie opgenomen om 8 van de 20 Grote (groene) Speel- en Ontmoetingsruimtes te verbeteren. Deze opgave willen we invullen in samenwerking met de Teams Leefomgeving. Deze ambitie wordt projectmatig opgepakt. Dat houdt in dat met de betreffende Teams Leefomgeving en de buurt wordt bepaald wat de plek nodig heeft om de ambitie te realiseren. Het initiatief ligt bij de Teams Leefomgeving omdat het belangrijk is dat de buurt hierin mee participeert en mogelijk ook andere wensen en ideeën uit de buurt hierin gecombineerd kunnen worden.

Alle speeltoestellen moeten veilig bespeelbaar zijn. Dit wordt in de technische inspectie gecontroleerd. Uit de resultaten van de technische inspectie van 2020 blijkt dat ongeveer 10% van de speeltoestellen iets mankeert. Deze mankementen zijn binnen de gestelde termijnen opgelost, wat inhoud dat de kwaliteit van areaal op orde is, dus B kwaliteit.

Daarnaast kan de kwaliteit van het areaal bepaald worden op basis van de leeftijd en de theoretische levensduur van de speeltoestellen. Gemiddeld gaat een speeltoestel 10 tot 15 jaar mee. Hieronder is een overzicht van de leeftijd van de speeltoestellen. Opvallend is het aantal ouder dan 15 jaar. Ongeveer 27% van het areaal heeft haar theoretische levensduur behaald maar is technisch nog wel in orde. De oorzaak hiervan is dat de speeltoestellen van duurzame en kwalitatieve materialen zijn gemaakt. Dit wil niet zeggen dat of de speelvoorziening nog voldoet aan z'n functie. Mogelijk dat kinderen uitgekeken zijn op deze oude speeltoestellen en deze niet meer gebruiken, wat aanleiding zou kunnen zijn om tot vervanging over te gaan. Hierover is afstemming met de teams Leefomgeving

Leeftijd speeltoestellen	Aantal
Ouder dan 15 jaar	537
10-15 jaar	491
5-10 jaar	511
1-5 jaar	455

De beschikbare budgetten voor beheer en vervanging van de speeltoestellen blijken in de praktijk toereikend.

Planning

Jaarlijks worden de speeltoestellen geïnspecteerd en vindt het noodzakelijk onderhoud plaats. Vervangen of plaatsen van toestellen gebeurt in samenspraak met de teams leefomgeving.

Bomen

Bomen zijn belangrijk voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving en leveren een bijdrage aan een klimaat adaptieve stad. Hittestress en wateroverlast zijn onderwerpen waar bomen een onderdeel van de oplossing kan zijn. Daarom zijn in het Bomenplan onderstaande doelen beschreven:

- Arnhem wil een groenere stad: meer (buitengewone) bomen en meer groenmassa
- Arnhem gaat voor kwaliteit en toekomstbestendigheid (juiste boom op de juiste plek), gezonde, veilige en duurzame bomen
- Arnhem wil bomen beter beschermen
- Arnhem wil meer biodiversiteit en groen met elkaar verbinden

Het beheer van de bomen in Arnhem is erop gericht om een jonge boom tot volwassenheid te brengen en daarna zo lang mogelijk te behouden, afgewogen tegen de kosten die daarvoor nodig zijn.
Het bomen Areaal is als volgt opgebouwd:

Categorie	Aantal
Individueel beheerde bomen Waarvan: Buitengewone/toekomst boom Vrijstaande/solitaire boom	21280 576 20704
Bomen in een structuur Waarvan: Structuurboom of Groepsboom Laanboom of Boom in Groen-Blauwe lijnen of groene hoofdstructuur	29390 5935 23455
Totaal	50670
Bossen	2.365.000 m2
Struweel	660.000 m2

Tijdens de Boom Veiligheids Controle worden 'onderhoudsstaat', 'toekomstverwachting' en 'ziekte en aantastingen' van de bomen opgenomen. Deze kenmerken geven een indicatie van de kwaliteit van het bomenbestand maar is niet 1 op 1 terug te leiden naar de CROW beeldkwaliteitscatalogus. In de tabellen hieronder zijn de resultaten opgenomen waarbij als indicatie een beeldkwaliteitsniveau is vermeld.

Onderhoudsstaat	Te vergelijken met beeldkwaliteitsniveau	Aantal	Percentage
Aanvaard	B	23691	47%
Regulier	B	20296	40%
Achterstallig	C	3031	6%
Verwaarloosd	D	121	<1%
Overig (niet beoordeeld)	nvt	3231	nvt

Afgelopen jaren zijn bij 30 buitengewone bomen en 30 parkbomen extra maatregelen uitgevoerd ten gunste van de levensverwachting van deze bomen. Er zijn nog 400 bomen die een soortgelijke behandeling kunnen gebruiken. De planning is om elk jaar 50 aantal bomen te behandelen en dit in een cyclus van 7 jaar te herhalen, waarbij elk jaar wordt gekeken waar de maatregel het meest noodzakelijk is. Dit is maatwerk.
De planning en prioritering van onderhoud aan bomenlanen zoals bijvoorbeeld dunning en/of vervanging is nog niet gereed. Naar aanleiding van het nieuwe bomenbeleid is er een nieuwe werkwijze en prioritering gewenst. Dit wordt verder uitgewerkt en afgestemd met het BoomKwaliteitsteam Arnhem.

Jaarlijks monitoren we de voortgang van het boomkroonvolume. Dit is uitgewerkt in de uitvoeringsagenda van het Bomenplan Arnhem

Financiering bomenonderhoud
De raad heeft op 16 juni 2021 de nota investeren, waarderen en afschrijven vastgesteld. Hiermee is met terugwerkende kracht per 1 januari 2021 het activeringsbeleid op een aantal punten gewijzigd. Een van deze wijzigingen betreft het opnemen van nieuw aangeplante bomen op de balans en het afschrijven van deze bomen in 50 jaar. Voor deze wijziging werden de kosten van bomenaanplant direct ten laste van de exploitatie gebracht in het jaar van aanschaf. Deze manier van financieren biedt tevens kansen voor het toevoegen van extra groen aan de stad omdat er extra middelen beschikbaar zijn gekomen voor het toevoegen van bomen.
Bij het vaststellen van hiervoor genoemde nota is de motie 'Kappen en dunnen bomen in de begroting' aangenomen (21M56). Deze motie roept het college op om expliciet melding te maken van benodigde afboekingen als gevolg van kappen of dunnen van bomen.
Aangezien bomen in de financiële administratie niet per stuk worden geregistreerd, dient de benodigde afboeking van bomen (de waarde van een boom op de balans op het moment van kap) te worden benaderd aan de hand van gegevens die in het bomenregistratiesysteem beschikbaar zijn. Het bepalen van die afboeking doen we als volgt:

- Voor individuele bomen (straat- en laanbomen, bomen in een park) hanteren we een klasse-indeling, met per klasse de gemiddelde kosten van aanplant. Afhankelijk van soort en locatie wordt een boom ingedeeld in een

klasse. Mocht een boom voor de (administratieve) levensduur van 50 jaar worden gekapt, dan wordt op basis van de gemiddelde kosten van aanplant en het jaar van aanplant de benodigde afboeking bepaald.
- In het geval enkele bomen in een bos worden gekapt (dunnen) hanteren we het uitgangspunt dat er geen sprake is van vernietiging van op de balans opgenomen investeringen in bomen. Het verwijderen van bomen in een bos heeft namelijk een gunstig effect op de overblijvende bomen, waardoor het kroonoppervlakte toeneemt. Direct na dunning ontstaat er daarnaast licht op de bosbodem. De natuurlijke zadenbank komt hierdoor tot kieming en er gaan jonge bomen groeien; herplant is dan niet nodig.
- Bij kap van een groot deel van, of een volledig bos wordt de boekwaarde benaderd op basis van de gemiddelde kosten van aanplant per vierkante meter en het jaar van aanplant.

Met het oog op dit financieel technische aspect kunnen we opmerken dat in 2022 er geen kap wordt voorzien van bomen die een waarde op de balans hebben; afboeking van bomen zal dan ook niet aan de orde zijn.

Planning
In 2022 worden bij 30-50 buitengewone bomen extra maatregelen uitgevoerd ten gunste van de levensduur van de bomen.
Het aanvullen van boomlanen en bomen in de groene hoofdstructuur zullen projectmatig worden aangepakt waarbij het BoomKwaliteitsTeam adviseert.
De onderhoudsachterstand bij een kleine 7% van de bomen zal verder ingelopen worden en het reguliere onderhoud zal volgens planning worden uitgevoerd.
De jaarlijkse en 3-jaarlijkse boomveiligheidscontrole zal worden uitgevoerd en maatregelen die hieruit voortkomen worden opgepakt binnen de gestelde termijnen.
Boomziektes en plagen worden gevolgd. Beheersmaatregelen worden uitgevoerd en waar nodig wordt bestrijdingsmaatregelen ingezet.

Voor aanplant en groeiplaatsverbetering van bomen is een investeringskrediet beschikbaar.
De volgende projecten staan hiervoor in 2022 op de planning:
- Revitalisering parkbos;
- Aanplant bomen museumpark Onderlangs;
- Aanplant extra bomen op diverse hitte plekken;
- Aanplant extra bomen in diverse stadparken;
- Groeiplaatsverbetering diverse buitengewone bomen;
- Aanplant bomen en realisatie groeiplaatsen Steenstraat;
- Groeiplaatsen en aanplanten bomen Velperweg;
- Groeiplaatsverbetering bomen Burgemeester Matsersingel irt verbeteren fietspaden;
- HOV Metamorfoseallee levensduurverlenging, verplanten en aanplant bomen.

Parken en bossen
Kenmerkend voor Arnhem zijn de bossen, de natuurterreinen en de vele parken en ook de lanen in de buitengebieden en de grote groenzones in en om de wijken, bijvoorbeeld moeraszone Schuytgraaf, ecozones Presikhaaf of de Huissensedijk. We zijn trots op dit groene kapitaal. Daarom zetten we sterk in op het behouden en verbeteren hiervan.

Bossen en parken vallen beheertechnisch uiteen in verschillende onderdelen omdat deze zijn opgebouwd uit verschillende elementen die apart in deze paragraaf worden beschreven zoals: Bomen, groen, wegen, speelvoorzieningen en verlichting.
Het onderhouden van de parken doen we aan de hand van beheervisies.

De bossen en parken hebben een robuuste basis. Desalniettemin staat de kwaliteit van onze bossen en parken onder druk. Oorzaken hiervan zijn het intensiever gebruik, overmatige stikstofdepositie, klimaatverandering en biodiversiteitsverlies. Bij het beheer en onderhoud van onze bossen en parken houden we hier rekening mee door zeer gericht en soms intensiever onderhoud uit te voeren.
Door de extra middelen die zijn vrijgemaakt voor Bossen & Parken kunnen we dit noodzakelijk aanvullend onderhoud uitvoeren. Tevens biedt dit de mogelijkheid extra capaciteit in te zetten om genoemd kwaliteitsverlies en de uitdagingen die hiermee gemoeid gaan, op te pakken en zorgvuldig te communiceren met onze inwoners.
Specifieke ambities m.b.t. tot groen en bomen waaronder bossen en parken in de stad zijn uitgewerkt in het programma S12 Wonen en leefomgeving

Planning
In 2022 zal extra worden ingezet op de revitalisering van de bossen en parken en het verbeteren van de biodiversiteit.

Voor de parken Sonsbeek, Zypendaal en de Gulden Bodem, park Angerenstein en Park Klarenbeek zullen nieuwe beheervisies worden opgesteld.

Inzamelvoorzieningen

De afgelopen jaren is er veel discussie geweest over het te voeren afvalbeleid in de gemeente. De komende periode zal nieuw beleid worden uitgewerkt wat tevens van invloed zal zijn op de beheer- en vervangingsopgave van de afval inzamel voorzieningen. Voor de inzamelvoorzieningen is daarom nog geen beheerplan uitgewerkt volgens de nieuwe opzet. Dit zal de komende tijd nog worden opgepakt.
Omgekeerd Inzamelen is het basisprincipe voor de inzameling van huishoudelijk afval in Arnhem. Dit betekent dat de inwoners van Arnhem hun afval goed moeten kunnen scheiden. Een deel van de herbruikbare reststromen worden bij laagbouw aan huis opgehaald. Daarnaast is een uitgebreid netwerk van inzamelvoorzieningen in de stad aanwezig. Het restafval moet naar een ondergrondse container in de buurt worden gebracht.
De keuze voor het instrument diftar, waarbij inwoners door middel van een prijsprikkel werden gestimuleerd om minder restafval aan te bieden, is per 1 juni 2021 gestopt. De hiervoor ingevoerde toegangscontrole met pasjes op de containers voor restafval is buiten werking gesteld. Ook de eerder ingevoerde trommelverkleining is terug gedraaid. Dit heeft geleid tot een versneld afschrijving in 2021 van de investeringen die hiervoor waren gedaan.

Zowel het preventief als correctief onderhoud van de inzamelmiddelen is uitbesteed. De staat van onderhoud van de ondergrondse containers is voldoende tot goed en de containers zijn voorzien van een veiligheidskeurmerk. Er worden periodiek controles uitgevoerd. Met betrekking tot de inzamelvoorzieningen geldt:

- Zorg voor een geborgde functionaliteit (geen storingen aan de voorzieningen).
- Te allen tijde een veilige situatie bij de inzamelvoorzieningen voor gebruikers en passanten.
- Hoogwaardige infrastructuur van inzamelmiddelen, collectief en individueel, waarmee afvalscheiding op elke locatie in Arnhem mogelijk is.

Planning

Het reguliere onderhoud aan de inzamelmiddelen wordt planmatig uitgevoerd.
Noodzakelijk onderhoud aan het Ondergronds Afval Transportsysteem(OAT) is voorzien in de exploitatie.

Het instrument diftar, waarbij inwoners door middel van een prijsprikkel werden gestimuleerd om minder afval aan te bieden, is per 1 juni 2021 gestopt. De ontwikkeling van nieuwe sturingsinstrumenten om de doelstelling op afvalreductie te bereiken, vraagt een nieuwe aanpak die in de komende begrotingsperiode verder wordt uitgewerkt. Afhankelijk van de keuzes die hierbij gemaakt worden zal bekeken worden wat dit betekent voor het beheer en onderhoud van de inzamelmiddelen waaronder ook de afvalbrengstations in Noord en Zuid

Vastgoed

Actuele beleidskaders

- Het uitvoeringsbeleid vastgoedbedrijf.
- Voor alle panden in permanent beheer zijn er 40-jarige onderhoudsplannen die jaarlijks worden geactualiseerd en opgenomen in de meerjarenprogrammabegroting.
- Bij het vastgoed gelden als deelportefeuilles onderwijsgebouwen, culturele-, erfgoed- en sportvoorzieningen, welzijnsvoorzieningen, gemeentelijke huisvesting, bijzonder vastgoed en vastgoed in de openbare ruimte.

Ambitie

De ambitie voor de technische staat van het vastgoed is een NEN2767-conditie score van 3 of beter. NEN 2767 is een methode voor het objectief en uniform meten van de fysieke kwaliteit van bouw- en installatiedelen van gebouwen en/of infrastructuur. De score loopt van 1 tot 6, daarbij is 1 zeer goed en 6 zeer slecht. Conditiescore 3 staat gelijk aan een redelijke conditie. Het door de gemeente aangekochte vastgoed voor stedelijke ontwikkelingsprojecten wordt niet op een conditiegerichte manier onderhouden, omdat deze panden tijdelijk in beheer zijn.
Het gemeentelijk vastgoed wordt fasegewijs verduurzaamd met de Trias Energetica (eerst energie besparen, restbehoefte zoveel mogelijk duurzaam invullen) als kompas.

Uitgangssituatie

Het gemeentelijk vastgoed voldoet aan het gewenste kwaliteitsniveau, met uitzondering van gebouwen die op korte termijn hun functie verliezen of gebouwen die op korte termijn gerenoveerd worden.

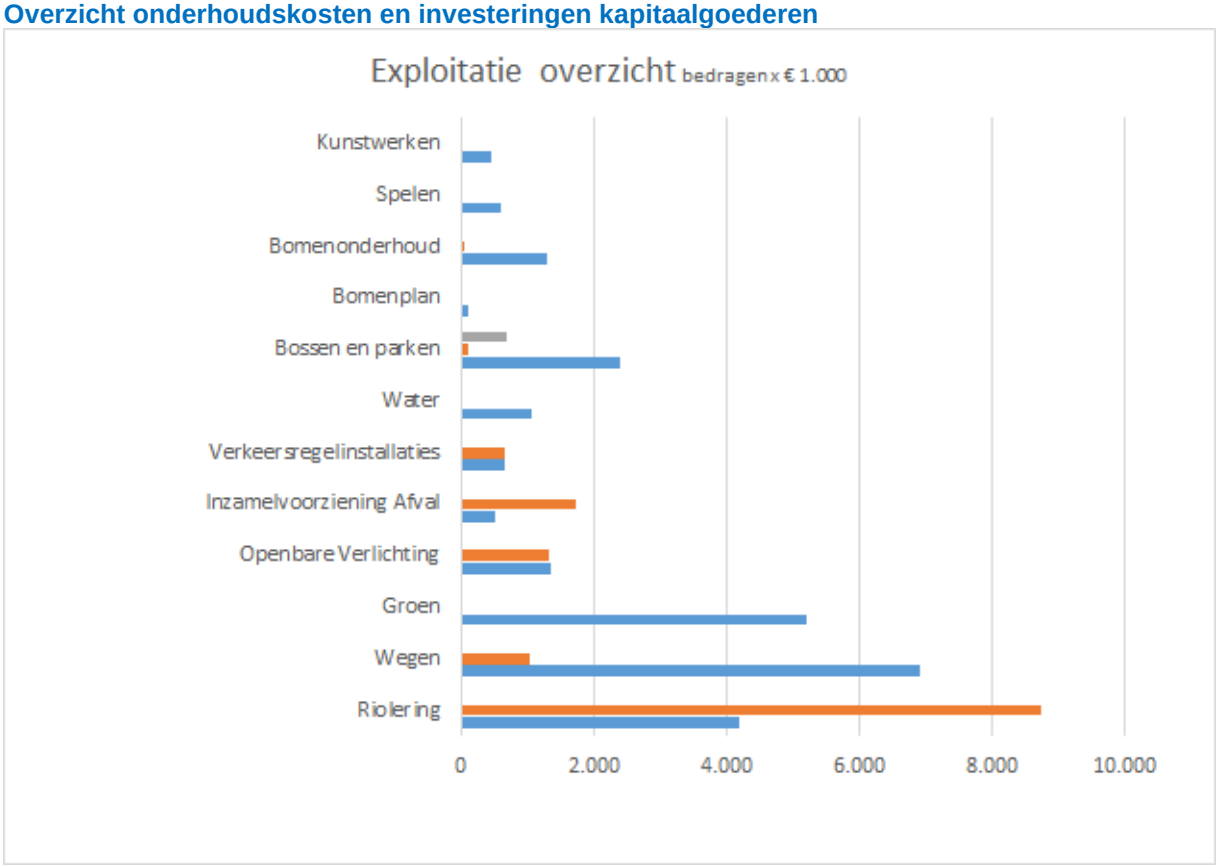
Planning

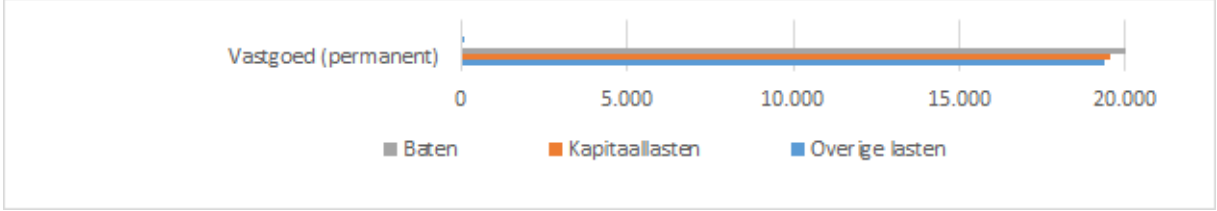
Lasten en baten voor beheer en onderhoud van het permanente vastgoed maken onderdeel uit van diverse programma's in de gemeentebegroting. Jaarlijks wordt er gemiddeld € 1,5 miljoen geïnvesteerd in vervangingsonderhoud en verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed. In de periode 2022-2025 wordt er gemiddeld € 4,1 miljoen uitgegeven aan planmatig en storingsonderhoud.

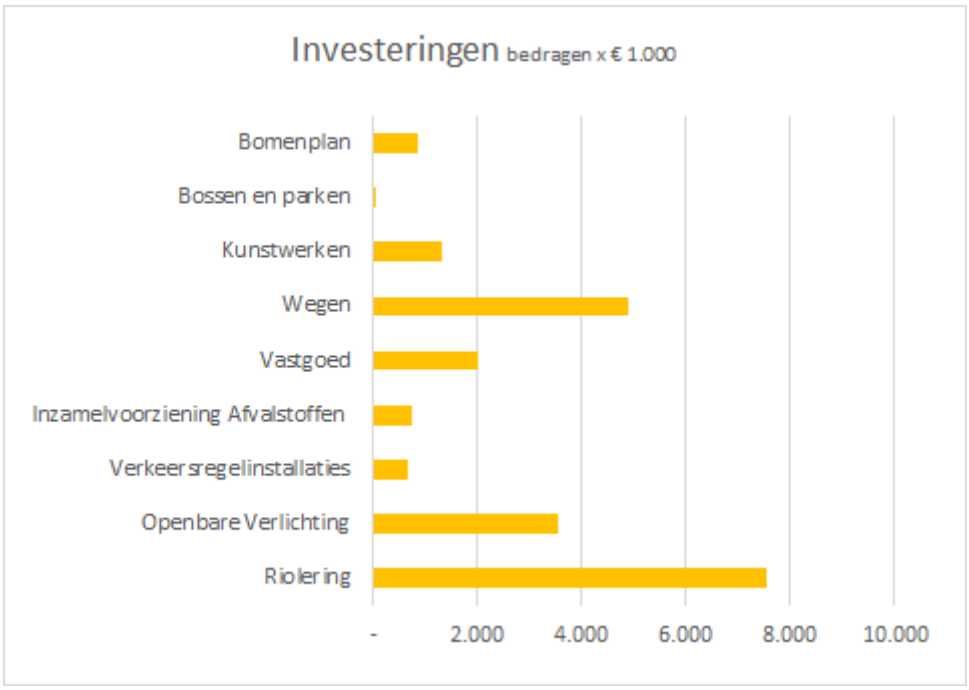
De cijfers voor begroting 2022 zijn afwijkend ten opzichte van vorig jaar. Dit is vooral te verklaren door de bouwkostenstijging. Daarnaast zijn er enkele nieuwe panden opgenomen. Daar tegenover staat een stijging van de baten.

Daarnaast is er een investeringsbedrag van jaarlijks € 800.000 begroot voor het verduurzamen van het gemeentelijke vastgoed. Voorheen moesten deze investeringen zichzelf volledig terugverdienen. Dit bleek in de praktijk niet realistisch. Met ingang van 2022 is het de bedoeling dat deze investeringen niet meer volledig hoeven worden terugverdiend maar slechts voor 60%. Daarmee worden ze beter haalbaard en zullen ze sneller worden uitgevoerd. De klimaatdoelstelling wordt eveneens eerder bereikt.
Voor het aanpassen van de ventilatie in een groot aantal schoolgebouwen heeft de gemeente Suvis-subsidie van het Rijk ontvangen. Daaronder ook een 3-tal MFC's. Daarvoor wordt een subsidie ontvangen van € 650.000. De eigen investering van de gemeente voor deze 3 gebouwen bedraagt € 1,5 miljoen.

Overzicht onderhoudskosten en investeringen kapitaalgoederen

Investeringen bedragen x € 1.000
Bomenplan
Bossen en parken
Kunstwerken
Wegen
Vastgoed
Inzamelvoorziening Afvalstoffen
Verkeersregelinstallaties
Openbare Verlichting
Riolering
-
2.000
4.000
6.000
8.000
10.000

Financiering

Voor de financieringsfunctie worden de missie en de doelstellingen beschreven in het treasurystatuut gemeente Arnhem. In dit statuut wordt ingegaan op de kaderstelling van de werkorganisatie (taken, bevoegdheden, verantwoordelijkheden, mandatering) en op het instrumentarium om de doelstellingen te realiseren.

Deze paragraaf richt zich op de uitwerking van het treasurystatuut naar de begroting voor 2022 en te hanteren normeringen. Hierbij komen de onderstaande onderwerpen aan de orde:

- Risicomanagement financiering;
- Financieringsvolume (inclusief delegatie / mandatering);
- Kasgeldlimiet;
- Renterisiconorm;
- Overige risico's.

Risicomanagement financiering

Voor wat betreft de financiering wordt onderscheid gemaakt tussen:
a. Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte;
b. Financiering van de sociale woningbouw;
c. Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen.

Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte (a)

Bij de eigen gemeentelijke financieringsbehoefte gaat het om de financiering van de investeringen van de gemeente Arnhem, de overgedragen investeringen aan geprivatiseerde onderdelen van de gemeente en de exploitatie van lasten en baten. Bij de investeringen moet naast de reguliere financieringen van de gemeentelijke taken worden gedacht aan grote stedelijke projecten, zoals Arnhem Centraal, stadsvernieuwing in de binnenstad, grondexploitatie en onderhoud in de infrastructurele sfeer. Als 'inkoop' van geld (de funding) wordt gebruik gemaakt van de volgende financieringsmiddelen (stand per 31-12-2022):

- de kapitaalmarkt voor langlopende financieringsmiddelen: € 776,5 miljoen. Het betreft hier de leningenportefeuille opgenomen gelden (O/G);
- de geldmarkt voor kortlopende financiering (< 1 jaar): Naar verwachting zal per ultimo 2022 geen kortlopende financiering nodig zijn voor investeringen en projecten. De ruimte binnen het beschikbare kasgeld kan worden aangewend voor de (goedkope) financiering van de dagelijkse activiteiten van de gemeente: het werkkapitaal;
- de binnen Arnhem beschikbare reserves en voorzieningen met een volume van € 136,5 miljoen.

Binnen de gemeente wordt voor de financiering een omslagrente van 1,4% in rekening gebracht bij de investeringen en de projecten.

De portefeuille door de financieringsfunctie uitgezette gelden (U/G), heeft per 31-12-2022 een volume van € 30,5 miljoen. Het betreft hier leningen aan instellingen en verzelfstandigde organisatie-onderdelen.
Hieronder vallen niet de verstrekte leningen in het kader van de inkomensondersteuning.

Arnhem en de wereldeconomie

De verwachting van veel analisten en wetenschappers dat de economie in 2021 weer zal aantrekken is uitgekomen, de economie herstelt zich wereldwijd onverwacht snel van de coronacrisis.
Waar een aantrekkende economie normaal gesproken ervoor zorgt dat de rente gaat oplopen, is dat nu (nog) niet het geval. Naast een toename in de vraag naar nieuwe leningen, wat de rente kan opdrijven, houdt de ECB het opkoopprogramma van staatsobligaties (de zogeheten kwantitatieve verruiming) in stand om te voorkomen dat een stijgende rente het economisch herstel een halt toeroept. Deze kwantitatieve verruiming zorgt ervoor dat er meer geld beschikbaar komt op de kapitaalmarkt, wat als doel heeft dat de rente laag blijft. De praktijk zal moeten uitwijzen welke van deze twee factoren de doorslag zal gaan geven, al is bekend dat de ECB het opkoopprogramma niet vol zal blijven houden en dat de rente dus weer zal gaan stijgen.
Alle analisten en economen zijn daarnaast van mening dat het huidige lage renteniveau voor de kapitaalmarkt op termijn onhoudbaar is, maar voor de gemeente betekent dit dat financiering goedkoop blijft.

Financiering van de sociale woningbouw (b)

De financiering van de sociale woningbouw vindt bijna volledig plaats door leningen door corporaties, die geborgd worden door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Dit landelijke fonds fungeert als waarborg ten aanzien van risico's van wanbetaling en vervult daarmee de garantstellende rol die gemeenten van oudsher hadden. Het WSW kan bij gemeenten en het Rijk aankloppen wanneer de eigen borgingscapaciteit niet meer

toereikend is (wat nog nooit is gebeurd). Daarvoor heeft ook de gemeente Arnhem een achtervangovereenkomst met het WSW gesloten. Het bestaan van het WSW samen met ontwikkelingen op het gebied van schaalvergroting en regionalisering van de woningcorporaties verklaart waarom de rol van de gemeente op het terrein van de financiering van woningbouw de afgelopen jaren kleiner is geworden en nu zo goed als uitgespeeld is. In 2022 heeft de gemeente nog maar één lening van € 9.000 aan de woningcorporatie Omnia Wonen op de balans.

Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen (c)

Bij de financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen gaat het om activiteiten die nauw grenzen aan het beleid van de gemeente Arnhem. Het gaat hier vooral om instellingen in de sectoren zorg, sport en cultuur. Ook bij deze financiering wordt de laatste jaren een terughoudend beleid gevoerd.
Bij de directe (eigen) financiering van de activiteiten van de instellingen heeft de gemeente Arnhem een gericht toezicht op het reilen en zeilen van de betreffende instellingen. Door aan de te verstrekken leningen waarborgen te verbinden kan bij calamiteiten direct worden gereageerd (voorbeeld: executie bij recht van eerste hypotheek). Tevens bestaan er bij de sectoren zorg en sport waarborgfondsen. Met borgstelling door deze waarborgfondsen kunnen instellingen bij banken een lagere rente bedingen en hoeft de gemeente zelf geen lening te verstrekken. De stichting waarborgfonds voor de sport (SWS) garandeert maximaal de helft van de lening en eist een garantie van de gemeente voor het resterende deel van de lening.
In 2020 heeft de economie harde klappen gekregen, maar trekt in 2021 weer aan. Dat gebeurt niet op alle fronten in een gelijk tempo, waardoor het mogelijk is dat de ene instelling langer geconfronteerd zal worden met de gevolgen van de recessie dan de andere en alsnog in moeilijkheden komt en bij de gemeente aan moet kloppen voor ondersteuning. Dat risico wordt substantieel verkleind door de garanties van de waarborgfondsen.

Financieringsvolume (delegatie/mandaat)

Bij het vaststellen van de Begroting neemt de gemeenteraad een besluit over de omvang van de gemeentelijke activiteiten en daarmee over het financieringsvolume. Afgezien van de eigen middelen in reserves en voorzieningen wordt in de financieringsbehoefte voorzien door middel van leningen voor de lange termijn (vaste financiering) en voor de korte termijn (vlottende financiering).

Lange termijn financiering (vaste financiering)

Zoals reeds toegelicht gaat het hier om de benodigde geldmiddelen voor de eigen gemeentelijke investeringen en projecten; de financiering van sociale woningbouw (indien nodig) en de verstrekking van geldleningen aan instellingen, gelieerd aan het beleid van de gemeente Arnhem.

Korte termijn financiering (vlottende financiering)

Bij de kortlopende financiering gaat het om de financiering van de lopende activiteiten en werkzaamheden van de gemeente. Hiervoor wordt geld geleend of (in geval van een tijdelijk overschot) uitgezet bij de schatkist voor een periode van maximaal een jaar. Als een extra zekerheid, bijvoorbeeld voor het opvangen van onverwachte fluctuaties in de behoefte aan kasgeld, is een arrangement afgesloten met de Bank Nederlandse Gemeenten waarbij tot een beperkt bedrag (€ 4 miljoen) de gemeente een negatief saldo mag hebben. Insteek is hiervan zo weinig mogelijk gebruik te maken, een kasgeldlening is goedkoper dan rood staan bij de bank.
In voorkomende situaties zal een deel van de opgenomen kas-/callgelden (O/G) worden omgezet in langlopende financiering, de zogenoemde consolidatie. Een en ander past binnen de regels, zoals vastgelegd in het treasurystatuut.

Financieringsbehoefte per 31-12-2022

Onderstaand schema geeft inzicht in de benodigde geldmiddelen voor de langlopende financiering en de manier waarop deze beschikbaar komen (de funding).

Het totaalvolume van de benodigde financieringen bedraagt € 912 miljoen. Vanuit de beschikbare aanwezige middelen (reserves en voorzieningen en obligo's en waarborgsommen) en de leningenportefeuille voor de vaste financiering is meer dan dit bedrag beschikbaar. Per ultimo 2022 zal zelfs een bedrag van € 4,4 miljoen in de schatkist van het Ministerie van Financiën gestald moeten worden.
De financieringsfunctie is ruimschoots in staat om voldoende middelen aan te trekken en beschikbaar te stellen voor dekking van de reeds gepleegde investeringen, de kosten in de grondexploitatie en voor de in 2022 begrote investeringen.

Benodigd voor	Bedrag	Financiering middels	Bedrag
Bedragen x € 1.000			
Activa gemeente Arnhem en grondexploitatie	840.375	Reserves en voorzieningen	136.546
Uitgezette gelden aan gelieerde instellingen en woningcorporaties (kapitaalverstrekking en leningen u/g)	35.286	Opgenomen gelden in de kapitaalmarkt (leningen o/g)	776.525
		Obligo's waarborgsommen en vooruitontvangen erfpacht	3.374
Overige uitgezette middelen (o.a. nog te ontvangen erfpacht en bijdragen aan activa van derden)	36.401	Rekening courant BNG en kasgeldleningen	-4.383
Totaal langlopend te financieren	**912.062**	**Totaal financiering**	**912.062**

Leningenportefeuille 2022

Onderstaand schema geeft inzicht in de samenstelling van de volumes in het jaar 2022 van de huidige leningenportefeuille van de financieringsfunctie. Het betreft leningen opgenomen gelden (O/G) en leningen uitgezette gelden (U/G).

Leningen portefeuille	Stand 01.01.2022	Opname	Aflossing	Stand 31.12.2022
Bedragen x € 1.000				
Leningen O/G				
Leningen portefeuille	621.528	174.349	-133.421	662.456
Nog aan te trekken financiering in 2021	114.061			114.061
Leningen t.b.v. woningcorporaties	9		-1	8
Totaal leningen O/G	**735.598**	**174.349**	**-133.422**	**776.525**
Leningen U/G				
Vaste leningen uitstaand	35.423		-4.887	30.536
Woningcorporaties	9		-1	8
Totaal leningen U/G	**35.432**	**0**	**-4.888**	**30.544**

Van de nieuwe financiering in 2021 heeft een bedrag van € 42,7 miljoen betrekking op herfinancering van de bestaande leningenportefeuille. De overige € 71,4 miljoen is nodig voor de begrote investeringen.

Rentevisie

In recente jaren is als gevolg van de lage rentestand de gemiddeld te betalen rente voor de gemeente gestaag gedaald. Als gevolg van gewijzigde wetgeving in het BBV moet de omslagrente binnen marges de gemiddelde marktrente volgen en is de gemeente niet meer vrij in het bepalen van deze intern in rekening te brengen rente. Een omslagrente van 4%, zoals de gemeente hanteerde voor het jaar 2018, is niet meer toegestaan. Deze bedroeg in 2020 2% en in 2021 1,7% en daalt in 2022 naar 1,4%.
Om meerjarig gebruik te blijven maken van de lage marktrente kiest de gemeente ervoor om nu en in de komende jaren leningen met lange looptijden aan te trekken waarvan de rente nog steeds laag is (momenteel onder de 1%). Wanneer de rente ook na 2022 zo laag blijft is het bijna een zekerheid dat de omslagrente verder verlaagd moeten worden om te voldoen aan de eisen uit het BBV.
De gemeente heeft al een aantal jaren leningen aangetrokken met lange looptijden van 20 à 30 jaar. Hiermee is ruimte gecreëerd om in toekomstige jaren, wanneer de rente voor nieuwe leningen mogelijk weer op een hoger niveau terecht zal komen, met behulp van nieuwe leningen met kortere looptijden toch een lage gemiddelde rente te realiseren binnen de wettelijke mogelijkheden. Het moment waarop de rente substantieel gaat stijgen kan niemand voorspellen, het is zaak waakzaam te blijven om niet verrast te worden.
Als gevolg van de renterisiconorm (zie hieronder) mag de gemeente geen leningenportefeuille hebben met een gemiddelde looptijd van leningen van korter dan ongeveer vijf jaar. De gemeente zou dan in een jaar meer leningen moeten herfinancieren dan is toegestaan.

Mandaat (voor nieuw aan te trekken financieringsmiddelen)

Met het vaststellen van deze Begroting 2022 inclusief de paragraaf financiering mandateert de gemeenteraad het college om voor de financieringsbehoefte per onderscheiden categorie in 2022 leningen aan te gaan tot de volgende maximumtotalen:

Maximaal toegestane leningen 2022	Maximaal
Bedragen x € 1.000	
Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte	250.000
Financieringsbehoefte sociale woningbouw	100.000
Financieringsbehoefte aan gemeente gelieerde instellingen	50.000

Kasgeldlimiet

De Wet FIDO geeft concrete richtlijnen voor gemeenten voor het beheersen van het renterisico in verband met de korte termijn financiering. De kasgeldlimiet is een wettelijk maximum (plafond) voor het volume geldleningen in de vorm van zogenaamde call- en kasgeldtransacties.
De bovengrens is bij ministeriële regeling voor het jaar 2022 vastgesteld op 8,5 % van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting. De begroting van de gemeente Arnhem voor het jaar 2022 heeft een omvang van € 727,5 miljoen en daarmee komt de kasgeldlimiet uit op € 61,8 miljoen.
Het Rijk geeft gemeenten veel ruimte om maximaal gebruik te maken van (goedkope) financiering met kasgeld. Hoewel het gemeenten formeel niet is toegestaan de kasgeldlimiet te overschrijden (Wet FIDO, art. 4, lid 1), hoeven deze pas aan de toezichthouder te rapporteren wanneer de kasgeldlimiet drie kwartalen op rij wordt overschreden (art. 4, lid 2). Hiermee wordt gedoogd de kasgeldlimiet twee kwartalen op rij te overschrijden.
De gemeente Arnhem stuurt er desondanks op onder de kasgeldlimiet te blijven en deze niet te overschrijden.

Renterisiconorm

Het renterisico betreft het risico dat de begroting van de gemeente geconfronteerd wordt met een verzwaring van de rentelasten als gevolg van herfinancieringen van bestaande activa of van herziening van rente van bestaande leningen.
Het doel van de renterisiconorm is om dit risico te beperken tot een handelbaar niveau. Bij een gelijkmatig opgebouwde leningenportefeuille blijft het renterisico binnen verantwoorde marges en zullen de renteaanpassingen zich geleidelijk voordoen en binnen de begroting opgevangen kunnen worden.
In de Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) is vastgelegd dat jaarlijks een volume ter grootte van 20 % van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting (peildatum 1 januari) mag worden geherfinancierd of een renteherziening mag ondergaan. Omdat de gemeente voor de eigen financiering geen leningen heeft aangetrokken waarvan periodiek de rente wordt herzien, heeft voor Arnhem de renterisiconorm alleen betrekking op herfinanciering van aflopende leningen. Op basis van het begrote lastentotaal voor 2022 van € 727,5 miljoen mogen leningen tot een bedrag van € 145,5 miljoen worden geherfinancierd.
Voor het jaar 2022 komt de prognose van het renterisico uit op 17,7 %. Vergeleken met voorgaande en toekomstige jaren zal in 2022 een relatief hoog leningenbedrag worden geherfinancierd. De maximale noodzaak tot herfinanciering wordt volledig bepaald door beslissingen in het verleden, er is geen risico dat het renterisico van de gemeente Arnhem in 2022 hoger zal uitvallen.

Schatkistbankieren

Sinds het najaar van 2013 kennen gemeenten en andere decentrale overheden verplicht schatkistbankieren. Decentrale overheden dienen banktegoeden, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekening-courant bij het ministerie van Financiën. In 2021 is de drempelwaarde voor schatkistbankieren verhoogd, gemeenten mogen een hoger banksaldo aanhouden voordat afroming naar de schatkist verplicht is. Het Rijk hoopt de administratieve lastendruk op dit gebied te verlagen omdat minder boekingen naar (en van) de schatkist nodig zijn.
Voor de gemeente Arnhem bedraagt de drempelwaarde in 2022 € 10,46 miljoen.
Omdat inkomende en uitgaande kasstromen niet op elkaar zijn afgestemd, kunnen hoge positieve of negatieve kassaldi ontstaan. Om ruimte te bieden voor zulke bewegingen moet het gemiddelde van de banksaldi van de gemeente in een kwartaal worden afgezet tegen deze drempelwaarde, niet de dagelijkse stand. Het banksaldo hoeft dus niet continu beneden de drempelwaarde te blijven. Een banksaldo boven de drempelwaarde kan binnen het kwartaal worden gecompenseerd met banksaldi, die lager zijn dan de drempelwaarde.
Bij de controle van de jaarrekening neemt de accountant de verplichting tot schatkistbankieren mee.

Overige risico's

Gezien de samenstelling van de gemeentelijke leningenportefeuille en de kaderstelling vanuit de wet en het treasurystatuut (leningen worden alleen afgesloten in euro’s) is binnen de gemeente Arnhem geen sprake van valutarisico en/of koersrisico.

Bedrijfsvoering

Wij zijn een organisatie die midden in de samenleving staat, in verbinding is met de stad en een afspiegeling van de stad wil zijn. De gemeentelijke bedrijfsvoering verandert mee met de eisen die worden gesteld door de samenleving, het bestuur, de raad en onze eigen professionaliteit.

1.1 Ontwikkelingen binnen de bedrijfsvoering

De komende jaren zetten we in op de volgende grotere thema's:

Diversiteit en Inclusie

De gemeente wil een diverse, inclusieve organisatie zijn die de kracht van verschillen weet te waarderen, weet te benutten en kan inzetten in het belang van de stad. Iedereen moet binnen de organisatie dezelfde kansen krijgen, ongeacht leeftijd, achtergrond, seksuele geaardheid of beperking.

Informatievoorziening

Goede informatiestromen in termen van juist, volledig en tijdig zijn een essentieel element van het democratisch proces en dragen er tevens aan bij dat raad en college de besluiten die zij nemen goed kunnen uitleggen aan de stad. Inwoners hebben daar recht op. Verantwoorden wat je als overheid doet, is belangrijk voor het vertrouwen dat de samenleving in de overheid heeft.

Hybride werken

Hybride werken staat voor daar werken waar dat het meest passend is. Op de juiste plek, met de juiste mensen, op het juiste moment. Het gaat erom ons werk slim en effectief te organiseren, waarbij het doel van de activiteit, het type werk en de mate van interactie leidend zijn in de keuze waar we werken.

Weerbaarheid

Weerbaarheid is een breed thema: het heeft betrekking op professionele stevigheid en grenzen kunnen stellen. Als organisatie staan wij midden in de samenleving, dat vraagt om sensitiviteit en rolvastheid in ons handelen. Richting bestuur en raad adviseren wij onafhankelijk en vanuit onze professionaliteit.

1.2 Reguliere bedrijfsvoering

Personeel en organisatie

Het streven naar een divers samengesteld personeelsbestand en een inclusieve organisatie, waar iedereen op gelijkwaardige wijze kan deelnemen, zijn of haar talenten kan inzetten en zich welkom voelt, staat met stip op nummer één in het personeelsbeleid. Er is een bestuursopdracht geformuleerd en er is intussen een verandermanager Diversiteit en Inclusie aangesteld. De meting van de Nederlandse Inclusiviteitsmonitor laat een hoge respons zien. Organisatiebreed worden themasessies belegd om meer aandacht te vragen voor het onderwerp en te komen tot concrete acties om het doel zoals geformuleerd in de bestuursopdracht te gaan behalen.

Ondanks de uitstroom door pensionering en instroom van jongeren is de gemiddelde leeftijd in onze organisatie bijna 50 jaar. De stevige investering op strategische personeelsplanning blijft overeind. Bovendien wordt de aandacht gericht op het binden en boeien van jonge collega's die al bij ons aan het werk zijn.

Het ziekteverzuim is, ondanks de hectische coronaperiode, organisatie breed gezien, dalende en het is belangrijk om dit in het komende jaar vast te houden. Verzuimmanagement en verzuimpreventie blijven heel belangrijke instrumenten. Ook in de nieuwe aanbesteding van de arbo-dienstverlening die gaat lopen is hier aandacht voor. De meldingsfrequentie en het kortdurend verzuim zijn prima op orde en zelfs aan de lage kant. Dit duidt op een grote bevlogenheid en betrokkenheid bij medewerkers. Vooral het langdurig, psychisch verzuim in de organisatie blijft het komende jaar onze aandacht vragen.

De coronacrisis heeft laten zien dat diverse aspecten van 'Het Nieuwe Werken' aan urgentie hebben gewonnen. Online samenwerken, hybride vergaderen, flexibel en meer plaats- en tijdonafhankelijk werken hebben een enorme vlucht genomen en zijn ook niet meer weg te denken. Het project Hybride werken is goed van de grond gekomen en loopt actief. Binnen dit project zijn diverse taskforces opgericht om alle deelaspecten samen op te laten lopen. Denk hierbij aan communicatie, thuiswerkplekken, cultuur en gedrag.

SBR
In de afgelopen jaren is een onevenwichtigheid ontstaan tussen de formatieve en daadwerkelijk ingezette capaciteit bij het cluster Strategie, beleid en regie (SBR). Er is een plan van aanpak opgesteld om de opgaven en de bezetting in verband met elkaar te bezien. De resultaten van de doorlichting worden in het vierde kwartaal verwacht. Dan is er, zo goed als mogelijk, inzicht in de capaciteit die nodig is om de opgaven binnen de programma's te kunnen realiseren, zijn er aandachtspunten in beeld gebracht wat betreft kwaliteit van processen en zijn richtingen voor verbetering benoemd. Parallel aan de doorlichting is gestart met de eerste stap van strategische personeelsplanning, namelijk de talentreview; een proces dat ons helpt in de 'match' vinden tussen ons menselijk kapitaal en de opgaven die gerealiseerd moeten met daarbij de juiste sturing op, en ontwikkeling van, ons menselijk kapitaal. Op basis van de doorlichting en talentreview wordt een ontwikkeltraject voor het cluster SBR geformuleerd en uitgevoerd. Algemene onderwerpen als samenwerken in een hybride en inclusieve organisatie zullen onze aandacht daarbij ook vragen.
In 2021 is ook gestart met een project om het management van SBR te voorzien van bruikbare managementinformatie. We werken aan het verder op orde brengen van de basis, zoals uit voorgaande blijkt. Streven is de tekorten niet verder op te laten lopen, en liefst te laten dalen. Tevens wordt ingezet op het laten afnemen van de beleving van werkdruk. Belangrijk is te constateren dat de opgave groot is en dat het op orde brengen van het cluster een lange adem vraagt en daarmee enkele jaren in beslag zal nemen. 2022 zal in het teken staan van de implementatie van het plan van aanpak dat in het najaar van 2021 gemaakt wordt.

Informatie en automatisering
Afdeling informatie werkt vanuit een meerjarige visie en strategie aan drie thema's: informatiegestuurde organisatie, uitbreiding digitale dienstverlening & zaakgericht werken en modernisering van de werkplek. Dit alles vanuit een robuuste basis, met bijzondere aandacht en continue ontwikkeling op het gebied van informatieveiligheid, privacy en aantoonbaarheid.

Uitbreiding digitale dienstverlening
De gemeentelijke informatievoorziening, een belangrijke basis voor de dienstverlening, wordt blijvend gemonitord en bijgesteld met het oog op continuïteit, kwaliteitsverbetering én meer doelmatigheid. Dit omvat onder andere:
- We werken aan optimale dienstverlening met effectieve processen en informatiestromen.
- Informatiehuishouding met betrekking tot het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Hiermee sorteren we ook voor op de beoogde ondernemers-dienstverlening binnen het Programma Vitale Economie onder de noemer 'van bedrijven weten'.
- Sturing op de kwaliteit van archivering en duurzame bewaring om de preservering en toegankelijkheid van de analoge en digitale informatie te waarborgen.
- Afdeling Informatie werkt samen met ICT De Connectie aan de versterking van de regionale informatievoorziening. Vanuit een regionale harmonisatieagenda op het niveau van de procesondersteunende applicaties wordt de kwaliteit versterkt en de kwetsbaarheid op beheer verminderd. Hiertoe zal de informatiestrategie ook op regionaal niveau vormkrijgen en de samenwerking versterken.
- Als één van de eerste applicaties is de applicatie die onze dienstverlening door middel van het zaakgericht ondersteunt aan de beurt. De landelijke ontwikkeling 'Common Ground' krijgt een prominente plek in de aanbesteding hiervan, als eerste stap in een grote transitie die in de komende jaren verder vorm zal krijgen. De impact van deze vervanging op de organisatie zal groot zijn.

Informatiegestuurde organisatie
Informatiegestuurd werken versterken we dit jaar weer verder, onder de noemer "Informatiegestuurd Arnhem". We zetten verder in op een monitor per beleidsprogramma, op basis van indicatoren. Hiermee zorgen we dat de programma's de sturing op de doelen met meer feitelijke basis kunnen vormgeven. Het coronadashboard, de rapportage Nemia en de bestuursrapportages Zorg Dichterbij en Doorbraak naar Werk zijn hiervan reeds voorbeelden. In een stapsgewijs proces pakken we dit de komende jaren verder op. De uitvoering ervan sluit aan op de motie 'Voortaan wel meetbare doelen' 20M277.
Verder focussen wij aankomend jaar op:
- het verder vormgeven van het Arnhems dataplatform, de 'centrale waarheid' en gegevensbasis voor de monitoren;
- het verder bouwen aan analyseteams waar multidisciplinaire teams werken aan analyse en ontwikkeling van de monitoren;
- meer open data.

Modernisering werkplek

- Corona heeft de ontwikkeling van online werken in een stroomversnelling gebracht. De ondersteuning van het online samenwerken krijgt steeds verder vorm.
- Het nieuwe sociale intranet wordt een nieuwe online ontmoetingsplek die het kennisdelen en ontmoeten zal vergemakkelijken.
- Door genoemde ontwikkelingen zal het gebruik van het stadskantoor en het stadhuis in de toekomst anders zijn dan voorheen. Hybride werken in de vergaderruimtes zal verdere investeringen vragen en de facilitering van de thuiswerkplek zal verdere aandacht vragen.

Informatieveiligheid, privacy & auditing

De gemeente heeft steeds meer gegevens. Enerzijds gaat het hier om persoonsgegevens. Inwoners mogen erop vertrouwen dat hun privacy bij ons geborgd is: we gaan goed om met gegevens en vragen alleen wat nodig is. Anderzijds hebben we veel informatiestromen die belangrijk zijn voor de continuïteit van onze bedrijfsvoering en dus veilig moeten zijn. De veranderende wetgeving zorgt ook voor aanpassingen in ons informatiebeleid. Met auditing wordt aantoonbaar gemaakt dat de gemeente hierop in control is. De in 2021 uitgevoerde nulmeting op het gebied van bewustzijn bij medewerkers zal leiden tot acties die medewerkers beter in staat stellen goed met de gegevens van de inwoners en organisatie om te gaan.

Financiën en control

De afdeling Financiën en Control acteert vanuit het visiedocument dat medio 2020 door de afdeling is opgesteld. Centraal thema hierbij is "wij brengen Arnhem verder, met betrokkenheid, onafhankelijk advies en ondersteuning, met kennis en innovaties."
In het afgelopen jaar zijn goede stappen gezet, bijvoorbeeld op het terrein van de actualisatie van het financieel beleidskader, het voorzien in stuurinformatie, de verdere verbetering van ondersteuning en advies bij de producten uit de P&C cyclus en het versterken van de administratieve organisatie.
Onder andere door een pilot Robotic Process Automation is invulling gegeven aan de ambitie op het gebied van innovatie.
In 2022 geven we dit een vervolg en bouwen we dit uit zowel binnen de afdeling als ook naar onze stakeholders toe. In onze financiële administratie en processen brengen we samen met De Connectie de basis verder op orde. We werken in nauwe samenwerking met Informatie verder aan 'Informatiegestuurd Arnhem'.
Ten slotte willen we meer structuur en eenduidigheid aanbrengen in de rollen en werkzaamheden van Gegevensmanagers en Business Control. Invoering van Strategische Personeelsplanning is daaraan ondersteunend en zullen we in 2022 afronden en inzetten.

Auditing en risicomanagement

In de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen wordt ingegaan op het beleid voor risicomanagement, het risicoprofiel en de benodigde weerstandscapaciteit, de relatie met de financiële kengetallen en de belangrijkste risico's. De aanpak van risicomanagement is gebaseerd op de nota Risicomanagement en weerstandsvermogen, zoals vastgesteld in de raad van 16 september 2020.
Speerpunten voor de aanpak in 2021 zijn:

- een betere sturing op de maatregelen voor met name de belangrijkste risico's;
- extra aandacht in de vorm van risicosessies voor een aantal grote projecten (bijvoorbeeld de aanpak van Arnhem Oost en de Lauwersgrachtalliantie);
- evaluatie van de jaarresultaten 2021 ten opzichte van het risicoprofiel 2021;
- trainingen risicomanagement van medewerkers om deze goed te faciliteren om risico's goed in beeld te kunnen brengen en hierop te sturen.

In de gemeentewet is in art. 213a vastgelegd dat gemeenten onderzoeken doen naar de doeltreffendheid en doelmatigheid en hierover de raad informeren. Bij de bespreking van de Perspectiefnota 2022-2025 is door de raad onderstreept dat het belangrijk is dit soort onderzoeken ook in Arnhem uit te voeren.
Sinds begin van dit jaar ontvangt de raad ieder kwartaal een overzicht van lopende externe onderzoeken. Enkele onderzoeken dragen kenmerken van onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid, maar deze onderzoeken worden op dit moment niet expliciet als 213a onderzoeken geduid.
In september 2021 is de raad geïnformeerd over de vernieuwde aanpak van 213a onderzoeken in Arnhem vanaf 2022. In dezelfde brief is ook het vervolg op de onderzoeken volgens de methode Duisenberg en de aanpak voor het actueel houden van de begroting (zero based opbouwen programma's) opgenomen. Het college heeft in deze Begroting middelen vrijgemaakt voor het kunnen (laten) uitvoeren alle hiervoor genoemde onderzoeken.

Rechtmatigheid en financial audits
Op 26 mei j.l. heeft de gemeenteraad ingestemd met het raadsbesluit 'intern controleplan'. Hiermee heeft de raad het normenkader voor de rechtmatigheidsverantwoording, de controletoleranties en de te benoemen onderdelen in de bedrijfsvoeringsparagraaf vastgesteld. In het intern controleplan en het raadsvoorstel is aangegeven dat het invoeren van de rechtmatigheidsverantwoording per 2021 waarschijnlijk, maar niet zeker is. Informatie die na het vaststellen beschikbaar is gekomen wijst uit dat de rechtmatigheidsverantwoording per 2021 niet door gaat en dat deze (waarschijnlijk) vanaf 2022 afgegeven moet worden.

Over het uitstellen van de rechtmatigheidsverantwoording is de raad op 7 september geïnformeerd. In deze raadsbrief is eveneens aangegeven dat het college de voorbereidingen en de werkzaamheden die gepland zijn middels het interne controleplan 2021 gedurende 2021 wel zal blijven uitvoeren alsof de rechtmatigheidsverantwoording al afgegeven moet worden. Dit zogenaamde 'proefdraaien' is op dit moment in volle gang en gebeurt gedurende heel 2021 in afstemming met de externe accountant. Over de uitkomsten van deze controlewerkzaamheden wordt de raad geïnformeerd via de paragraaf bedrijfsvoering in de jaarstukken 2021.

Juridische zaken

Advisering
Arnhem heeft de ambitie in besluitvorming meer transparantie te bereiken waar het gaat om de (voorbereiding van) raadsvoorstellen. Vanuit de afdeling Juridische Zaken wordt dit proces ondersteund.
Het specifieke terrein van de burgemeestersbevoegdheden Openbare Orde en Veiligheid heeft in het afgelopen jaar veel prioriteit gevraagd. Dit zal gelet op de conclusies in het onderzoek van de Rekenkamer van 19 juni 2021 "De wet van de stimulerende achterstand" de komende jaren nog meer het geval zijn. De gemeente Arnhem zal verder deelnemen aan het Experiment gesloten coffeeshopketen (wietexperiment). Daarbij is recentelijk het project BOTOC (Breed Offensief Tegen Ondermijnende Criminaliteit) van start gegaan. Naast de normale werkzaamheden voor de Afdeling Veiligheid, neemt Juridische Zaken in beide projecten intensief deel.
Ook dit jaar zal weer veel aandacht blijven gaan naar de invoering van de nieuwe Omgevingswet, die wederom is vertraagd. Ook hier wordt door Juridische Zaken intensief samengewerkt met beleidsafdelingen en in dit geval ook ICT. De verwachting is verder dat dit jaar de energietransitie, het hybride werken en ondersteuning van wijkinitiatieven ook de nodige aandacht zullen vragen van Juridische Zaken.

Juridische procedures
De afdeling Juridische Zaken hecht vanzelfsprekend aan de grondbeginselen van de rechtsstaat. Daarom werd ook al vóór de Toeslagenaffaire bij advisering in concrete zaken en afwikkeling van procedures niet alleen gekeken naar de rechtmatigheid van de beslissingen, maar ook naar mogelijke concrete maatwerkoplossingen. De medewerkers die bezwaren en klachten afhandelen hebben op dit moment extra aandacht voor de gedupeerden van de toeslagenaffaire.

Het afgelopen jaar hebben de medewerkers van Juridische Zaken zich verdiept in de wijze waarop in juridische stukken meer inclusief kan worden gecommuniceerd. Ter ondersteuning van dit proces heeft een groot deel van de afdeling Juridische Zaken in het kader van Direct Duidelijk trainingen op dit gebied gevolgd. Behalve dat individuele medewerkers kennis in deze sessies hebben opgedaan, wordt er de komende tijd gewerkt aan een verdere verbeterslag van stukken van de afdeling. Dit proces zal de komende jaren blijvende aandacht krijgen.

Control
De afdeling Juridische Zaken hecht aan transparantie zodat de burger op de hoogte kan zijn van zijn rechten en plichten. Al jaren kunnen burgers via www.overheid.nl bijvoorbeeld de lokale regelgeving van de gemeente Arnhem en zijn mandaten vinden. Met de inwerkingtreding van de Wet electronische publicaties op 1 juli 2021 is er nog betere ontsluiting van informatie voor de burger mogelijk. Zo moeten bijvoorbeeld ook kennisgevingen van vergunningen worden gepubliceerd. Burgers die in het bezit zijn van een account "Berichten over uw buurt" krijgen deze meldingen automatisch in hun mailbox. Juridische Zaken is opdrachtgever en neemt deel aan projectteam samen met projectleden uit Vergunning & Handhaving, Strategie Beleid en Regie. Zij leiden de invoering van deze wet in goede banen, voorzien medewerkers van informatie en bekijken waar processen nog verder kunnen worden verbeterd.

Ook openheid van informatie voor de burger is van belang. Juridische Zaken adviseert al jaren lang medewerkers die verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur behandelen en gaat daar in het nieuwe jaar ook mee door. Door te participeren in het kernteam Open Data van de gemeente Arnhem is ook vanuit Juridische Zaken prioriteit gegeven aan het beschikbaar stellen van Wob-verzoeken, besluiten en bijlagen als Open Data.

Open data zijn gegevens en informatie van de gemeente die voor iedereen beschikbaar en toegankelijk zijn gemaakt in een digitaal formaat. Deze werkwijze past bij een transparante, betrouwbare en goed controleerbare overheid. Halverwege 2021 hebben medewerkers van Juridische Zaken tevens de taak gekregen om als Wob-coördinator de behandelaar in het Wob-proces te ondersteunen. En vanzelfsprekend worden de ontwikkelingen ten aanzien van de Wet open overheid nauwgezet vanuit Juridische Zaken gevolgd.

Communicatie

Inclusieve gemeentelijke communicatie

Als gemeente gaan we voor communicatie die begrijpelijk is en waarbij iedereen zich gezien en begrepen voelt. Dat doen we langs de volgende lijnen:

Schrijven in voor iedereen begrijpelijke taal

Wij gaan verder met bewustwording en training van de gemeentelijke organisatie. We gaan het gesprek aan met onze gemeenschappelijke regelingen en uitvoeringsorganisaties, om hen ertoe te bewegen om ook taalniveau B1 als norm te nemen. We zetten een Lezerspanel op. De deelnemers worden breed geworven onder de inwoners van Arnhem. Zij gaan een aantal keren per jaar feedback geven op onze schriftelijke communicatie. En ten slotte gaan we een proef houden met beeldbrieven.

Verdere verbeteren toegankelijkheid websites

We werken door aan de verbeterslag van www.arnhem.nl en gaan andere aan de gemeente verbonden sites (laten) toetsen aan de wettelijke eisen. We richten een proces in om ervoor te zorgen dat de eisen op het gebied van toegankelijkheid (en beveiliging) voor toekomstige websites vooraf zijn geborgd.

Communicatie waarin alle Arnhemmers zich herkennen

We onderzoeken of we in onze communicatie aansprekend zijn voor álle Arnhemmers en wat we eventueel beter kunnen doen. Op basis van de input die we in de tweede helft van 2021 verzamelen, maken we in 2022 een plan om de gemeentelijke communicatie nog inclusiever te maken.

Overzicht formatie

Totaal aantal FTE Arnhem	Realisatie Bezetting 31.12.2020	Begroting Formatie 2021	Begroting Formatie 2022	Begroting Formatie 2023	Begroting Formatie 2024	Begroting Formatie 2025
Bestuur						
Aantal FTE Raad	39	39	39	39	39	39
Aantal FTE College B&W	7	7	7	7	7	7
Personeel						
Aantal FTE ambtelijke organisatie formatie	949	981	960	938	937	935
Totaal personeel gemeente Arnhem	**949**	**981**	**960**	**938**	**937**	**935**

Verloop formatie

	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Aantal FTE ambtelijke organisatie Begroting 2021-2024	**916**	**912**	**912**	**912**	**912**
Bij: consulent W&I-Handhaving: zorgfraude	2	2	2	2	2
Bij: integraal handhaver 0,6 fte areaal	1	1	1	1	1
Bij: bijdrage economie SBR	1	1	1	1	1
Bij: 2e jaar 11 trainees 1/3/21 tot 1/3/22	9	2			
Bij: formatie Bedrijfsvoering	15	15	13	12	10
Bij: 8,0 fte doorontwikkeling burgerzaken	8	8	5	5	5
Bij: straatcoaches	4	4	4	4	4
Bij: participatiecoaches bureau Nieuwkomers - pilot - 2021	4				
Bij: kredietadviseur duurzaamheidsleningen 21-25	1	1	1	1	1
Bij: uitbreiding vaste formatie PIM (vermindering inhuur)	2	2	2	2	2
Bij: interventiespecialist Zorg en Veiligheid	1	1	1	1	1
Bij: netwerkmanager arbeidsmarkt regio Midden Gelderland	0	0			
Bij: capaciteit cluster Strategie Beleid en Regie	20	15			
Af: invulling taakstelling Gelrepas	-3	-3	-3	-3	-3
Afronding	-1	-1	-1	-1	-1
Aantal FTE ambtelijke organisatie Begroting 2022-2025	**981**	**960**	**938**	**937**	**935**

Toelichting bij de grootste mutaties:

- Gedurende de periode 1 maart 2021 tot 1 maart 2022 zijn er 11 trainees aan de formatie toegevoegd. Omgerekend op jaarbasis is dit gemiddeld 9 fte in 2021 en gemiddeld 2 fte in 2022. Dekking hiervoor vindt plaats uit het jongerenbudget.
- Om te kunnen anticiperen op de toenemende vraag naar hoogwaardige en complexe producten zijn voor de verdere doorontwikkeling van het cluster Bedrijfsvoering vanaf 2021 bestaande budgetten omgezet naar formatie. In 2022 gaat het hierbij om 15 fte, aflopend naar 10 fte in 2025. Deze formatieve uitbreiding is als volgt vertaald:
  - 2,0 fte voor capaciteit artikel 44 vragen
  - 1,0 fte voor P&O
  - 4,0 fte voor Informatie
  - 3,0 fte voor F&C
  - 3,5 fte voor het oplossen van een eerder opgelegde formatieve taakstelling

  Daarnaast is er in de Perspectiefnota 2022-2025 voor de jaren 2022 en 2023 € 150.000 beschikbaar gesteld ten behoeve van een inclusieve gemeentelijke organisatie en € 50.000 voor 2024. Dit is circa 1,5 fte in 2022 en 2023 en 0,5 fte in 2024.
- Voor de doorontwikkeling van Burgerzaken is bij de Perspectiefnota 2021-2024 budget beschikbaar gesteld. Naar verwachting zal dit rond de 8 fte formatie-uitbreiding betreffen in 2021 en 2022, aflopend naar structureel circa 5 fte vanaf 2023.
- In de Perspectiefnota 2022 zijn voor de jaren 2021 en 2022 extra middelen beschikbaar gesteld voor het cluster Strategie, Beleid en Regie om het cluster in staat te stellen de personele formatie in evenwicht te brengen met de gevraagde inzet op de gemeentelijke programma's. Voor 2021 is € 2 miljoen beschikbaar gesteld en voor 2022 € 1,5 miljoen. Dit is globaal vertaald naar formatie 20 fte in 2021 en 15 fte in 2022.

	Realisatie 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Aantal FTE ambtelijke organisatie	949	981	960	938	937	935
Saldo personeelsbudget loonsom (in € 1.000)	75.416	82.723	81.261	79.128	79.028	79.028
Gemiddelde loonsom (in €)	79.459	84.325	84.638	84.377	84.361	84.496

Verbonden partijen

De gemeente neemt deel in diverse rechtsvormen zowel publiek als privaat. Wanneer de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft in een andere partij, is dat voor de gemeente een verbonden partij. Samenwerking met andere partijen is een manier om publieke taken uit te voeren, die bijdragen aan het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen. Deelnemingen in andere partijen brengen risico's met zich mee zowel bestuurlijk, maatschappelijk als financieel.

Verbonden partijen twee gemeentelijke rollen

De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen: de rol van eigenaar en de rol van opdrachtgever. Tussen beide rollen en de belangen die daaruit voortvloeien, kan een spanningsveld bestaan.

In de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, de missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede eigenaar van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De eigenaarsrol richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerkings)organisatie.

De gemeente is ook opdrachtgever van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten of producten of is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Veelal in de vorm van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen, met daarnaast een aanvullend pakket dat voor afzonderlijke deelnemers op maat wordt afgesproken.

Het financieel belang is gekoppeld aan beide rollen. Als opdrachtgever heeft de gemeente belang bij een zo goed mogelijke prijs-/kwaliteitsverhouding voor de afgesproken dienstverlening en deze moet passen binnen de kaders van de gemeentebegroting. Als eigenaar draagt de gemeente het 'ondernemersrisico' van de samenwerking. Als de financiële resultaten tegenvallen, zal de gemeente de tekorten moeten aanvullen.

Actuele kaders

Kadernota verbonden partijen gemeente Arnhem

In 2016 is de visie van de gemeente Arnhem op de verbonden partijen vastgelegd in de kadernota verbonden partijen 2016 gemeente Arnhem, met daarin uitvoeringsrichtlijnen over de wijze van sturen en beheersen. Uitgangspunt is om hierbij uit te gaan van een risicogerichte aanpak, onder andere door het instellen van een governance code en het toepassen van een 'risicokompas'.

BBV-Notitie verbonden partijen

Ook de Notitie verbonden partijen van de Commissie BBV uit oktober 2016 geeft verplichte en aanbevolen kaders ten aanzien van verbonden partijen. In deze notitie wordt uiteengezet wanneer sprake is van een financieel en bestuurlijk belang. Van een financieel belang is sprake als de gemeente de middelen zoals vermogen of leningen, die aan een partij ter beschikking zijn gesteld, niet terugkrijgt bij faillissement van die partij of indien financiële problemen bij de derde partij kunnen worden verhaald bij de gemeente. Bij een bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van de gemeente in een derde partij, hetzij omdat de gemeente een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze via aandelen mee kan stemmen.

Wet gemeenschappelijke regeling

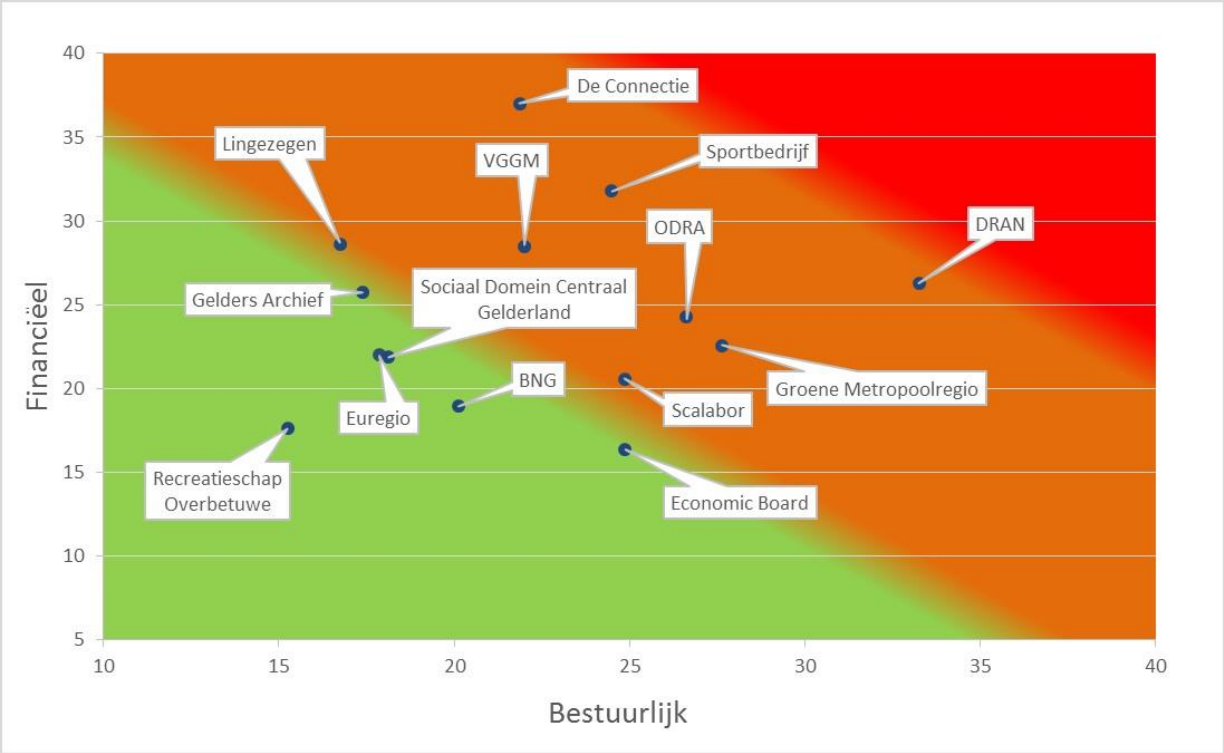
Een ander extern kader betreft de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr). In juli 2020 is door de minister van Binnenlandse zaken een voorstel tot wijziging van deze wet ingediend die erop gericht is de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraad bij taken die in gemeenschappelijke regelingen worden uitgevoerd te versterken. Op 1 juni 2021 heeft de Tweede Kamer het wetsvoorstel aangenomen. De Eerste Kamer zal naar verwachting in het najaar van 2021 stemmen over het wetsvoorstel.

Diversiteit en inclusiviteit

Binnen de gemeentelijke organisatie worden stappen gezet om te komen tot een diverse en inclusieve organisatie. We vinden het belangrijk dat ook onze verbonden partijen het onderwerp diversiteit en inclusie als speerpunt van beleid hebben. Tijdens het raadsdebat op 14 juli 2021 is daarom door wethouder Jan van Dellen de toezegging gedaan dat in de jaarplannen van de verbonden partijen een paragraaf komt over inclusie. In het najaar van 2021 wordt hierover het gesprek gevoerd met de verbonden partijen.

Ontwikkelingen risicovolle verbonden partijen

Niet alle verbonden partijen vragen om even veel betrokkenheid. Om de aandacht te geven aan die verbonden partijen die voor de gemeente van het grootste belang zijn, dan wel een belangrijk risico vormen (beleidsmatig of financieel) is het risicokompas toegepast. Het risicokompas is een risicoanalyse die bestaat uit een beoordeling op acht maatstaven. Deze acht maatstaven geven vorm aan de bestuurlijke en financiële verbondenheid met de partij. Door alle verbonden partijen op dezelfde wijze te beoordelen, is het mogelijk de verbonden partijen onderling te vergelijken en te bepalen welke verbonden partijen in verhouding tot elkaar een hoog risicoprofiel hebben. In de aanloop naar de Begroting 2022 heeft een actualisatie plaatsgevonden van het risicokompas. Dit heeft geresulteerd in de volgende risicokaart:

Voor de verbonden partijen, die op basis van de risicokaart in onderlinge vergelijking het hoogste scoren is een beheersstrategie opgesteld. Het betreft de volgende partijen:

- DRAN (Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen);
- Sportbedrijf Arnhem;
- De Connectie;
- ODRA (Omgevingsdienst Regio Arnhem;
- Groene Metropoolregio;
- VGGM (Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden.

In het hierna volgende overzicht met verbonden partijen wordt aangegeven in welke verbonden partijen de gemeente Arnhem deelneemt en aan welke programma's hiermee een bijdrage wordt geleverd. De hierboven genoemde partijen maken onderdeel uit van dit overzicht. De beheersstrategie op deze partijen wordt in het overzicht nader toegelicht.

Relatie met paragraaf Weerstandsvermogen

De risico's die samenhangen met de verbonden partijen zijn meegewogen in de bepaling van de gewenste weerstandscapaciteit (zie paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Toelichting bij overzicht verbonden partijen

Hierna wordt per verbonden partij een aantal gegevens weergegeven. Naast stamgegevens zijn dit het bestuurlijke en financiële belang, financiële gegevens over het vermogen en resultaat, actuele ontwikkelingen en de beheersstrategie (indien van toepassing).

Aanvullend op de hierna weergegeven verbonden partijen neemt de gemeente Arnhem tevens deel in twee Verenigingen van Eigenaars (VVE's). Het betreft de volgende VVE's:

- Vereniging van Eigenaars Varkensstraat 46 en 47 te Arnhem.
- Vereniging van Eigenaars Varkensstraat 27, 28-1 en 28-2 te Arnhem.

De gemeente heeft als eigenaar van een gedeelte van de panden zitting in het bestuur van de VVE's en heeft tevens een (gering) financieel belang. Het risicoprofiel is als laag aan te merken.

Scalabor B.V.			
Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Programma	S06 Participatie en armoedebestrijding		
Doel verbonden partij	Scalabor B.V. is een arbeidsontwikkelbedrijf dat inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt uit de arbeidsmarktregio Midden-Gelderland ondersteunt bij het overbruggen van die afstand. Scalabor begeleidt inwoners die dat nodig hebben - in opdracht van gemeenten - naar passend en zo regulier mogelijk werk. Scalabor richt zich op het ontdekken en ontwikkelen van talenten van mensen in een werksituatie. Een belangrijke dienstverlening is het begeleiden van SW-medewerkersvan de modulaire gemeenschappelijke regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland (MGR), module Werkgeverschap SW (WGSW).		
Deelnemers in samenwerking	Gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van Scalabor B.V. De gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven detacheert SW-medewerkers, in opdracht van de deelnemende gemeenten, bij Scalabor B.V. Daarnaast koopt gemeente Arnhem (als klant) ook ontwikkeltrajecten in bij Scalabor B.V. voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet.		
Bestuurlijk belang	De concerndirecteur van gemeente Arnhem is gemachtigd om namens de gemeente Arnhem stemrecht uit te oefenen in de vergadering van aandeelhouders.		
Financieel belang	100%		
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€	8.138.780
	Per 31-12-2021	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€	3.603.913
	Per 31-12-2021	€	
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€	
Ontwikkelingen	Voor 2022 en verder zien wij dat: - De termijn van het huidige aanwijsbesluit voor de Sw-medewerkers afloopt en nieuwe besluitvorming daarop moet plaatsvinden; - Een snelle terugloop van het aantal SW-medewerkers (door pensionering ed.); - Door ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en het ontbreken van benodigde vaardigheden van medewerkers het steeds lastiger voor SW-medewerkers wordt om door te stromen naar externe werkgevers; - Landelijke ontwikkelingen rondom sociale ontwikkelbedrijven (SW 2.0) een rol gaan spelen qua positionering; - De invoering van de nieuwe cao Aan de slag gevolgen kan hebben als het gaat om het beleggen van risico's van werkgeverschap. - Voor de inkoop van diensten en producten vanaf 2023 mogelijk een aanbestedingsprocedure moet worden opgestart.		
Risico profiel	Middel		

Beheersstrategie	Bij de start van het bedrijf hebben gemeenten Scalabor aangewezen als begeleider van de SW-medewerkers. De financiële afspreken onderliggend aan dit aanwijzingsbesluit hebben een looptijd van 5 jaar dus tot en met 2022, waarbij een jaar voor afloop, dus eind 2021, bekend moet zijn hoe gemeenten verder gaan. Dit is een onzekere factor voor het bedrijf, waarbij eventueel risico in geval van het niet verlengen van de aanwijzing (en de dan benodigde afbouw van het bedrijf) volledig bij het bedrijf/ de aandeelhouder ligt. Vanuit de module WGSW van MGR, waar het feitelijk werkgeverschap voor de SW-medewerkers is belegd, is reeds nu gestart met de zorgvuldige voorbereiding van het besluitvormingsproces. Om op die manier gemeenten te begeleiden in een tijdig en goed afgewogen besluit, waar mogelijk vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Sportbedrijf Arnhem

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Programma	S09 Gezondheid en sport		
Doel verbonden partij	Het Sportbedrijf voert het sportbeleid uit. Arnhem stimuleert en faciliteert bewegen en sporten en Arnhem benut de kracht van beide, voor een beter welzijn van de stad.		
Deelnemers in samenwerking	Gemeente Arnhem		
Bestuurlijk belang	De gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van de BV Sportbedrijf Arnhem. Als aandeelhouder is de gemeente Arnhem lid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Het mandaat om als aandeelhouder op te treden is door het college neergelegd bij de concerndirecteur.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem heeft het volledige eigendom.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€	1.626.000
	Per 31-12-2021	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€	21.500.000
	Per 31-12-2021	€	
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€	16.634.265
Ontwikkelingen	De opdracht aan het sportbedrijf krijgt meer focus op gezondheid en bewegen en de inzet van de openbare ruimte ten behoeve van sport.		
Risico profiel	Middel		
Beheersstrategie	**Sturing** Het Sportbedrijf is de grootste uitvoerder van het sportbeleid van de gemeente Arnhem. Bij de verzelfstandiging van het Sportbedrijf, zijn vanuit de gemeente als opdrachtgever en eigenaar van het Sportbedrijf, afspraken gemaakt over de informatie- en stuurmogelijkheden voor de gemeente. Om de verwachtingen over en weer beter in beeld te hebben voeren de gemeente als eigenaar en opdrachtgever en het sportbedrijf gezamenlijk, buiten de kwartaalgesprekken om, gedurende 2022, regelmatig overleg. De organisatie van het Sportbedrijf en de samenwerking met de gemeente Arnhem moet de komende jaren nog verder professionaliseren. In navolging van 2021 waar we stappen hebben gezet in werkwijze en gezamenlijk opdrachtgeverschap wordt hier in 2022 vervolg aan gegeven. De afstemming tussen de teams Leefomgeving en het Sportbedrijf komt op gang, waarmee beter invulling wordt gegeven aan het uitgangspunt van 'van wijken weten'. Het opdrachtgeverschap wordt meer gestroomlijnd. De informatievoorziening van het Sportbedrijf aan de gemeente Arnhem als opdrachtgever, is in ontwikkeling. Het betreft hier een samenspel van vraagstelling in combinatie met beantwoording van de vragen. Het Sportbedrijf heeft in de kwartaalrapportages steeds conform afgesproken format gerapporteerd. Over de kwaliteit en met name over de (on)mogelijkheden van rapportage over effectiviteit en efficiëntie van interventies in de stad wordt nog met elkaar gesproken, alsmede wensen voor de toekomst op wijkniveau. Dit is een doorlopend proces, waarin we in 2021 duidelijk stappen hebben gezet en waarmee we verder gaan in 2022. Het inzicht in de kostprijs van de producten is nog onvoldoende. In het tweede kwartaal 2019 is het sportbedrijf gekomen met een eerste aanzet ten aanzien van de kostprijs van de verschillende producten. Dit is echter nog niet volgens verwachting. In 2020 hebben we helaas weinig voortgang kunnen boeken op dit onderdeel. Voor 2021 zal de focus komen te liggen bij, inhoudelijk logische product/dienstgroepen met bijhorende activiteiten en daaraan		

gekoppelde financieel inzicht, ter verbetering van de sturing door de opdrachtgever. Dit proces is volop in gang en zal voortgezet worden in 2022 e.v..

Financieel
De financiële ratio's van het Sportbedrijf, gebaseerd op de jaarrekeningen waren onvoldoende tot 2020. In 2020 is de algemene reserve van het Sportbedrijf vergroot tot het afgesproken en gewenste niveau (€ 1,8 miljoen). Tegelijkertijd heeft corona impact gehad op het (beperkte) resultaat van het Sportbedrijf in 2020. Het eigen vermogen is daardoor afgenomen naar € 1,6 miljoen. Dit wordt nog steeds ruim voldoende geacht.

Sportbedrijf heeft 2020 afgesloten met een negatief resultaat van bijna € 0,2 miljoen. Dit valt mee, gezien de omstandigheden (sterk teruggelopen inkomsten in verband met corona). Dit is mede te danken aan kostenbesparing, uitgestelde investeringen en compensatieregelingen vanuit het Rijk. Het beperkte negatieve resultaat kan zonder zorgen opgevangen worden door het verhoogde eigen vermogen.

Voor 2021 laten de eerste prognoses zien (Q1) dat het Sportbedrijf naar verwachting een nagenoeg neutraal, of licht negatief resultaat behaalt. Eveneens door de begroting te versoberen en door steun vanuit het Rijk. Voor 2021 wordt tegelijkertijd voldaan aan de taakstelling van € 0,5 miljoen op subsidie Sportbedrijf. Voor 2022 is er een taakstelling van € 0,75 miljoen. Op dit moment wordt onderzocht hoe dit in te vullen, en of dit in de huidige situatie reëel is.

Samenwerking
De verzelfstandiging en daarmee nieuwe manier van samenwerken, veranderde rollen, verantwoordelijkheden etc. heeft tijd nodig gehad om uit te werken. In de eerste jaren van verzelfstandiging lag de nadruk voornamelijk op bedrijfsmatige aspecten en de ontvlechting van de gemeente. Het inhoudelijke gesprek over de maatschappelijke invulling van de opdracht en bijdrage aan gemeentelijke doelstellingen werd daardoor onvoldoende gevoerd. Dit werd bemoeilijkt door het wennen aan nieuwe verhoudingen, 'losse eindjes' van de verzelfstandiging en een verschillende interpretatie van bepaalde begrippen. Het Sportbedrijf was voornamelijk bezig met zelfstandig op eigen benen staan, terwijl de gemeente zocht naar het houden van de juiste mate van regie.

Vooral in de jaren na verzelfstandiging was dit het geval. Nu het Sportbedrijf na 4 jaar redelijk stabiel staat, is er weer meer ruimte gekomen om de focus te verleggen naar het gesprek op inhoud en gezamenlijke belangen. Het afgelopen jaar is de samenwerking tussen gemeente en Sportbedrijf sterk verbeterd en is er minder sprake van 'strijd' en meer sprake van samenwerking. De samenwerking blijft een onderwerp waarin continu geïnvesteerd wordt, ook in 2022 e.v..

We verwachten deze ontwikkeling met het nieuwe MT van het Sportbedrijf in 2022 voort te kunnen zetten. Deze verbeterde verstandhouding zorgt ervoor dat het risicoprofiel van het Sportbedrijf als verbonden partij lager ingeschat wordt.

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën		
Doel verbonden partij	De BNG is de 'bankier ten dienste van overheden', waaronder voor gemeenten.		
Deelnemers in samenwerking	De gemeente heeft minder dan 1% van de aandelen. De andere aandeelhouders zijn de Staat der Nederlanden (50%), provincies en gemeenten.		
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigde voor de aandeelhoudersvergadering.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem heeft 496.470 aandelen van de BNG in bezit (bijna 1%) en is daarmee een van de grootste gemeentelijke aandeelhouders van de BNG		
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€	5.097.000
	Per 31-12-2021	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€	155.262.000
	Per 31-12-2021	€	
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€	
Ontwikkelingen	Niet van toepassing.		

Risico profiel	Laag		
Beheersstrategie	Niet van toepassing		

Economic Board regio Arnhem-Nijmegen

Vestigingsplaats	Nijmegen		
Rechtsvorm	Stichting		
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën; S03 Economie		
Doel verbonden partij	Het versterken van de samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden op de groeisectoren health, energy en food en de cross-overs daartussen, om daarmee de economische slagkracht van de regio Arnhem-Nijmegen verder te ontwikkelen en regionale groeikansen te benutten met alle voor dat doel dienstige middelen.		
Deelnemers in samenwerking	The Economic Board wordt gevormd door achttien leden vanuit de kennisinstellingen, het bedrijfsleven en de overheden.		
Bestuurlijk belang	Burgemeester A. Marcouch (voorzitter) en wethouder J. van Dellen hebben zitting in de board.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem heeft geen rechtstreekse financiële relatie met The Economic Board. Van onze bijdrage aan de regio wordt 1 euro per inwoner door het GR doorgegeven aan The Economic Board.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€	142.850
	Per 31-12-2021	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€	133.981
	Per 31-12-2021	€	
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€	162.000
Ontwikkelingen	The Economic Board heeft zich in 2020 op diverse manieren ingezet voor economische ontwikkeling, innovatie en werkgelegenheid in de regio. Samen met overheidsinstellingen, het bedrijfsleven en de kennisinstellingen stimuleert The Economic Board innovaties in de topsectoren Energy, Health, Hightech en Food en de cross-overs daartussen. The Economic Board richt zich daarbij onder meer op het versterken van het Energy cluster in Arnhem: het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid (start-ups en scale-ups) en het stimuleren van innovaties op het gebied van energievoorziening en batterijopslag. Meer specifiek heeft The Economic Board in 2020 bijgedragen aan de realisatie van het Connectr Energy Innovation Lab als flagshipproject van het Energycluster. The Economic Board droeg in 2020 ook bij aan de nieuwe regionale agenda Groene Metropoolregio in het kader van het versterkingsproces van de regio Arnhem-Nijmegen. The Economic Board scherpte zijn eigen strategie en agenda ook aan: de focus is allereerst gericht op de versterking van de economische clusters health, hightech, food en energy; op slimme duurzaamheid (innovaties), lobby en acquisitie en specifiek op human capital/arbeidsmarkt in de regio. The Economic Board is een van de partners in de nieuwe regionale investeringsagenda met de provincie en de Groene metropoolregio, waarvoor in 2021 de eerste stappen zijn gezet. De Economic Board ontwikkelde zich verder als netwerk in de regio. Kennis, kunde en ervaring vanuit de regiogemeenten, kennisinstellingen en bedrijfsleven werden steeds meer gedeeld en ingezet voor belangrijke maatschappelijke opgaven.		
Risico profiel	Laag		
Beheersstrategie	Niet van toepassing.		

BVO De Connectie

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
Doel verbonden partij	De Connectie is een gemeenschappelijke regeling met de gemeenten Rheden en Renkum op het gebied van bedrijfsvoering.
Deelnemers in samenwerking	Gemeente Arnhem, gemeente Renkum en gemeente Rheden
Bestuurlijk belang	Opdrachtgever is de concerndirecteur, wethouder Jan van Dellen is lid van het bestuur.

Financieel belang	Het Arnhems aandeel in De Connectie bedraagt 72%.* Het hieronder opgenomen begrote resultaat betreft het resultaat na mutaties reserves.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€	-352.000
	Per 31-12-2021	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€	14.213.000
	Per 31-12-2021	€	
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€	-21.000
Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€	30.254.000

Ontwikkelingen

Uit onderzoek blijkt dat bij een samenwerking binnen de gemeentelijke context het 3 tot 5 jaar kost (afhankelijk van de beginsituatie) om weer op het startniveau te komen in termen van opbrengsten, klanttevredenheid, organisatie-volwassenheid en medewerkertevredenheid. Bij de start van De Connectie is onvoldoende rekening gehouden met deze zogenaamde ‘servicedip’.
Het bestuur van de Connectie onderschrijft het belang van een betaalbare bedrijfsvoering en heeft daarom een bestuursopdracht geformuleerd. De Connectie krijgt daarin de opdracht om het ontwikkelperspectief, de MJPB en het financieel perspectief 2023 e.v. te herzien en zorg te dragen voor een voorstel om tot een passend financieel kader te komen.

Risico profiel

Middel

Beheersstrategie

De Connectie is een organisatie in die volop in ontwikkeling is en waar de komende jaren veel moet gebeuren. Het is evident dat beheersing en control hierin belangrijk zijn. De beheersing is vooral gericht op het actief verbinden van de gemeentelijke belangen met de belangen van een goede bedrijfsvoeringsorganisatie. Op verschillende niveaus en vanuit verschillende perspectieven wordt er actief samengewerkt. Het bestuur, het OGO (opdrachtgeversoverleg) en de demandorganisatie zijn hierin belangrijke gremia waarin sturing en beheersing nadrukkelijk terugkomen. Het controllersoverleg vervult hierin een belangrijke adviesrol ten aanzien van de P&C-producten van de Connectie.

Er wordt in de begroting een aantal risico's beschreven die significant zijn in financiële termen, maar ook voor de dienstverlening. De beschreven risico's hebben voor een deel te maken met de uitgevoerde onderzoeken naar de totale ICT-keten van De Connectie. In samenspraak met de drie gemeenten zijn er negen verbeterpaden opgesteld die ertoe moeten leiden dat: 1. Het gewenste niveau van de informatievoorziening wordt bereikt (basis op orde). 2. De governancestructuur verder wordt ingericht waarbij afspraken worden vastgelegd over rollen, verantwoordelijkheden en de wijze van samenwerking. Gelet op de MJPB 2022-2025 en de ontwikkeling van de financiële positie is het belang van een betaalbare bedrijfsvoering groot. Het bestuur van de Connectie onderschrijft dit en heeft daarom een bestuursopdracht geformuleerd. De Connectie krijgt daarin de opdracht om het ontwikkelperspectief, de MJPB en het financieel perspectief 2023 e.v. te herzien en zorg te dragen voor een voorstel om tot een passend financieel kader te komen. De Connectie wordt gevraagd om voor de MJPB 2023 te komen met reële voorstellen tot heroriëntatie van beleid en uitgangspunten en de daarbij behorende consequenties voor de dienstverlening, financiën en risico’s in beeld te brengen.

BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	S07 Zorg
Doel verbonden partij	In april 2016 is de Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen opgericht ten behoeve van het aanvullend vervoer Arnhem Nijmegen (Avan). Het is een gemeenschappelijke regeling, gebaseerd op een bedrijfsvoeringsorganisatie. Eén van de taken van deze Vervoersorganisatie is het regelen van het doelgroepenvervoer, waarbij sprake is van een bundeling van het doelgroepenvervoer (Wmo-vervoer, leerlingenvervoer en instellingsvervoer). Gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers.
Deelnemers in samenwerking	Regio Arnhem en regio Nijmegen
Bestuurlijk belang	Wethouder R. van der Zee is lid van het bestuur

Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt volgens een verdeelsleutel bij aan de exploitatie. De kosten van de bedrijfsvoeringsorganisatie worden bepaald op basis van het inwoneraantal. De vervoerskosten op basis van rekeneenheden van het vervoer. De vervoersorganisatie heeft geen weerstandscapaciteit; tekorten komen voor rekening van de deelnemende gemeenten.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€	
	Per 31-12-2021	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€	13.002.611
	Per 31-12-2021	€	
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€	6.743.581

Ontwikkelingen

In 2020 zijn er beleidsregels Wmo en Jeugdwet op- en vastgesteld. Ook is er een nieuwe Verordening Leerlingenvervoer aangenomen. Deze dragen bij aan het beheersen van kosten op het gebied van Doelgroepenvervoer.
Corona heeft in 2020 en 2021 effect gehad op het routegebonden en vraagafhankelijk vervoer. Met het oplopen van de vaccinatiegraad en het versoepelen van de maatregelen is het vervoer weer aangetrokken. De verwachting is dat dit weer naar het begrotingsniveau gaat. De gewijzigde verordeningen en beleidsregels zijn vanaf zomer 2020 langzaam doorgevoerd. Daarnaast lijkt de nieuwe aanbesteding positiever uit te werken dan in eerste instantie verwacht. Dit maakt dat voor 2020 de jaarcijfers doelgroepenvervoer met een positief resultaat afgesloten zijn. In 2022 verwachten we terug te gaan naar de oorspronkelijke begroting met daarbij in lijn horende kosten.

Risico profiel

Middel

Beheersstrategie

De risico's waarmee BVO DRAN te maken heeft zijn een veranderende relatie met de Provincie, een zeer dynamische omgeving, kwetsbare burgers en daarmee politieke gevoeligheid.

De risicoklasse is van hoog naar middel gezakt. Het in 2018 verschenen knoppenplan heeft ertoe geleid dat de kostenbesparingen die mogelijk waren in regionaal verband inmiddels zijn doorgevoerd en een aantal zaken zijn meegenomen in de inmiddels afgeronde aanbesteding. Aan een aantal knoppen binnen het vraagafhankelijk vervoer zal vanaf 2021 een verder vervolg worden gegeven. Een aantal knoppen kunnen enkel door de gemeente zelf beleidsmatig worden opgepakt.

De gemeente Arnhem heeft in 2020 aan een aantal van deze knoppen gedraaid door zowel beleidsregels Wmo als ook beleidsregels Leerlingenvervoer op- en vast te stellen. Dit om te kunnen blijven doen wat nodig is, maar ook een gemeentelijk kader als vertrekpunt te kunnen nemen. Het effect van deze aanpassing zal door geleidelijke invoering in 2021 beter zichtbaar worden.

De inrichting van het doelgroepenvervoer is gebaseerd op een 'open einde' systematiek. Hierom is de sturingsinformatie frequenter en gericht op continue monitoring. Structureel ontvangen we van de BVO DRAN managementinformatie en zogenaamde rittenbakken. Er is ongeveer tien keer per jaar ambtelijk en 6 keer per jaar bestuurlijk overleg. In 2021 zal informatie omtrent doelgroepenvervoer worden verwerkt in PowerBI waardoor dit onderdeel uit zal gaan maken van de komende bestuursrapportages.

Euregio Rijn-Waal

Vestigingsplaats

Kleve (D)

Rechtsvorm

Openbaar lichaam naar Duits recht

Programma

S00 Bestuur, dienstverlening en financiën; S03 Economie

Doel verbonden partij

De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam waarbij ca 55 gemeenten en regionale overheden en Kamer van Koophandels uit de grensregio zijn aangesloten. De bevordering van de integratie van Europa en het slechten van nationale grenzen zijn centrale doelen van deze samenwerking (sinds 1 november 1993). De Euregio Rijn-Waal zet in op verbetering en intensiveren van grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en maatschappij. In het werkgebied van de Euregio bestaan veel mogelijkheden voor een sterke economische en maatschappelijke ontwikkeling. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten en zo gebruik te maken van synergie-effecten. De Euregio verzorgt het programmamanagement voor het EU-programma INTERREG Duitsland-Nederland.De Euregio is geen verbonden partij in de zin van de Wet gemeenschappelijke regelingen. De Euregio is een openbaar lichaam gebaseerd op het Verdrag van Anholt. In overeenstemming met artikel 3 lid 3 van dit verdrag is voor de Euregio het Duitse recht van toepassing. Dit betekent dat voor de Euregio niet dezelfde plichten

	gelden ten aanzien van bijvoorbeeld de verzending van de begroting aan deelnemende gemeenten. In de statuten van de Euregio is vastgelegd dat de begroting een maand voor het begin van het nieuwe begrotingsjaar een begroting wordt opgeleverd. De vergaderstukken van de Euregioraad worden door de Euregio aan de gemeenteraad verzonden.		
Deelnemers in samenwerking	55 leden, te weten 30 Nederlandse en 20 Duitse gemeenten, 3 regionale instanties en 2 Kamers van Koophandel		
Bestuurlijk belang	In de Euregio Raad zitten namens de gemeente Arnhem burgemeester A. Marcouch en raadsleden V. Bouma, mw. K. Kalthoff, Y. Usta en M. Venhoek.		
Financieel belang	Beperkt. De leden betalen een (inwoneraantal gerelateerde) contributie.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€	1.762.724
	Per 31-12-2021	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€	3.395.350
	Per 31-12-2021	€	
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€	28.000
Ontwikkelingen	De Euregio geeft uitvoering aan de Strategische Agenda 2025+ die de Euregioraad in november 2020 heeft vastgesteld. Daarin zijn vier grensuitdagingen geformuleerd: economie en klimaat, arbeidsmarkt en opleiding, leefbaarheid alsmede Euregionale identiteit. Het Europees Interreg-programma VI 2021-2027 vormt de belangrijkste financieringsbron voor de projecten die hieruit voortkomen. In 2022 worden de eerste projectvoorstellen goedgekeurd, waarmee uitvoering wordt gegeven aan de Strategische Agenda. In samenwerking met de Groene Metropoolregio en Bureau Brussel worden nieuwe projectmogelijkheden onderzocht. Vanuit o.a. de duurzaamheidsagenda, die is opgesteld door het 100.000+ stedennetwerk wordt gewerkt aan projectvoorstellen met Nederlandse en Duitse projectpartners.		
Risico profiel	Laag		
Beheersstrategie	Niet van toepassing.		

GR Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën; S02 Bereikbaarheid; S03 Economie; S10 Klimaat en energie; S12 Wonen en leefomgeving		
Doel verbonden partij	De ambitie van de Groene metropoolregio is gericht op de welvaart van de inwoners in de regio. De Groene metropoolregio werkt aan maatschappelijke opgaven op het gebied van werken, wonen, duurzaamheid, bereikbaarheid en leefbaarheid. De regio staat voor kwalitatieve groei en dus voor balans tussen groei en leefbaarheid. De ambitie is om de omvangrijke groeiopgave (huisvesting, werk en bereikbaarheid) te faciliteren en de groene leefomgeving en ontspannen leefkwaliteit in de regio te behouden en te versterken. De regio wil zich sterker profileren naar het rijk en Europa als groene, circulaire metropoolregio. De regionale agenda is hierop gericht.		
Deelnemers in samenwerking	Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar		
Bestuurlijk belang	Burgemeester Marcouch is lid van het Algemeen Bestuur van de Groene Metropolregio. Wethouder Van Dellen is voorzitter van het bestuurlijk team Productieve Regio. De wethouders van der Zee, Bouwkamp en Roelofs nemen deel aan respectievelijk de bestuurlijke teams Verbonden regio, Groene Groeiregio en Ontspannen regio.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt naar rato van inwonertal bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. * Het bedrag dat is opgenomen bij 'begrote bijdrage Arnhem' betreft de bijdrage voor de organisatiekosten. De bijdrage voor de inhoudelijke opgaven hangt samen met de regionale agenda en is nog afhankelijk van besluitvorming in de raad.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€	
	Per 31-12-2021	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€	
	Per 31-12-2021	€	
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€	

Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€	280.303

Ontwikkelingen

De Groene Metropoolregio is 1 januari 2021 als Gemeenschappelijke Regeling gestart en is de opvolger van het Gemeenschappelijk Orgaan regio Arnhem-Nijmegen.
De regio wil met een sterkere regio slagvaardiger zijn in zijn bestuur en transparanter naar de colleges en gemeenteraden van de 18 regiogemeenten en koestert daarbij een stevige ambitie:
- samen doorgroeien naar een groene metropoolregio met internationale betekenis en allure.
- zichtbaar zijn als dé circulaire topregio van ons land en van Europa, in alle facetten van de leefomgeving.
- hét voorbeeld zijn voor kwalitatieve groei met een goede balans tussen levendige stedelijkheid en ontspannen leefkwaliteit.

De regionale agenda is hierop gericht. De Groene Metropoolregio gaat via de regionale agenda werken aan een groene, groeiende en bloeiende regio. De regionale agenda bevat vijf opgaven: Verbonden regio, Productieve regio, Circulaire regio, Ontspannen regio en Groene groeiregio.

De regio wil samen met partners als de provincie Gelderland en The Economic Board bijdragen aan de regionale opgaven, aan nationale opgaven, aan de nieuwe Europese doelen.

Deze ontwikkeling heeft financiële gevolgen. College en raad hebben in respectievelijk oktober en december 2020 ingestemd met een verhoging van de bijdrage aan de regio Arnhem-Nijmegen van €0,88 naar €2,50 per inwoner en de voorzetting van de bijdrage van de Economic Board à €1,- per inwoner. In 2021 en 2022 worden de kosten gedempt naar €1,73 per inwoner door een bijdrage van de provincie Gelderland aan de Groene Metropoolregio. Voor 2022 is een extra bedrag nodig van €157.842. Vanaf 2023 zijn de totale kosten €564.788 per jaar. Dit inclusief de bijdrage Economie Board. Via de perspectiefnota 2021 zijn de meerkosten vanaf 2022 geregeld (raadsbesluit Perspectiefnota d.d.30 juni 2021).

Risico profiel

Middel

Beheersstrategie

De gemeenteraad heeft op 16 december 2020 met de versterkte samenwerking in de regio Arnhem-Nijmegen ingestemd, onder de noemer Groene Metropoolregio en heeft hiertoe een nieuwe gemeenschappelijke regeling in het leven geroepen. Daarbij is het gemeenschappelijk orgaan regio Arnhem-Nijmegen ingetrokken. Het versterkingsproces heeft geleid tot een versterkte regio Arnhem-Nijmegen en een hogere bijdrage vanuit de 18 regiogemeenten.
De raad heeft ingestemd met een bijdrage per inwoner van €2,50 ten behoeve van de basisfinanciering van de Groene Metropoolregio en continueren van de bijdrage van €1,- voor The Economic Board.

De raad heeft eerder besloten om het bedrag van €101.946,-, dat in 2020 is uitgekeerd aan Arnhem bij het eindrapport vereffening van de voormalige Stadsregio, over te hevelen naar 2021 om daar in te zetten voor de meerkosten van de nieuwe gemeenschappelijke regeling. Omdat de provincie in 2021 en 2022 bijdraagt in de kosten van de basisfinanciering, heeft het college in hetzelfde raadsvoorstel aan de raad vermeld dat het verwacht in 2021 een dekkend financieel plaatje te hebben.

De regio heeft medio september de definitieve regionale agenda gepresenteerd. De agenda bevat vijf regionale opgaven op het gebied van duurzaamheid, mobiliteit, ruimte en wonen, economie en toerisme, recreatie, cultuur en erfgoed met een bijpassende begroting.
De gemeenteraden van de 18 regiogemeenten wordt gevraagd te besluiten over het al dan niet meedoen ('intekenen') op de verschillende opgaven. Arnhem koerst op intekenen op alle vijf de opgaven uit de regionale agenda. Dit wordt expliciet aan de raad voorgelegd via een apart raadsvoorstel. De nieuwe middelen die de uitvoering van deze regionale agenda met zich meebrengt à €412.000,- worden dit jaar nog gepresenteerd via het begrotingsprogramma S00. De bedoeling is om deze vanaf de begroting 2023 te presenteren via de betreffende inhoudelijke programma's.

De raad zal via deze begroting besluiten over het al dan niet intekenen op de opgaven en het beschikbaar stellen van de middelen. Een raadsvoorstel over de regionale agenda en het intekenen op de opgaven wordt zoals gezegd separaat aangeboden.

Lingezegen

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	S12 Wonen en leefomgeving

Doel verbonden partij	De realisatie en coördinatie van het beheer van Park Lingezegen op basis van het Masterplan, Intergemeentelijke structuurvisie, het Uitvoeringsprogramma en het AB-besluit 2015-004 over de Afronding van de basisuitrusting en de doorontwikkeling (AB, 04 12 2015).		
Deelnemers in samenwerking	Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, gemeenten Lingewaard, Overbetuwe, Nijmegen en Arnhem.		
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het Dagelijks bestuur, Wethouder R. van der Zee is lid van het Algemeen bestuur.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt voor 25% bij aan de gemeenschappelijke regeling.Het hieronder opgenomen begrote resultaat (0) betreft het resultaat na onttrekking uit het beheerfonds.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€	4.409.000
	Per 31-12-2021	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€	236.000
	Per 31-12-2021	€	
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€	257.200
Ontwikkelingen	De parkorganisatie stelt in 2021 een visie 'doorontwikkeling' op. Thema's zoals natuur, recreatie, erfgoed, voedsel, landbouw, kunst en evenementen krijgen hierin een plek. De begroting in 2022 is gericht op het beheer en de doorontwikkeling. Voor een sluitende begroting 2022 wordt een beroep gedaan op het beheerfonds van het park. Het bedrag dat in het beheerfonds zit, is tezamen met de jaarlijkse bijdragen van de deelnemende gemeentes nog ruim voldoende om 20 jaar vooruit te kunnen.		
Risico profiel	Middel		
Beheersstrategie	Niet van toepassing.		

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S04 Onderwijs; S06 Participatie en armoedebestrijding; S07 Zorg		
Doel verbonden partij	De Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Regio Centraal Gelderland is in 2017 opgericht voor de uitvoering van taken op het terrein van het sociaal domein. De MGR bestaat uit vier modules: 'Inkoop van specialistische zorg' (aanbesteding, contractmanagement m.b.t. Jeugdzorg en WMO), Werkgeversservicepunt, Onderwijszaken en Werkgeverschap SW met daarboven een kleine beheerorganisatie.		
Deelnemers in samenwerking	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Wageningen, Westervoort en Zevenaar (niet alle gemeenten doen aan alle modules mee) alsmede het UWV (Werkgeverservicepunt).		
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het bestuur. In de bestuurscommissies zitten wethouders mw. M. Louwers (Werkgeversservicepunt en Werkgeverschap SW), R. van der Zee (Inkoop zorg) en B. Roelofs (Onderwijszaken).		
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. Over de wijze waarop de bijdrage over de deelnemende gemeenten worden verdeeld zijn per module specifieke afspraken vastgelegd. Bij de onderwijsmodule geldt bijvoorbeeld het criterium 'leerlingaantallen en VsV-cijfers van de afgelopen 3 jaren' en bij de module WgSW het aantal inwoners met een SW-verband. * Het hieronder opgenomen begrote resultaat (0) betreft het resultaat na mutatie reserves.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€	724.000
	Per 31-12-2021	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€	7.288.000
	Per 31-12-2021	€	
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€	29.587.326

Ontwikkelingen	Ondanks de COVID-crisis heeft de MGR goede resultaten geboekt die binnen de begroting zijn gerealiseerd. In opdracht van de deelnemende gemeenten levert de MGR-organisatie een belangrijke bijdrage aan het versterken van de regionale samenwerking, meer integraliteit en ketenoptimalisering in het sociaal domein. De MGR is gevraagd alert te zijn op ontwikkelingen en opgaven die hieraan verder kunnen bijdragen. In 2022 zijn geen beleidswijzigingen met een betekenisvolle financiële impact voorzien. De MGR zet de afgesproken werkzaamheden conform haar meerjarig uitvoeringsprogramma voort. Mogelijke samenwerking op het gebied van inburgering en beschermd wonen worden onderzocht.
Risico profiel	Laag
Beheersstrategie	De MGR bestaat uit vier modules met daarboven een kleine beheerorganisatie, die efficiënt en kostenbewust opereert. Arnhem neemt deel aan alle modules en is in verhouding een grote 'klant' van de uitvoeringsorganisatie. De arbeidsovereenkomsten van medewerkers met een indicatie voor de WSW zijn per 1-1-2019 bij de nieuwe module Werkgeverschap SW ondergebracht. Daardoor is de financiële bijdrage, die eerder via Presikhaaf Bedrijven liep, in de begroting van de MGR ingebracht. In de verschillende bestuurscommissies, waarvan Arnhemse wethouders deel uitmaken, wordt inhoudelijk gesproken en gestuurd op de modules. Ook in het DB en AB van deze gemeenschappelijke regeling heeft Arnhem een stevige stem. De MGR beschikt over een meerjarig uitvoeringsplan alsmede een uitvoeringsprogramma die jaarlijks worden geactualiseerd. De tussentijdse informatievoorziening over de MGR in de vorm van onder andere periodieke bestuursrapportages is op orde. De MGR heeft zich kortom verder ontwikkeld tot een stabiele organisatie hetgeen in 2022 zal worden gecontinueerd.

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S11 Ruimtelijke ontwikkeling		
Doel verbonden partij	Goede en efficiënte vergunningverlening en handhaving op het gebied van milieu, bouwen, natuur en water.		
Deelnemers in samenwerking	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Zevenaar en provincie Gelderland.		
Bestuurlijk belang	Wethouder Bouwkamp is lid van dagelijks bestuur en algemeen bestuur		
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt bij aan de exploitatiebegroting van deze gemeenschappelijke regeling. De jaarlijkse bijdrage is afhankelijk van het afgesproken werkprogramma.* Het hieronder opgenomen begrote resultaat (0) betreft het resultaat na mutaties reserves.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€	932.400
	Per 31-12-2021	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€	4.838.500
	Per 31-12-2021	€	
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€	5.634.000
Ontwikkelingen	Landelijke ontwikkelingen: invoering omgevingswet, invoering particulier bouwtoezicht. Outputsturing per 2020. Vervanging zaaksysteem in 2021.		
Risico profiel	Middel		
Beheersstrategie	Landelijke ontwikkelingen in wet- en regelgeving kunnen grote invloed hebben op de taakomvang en -inhoud van de omgevingsdienst ODRA. De impact van de Omgevingswet is nog steeds moeilijk in te schatten maar deze heeft waarschijnlijk een groot effect op het takenpakket ODRA. De Wet kwaliteitsborging bouwen (WKB) zal invloed hebben op de werkzaamheden die met bouw hebben te maken. Deze wet heeft een gefaseerde invoering. ODRA is samen met de deelnemende gemeenten actief bezig met de invoering van de Omgevingswet en WKB en rapporteert hier geregeld over. Door actief met komende ontwikkelingen bezig te zijn kan beter geanticipeerd worden op eventuele grote consequenties voor het personeelsbestand van ODRA. De omvang van het takenpakket van ODRA op het gebied van bouw, vergunningverlening en toezicht is direct afhankelijk van initiatieven van particulieren en bedrijven in de stad. Er kunnen grote verschillen zitten tussen jaren. Om hierop te anticiperen houdt ODRA een flexibele schil met personeel aan. Met de systematiek van outputfinanciering en een prognose		

van de gemeente op de bouwontwikkelingen wordt het beter mogelijk om de kosten voor de gemeente vooraf in te schatten.
De invoering van outputgericht sturen en betalen per 2020 heeft niet geleid tot onverwachte financiële effecten of andere ongewenste neveneffecten. Door de corona crisis is het echter nog niet mogelijk om op basis van de cijfers conclusies te trekken voor latere jaren. In het najaar 2021 zal ODRA een eerste evaluatie van de outputsturing opstellen.
De bij omgevingsdienst ODRA onderkende risico's voor gemeente Arnhem worden op de volgende wijzen beheerst. Allereerst is er maandelijks werkoverleg tussen de accounthouders van beide partijen. Relevante ontwikkelingen kunnen daar als eerste gesignaleerd worden. ODRA levert maandelijks productiecijfers en urenoverzichten. De cijfers worden met deze frequentie ook in het accountoverleg besproken. Realisatie van producten en uren kan zo getoetst worden aan planning en budget, zonodig kan worden bijgestuurd en zullen relevante ontwikkelingen gemeld worden in de financiële cyclus van de gemeente.
De portefeuillehouder heeft zitting in het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur van ODRA. Meerdere keren per jaar worden financiële tussenrapportages van ODRA in de vorm van een financieel dashboard in de bestuursvergaderingen besproken. De business controler Arnhem adviseert de portefeuillehouder op deze rapportages en kan risico's vroegtijdig signaleren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan oplopende personeelskosten door schaarste op de arbeidsmarkt of bevindingen van de accountant.

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S05 Cultuur		
Doel verbonden partij	Het gezamenlijk vorm en inhoud geven aan het Gelders Archief, een samenwerking van de gemeentelijke archieven van Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal, Provincie en het Rijksarchief Gelderland. Aanvullend zijn taken afgesproken op het terrein van het beheer, het behoud, de presentatie en informatieverstrekking van de historie van de stad Arnhem en de omgeving daarvan.		
Deelnemers in samenwerking	De gemeenten Renkum, Rheden en Rozendaal en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Met de Provincie Gelderland vinden onderhandelingen plaats over toetreding tot de Gemeenschappelijke Regeling.		
Bestuurlijk belang	Wethouders J. van Dellen en B.Roelofs maken deel uit van het bestuur		
Financieel belang	Jaarlijkse bijdrage		
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€	368.453
	Per 31-12-2021	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€	20.140.960
	Per 31-12-2021	€	
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€	1.110.339
Ontwikkelingen	De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen heeft aangegeven op termijn (voorzien op 1 januari 2024) uit te willen treden uit de Gemeenschappelijke Regelingen ten behoeve van de Regionale Historische Centra (RHC's), waaronder het Gelders Archief. Het Rijk wil wel de financiering op niveau houden voor het behoud en beheer van de fysieke rijksarchieven binnen de RHC's. De digitale rijksarchieven gaan volledig naar het e-depot van het Nationaal Archief. Daarnaast heeft het Ministerie van OCW eind 2020 aangegeven niet te willen dat de RHC's gebruik blijven maken van het e-depot van het Nationaal Archief, maar dat zij hiervoor een eigen voorziening dienen op te richten.		
Risico profiel	Middel		
Beheersstrategie	Niet van toepassing.		

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S01 Veiligheid; S07 Zorg; S09 Gezondheid en sport		
Doel verbonden partij	In deze regeling participeren (inclusief Arnhem) 15 gemeenten. Het betreft hier een wettelijk aangewezen organisatie met taken op het terrein van de brandweer (hulpverlening), volksgezondheid en rampenbestrijding. Veiligheid en gezondheid zijn in de regio de kerntaken.		
Deelnemers in samenwerking	15 gemeenten (inclusief Arnhem) participeren in de gemeenschappelijke regeling.		
Bestuurlijk belang	Burgemeester A. Marcouch en wethouder R. van der Zee maken deel uit van het (dagelijks) bestuur.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. Over de wijze waarop de bijdrage over de deelnemende gemeenten is verdeeld zijn per onderdeel specifieke afspraken gemaakt en vastgelegd. * Het hieronder opgenomen begrote resultaat (0) betreft het resultaat na mutaties reserves.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€	9.884.000
	Per 31-12-2021	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€	49.663.000
	Per 31-12-2021	€	
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€	
Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€	17.405.000

Ontwikkelingen

Volksgezondheid
GGD Gelderland Midden heeft ook in 2021 een centrale rol in de bestrijding van de coronapandemie. Daarvoor is een apart organisatieonderdeel ingericht. De extra inzet (testen, bron- en contactonderzoek en vaccineren) vraagt een grote inspanning van de organisatie. Met aanpassingen in de werkwijze (contacten niet altijd face-to-face maar ook telefonisch of via beeldbellen) blijft de reguliere zorg zoveel mogelijk gehandhaafd. Speciale aandacht is daarbij gericht op het voorkomen van situaties waarin kinderen ernstig ziek kunnen worden of in een onveilige situatie terecht kunnen komen.
Het Rijksvaccinatieprogramma wordt conform opzet uitgevoerd.

De bestrijding van het coronavirus heeft forse financiële gevolgen voor VGGM. Ook in 2021 compenseert het Rijk de extra kosten die door GGD'en en Veiligheidsregio's worden gemaakt. Voor 2022 zijn hierover nog geen afspraken gemaakt.

De aanpak van de coronapandemie zal, zo voorziet het bestuur, meerjarige effecten hebben op de dienstverlening van VGGM. Uitdagingen voor de komende jaren zijn gelegen o.a. in het versterken van de infectieziektenbestrijding en de preventie en gezondheidsbevordering van kwetsbare groepen.

In 2021 is de regionale visie op publieke gezondheid geactualiseerd, op basis van de kaders van onder meer de landelijke nota gezondheidsbeleid, de Volksgezondheid Toekomstverkenning (VTV) en het Nationaal Programma Preventie. Deze regionale visie is richtinggevend voor de inzet van VGGM in 2022 en volgende jaren.

Brandweer / Crisisbeheersing
Op het vlak van brandweer en crisisbeheersing zijn, vanwege de coronapandemie, de ambities vanuit 2020 en 2021 doorgeschoven naar 2022. Gepland is dat eind 2022 de centrale meldkamer Oost-Nederland in Apeldoorn operationeel wordt. Vanaf dat moment vinden de meldkameractiviteiten voor de regio Gelderland-Midden vanuit deze meldkamer plaats. De 5 Veiligheidsregio's die vanaf eind 2022 samenwerken in de Meldkamer Oost-Nederland hebben gezamenlijk informatievoorziening en informatie delen als een belangrijk thema voor de nieuwe meldkamer benoemd.
Informatievoorziening en informatiegestuurd werken om beter beleid te kunnen maken, beter te kunnen managen, meer risico's te kunnen voorspellen en veiliger en efficiënter te kunnen werken, vormt daarnaast ook een centraal thema binnen de VGGM zelf. Het Programma Informatievoorziening 2020-2025, dat in 2020 is vastgesteld door het veiligheidsberaad, is daarbij leidend.

Op 20 januari 2021 heeft het Algemeen Bestuur de verdeelsleutel Gemeentefonds Cluster Openbare Orde en Veiligheid sub cluster brandweer gekozen als nieuwe verdeelsleutel voor de gemeentelijke bijdragen brandweer. Deze verdeelsleutel voldoet aan de criteria die zijn gesteld, namelijk eerlijk, robuust en solidair.

De nieuwe verdeelsleutel en het overgangsmodel leiden tot herverdeeleffecten. Sommige gemeenten hebben nadeel van deze nieuwe verdeelsleutel, anderen weer voordeel. Voor Arnhem leidt deze nieuwe verdeelsleutel niet tot een hogere bijdrage in 2022.
De financiële gevolgen van deze verdeelsleutel en het daarbij gekozen overgangsmodel zijn verwerkt in deze begroting 2022.
Het Algemeen Bestuur heeft de wens uitgesproken de huisvestingskosten van de brandweerkazernes ook te regionaliseren. Het betreft hier een complex vraagstuk wat de nodige tijd en aandacht zal vragen. Komende periode wordt nader onderzocht wanneer en op welke wijze gekomen kan worden tot een beleidsmatig en financieel huisvestingskader, inclusief mogelijke overgangsmodellen. Ook moet helder worden wat dit nieuwe huisvestingskader voor ons eigen huisvestingskader gaat betekenen.

Risico profiel

Middel

Beheersstrategie

De veiligheids- en gezondheidsregio Gelderland Midden is een wettelijk aangewezen regeling waarin wordt samengewerkt met 15 verschillende gemeenten. De taken zijn onder verdeeld in een vijftal programma's (crisisbeheersing, brandweerzorg, GGD, ambulancezorg en bedrijfsvoering). VGGM wijst in haar begroting 2022 op de volgende risico's :
- Meerjarig effect van het COVID19 virus; preventie ten aanzien van kwetsbare groepen, advisering van hygiënemaatregelen, versterking infectieziektebestrijding, terug op niveau van reguliere diensten voor derden zoals reizigersvaccinaties en binden van medewerkers en vrijwilligers aan de organisatie;
- Naar aanleiding van de implementatie van de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) is een complexiteit met betrekking tot de positie van de vrijwilligers ontstaan. Op basis van de huidige wet- en regelgeving is het onderscheid tussen een brandweervrijwilliger en een brandweermedewerker nauwelijks te maken. Hiermee heeft de invoering van WNRA een groot financieel risico op de betaalbaarheid van het huidige brandweermodel. Landelijk heeft een Denktank een oplossing voor deze ontstane situatie bedacht in de vorm van taakdifferentiatie. De financiële consequenties van de taakdifferentiatie worden nog nader geanalyseerd;
- Verdeelsleutel huisvestingskosten brandweer. De gemeentelijke bijdragen aan de brandweer zijn op basis van een nieuwe verdeelsleutel vastgesteld. De (regionale) huisvestingskosten van de kazernes en andere brandweeronderdelen zijn daarvan vooralsnog uitgezonderd;
- Arbeidsontwikkelingen, waaronder functiewaardering van verpleegkundigen. Vergelijkbare organisaties hebben verpleegkundigen hoger ingeschaald. Een aanpassing van de functiewaardering heeft grote consequenties op het budget of op de dienstverlening van de Jeugdgezondheidszorg en Algemene gezondheidszorg. Hiervoor is in de gemeentelijke begroting een extra budget opgenomen. Dat geldt ook voor de ICT-lasten;
- Toenemende ICT-lasten als gevolg van verdere digitalisering en plaats onafhankelijk werken. Meerdere (verouderde) systemen dienen op korte termijn vernieuwd te worden gebracht en toenemende gebruikerswensen gebaseerd op maatschappelijke 0ntwikkelingen zijn niet passend binnen de huidige ICTbudgetten.
- De grote druk op (gemeentelijke)financiën en bij andere opdrachtgevers leidt tot continuïteitsrisico’s van niet door gemeentelijke bijdrage gefinancierde activiteiten.

De beheersing van bovenstaande risico's is vooral gericht op het actief verbinden van de gemeentelijke belangen. Het regionaal controllersoverleg en de Financiële Commissie die regelmatig bijeen komen vervullen hierin een belangrijke adviesrol, ook ten aanzien van de P&C-producten van de VGGM. Daarnaast wordt er actief samengewerkt bij bestuurlijke opdrachten. Per programma is door de VGGM een doelenboom opgesteld waarbij tevens de belangrijkste risicofactoren en mitiganten zijn genoemd.
Aan de hand van de zogenaamde “kans x effect”-methode wordt jaarlijks door VGGM een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijke risico’s en een kwantificering daarvan. Bij benadering wordt er een indicatie gegeven van het voor de organisatie benodigde weerstandsvermogen. Dit weerstandsvermogen wordt gevormd door de totale impact van de gekwantificeerde risico’s te relateren aan de weerstands-capaciteit (zijnde het beschikbare eigen vermogen).

Daarnaast ontvangen de deelnemende gemeenten gedurende het jaar tussenrapportages van VGGM waarin wordt stilgestaan bij de actuele ontwikkelingen en de verwachtingen m.b.t. de risico's worden beschreven.

Zowel de burgemeester als de wethouder publieke gezondheid zijn lid van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur van VGGM. Het dagelijks bestuur en algemeen bestuur komen afzonderlijk van elkaar jaarlijks 5 keer bij elkaar. Onderwerp van gesprek is onder andere de P&C cyclus. Begrotingen en jaarrekeningen worden daar vastgesteld. Ook inhoudelijke ontwikkelingen/ risico's worden daar gedeeld.
Ondersteunende ambtenaren adviseren de burgemeester en wethouder als het gaat om de inhoud van de agenda. Deze ondersteunende ambtenaren zijn ook aangesloten op het controllersoverleg zoals eerder genoemd.

De raad krijgt de mogelijkheid om een zienswijze uit te brengen ten aanzien van de begroting en de jaarrekening van VGGM. De raad houdt waar nodig rekening met eventuele financiële risico's in de eigen begroting.

In de afgelopen jaren is gebleken dat deze beheersstrategie volstaat. De VGGM is al jaren een betrouwbare en stabiele partner.

Recreatieschap Overbetuwe

Vestigingsplaats	Kerk - Avezaath	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma	S03 Economie	
Doel verbonden partij	Het Recreatieschap heeft tot taak de gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemende gemeenten op het terrein van de openluchtrecreatie en het toerisme in het rivierengebied. Samen met het Natuur- en Recreatieschap Lingegebied en het Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal wordt deelgenomen in de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied (handelsnaam Uiterwaarde). Uiterwaarde ontwikkelt de recreatiegebieden en land- en routegebonden voorzieningen in het rivierengebied en houdt ze in stand.	
Deelnemers in samenwerking	Samen met de gemeenten Lingewaard en Overbetuwe heeft de gemeente Arnhem zitting in het bestuur van het Recreatieschap Overbetuwe. Het recreatieschap Overbetuwe is aandeelhouder van de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied.	
Bestuurlijk belang	Vanuit de gemeente Arnhem participeren wethouder Van Dellen en raadslid Manders in het algemeen bestuur van Recreatieschap Overbetuwe.	
Financieel belang	Eigen vermogen en vreemd vermogen liggen bij de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierenland. Het Recreatieschap Overbetuwe beschikt niet over vermogen.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2021	€
	Per 31-12-2021	€
Vreemd vermogen	Per 01-01-2021	€
	Per 31-12-2021	€
Financieel resultaat	Begroot voor 2022	€
Bijdrage Arnhem	Begroot voor 2022	€
Ontwikkelingen	Er wordt gewerkt aan de komst van een Eco-recreatiepark bij Rijkerswoerdse Plassen. De beoogde locatie is Overbetuws grondgebied, maar vanwege de nabijheid van Arnhemse woonwijken heeft Arnhem ook een belang	
Risico profiel	Laag	
Beheersstrategie	Niet van toepassing.	

Grondbeleid

Grondbeleid is voor de raad om twee redenen van belang. In de eerste plaats vanwege de relatie met de doelstellingen van de programma's en in de tweede plaats vanwege het financiële belang en de risico's. Deze paragraaf geeft een kort overzicht van de visie op het gemeentelijk grondbeleid, de uitvoering daarvan, de financiële resultaten en risico's van de grondexploitaties.

Visie op grondbeleid

Grondbeleid is geen doel op zich maar een middel om maatschappelijke en ruimtelijke doelstellingen te verwezenlijken. De gemeente heeft haar ruimtelijke ambities voor de langere termijn vastgelegd in onder andere het 'Ontwerp structuurvisie Arnhem 2020 - doorkijk 2040'. Het gemeentelijk grondbeleid staat in dienst van deze ambities. De uitgangspunten en kaders van het grondbeleid zijn door de raad vastgesteld in 2013 in het document 'Zicht op gegronde keuzes'. In dat document wordt beschreven hoe de gemeente haar grondbeleid voert. In de nota staat het uitgangspunt om per situatie te kijken wat voor type grondbeleid het beste past, ook wel situationeel grondbeleid genoemd.

Uitvoering

Wonen

Op basis van de resultaten van het woonbehoefteonderzoek zijn keuzes voor de programmering gemaakt. Om vorm te geven aan de woningbouwontwikkeling heeft de gemeenteraad in juli 2020 het 'Plan van Aanpak: Woningbouwontwikkeling vastgesteld'. Hierin is opgenomen hoe de gemeente uitvoering wenst te geven aan de woningbouwontwikkeling.

Binnen de lopende gemeentelijke grondexploitaties ligt de focus vooral op het afronden van de al langer bestaande grote projecten. Dit betreffen vooral de Zuidelijke Binnenstad en Schuytgraaf. Tevens worden projecten opgestart die toezien op de realisatie van woningbouw op gemeentelijke strategische gronden, zoals de Nijmeegseweg. Daarnaast zijn, met betrekking tot de Woondeal, locaties opgenomen (onder andere Arnhem West, Spoorzone Arnhem-Oost, Presikhaaf III, Vredenburg/Kronenburg en Elderveld) waar kansen voor verstedelijking en het toevoegen van woningen liggen. Voor deze locaties worden ontwikkelperspectieven en gebiedsvisies opgesteld om te komen tot het realiseren van de woningbouwopgaven.

Kantoren

In Arnhem is de kantorenmarkt voor het eerst in vijf jaar iets verruimd.(1) De kantorenmarkt in de Gelderse hoofdstad wordt al jaren gekenmerkt door krapte. De vraag naar kantoorruimte bleef de afgelopen jaren alsmaar stijgen terwijl het aanbod juist afnam. Deze ontwikkeling lijkt in 2020 een halt te zijn toegeroepen. Met name in de tweede helft van het jaar is de krappe markt iets verruimd door minder opnames. Toch blijft de vraag naar kwalitatief goede kantoren in Arnhem centrum veel groter dan het aanbod. Grote partijen wijken daarom noodgedwongen uit naar Arnhem-West en Arnhem-Zuid.

De komende jaren zullen nog een beperkt aantal kavels worden uitgegeven in bestaande projecten. De ontwikkeling van nieuwe gronden ten behoeve van kantoren is vooralsnog niet voorzien.

Bedrijven

De regionale markt voor bedrijfsruimte toonde voor de uitbraak van de coronacrisis nog een bijzonder hoge vraag.(2) Er is echter sprake van een kwalitatieve mismatch en met name de vraag naar kwalitatief hoogwaardige en grootschalige opslag en logistieke bedrijfsruimte kan niet gefaciliteerd worden door de regio. De sterke groei van de e-commerce als gevolg van de coronacrisis, zorgt ervoor dat de vraag naar logistieke ruimten, zowel in de stad (last-mile delivery) als aan de rand van de stad blijvend hoog is.
De komende jaren zullen nog een beperkt aantal kavels worden uitgegeven in bestaande projecten. De ontwikkeling van nieuwe gronden ten behoeve van bedrijfsruimte is vooralsnog niet voorzien.

Retail

Voor wat betreft winkelvastgoed is de leegstand het afgelopen jaar toegenomen en de verwachting is dat de leegstand onder winkels en horeca landelijk gezien toeneemt. Er zijn een aantal sectoren die hierbij buiten schot blijven zoals bouwmarkten, woonwinkels en supermarkten. Over het algemeen is de verwachting dat de markthuren voor winkelvastgoed dalen en de leegstand verder zal toenemen.

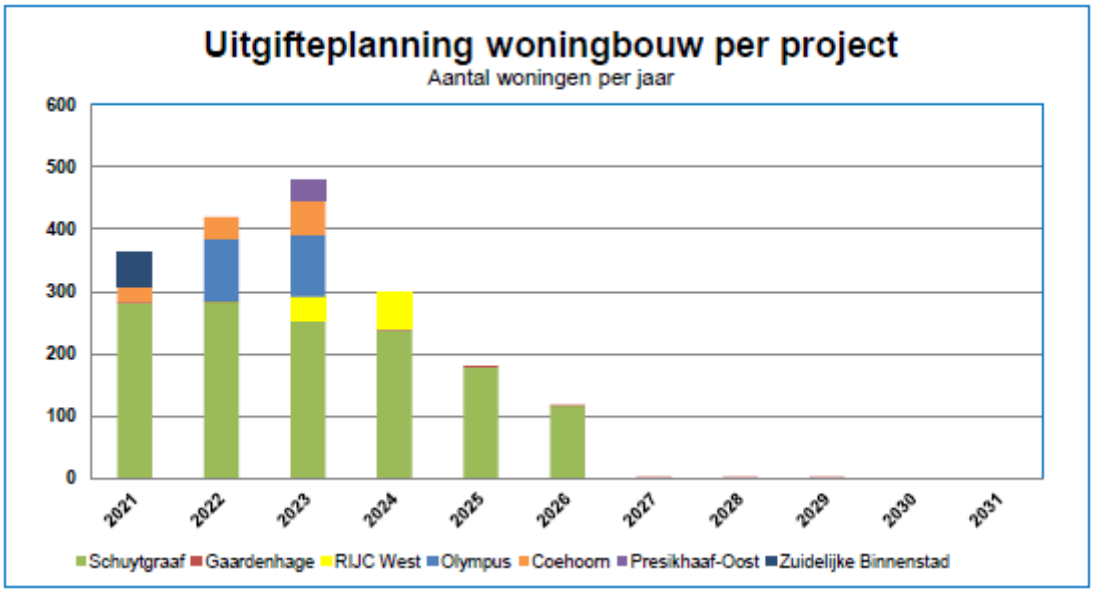
1 Dynamis (2021) Sprekende cijfers kantorenmarkten Arnhem
2 Dynamis (2020) Sprekende cijfers bedrijfsruimtemarkten Arnhem

Prognoses

Arnhem groeit door tot circa 175.000 inwoners in 2030, dit betreft een groei van circa 15.000 inwoners. Het aantal huishoudens zal in deze periode naar verwachting met 10.000 toenemen.(3) De verwachting is dat deze groei ook na 2030 doorzet. De prognoses laten daarmee een sterke bevolkingsgroei voor de gemeente Arnhem zien. Uit de cijfers blijkt een urgentie om op korte termijn een flinke bouwproductie te realiseren. De woningbehoefte is dermate groot dat een tempoversnelling in productie noodzakelijk is. Het zwaartepunt voor de korte termijn ligt op het zorgen voor voldoende nieuwbouw om in te spelen op de acute woningvraag. In Arnhem is in het sociale segment de behoefte aan met name huurappartementen het grootst. In de vrije sector is er een tekort in vrijwel alle woningbouwsegmenten.

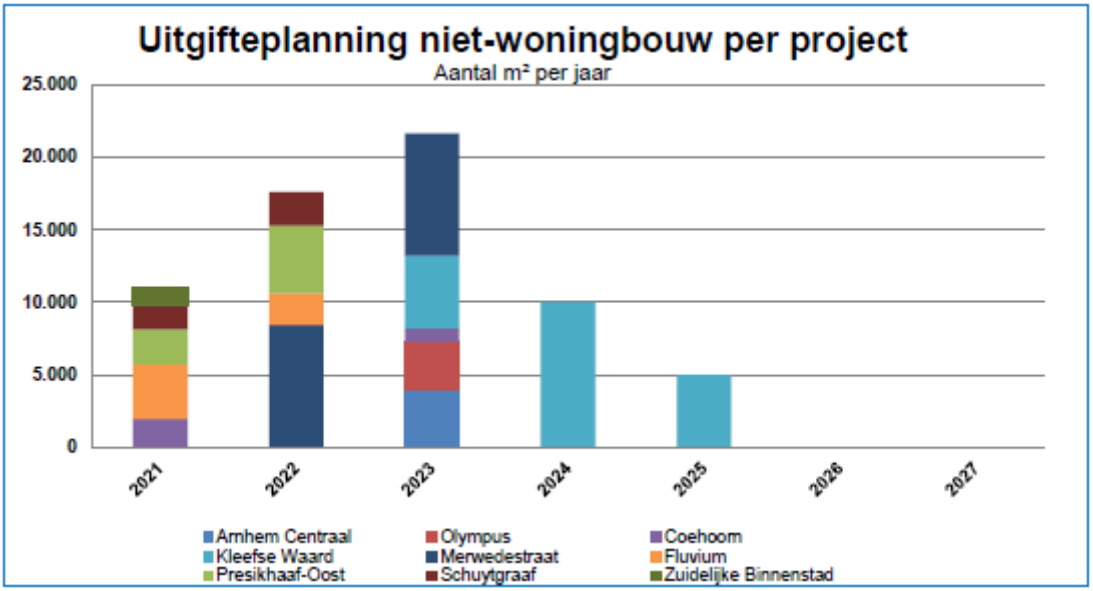
Verwachte resultaten

In onderstaande grafieken zijn het programma en de planning van de vastgestelde grondexploitatieprojecten weergegeven, allereerst voor woningbouw en daarna voor overige functies. Programma en planning zijn conform FJP 2020 en geven de stand per 1 januari 2021 weer.

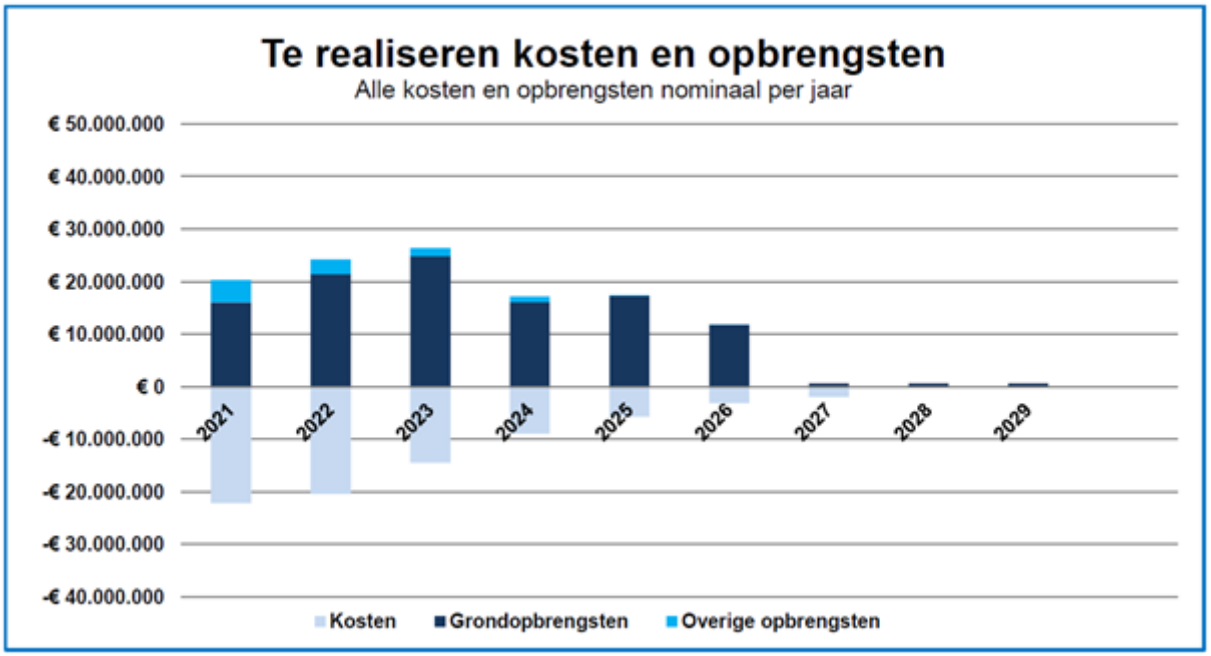

Uit de grafiek voor de geplande woningbouw valt op te maken dat de gemeente een gering aantal locaties in eigendom heeft waar actief zelf de toevoeging van woningen aan de woningvoorraad wordt gerealiseerd. Vanaf 2024 heeft de gemeente alleen nog Schuytgraaf waar actief een woningbouwprogramma wordt toegevoegd. Om niet volledig afhankelijk te zijn van particuliere initiatieven en ontwikkelingen ten aanzien van (gewenste) ruimtelijke ontwikkelingen wordt nadrukkelijk gekeken naar strategische gronden van de gemeente Arnhem en de mogelijkheid om deze in te zetten voor toevoeging van nieuw programma.

3 Primos 2020, prognose van bevolking, huishoudens en woningbehoefte 2018-2050, p25, Staat van de Stad, gemeente Arnhem 2019

Raming programma en grondopbrengsten 2022

Winstneming

Bij het voeren van actief grondbeleid, en daarmee het voeren van een grondexploitatie, komen winsten ten goede van de gemeente. De commissie BBV noemt in haar notitie Grondbeleid in begroting en jaarstukken (2019) dat gemeenten die winst niet pas kunnen nemen op het moment dat de grondexploitatie wordt afgesloten. Gemeenten moeten winsten uit hun grondexploitaties nemen zodra er voldoende zekerheid over het resultaat bestaat. De commissie BBV stelt dat er voldoende zekerheid over de grondexploitatie bestaat om winst te nemen indien:

1. het resultaat op de grondexploitatie betrouwbaar kan worden ingeschat; én
2. de grond (of het deelperceel) is verkocht; én
3. de kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie genomen).

De hoeveelheid te nemen winst wordt berekend middels de percentage of completion methode (POC-methode). Met het gebruik van deze methode wordt rekening gehouden met het voorzichtigheidsprincipe. Allereerst moet worden berekend welk percentage van de kosten en welk percentage van de opbrengsten al is gerealiseerd. Vervolgens wordt rekening gehouden met de onzekerheden in de grondexploitaties door te kijken naar verwachte risico's die direct samenhangen met het project. De uitkomst is dan de voortgang van het project, uitgedrukt in een percentage. Dat percentage wordt gebruikt om de winst tussentijds te nemen.

Wanneer voor een in exploitatie te nemen, dan wel reeds in exploitatie genomen complex een verlies wordt voorzien, wordt direct een voorziening getroffen (conform het voorzichtigheidsprincipe). Daarover wordt in het FJP gerapporteerd.

Tot en met 2021 zijn winstnemingen van de individuele grondexploitaties niet geraamd in de begroting. Dit leidt tot een afwijking in de jaarrekening. Met ingang van 2022 wordt een eventuele winstneming geraamd bij het opstellen van de FJP. Na vaststellen van de FJP (jaarverantwoording 2021) zal dit worden opgenomen in de begroting 2022. De winsten worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve Grex. Dit is een proceswijziging ten opzichte van voorgaande jaren.

Reserves en risico's
Per project worden projectspecifieke risico's (zoals bedoeld in het BBV) geïnventariseerd en gekwantificeerd. Daarnaast zijn de projectspecifieke risico's samen met de conjuncturele en programmatische risico's van belang voor het financiële risico dat het grondbedrijf loopt. De wijze waarop met de risico's wordt omgegaan en de relatie met het weerstandsvermogen is beschreven in nota grondbeleid.

Voor een uitgebreide toelichting op de individuele grondexploitaties verwijzen wij u naar de vastgestelde FJP 2021.

Risico's ten aanzien van verstedelijkingsopgave

De gemeente Arnhem heeft afspraken gemaakt over de realisatie van de woondeal en de daarin opgenomen verstedelijkingsopgave. De bouw van woningen vergt voorbereidingskosten.
Voor de komende jaren zijn de plankosten voor realisatie van deze plannen grotendeels gedekt maar niet toereikend. Hierdoor lopen we risico op het niet halen van de gewenste woningbouwontwikkeling en afspraken woondeal.

De gemeente heeft hoge ambities op tal van maatschappelijke opgaven, zoals betaalbare woningen, een groene leefomgeving, duurzame mobiliteit, parkeren, energievoorziening, klimaatadaptatie. Al deze ambities komen samen in gebiedsontwikkelingen en kennen een publieke onrendabele top. De markt gaat deze onrendabele top niet oplossen, daarvoor is publieke financiering noodzakelijk, waarbij Rijk en provincie altijd vragen om cofinanciering. Dat vraagt dus om gemeentelijk budget.

Vervolgens zijn er, na 2023, geen plankosten opgenomen in de begroting voor de stedelijke ontwikkelingen. Op basis van ervaringen van vorige projecten en andere gemeenten zijn er voorbereidingskredieten nodig om de plannen te realiseren.

Investeringen

De raad autoriseert op grond van zijn budgetrecht de middelen voor de beleidsuitvoering. Hieronder vallen ook de investeringen. Investeringen vragen – anders dan reguliere begrotingsposten – meerjarig budgetruimte en dienen afzonderlijk te worden vastgesteld door de raad. In de Verordening financieel beleid en beheer van de gemeente Arnhem is opgenomen dat de raad de investeringsruimte autoriseert met het vaststellen van de meerjarenprogrammabegroting.

Inleiding

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) wordt expliciet aandacht gevraagd voor de investeringen. In artikel 20 van het BBV staat dat de uiteenzetting van de financiële positie een raming moet bevatten voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen. Afzonderlijke aandacht moet hierbij worden besteed aan de investeringen. Naast de wettelijke taak om specifiek aandacht te besteden aan de investeringen is er ook bestuurlijk veel behoefte aan transparantie rond de gemeentelijke investeringsportefeuille. In deze paragraaf wordt de investeringsplanning 2022 – 2025 toegelicht.

Beleid

Het huidige meerjarig investeringsplan is een gedetailleerd plan waarin afzonderlijke investeringen per programma zijn gerangschikt. Hiermee hebben gemeentebestuur en management een middel in handen om goed onderbouwde afwegingen te maken en de realisatie van investeringen door de tijd nauwgezet te volgen.
In deze investeringsplanning is het voor de gemeenteraad mogelijk om investeringen over de programma's tegen elkaar af te wegen om – wanneer nodig – ruimte te creëren voor de ambities met onze stad. De gemeente beschikt daarnaast over een gedetailleerde afschrijvingstabel met daarbij een aangescherpte set van regels rond activering van investeringen.

In de investeringsplanning 2022 - 2025 zijn alle voorgenomen investeringen opgenomen, zowel de programma- als de bedrijfsvoeringsinvesteringen. Bedrijfsvoeringsinvesteringen betreffen veelal de vervanging van bedrijfsmiddelen, zoals het vervangen van de computers, de ICT-infrastructuur, meubilair en dergelijke. Investeringen in de grondexploitatie en in grootschalige projecten zijn in de meerjarenprogrammabegroting niet opgenomen. Hierover vindt besluitvorming plaats in de gemeenteraad op basis van afzonderlijke raadsvoorstellen.

Investeringen 2021-2025

Bijgaande tabel bevat naast de geplande investeringen in de periode 2022 - 2025 de geactualiseerde jaarschijf 2021 uit het MIP 2021 - 2024. Omdat het geactualiseerde overzicht leidt tot andere kapitaallasten in 2022 dan oorspronkelijk begroot in de Begroting 2021, wordt ook deze jaarschijf ter goedkeuring en vaststelling aan de gemeenteraad voorgelegd.

- Voor het geactualiseerde begrotingsjaar 2021 zijn kredieten beschikbaar tot een bedrag van € 82,5 miljoen. Voor de jaren 2022 t/m 2025 worden in deze begroting kredieten aangevraagd van € 195 miljoen. De nadruk ligt op het jaar 2022 met geplande investeringen van € 68 miljoen;
- Voor de hele planperiode van deze begroting incl. 2021 wordt uitgegaan van investeringen tot een totaalbedrag van € 277,6 miljoen. In het MIP 2020 - 2024 was dit € 257 miljoen. De stijging wordt in grote lijnen verklaard door: Blauwe Golven (€ 9,6 miljoen), GRP (€ 9 miljoen extra) en ventilatie van scholen (€ 3,6 miljoen).
- Waar in het verleden het beeld vaak was dat de piek van investeringen lag in het eerste jaar van de Begroting (in dit geval 2022), zien we nu dat de verwachte piek op het jaar 2021 blijft liggen. Dit heeft vooral te maken met de investeringen in Museum Arnhem en Valkenhuizen in 2021, die ook vorig jaar voorzien waren voor 2021;
- Voor de jaren 2024 en 2025 worden geen grote, nieuwe investeringen begroot. Alleen een aantal min of meer reguliere investeringen (o.a. verkeer, onderwijshuisvestingsplan, riolering en bedrijfsvoering) is voorzien. Hiermee wordt ruimte gelaten voor nieuwe investeringsplannen door de nieuwe gemeenteraad en het nieuwe college na de gemeenteraadsverkiezingen van 16 maart 2022;
- In de voorliggende investeringsplanning is geen rekening gehouden met ontwikkelingen in de uitvoering en handhaving van de wet Houdbare overheidsfinanciën (wet Hof), die het niveau van investeringen kan gaan beperken. Zie voor een nadere toelichting op de gevolgen van deze wet voor de gemeente Arnhem de paragraaf over het EMU-saldo van de gemeente.

- Aanvullend op de investeringen in het MIP 2021 - 2025 zullen in de periode van deze Begroting investeringen plaatsvinden op basis van de herstelagenda Coronacrisis. In deze herstelagenda is een budget voor kapitaallasten van investeringen opgenomen, dat nog niet voldoende is vertaald in concrete plannen.

Toelichting investeringen in gebouwen

In de nota waarderen en afschrijven is als gemeentelijke regel vastgesteld dat van voornemens tot investeren in een gebouw van meer dan € 2 miljoen in de paragraaf Investeringen een tekstuele toelichting wordt gegeven, zo ook in deze Begroting 2022. Op de investeringen voor basisschool De Binnenstad en scholengemeenschap Guido na zijn de hier toegelichte investeringen reeds door de gemeenteraad vastgesteld.

Nieuwbouw Prisma Heijenoordseweg	
Programma	Het vervangen van de huidige verouderde school voor Speciaal onderwijs op een naastgelegen perceel, inclusief sportvoorziening.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten
Planning	Realisatie in 2022
Raming	Bruto investering: 11,1 mln. Netto investering: 10,7 mln.
Beschikbare middelen	€ 10,7 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen

Renovatie Mariëndaal aan de Middachtensingel	
Programma	Deze locatie was oorspronkelijk slechts tijdelijk. Nu is besloten om deze school voor Voortgezet speciaal onderwijs te renoveren zodat deze weer een groot aantal jaren mee kan. Bestaande sporthal aan de Kinderkamp wordt vervangen door nieuwbouw en zal ook worden gebruikt door basisscholen uit de omgeving.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten en Sportbedrijf Arnhem
Planning	Realisatie in 2022
Raming	Bruto investering: 5,2 mln. Netto investering: 5,2 mln.
Beschikbare middelen	€ 5,2 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen en renovatie

Vervangende nieuwbouw De Krakeling in Vredenburg	
Programma	Vervanging op bestaande locatie voor een drietal basisscholen (Ommelander, Aletta Jacobs en de Troubadour)
	Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Delta, Flores
Planning	Realisatie in 2022
Raming	Bruto investering: 8,9 mln. Netto investering: 8,2 mln.
Beschikbare middelen	€ 8,2 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Dr. Bosschool	
Programma	Koninklijke Kentalis verzorgt in Arnhem aan de Dr. P.C.M. Bosschool en De Stijgbeugel onderwijs voor kinderen en jongeren met een auditieve en/of communicatieve beperking. Daarnaast heeft zij voorzieningen voor diagnostiek,behandeling en begeleiding. Om haar activiteiten optimaal af te kunnen stemmen op de behoeften van de doelgroep heeft zij besloten tot het ontwikkelen van brede regionale Zorg Onderwijs Combinaties (ZOC) op verschillende locaties in Nederland, onder andere in Arnhem.
Betrokkenen	Kentalis
Planning	Realisatie in 2023
Raming	Bruto investering: 8,7 mln; Netto investering 7,9 mln.
Beschikbare middelen	Investeringskrediet van 7,9 mln
Randvoorwaarden	Bijdrage van Kentalis voor renovatie Dr. Bosschool/De Stijgbeugel en tevens bijdrage in kader van frisse scholen

Vervangende nieuwbouw De Piramide	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor De Piramide op de locatie aan de Groningensingel
	Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Flores
Planning	Realisatie in 2023
Raming	Bruto investering: 3,7 mln. Netto investering: 3,4 mln.
Beschikbare middelen	€ 3,4 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van het schoolbestuur

Vervangende nieuwbouw voor drietal scholen in Presikhaaf Oost	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor een drietal scholen (Willem Drees, John F. Kennedy en IBN- i Sina)
	Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Flores en Simon
Planning	Realisatie in 2023
Raming	Bruto investering: 8,3 mln. Netto investering: 7,6 mln.
Beschikbare middelen	€ 7,6 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Vervangende nieuwbouw voor tweetal scholen in Eimersingel-Oost	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor een tweetal scholen (Mozaïk en Johannes)
	Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Flores, Delta
Planning	Realisatie in 2023
Raming	Bruto investering: 7,2 mln. Netto investering: 6,5 mln.
Beschikbare middelen	€ 6,5 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Nieuwbouw voor scholen Alteveer	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor Basisschool De Zyp
	Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Flores
Planning	Realisatie in 2023
Raming	Bruto investering: 4,8 mln. Netto investering: 4,3 mln.
Beschikbare middelen	€ 4,3 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur

Nieuwbouw en renovatie voor basisschool De Sterrenkring	
Programma	Renovatie en vervangende nieuwbouw voor Jenaplanschool De Sterrenkring
	Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Flores
Planning	Realisatie in 2024
Raming	Netto investering: 3,3 mln.
Beschikbare middelen	€ 3,3 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur

Nieuwbouw en renovatie voor Parcivalschool-Noord in Heijenoord	
Programma	Renovatie en vervangende nieuwbouw voor Vrije school Parcivalschool, vestiging Noord.
	Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Stichting vrije scholen Athena
Planning	Realisatie in 2024
Raming	Netto investering: 10 mln.
Beschikbare middelen	€ 10 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur

Nieuwbouw voor scholengemeenschap Guido in Arnhem-Noord	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor Gereformeerde Scholengemeenschap Guido, vestiging Arnhem.
	De planvorming voor deze nieuwbouw is nog in een vroeg stadium. In dit MIP wordt de gemeenteraad gevraagd vanuit de investeringsbudgetten voor onderwijs een bedrag van € 7 miljoen te reserveren.
Betrokkenen	Schoolbestuur vereniging Guido
Planning	Realisatie in 2024
Raming	Netto investering: 7 mln.
Beschikbare middelen	De middelen zijn formeel nog niet beschikbaar. T.z.t zal een uitgewerkt investeringsvoorstel aan de gemeenteraad worden voorgelegd ter vaststelling.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur
Nieuwbouw voor basisschool De Binnenstad	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor Montessorischool De Binnenstad.
	De planvorming voor deze nieuwbouw is nog in een vroeg stadium. In dit MIP wordt de gemeenteraad gevraagd vanuit de investeringsbudgetten voor onderwijs een bedrag van € 4,1 miljoen te reserveren.
Betrokkenen	Flores
Planning	Realisatie in 2025
Raming	Netto investering: 4 mln.
Beschikbare middelen	De middelen zijn formeel nog niet beschikbaar. T.z.t zal een uitgewerkt investeringsvoorstel aan de gemeenteraad worden voorgelegd ter vaststelling.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur

Meerjareninvesteringsplan (MIP) gemeente Arnhem 2021-2025

Nr.	Programma Omschrijving	Omschrijving investering	E / M nut ')	Investeringsbedragen 2021 geactualiseerd	2022	2023	2024	2025
S00	**Bestuur, dienstverlening en financiën**	Overige Huisvesting en facilitaire zaken	E	697	1.324	2.129	3.188	285
		Overige ICT	E	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
		Regulier onderhoud vastgoed	E	1.089	879	917	837	918
S01	**Veiligheid**	Overige Brandbestrijding	E					
		Regulier onderhoud vastgoed	E	9	9	9	9	9
S02	**Bereikbaarheid**	Wegen ontwikkeling	M	1.500	1.500	3.088	986	986
		Wegen groot onderhoud	M	1.559	4.908	2.750	2.750	2.750
		Verkeersregelinstallaties	M	1.017	681	620	700	700
		Verkeerskrediet	M	80	80	80	80	80
		Overige Mobiliteit & OR beheer	M					
		Wegen beheer	M	80	800	50	50	50
		Openbare verlichting Overige	M	3.300	3.571	2.614	1.552	1.500
		Kunstwerken	M	800	1.320	610	650	650
		Blauwe Golven	M		9.576			
		Parkeerexploitatie	E	3.870	1.133	724	420	170
		Regulier onderhoud vastgoed	E	438	284	156	18	14
S03	**Economie**	Brandstore en Steenstraat	M	470				
S04	**Onderwijs**	Overige huisvesting onderwijs	E	640	600	600	600	600
		Huisvesting Primair onderwijs	E		837			4.095
		Huisvesting Speciaal onderwijs	E	12.883	24.157	31.149	20.278	
		Ventilatie bestaande schoolgebouwen	E	1.815	1.815			
		Sporthal Middachtensingel grond	E		432			
		Regulier onderhoud vastgoed	E	773	88	392	157	426
S05	**Cultuur**	Culturele activiteiten	E					
		Bomen en groenstructuur	E	990	990	990	990	390
		Erfgoed en welstand	E	197				
		Museum Arnhem	E	22.503				

		Regulier onderhoud vastgoed	E	334	226	1.288	69	94
S09	**Gezondheid en sport**	Overige Zwembaden	E					
		Overige Binnensport	E					
		Overige Buitensport	E	314	200			
		Sportontwikkeling	E					
		Sporthal Middachtensingel	E		1.600			
		Zwembad Valkenhuizen	E	12.693				
		Regulier onderhoud vastgoed	E	1.589	94	95	77	298
S12	**Wonen en leefomgeving**	Overige Oppervlaktewater en Havenbeheer	M	550				
		Parken & bossen	E	230	50	50	50	55
		Overige Afval	E	300	20	55	55	60
		Afvalbeheer	E	2.975	2.250	400	400	400
		GRP Initatieffase	E	7.400	7.536	8.216	8.742	9.242
		Overige Milieubeheer	E	431				
		Regulier onderhoud vastgoed	E			669		
				82.523	**67.958**	**58.651**	**43.659**	**24.772**

Subsidies

De gemeente Arnhem heeft per programma haar doelstellingen met de daarbij behorende beoogde effecten en resultaten geformuleerd. Deze doelen kunnen op verschillende manieren worden bereikt. Een van deze manieren is het verlenen van subsidies. Subsidies zijn financiële bijdragen aan burgers en/of organisaties voor activiteiten die bijdragen aan de realisatie van de -door de gemeenteraad vastgestelde- beleidsdoelen van de gemeente.

Overzicht

Subsidies kunnen op verschillende manieren worden verleend:

1. Subsidies op basis van subsidieregelingen
Volgens de Algemene wet bestuursrecht mag een bestuursorgaan alleen subsidie voor activiteiten verstrekken op grond van een wettelijk voorschrift. Dat kan een rijksregeling, provinciale regeling of een gemeentelijke (subsidie)verordening zijn. Op basis van de Algemene Subsidieverordening Arnhem 2016 (ASV) zijn in Arnhem verschillende subsidieregelingen vastgesteld. Hiermee is een wettelijke en rechtmatige grondslag gecreëerd voor de subsidieverstrekking. Aan de hand van vooraf bepaalde criteria worden de subsidies verdeeld en toegewezen aan de betrokken instellingen.

2. Begrotingssubsidies
Het is niet altijd zinvol om een aparte regeling op te zetten voor het verstrekken van een subsidie. Bijvoorbeeld wanneer er maar één instelling is die een bepaalde gesubsidieerde activiteit kan voeren. Voor die gevallen is in de Algemene wet bestuursrecht een uitzondering gemaakt. Wanneer in de begroting een subsidieontvanger vermeld staat én het bedrag waarop de subsidie ten hoogste kan worden vastgesteld, is geen nader wettelijk voorschrift nodig. Met name de subsidies aan grote organisaties worden op deze wijze verstrekt.

Als het bij onvoorziene omstandigheden wenselijk is om een subsidie te verstrekken, maar zowel een subsidieregeling als een begrotingssubsidie behoren niet tot de mogelijkheden, biedt de wet daarnaast onder andere de mogelijkheid om op incidentele basis subsidie te verstrekken.

	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2021	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000					
Grondslag					
Begroting	**76.618**	**79.301**	**79.349**	**79.249**	**79.441**
STAD	*57.041*	*59.004*	*59.052*	*59.052*	*59.244*
WIJK	*19.577*	*20.297*	*20.297*	*20.197*	*20.197*
Incidenteel	**3.568**	**1.035**	**405**	**405**	**405**
STAD	*2.716*	*804*	*374*	*374*	*374*
WIJK	*853*	*231*	*31*	*31*	*31*
Subsidieregeling	**7.178**	**5.450**	**5.520**	**5.520**	**5.520**
STAD	*3.323*	*1.723*	*1.793*	*1.793*	*1.793*
WIJK	*3.855*	*3.727*	*3.727*	*3.727*	*3.727*
Totaal Subsidies	**87.364**	**85.786**	**85.274**	**85.175**	**85.366**

In bovenstaande tabel is de voor 2022 begrote subsidieverstrekking per grondslag weergegeven, op basis van gegevens per augustus 2021.

Het geraamde bedrag aan te verstrekken subsidies met de grondslag begroting is enigszins (3,5%) hoger dan in 2021. Ten tijde van het opstellen van deze begroting dienen de subsidieaanvragen voor 2022 nog te worden ingediend en toegekend. De begrote bedragen kunnen naar aanleiding hiervan nog wijzigen.
Bij wijziging van activiteiten door de subsidieontvanger wordt het bedrag aan begrotingssubsidie hiermee in lijn gebracht en naar boven of beneden bijgesteld t.o.v. 2021. Er kan ook de wens zijn om een begrotingssubsidie te verstrekken aan een organisatie die niet eerder begrotingssubsidie heeft ontvangen, of om juist de begrotingssubsidie aan een organisatie stop te zetten.

In (vrijwel) alle gevallen betreft het bij de hiervoor beschreven situaties het omzetten van regulier programmabudget in subsidiebudget en vice versa, of om een verschuiving van subsidiebudget van de ene naar de andere organisatie. De gevolgen van beide wijzigingen voor het financieel beeld zijn neutraal.

Een aantal subsidieregelingen dat in 2021 actueel was, vervalt per 2022. De afname in aantal regelingen verklaart de daling in het begrote bedrag aan subsidieverstrekking op grond van een regeling. Gedurende het jaar kunnen door het college nieuwe regelingen worden ingesteld. Middelen hiervoor worden gedekt uit regulier programmabudget, of onttrokken aan een bestemmingsreserve.

Gezien de aard (onvoorziene omstandigheden) geldt voor incidentele subsidies dat deze voorafgaand aan het boekjaar lastig te begroten zijn. Enkel in die gevallen waarbij de subsidie meerjarig (voor een beperkt aantal jaar) wordt toegekend, is vooraf duidelijk dat deze verstrekt gaat worden. Het in de begroting opgenomen bedrag voor incidentele subsidieverstrekking betreft dan ook grotendeels een nog niet aan specifieke organisaties gelabeld budget, dat gedurende het jaar ingezet kan worden voor het verstrekken van incidentele subsidies.

Subsidieregelingen

In Arnhem wordt een deel van de subsidies verleend op basis van een subsidieregeling. Hiermee is een wettelijke en rechtmatige grondslag gecreëerd voor de subsidieverstrekking. Op basis van vooraf bepaalde criteria worden de subsidies verleend aan de betrokken instellingen.
Ten tijde van het opstellen van deze begroting is van onderstaande regelingen bekend dat deze actueel zijn in 2022:

- Aanjaagfonds
- Aanpak voortijdig schoolverlaten
- Amateurkunstregeling
- Burgerkracht
- Creatieve bedrijfsverzamelgebouwen
- Duurzame projecten
- Eetbare stad
- Energiescan bedrijven
- Initiatieven klimaatadaptatie
- Non formele educatie regio midden-Gelderland
- Preventie huiselijk geweld en kindermishandeling
- Producties, Evenementen en Festivals / deelregeling 1; Publieksevenementen, producties en presentaties
- Producties, Evenementen en Festivals / deelregeling 2; Culturele producties en presentaties en culturele festivals
- Producties, Evenementen en Festivals / deelregeling 3, Artistieke producties en presentaties en artistieke festivals
- Scouting
- Sport
- Stimuleringsregeling inzet conciërges basisscholen
- Transitie cultuur Arnhem
- Voorschools aanbod
- Werkinvesteringsfonds
- Wijkinitiatieven

Begrotingssubsidies

In onderstaande lijst zijn de namen opgenomen van organisaties die naar verwachting in 2022 begrotingssubsidie ontvangen, met daarbij het geraamde bedrag. Met het vaststellen van de begroting c.q. deze lijst wordt per organisatie het maximale bedrag aan begrotingssubsidie voor 2022 bepaald. Binnen het maximale bedrag mag het college (programmamanager in mandaat) besluiten over het verstrekken van begrotingssubsidie.
Bij aanzienlijke mutaties in het geraamde bedrag aan begrotingssubsidie voor 2022 ten opzichte van 2021, wordt hierna een toelichting gegeven.

- Pactum
  In 2021 is er een aanvullende subsidie verleend vanwege toename in de vraag naar opvang. Inmiddels is de ontwikkeling is in gang gezet om te bewegen van opvanglocaties naar woningen, waarvan de verwachting is dat dit de toename van dak- en thuislozen kan tegengaan. Voor 2022 wordt er dan ook van uitgegaan dat de aanvullende subsidie niet meer nodig is.

- Partou BV
  Partou ontvangt enkel subsidie op grond van een subsidieregeling (Voorschools aanbod). De begroting voor 2021 wordt hier nog op aangepast, waarna ook voor 2021 het geraamde bedrag aan begrotingssubsidie nihil zal zijn.
- Sportbedrijf Arnhem BV
  Toename betreft grotendeels accres (indexatie voor (loon)kostenstijgingen).
- St. Leergeld Arnhem
  Een deel van de in 2021 verstrekte subsidies is begroot als incidentele subsidieverstrekking. In de begroting 2022 zijn deze middelen opgenomen als begrotingssubsidies. Het betreft geen wijziging van activiteiten.
- St. Moviera
  Met verzamelbesluit 3-2021 volgt wijziging van de begroting 2021, waarmee 2021 en 2022 op hetzelfde niveau liggen. Het subsidiebedrag voor 2021 valt hoger uit dan in eerste instantie begroot, door uitbreiding van formatie in de crisisopvang en door uitbreiding van de aanpak voor kinderen in de opvang.
- St. Museum Arnhem
  In 2022 wordt het nieuwe gebouw in gebruik genomen, waardoor de huurlasten stijgen. Deze gestegen huurlasten worden verrekend in het subsidiebedrag.
- St. Musis en Stadstheater
  Toename betreft grotendeels accres (indexatie voor (loon)kostenstijgingen).
- St. Peutercentra Arnhem
  St. Peutercentra Arnhem ontvangt grotendeels subsidie op grond van een subsidieregeling (Voorschools aanbod) en de bedragen die in onderstaande lijst als begrotingssubsidie zijn geraamd zullen bij de realisatie dan ook lager uitvallen. De begrotingen van zowel 2021 als 2022 worden hier nog op aangepast.
- St. Rijnstad
  Een deel van de in 2021 verstrekte subsidies is begroot als incidentele subsidieverstrekking. Voor de begroting 2022 zijn deze middelen opgenomen als begrotingssubsidies. Het betreft geen wijziging van activiteiten.
- St. Rozet
  Toename betreft grotendeels accres (indexatie voor (loon)kostenstijgingen).
- St. Veilig Thuis Gelderland Midden
  Met verzamelbesluit 3-2021 volgt wijziging van de begroting 2021, waarmee 2021 en 2022 op hetzelfde niveau liggen. De bijdrage van Arnhem als centrumgemeente Vrouwenopvang is met bijna € 0,5 miljoen verhoogd ten gunste van de bijdragen die de andere regiogemeenten betalen aan Veilig Thuis. Arnhem ontvangt hiervoor ook extra rijksmiddelen binnen de decentralisatie-uitkering vrouwenopvang (DUVO). Dit was nog niet in de begroting 2021 verwerkt.
- St. Welzijn Ouderen Arnhem
  Het hogere bedrag voor 2021 is grotendeels te verklaren doordat in 2021 een aanvullende subsidie is verleend voor de activiteiten voor "Voor Elkaar in Arnhem 2.0".

Op de open data portaal van de gemeente, te bereiken via Open Data (arnhem.nl) wordt na afloop van het boekjaar een register gepubliceerd met de verstrekte subsidie per organisatie. De gegevens over 2020 zijn reeds als open data beschikbaar.

	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2021	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1					
Grondslag					
Begroting	**76.617.588**	**79.300.943**	**79.349.081**	**79.249.220**	**79.441.032**
Arnh Platf Chronisch zieken Gehand	*123.535*	*125.389*	*125.389*	*125.389*	*125.389*
Arnhems Fed van Muziekgezelschappen	*5.706*	*5.855*	*5.855*	*5.855*	*5.855*
Arnhemse Sport Federatie	*12.137*	*12.319*	*12.319*	*12.319*	*12.319*
Centrum voor Activerend Werk	*135.413*	*137.445*	*97.445*	*97.445*	*97.445*
De Helling Exp.Werkplaats	*90.998*	*90.999*	*90.999*	*90.999*	*90.999*
De Nieuwe Oost	*82.470*	*84.615*	*84.615*	*84.615*	*84.615*
De Onderwijsspecialisten	*122.000*	*122.000*	*122.000*	*122.000*	*122.000*
De Opgroeiwinkel	*11.240*	*11.241*	*11.241*	*11.241*	*11.241*

Diverzo, COC Midden-Gelderland	*10.810*	*10.810*	*10.810*	*10.810*	*10.810*
Groepspraktijk van Verloskundigen	*17.760*	*0*	*0*	*0*	*0*
Indigo	*133.456*	*135.266*	*135.266*	*135.266*	*135.266*
IVIO-Opleidingen	*179.025*	*179.025*	*179.025*	*179.025*	*179.025*
Kinderopvang Twins	*13.020*	*0*	*0*	*0*	*0*
Kluppluz BV	*282.037*	*282.037*	*282.037*	*282.037*	*282.037*
Leger des Heils Gelderland	*484.461*	*491.728*	*491.728*	*491.728*	*491.728*
LeukOmteLeren Weekendschool Arnhem	*34.786*	*34.786*	*34.786*	*34.786*	*34.786*
Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp	*374.051*	*381.565*	*381.565*	*381.565*	*381.565*
MEE Gelderse Poort	*139.109*	*139.114*	*139.114*	*139.114*	*139.114*
Pactum	*1.806.474*	*1.728.045*	*1.728.045*	*1.728.045*	*1.728.045*
Partou BV	*125.801*	*0*	*0*	*0*	*0*
Pro Persona Arnhem	*31.162*	*31.163*	*31.163*	*31.163*	*31.163*
Radboud Universiteit Nijmegen	*2.500*	*0*	*0*	*0*	*0*
Reg Opleids.centr Graafschap College	*40.905*	*40.905*	*40.905*	*40.905*	*40.905*
RIBW. Arnhem & Veluwe Vallei	*273.112*	*280.170*	*280.170*	*280.170*	*280.170*
Rijn Ijssel Roc	*967.264*	*967.264*	*967.264*	*967.264*	*967.264*
Rooms Kathol Parochie St. Eusebius	*10.500*	*10.500*	*10.500*	*10.500*	*10.500*
Scalabor	*200.000*	*203.001*	*203.001*	*203.001*	*203.001*
SIMON scholen	*59.129*	*59.129*	*59.129*	*59.129*	*59.129*
Slachtofferhulp Nederland, Reg Oost	*33.044*	*33.044*	*33.044*	*33.044*	*33.044*
Sportbedrijf Arnhem BV	*16.487.152*	*16.634.265*	*16.722.465*	*16.722.665*	*16.722.865*
ST Toneelgroep Oostpool	*67.588*	*69.347*	*69.347*	*69.347*	*69.347*
St. 2GetThere Arnhem	*365.539*	*365.539*	*365.539*	*365.539*	*365.539*
St. Airborne Herdenkingen	*7.310*	*0*	*0*	*0*	*0*
St. Airborne Museum	*249.010*	*253.637*	*253.575*	*253.514*	*253.514*
St. Arnh Stadsprijs v. Vrijwilligers	*10.489*	*10.489*	*10.489*	*10.489*	*10.489*
St. BBA	*102.328*	*103.872*	*103.872*	*103.872*	*103.872*
St. Beheer Wijk Sportac Vredenburcht	*51.592*	*52.366*	*52.366*	*52.366*	*52.366*
St. Bouwspeelplaats De Leuke Linde	*147.580*	*149.454*	*149.454*	*149.454*	*149.454*
St. CASA	*20.460*	*21.191*	*21.191*	*21.191*	*21.191*
St. Catharina	*860*	*865*	*865*	*865*	*865*
St. Citymarketing Arnhem	*325.000*	*329.875*	*329.875*	*329.875*	*329.875*
St. Culturele Evenementen Arnhem	*35.805*	*36.342*	*36.342*	*36.342*	*36.342*
St. De Innovatiefabriek Arnhem	*50.000*	*50.000*	*50.000*	*50.000*	*50.000*
St. De Instap	*43.743*	*43.743*	*43.743*	*43.743*	*43.743*
St. De Klup	*15.999*	*16.000*	*16.000*	*16.000*	*16.000*
St. Delta Kath.- en prot onderwijs	*418.527*	*418.527*	*418.527*	*418.527*	*418.527*
St. Die Blide Incomst Sinterniclaesz	*3.133*	*0*	*0*	*0*	*0*
St. Eusebius	*293.506*	*293.506*	*293.506*	*293.506*	*293.506*
St. Fashion Festival Arnhem	*50.000*	*50.000*	*50.000*	*50.000*	*50.000*
St. Flores Onderwijs	*726.656*	*726.656*	*726.656*	*726.656*	*726.656*
St. Focus Filmtheater	*687.610*	*706.501*	*706.501*	*706.501*	*706.501*
St. Gym & Turnen Arnhem	*119.000*	*119.000*	*119.000*	*119.000*	*119.000*
St. Halt, team Gelderland	*21.093*	*21.093*	*21.093*	*21.093*	*21.093*
St. Het Huis van Puck	*212.749*	*218.283*	*218.283*	*218.283*	*218.283*
St. Het Huurdershuis	*23*	*23*	*23*	*23*	*23*
St. Humanitas	*50.849*	*50.856*	*50.856*	*50.856*	*50.856*
St. Inloophuis Sint Marten Klarendal	*28.500*	*29.096*	*29.096*	*29.096*	*29.096*
St. Introdans	*116.844*	*119.883*	*119.883*	*119.883*	*119.883*
St. IrisZorg	*4.662.951*	*4.732.942*	*4.732.942*	*4.732.942*	*4.732.942*
St. Jacobiberg	*222.995*	*228.796*	*228.796*	*228.796*	*228.796*
St. Jeugdland	*66.369*	*66.369*	*66.369*	*66.369*	*66.369*
St. Jumelage Arnhem	*5.222*	*0*	*0*	*0*	*0*

St. KAB Posttheater	*198.339*	*203.498*	*203.498*	*203.498*	*203.498*
St. Kruispunt	*207.879*	*210.998*	*210.998*	*210.998*	*210.998*
St. Leergeld Arnhem	*239.390*	*319.890*	*319.890*	*319.890*	*319.890*
St. Luxor Live	*409.487*	*420.337*	*420.337*	*420.337*	*420.337*
St. Moviera	*3.274.919*	*3.459.806*	*3.459.806*	*3.459.806*	*3.459.806*
St. Museum Arnhem	*3.029.264*	*3.594.349*	*3.594.349*	*3.594.349*	*3.594.349*
St. Musis en Stadstheater	*7.092.889*	*7.277.140*	*7.277.140*	*7.277.140*	*7.277.140*
St. Natuurcentrum Arnhem	*1.960.777*	*1.989.587*	*1.989.587*	*1.989.587*	*1.989.587*
St. Omars Gym	*22.314*	*22.649*	*22.649*	*22.649*	*22.649*
St. Ome Joop's Tour	*21.818*	*21.819*	*21.819*	*21.819*	*21.819*
St. Ondernemersfonds Arnhem	*380.000*	*380.000*	*380.000*	*380.000*	*380.000*
St. Pas	*2.156.556*	*2.156.556*	*2.156.556*	*2.156.556*	*2.156.556*
St. Peutercentra Arnhem	*1.265.172*	*1.425.440*	*1.425.440*	*1.425.440*	*1.425.440*
St. Phion	*67.980*	*69.748*	*69.748*	*69.748*	*69.748*
St. Platform Binnenstad Arnhem	*51.647*	*52.422*	*52.422*	*52.422*	*52.422*
St. PRAGO	*101.162*	*101.162*	*101.162*	*101.162*	*101.162*
St. Productiehuis Plaatsmaken	*182.204*	*187.142*	*187.142*	*187.142*	*187.142*
St. Rijnstad	*7.288.081*	*8.134.414*	*8.134.414*	*8.034.414*	*8.034.414*
St. Rijnstate Ziekenhuis	*52.958*	*52.965*	*52.965*	*52.965*	*52.965*
St. Rozet	*8.721.438*	*8.938.446*	*8.938.446*	*8.938.446*	*9.130.058*
St. School's cool Arnhem	*40.204*	*704*	*704*	*704*	*704*
St. Sinterklaasintocht Arnhem	*0*	*3.133*	*3.133*	*3.133*	*3.133*
St. SLAK	*201.106*	*206.337*	*206.337*	*206.337*	*206.337*
St. Sonsbeek & State of Fashion	*422.071*	*433.168*	*433.168*	*433.168*	*433.168*
St. Sportcentrum Rijkerswoerd	*501.878*	*509.406*	*509.406*	*509.406*	*509.406*
St. Stoelenproject De Duif	*225.467*	*228.850*	*228.850*	*228.850*	*228.850*
St. Streekomroep Middel Gelderland	*127.485*	*130.802*	*130.802*	*130.802*	*130.802*
St. VanHarte	*9.235*	*9.238*	*9.238*	*9.238*	*9.238*
St. Veilig Thuis Gelderland Midden	*2.378.531*	*2.966.594*	*2.966.594*	*2.966.594*	*2.966.594*
St. Viering Nat Feest en Gedenkdagen	*18.852*	*18.852*	*18.852*	*18.852*	*18.852*
St. Vitale Verbindingen	*177.174*	*179.785*	*179.785*	*179.785*	*179.785*
St. Vitesse Betrokken	*59.000*	*59.000*	*59.000*	*59.000*	*59.000*
St. Vluchtelingenwerk Oost-Ned	*286.710*	*294.465*	*294.465*	*294.465*	*294.465*
St. Vrijwillige Terminale Zorg Arnh	*2.157*	*2.163*	*2.163*	*2.163*	*2.163*
St. Welzijn Ouderen Arnhem	*2.298.645*	*2.158.701*	*2.158.701*	*2.158.701*	*2.158.701*
St. Zwembad Klarenbeek	*325.577*	*330.461*	*330.461*	*330.461*	*330.461*
Stichting Het Huurdershuis	*52.351*	*52.351*	*52.351*	*52.351*	*52.351*
Stichting Schakel025	*122.000*	*126.356*	*126.356*	*126.356*	*126.356*
Subsidies Alg	*375.708*	*309.578*	*309.578*	*309.578*	*309.578*
Toerisme veluwe arnhem nijmegen	*351.090*	*356.356*	*356.356*	*356.356*	*356.356*
Verloskundig centr Puur Vroedvrouwen	*19.650*	*0*	*0*	*0*	*0*
VGGM	*1.083*	*1.083*	*1.083*	*1.083*	*1.083*
VMBO 'T Venster	*79.700*	*9.996*	*9.996*	*9.996*	*9.996*
Voedselbank Arnhem	*0*	*30.000*	*30.000*	*30.000*	*30.000*
Wijkvereniging Elderveld	*15.860*	*15.860*	*15.860*	*15.860*	*15.860*
Wijkvereniging Schuytgraaf	*15.950*	*15.954*	*15.954*	*15.954*	*15.954*
Youth for Christ Nederland	*83.964*	*83.968*	*83.968*	*83.968*	*83.968*
Zorgbelang Inclusief	*233.479*	*233.483*	*233.483*	*233.483*	*233.483*
Totaal Subsidie	**76.617.588**	**79.300.943**	**79.349.081**	**79.249.220**	**79.441.032**

Subsidies per programma

	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2021	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000					
Grondslag					
Begroting	**57.041**	**59.004**	**59.052**	**59.052**	**59.244**
Bestuur, dienstverlening en financiën	*39*	*27*	*27*	*27*	*27*
Veiligheid	*100*	*100*	*100*	*100*	*100*
Economie	*1.482*	*1.497*	*1.497*	*1.497*	*1.497*
Onderwijs	*4.876*	*4.846*	*4.846*	*4.846*	*4.846*
Cultuur	*22.078*	*23.125*	*23.125*	*23.125*	*23.316*
Participatie en armoedebestrijding	*519*	*553*	*553*	*553*	*553*
Zorg	*1.808*	*1.835*	*1.795*	*1.795*	*1.795*
Welzijn en inclusie	*13.847*	*14.635*	*14.635*	*14.635*	*14.635*
Gezondheid en sport	*12.291*	*12.386*	*12.474*	*12.474*	*12.474*
Klimaat, energie en milieu	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
Totaal Subsidies	**57.041**	**59.004**	**59.052**	**59.052**	**59.244**

	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
	2021	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000					
Grondslag					
Begroting	**19.577**	**20.297**	**20.297**	**20.197**	**20.197**
CSA	*2.157*	*2.276*	*2.276*	*2.259*	*2.259*
Noordwest	*3.076*	*3.148*	*3.148*	*3.138*	*3.138*
Noordoost	*2.657*	*2.768*	*2.768*	*2.754*	*2.754*
Presikhaaf	*2.515*	*2.613*	*2.613*	*2.598*	*2.598*
Malburgen	*3.173*	*3.319*	*3.319*	*3.302*	*3.302*
Schuytgraaf/Elderveld	*1.829*	*1.890*	*1.890*	*1.881*	*1.881*
De Laar/Elden	*1.408*	*1.445*	*1.445*	*1.438*	*1.438*
RKV	*2.762*	*2.839*	*2.839*	*2.828*	*2.828*
Gerealiseerd resultaat	**19.577**	**20.297**	**20.297**	**20.197**	**20.197**

Ontwikkelingen

Al vanaf het begin van de coronacrisis is scherp in het oog gehouden dat er veel Arnhemse organisaties zijn, die een maatschappelijke bijdrage leveren en die van belang zijn om doelen op het gebied van zorg, een sterke samenleving en een sterke economie in de stad te realiseren. Per sector is steeds verkend wat de risico's zijn. Veel huurders van gemeentelijk vastgoed in Arnhem zijn getroffen door de maatregelen om verspreiding van het virus te voorkomen. Zij vragen om uitstel, verlaging of kwijtschelding van betalingen van huur.
In maart 2021 is een hernieuwd afwegingskader opgesteld, bestaande uit twee onderdelen: een kader voor organisaties en instellingen waarmee de gemeente Arnhem een bestuursrechtelijke (subsidie)relatie heeft en een kader voor partijen waarmee de gemeente een privaatrechtelijke relatie heeft. Dit hernieuwde afwegingskader heeft betrekking op 2021 en heeft een looptijd tot 31 december 2021.
In 2022 bij de subsidievaststellingen hebben we een totaal beeld van de effecten. Mogelijk dat bepaalde maatschappelijk effecten ook pas op langere termijn zichtbaar zijn.
We willen coulant omgaan met subsidieverstrekking en ervoor zorgen dat Arnhemse organisaties hun werk zo goed mogelijk kunnen blijven doen ten behoeve van de stad en de inwoners.

Overig programmaplan

Overzicht lastenontwikkeling gemiddelde woning	2021	2022	% Lasten-ontwikkeling
Onroerend zaakbelasting	€ 342	€ 342	0,0%
Rioolheffing	€ 177	€ 177	0,0%
Afvalstoffenheffing	€ 260	€ 265	2,0%
Totaal	**€ 779**	**€ 784**	**0,67%**

Algemene dekkingsmiddelen	2022		
	Lasten	Baten	Saldo
Bedragen x € 1.000			
Treasury	-3.197	2.390	5.587
OZB-woningen	0	28.016	28.016
OZB niet-woningen	3.985	28.706	24.721
Belastingen overig	5	906	901
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	453.138	453.138
Totaal	**793**	**513.155**	**512.363**

Overhead	2022		
	Lasten	Baten	Saldo
Bedragen x € 1.000			
Overhead	70.151	4.715	-65.436
Totaal	**70.151**	**4.715**	**-65.436**

Heffing VPB	2022		
	Lasten	Baten	Saldo
Bedragen x € 1.000			
Vennootschapsbelasting	600	0	-600
Totaal	**600**	**0**	**-600**

Onvoorzien	2022		
	Lasten	Baten	Saldo
Bedragen x € 1.000			
Onvoorzien	1.039	0	-1.039
Totaal	**1.039**	**0**	**-1.039**

Deel 3 Financiële begroting

De financiële begroting is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

Overzicht van baten en lasten per programma
In het overzicht van baten en lasten wordt aangegeven tot welke bedragen de raad het college autoriseert door middel van het vaststellen van de begroting per programma.

Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten
Tot de incidentele baten en lasten worden de lasten en baten gerekend die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Ook de post onvoorzien wordt tot de incidentele lasten gerekend.

Financiële Staten

- Geprognosticeerde balans;
- Verloop van reserves en voorzieningen;
- EMU-saldo 2022;
- Overzicht van geraamde baten en lasten per taakveld.

Vanuit het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is ten behoeve van de onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten voorgeschreven om een taakveldenbegroting op te stellen.

Mutaties circulaires Gemeentefonds

Overzicht van baten en lasten per programma

		Lasten						
		Rekening	Begroting 2021			Begroting	Meerjarenraming	
		2020	Geamendeerd	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000								
Wijkprogramma's								
GEB1	CSA	30.646	29.846	28.146	30.614	30.606	30.436	30.231
GEB2	Noordwest	28.962	28.754	29.422	29.295	29.266	29.224	29.072
GEB3	Noordoost	23.835	23.475	24.081	23.949	23.949	23.871	23.724
GEB4	Presikhaaf	22.882	23.787	24.656	23.749	23.768	23.692	23.645
GEB5	Malburgen	34.363	35.570	33.254	36.318	36.245	36.063	35.831
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	23.909	25.587	25.333	23.854	23.674	23.648	23.507
GEB7	De Laar/Elden	16.484	16.948	17.253	17.219	17.218	17.148	17.103
GEB8	RKV	26.734	24.969	27.436	27.403	27.452	27.299	27.084
Totaal		207.816	208.935	209.582	212.402	212.178	211.380	210.198
Stadsprogramma's								
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	92.532	85.575	86.543	88.886	84.797	86.325	88.771
S01	Veiligheid	16.727	16.477	20.265	19.380	18.871	18.870	18.854
S02	Bereikbaarheid	21.575	21.873	22.051	22.911	22.827	22.867	22.889
S03	Economie	6.424	6.556	6.815	7.032	6.487	6.208	6.004
S04	Onderwijs	19.216	18.895	19.807	19.603	20.900	22.296	23.687
S05	Cultuur	32.652	32.670	36.121	34.680	36.108	36.103	36.079
S06	Participatie en armoedebestrijding	195.488	173.395	182.950	166.425	164.723	161.928	161.928
S07	Zorg	60.704	49.793	56.084	58.550	58.161	58.273	58.905
S08	Welzijn en inclusie	21.088	19.859	25.753	23.794	23.408	22.641	22.620
S09	Gezondheid en sport	24.062	20.157	21.450	22.326	22.825	22.499	22.514
S10	Klimaat, energie en milieu	5.901	5.495	6.236	5.387	1.968	4.125	1.927
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	46.930	37.600	43.259	38.631	42.062	31.433	28.397
S12	Wonen en leefomgeving	36.268	36.058	39.652	41.026	41.203	40.793	40.855
Totaal		579.566	524.403	566.987	548.631	544.340	534.360	533.430
Eind Totaal		787.382	733.338	776.569	761.032	756.518	745.741	743.628

		Baten						
		Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
		2020	Geamendeerd	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000								
Wijkprogramma's								
GEB1	CSA	9.595	9.566	10.255	10.482	10.440	10.397	10.355
GEB2	Noordwest	1.898	1.768	1.817	1.792	1.793	1.793	1.793
GEB3	Noordoost	1.650	1.622	1.681	1.650	1.650	1.650	1.650
GEB4	Presikhaaf	2.141	1.962	2.091	2.051	2.052	2.052	2.052
GEB5	Malburgen	4.112	3.894	4.017	3.977	3.978	3.978	3.978
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	2.738	2.541	2.591	2.571	2.571	2.571	2.571
GEB7	De Laar/Elden	1.330	1.246	1.301	1.280	1.280	1.280	1.280
GEB8	RKV	1.265	1.123	1.162	1.136	1.137	1.137	1.137
Totaal		24.728	23.721	24.914	24.938	24.901	24.858	24.816
Stadsprogramma's								
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	518.807	482.692	503.719	521.831	514.844	514.289	515.281
S01	Veiligheid	2.168	1.694	4.747	2.494	1.994	1.994	1.994
S02	Bereikbaarheid	5.316	7.683	7.714	7.663	7.613	7.564	7.515
S03	Economie	1.316	935	1.620	998	1.098	1.098	1.098
S04	Onderwijs	2.971	2.395	2.617	2.490	2.490	2.490	2.490
S05	Cultuur	5.575	6.381	5.995	6.496	6.496	6.496	6.496
S06	Participatie en armoedebestrijding	143.602	112.334	118.118	114.104	115.404	115.404	115.404
S07	Zorg	5.222	4.940	4.940	4.940	4.940	4.940	4.940
S08	Welzijn en inclusie	1.227	754	1.558	872	747	747	747
S09	Gezondheid en sport	6.454	2.674	3.338	3.076	3.076	3.076	3.076
S10	Klimaat, energie en milieu	2.381	473	1.264	232	13	2.200	0
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	48.028	36.731	34.665	33.889	38.863	28.372	25.445
S12	Wonen en leefomgeving	39.403	39.814	41.881	40.965	40.933	40.903	40.903
Totaal		782.471	699.499	732.175	740.049	738.511	729.572	725.388
Eind Totaal		807.199	723.220	757.089	764.987	763.412	754.430	750.204

		Exploitatieresultaat						
		Rekening	Begroting 2021			Begroting	Meerjarenraming	
		2020	Geamendeerd	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000								
Wijkprogramma's								
GEB1	CSA	21.051	20.280	17.892	20.132	20.166	20.038	19.876
GEB2	Noordwest	27.064	26.986	27.605	27.503	27.474	27.431	27.279
GEB3	Noordoost	22.186	21.853	22.400	22.299	22.298	22.221	22.074
GEB4	Presikhaaf	20.741	21.825	22.565	21.698	21.716	21.639	21.593
GEB5	Malburgen	30.252	31.676	29.237	32.342	32.267	32.085	31.853
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	21.172	23.046	22.742	21.283	21.103	21.077	20.936
GEB7	De Laar/Elden	15.154	15.701	15.952	15.939	15.938	15.868	15.823
GEB8	RKV	25.469	23.846	26.274	26.267	26.315	26.163	25.948
Totaal		183.088	185.213	184.667	187.464	187.276	186.522	185.382
Stadsprogramma's								
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	-426.275	-397.116	-417.175	-432.945	-430.047	-427.964	-426.509
S01	Veiligheid	14.559	14.783	15.518	16.886	16.877	16.875	16.860
S02	Bereikbaarheid	16.259	14.190	14.338	15.248	15.213	15.304	15.374
S03	Economie	5.107	5.622	5.194	6.034	5.389	5.110	4.906
S04	Onderwijs	16.245	16.499	17.190	17.113	18.410	19.806	21.197
S05	Cultuur	27.077	26.289	30.127	28.185	29.612	29.607	29.583
S06	Participatie en armoedebestrijding	51.885	61.061	64.833	52.320	49.319	46.524	46.524
S07	Zorg	55.482	44.853	51.144	53.610	53.221	53.333	53.965
S08	Welzijn en inclusie	19.860	19.105	24.196	22.922	22.661	21.894	21.873
S09	Gezondheid en sport	17.608	17.483	18.112	19.251	19.749	19.423	19.438
S10	Klimaat, energie en milieu	3.520	5.022	4.973	5.155	1.955	1.925	1.927
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	-1.098	869	8.594	4.742	3.199	3.060	2.952
S12	Wonen en leefomgeving	-3.135	-3.756	-2.229	61	270	-111	-48
Totaal		-202.905	-175.096	-165.187	-191.418	-194.171	-195.212	-191.957
Eind Totaal		-19.817	10.118	19.480	-3.954	-6.894	-8.690	-6.576

		Toevoegingen aan reserve						
		Rekening	Begroting 2021			Begroting	Meerjarenraming	
		2020	Geamendeerd	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000								
Wijkprogramma's								
GEB1	CSA	534	20	561	826	826	826	827
GEB2	Noordwest	416	100	102	102	102	102	102
GEB3	Noordoost	375	66	72	72	72	72	72
GEB4	Presikhaaf	378	117	95	95	95	95	95
GEB5	Malburgen	548	193	197	197	197	197	197
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	914	242	292	292	292	292	292
GEB7	De Laar/Elden	434	52	61	61	61	61	61
GEB8	RKV	681	60	64	64	64	64	64
Totaal		4.279	851	1.443	1.708	1.708	1.709	1.709
Stadsprogramma's								
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	37.858	13.478	28.762	19.864	21.111	22.391	20.655
S01	Veiligheid	432	72	71	71	71	71	71
S02	Bereikbaarheid	7.785	6.950	7.183	6.837	6.767	6.763	6.735
S03	Economie	249	0	1.010	170	50	50	50
S04	Onderwijs	8.187	8.004	8.371	8.960	8.201	7.094	7.181
S05	Cultuur	1.197	1.208	1.256	1.377	1.411	1.446	1.501
S06	Participatie en armoedebestrijding	4.991	554	554	554	554	0	0
S07	Zorg	2.009	628	628	12.530	1.082	1.000	1.000
S08	Welzijn en inclusie	880	0	0	0	0	0	0
S09	Gezondheid en sport	397	354	470	470	470	470	470
S10	Klimaat, energie en milieu	2.595	0	55	0	0	0	0
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	7.874	2.758	5.077	176	950	675	15.786
S12	Wonen en leefomgeving	930	371	462	4.039	593	593	690
Totaal		75.382	34.375	53.898	55.047	41.258	40.552	54.138
Eind Totaal		79.661	35.226	55.342	56.755	42.967	42.260	55.847

		Onttrekkingen aan reserves						
		Rekening	Begroting 2021			Begroting	Meerjarenraming	
		2020	Geamendeerd	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000								
Wijkprogramma's								
GEB1	CSA	35	8	575	187	191	182	11
GEB2	Noordwest	177	44	284	50	28	67	34
GEB3	Noordoost	168	29	337	31	25	44	34
GEB4	Presikhaaf	256	74	191	10	39	70	169
GEB5	Malburgen	417	73	326	123	50	28	229
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	266	104	770	180	34	136	174
GEB7	De Laar/Elden	142	15	287	65	28	26	104
GEB8	RKV	243	12	524	22	43	43	34
Totaal		1.703	360	3.294	667	437	595	790
Stadsprogramma's								
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	18.321	20.549	24.273	23.028	15.751	13.646	13.886
S01	Veiligheid	1.055	350	706	343	343	349	342
S02	Bereikbaarheid	7.856	7.911	8.720	8.106	7.184	6.802	6.546
S03	Economie	401	100	250	700	300	500	300
S04	Onderwijs	6.473	6.922	7.307	7.766	7.944	8.334	9.212
S05	Cultuur	1.186	837	1.938	1.018	893	868	905
S06	Participatie en armoedebestrijding	6.385	1.344	9.348	1.516	739	0	0
S07	Zorg	3.425	1.512	2.843	354	81	498	0
S08	Welzijn en inclusie	2.930	200	1.084	200	200	0	0
S09	Gezondheid en sport	989	260	432	343	423	379	414
S10	Klimaat, energie en milieu	3.970	3.200	3.203	3.114	40	15	14
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	3.893	0	8.240	90	210	345	15.556
S12	Wonen en leefomgeving	1.257	1.799	3.186	5.554	1.527	1.240	1.306
Totaal		58.141	44.984	71.528	52.134	35.635	32.975	48.481
Eind Totaal		59.844	45.344	74.822	52.801	36.073	33.571	49.271

		Saldo Totaal						
		Rekening		Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming	
		2020	Geamendeerd	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000								
Wijkprogramma's								
GEB1	CSA	21.550	20.292	17.877	20.770	20.801	20.682	20.692
GEB2	Noordwest	27.303	27.042	27.424	27.555	27.548	27.466	27.347
GEB3	Noordoost	22.392	21.890	22.134	22.340	22.345	22.249	22.111
GEB4	Presikhaaf	20.863	21.868	22.469	21.783	21.773	21.665	21.519
GEB5	Malburgen	30.383	31.796	29.108	32.415	32.413	32.253	31.820
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	21.819	23.184	22.264	21.396	21.361	21.233	21.054
GEB7	De Laar/Elden	15.445	15.738	15.726	15.935	15.971	15.903	15.779
GEB8	RKV	25.908	23.893	25.815	26.309	26.337	26.184	25.979
Totaal		185.664	185.704	182.817	188.504	188.548	187.636	186.301
Stadsprogramma's								
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	-406.739	-404.187	-412.687	-436.110	-424.688	-419.219	-419.741
S01	Veiligheid	13.936	14.505	14.883	16.613	16.605	16.597	16.588
S02	Bereikbaarheid	16.188	13.229	12.801	13.979	14.795	15.264	15.563
S03	Economie	4.955	5.522	5.954	5.504	5.139	4.660	4.656
S04	Onderwijs	17.959	17.581	18.255	18.307	18.666	18.566	19.166
S05	Cultuur	27.087	26.659	29.445	28.543	30.130	30.185	30.180
S06	Participatie en armoedebestrijding	50.492	60.271	56.039	51.358	49.134	46.524	46.524
S07	Zorg	54.066	43.969	48.929	65.786	54.222	53.836	54.965
S08	Welzijn en inclusie	17.810	18.905	23.112	22.722	22.461	21.894	21.873
S09	Gezondheid en sport	17.016	17.577	18.149	19.377	19.797	19.514	19.494
S10	Klimaat, energie en milieu	2.145	1.823	1.825	2.041	1.915	1.910	1.913
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	2.883	3.627	5.431	4.829	3.939	3.390	3.181
S12	Wonen en leefomgeving	-3.462	-5.184	-4.953	-1.454	-665	-757	-664
Totaal		-185.664	-185.704	-182.817	-188.504	-188.548	-187.636	-186.301
Eind Totaal		0	0	0	0	0	0	0

Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten

Bedragen x € 1.000

Incidentele baten	2021	2022	2023	2024	2025	Toelichting
Algemene Reserve	14.222	22.139	16.324	14.642	15.839	In de mutaties van de Algemene Reserve zijn alle begrote dotaties en onttrekkingen verwerkt. De afwijkingen ten opzichte van de begroting zijn meegenomen in het gerealiseerd resultaat. De Algemene Reserve staat vrij te besteden door de gemeente en vormt een buffer voor financiële tegenvallers.
Buitengewoon Beter		900	380	0	0	Het bestedingsplan van deze reserve loopt tot en met 2023. Het resterende budget zal worden ingezet voor de afronding van de projecten Geitenkamp en Spijkerkwartier en een bijdrage aan het project Gele Rijdersplein.
Bereikbaarheid		6.696	5.990	6.082	6.105	Deze bestemmingsreserve is ingesteld ten behoeve van het verhogen van de bereikbaarheid van de binnenstad, het ontwikkelen van parkeervoorzieningen en het onderhoud van de hoofdwegen die betrekking hebben op de bereikbaarheid van het stadscentrum.
Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte		1.499	1.298	1.182	1.242	Deze bestemmingsreserve wordt gebruikt voor het flexibeler inzetten van exploitatiebudgetten voor groot onderhoud en vervanging in de openbare ruimte. Met name op de onderwerpen riolering, wegen en fietspaden, groen, spelen, bomen, verkeersregelinstallaties, civieltechnische kunstwerken, openbare verlichting en water.
Evenementen		400	0	200	0	De uitgaven voor het WK BMX en het WK Volleybal worden gedekt vanuit de bestemmingsreserve evenementen.
Onderwijs		7.674	7.814	8.237	9.093	De bestemmingsreserve zal ingezet worden ter dekking van de kapitaallasten voor de nieuwbouwprojecten basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaalonderwijs.
Cultureel Vastgoed		261	257	252	248	In 2021 valt incidenteel € 5,0 miljoen uit de reserve cultureel vastgoed vrij die gereserveerd was voor onderhoud. Voor het onderhoud worden structurele middelen opgenomen. Overige vrijval dient ter dekking van de kapitaallasten van cultureel vastgoed.

Incidentele baten	2021	2022	2023	2024	2025	Toelichting
Groenfonds		280	178	0	0	In 2021 wordt € 0,1 miljoen uit het Groenfonds ingezet voor de dekking van het bomenbeleid.
WMO en Jeugdzorg		325	81	498	0	In 2019 wordt ten laste van het geprognosticeerde resultaat € 2,7 miljoen toegevoegd aan een nieuw te creëren BR Wmo en Jeugdzorg. Deze middelen zijn beschikbaar om de zorgmaatregelen zoals aangekondigd in de Perspectiefnota te mitigeren, indachtig de motie (19M98) Zorgmaatregelen. Doel van deze reserve is om het negatief effect van de zorgmaatregelen tijdelijk opvangen of reduceren
Transformatie Zorg		229	200	0	0	Arnhem is actief met de transformatie van zorg, deze bestemmingsreserve heeft tot doel om initiatieven die leiden tot transformatie van zorg te financieren.
Klimaat en energie		99	25	0	0	De bestemmingsreserve dient ter dekking van het bereiken van de doelen van New energy made in Arnhem 2015-2020 en het dekken van fluctuaties in het uitgavenpatroon die voortvloeien uit de veranderopgave Klimaat en Energie.
Duurzaamheidsleningen		16	15	15	14	Het ondersteunen van investeringen in de stad die bijdragen aan een rechtvaardige transitie naar een klimaatneutraal, aardgasvrij en klimaatadaptief Arnhem. Met deze BR worden onder meer de doelstellingen van NEMiA ondersteund.
Duurzaam Arnhem		3.000	0	0	0	De bestemmingsreserve duurzaam Arnhem wordt ingezet voor het ondersteunen van investeringen in de stad die bijdragen aan een rechtvaardige transitie naar een klimaatneutraal, aardgasvrij en klimaatadaptief Arnhem. Met de bestemmingsreserve worden onder meer de doelstellingen van NEMiA ondersteund.
Zuidelijke Binnenstad		3.000	0	0	0	Uit de reserve zuidelijke binnenstad wordt € 3,0 miljoen ingezet voor de restauratie van de blauwe golven en de herinrichting van het gebied er omheen.
Volkshuisvesting		188	43	43	43	De reserve volkshuisvesting is het uitvoeringsinstrument van de Nota Wonen. Overeenkomstig besluit van de raad d.d. 30 juni 2014, wordt deze reserve deels ingezet om een redelijke compensatie te bieden voor de gedupeerden van de WOS-fraude. De reserve wordt jaarlijks gevoed met het renteresultaat dat wordt behaald op de uit te zetten Startersleningen.

Incidentele baten	2021	2022	2023	2024	2025	Toelichting
Vastgoed		2.615	2.191	2.679	2.390	Deze bestemmingsreserve dient ter dekking van onvoorziene uitgaven bij onderhoud vastgoed. Voeding van de bestemmingsreserve kan de komende jaren door toevoeging uit verkoopopbrengsten en eventuele positieve resultaten op het onderhoudsbudget als gevolg van gunstige aanbestedingen.
Bedrijfsvoering		1.597	936	0	0	In de bestemmingsreserve Bedrijfsvoering kunnen voor- en nadelen op de totale bedrijfsvoering worden verwerkt. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan resultaten op de formatie en bezetting, de inhuur en frictiekosten voor afbouw formatie.
ICT		15	0	0	0	De middelen uit de bestemmingsreserve ICT worden ingezet om de ICT-omgeving up-to-date en stabiel te houden.
Totaal	**61.391**	**50.934**	**35.732**	**33.831**	**34.975**	

Incidentele lasten	2021	2021	2022	2023	2024	Toelichting
Algemene Reserve	22.650	14.419	14.039	18.506	17.724	zie baten
Bereikbaarheid		6.848	6.778	6.775	6.747	zie baten
Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte		504	508	509	605	zie baten
Evenementen		170	50	50	50	zie baten
Onderwijs		8.768	8.008	6.901	6.988	zie baten
Cultureel Vastgoed		231	265	299	355	zie baten
WMO en Jeugdzorg		5.611	0	0	0	zie baten
Jeugdfonds		6.591	1.000	1.000	1.000	Het Jeugdfonds is gevuld met de extra jeugdmiddelen die niet binnen het beleidsveld zorg worden ingezet. Hiermee krijgt het integraal jeugdbeleid de komende jaren een impuls.
Transformatie Zorg		328	82	0	0	zie baten
Grondexploitatie		170	950	524	15.433	De reserve grondexploitatie is de beschikbare weerstandscapaciteit van het grondbedrijf. Deze bestemmingsreserve is conform raadsbesluit 30 juni 2014 niet opgeheven, maar zal blijven bestaan om toekomstige schommelingen in de grondexploitatie op te vangen (voor zover er weer sprake is van een positief saldo).
Vastgoed		3.553	3.553	3.553	3.553	zie baten
Bedrijfsvoering		1.722	1.580	406	406	zie baten
Post onvoorzien	272	272	272	272	272	
Totaal	**48.340**	**49.187**	**37.086**	**38.796**	**53.134**	
Saldo	**-13.051**	**-1.747**	**1.354**	**4.965**	**18.160**	

Geprognosticeerde balans 2022-2025

Activa	2022	2023	2024	2025
Vaste Activa				
Immateriële vaste activa	**10.017**	**9.707**	**9.397**	**9.087**
Materiële vaste activa	**804.052**	**830.476**	**839.412**	**828.369**
Investeringen met een economisch nut	717.964	744.388	753.324	742.281
Gronden uitgegeven in erfpacht	14.951	14.951	14.951	14.951
Investeringen met een maatschappelijk nut	71.137	71.137	71.137	71.137
Financiële vaste activa	**61.670**	**56.647**	**50.980**	**47.627**
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	4.742	4.742	4.742	4.742
Financiële vaste activa: Leningen	48.052	43.179	37.662	34.459
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	8.876	8.726	8.576	8.426
Totaal Vaste Activa	**875.739**	**896.830**	**899.789**	**885.083**
Vlottende Activa				
Gereed product en handelsgoederen	**326**	**326**	**326**	**326**
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	**36.164**	**23.596**	**12.389**	**8.045**
Uitzettingen < 1 jaar	**50.000**	**50.000**	**50.000**	**50.000**
Liquide middelen	**1.000**	**1.000**	**1.000**	**1.000**
Overlopende activa	**80.000**	**80.000**	**80.000**	**80.000**
Totaal Vlottende Activa	**167.490**	**154.922**	**143.715**	**139.371**
Totaal Activa	**1.043.229**	**1.051.752**	**1.043.504**	**1.024.454**

Passiva	2022	2023	2024	2025
Vaste Passiva				
Eigen vermogen	**165.634**	**172.279**	**180.312**	**185.760**
Voorzieningen	**11.000**	**11.000**	**11.000**	**11.000**
Schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar	**779.900**	**781.196**	**765.224**	**739.165**
Totaal Vaste Passiva	**956.534**	**964.475**	**956.536**	**935.925**
Vlottende Passiva				
Netto vlottende schulden < 1 jaar	**11.695**	**12.277**	**11.968**	**13.528**
Overlopende passiva	**75.000**	**75.000**	**75.000**	**75.000**
Totaal Vlottende Passiva	**86.695**	**87.277**	**86.968**	**88.528**
Totaal Passiva	**1.043.229**	**1.051.752**	**1.043.504**	**1.024.454**

In deze balansen houden we rekening met de in de Begroting meegenomen mutaties in de investeringen, reserves en voorzieningen, grondexploitatie en als resultante daarvan de vaste schuld van de gemeente. Mutaties in de vlottende activa en passiva begroten we niet, deze posten blijven in de geprognosticeerde balansen constant.

De reden hiervoor is dat deze balansposten vooral voortvloeien uit het ritme van doen van betalingen en ontvangen van geldmiddelen. Hierop wordt in de Begroting niet expliciet gestuurd.

Reserves en voorzieningen

Omschrijving	JV 2020	Begroot 2021			Begroot 2022			Begroot 2023			Begroot 2024			Begroot 2025		
	Stand per 01-01-2021	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2021 / 01-01-2022	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2022 / 01-01-2023	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2023 / 01-01-2024	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2024 / 01-01-2025	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2025 / 01-01-2026
																Bedragen € 1.000
Algemene Reserve (AR)	44.066	22.650	14.222	52.495	14.419	22.139	44.775	14.039	16.324	42.490	18.506	14.642	46.354	17.724	15.839	48.239
Bestemmingsreserves (BR's)	135.742	32.941	59.720	108.964	42.336	30.441	120.859	28.928	19.999	129.789	23.755	19.585	133.959	38.123	34.560	137.521
Totaal Reserves	**179.809**	**55.592**	**73.942**	**161.459**	**56.755**	**52.581**	**165.634**	**42.967**	**36.322**	**172.279**	**42.260**	**34.227**	**180.312**	**55.847**	**50.399**	**185.760**
Totaal Voorzieningen	**11.000**	**300**	**300**	**11.000**	**300**	**300**	**11.000**	**300**	**300**	**11.000**	**300**	**300**	**11.000**	**300**	**300**	**11.000**

Verloop Bestemmingsreserves Omschrijving	JV 2020	Begroot 2021			Begroot 2022			Begroot 2023			Begroot 2024			Begroot 2025		
	Stand per 01-01-2021	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2021 / 01-01-2022	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2022 / 01-01-2023	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2023 / 01-01-2024	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2024 / 01-01-2025	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2025 / 01-01-2026
																Bedragen € 1.000
Bedrijfsvoering	4.113	1.316	4.238	1.191	1.722	1.597	1.743	1.580	936	2.387	406	0	2.793	406	0	3.200
Beeldbepalende culturele manifestaties	368	0	368	0												
Beeldende en Monumentale Kunst	95	0	95	0												
Bereikbaarheid	4.364	6.929	6.809	4.484	6.848	6.696	4.636	6.778	5.990	5.424	6.775	6.082	6.117	6.747	6.105	6.759
Beschermd en Weerbaar	2.163	0	0	2.163	0	0	2.163	0	0	2.163	0	0	2.163	0	0	2.163
Buitengewoon Beter	1.781	0	501	1.280	0	900	380	0	380	0						
Burgerinitiatieven sociaal Domein	365	400	0	765	0	175	590	0	175	415	0	175	240	0	0	240
Burgerparticipatie	0	330	90	240	0	240	0									
Cultureel Vastgoed	12.198	232	5.244	7.187	231	261	7.156	265	257	7.165	299	252	7.212	355	248	7.319

Verloop Bestemmingsreserves		Begroot 2021			Begroot 2022			Begroot 2023			Begroot 2024			Begroot 2025			
Omschrijving	JV 2020			Stand per			Stand per			Stand per			Stand per				Stand per
	Stand per 01-01-2021	Toe-voeging	Ont-trekking	31-12-2021 / 01-01-2022	Toe-voeging	Ont-trekking	31-12-2022 / 01-01-2023	Toe-voeging	Ont-trekking	31-12-2023 / 01-01-2024	Toe-voeging	Ont-trekking	31-12-2024 / 01-01-2025	Toe-voeging	Ont-trekking	31-12-2025 / 01-01-2026
Duurzaam Arnhem	9.737	0	3.040	6.697	0	3.000	3.697	0	0	3.697	0	0	3.697	0	0	3.697
Duurzaamheidsleningen	363	55	13	405	0	16	389	0	15	374	0	15	359	0	14	345
Evenementen	408	210	150	468	170	400	238	50	0	288	50	200	138	50	0	188
Fractie-ondersteuning	233	0	0	233	0	0	233	0	0	233	0	0	233	0	0	233
Frictiekosten en organisatieontwikkeling	21	406	0	427												
Groenfonds	710	0	252	458	0	280	178	0	178	0	0	0	0	0	0	0
Grondexploitatie	14.747	2.755	2.516	14.986	170	18	15.137	950	0	16.087	524	0	16.612	15.433	15.204	16.841
Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte	4.866	277	1.804	3.339	504	1.499	2.344	508	1.298	1.554	509	1.182	881	605	1.242	244
Herstructurering OGGz	456	0	456	0												
ICT	69	0	55	14	0	15	0									
Inburgering, Integratie en asiel	1.169	0	0	1.169	0	0	1.169	0	0	1.169	0	0	1.169	0	0	1.169
Jongerenperspectieffonds Arnhem	1.246	0	1.246	0												
Kapitaallasten	1.679	100	208	1.571	3.450	208	4.813	0	208	4.605	0	208	4.397	0	208	4.189
Klimaat en energie	1.281	0	151	1.130	0	99	1.032	0	25	1.007	0	0	1.007	0	0	1.007
Maatschappelijke opvang	179	0	179	0												
Omgevingslawaai	412	0	0	412	0	62	349	0	207	142	0	0	142	0	0	142
Onderwijs	24.102	8.179	6.875	25.405	8.768	7.674	26.499	8.008	7.814	26.693	6.901	8.237	25.357	6.988	9.093	23.252
Onderzoek Rekenkamer	271	0	0	271	0	0	271	0	0	271	0	0	271	0	0	271
Participatie	380	0	341	39	0	0	39	0	0	39	0	0	39	0	0	39
Raad	12	0	0	12	0	0	12	0	0	12	0	0	12	0	0	12
Revolverend fonds (duurzaam)	680	0	0	680	0	0	680	0	0	680	0	0	680	0	0	680
Risicobeheer Arnhem Centraal	3.469	0	0	3.469	0	0	3.469	0	0	3.469	0	0	3.469	0	0	3.469
Sociaal Economisch Fonds	455	0	0	455	0	0	455	0	0	455	0	0	455	0	0	455

Verloop Bestemmingsreserves		Begroot 2021			Begroot 2022			Begroot 2023			Begroot 2024			Begroot 2025			
Omschrijving	JV 2020			Stand per			Stand per			Stand per			Stand per				Stand per
	Stand per 01-01-2021	Toe-voeging	Ont-trekking	31-12-2021 / 01-01-2022	Toe-voeging	Ont-trekking	31-12-2022 / 01-01-2023	Toe-voeging	Ont-trekking	31-12-2023 / 01-01-2024	Toe-voeging	Ont-trekking	31-12-2024 / 01-01-2025	Toe-voeging	Ont-trekking	31-12-2025 / 01-01-2026
Solvabiliteit	10.573	5.527	0	16.100	4.347	0	20.446	6.110	0	26.556	3.693	0	30.250	2.941	0	33.191
Startersleningen	1.527	0	29	1.498	0	31	1.467	0	0	1.467	0	13	1.454	0	13	1.441
Strategische posities	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500
Taakmutaties Gemeentefonds-Overloop	16.768	0	16.768	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang	100	0	100	0												
Transformatie Zorg	388	428	475	341	328	229	440	82	200	322	0	0	322	0	0	322
Noodfonds	799	0	799	0												
Vastgoed	2.126	3.553	4.795	884	3.553	2.615	1.822	3.553	2.191	3.184	3.553	2.679	4.058	3.553	2.390	5.221
Volkshuisvesting	1.154	43	885	312	43	188	167	43	43	167	43	43	167	43	43	167
Voorstudies	262	0	0	262	0	0	262	0	0	262	0	0	262	0	0	262
Werk-Investeringsfonds	1.912	0	0	1.912	0	912	1.000	0	0	1.000	0	0	1.000	0	0	1.000
Wijkfondsen	359	0	0	359	0	0	359	0	0	359	0	0	359	0	0	359
WMO en Jeugdzorg	1.481	200	1.238	443	5.602	325	5.720	0	81	5.639	0	498	5.141	0	0	5.141
Jeugdfonds				0	6.600	0	6.600	1.000	0	7.600	1.000	0	8.600	1.000	0	9.600
Zuidelijke Binnenstad	4.405	2.000	0	6.405	0	3.000	3.405	0	0	3.405	0	0	3.405	0	0	3.405
Totaal	**135.742**	**32.941**	**59.720**	**108.964**	**42.336**	**30.441**	**120.859**	**28.928**	**19.999**	**129.789**	**23.755**	**19.585**	**133.959**	**38.123**	**34.560**	**137.521**

Doelstelling per bestemmingsreserve.

Naam	**BR Onderzoek Rekenkamer (S00)**
Doel	In het jaarbudget van de Rekenkamer is ruimte voor het uitvoeren van ongeveer twee grote onderzoeken per jaar. Echter, de Rekenkamer is de afgelopen jaren, mede door een actieve gemeenteraad, op ad-hoc basis verzocht aanvullende onderzoeken uit te voeren. Het karakter van dit soort onderzoeken in combinatie met de gewenste korte doorlooptijd noodzaken inhuur van externen. Toevoeging van onderbestedingen op het reguliere onderzoeksbudget en eventueel positief saldo op het product Rekenkamer geven Raad en Rekenkamer iets meer ruimte om snel en adequaat onderzoeken op te pakken.
Naam	**BR Raad (S00)**
Doel	Ervaringen in den lande wijzen uit dat de kosten voor het uitvoeren van een raadsonderzoek / enquête een veelvoud bedragen van het budget dat de Griffie jaarlijks hiervoor te besteden heeft van € 15.000. Zodoende wordt dit budget, voor zover het niet wordt aangewend, jaarlijks toegevoegd aan de bestemmingsreserve totdat het plafond (ingesteld op € 75.000) hiervoor is bereikt. Als er zich dan in enig jaar een raadsonderzoek wordt uitgevoerd, dan kan deze reserve hiervoor aangewend worden.
Naam	**BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop (S00)**
Doel	Conform de spelregels gemeentefonds wordt bij elke toevoeging van nieuwe middelen (taakmutaties, decentralisatie- en integratie-uitkeringen) aan de raad voorgelegd of deze middelen ingezet mogen worden voor een onderliggend beleidsdoel of dat de middelen deel uitmaken van de algemene middelen in het gemeentefonds. In deze bestemmingsreserve worden nieuwe toegevoegde middelen aan het Gemeentefonds gereserveerd die gedurende het jaar niet aan de raad voorgelegd kunnen worden. Vooral van de nieuwe toevoegingen die bekend gemaakt zijn in de septembercirculaire en in de november/decembercirculaire is het niet altijd mogelijk om voor het einde van het jaar een raadsvoorstel met begrotingswijziging aan de raad voor te leggen. In het daarop volgende jaar doen de betreffende beleidsvelden een beroep op deze middelen via een raadsvoorstel en een begrotingswijziging, waarbij voorgesteld wordt de middelen aan de bestemmingsreserve Taakmutaties gemeentefonds te onttrekken. Middelen die na een jaar nog niet via een raadsvoorstel geclaimd zijn voor uitvoering van een bepaald beleid, vallen vrij ten gunste van de Algemene Reserve. (Raadsbesluit 8 februari 2010). In 2010 is het doel van deze bestemmingsreserve uitgebreid ten behoeve van niet bestede budgetten die gereserveerd moeten blijven om bestaand beleid uit te voeren in volgende jaren (raadsbesluit 13 december 2010).
Naam	**BR Bedrijfsvoering (S00)**
Doel	In de bestemmingsreserve Bedrijfsvoering kunnen voor- en nadelen op de totale bedrijfsvoering worden verwerkt. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan resultaten op de formatie en bezetting, de inhuur en frictiekosten voor afbouw formatie.
Naam	**BR Solvabiliteit (S00)**
Doel	In de bestemmingsreserve wordt een buffer opgebouwd voor een robuustere financiële positie. Naast de algemene reserve die direct meetelt in de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit, vormt de BR Solvabiliteit een belangrijke bijdrage in de vergroting van het eigen vermogen.
Naam	**BR Fractie-ondersteuning (S00)**
Doel	Deze bestemmingsreserve wordt gebruikt ter dekking van de extra kosten die worden veroorzaakt door de afsplitsing van een fractie. Deze extra kosten worden voor 50% betaald uit de bestemmingsreserve en voor 50% uit een korting op de ondersteuning van de af te splitsen fractie en de oorspronkelijke fractie. Hierbij wordt voorkomen dat bij afsplitsingen de financiële gevolgen volledig bij de fracties worden neergelegd.
Naam	**BR Kapitaallasten (S00)**
Doel	Deze bestemmingsreserve dient ter dekking van diverse kapitaallasten. Het bedrag van de dotatie is gelijk aan het bedrag van de investering. Het bedrag van de onttrekkingen is gelijk aan het bedrag van de afschrijvingen. Om ook de rentelasten te kunnen dekken wordt de reserve aangemerkt als een rentedragende reserve.
Naam	**BR Buitengewoon Beter (S02)**
Doel	De middelen uit deze bestemmingsreserve waren bedoeld ter financiering van de incidentele component van het Buiten Gewoon Beter Programma (€ 19,4 miljoen) voor de periode 2009-2016. Tevens is de bestemmingsreserve ontstaan om tempoverschillen in de uitvoering op te kunnen vangen. Het programma bestaat uit een scala aan meerjarige projecten. Bij een jaarovergang bleven op deze wijze de middelen beschikbaar voor het programma Buitengewoon Beter. Bij de Begroting 2021 is besloten deze reserve ultimo 2023 op te heffen.

Naam	**BR Bereikbaarheid (S02)**
Doel	Deze bestemmingsreserve heeft als doel het verbeteren van de bereikbaarheid van de binnenstad en het ontwikkelen van parkeervoorzieningen. Het exploitatiesaldo van parkeren wordt met deze reserve verrekend.

Naam	**BR Groot onderhoud en vervanging openbare ruimte (S02)**
Doel	Deze egalisatiereserve dient om schommelingen op te vangen bij de besteding van exploitatiebudgetten voor groot onderhoud en vervanging in de openbare ruimte. Hierbij worden geen schotten gehanteerd tussen de verschillende onderwerpen (Riolering, Buitengewoon Beter, Wegen, Groen, Spelen, Bomen, Verkeersregelinstallaties, Civieltechnische Kunstwerken, Openbare Verlichting, Water). Hierdoor ontstaat flexibiliteit en kan beter worden geanticipeerd op de onderhoudsbehoefte in de stad.

Naam	**BR Evenementen (S03)**
Doel	In de begroting is een budget van € 0,6 miljoen beschikbaar gesteld voor bijdragen in evenementen. De uitgaven worden gebruikt voor evenementen waarvan een groot deel al vastligt. Het overige deel is voor bijdragen welke op ad-hoc basis beschikbaar worden gesteld. Verschillen tussen werkelijkheid en budget worden met deze reserve verrekend.

Naam	**BR Sociaal Economisch Fonds (S03)**
Doel	Deze reserve is bestemd voor uitgaven in het kader van het faciliteren van economische stimuleringsprojecten. Verschillen tussen het jaarlijkse budget en werkelijke kosten worden met de reserve verrekend.

Naam	**BR Onderwijs (S04)**
Doel	Deze reserve heeft een dekkingsfunctie voor nieuwbouw- en renovatieprojecten in het basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs. Alle in de begroting vrijvallende middelen voor onderwijshuisvesting (door afnemende kapitaallasten en daling van andere onderwijshuisvestingslasten) worden aan deze reserve toegevoegd. Hierdoor blijven alle middelen die in de begroting zijn geraamd voor kapitaallasten onderwijs en voor overige onderwijshuisvestingsbudgetten beschikbaar voor onderwijshuisvesting.

Naam	**BR Cultureel Vastgoed (S05)**
Doel	De bestemmingsreserve Cultureel Vastgoed (voorheen BR Cultuur in Rijnboog) dient ter dekking van kapitaallasten en andere eigenaarslasten van cultureel vastgoed in Arnhem. Eénmalige bijdragen, opbrengsten vertreklocaties en onderbesteding en vrijval van kapitaallasten worden gedoteerd aan deze bestemmingsreserve. Met ingang van de begroting 2021 heeft deze bestemmingsreserve nog uitsluitend betrekking op de vernieuwing van het Stadstheater Arnhem. De baten en lasten van de recente ver- c.q. nieuwbouw van Rozet, Musis, Focus Filmtheater en Museum Arnhem worden vanaf 2021 niet meer met deze bestemmingsreserve verrekend.

Naam	**BR Participatie (S06)**
Doel	De bestemmingreserve is gevormd om diverse kosten op te kunnen vangen die samenhangen met de uitvoering van de participatiewet en het bereiken van de doelstellingen. Het re-integratiebudget staat onder druk. De door het Rijk verstrekte budgetten voor re-integratie zijn in aanloop naar invoering van de nieuwe wetgeving in 2015 sterk teruggelopen. Daarbij is tevens gekozen geen directe koppeling te maken tussen de financiering vanuit het Rijk en de Arnhemse begroting voor re-integratie (extra middelen worden niet automatisch toegevoegd aan het beleidsveld). De huidige re-integratiemiddelen zijn volledig nodig voor inzet op de doelgroep om de huidige ambitie in de begroting op het gebied van werk te realiseren. Er is geen geld in de begroting voor doorontwikkeling beleid, onderzoeken of extra inspanningen binnen het programma participatie en armoedebestrijding. De reserve dient om incidentele kosten voor bijvoorbeeld doorontwikkeling op beleid of kosten voor onderzoek uit te betalen.

Naam	**BR Werk-Investeringsfonds (S06)**
Doel	Het werkinvesteringsfonds is ingericht om mensen naar werk toe te begeleiden. Om een goede match te maken zorgt de gemeente voor goede contacten met werkgevers en gaat mensen met een bijstandsuitkering intensiever begeleiden. Maatwerk is daarbij het uitgangspunt. De gemeente wil de landelijke trend qua uitstroom gaan volgen en daarnaast gedurende een periode van 4 jaar (2019-2022) nog 500 Arnhemmers extra aan het werk helpen. In dit Werk-Investeringsfonds is bij aanvang (2018) € 2,5 miljoen gestort. De resultaten van deze investering worden jaarlijks geëvalueerd.

Naam	**BR Transformatie Zorg (S07)**
Doel	De bestemmingsreserve heeft als doel om nieuwe voorzieningen te financieren die voorkomen dat inwoners een beroep moeten doen op specialistische maatwerkvoorzieningen.

Naam	**BR Burgerinitiatieven Sociaal Domein (S07)**
Doel	Het stimuleren en organiseren van activiteiten om de betrokkenheid en invloed van inwoners en/of organisaties op hun wijk/buurt in Arnhem te vergroten.

Naam	**BR Wmo en Jeugdzorg (S07)**
Doel	De inkomsten en uitgaven op het beleidsveld Zorg zijn nog niet in evenwicht. Dit komt omdat gemeenten nog actief zijn met het ontwikkelen en uitvoeren van de transformatie van de zorg, nog in afwachting zijn van de hervormingsagenda Jeugd en de doorontwikkeling beschermd wonen en maatschappelijke opvang nog afwachten. Naast de dotatie vanuit de extra middelen jeugdzorg (2021 - 2025) worden de voordelen van het beleidsveld Zorg tijdelijk toegevoegd aan deze reserve, zodat extra maatregelen en (mogelijke) tekorten op het beleidsveld Zorg verrekend kunnen worden met deze reserve.

Naam	**BR Beschermd en Weerbaar (S08)**
Doel	Arnhem ontvangt als centrumgemeente voor de regio's Arnhem en Achterhoek (tezamen 19 regiogemeenten) via de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang van het Rijk jaarlijks middelen ten behoeve van de bestrijding van huiselijk geweld en seksueel geweld, de uitvoering van de vrouwenopvang, en voor de uitvoering van de Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Het betreft hier wettelijke taken die zijn vastgelegd in het Rijksprogramma Geweld in afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Geweld hoort nergens thuis (GHNT). De bestemmingsreserve dient om deze (regionale) middelen beschikbaar te houden voor de doelen en activiteiten die daarvoor zijn vastgelegd in de Regiovisie Samen Veilig 2019 - 2022 (aanpak Huiselijk Geweld en Kindermishandeling in de regio Arnhem en Achterhoek). Voor- en nadelige jaarrekeningresultaten op het regionale budget worden verrekend met de bestemmingsreserve.

Naam	**BR Inburgering, integratie en asiel (S08)**
Doel	Deze reserve is primair bestemd voor de voorbereidende taken op de nieuwe wet Inburgering die in 2022 ingaat en voor de doelen in het actieplan nieuwkomers. Met de nieuwe wet komen structurele middelen over en de reserve zal beschikbaar blijven tot één jaar na de invoering van de wet.

Naam	**BR Risicobeheer Arnhem Centraal (S11)**
Doel	Deze bestemmingsreserve heeft een dekkingsfunctie voor kosten en andere onverwachte ontwikkeling binnen het project Arnhem Centraal. Daar onder vallen de transferhal, het ondergronds afval transport systeem en de grondexploitatie. Als alle projectonderdelen zijn afgerond kan deze bestemmingsreserve worden opgeheven.

Naam	**BR Strategische Posities (S11)**
Doel	Deze reserve dient ter dekking van mogelijke exploitatietekorten op het beheren en onderhouden van strategisch vastgoed (vooruitlopend op beslissingen om te gaan ontwikkelen) en tevens voor het opvangen van waardeverminderingen van het strategisch vastgoed door hertaxatie of bij eventuele verkoop. Deze reserve wordt meegerekend in het weerstandsvermogen.

Naam	**BR Vastgoed (S11)**
Doel	Deze egalisatiereserve dient om de kosten van onderhoud van het gemeentelijke vastgoed te egaliseren en om daarmee schommelingen in de jaarlijkse begroting tegen te gaan. De hoogte van deze reserve is gebaseerd op het 40-jarige Meerjarige OnderhoudsPlan (MJOP).

Naam	**BR Grondexploitatie (S11)**
Doel	Deze reserve heeft tot doel risico's in de grondexploitatie op te vangen. De gewenste en tevens maximale omvang wordt bepaald op basis van het benodigde weerstandsvermogen van het grondbedrijf. Het jaarresultaat van het grondbedrijf wordt aan deze reserve toegevoegd (totdat de maximale omvang is bereikt), dan wel onttrokken. Deze reserve wordt meegerekend in het weerstandsvermogen.

Naam	**BR Voorstudies (S11)**
Doel	Deze reserve is bedoeld om fluctuaties op te vangen in de uitgaven van voorstudies voor potentiële grondexploitatieprojecten. Op het moment dat een grondexploitatie wordt vastgesteld, worden deze voorstudie-kosten ten laste van het desbetreffende project gebracht en vloeit de bijdrage die vanuit deze reserve is gedaan weer terug in de reserve. Deze reserve wordt meegerekend in het weerstandsvermogen.

Naam	**BR Zuidelijke Binnenstad (S11)**
Doel	Deze reserve heeft een dekkingsfunctie t.b.v. de financiering van ruimtelijke plannen in de zuidelijke binnenstad.

Naam	**BR Omgevingslawaai (S11)**
Doel	De gemeente Arnhem heeft deze middelen van het ministerie van Infrastructuur & Milieu (I&M) ontvangen en ze worden ingezet voor maatregelen om het omgevingslawaai terug te dringen, zoals door geluidarm asfalt op de hoofdinvalswegen van Arnhem (zoals Velperweg en Huissensestraat), investeringen in geluidsschermen langs het spoor en andere bronmaatregelen.

Naam	**BR Duurzaamheidsleningen (S11)**
Doel	Ter dekking van de jaarlijkse beheerskosten en soms ook rentelasten van de duurzaamheidslening en Toekomstbestendigwonen lening (TWL) binnen de gemeente Arnhem. Deze leningen worden verstrekt voor maatregelen op het gebied van energiebesparing en duurzame opwek bij particuliere woningen en de TWL kan ook aanvullend gebruikt worden voor het levensloop bestendig maken van de woning.

Naam	**BR Klimaat en Energie (S11)**
Doel	De BR klimaat en energie is een egalisatiereserve, bedoeld om fluctuaties in de uitgaves die de veranderopgave klimaat en energie met zich meebrengt op te vangen. Het zorgt op deze manier voor dekking, van in de toekomst voorziene en noodzakelijke grote uitgaven, om de doelen van het NemiA programma te kunnen realiseren.

Naam	**BR Revolverendfonds (Duurzaam) (S11)**
Doel	Uit deze Revolverend Fonds reserve worden duurzaamheidsleningen verstrekt volgens de bredere regeling Toekomst bestendig wonen lening. De leningen worden ten laste gebracht van de reserve en de aflossingen vloeien weer terug.

Naam	**BR Duurzaam Arnhem (S11)**
Doel	Het ondersteunen van investeringen in de stad die bijdragen aan een rechtvaardige transitie naar een klimaatneutraal, aardgasvrij en klimaatadaptief Arnhem. Met deze BR worden onder meer de doelstellingen van NEMiA ondersteund. Voor deze reserve gelden aparte kaders zoals vastgesteld in de raadsvergadering van 15 mei 2019.

Naam	**BR Groenfonds (S12)**
Doel	Deze egalisatiereserve dient om schommelingen op te vangen bij de besteding van het budget dat beschikbaar is voor het bomenbeleid, en voor andere groene investeringen in gebieden die dringend aan een impuls toe zijn. Opbrengsten uit herplantplicht voor bomen waarbij herplant ter plekke niet mogelijk of wenselijk is, worden toegevoegd aan deze reserve.

Naam	**BR Startersleningen (S12)**
Doel	De gemeente heeft leningen verstrekt aan starters op de woningmarkt. Deze reserve dekt de jaarlijkse beheerkosten en rentelasten van de lopende startersleningen.

Naam	**BR Volkshuisvesting (S12)**
Doel	Deze reserve is bestemd om schommelingen op te vangen bij de besteding van het budget dat beschikbaar is voor de inspanningen die bijdragen aan het behalen van de doelen op gebied van wonen. Deze doelen zijn vastgelegd in woonprincipes en in het volkshuisvestelijk kader.

Naam	**BR Burgerparticipatie (W1;W2;W3;W4;W5;W6;W7;W8)**
Doel	Dekking van de afspraken uit het addendum op het coalitieakkoord - Uitbreiding van de griffie met een communicatiemedewerker (2021-2022) - Verlenging bewonersondersteuning (2022) - pilot digitaal wijkpanel (2021)

Naam	**BR Wijkfondsen (W1;W2;W3;W4;W5;W6;W7;W8)**
Doel	In uitzondering op reguliere begrotingsuitgangspunten is budgetoverheveling voor de wijkfondsen naar een volgend jaar toegestaan. Jaarlijks wordt het surplus of tekort op wijkfondsen gestort respectievelijk onttrokken aan de reserve.

EMU-saldo 2022

Sinds 1999 bestaat de Economische en Monetaire Unie (EMU), die in Europa verantwoordelijk is voor het gezamenlijke monetaire beleid van de deelnemende landen. Deze EMU-landen zijn gehouden aan de –met elkaar afgesproken- eis om het begrotingstekort van de overheid niet te laten stijgen boven de 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Deze grens van 3% geldt voor de gehele overheid, dus inclusief de gemeenten, provincies en waterschappen.
Europese afspraken over de realisatie van genoemde 3% zijn in Nederland vertaald in de wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet Hof). Hierin is benadrukt dat Rijk en decentrale overheden gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de beheersing van het Nederlandse EMU-tekort. Eén van de uitwerkingen van de wet Hof is de verplichting voor decentrale overheden, waaronder gemeenten, in de begroting het EMU-saldo te presenteren, dat voortvloeit uit die begroting.
In Europees verband is afgesproken dat in verband met de uitzonderlijke omstandigheden, de bestrijding van de gevolgen van de coronacrisis, de afspraken over het EMU-saldo en de maximale EMU-schuld van landen (60% van het BBP) tijdelijk buiten werking worden gesteld. De verplichting uit de wet Hof voor gemeenten om het EMU-saldo te presenteren valt daar niet onder. Deze blijft overeind staan.
Het EMU-saldo wordt berekend op een manier die afwijkt van de manier waarop bij gemeenten het begrotingsresultaat wordt bepaald. Decentrale overheden zijn gehouden aan de regelgeving in het BBV, dat uitgaat van een stelsel van baten en lasten. Het zogenaamde EMU-saldo is een saldo van inkomsten en uitgaven (dus op kasbasis) en om dat te kunnen bepalen is bovenop het begrote saldo van lasten en baten een aanvullende berekening nodig. Uitgangspunt is het exploitatiesaldo vóór toevoegingen aan of dekking uit reserves vermeerderd met het saldo van investeringen -/- afschrijvingen
In het overzicht is het EMU-saldo berekend voor de jaren 2021 tot en met 2023, zoals dat voortvloeit uit deze begroting.

	Omschrijving	2021 x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2021	2022 x € 1000,- Volgens begroting 2022	2023 x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2022
1.	Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	19.480	-12.898	5.597
2.	Mutatie (im)materiële vaste activa	55.621	38.140	26.194
3.	Mutatie voorzieningen			
4.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)			
5.	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa			
Berekend EMU-saldo		**-36.141**	**-51.038**	**-20.597**

Mutaties in voorzieningen en in voorraden (inclusief GREX) lopen in Arnhem via de reguliere begroting en zijn dus al opgenomen in het exploitatiesaldo.

Voor de jaren 2019 tot en met 2022 is voor de decentrale overheden (gemeenten, provincies en waterschappen) een zogeheten macronorm vastgesteld van 0,4% van het BBP, wat neerkomt op een bedrag van € 3,579 miljard. De decentrale overheden hebben in overleg bepaald dat van deze macronorm aan gemeenten een norm van 0,27% wordt toegewezen .Op basis van de vastgestelde Begroting 2021 is deze macronorm voor de gemeente Arnhem vertaald in een individuele EMU-referentiewaarde van € 28,64 miljoen. Hierbij moet worden opgemerkt

dat de individuele referentiewaarde geen norm is in de zin dat die niet mag worden overschreden, maar een indicatie van het aandeel dat de gemeente mag hebben in het genoemde toegestane gezamenlijke EMU-tekort voor decentrale overheden van € 3,579 miljard.

Naar verwachting zal het EMU-tekort van de gemeente in 2021 en 2022 het toegestane maximum overschrijden. De overschrijdingen in 2021 wordt voornamelijk verklaard door de investeringen in Valkenhuizen en Museum Arnhem. Eénmalige uitbijters die in 2022 en 2023 niet voorkomen.
In 2022 wordt de overschrijding vooral verklaard door het voorziene begrotingstekort (voor reserves) en de investering van € 10 miljoen in de restauratie van de Blauwe Golven.
Voor het jaar 2023 wordt geen overschrijding voorzien, maar hier moet de kanttekening bij worden geplaatst dat in de voorliggende MJPB (en dan vooral de planning van investeringen) nog geen zgn. anticyclische investeringen in het kader van het Herstelplan Corona zijn opgenomen.

Overzicht geraamde lasten en baten per taakveld

	Lasten						
	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Geamendeerd	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Afval	20.664	17.909	19.266	18.966	19.164	19.179	18.819
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	5	0	0	0	0	0	0
Arbeidsparticipatie	13.570	16.864	23.316	17.446	15.372	13.933	13.912
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	183	78	78	739	554	79	79
Begeleide participatie	40.423	38.580	41.131	36.982	35.755	34.294	33.664
Begraafplaatsen en crematoria	50	48	48	48	48	48	48
Beheer overige gebouwen en gronden	1.471	1.924	1.877	2.005	2.100	2.144	1.853
Belastingen overig	2	5	5	5	5	5	5
Bestuur	7.725	6.993	7.650	7.593	7.623	7.623	7.623
Burgerzaken	5.296	6.152	6.507	6.551	6.595	6.502	6.502
Crisisbeheersing en brandweer	12.562	13.093	13.336	13.664	13.656	13.655	13.641
Cultureel erfgoed	1.719	1.399	1.466	1.254	1.239	1.246	1.246
Cultuurpresentatie, -prod en -part	18.093	17.947	21.727	19.698	21.141	21.129	21.105
Economische havens en waterwegen	1.168	641	1.081	1.076	1.071	1.067	1.062
Economische ontwikkeling	3.872	3.994	3.659	3.498	3.420	3.417	3.413
Economische promotie (Arnhem promo)	2.369	2.484	3.078	2.794	2.513	2.712	2.511
Geëscaleerde zorg jeugd	5.086	5.264	5.368	5.790	5.790	5.710	5.710
Geëscaleerde zorg volwassenen	71.845	55.629	59.970	59.730	59.773	59.773	59.773
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	37.397	29.050	28.258	28.800	32.976	22.764	20.276
Inkomensregelingen	163.570	142.158	142.869	139.020	140.240	140.241	140.241
Maatwerkdienstverlening jeugd	51.998	50.072	52.688	56.951	56.668	56.634	57.633
Maatwerkdienstverlening volwassenen	45.046	49.985	51.638	50.196	50.534	50.149	49.651
Maatwerkvoorziening WMO	5.655	5.261	5.586	5.641	5.641	5.641	5.641
Media	9.044	9.086	9.086	9.302	9.302	9.302	9.302
Milieubeheer	9.684	8.627	13.586	8.418	5.143	7.092	4.867
Musea	4.415	4.756	4.360	4.954	4.954	4.954	4.954
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	18.394	17.062	18.364	17.906	17.917	17.905	17.915
Onderwijshuisvesting	18.222	19.455	19.586	19.258	20.289	21.755	23.326
Openb groen en (openlucht) recreatie	10.780	12.027	13.230	12.944	12.152	11.947	11.860
Openbaar vervoer	1.089	879	872	893	888	884	880
Openbare orde en veiligheid	5.833	5.056	8.602	7.388	6.887	6.887	6.886
Overhead	74.498	65.969	69.096	70.151	67.978	68.834	69.170
Overige baten en lasten	878	1.279	-312	2.759	2.411	3.231	4.633
OZB Niet-Woningen	1.068	0	0	0	0	0	0
OZB Woningen	2.930	4.085	4.085	3.985	3.985	3.985	3.985
Parkeren	9.825	10.258	11.537	10.493	10.428	10.415	10.142
Riolering	12.390	13.336	12.892	13.222	13.470	13.323	13.461
Ruimtelijke ordening	1.285	1.510	3.743	3.142	2.292	1.824	1.824
Samenkracht en burgerparticipattie	17.129	18.099	18.225	17.511	16.524	15.593	15.549
Sportaccommodaties	4.733	3.402	3.897	4.090	4.343	4.205	4.252
Sportbeleid en activering	21.355	17.108	17.825	17.866	17.914	17.914	17.915
Treasury	-1.488	-1.449	-1.449	-3.197	-4.100	-4.197	-3.197
Vennootschapsbelasting VpB	288	600	600	600	600	600	600
Verkeer en vervoer	22.796	23.563	23.092	25.191	25.468	25.531	25.569
Volksgezondheid	6.337	6.819	7.390	7.416	7.570	7.404	7.439
Wijkteams	20.282	20.765	21.250	21.221	21.221	21.222	21.222
Wonen en bouwen	5.847	5.515	6.411	7.071	7.000	7.188	6.670
Eindtotaal	787.382	733.338	776.569	761.032	756.518	745.741	743.628

	Baten						
	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Geamendeerd	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Afval	19.220	20.640	21.985	21.392	21.392	21.392	21.392
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	449.997	415.275	434.826	453.138	446.221	445.107	446.216
Arbeidsparticipatie	507	0	390	46	0	0	0
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	37	59	44	44	44	44	44
Begeleide participatie	1.003	0	712	0	0	0	0
Begraafplaatsen en crematoria	24	16	16	16	16	16	16
Beheer overige gebouwen en gronden	284	250	579	780	780	780	579
Belastingen overig	-244	381	381	381	381	381	381
Bestuur	2.063	1.555	1.924	1.562	1.562	1.562	1.562
Burgerzaken	1.769	2.112	2.112	2.127	2.013	2.553	2.553
Crisisbeheersing en brandweer	1.477	1.234	1.572	1.256	1.256	1.256	1.256
Cultureel erfgoed	516	546	558	558	558	558	558
Cultuurpresentatie, -prod en -part	4.822	5.717	5.319	5.820	5.820	5.820	5.820
Economische havens en waterwegen	978	474	913	913	913	913	913
Economische ontwikkeling	151	137	137	137	137	137	137
Economische promotie (Arnhem promo)	1.128	739	1.440	817	917	917	917
Geëscaleerde zorg jeugd	126	0	0	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg volwassenen	1.891	1.612	1.771	1.665	1.665	1.665	1.665
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	43.316	32.565	29.132	29.727	34.701	24.060	21.284
Inkomensregelingen	142.734	112.773	117.309	114.526	115.877	115.877	115.877
Maatwerkdienstverlening jeugd	31	7	7	7	7	7	7
Maatwerkdienstverlening volwassenen	4.082	3.985	4.193	3.965	3.965	3.965	3.965
Maatwerkvoorziening WMO	23	50	50	50	50	50	50
Media	0	0	0	0	0	0	0
Milieubeheer	4.280	1.953	3.775	1.693	1.475	3.662	1.462
Musea	237	118	118	118	118	118	118
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	10.038	9.299	9.866	9.657	9.657	9.657	9.657
Onderwijshuisvesting	4.799	4.259	4.406	4.307	4.307	4.307	4.307
Openb groen en (openlucht) recreatie	1.434	692	975	692	692	692	692
Openbaar vervoer	1.281	1.292	1.314	1.314	1.314	1.314	1.314
Openbare orde en veiligheid	697	501	3.215	1.278	778	778	778
Overhead	5.994	4.121	5.299	4.715	4.715	4.715	4.716
Overige baten en lasten	589	0	0	0	0	0	0
OZB Niet-Woningen	29.732	28.706	28.706	28.706	28.706	28.706	28.706
OZB Woningen	26.572	27.739	27.739	28.016	28.060	28.078	28.161
Parkeren	11.387	14.635	15.229	15.452	15.359	15.267	15.176
Riolering	16.435	17.161	17.161	17.148	17.156	17.161	17.161
Ruimtelijke ordening	38	0	0	0	0	0	0
Samenkracht en burgerparticipattie	349	60	704	125	0	0	0
Sportaccommodaties	4.616	4.292	4.675	4.727	4.727	4.727	4.727
Sportbeleid en activering	3.563	0	163	0	0	0	0
Treasury	2.050	2.537	2.136	2.390	2.390	2.390	2.390
Vennootschapsbelasting VpB	0	0	0	0	0	0	0
Verkeer en vervoer	1.798	586	595	606	606	606	606
Volksgezondheid	587	613	788	622	622	622	622
Wijkteams	12	18	18	18	18	18	18
Wonen en bouwen	4.773	4.515	4.837	4.476	4.436	4.551	4.401
Eindtotaal	807.199	723.220	757.089	764.987	763.412	754.430	750.204

	Exploitatieresultaat						
	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Geamendeerd	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Afval	1.444	-2.731	-2.719	-2.426	-2.228	-2.213	-2.573
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	-449.992	-415.275	-434.826	-453.138	-446.221	-445.107	-446.216
Arbeidsparticipatie	13.062	16.864	22.926	17.400	15.372	13.934	13.912
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	146	19	34	695	510	35	35
Begeleide participatie	39.421	38.580	40.419	36.982	35.755	34.294	33.664
Begraafplaatsen en crematoria	26	32	32	32	32	32	32
Beheer overige gebouwen en gronden	1.187	1.674	1.297	1.224	1.320	1.364	1.274
Belastingen overig	246	-376	-376	-376	-376	-376	-376
Bestuur	5.662	5.439	5.726	6.032	6.061	6.061	6.061
Burgerzaken	3.527	4.040	4.396	4.425	4.582	3.948	3.948
Crisisbeheersing en brandweer	11.085	11.860	11.764	12.408	12.400	12.399	12.384
Cultureel erfgoed	1.203	853	908	696	681	688	688
Cultuurpresentatie, -prod en -part	13.271	12.229	16.409	13.878	15.321	15.309	15.285
Economische havens en waterwegen	190	167	167	163	158	153	149
Economische ontwikkeling	3.721	3.857	3.522	3.362	3.283	3.280	3.277
Economische promotie (Arnhem promo)	1.241	1.745	1.638	1.977	1.596	1.795	1.594
Geëscaleerde zorg jeugd	4.959	5.264	5.368	5.790	5.790	5.710	5.710
Geëscaleerde zorg volwassenen	69.954	54.016	58.198	58.066	58.108	58.108	58.108
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	-5.919	-3.515	-874	-927	-1.725	-1.296	-1.008
Inkomensregelingen	20.836	29.385	25.560	24.494	24.363	24.364	24.364
Maatwerkdienstverlening jeugd	51.967	50.065	52.681	56.944	56.661	56.627	57.626
Maatwerkdienstverlening volwassenen	40.964	46.000	47.445	46.231	46.569	46.184	45.686
Maatwerkvoorziening WMO	5.632	5.211	5.536	5.591	5.591	5.591	5.591
Media	9.044	9.086	9.086	9.302	9.302	9.302	9.302
Milieubeheer	5.405	6.674	9.811	6.725	3.668	3.430	3.405
Musea	4.177	4.638	4.242	4.836	4.836	4.836	4.836
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	8.356	7.763	8.498	8.249	8.259	8.248	8.258
Onderwijshuisvesting	13.423	15.196	15.180	14.951	15.982	17.448	19.019
Openb groen en (openlucht) recreatie	9.346	11.335	12.255	12.252	11.460	11.255	11.168
Openbaar vervoer	-192	-413	-442	-421	-426	-430	-435
Openbare orde en veiligheid	5.135	4.556	5.387	6.110	6.109	6.109	6.108
Overhead	68.504	61.848	63.797	65.436	63.263	64.119	64.453
Overige baten en lasten	289	1.279	-312	2.759	2.411	3.231	4.633
OZB Niet-Woningen	-28.664	-28.706	-28.706	-28.706	-28.706	-28.706	-28.706
OZB Woningen	-23.643	-23.655	-23.655	-24.031	-24.075	-24.094	-24.176
Parkeren	-1.563	-4.377	-3.693	-4.959	-4.931	-4.852	-5.034
Riolering	-4.045	-3.824	-4.269	-3.926	-3.686	-3.839	-3.701
Ruimtelijke ordening	1.247	1.510	3.743	3.142	2.292	1.824	1.824
Samenkracht en burgerparticipattie	16.780	18.039	17.521	17.387	16.524	15.593	15.549
Sportaccommodaties	117	-889	-778	-637	-384	-523	-475
Sportbeleid en activering	17.792	17.108	17.662	17.866	17.914	17.914	17.915
Treasury	-3.538	-3.986	-3.585	-5.587	-6.490	-6.587	-5.587
Vennootschapsbelasting VpB	288	600	600	600	600	600	600
Verkeer en vervoer	20.998	22.977	22.497	24.585	24.862	24.925	24.962
Volksgezondheid	5.751	6.206	6.602	6.794	6.948	6.782	6.817
Wijkteams	20.270	20.747	21.233	21.203	21.204	21.204	21.204
Wonen en bouwen	1.074	1.000	1.574	2.595	2.564	2.637	2.269
Eindtotaal	-19.817	10.118	19.480	-3.954	-6.894	-8.690	-6.576

	Toevoegingen aan reserve						
	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Geamendeerd	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Afval	0	0	0	0	0	0	0
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	505	0	0	0	0	0	0
Arbeidsparticipatie	2.904	554	554	554	554	0	0
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0	0
Begeleide participatie	2.107	0	0	0	0	0	0
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	0
Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	0
Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	0
Bestuur	318	0	0	0	0	0	0
Burgerzaken	0	0	0	0	0	0	0
Crisisbeheersing en brandweer	72	72	71	71	71	71	71
Cultureel erfgoed	209	209	237	237	237	237	237
Cultuurpresentatie, -prod en -part	988	999	1.019	1.140	1.174	1.208	1.264
Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	0
Economische ontwikkeling	134	0	800	0	0	0	0
Economische promotie (Arnhem promo)	114	0	210	170	50	50	50
Geëscaleerde zorg jeugd	0	0	0	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg volwassenen	1.024	0	0	0	0	0	0
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	2.185	2.758	2.755	170	950	524	15.433
Inkomensregelingen	0	0	0	0	0	0	0
Maatwerkdienstverlening jeugd	985	628	628	12.530	1.082	1.000	1.000
Maatwerkdienstverlening volwassenen	554	0	0	0	0	0	0
Maatwerkvoorziening WMO	0	0	0	0	0	0	0
Media	0	0	0	0	0	0	0
Milieubeheer	6.939	1	56	1	1	1	1
Musea	0	0	0	0	0	0	0
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	38	38	63	63	63	63	63
Onderwijshuisvesting	9.747	8.500	8.845	9.434	8.674	7.568	7.654
Openb groen en (openlucht) recreatie	963	0	83	0	0	0	0
Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en veiligheid	360	0	0	0	0	0	0
Overhead	271	546	655	655	655	655	655
Overige baten en lasten	36.763	12.932	28.107	19.209	20.456	21.736	20.000
OZB Niet-Woningen	0	0	0	0	0	0	0
OZB Woningen	0	0	0	0	0	0	0
Parkeren	6.786	6.129	6.893	6.812	6.742	6.739	6.711
Riolering	349	227	236	545	549	550	646
Ruimtelijke ordening	876	0	2.000	0	0	0	0
Samenkracht en burgerparticipattie	1.963	0	0	0	0	0	0
Sportaccommodaties	518	518	650	650	650	650	650
Sportbeleid en activering	0	0	0	0	0	0	0
Treasury	0	0	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting VpB	0	0	0	0	0	0	0
Verkeer en vervoer	999	921	926	4.276	826	826	826
Volksgezondheid	285	151	188	188	188	188	188
Wijkteams	19	0	0	0	0	0	0
Wonen en bouwen	686	43	365	50	43	194	396
Eindtotaal	79.661	35.226	55.342	56.755	42.967	42.260	55.847

Onttrekkingen aan reserves							
	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Geamendeerd	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Afval	385	0	0	0	0	0	0
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	0
Arbeidsparticipatie	2.571	554	4.081	1.516	739	0	0
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0	0
Begeleide participatie	2.262	790	3.353	0	0	0	0
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	0
Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	0
Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	0
Bestuur	414	21	339	21	21	21	21
Burgerzaken	0	671	671	599	303	0	0
Crisisbeheersing en brandweer	71	50	46	43	43	49	42
Cultureel erfgoed	357	226	411	198	188	199	204
Cultuurpresentatie, -prod en -part	779	561	1.477	771	655	620	651
Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	0
Economische ontwikkeling	388	100	100	300	300	300	300
Economische promotie (Arnhem promo)	13	0	150	400	0	200	0
Geëscaleerde zorg jeugd	0	0	0	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg volwassenen	1.603	0	1.338	0	0	0	0
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	175	0	2.660	21	3	7	15.204
Inkomensregelingen	523	0	1.803	0	0	0	0
Maatwerkdienstverlening jeugd	1.700	750	1.057	99	81	498	0
Maatwerkdienstverlening volwassenen	1.499	0	669	0	0	0	0
Maatwerkvoorziening WMO	0	0	0	0	0	0	0
Media	50	50	50	50	50	50	50
Milieubeheer	6.266	3.200	7.587	3.180	248	15	17
Musea	0	0	0	0	0	0	0
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	574	18	67	21	33	22	33
Onderwijshuisvesting	6.695	7.131	7.840	8.020	7.991	8.517	9.668
Openb groen en (openlucht) recreatie	593	762	1.783	1.135	638	412	330
Openbaar vervoer	120	0	0	25	25	25	25
Openbare orde en veiligheid	984	300	660	300	300	300	300
Overhead	3.376	1.167	1.357	1.228	468	688	212
Overige baten en lasten	14.472	18.674	21.890	21.340	15.118	13.095	13.637
OZB Niet-Woningen	0	0	0	0	0	0	0
OZB Woningen	0	0	0	0	0	0	0
Parkeren	4.893	4.849	6.352	4.921	4.790	4.752	4.508
Riolering	161	735	379	850	848	771	919
Ruimtelijke ordening	1.150	0	876	0	0	0	0
Samenkracht en burgerparticipattie	2.759	863	2.342	455	200	0	0
Sportaccommodaties	734	241	826	392	284	435	509
Sportbeleid en activering	370	85	85	85	85	85	85
Treasury	0	0	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting VpB	0	0	0	0	0	0	0
Verkeer en vervoer	2.843	3.062	2.830	6.510	2.369	2.025	2.013
Volksgezondheid	512	67	285	80	235	73	118
Wijkteams	159	116	116	16	16	16	16
Wonen en bouwen	392	301	1.345	226	41	394	409
Eindtotaal	59.844	45.344	74.822	52.801	36.073	33.571	49.271

	Saldo Totaal						
	Rekening	Begroting 2021		Begroting	Meerjarenraming		
	2020	Geamendeerd	Juli	2022	2023	2024	2025
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Afval	1.059	-2.731	-2.719	-2.426	-2.228	-2.213	-2.573
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	-449.487	-415.275	-434.826	-453.138	-446.221	-445.107	-446.216
Arbeidsparticipatie	13.396	16.864	19.399	16.437	15.187	13.934	13.912
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	146	19	34	695	510	35	35
Begeleide participatie	39.266	37.790	37.066	36.982	35.755	34.294	33.664
Begraafplaatsen en crematoria	26	32	32	32	32	32	32
Beheer overige gebouwen en gronden	1.187	1.674	1.297	1.224	1.320	1.364	1.274
Belastingen overig	246	-376	-376	-376	-376	-376	-376
Bestuur	5.566	5.418	5.387	6.011	6.040	6.040	6.040
Burgerzaken	3.527	3.370	3.725	3.826	4.279	3.948	3.948
Crisisbeheersing en brandweer	11.086	11.882	11.789	12.436	12.428	12.420	12.412
Cultureel erfgoed	1.054	836	734	735	730	726	722
Cultuurpresentatie, -prod en -part	13.480	12.667	15.951	14.247	15.840	15.898	15.898
Economische havens en waterwegen	190	167	167	163	158	153	149
Economische ontwikkeling	3.466	3.757	4.222	3.062	2.983	2.980	2.977
Economische promotie (Arnhem promo)	1.342	1.745	1.698	1.747	1.646	1.645	1.644
Geëscaleerde zorg jeugd	4.959	5.264	5.368	5.790	5.790	5.710	5.710
Geëscaleerde zorg volwassenen	69.374	54.016	56.861	58.066	58.108	58.108	58.108
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	-3.909	-758	-778	-778	-778	-778	-778
Inkomensregelingen	20.313	29.385	23.757	24.494	24.363	24.364	24.364
Maatwerkdienstverlening jeugd	51.252	49.943	52.252	69.375	57.662	57.129	58.626
Maatwerkdienstverlening volwassenen	40.019	46.000	46.776	46.231	46.569	46.184	45.686
Maatwerkvoorziening WMO	5.632	5.211	5.536	5.591	5.591	5.591	5.591
Media	8.994	9.036	9.036	9.252	9.252	9.252	9.252
Milieubeheer	6.078	3.475	2.281	3.547	3.421	3.416	3.390
Musea	4.177	4.638	4.242	4.836	4.836	4.836	4.836
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	7.820	7.783	8.494	8.290	8.290	8.289	8.288
Onderwijshuisvesting	16.475	16.565	16.185	16.364	16.665	16.498	17.006
Openb groen en (openlucht) recreatie	9.716	10.573	10.555	11.117	10.822	10.843	10.838
Openbaar vervoer	-312	-413	-442	-446	-451	-455	-460
Openbare orde en veiligheid	4.512	4.256	4.727	5.810	5.809	5.809	5.808
Overhead	65.399	61.227	63.094	64.862	63.450	64.085	64.896
Overige baten en lasten	22.581	-4.463	5.905	628	7.749	11.872	10.996
OZB Niet-Woningen	-28.664	-28.706	-28.706	-28.706	-28.706	-28.706	-28.706
OZB Woningen	-23.643	-23.655	-23.655	-24.031	-24.075	-24.094	-24.176
Parkeren	331	-3.097	-3.151	-3.068	-2.979	-2.866	-2.831
Riolering	-3.857	-4.332	-4.412	-4.231	-3.985	-4.060	-3.973
Ruimtelijke ordening	973	1.510	4.867	3.142	2.292	1.824	1.824
Samenkracht en burgerparticipattie	15.983	17.177	15.179	16.932	16.324	15.593	15.549
Sportaccommodaties	-99	-612	-954	-380	-18	-308	-335
Sportbeleid en activering	17.422	17.023	17.577	17.781	17.829	17.829	17.830
Treasury	-3.538	-3.986	-3.585	-5.587	-6.490	-6.587	-5.587
Vennootschapsbelasting VpB	288	600	600	600	600	600	600
Verkeer en vervoer	19.154	20.836	20.594	22.351	23.320	23.726	23.776
Volksgezondheid	5.523	6.290	6.505	6.902	6.901	6.897	6.887
Wijkteams	20.130	20.631	21.117	21.187	21.188	21.188	21.188
Wonen en bouwen	1.369	742	594	2.419	2.566	2.436	2.256
Eindtotaal	0	0	0	0	0	0	0

Overzicht taakvelden per programma (lasten)

	Lasten						
	S00	S01	S02	S03	S04	S05	S06
	Bestuur Dienstverlening en financiën	Veiligheid	Bereikbaarheid	Economie	Onderwijs	Cultuur	Patricipatie en armoedebestrijding
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Afval	0	0	0	0	0	0	0
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	0
Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	0	0	6.071
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	739	0	0	0
Begeleide participatie	0	0	0	0	0	0	29.392
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	0
Beheer overige gebouwen en gronden	2.005	0	0	0	0	0	0
Belastingen overig	5	0	0	0	0	0	0
Bestuur	7.593	0	0	0	0	0	0
Burgerzaken	6.551	0	0	0	0	0	0
Crisisbeheersing en brandweer	0	13.664	0	0	0	0	0
Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	1.254	0
Cultuurpresentatie, -prod en -part	0	0	0	0	0	19.543	0
Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	0
Economische ontwikkeling	0	0	0	3.498	0	0	0
Economische promotie (Arnhem promo)	0	0	0	2.794	0	0	0
Geëscaleerde zorg jeugd	0	0	0	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg volwassenen	0	0	0	0	0	0	0
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0	0	0
Inkomensregelingen	0	0	0	0	0	0	126.784
Maatwerkdienstverlening jeugd	0	0	0	0	0	0	0
Maatwerkdienstverlening volwassenen	0	0	0	0	0	0	4.178
Maatwerkvoorziening WMO	0	0	0	0	0	0	0
Media	0	0	0	0	0	8.930	0
Milieubeheer	51	0	0	0	0	0	0
Musea	0	0	0	0	0	4.954	0
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	0	5.992	0	0
Onderwijshuisvesting	0	0	0	0	13.611	0	0
Openb groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	0	0	0	0
Openbaar vervoer	0	0	893	0	0	0	0
Openbare orde en veiligheid	0	5.715	0	0	0	0	0
Overhead	67.992	0	0	0	0	0	0
Overige baten en lasten	2.759	0	0	0	0	0	0
OZB Niet-Woningen	0	0	0	0	0	0	0
OZB Woningen	3.985	0	0	0	0	0	0
Parkeren	0	0	7.304	0	0	0	0
Riolering	0	0	0	0	0	0	0
Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0	0	0
Samenkracht en burgerparticipattie	0	0	0	0	0	0	0
Sportaccommodaties	0	0	0	0	0	0	0
Sportbeleid en activering	0	0	0	0	0	0	0
Treasury	-3.197	0	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting VpB	600	0	0	0	0	0	0
Verkeer en vervoer	0	0	14.715	0	0	0	0
Volksgezondheid	0	0	0	0	0	0	0
Wijkteams	541	0	0	0	0	0	0
Wonen en bouwen	0	0	0	0	0	0	0
Eindtotaal	88.886	19.380	22.911	7.032	19.603	34.680	166.425

	Lasten						
	S07	S08	S09	S10	S11	S12	
	Zorg	Welzijn en inclusie	Gezondheid en sport	Klimaat energie en milieu	Ruimtelijke ontwikkeling	Wonen en leefomgeving	Totaal Stad
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Afval	0	0	0	0	0	12.495	12.495
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	0
Arbeidsparticipatie	0	1.292	0	0	0	0	7.363
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0	739
Begeleide participatie	192	0	0	0	0	0	29.584
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	48	0	0	0	48
Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	2.005
Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	5
Bestuur	0	0	0	0	0	0	7.593
Burgerzaken	0	0	0	0	0	0	6.551
Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0	13.664
Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	1.254
Cultuurpresentatie, -prod en -part	0	0	0	0	0	0	19.543
Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	1.076	1.076
Economische ontwikkeling	0	0	0	0	0	0	3.498
Economische promotie (Arnhem promo)	0	0	0	0	0	0	2.794
Geëscaleerde zorg jeugd	1.943	0	0	0	0	0	1.943
Geëscaleerde zorg volwassenen	18.909	18.936	0	0	0	0	37.845
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	28.800	0	28.800
Inkomensregelingen	0	0	0	0	0	0	126.784
Maatwerkdienstverlening jeugd	11.604	2	0	0	0	0	11.606
Maatwerkdienstverlening volwassenen	2.388	0	0	0	0	0	6.566
Maatwerkvoorziening WMO	-1.116	0	0	0	0	0	-1.116
Media	0	0	0	0	0	0	8.930
Milieubeheer	0	0	0	5.387	2.585	0	8.023
Musea	0	0	0	0	0	0	4.954
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	0	0	0	5.992
Onderwijshuisvesting	0	0	0	0	0	0	13.611
Openb groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	0	0	9.213	9.213
Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	893
Openbare orde en veiligheid	0	0	0	0	0	0	5.715
Overhead	0	0	0	0	0	0	67.992
Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	2.759
OZB Niet-Woningen	0	0	0	0	0	0	0
OZB Woningen	0	0	0	0	0	0	3.985
Parkeren	0	0	0	0	0	0	7.304
Riolering	0	0	0	0	0	13.222	13.222
Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	3.142	0	3.142
Samenkracht en burgerparticipattie	7.883	3.564	0	0	0	0	11.447
Sportaccommodaties	0	0	2.721	0	0	0	2.721
Sportbeleid en activering	0	0	12.643	0	0	0	12.643
Treasury	0	0	0	0	0	0	-3.197
Vennootschapsbelasting VpB	0	0	0	0	0	0	600
Verkeer en vervoer	0	0	0	0	0	2.053	16.767
Volksgezondheid	0	0	6.913	0	0	0	6.913
Wijkteams	16.746	0	0	0	0	0	17.287
Wonen en bouwen	0	0	0	0	4.104	2.967	7.071
Eindtotaal	58.550	23.794	22.326	5.387	38.631	41.026	548.631

	Lasten				
	GEB 1	GEB 2	GEB 3	GEB 4	GEB 5
	CSA	Noordwest	Noordoost	Presikhaaf	Malburgen
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Afval	745	1.124	860	620	1.020
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	0	0	0	0	0
Arbeidsparticipatie	1.714	1.412	1.008	1.412	2.117
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0
Begeleide participatie	1.022	884	985	980	1.109
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0
Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0
Belastingen overig	0	0	0	0	0
Bestuur	0	0	0	0	0
Burgerzaken	0	0	0	0	0
Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0
Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0
Cultuurpresentatie, -prod en -part	58	29	2	24	26
Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0
Economische ontwikkeling	0	0	0	0	0
Economische promotie (Arnhem promo)	0	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg jeugd	305	703	292	467	846
Geëscaleerde zorg volwassenen	4.812	2.406	2.691	1.972	4.892
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0
Inkomensregelingen	1.777	1.573	1.222	1.723	2.841
Maatwerkdienstverlening jeugd	3.891	7.327	4.673	3.951	6.634
Maatwerkdienstverlening volwassenen	6.847	6.091	4.954	5.438	7.249
Maatwerkvoorziening WMO	725	764	1.193	757	1.253
Media	46	46	46	46	46
Milieubeheer	51	46	45	43	40
Musea	0	0	0	0	0
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.373	1.201	1.194	1.567	3.116
Onderwijshuisvesting	0	822	108	734	1.161
Openb groen en (openlucht) recreatie	339	386	417	451	473
Openbaar vervoer	0	0	0	0	0
Openbare orde en veiligheid	135	220	220	220	220
Overhead	256	269	238	222	312
Overige baten en lasten	0	0	0	0	0
OZB Niet-Woningen	0	0	0	0	0
OZB Woningen	0	0	0	0	0
Parkeren	3.145	3	2	1	2
Riolering	0	0	0	0	0
Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0
Samenkracht en burgerparticipattie	726	1.029	768	707	854
Sportaccommodaties	66	133	204	35	81
Sportbeleid en activering	417	1.078	1.031	581	413
Treasury	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting VpB	0	0	0	0	0
Verkeer en vervoer	1.665	1.204	960	1.097	964
Volksgezondheid	14	17	253	70	113
Wijkteams	483	528	583	630	537
Wonen en bouwen	0	0	0	0	0
Eindtotaal	30.614	29.295	23.949	23.749	36.318

	Lasten				
	GEB 6	GEB 7	GEB 8	Totaal	Totaal
	Schuytgraaf Elderveld	De Laar Elden	Rijkerswoerd Kornenburg Vreedeburg	wijk	Lasten
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Afval	660	604	838	6.471	18.966
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	0	0	0	0	0
Arbeidsparticipatie	605	706	1.109	10.083	17.446
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	739
Begeleide participatie	557	802	1.059	7.398	36.982
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	48
Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	2.005
Belastingen overig	0	0	0	0	5
Bestuur	0	0	0	0	7.593
Burgerzaken	0	0	0	0	6.551
Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	13.664
Cultureel erfgoed	0	0	0	0	1.254
Cultuurpresentatie, -prod en -part	11	7	0	156	19.698
Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	1.076
Economische ontwikkeling	0	0	0	0	3.498
Economische promotie (Arnhem promo)	0	0	0	0	2.794
Geëscaleerde zorg jeugd	534	310	389	3.847	5.790
Geëscaleerde zorg volwassenen	1.293	758	3.062	21.886	59.730
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	28.800
Inkomensregelingen	883	872	1.344	12.236	139.020
Maatwerkdienstverlening jeugd	7.128	4.732	7.008	45.345	56.951
Maatwerkdienstverlening volwassenen	3.551	3.519	5.980	43.630	50.196
Maatwerkvoorziening WMO	664	592	807	6.757	5.641
Media	46	46	46	372	9.302
Milieubeheer	65	42	63	396	8.418
Musea	0	0	0	0	4.954
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.265	1.162	1.036	11.914	17.906
Onderwijshuisvesting	2.823	0	0	5.647	19.258
Openb groen en (openlucht) recreatie	603	431	631	3.731	12.944
Openbaar vervoer	0	0	0	0	893
Openbare orde en veiligheid	220	220	220	1.673	7.388
Overhead	273	237	352	2.159	70.151
Overige baten en lasten	0	0	0	0	2.759
OZB Niet-Woningen	0	0	0	0	0
OZB Woningen	0	0	0	0	3.985
Parkeren	26	1	9	3.190	10.493
Riolering	0	0	0	0	13.222
Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	3.142
Samenkracht en burgerparticipattie	682	601	697	6.064	17.511
Sportaccommodaties	306	198	347	1.369	4.090
Sportbeleid en activering	567	282	854	5.223	17.866
Treasury	0	0	0	0	-3.197
Vennootschapsbelasting VpB	0	0	0	0	600
Verkeer en vervoer	757	755	1.020	8.424	25.191
Volksgezondheid	3	23	9	502	7.416
Wijkteams	331	319	522	3.933	21.221
Wonen en bouwen	0	0	0	0	7.071
Eindtotaal	23.854	17.219	27.403	212.402	761.032

Overzicht taakvelden per programma (baten)

	Baten						
	S00	S01	S02	S03	S04	S05	S06
	Bestuur Dienstverlening en financiën	Veiligheid	Bereikbaarheid	Economie	Onderwijs	Cultuur	Patricipatie en armoedebestrijding
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Afval	0	0	0	0	0	0	0
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	453.138	0	0	0	0	0	0
Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	0	0	46
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	44	0	0	0
Begeleide participatie	0	0	0	0	0	0	0
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	0
Beheer overige gebouwen en gronden	780	0	0	0	0	0	0
Belastingen overig	381	0	0	0	0	0	0
Bestuur	1.562	0	0	0	0	0	0
Burgerzaken	2.127	0	0	0	0	0	0
Crisisbeheersing en brandweer	0	1.256	0	0	0	0	0
Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	558	0
Cultuurpresentatie, -prod en -part	0	0	0	0	0	5.820	0
Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	0
Economische ontwikkeling	0	0	0	137	0	0	0
Economische promotie (Arnhem promo)	0	0	0	817	0	0	0
Geëscaleerde zorg jeugd	0	0	0	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg volwassenen	0	0	0	0	0	0	0
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0	0	0
Inkomensregelingen	0	0	0	0	0	0	114.058
Maatwerkdienstverlening jeugd	0	0	0	0	0	0	0
Maatwerkdienstverlening volwassenen	0	0	0	0	0	0	0
Maatwerkvoorziening WMO	0	0	0	0	0	0	0
Media	0	0	0	0	0	0	0
Milieubeheer	17	0	0	0	0	0	0
Musea	0	0	0	0	0	118	0
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	0	1.786	0	0
Onderwijshuisvesting	0	0	0	0	704	0	0
Openb groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	0	0	0	0
Openbaar vervoer	0	0	1.314	0	0	0	0
Openbare orde en veiligheid	0	1.238	0	0	0	0	0
Overhead	4.715	0	0	0	0	0	0
Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	0
OZB Niet-Woningen	28.706	0	0	0	0	0	0
OZB Woningen	28.016	0	0	0	0	0	0
Parkeren	0	0	6.304	0	0	0	0
Riolering	0	0	0	0	0	0	0
Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0	0	0
Samenkracht en burgerparticipattie	0	0	0	0	0	0	0
Sportaccommodaties	0	0	0	0	0	0	0
Sportbeleid en activering	0	0	0	0	0	0	0
Treasury	2.390	0	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting VpB	0	0	0	0	0	0	0
Verkeer en vervoer	0	0	45	0	0	0	0
Volksgezondheid	0	0	0	0	0	0	0
Wijkteams	0	0	0	0	0	0	0
Wonen en bouwen	0	0	0	0	0	0	0
Eindtotaal	521.831	2.494	7.663	998	2.490	6.496	114.104

	Lasten						
	S07	S08	S09	S10	S11	S12	
	Zorg	Welzijn en inclusie	Gezondheid en sport	Klimaat energie en milieu	Ruimtelijke ontwikkeling	Wonen en leefomgeving	Totaal Stad
Bedragen x € 1.000							
Middelen							
Afval	0	0	0	0	0	21.392	21.392
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	453.138
Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	0	0	46
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0	44
Begeleide participatie	0	0	0	0	0	0	0
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	16	0	0	0	16
Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	780
Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	381
Bestuur	0	0	0	0	0	0	1.562
Burgerzaken	0	0	0	0	0	0	2.127
Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0	1.256
Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	558
Cultuurpresentatie, -prod en -part	0	0	0	0	0	0	5.820
Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	913	913
Economische ontwikkeling	0	0	0	0	0	0	137
Economische promotie (Arnhem promo)	0	0	0	0	0	0	817
Geëscaleerde zorg jeugd	0	0	0	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg volwassenen	918	747	0	0	0	0	1.665
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	29.727	0	29.727
Inkomensregelingen	0	0	0	0	0	0	114.058
Maatwerkdienstverlening jeugd	7	0	0	0	0	0	7
Maatwerkdienstverlening volwassenen	3.965	0	0	0	0	0	3.965
Maatwerkvoorziening WMO	50	0	0	0	0	0	50
Media	0	0	0	0	0	0	0
Milieubeheer	0	0	0	232	0	0	249
Musea	0	0	0	0	0	0	118
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	0	0	0	1.786
Onderwijshuisvesting	0	0	0	0	0	0	704
Openb groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	0	0	692	692
Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	1.314
Openbare orde en veiligheid	0	0	0	0	0	0	1.238
Overhead	0	0	0	0	0	0	4.715
Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	0
OZB Niet-Woningen	0	0	0	0	0	0	28.706
OZB Woningen	0	0	0	0	0	0	28.016
Parkeren	0	0	0	0	0	0	6.304
Riolering	0	0	0	0	0	17.148	17.148
Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0	0	0
Samenkracht en burgerparticipattie	0	125	0	0	0	0	125
Sportaccommodaties	0	0	2.905	0	0	0	2.905
Sportbeleid en activering	0	0	0	0	0	0	0
Treasury	0	0	0	0	0	0	2.390
Vennootschapsbelasting VpB	0	0	0	0	0	0	0
Verkeer en vervoer	0	0	0	0	0	506	550
Volksgezondheid	0	0	154	0	0	0	154
Wijkteams	0	0	0	0	0	0	0
Wonen en bouwen	0	0	0	0	4.162	314	4.476
Eindtotaal	4.940	23.794	3.076	232	33.889	40.965	740.049

	Baten				
	GEB 1	GEB 2	GEB 3	GEB 4	GEB 5
	CSA	Noordwest	Noordoost	Presikhaaf	Malburgen
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Afval	0	0	0	0	0
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	0	0	0	0	0
Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	0
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0
Begeleide participatie	0	0	0	0	0
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0
Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0
Belastingen overig	0	0	0	0	0
Bestuur	0	0	0	0	0
Burgerzaken	0	0	0	0	0
Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0
Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0
Cultuurpresentatie, -prod en -part	0	0	0	0	0
Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0
Economische ontwikkeling	0	0	0	0	0
Economische promotie (Arnhem promo)	0	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg jeugd	0	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg volwassenen	0	0	0	0	0
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0
Inkomensregelingen	77	64	47	65	100
Maatwerkdienstverlening jeugd	0	0	0	0	0
Maatwerkdienstverlening volwassenen	0	0	0	0	0
Maatwerkvoorziening WMO	0	0	0	0	0
Media	0	0	0	0	0
Milieubeheer	261	278	171	125	180
Musea	0	0	0	0	0
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	877	634	713	1.119	2.502
Onderwijshuisvesting	0	531	97	569	925
Openb groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	0	0
Openbaar vervoer	0	0	0	0	0
Openbare orde en veiligheid	5	5	5	5	5
Overhead	0	0	0	0	0
Overige baten en lasten	0	0	0	0	0
OZB Niet-Woningen	0	0	0	0	0
OZB Woningen	0	0	0	0	0
Parkeren	9.143	1	1	1	1
Riolering	0	0	0	0	0
Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0
Samenkracht en burgerparticipattie	0	0	0	0	0
Sportaccommodaties	53	252	390	100	165
Sportbeleid en activering	0	0	0	0	0
Treasury	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting VpB	0	0	0	0	0
Verkeer en vervoer	38	3	3	3	3
Volksgezondheid	27	21	222	62	95
Wijkteams	2	2	2	2	2
Wonen en bouwen	0	0	0	0	0
Eindtotaal	10.482	1.792	1.650	2.051	3.977

	Baten				
	GEB 6	GEB 7	GEB 8	Totaal	Totaal
	Schuytgraaf Elderveld	De Laar Elden	Rijkerswoerd Kornenburg Vreedeburg	wijk	Baten
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Afval	0	0	0	0	21.392
Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	0	0	0	0	453.138
Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	46
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	44
Begeleide participatie	0	0	0	0	0
Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	16
Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	780
Belastingen overig	0	0	0	0	381
Bestuur	0	0	0	0	1.562
Burgerzaken	0	0	0	0	2.127
Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	1.256
Cultureel erfgoed	0	0	0	0	558
Cultuurpresentatie, -prod en -part	0	0	0	0	5.820
Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	913
Economische ontwikkeling	0	0	0	0	137
Economische promotie (Arnhem promo)	0	0	0	0	817
Geëscaleerde zorg jeugd	0	0	0	0	0
Geëscaleerde zorg volwassenen	0	0	0	0	1.665
Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	29.727
Inkomensregelingen	29	33	51	467	114.526
Maatwerkdienstverlening jeugd	0	0	0	0	7
Maatwerkdienstverlening volwassenen	0	0	0	0	3.965
Maatwerkvoorziening WMO	0	0	0	0	50
Media	0	0	0	0	0
Milieubeheer	110	104	216	1.445	1.693
Musea	0	0	0	0	118
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	704	744	578	7.871	9.657
Onderwijshuisvesting	1.482	0	0	3.603	4.307
Openb groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	0	692
Openbaar vervoer	0	0	0	0	1.314
Openbare orde en veiligheid	5	5	5	40	1.278
Overhead	0	0	0	0	4.715
Overige baten en lasten	0	0	0	0	0
OZB Niet-Woningen	0	0	0	0	28.706
OZB Woningen	0	0	0	0	28.016
Parkeren	1	1	1	9.148	15.452
Riolering	0	0	0	0	17.148
Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0
Samenkracht en burgerparticipattie	0	0	0	0	125
Sportaccommodaties	235	348	279	1.822	4.727
Sportbeleid en activering	0	0	0	0	0
Treasury	0	0	0	0	2.390
Vennootschapsbelasting VpB	0	0	0	0	0
Verkeer en vervoer	3	3	3	56	606
Volksgezondheid	0	41	0	467	622
Wijkteams	2	2	2	18	18
Wonen en bouwen	0	0	0	0	4.476
Eindtotaal	2.571	1.280	1.136	24.938	764.987

Mutaties circulaires

Overzicht (mutaties in) decentralisatieuitkeringen (DU), integratieuitkeringen (IU) en taakmutaties die verrekend worden met programma's.

DU Vrouwenopvang
Voor de vrouwenopvang zijn in de septembercirculaire 2020 structurele middelen (jaarlijks € 38,6 miljoen) toegevoegd aan het objectieve verdeelmodel voor de versterking van Veilig Thuis. Deze bijdrage is toegekend omdat door de vernieuwde wettelijke meldcode per 1-1-2019 een hogere stijging van meldingen en adviezen plaatsvindt dan dat van tevoren is ingeschat. Voor acute crisissituaties in de vrouwenopvang en voor het aanpakken van door- en uitstroomproblematiek is structureel € 14 miljoen toegevoegd aan het objectieve verdeelmodel. Arnhem ontvangt ruim € 1,8 meer ter dekking van de kosten die hiermee samenhangen.

De middelen in de DU Vrouwenopvang wijzigen in de meicirculaire 2021 op grond van extra kosten die voortkomen uit de stijging van het aantal slachtoffers dat contact legt met het Centrum Seksueel Geweld (structureel vanaf 2021). Sinds enkele jaren betalen wij als centrumgemeente mee aan het voortbestaan van de Centra Seksueel Geweld Enschede en Nijmegen. Geconstateerd moet worden dat er door slachtoffers van seksueel geweld steeds meer gebruik wordt gemaakt van de dienst- en hulpverlening van de CSG's. Dit resulteert er daaropvolgend in dat er ook meer geld geïnvesteerd moet worden.
Daarnaast is er voor 2021 sprake van een incidentele verhoging in het kader van schadelijke praktijken, waaronder eergerelateerd geweld, gedwongen huwelijken en vrouwelijke genitale verminking. Tot slot dragen gemeenten middels een uitname van landelijk € 0,17 miljoen bij aan de financiering van het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating. De gepresenteerde reeks wordt overgeheveld naar het beleidsveld. De afgelopen jaren is de nodige inzet m.b.t. eergerelateerd geweld en huwelijksdwang & achterlating gepleegd. Inmiddels is de aanpak van VGV hieraan toegevoegd. Hiervoor moeten de volgende zaken worden ontwikkeld:

- Sluitend netwerk van professionals, welke beschikbaar is voor het signaleren en bespreken van signalen VGV.
- Eenduidige werkwijze rondom registratie van VGV.
- Nazorg beschikbaar voor reeds besneden vrouwen en bij wie dit is voorkomen.
- Preventieplan t.b.v. trainingen en voorlichtingen voor zowel professionals als personen uit de doelgroep.

DU Versterking omgevingsveiligheidsdiensten
Gemeenten ontvangen jaarlijks in het kader van cluster 4 van de meerjaren agenda omgevingsveiligheid 2021-2024 een bedrag van in totaal € 3,825 miljoen. De middelen zijn bedoeld voor lokale versterking omgevingsveiligheid. Dit geeft gemeenten de ruimte om te komen tot lokale prioriteiten bij de uitvoering van omgevingsveiligheidsbeleid. Op die wijze wordt omgevingsveiligheid goed lokaal ingebed. Arnhem ontvangt voor de jaren 2021 tot en met 2014 een bedrag van € 29.000.

DU Uitstapprogramma prostituees
Het kabinet heeft vanaf 2021 structureel geld beschikbaar heeft gesteld voor een landelijk dekkend netwerk van uitstapprogramma’s om mensen die de prostitutie willen verlaten, hierbij te ondersteunen. Het gaat structureel om € 3 miljoen per jaar en om eenmalig € 1 miljoen extra in 2021. De middelen zullen worden toegekend aan de 18 aangewezen DUUP-gemeenten (decentralisatie-uitkering voor uitstapprogramma’s voor prostituees) voor het (laten) ontwikkelen en (laten) uitvoeren van regionale uitstapprogramma’s voor prostituees vanaf 1 januari 2021. Een uitstapprogramma is een programma waarbinnen begeleiding van prostituees plaatsvindt bij het vinden van werk of overige dagbesteding buiten de prostitutie. De programma’s hebben nadrukkelijk als doel om de stap naar ander werk dan prostitutie te vergemakkelijken en daarin ondersteuning te bieden. Arnhem ontvangt in 2021 € 165.000 en vanaf 2022 structureel € 123.000 voor het ontwikkelen en uitvoeren van een regionaal uitstapprogramma voor prostituees in samenwerking met Doetinchem en Apeldoorn.

IU Voogdij/18+
Zoals reeds in de vorige tweedaagse is aangegeven, wordt per 2022 het huidige woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet aangepast. Het woonplaatsbeginsel bepaalt welke gemeente inhoudelijk en financieel verantwoordelijk is voor de jeugdzorg van een jeugdige. Uitgangspunt in de nieuwe definitie van het woonplaatsbeginsel is de gemeente waar de jeugdige zijn woonadres heeft volgens de Basisregistratie Personen. Voor Arnhem betekent dit extra middelen van circa € 2,6 miljoen in het gemeentefonds, die in het beleidsveld nodig zijn om de toename van het aantal jeugdigen te kunnen dekken. In de Perspectiefnota was gerekend met een bedrag van € 2,1 miljoen (zowel aan de baten als de lastenkant).

IU Inburgering
De inwerkingtreding van de nieuwe inburgeringswet is met een half jaar uitgesteld naar 1 januari 2022. Om die reden wordt de IU in 2021 verlaagd en als gevolg van het uitstel wordt een aanvullend bedrag ter beschikking gesteld voor de jaren 2021 tot en met 2026. Dit is bedoelt voor de zogenaamde ondertussen-groep, nieuwe instroom vanaf 1 juli 2021 en extra implementatiekosten voor gemeenten.

Taakmutatie rijksvaccinatieprogramma meningokokken en informed consent
Met ingang van 1 januari 2021 is de uitvoering van de vaccinatie tegen meningokokken overgedragen aan gemeenten. De daarmee gemoeide middelen worden toegevoegd aan het reeds eerder overgehevelde budget voor uitvoering van het rijksvaccinatieprogramma. Tot 1 januari 2022 zijn deze vaccinaties rechtstreeks door het RIVM aan de JGZ organisaties betaald. Afgesproken met VGGM is om deze financiële middelen 1 op 1 over te hevelen naar de VGGM/JGZ die het RVP in opdracht van de gemeenten uitvoert.
Daarnaast is in 2021 eenmalig een budget toegevoegd voor de uitvoering van de zogenoemde 'informed consent procedure RVP'. Deze procedure richt zich op het inbouwen van de toestemmingsverklaring in de registratie van het RVP, waarmee ouders (en kinderen vanaf 12 jaar) gevraagd worden om toestemming voor het delen van vaccinatiegegevens met het RIVM. Er wordt een bekostiging gegeven voor ICT. Dit heeft ermee te maken dat de overheid niet rechtstreeks een opdracht kan geven aan ICT leveranciers ivm Europese wetgeving. De lokale GGD'en krijgen nu via de gemeenten geld om hun eigen kinddossier leveranciers te betalen voor het inbouwen van 'informed consent'. Dit gaat om digitale toestemming van ouders om hun kinderen te vaccineren en de vaccinatiegegevens te verstrekken aan het RIVM voor epidemiologische doeleinden.

Taakmutatie prenataal huisbezoek door jeugdgezondheidszorg
Om een gezonde ontwikkeling van het ongeboren kind te bevorderen en het ontstaan van gezondheids- en ontwikkelingsrisico's voor het kind te beperken, is het van belang tijdig hulp en ondersteuning tijdens de zwangerschap te bieden. Vanaf 2022 krijgen gemeenten de taak een prenataal huisbezoek aan te bieden aan zwangere vrouwen en/of gezinnen in een kwetsbare situatie.

Taakmutatie Wet open overheid
Op 26 januari 2021 heet de Tweede Kamer de Wet open overheid aangenomen. Deze wet beoogt de gehele overheid transparanter en toegankelijker te maken. De financiële middelen bestaan zowel uit incidentele als structurele middelen. De incidentele middelen zijn bestemd voor het verbeteren van systemen, het opleiden van medewerkers en het aanpassen van processen in de organisatie. De structurele middelen zijn bedoeld voor de actieve openbaarmaking van de informatiecategorieën zoals bedoeld in de nieuwe wet, het aanwijzen van een contactfunctionaris en het beheer en onderhoud van de systemen. Het structurele budget vanaf 2026 bedraagt € 2 ton voor Arnhem.

Taakmutatie versterking gemeentelijke anti-discriminatievoorziening
Vanaf 2021 worden meer middelen toegevoegd aan de gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen (ADV's), omdat deze op dit moment zeer krap bemeten zijn en bij het grote publiek relatief onbekend zijn. De ruimere budgetten zijn ook nodig om de door de uitvoeringsorganisaties doorverwezen melders te kunnen bijstaan. Met deze middelen kan het ADV steviger neergezet worden, kan de meldingsbereidheid vergroot worden en draagt dit positief bij aan de ambitie in het plan 'Vrij zijn in Arnhem" gericht op het tegengaan en voorkomen van racisme en discriminatie.

Taakmutatie handhaving energielabel C kantoren
In het Bouwbesluit is vastgelegd dat per 1 januari 2023 een kantoor energielabel C of beter moet hebben om nog als kantoor gebruikt te mogen worden. De gemeente is het bevoegde gezag en handhaaft de wetgeving. De uitvoering zal bij de Odra te plaatsvinden. Deze taak zit nu nog niet in het werkprogramma van de Odra. Om deze aanvullende opdracht te kunnen verstrekken zijn deze middelen nodig.

Bijlagen

Bijlage 1	:	Normenkader
Bijlage 2	:	Overzicht onderdelen stad/wijk
Bijlage 3	:	Afkortingenlijst
Bijlage 4	:	Begrippenlijst

Normenkader

Proces	Programma	Externe wet- en regelgeving
Gemeentefonds (Financiën)	S00-S12	Circulaires gemeentefonds
Treasury (Financiën)	S00-S12	Wet financiering decentrale overheden (Fido) Besluit leningvoorwaarden decentrale overheden (Bldo) Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden (Ufdo) Regeling schatkistbankieren decentrale overheden Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo)
Investeringen (Financiën)	S00-S12	Burgerlijk Wetboek Gemeentewet (artikel 212) Algemene wet bestuursrecht Besluit begroting en Verantwoording
Jaarrekening (Financiën)	S00-S12	Besluit Begroting en Verantwoording Wet Normering Topinkomens Kadernota rechtmatigheid BADO (Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden) Wet markt en overheid Regeling beleidsindicatoren gemeenten Regeling vaststelling wijze waarop kengetallen worden vastgesteld en opgenomen in begroting en jaarverslag provincies en gemeenten Regeling vaststelling taakvelden en verstrekking informatie voor derden
Relatiebeheer	S00-S12	Geen specifieke wet- en regelgeving
Verplichtingen administratie (Financiën)	S00-S12	
Begroting (MJPB) en budgetbeheer	S00-S12	Besluit Begroting en Verantwoording
Aanbestedingen (Financiën)	S00-S12	Aanbestedingsreglement Werken Europese aanbestedingsregels en -richtlijnen Aanbestedingswet en -besluit
Fiscaal, pensioen, personeel	S00-S12	Fiscale Wet- en regelgeving Wet op het BTW compensatiefonds Wet inkomstenbelasting 2001 Wet op de loonbelasting 1964 Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen Pensioenwetgeving (gericht op een juiste, volledige en tijdige inhouding en afdracht van pensioenpremies Pensioenreglement ABP Wet Normering Topinkomens Wet financiering sociale verzekeringen CAR/UWO Algemene Verordening Gegevensbescherming Wet minimumloon Wetboek burgerlijke rechtsvordering
Verhuur accommodaties (o.a. sport, cultuur etc)	S00-S12	Gemeentewet (art. 160 lid 1 sub e en art. 171) Burgerlijk Wetboek deel 7, titel 4 (Huur) Algemene wet bestuursrecht
Subsidies	S00-S12	Algemene wet bestuursrecht (Awb) Wet Dwangsom en Beroep bij niet tijdig beslissen (2009)
Verhuur vastgoed	S00-S12	Burgerlijk Wetboek (deel 6 en 7) Gemeentewet (artikel 160 lid 1sub e en artikel 170) Leegstandswet Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte

Proces	Programma	Externe wet- en regelgeving
		Besluit huurprijzen woonruimte
Opbrengsten parkeergelden	S00-S12	
WMO / Jeugd (Zorg)	S00-S12	Wet Maatschappelijke Ondersteuning 2015 Burgerlijk Wetboek Boek 1 Algemene wet bestuursrecht (Awb) Wet langdurige zorg Zorgverzekeringswet Uitvoeringsbesluit Wmo 2015 Wet op de Jeugdzorg, jeugdhulp bij gemeenten Jeugdwet Met bijbehorende regelingen en besluiten
Participatiewet	S00-S12	Participatiewet (Pw) IOAW IOAZ BUIG SUWI Algemene wet bestuursrecht (Awb) AOW Wet taaleis participatiewet Wijzigingswet participatiewet TOZO TONK Met bijbehorende regelingen en besluiten
Belastingen - Riool	S00-S12	Gemeentewet (artikel 229) Wet Dwangsom en Beroep bij niet tijdig beslissen (2009)
Belastingen - afval	S00-S12	Gemeentewet (artikel 229) Wet Dwangsom en Beroep bij niet tijdig beslissen (2009)
Bouwleges, lokale heffingen (ODRA)	S00-S12	Gemeentewet (art. 229) Algemene termijnenwet
Aankoop gronden, Grex	S00-S12	Burgerlijk Wetboek Wet Voorkeursrecht Gemeenten Onteigeningswet Wet Ruimtelijke Ordening Gemeentewet Wet Inrichting Landelijk Gebied BTW Compensatiefonds Besluit Begroting en Verantwoording
Belastingen	S00-S12	Gemeentewet Wet WOZ Algemene wet bestuursrecht Algemene wet inzake rijksbelastingen Invorderingswet 1990 Algemene termijnenwet Kostenwet Wet Dwangsom en Beroep bij niet tijdig beslissen (2009) Besluit Begroting en Verantwoording; Faillissementswet.
Waardebepaling woningen (WOZ proces)	S00-S12	Wet WOZ Hoofdstuk III artikel 16 t/m Art 29;
Belastingen – OZB (Financiën)	S00-S12	Gemeentewet (artikel 220). Gemeentelijke bevoegdheid tot het heffen van OZB
SiSa		Regeling informatieverstrekking SiSa Financiële verhoudingswet

Overzicht onderdelen stad/wijk

		STAD					WIJK					TOTAAL
		Lasten	Baten	Toevoegingen	Onttrekkingen	Totaal	Lasten	Baten	Toevoegingen	Onttrekkingen	Totaal	
Bedragen x € 1.000												
Bestuur, dienstverlening en financien		**88.886**	**521.831**	**19.864**	**23.028**	**436.110**	**6.734**	**18**	**0**	**175**	**-6.541**	**429.569**
	Automatisering	27.979	1.379	0	15	-26.584	37	0	0	0	-37	-26.621
	Bedrijfsvoering	13.989	5.059	249	1.213	-7.966	2.121	0	0	0	-2.121	-10.088
	College	1.832	0	0	0	-1.832	0	0	0	0	0	-1.832
	Financiën	4.454	511.330	19.209	21.165	508.832	0	0	0	175	175	509.007
	Herdenken	33	0	0	0	-33	0	0	0	0	0	-33
	Personeel en Organisatie	27.779	374	406	0	-27.810	0	0	0	0	0	-27.810
	Publieke dienstverlening	6.551	2.127	0	599	-3.826	0	0	0	0	0	-3.826
	Raad	2.571	0	0	21	-2.550	0	0	0	0	0	-2.550
	Regionale samenwerking	3.158	1.562	0	0	-1.596	0	0	0	0	0	-1.596
	Wijksturing en Wijkzaken	541	0	0	16	-525	4.575	18	0	0	-4.557	-5.083
Veiligheid		**19.380**	**2.494**	**71**	**343**	**-16.613**	**1.673**	**40**	**0**	**0**	**-1.632**	**-18.246**
	Openbare orde en veiligheid	18.338	2.124	71	343	-15.942	1.673	40	0	0	-1.632	-17.574
	Veiligheidshuis	1.042	370	0	0	-671	0	0	0	0	0	-671
Bereikbaarheid		**22.911**	**7.663**	**6.837**	**8.106**	**-13.979**	**8.786**	**9.148**	**802**	**0**	**-440**	**-14.419**
	Mobiliteit: incl duurzame mobliteit	22.911	7.663	6.837	8.106	-13.979	8.786	9.148	802	0	-440	-14.419
Economie		**7.032**	**998**	**170**	**700**	**-5.504**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**-5.504**
	Economische Zaken / Acquisitie	4.567	181	0	300	-4.087	0	0	0	0	0	-4.087
	Evenementen	1.024	35	120	400	-709	0	0	0	0	0	-709
	Toerisme en recreatie	1.440	782	50	0	-708	0	0	0	0	0	-708
Onderwijs		**19.603**	**2.490**	**8.960**	**7.766**	**-18.307**	**17.561**	**11.474**	**537**	**276**	**-6.348**	**-24.655**
	Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	19.603	2.490	8.960	7.766	-18.307	17.561	11.474	537	276	-6.348	-24.655
Cultuur		**34.680**	**6.496**	**1.377**	**1.018**	**-28.543**	**527**	**0**	**0**	**0**	**-527**	**-29.071**
	Cultuur	33.294	5.920	1.140	821	-27.693	527	0	0	0	-527	-28.220
	Erfgoed	1.386	576	237	198	-850	0	0	0	0	0	-850
Participatie en armoedebestrijding		**166.425**	**114.104**	**554**	**1.516**	**-51.358**	**25.378**	**467**	**0**	**0**	**-24.911**	**-76.269**
	Armoedebeleid	6.457	100	0	0	-6.357	11.868	100	0	0	-11.768	-18.125
	Schulddienstverlening	37	0	0	0	-37	3.060	0	0	0	-3.060	-3.096

	Werk en Inkomen	159.931	114.004	554	1.516	-44.965	10.450	367	0	0	-10.083	-55.048
Zorg		**58.550**	**4.940**	**12.530**	**354**	**-65.786**	**121.295**	**0**	**0**	**0**	**-121.295**	**-187.082**
	Jeugd /Jeugdzorg	13.472	0	12.530	99	-25.903	41.604	0	0	0	-41.604	-67.507
	Zorg	45.078	4.940	0	255	-39.883	79.691	0	0	0	-79.691	-119.574
Welzijn en inclusie		**23.794**	**872**	**0**	**200**	**-22.722**	**9.929**	**0**	**0**	**0**	**-9.929**	**-32.651**
	Asielzaken	1.649	0	0	0	-1.649	14	0	0	0	-14	-1.663
	Inclusie	831	0	0	0	-831	184	0	0	0	-184	-1.015
	Welzijn	21.314	872	0	200	-20.242	9.731	0	0	0	-9.731	-29.974
Gezondheid en sport		**22.326**	**3.076**	**470**	**343**	**-19.377**	**7.094**	**2.290**	**368**	**214**	**-4.959**	**-24.336**
	Publieke gezondheid	6.961	170	79	36	-6.834	502	467	110	44	-100	-6.934
	Sport	15.365	2.905	391	307	-12.543	6.591	1.822	259	170	-4.858	-17.401
Klimaat, energie en milieu		**5.387**	**232**	**0**	**3.114**	**-2.041**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**-2.041**
	Duurzaamheid	5.387	232	0	3.114	-2.041	0	0	0	0	0	-2.041
Ruimtelijke ontwikkeling		**38.631**	**33.889**	**176**	**90**	**-4.829**	**396**	**1.445**	**1**	**3**	**1.051**	**-3.778**
	Grondzaken	28.825	29.737	176	27	763	0	0	0	0	0	763
	Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet	9.806	4.152	0	62	-5.592	396	1.445	1	3	1.051	-4.541
Wonen en leefomgeving		**41.026**	**40.965**	**4.039**	**5.554**	**1.454**	**13.029**	**56**	**0**	**0**	**-12.973**	**-11.519**
	Dierenwelzijn	184	0	0	0	-184	184	0	0	0	-184	-368
	Groen	9.003	692	0	1.060	-7.251	2.970	0	0	0	-2.970	-10.221
	Openbare ruimte	28.872	39.959	3.995	4.275	11.366	9.875	56	0	0	-9.819	1.547
	Wonen	2.967	314	43	219	-2.477	0	0	0	0	0	-2.477
Totaal		548.631	740.049	55.047	52.134	188.504	212.402	24.938	1.708	667	-188.504	0

Afkortingenlijst

A.
APV – Algemene Plaatselijke Verordening
AR – Algemene Reserve
AST - Arnhemse standaard voor toegankelijkheid
ASV – Algemene Subsidieverordening Arnhem
AVG - Algemene Verordening Gegevensbescherming
AWB – Algemene Wet bestuursrecht

B.
B&W – Burgemeester & Wethouders
BBV – Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BBZ - Bijstandsbesluit Zelfstandigen
BEVI - Besluit externe veiligheid inrichtingen
BNG – Bank Nederlandse Gemeenten
BOTOC - Breed offensief tegen ondermijnende criminaliteit
BR – Bestemmingsreserve
BUIG – Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
BV – Besloten Vennootschap
BVO - Bedrijfsvoeringsorganisatie

C.
CAO – Collectieve arbeidsovereenkomst
CBS – Centraal Bureau voor de Statistiek
CmK - Cultuureducatie met Kwaliteit
COELO – Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CPI - Consumentenprijsindex
CSA – Centrum, Spijkerkwartier en het Arnhemse Broek

D.
DB – Dagelijks Bestuur
DJI - Dienst Justitiële Inrichtingen
DU - Decentralisatie Uitkering
DVO – Dienstverleningsovereenkomst

E.
EV – Eigen Vermogen
EN – Europese Norm
EMU – Economische en Monetaire Unie

F.
FDFA - Fashion + Design Festival Arnhem
FIDO – Financiering Decentrale Overheden
FJP – Financiële Jaarrapportage Projecten
FTE – fulltime-equivalent (formatieplaats)

G.
GGZ - Geestelijke gezondheidszorg
GO – Georganiseerd Overleg
GR – Gemeenschappelijke Regeling
GRP – Gemeentelijk Rioleringsplan
G40 - Netwerk van 40 (middel)grote steden

H.
HAN - Hogeschool Arnhem Nijmegen
HOV - Hoogwaardig Openbaar Vervoer

I.
ICT – Informatie- en communicatietechnologie
IHP - Integraal Huisvestingsplan
IPKW- Industriepark Kleefse Waard

J.
JGZ – Jeugdgezondheidszorg
JOGG – Jongeren Op Gezond Gewicht
JOP - Jongeren Ontmoetingsplek

M.
MBO – Middelbaar beroepsonderwijs
MFC – Multi Functioneel Centrum
MIP – Meerjareninvesteringsplanning
MJPB – Meerjarenprogrammabegroting
MKB - Midden- en Kleinbedrijf

N.
NDSD - Netwerk Directeuren sociaal domein
NEN – Nederlandse Norm
NF2- Nederlands als tweede taal
NV – Naamloze Vennootschap

O.
OAB - Onderwijsachterstandenbeleid
OAT – Ondergronds Afval Transport
ODRA – Omgevingsdienst Regio Arnhem
OCW – Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap
OGGz – Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OKA - OndernemersKontact Arnhem
OM - Openbaar Ministerie
OR – Openbare Ruimte
OV – Openbaar Vervoer
OZB – Onroerend Zaak Belasting
OZO - Overlast en Zorg Overleggen

P.
PAS - Programma Aanpak Stikstof
P&O – Personeel & Organisatie
PBA - Platform Binnenstad Arnhem
PGB - Persoonsgebondenbudget
PMD - Plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons
PO – Primair onderwijs
PvE - Programma van eisen

R.
RBL - Regionaal Bureau Leerlingzaken
RIEC - Regionale Informatie- en Expertise Centra
RKV – Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg
RMC – Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
ROB - Raad voor het Openbaar Bestuur
ROC – Regionaal opleidingscentrum
RPW - Regionaal Programma Werklocaties

S.
SKK - Standaardsystematiek voor Kostenramingen
SO – speciaal onderwijs
StAB - Stichting Arnhemse Bedrijventerreinen

SW – Sociale Werkvoorziening
SWT - Sociale wijkteams
SWOA – Stichting Welzijn Ouderen Arnhem
SZW – Sociale Zaken en Werkgelegenheid

T.
TLO - teams Leefomgeving

U.
UWV – Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen

V.
VGGM – Veiligheid- en Gezondheidsregio Gelderland Midden
VMBO – Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
Vpb - Vennootschapsbelasting
VNG – Vereniging Nederlandse Gemeenten
VO – Voortgezet Onderwijs
VRI – Verkeersregeling installatie
VSO – Voortgezet Speciaal Onderwijs
Vsv – Voortijdig schoolverlaten
VV - Vreemd vermogen
VVE – Voor- en vroegschoolse educatie
VWO – Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
VWS – Volksgezondheid welzijn en sport

W.
Wabo – Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wet hof – Wet houdbare overheidsfinanciën
WGR – Wet gemeenschappelijke regelingen
Wlz - Wet langdurige zorg
Wmo – Wet maatschappelijke ondersteuning
WOZ – Wet waardering onroerende zaken
Wsp - Werkgeversservicepunt
Wsw – Wet sociale werkvoorziening
WSW - Waarborgfonds Sociale Woningbouw
Wvggz - Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg

Z.
Zzp - Zelfstandige zonder personeel

Begrippenlijst

A.

Accress
Groei/daling van het gemeentefonds (zie ook trap-op-trap-afmethodiek).

Activa (vaste)
Bezittingen die langer dan één jaar meegaan en die in meerdere jaren worden afgeschreven (bijvoorbeeld gebouwen). Activa staan op de balans.

Afvalstoffenheffing
Betreft een heffing voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijke afvalstoffen. De heffing wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar gebruiker is van een woning (waarvoor een verplichting tot inzamelen geldt). De grondslag voor de heffing is het aantal inwoners (betreft twee categorieën: eenpersoons- of meerpersoonshuishouden). De heffing is een tijdvak-belasting en komt in aanmerking voor de ontheffingsregeling. Bij verhuizing naar een woning binnen of buiten Arnhem wordt ontheffing verleend voor de resterende volle maanden, dat de inwoner verhuisd is. Zodra er nieuwe bewoners ingeschreven worden, ontvangen deze bewoners een aanslag afvalstoffenheffing voor de resterende maanden.

Algemene dekkingsmiddelen
Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten zonder vooraf bepaald bestedingsdoel. De gemeente kan deze vrij besteden. Het gaat om de uitkeringen vanuit het Gemeentefonds, om bepaalde gemeentelijke belastingen (zoals OZB-belasting) en deelnemingen/dividend.

Algemene uitkering
Uitkering uit het gemeentefonds van het Rijk dat de gemeente geheel vrij mag besteden.

Algemene reserve
Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiële tegenvallers.

Auditing
Het controleren van een organisatie.

B.

Balans
De balans toont een overzicht van de bezittingen, schulden en eigen vermogen van de gemeente op een bepaald moment.

Baten
Baten zijn zonder teken (positief) weergegeven in de begroting. Hiermee laten we zien hoeveel middelen we verwachten te ontvangen in het betreffende jaar.

Baten en lasten (stelsel van)
Gemeenten werken met een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat inkomsten en uitgaven moeten worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben (dat wil zeggen het jaar waarin de prestatie geleverd is).

Bedrijfsvoering
De beheersing van, het toezicht op en de verantwoording over de bedrijfsprocessen binnen de gemeentelijke organisatie op basis van een bedrijfsvoeringsfilosofie.

Begroting
Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee gemoeid zijn en uit welke bronnen die middelen afkomstig zijn.

Begrotingsresultaat
Financieel verschil tussen het bedrag dat volgens de begroting is toegestaan en het te verwachten bestede bedrag.

Begrotingstekort
Een begrotingstekort treedt op wanneer de lasten hoger zijn dan de baten.

Beheersmaatregel
Een activiteit die zich richt op het elimineren, vermijden of verkleinen van de oorzaak of het gevolg van een ongewenste gebeurtenis.

Belastingcapaciteit
De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. In dit geval de landelijk gemiddelde tarieven. Voor gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).
Benodigde weerstandscapaciteit
Het bedrag dat benodigd is om alle risico's in de begroting waarvoor geen maatregelen zijn getroffen, in financiële zin af te dekken.

Beschikbare weerstandscapaciteit
De middelen die beschikbaar zijn om eventuele tegenvallers (risico's) op te kunnen vangen.

Bestaand beleid
Beleid waarover al besluitvorming heeft plaatsgevonden.

Bestemmingsreserve
Naast de Algemene reserve zijn er buffers gevormd die niet worden meegerekend tot de weerstandscapaciteit. Het gaat hier om de bestemmingsreserves. Bestemmingsreserves zijn voor specifieke doeleinden gevormd op basis van een raadsbesluit. Bestemmingsreserves zijn gebonden aan de bestemmingen die door de raad zijn vastgesteld. Wanneer de nood echt hoog is kan er door de raad aan de betreffende bestemmingsreserve een andere bestemming worden gegeven. Aan een deel van de bestemmingsreserves hangen verplichtingen tot bestedingen waarbij er beperkte sprake is sprake is van beleidsvrijheid.

Besluit begroting en verantwoording (BBV)
Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) beschrijft de regels waaraan onder andere begroting van een gemeente aan moet voldoen.

Bestuurlijk belang
Een gemeente kan een bestuurlijk belang hebben in een verbonden partij doordat zij in het bestuur is vertegenwoordigd. De gemeente kan het ook hebben doordat zij stemrecht heeft in de verbonden partij.

BTW-compensatiefonds
Rijksfonds waaruit gemeenten een bepaald deel van de door hen betaalde BTW kunnen terugvorderen.

C.

Circulaire
Een circulaire informeert de gemeenten over de omvang en de verdeling van de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen - inclusief die voor het sociaal domein - en de decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds.

Compabiliteitsvoorschriften
Dit zijn de wettelijke voorschriften voor de inrichting van de gemeentelijke begroting en rekening. Sinds 2004 zijn de nieuwe voorschriften volgens het Besluit Begroting en Verantwoording van kracht.

D.

Deelneming
Participatie in een besloten of naamloze vennootschap, waarin de gemeente aandelen heeft.

Dividend
Een vergoeding die wordt uitbetaald aan aandeelhouders.

Doeluitkering
Uitkering door het Rijk aan een lagere overheid voor een nauw omschreven wettelijk vastgesteld doel of taak. De gelden zijn niet vrij besteedbaar.

E.

EMU-saldo
Het geraamde of het gerealiseerde saldo van de ontvangsten en uitgaven van een gemeente. Dit bedrag wordt berekend op transactiebasis en volgens Europese voorschriften.

F.

Financieel belang
Van financieel belang is sprake als de gemeente de middelen die ze ter beschikking stelt verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij (een derde rechtspersoon) en/ of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Financiële kengetallen
Getallen waarmee inzicht verkregen kan worden in de financiële positie van de gemeente.

Financieringsmiddelen
Kort- of langlopende geldmiddelen die nodig zijn om de kosten van uitgaven te betalen.

G.

Gemeenschappelijke regeling
Is het publiekrechtelijk juridisch kader waarbinnen twee of meer gemeentebesturen kunnen samenwerken.

Gemeentefonds
Uitkering van het Rijk die de gemeenten in principe vrij mogen besteden.

Grondexploitatie
De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de verkochte gronden kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

K.

Kans
De mogelijkheid dat een gebeurtenis zich voordoet uitgedrukt in een waarde tussen 0 en 1.

Kapitaalgoederen
Spullen die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij levert aan inwoners te kunnen produceren. Daarbij gaat het om grotere zaken zoals wegen, riolering, water, groen en gebouwen.

Kapitaallasten
Afschrijvingen en toegerekende rente op activa. De afschrijvingen betreffen de jaarlijkse waardevermindering van de investering. Door middel van de afschrijving worden lasten van de investering uitgespreid over de jaren dat er van de investering gebruik wordt gemaakt. De rente betreft het eigen of geleende geld dat besteed wordt om de investering te financieren.

L.

Lasten
De lasten zijn weergegeven met een minteken (negatief) in de begroting. Hiermee laten we zien hoeveel middelen we verwachten uit te geven in het betreffende jaar.

Leges
Leges zijn vergoedingen voor het genot van diensten of producten, die de gemeente levert. Dat zijn bijvoorbeeld paspoorten, uittreksels uit registers, vergunningen e.d. Daarbij geldt dat de totale opbrengst van de leges niet hoger mogen zijn dan de kosten die de gemeente voor het geheel van de legesplichtige diensten of producten maakt. De leges worden in rekening gebracht bij de aanvrager van de dienst of het product. Voor sommige leges geldt een wettelijk maximum tarief (bijvoorbeeld voor paspoorten).

Lokale heffingen
Een type gemeentelijke belasting. Voorbeelden van heffingen zijn de rioolheffing of de afvalstoffenheffing. Het geld dat gemeenten met heffingen ophalen, moeten gebruikt worden om de kosten te dekken van datgene waarvoor ze in rekening worden gebracht.

M.

Meerjareninvesteringsplanning (MIP)
In de meerjareninvesteringsplanning wordt de planning van de investeringen voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt.

Meerjarenraming
Een prognose van de voor meerdere jaren, na het begrotingsjaar, te verwachten baten en lasten alsmede mutaties in reserves.

N.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

O.

Onroerende zaakbelasting
Betreft een belasting voor het in eigendom hebben van onroerende zaken in de gemeente Arnhem.
De grondslag van de belasting is de WOZ-waarde van de woning of niet-woning. Het geldende tarief voor eigenaars van woningen of eigenaars en gebruikers van niet-woningen is gebaseerd op een percentage van de WOZ-waarde. De belasting wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar eigenaar of gebruiker is van een onroerende zaak.

Overhead
De kosten van de werkzaamheden of faciliteiten die slechts een indirecte relatie vertonen met de prestaties (bijvoorbeeld leidinggeven, afdelingsadministratie of huisvesting).

Overzicht lasten en baten
Lasten: De lasten zijn weergegeven met een minteken (negatief) in de begroting. Hiermee laten we zien hoeveel middelen we verwachten uit te geven in het betreffende jaar.
Baten: Baten zijn zonder teken (positief) weergegeven in de begroting. Hiermee laten we zien hoeveel middelen we verwachten te ontvangen in het betreffende jaar.
Toevoeging aan reserve: toevoegingen aan een reserve zijn weergegeven met een minteken (negatief). Hiermee laten we zien met hoeveel middelen we in het betreffende jaar aan deze reserve laten stijgen.
Onttrekkingen aan reserve: onttrekkingen aan een reserve zijn zonder teken (positief) weergegeven. Hiermee laten we zien met hoeveel middelen we in het betreffende jaar aan deze reserve laten dalen.

Saldo toevoegingen en onttrekkingen: Bij negatief saldo verwachten we een verhoging van de reserve binnen dit programma. Bij een positief saldo verwachten we een verlaging van de reserve binnen het programma.

P.

Paragrafen
Geven volgens het BBV een dwarsdoorsnede van de begroting op financiële aspecten. Het gaat dan om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn, financieel, politiek of anderszins. De paragrafen zijn onderdeel van zowel de beleidsbegroting als het jaarverslag.

Parkeerbelasting
Betreft een belasting voor het parkeren van een voertuig op een plaats waar volgens de belastingverordening parkeerbelasting verschuldigd is. De grondslag is de duur van het parkeren. De parkeertijd maal het tarief bepaalt de hoogte van het bedrag. De belasting wordt geheven door in te loggen op een centrale computer via een GSM, het kopen van een parkeerticket of een parkeervergunning.

Planning- en controlcyclus
De jaarlijks terugkerende werkzaamheden die samenhangen met het opstellen, bespreken, bewaken, bijstellen en verifiëren van budgetten.

Prestatie-indicator
Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die inzicht geven in de resultaten van het gevoerde beleid van de gemeente.

Programma
Is een samenhangende verzameling van activiteiten en geldmiddelen gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten.

Programmabegroting
Dit is de typering voor de begroting waarin de programma's centraal staan. Een gemeente is vrij in de keuze van de programma's en het aantal.

R.

Reserve
Bedrag dat is gereserveerd voor toekomstige uitgaven, zonder dat de aard en de omvang van deze uitgaven al bekend zijn. Reserves worden onderverdeeld in algemene reserves en reserves met een specifieke bestemming (bestemmingsreserves).

Restrisico
De inschatting van het risico met medeneming van de effecten van beheersmaatregelen. Risico dat overblijft na risicobeheersing. (netto risico)

Risico
Gebeurtenis die zich al dan niet kan voordoen en die kan leiden tot schade met een financieel gevolg of afwijking van een te behalen beleidsdoel.

Risicobeheersing
Zijn activiteiten (beheersmaatregelen) die de kans op het optreden van risico's dan wel de gevolgen van risico's beïnvloeden (voorkomen of reduceren)

Risico-eigenaar
De persoon of het organisatieonderdeel aan wie het risico gealloceerd is.

Risico in relatie tot weerstandsvermogen
De kans op een gebeurtenis die leidt tot een directe financiële tegenvaller van materiële betekenis, die niet is afgedekt in de begroting.

Risicokaart
De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg.

Risicomanagement
Het geheel aan activiteiten en maatregelen gericht op het expliciet en systematisch omgaan met en beheersen van risico's.

Risicoparagraaf
Is een door het college verstrekt overzicht van alle bekende risico's tot het moment van aanbieden van de begroting.

Risicoprofiel
Overzicht van het geheel aan risico's van het betreffende proces, project, programma of beleidstraject.

Risicoscore
Per risico te bepalen score op basis van kans op voorkomen en gevolg.

Roerende zaakbelasting
Betreft een belasting voor het in eigendom van roerende zaken, zoals woonboten in de gemeente Arnhem. De grondslag van de belasting is een percentage van de RZB- waarde. De belasting wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar eigenaar of gebruiker is van de roerende zaak.

S.

Solvabiliteit
Is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen.

Solvabiliteitsratio
Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente.

Stelpost
Schatting van uitgaven, opgenomen in de begroting terwijl de werkelijke kosten nog niet exact bepaald kunnen worden.

Structurele exploitatieruimte
Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

T.

Taakmutatie
Extra geld uit het gemeentefonds voor de uitvoering van nieuwe en/of bestaande taken.

Taakveld
Eenheid waarin de programma's zijn onderverdeeld.

Trap-op-trap-af systematiek/ accresmethode
Om het totaal beschikbare bedrag te bepalen dat aan de gemeenten wordt uitgekeerd, gebruikt het Rijk de accresmethode, ook wel de 'trap-op-trap-af systematiek' genoemd. Het accress is gekoppeld aan de ontwikkeling van rijksuitgaven (niet van alle uitgaven). Stijgen de uitgaven dan stijgt het accres, dalen de uitgaven dan daalt het accress.

Treasury
Is het geheel van activiteiten in verband met het beheren van de geldstromen.

V.

Verbonden partij
Is een partij waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij een financieel belang heeft.

Voorziening
Dit is een reservering (geoormerkte gelden) met als doel het bedrag aan te wenden in de toekomst waar de voorziening oorspronkelijk voor is gecreëerd.

W.

Weerstandsfactor
= Beschikbare weerstandscapaciteit : Benodigde weerstandscapaciteit. Bij een lagere factor dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor uitkomt boven de 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor nieuw beleid.

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit.

Z.

Zekerheidspercentage
Voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen moet met behulp van de risicosimulatie een keuze worden gemaakt met welke mate van zekerheid de geïdentificeerde risico's worden afgedekt. We noemen dit ook wel het zekerheidspercentage.